مجمع الافکار

نادر و کمیاب

حقیقتش از سرنامۂ فہرست روشن است

فہرست مجمع الافکار نادر و کمیاب

صفحات

	صفحات
دیباچہ	۱
بزرگان خود امیرزا جلال الدین محمد طباطبائی	۳
دیباچہ مجموعۂ انشاء عربی و فارسی کہ بریاض فیاض موسوم است	۴
میرزا مذکور دیباچۂ مرقع نوشتہ	۸
از میرزا جلالا دیباچہ کہ سبعہ سیارہ موسوم است	۱۰
دیباچۂ مثنوی حاجی محمد جان قدسی و شاہ طالب کلیم	۲۱
دیباچۂ دیوان قدسی	۲۹
دیباچۂ دیوان طالب کلیم	۳۴
دیباچۂ دیوان میرزا جلالہ	۳۷
دیباچۂ سواد اعظم	۴۱
دیباچۂ دیوان نواب حکیم عبد الحاذق	۴۵

خطبۂ شیخ محسن فانی	۴۹
دیباچۂ مثنوی ظفرخان	۵۱
دیباچۂ نصیرای ہمدانی	۵۳
مرقع نصیرای ہمدانی	۵۴
دیباچۂ بیاض نصیرای ہمدانی	۵۵
دیباچۂ مفتاح الحدود	۵۶
دیباچۂ مرات الجواہر	۵۷
دیباچۂ مثنوی زلالی	۵۸
دیباچۂ سبعہ سیارہ زلالی	۵۸
دیباچۂ ساقی نامہ	۶۰
دیباچۂ بیاض شیخ فیضی	۶۲
دیباچۂ بیاض صائب تبریزی	۶۳

دیباچۂ بیاض نواب سیف خان	۶۴
" " میان محمد نعیم	۷۴
" تباشیر الصبح	۷۶
" جنگ المہمات	۷۹
دیباچۂ نورس	۸۰
" " خوان خلیل	۸۸
" " گلزار ابراہیم	۱۰۵
" " " " " " از ظہوری	۱۱۳
" " شاہ جہان نامہ	۱۲۷
" " بادشاہ نامہ	۱۳۷
بعض دیباچۂ شاہ جہان نامہ	۱۴۴
دیباچۂ جلد دوم بادشاہ نامہ	۱۵۶

دیباچه جلد دوم شاه‌جہان نامه	۱۵۷
دیباچه دیوان میر معین الدین غازی	۱۶۰
″ ″ ″ مولانا عرفی	۱۶۶
دیباچه بہار سخن	۱۶۹
دیباچه بہار دانش	۱۷۰
دیباچه رقعات عنایت الله	۱۷۵
دیباچه دیوان ابوالفیض	۱۷۷
دیباچه شرح ملا نیر	۱۸۰
دیباچه بیاض گلدسته	۱۸۴
تمهید دیباچه دیوان نواب ظفرخان	۱۸۵
دیباچه ظفرخان	۱۸۸
دیباچه تحفة العراقین	۱۹۴

دیباچه گلشن عنایت	۱۹۵
دیباچه مثنوی نیر	۲۰۲
دیباچه کلیات نیر	۲۱۱
دیباچه توحید	۲۱۵
دیباچه شاه حال	۲۱۷
دیباچه گلدسته	۲۱۸
دیباچه دستنبو	۲۱۹
دیباچه نو باد	۲۲۰
دیباچه ہفت اختر	۲۲۰
دعای شمع	۲۳۱
تربیت المعمور	۲۳۱
از بدائع علی رضا تجلی	۲۳۸

نظم و نثر محمد علی ۲۴۲

نعت حبیب الخلایق ۲۴۳

مدح شاہ جہان ۲۴۷

در ستایش عالمگیر ۲۴۸

تعریف خط ۲۴۹

" " بزم ۲۵۰

" " رزم ۲۵۲

در ستایش فیل ۲۵۳

محمد صالح کنبو در ستایش اسپان ۲۵۴

مولانا فیروز ۲۵۷

مکتوب ہمت خان ۲۶۰

نقل مکتوب قطب الدین سلطان پوری ۲۶۱

ایضاً ۲۶۲

ایضاً ۲۶۳

ایضاً ۲۶۴

ایضاً ۲۶۵

ایضاً ۲۶۶

مرزا جلالا ۲۶۷

عرضہ داشت سعد اللہ خان ۲۷۰

از بہار سخن محمد صالح کنبو ۲۷۰

قابل خان بشیخ میر نوشتہ ۲۷۳

خانخانہ بہ خواجہ ابو الحسن نوشتہ ۲۷۵

امیر خان بہ جعفر خان نوشتہ ۲۷۵

حقیقت خان مرحوم ۲۷۵

میر حسین بہ طالب خان نوشتہ	۲۷۶
جواب طالب خان	۲۷۷
معتمد خان بہ خان عالم نوشتہ	۲۷۸
ایضاً بہ عزیزی نوشتہ	۲۷۸
" " " "	۲۷۹
" " " "	۲۷۹
" " " "	۲۸۰
" " " "	۲۸۰
" " " "	۲۸۱
" " " "	۲۸۱
" " " "	۲۸۲
سزاوار خان بہ مرزا محمد رضا نوشتہ	۲۸۲

مکتوب ہمت خان	۲۸۳
ایضاً	۲۸۴
ایضاً	۲۸۴
ایضاً	۲۸۷
از محسن فانی	۲۸۹
سعد اللہ خان بہ منشی عبد الحمید نوشتہ	۲۸۹
ایضاً	۲۹۰
نواب خان مرحوم بہ ملا حیاتی گیلانی نوشتہ	۲۹۱
جواب ملا حیاتی	۲۹۱
نواب جعفر خان	۲۹۲
" " عنایت خان	۲۹۳
" " آصف خان	۲۹۳

خانخانان بملا مرشد نوشته ۲۹۳
سعدالله خان به مولوی عبدالحکیم سیالکوٹی نوشته ۲۹۳
ایضاً ۲۹۴
بمرزا ابوسعید مرزا جلالا نوشته ۲۹۴
مرزا مکتوب الیه در جواب رقم نموده ۲۹۵
بی بدل خان بملا میر نوشته ۲۹۵
میر محمد مومن ۲۹۵
مرزا اشرف به ملا گدا علی منشی نوشته ۲۹۶
نواب مکرم خان به شیخ برهان نوشته ۲۹۶
شیخ مذکور به نواب معز الیه نوشته ۲۹۶
حکیم سرمد به داراشکوه نوشته ۲۹۷
رقعه داراشکوه ۲۹۷

نظام حصاری ۲۹۷
التماس دانه آسیا ۲۹۷
مکتوب بے نقط ۲۹۸
نقل مسوده سید محمود بن سید محمد کردی الشافعی ۲۹۹
ایضاً ۳۰۱
نقل مکتوب عابدخان ۳۰۲
رقعه بے نقط مرزا عبدالقادر بیدل ۳۰۳
مرزا جلالا بخدمت میر جمله نوشته ۳۰۳
ایضاً به نواب اسلام خان نوشته ۳۰۵
مرزا مذکور در جواب خط نواب افضل خان نوشته ۳۰۷
ایضاً نواب مشار الیه نوشته ۳۰۸
طالب کلیم به نواب ظفرخان نوشته ۳۰۹

میر علی شیر	۳۱۰
رقعهٔ قاضی محمد قایم به نواب اسلام خان نوشته	۳۱۱
به فرید خان نوشته	۳۱۲
ملا محمد صوفی	۳۱۲
نواب مذکور در جواب نوشته	۳۱۲
قاضی نور الله به شیخ ابو الفضل نوشته	۳۱۳
خواجه محمد ہاشم به خدام عالی مقام بخشی الملکی نوشته	۳۱۳
رقعه خواجهٔ مذکور به قاضی عارف	۳۱۴
ایضاً خواجهٔ مذکور	۳۱۵
خواجه مستور به ملا محمد یوسف صدر نوشته	۳۱۵
خواجهٔ مذکور محمد قاسم حکاک نوشته	۳۱۵
ایضاً به ملا محمد مراد تیز لغ سرهدی به کلیم ابو الفتح نوشته	۳۱۶

ملا محمد صالح نواب جعفر خان نوشته	۳۱۶
مکتوب عبد الحمید منشی به آصفجاہی	۳۱۷
منشی مذکور به نواب سعد الله خان نوشته	۳۱۸
حکیم عبد الحاذق به نواب جعفر خان نوشته	۳۲۰
به قاسم خان نوشته	۳۲۱
به خان مذکور نوشته	۳۲۲
به نواب اسلام خان نوشته	۳۲۲
ایضاً	۳۲۳
ایضاً	۳۲۳
به نواب خانخانان نوشته	۳۲۳
ایضاً	۳۲۴
به خان زمان نوشته	۳۲۵

عرفی بہ خانخاناں نوشتہ	۳۲۵
بہ آصف خان نوشتہ	۳۲۶
بہ نواب حکیم ابوالفتح گیلانی نوشتہ	۳۲۷
بہ خان خانان نوشتہ	۳۲۷
ملا نظیر بہ اعتقاد خان نوشتہ	۳۲۷
ملا مذکور بہ سیف خان نوشتہ	۳۲۸
ملا حیاتی گیلانی بہ نواب رستم خان نوشتہ	۳۲۸
مرزا صادق دست غیب بہ صفی قلی خان نوشتہ	۳۲۸
ملا بہ شاہ غریب مرزا نوشتہ	۳۳۰
محمد رضا بہ اعتقاد خان نوشتہ	۳۳۰
ایضاً	۳۳۱
ایضاً	۳۳۲

ایضاً بہ قاضی نوشتہ	۳۳۲
ایضاً	۳۳۲
قاضی در جواب نوشتہ	۳۳۴
بہ مرزا ابو معبود نوشتہ	۳۳۴
ایضاً	۳۳۵
بہ نواب ایرج خان نوشتہ	۳۳۶
مرزا محمد شریف نوشتہ	۳۳۶
ملا یعقوب نوشتہ	۳۳۷
حکیم آتشی نوشتہ	۳۳۸
حکیم در جواب نوشتہ	۳۳۸
ملا محمد طاہر نوشتہ	۳۳۹
اکابران دکن شیخ فیضی نوشتہ	۳۴۰

محمد امین	۳۴۰
ایضاً	۳۴۰
مرزا جلاله در جواب تبریزی نوشته	۳۴۱
ایضاً	۳۴۲
ایضاً در جواب مراسله سید صفی الدین	۳۴۲
" به مرزا امراد نوشته	۳۴۲
نامهٔ مرزا کاظم به حضرت شیخ محمد اشرف	۳۴۳
خواجه محمد ہاشم به ملا شاه نوشته	۳۴۵
بے نقط میان محمد باقر نوشته	۳۴۵
ایضاً	۳۴۵
ایضاً	۳۴۵
استفسار کیفیت ابوالفتح ملتانی	۳۴۶

جواب باصواب	۳۴۷
شرح رسالهٔ عجیبه در تصوف	۳۴۶
میر باقر علوی در جواب جلاله نوشته	۳۵۴
وحشت نامه جلاله به ملا رشید نوشته	۳۵۶
مرزا جلاله در مذمت خودنمائی	۳۶۰
مرزا مذکور به ضیاء الحق ملا جانی تبریزی نوشته	۳۶۲
مرزا مسطور در عتاب ترک زیارت نوشته	۳۶۵
به مرزا محمد حسین نوشته	۳۶۵
مکتوب مرزا از کشمیر به مرزا امینا نوشته	۳۶۷
به حاجی حسین کرمانی	۳۷۰
ایضاً بمرزا حسین	۳۷۱
" " "	۳۷۲

ایضاً بخدام مرزا حسین	۳۷۲
״ بحاجی حسین	۳۷۲
بمیرادائی نوشتہ	۳۷۳
مرزا شاہ باقر	۳۷۳
بخواجہ ضیاء الاسلام نوشتہ	۳۷۴
بہ ملا میر نوشتہ	۳۷۵
مرزا حسین فیاض نوشتہ	۳۷۵
میر آلہی بمیر نوشتہ	۳۷۵
شاہ صالی شیرازی بہ میر نوشتہ	۳۷۵
چندر بھان برہمن بہ میر نوشتہ	۳۷۶
عنایت اللہ کنبو بہ میر نوشتہ	۳۷۶
ایضاً	۳۷۷

ایضاً	۳۷۸
ایضاً	۳۷۹
ایضاً	۳۸۰
میر آلہی بہ مولانا دانا نوشتہ	۳۸۱
شیخ عبد الصمد بہ شیخ محمود نوشتہ	۳۸۱
ملا روتقی در طلب تحریر اقلیدس نوشتہ	۳۸۲
ملا مذکور بہ نادر الزماں مصور نوشتہ	۳۸۲
چندر بھان بہ میر عبد الکریم نوشتہ	۳۸۲
منشی مذکور بہ خواجہ بھاگ مل نوشتہ	۳۸۳
״ ״ ״ بہ حاجی محمد جان قدسی نوشتہ	۳۸۴
مرزا جلالا بہ طالب کلیم نوشتہ	۳۸۴
مرزا مذکور بہ میر زندہ رضا نوشتہ	۳۸۵

ایضاً به مرزا احسن نوشته ۳۸۵

نیز به آن عزیز نوشته ۳۸۶

مرزا عبد اللہ نجم ثانی نوشته ۳۸۶

مرزا به عزیزی نوشته ۳۸۷

ملا طغرا به مرزا ابزمی نوشته ۳۸۷

" " " " کاظم نوشته ۳۸۸

جواب رقعه ایلچی شاه صفی ۳۸۹

معذرت نامه به مرزا احمر نوشته ۳۹۰

عبرت نامه ۳۹۱

رقعه میر باقر علوی به مرزا صائب نوشته ۳۹۲

ایضاً به عزیزی نوشته ۳۹۳

ایضاً به فقرا درویش نوشته ۳۹۴

جواب ۳۹۴

فقر درویش در طلب حلوا نوشته ۳۹۵

رقعه نصیرائی همدانی ۳۹۵

مرزا قمر منشی به طالب کلیم نوشته ۳۹۶

کلیم در جواب نوشته ۳۹۸

طالب کلیم به مرزا امینا نوشته ۴۰۰

به مرزا رستم نوشته ۴۰۱

به ملا حیدر رحصالی از زبان مرزا رستم به کلیم نوشته ۴۰۲

در طلب بنت العنب نوشته ۴۰۲

قاضی نور اللہ به حکیم حاذق نوشته ۴۰۳

ملا شیدا به مرزا جلاله نوشته ۴۰۳

عرفی به شیخ فیضی نوشته ۴۰۵

حکیم عبدالحاذق بہ شیخ عبدالعزیز جونپوری نوشتہ	۴۰۵
ایضاً	۴۰۶
عرفی بہ ظہوری نوشتہ	۴۰۶
ظہوری بہ شیخ فیضی نوشتہ	۴۰۷
مظفر حسین بہ طالب کلیم نوشتہ	۴۱۰
جواب	۴۱۰
حکیم عبدالحاذق بہ ملا عبداللطیف نوشتہ	۴۱۰
ایضاً	۴۱۱
ایضاً	۴۱۱
ایضاً	۴۱۲
ایضاً بہ ملا یوسف نوشتہ	۴۱۲
ایضاً بہ میرالہی نوشتہ	۴۱۳

ایضاً بہ مرزا ابوالوفا نوشتہ	۴۱۳
" " بہ حکیم فتح اللہ نوشتہ	۴۱۴
" " حکیم تقی پسر حکیم ارسطو نوشتہ	۴۱۴
بہ استاد قاضی نوراللہ نوشتہ	۴۱۴
ایضاً بہ شیخ نگاشتہ	۴۱۵
" " الیہ	۴۱۵
بہ مرزا یادگار حسین نوشتہ	۴۱۶
ایضاً بغزنیری نوشتہ	۴۱۶
ایضاً	۴۱۷
ایضاً	۴۱۷
قاضی افضل بغزنیری نوشتہ	۴۱۷
ایضاً	۴۱۷

الانوری ۱۸ ۴

حکیم ہمام بہ فیضی نوشتہ ۱۸ ۴

شیخ مبارک بہ فیضی نوشتہ ۱۸ ۴

ملا محمد امین بہ شیخ محمد صالح کنبو نوشتہ ۲۱ ۴

عبد الحمید منشی بغزنیری نوشتہ ۲۲ ۴

میان محمد نور اللہ بغزنیری نوشتہ ۲۳ ۴

ایضاً ۲۳ ۴

ایضاً ۲۴ ۴

ایضاً ۲۴ ۴

ایضاً ۲۵ ۴

ایضاً ۲۵ ۴

ملا نیر بغزنیری نوشتہ ۲۵ ۴

ملا عبد اللطیف لشکر خانی نوشتہ ۲۵ ۴

مولانا نیری ۲۶ ۴

از منشیات محمد صالح کنبو ۲۷ ۴

ایضاً با مولانا ابو تراب ۳۰ ۴

ایضاً ۳۲ ۴

ملا نیر در شکوۂ کاتب ۳۲ ۴

ایضاً در شکایت کاتب ۳۳ ۴

ایضاً در نکوہش یکی ارباب دہلوی نوشتہ ۳۴ ۴

شیخ محمد صالح ۳۵ ۴

محمد صالح در سفارش کاتب شیرین قلم نوشتہ ۳۶ ۴

نصیرائی ہمدانی یکی از اطباء نوشتہ ۳۶ ۴

مرزا نعمت خان عالی بغزنیری نوشتہ ۳۸ ۴

ایضاً ۵۱ ص

مرزا ایراد بخش ۵۱ ص

رقعہ مرزا طغرا ۵۲ ص

ایضاً ۵۳ ص

حکیم حاذق ۵۴ ص

مرزا جلالا ۵۵ ص

عنایت اللہ ۵۶ ص

مولانا نظیر ۵۸ ص

مبارک باد جشن ۶۰ ص

محمد صالح ۶۰ ص

ایضاً بہ مراسم ۶۰ ص

ایضاً مبارک باد ۶۱ ص

ایضاً ۶۳ ص

سعد اللہ خان ۶۳ ص

ایضاً نغمہ سرائی ۶۵ ص

میان محمد مراد ۶۶ ص

ایضاً ۶۷ ص

رسالۂ عیار ۶۷ ص

آغاز کارنامہ ۸۳ ص

عرفی راست ۸۵ ص

طالب راست ۸۵ ص

زلالی راست ۹۰ ص

ظہوری راست ۹۱ ص

مناظرۂ اربعہ عناصر ۹۴ ص

مناظرہ تیغ و قلم	۵۰۲
نکات فصاحت	۵۱۳
شیخ ناصر علی	۵۱۵
شیخ در جواب نوشتہ	۵۱۶
رقعہ ملا طغرا	۵۱۶
نتائج فکر محمد صالح	۵۱۶
ایضاً	۵۱۷
از کلام عبد اللہ قطب	۵۱۸
ایضاً	۵۱۸
ایضاً	۵۱۸
ایضاً	۵۱۹
ملا جلال	۵۱۹

میر سید شریف زنجانی	۵۱۹
خانخانان	۵۱۹
ایضاً	۵۱۹
از نتائج الانفاس	۵۱۹
از محمد صالح	۵۲۰
از ارادات طبع نواب معتمد خان	۵۲۰
از منشیات جلالا	۵۲۱
از بدائع افکار	۵۲۴
از واردات محمد صادق	۵۲۴
رسالہ از بسم اللہ	۵۲۶
منہ بہاریہ	۵۳۴
عبد الصمد	۵۳۹

از منشآت ظہوری	۵۴۰
〃 〃 〃 طغراء	۵۵۰
ایضاً	۵۵۱
ایضاً	۵۵۲
ایضاً	۵۵۲
ایضاً	۵۵۳
ایضاً	۵۵۵
ایضاً	۵۵۵
ایضاً	۵۵۶
رقعہ منعم خان	۵۵۶
صفت فواکہ	۵۵۷
صفت نہر	۵۵۷

وجہ تسمیہ باغ و نہر	۵۵۷
تاریخ انجام	۵۵۸
ستائش شاہجہان آباد	۵۵۸
〃 〃 آبادی اکبر آباد	۵۷۷
〃 〃 شان و شوکت اکبر آباد	۵۹۲
کیفیت احوال اصلاع لاہور	۵۹۸
حاجی محمد حسین	۶۰۷
بانواب سیف خان نوشتہ	۶۰۸
ملا عبد النبی نوشتہ	۶۰۸
فردوسیہ طغراء	۶۰۹
تہنیت	۶۱۲
تاثیر فصل موسم	۶۱۴

ہدایت فریاد رس	۶۱۵
انگشت نمائی سالکان آفاق	۶۱۷
پایۂ سخن	۶۱۸
چمن سازی	۶۲۱
ذکر	۶۲۲
خام طبعان	۶۲۳
رقعۂ طغرا	۶۲۵
تاریخ چراغان	۶۳۱
سواد بہارسہ عبد اللطیف خان موسوی	۶۳۲
ایضاً خانہ مذکور در جواب ابراہیم خان	۶۳۵
مرزا اجلالہ در تاریخ کشمیر	۶۳۶
در صفت چشمہ	۶۴۷

در تاریخ کشمیر قاضی زاہد نوشتہ	۶۴۸
ملا طغرا در خدمت سرما نوشتہ	۶۵۲
در ہجو	۶۵۳
مرزا اجلالہ در ستائش قلعۂ کانگڑہ	۶۵۴
در ستائش مسجد جامع دار الخلافہ شاہجہان آباد	۶۵۸
کتابۂ مسجد مستقر دار الخلافہ اکبر آباد	۶۶۰
در ستائش باغ	۶۶۳
" " " سیف خان	۶۶۶
بہارستان	۶۶۷
رقعۂ عزیزی	۶۷۰
ایضاً	۶۷۱
محمد حبیب اصفہانی	۶۷۲

رقعه در طلب آب	۶۷۳
عیادت نامهٔ جلاله	۶۷۳
خان خانان بملا عرفی	۶۷۵
سعد الله خان سید جلال نوشته	۶۷۵
حکیم حاذق به خانخانان نوشته	۶۷۶
حکیم مذکور برادیخان نوشته	۶۷۶
مرزا عبد الرحمن نوشته	۶۷۷
مرزا جلاله در جواب عیادت نوشته	۶۷۷
برای عیادت	۶۷۸
عیادت نامه نعمت خانعالی	۶۷۸
ایضاً	۶۸۰
ایضاً	۶۸۰

نقل مکتوب سید محمد کردی	۶۸۱
״ ״ ״	۶۸۲
نمیر در مرثیهٔ عزیزی نوشته	۶۸۵
مرزا جلاله در مرثیهٔ نواب افضل خان نوشته	۶۹۳
حکیم حاذق حسب الحکم عرضداشت مرزا رستم قندهاری نوشته	۶۹۷
حکیم همام در معیت حکیم ابو الفتح نوشته	۶۹۸
شیخ محمود جونپوری به شیخ عطاء الله	۶۹۹
ملا عرفی بعزیزی نوشته	۷۰۰
مرزا محمد رضا به خلیفه عبد السلام نوشته	۷۰۱
تعزیت نامهٔ عالمگیر بادشاه به میان محمد باقر نوشته	۷۰۱
مرزا محمد رضا	۷۰۲
مبر شریف	۷۰۲

نقل مکتوب قطب الدین سلطان پوری	۷۰۳
التماس محمد عابد مفتی بصدر الصدور نوشتہ	۷۰۴
حاجی عبد النبی نوشتہ	۷۰۵
نقل مسودہ میر شاہ عالمی ملتانی بجانب قاضی محمد اکرم نوشتہ	۷۰۸
مرزا بیدل در تعزیت نوشتہ	۷۱۱
خاتمہ دیوان حکیم حاذق	۷۱۲
خاتمہ سواد اعظم مولانا منیر	۷۱۳
" " تفسیر	۷۱۳
" " شیخ شیرازی	۷۱۵
نسخہ جات	۷۱۸
ایضاً	۷۳۲

تمت فہرست مجمع الافکار نادر و کمیاب

بسم الله الرحمن الرحیم

این نسخه که همچو گل ورق پر رونق است ٭ از رشک صفائش گل ابر بر عرق است ٭ کر صد ورق است در گلستان گل را
هر صفحه این نمار گل را ورق است ٭ بر صفحه ضمیر منیر مستفیدان خرده دانشوری و مکتسبان جرفه فضل و هنروری مخفی نماند که چون گوش هوش
داستانی که صیقل زدودن زنگ حزن و کلفت از مرات ضمیر ارباب انس و الفت بر دابه دیده بیانی که گوش هوش
مستمعان را بجواهر منظوم و لآلی منثور بیاراید بجز کلام پسندیده و گفتار سنجیده که نقد مخازن ظهور و لآلی منثور
بحور شعور است نتواند بود ٭ جمال دوست کند جان عاشقان تازه ٭ چو روح را سخن خوب و گفت رایاران
و از عزیزی منقول است که فرموده دو صفت پسندیده اهل دل است یکی سخن دلپذیر و دیگر دل سخن پذیر خرم آن دلی که
فیض بخش دریابد و خوش آن سخنی که دلی از و فیض یابد ٭ سخن خوش حیات جان و تن است ٭ دم عیسی
گواه این سخن است ٭ والحق صیرفی خرد را در دکان امتحان نقدی از آن رواتر بدست در نیاید و نقش پرداز فکرت را
صورتی از آن زیباتر در پرده خیال روی ننماید ٭ نظر کرد جان در جهان کهن ٭ سخن دید باقی دباقی سخن ٭
بیاضی است که در مجموعه اهتمام و جریده انتظام از هر گلشنی سخنی برگزیده و از هر صدف دری برچیده و از هر بحر گوهر آبداری
برآورده و از هر کان لعل آشنائی انتخاب کرده از آن آب گلشن جان طراوت و تراهت اندوخته و از آن آتش چراغ

آتش چراغ فراغ دل افروخته ٭ ز هر گلشن آورده برگ گلی ٭ نوائی شنیده ز هر بلبلی ٭ این نسخه
که از آراستگی چون چمن است ٭ چون صحن چمن پر از گل و یاسمن است ٭ تشبیه توان کرد بصحن چمنش ٭ لیکن چو نظر کنی بدیدنها
سخن است ٭ بیاضی که تقویت مشام خرد از نفحات سواد مشکین او است و صفائی خاطر روشن ضمیران از مشاهده
صفحات سیم آیین او در گلستان

١

بندگان خدا ارزاں طلال الدین محمد طباطبا

یگانه ایزد سخن آفرین و برازنده چرخ برین بکدام زبان نام آفرین خوانی برم و بچه روراه سپاس رانی سپرم که خامهٔ
شکسته نگار من هیچ کاره راکه غبار خود رویی رو سفیدی زدوده ام روشناس سواد اعظم شهرت گردانیده و نگاشته نامهٔ
بی خبری من کم نام راکه بیگانه شهرستان اقبال قبول و بپای بستهٔ پس کوچه خمول آشنا روی استغاثه سیراو
بیاض و خال رو سفیدی بیاض اصحاب سواد مجموعه اهل استعداد ساخت — نامه کجا گنج ثنائش کجا خامه و
توصیف عطائش کجا این بچه یارا سخن سرکند وان بچه رو ردی مسلک گشته و برگزیده حضرت آفریدگار و مردم دیدهٔ
اولی الابصار رسول مختار و آل ستوده کردار او را خامه صدا و بنده ذو الفقار که فقرهٔ برجستهٔ انشا و رونق کارد واسطه العقد
رسل سعنت جبین پاره است با بردی چه معنی و سیاهی کدام بیان نعت کدار و مناقب نگار گردم که ببرکت اقتباس سخن
اعجاز اساس و یمن انعکاس صور معانی کلام وحی نظام عنبر پاکیزه نظرتش بطراوت ازدیفتین مجموعهٔ نشاء
مرقستان خورشید دیده و مطالع نجوم ثاقبه است صلوات الرحمن علیه و علیهم سیما نجوم الیقین و آلیها نجوم سماء الوزی لاسیما
حجة الله علی الحقیقه و عروة الوثقه صاحب الزمان و امان اهل الایمان — خاتمه فاتحه غررتش جزو اخیر علل فطرتش
نور زمین قطب مدار زمان مرکز منطقهٔ آسمان و بعد چون ابنای زمان که مانند اخوان کنعانی در دست بی خبری
خلف الصدق آبای آسمانی و در سرد خوئی بوست نشاه هنر وادی سیاه بستان ناهنر باشند از بست پاکی همت و پاکی
نظرت برشته جوهریان عدن و جاریان بازار بحرین سخن جزع یمن یل سنگریزه معدن برگزیده اند واز گلگشت گلزار جاوید بهار

گلزار جاوید بهار سر از جیب و کنار نیشتر خار نپاشته واز تفرج چار چمن گلشن راز چشم فرا دوخته بخضرا و من دراز
کرده ازکلچینی دامن در چیده اند لاجرم از ترجمان رموز حال و قال و پرده دار اسرار جلال و جمال محمد ملقب بجلال نموده اند
عن ثمرات زلال المقال که شاداب سایه پرور و پرده سرای آرایشش بطراوت صلوة فیض برروی دل کشوده و در مرات
ضمائرش حسن معنی موجه روی نموده هر صفحه اش بفتاح لطائف دلکشا و هر سطرش بنور معانی انگشت نما —
طرفه گنجی است نزد معنی سنج باز کرده زهر ورق در گنج هر که این در کشود زر یابد بلکه دریا به انچه دریابد سواد صفحات نیایش رنگ
صفحات تولج اللیل فی النهار موصوف گردیده واز بیاض بین السطورش آثار تولج النهار فی اللیل بظهور رسیده راقم
دیباچه کمالش از تکلف جدول تار تعلق بریده و جدول نیز از رشک صفائش خود را بکنار کشیده و در شمات سحاب فضائلش
ریاحین رقمات را بزلال معانی پرورده و در مهد صحائف المقال حروف را باعجاز معانی مسیح وار بگفتار در آورده بر
صدق این گفتار قائل این مطلع را دلیلیست روشن و تمثیلی است مستحسن — با دو لعل از زبان تا در میان دارد سخن
بر همه ظاهر شد این معنی که جان دارد سخن و نیز مطابق این معنی چهره گشای صور معنی امیر خسرو دهلوی که سوز مجلس مستان
عبارات نمکین او است و کام جان ارباب ذوق لذت یاب گفتار شیرین او فرموده است فرد سخن کز
زبان نیست بنگر سوی ش چرا آدم مرده مانند خموشش و مولانا غزالی نیز که وحشی غزالان معنوی فضای بیاض
ضمیر او را آهوی دام اند برصدق این نکته فرموده و بطریق بیان اشارتی نموده فرد تا سخن سوی لب از
جان رسد جان بلب مرده سخندان رسد — برین صحیفه نظر کن بچشم معنی بین که رشک نعت بانی چورت
چین است سفینه نیست غلط می کنم که دریاییست که دست عقل ز اطراف او کوته چنین است سفینها همه در بحر
دیده اند ولی سفینه که دره بحرها بود این است امید که تا از سحاب خامه دربار و کلک گوهر نگار جواهر مکنون و لالی
موزون بر اصداف اوراق بار دور اقم روزگار رقم سواد و بیاض بر صفحات لیل و نهار ظاهر دارد فروغ شاهد انشاءش
سواد دیده منور واز روایح معانیش دماغ خرد معطر باد بحرمت النبی و آله الامجاد دیباچه مجموعه انشاء عربی و فارسی
که بریاض فیض موسوم است نتیجه قلم شکسته رقم کمترین کمال که جمال بانتخاب نموده اند از روی کیرند و سهر پوشیدگان
خلوتکده اسرار عقل فعال که وصال خیال شان هیچ خاطری را رو ننموده چهره اند نمی پوشند در صورت تمنی در دادا
امینی نموده که قلم مانی رقم را چهره گشای شاهد انشا کنه و ظاهر اعجاز طراز را در انشاء اخبار رنگ ارکان ساده

ه محال زبان حال خامه دانش نگار حکمت عملی بکار برده عنقاء نظر و در آنکه طبیعه اعلام کرد لطائف نکات فلسفه نظریت
باشم و آفتاب بال همایون فال پر تو سایه گستری بر ساحت عرصه سخنوری افکنده گاهی از راه اتباع بدیع الزمان
همدانی با بداع رساله و اختراع مقاله قضا و پیر جلوه می نگاشت و گاهی بطرز امام ابو محمد حریری در نقش طرازی حریر قلم
این فن و نگار پردازی پرنه مسلم این مسلم علم کیمیائی برمی افراشت و احیانا که از دست آشنائی عزیزان بیگانه تمیز زبانی ابتذالی
خویش بدانش انشاء تازی بسورت زمهریر سردمهری خوکرده زبان و دم سردی دلمرده کان و بولاخ کون و بکان [illegible] سوخت
داد سخنوری بلهجه دری داده باتش قاضی حمید الدین سوخته شکایت مقامه کرم می ساخت و بآب [illegible] سخن شاداب
زبانه آتش اندوده که مانند نار فارسی در آتشکده خاطر گرم شعله کشی بود فرو نشانده آبلی شکست بجاشنی هست طبیعت
د ذوق فطرت ارجمند که مانند طوطیان هندوستان دستان زن شاخچه باغچه جمو هر است از داستان طرازی
و افسانه پردازی هزار دستان بی نیاز است من که در تحقیق متشابهات قرآنی عنقا رفتارت تاویل دانی توانم بود
چه افتاده که مانند موسیچه زند خوانی کنم من که در رموزدانی اسرار منطق الطیر سلیمانی رطب اللسان بی زبانی باشم
چه لازم است که اندر ق منشور زبور داودی و داد الکتاب حکمت لقمانی انتخاب فصل الخطاب و باب الصواب را مانند
نقطه سل پرکار کتاب باشند قضایا و خطابی و قیاسات شعری برگزینم من که بکودکی قراءت سبق از مجموعه لوح
محفوظ نموده چون مثنوی راستگوی یعنی خردی عرش حافظ وقت باشم حیف باشد که مانند قمری کوکو سرای
دبستان چمن و جلوه خانه سرو جهان چشم بر چشم مشوق دروغ زن کردم بایین عرب که اگر فی خامه را از خشک مغزی
سوداء خام بر سر زدی بصور صریر سحر طراز و اعجاز قلم مسیح دم روح بردارم متنبی زنده کی از سر گرفته در نبوت سخن ایمان
بمن آوردی و اگر سرچشمه خضر سخنم یعنی بحر اسود ظلمات دوات چون دریای اخضر دم از طغیان تردی از فیض سیل سیار
گفتار سحر کردارم که باعجاز شادابی در مشکل آبی قران کرده از طوفان آب حیات کاینات را جان دادی امروز در این
بر سر بلندی سرخ خنگ قلم خورشید رقم نعت عرب یکه تاز معرکه سحر طرازی و علم میدان سرفرازیست دانش تازی
بزبان درازی سنان کلک نیزه بازم که ملاء اهل من مبارز بر عرب و عجم میزنم که عنان ترکتازی لهجه پهلوی بخشکی دلیر
بیانی تیغ زبانم چون زبان تیغ در معرکه پهلوانی رواست و ملاحت محاورات پارسیان از پهلوی شیرین زبانی
طوطی شکر شکن سخنم چرب پهلو تکلف برگران معرکه بیان در میان است اینک اینک کوی دوات و چوگان

هستی

و چوگان خامه و صفحه میدان نامه کرم نگارنده مهراج هر که دارد سر هیجای من گو پیش آر ۞ اگر ادیب خوارزمی آرزوی دیده ایتی
هوس رزم کاه سخن بشرم حضور فن ادب نگاه داشته پیش از من قدم نگذاشتی و علم مبارزت نیفراشتی کیست
که در عرصه دعوای من ۞ پای نهد بیشتر از پای من ۞ آب رخ آیینه جم منم ۞ هیچ معنی کر بود آن هم منم ۞ گرچه سخن جادوی افلاکی
است ۞ معجز دعوای من خاکی است ۞ صاحب اصحاب استعداد وزیر سعید اسمعیل بن عباد اگر مصاحبت من
سعادت یافتی از استاد ابن عمید امید بریدی بدیع الزمان که معجزه همدان بود اگر بشرف همزبانی من رسیدی و اعجاز همزبانی
من دیدی هرآینه همه دانیم پرستیدی بیا بنگر اگر باور نداری ۞ دروغی نیست این برهان من است ۞ عبد الحمید که فرید
در خویشتن بود اگر خود را بسایه خورشید لوا و حمد محامد من رسانیدی در عرصه خالی نداو لمن الملک در ندادی و ملک الملوک
دار الملک سخن خواندی استاد ابی الفضل ابن العمید که عمدة الملک دار السلام سنت اقلیم کلام بود اگر در دیده فضل از آثار
فضایل من نمودی عماد اعتماد بر جبالات منشآت خویش ننهادی و ذمام راسیت الدوله قلم و سخنوری عضد الملک
شریعت معنی گستری خطاب دادی اگر ابو اسحق صابی هیکل جهانتابی آفتاب فصل الخطاب ابواب مجموعه آداب ما را
برای العین دیدی چشم از مبادرت ماه و مهر بوشیدی و دامن از زیر ستاری کواکب در جبین دیوان الادب الاظهر
بزبان راندی و آیه انی وجهت وجهی خواندی امام الائمه لغت ادیب فاراب اگر نفس سطاوه اسرار مجمع البحرین
لغت تازی و دری من بچشمی آب دادی دست از دیوان اللغة خویش داشتی و غرق عرق خجالت گشته دفتر
ناموس گزاف بناموس انصاف شستی ذو الریاستین بقلم دو زبانم که خاکش بخون ذو القلمین برابر است
همت عار شکسته زبانی بر لسان حسان و ننگ باقل بیانی بر زبان سحبان بسته و ذو البیانین لسان جادو بیانم
سحر طرازی انشاء دری و تازی سخن بر دهان زبان خور ازی ذو اللسانین نظیری شکسته فی الواقع مرا که روشناس [illegible]
شهرتم از ابنای روستا پرور کرج ابی دلف کدام پایه قدر و چه مایه شرف افزاید من که تربیت دیده کنار و بر
نوبان فضیلت و فیض پرورده مبداء فیاض یعنی ایران معرفتم از بیم آوازی طوطی افسرده نفس این اثیر فیض ابو الفضل ابو الفضول
کدام مرتبه عزت و چه درجه سرفرازیم رونماید ناسپاسی پیشه نکنم و از اندیشه حق شناسی نمی اندیشم حیرت از
خنک مغزی تیرهای حاسد آیینه طلب نژاد استعدادم در نمو طالع بد و غلات تیره روی اخترم فرموده زنگار
بخت زبون در رو نموده بر طلقان زنگبار طالع و اژدون سپهر از کوکب دیبای بزرگان خرد پسند بمرده دان

روشناس عزیزان مصر دانش و رونمای یوسفان دیده بشیم و اگر چه قیمتی نه ... جوهر ... بازار خواهش خریدار
در بازار اظهار جوهر گوهر خویش بر طبق عرض ننهاده ولیکن تا بر دی خردمندان قدرشناس و قیمت سنجان میزان قیاس
در رشته جوهریان معدن سخنوری و بحرین لآلی تازی و دری فی منت ... بهره از سرمایه خودنمای باخود دارد ... از گنجینه ...
اخوان کنعان زبان که کلاه دختران یوسف فروشنده دکان عرض هنر ... ام و در ادم سرای سخنوری بکل برآورده سرمایه ...
زبان زر سودا از خموشی کرده تخت نشینی بزم سخن آفرینی ... مالکیان پست فطرت ... ولیکن در دار الملک ...
عزیز سخن و سخن عزیزم بر کرسی سلطنت نشسته و اگر چه بسبب بی تمیزی ابنای دهر کالای ... الفضول و المقال المقعول ... از کمال ...
راس المال سرفرازی بر پست نهاده ام اما ... نیروی بازوی سحرپردازی در دو سر پنجه ید بیضا اعجاز طرازی اساس
سر بر بست قوی مایه ام ... پایه است خدا را سپاس که ارباب کرم ... قلم سیر چشم گرسنه شکم از سیاه و سپید
این کارگاه بوقلمون بریاض چین نامه و سواد هند خامه رایت خرسندی برافراشته نوبت سلطانی بل دم از خسروی و
خاقانی میزنند یعنی خضرآسا از ظلمات دوات آب حیات نصیب یافته مانند مرده دلان چشم ... این ... چمن
سیاه نمیکند یاری چون چار بچار گوی قلم دو زبان چار دانگ ... از اندازه ... بالا بل دو بالا دو دیده یعنی از قلمرو
خیله صفحه بیرون رفته پای از اندازه گلیم خویش کشیده و پیش ازین دراز نفسی کوته اندیشی است تطویلی اگر در طی ذیل
سخن و اطاله سر رشته ... سلسله رسالات این فن است شده باشد بزرگان خرده‌دان از لوازم بلندی مقامات
نگارش شمرند نه از باب نتیجه پستی فطرت و کوتاهی همت و اگر جداگشی سلسله فقرات که از ثمرات بلندی بالای معانی
والا و ... رتبه مطالب رسا است تقصیری در حق رعایت حق سخن رفته باشد در عذر خواهی آن اگر عمر کوتاهی نکند
عنان زیاده سری و کرم ... از ... خامه سخنوری نخواهد داد چه ... جوهر گوهر آسمان پهنا ... طبقه
ارض بر طبق عرض نتوان نهاد جایی که جنبش معنی ... در تنگنای عرصه حرف نگنجد ... پهلوانی سخن چگونه
توان داد بر بالای رسائی سخن گردیده والای افلاک جامه ناقص است از تار و پود حروف معهود ... نیارای
است و اساس ... لباس نهادن خلعت لباسی دادن و معنی شاهد کوتاهی ... بس که شاهدان معنی
کو وسعت آباد فراغ خاطر از ... حوصله تنگ میدانند در تنگنای ساحت الفاظ از دست بیداد تن داد خواهی میکنند
بحریم ... گاه جانب خاطر نازنین سخن نگاه داشته از باطن معنی براندیشم یا رعایت حفظ صورت خود نمود

اعتذار

خود نموده ملاحظه جنبه باطن ارباب ظاهر کنم قطعه نازم بسحر کلک کسلک خود که باز ÷ از نخل خود بروح بر روین کشیده است
... لعل مذاب برده و از عقد گوهر آب ÷ انصاف ده لآلی رنگین که دیده است ÷ پستی قد ز شاه طبع رسا ... کین
سرو قد ز جای بلندی کشیده است ÷ این نو رسیده نوبر بستان فیض قدس ÷ والا کشش ز عالم بالا رسیده است
اکنون در خاتمه این خجسته نامه خامه پیش بین را قرار داد استعداد ... و بالغ رس را پیش دید ... است
که پیشکش پس آیندگان انصاف مند را گنج خانه سخنی پس انگشت کند و لله فیض ریاض این مجموعه که بریاض فیض مرسوم
شده با آنکه از هجوم خیل خیال پریشان مسوده اوراق مشق جنون سودا اندیشان و نمونه منتخب اضغاث احلام
تعلیم ... المقال کوی را سرمشق سخنی نویسد لاجرم شاه سخنم ... سخن در صاحبدلان دارد و در بسط نمط معنی
... رخ بر بساط انبساط نهاده و بزبان فیض ضمیرم که چهره اش چون خوان کریمان رو گشاده است بنا بر ضیافت
عقول و حواس بر سماط انشاء اساس نهاده ترتیب دو مایده فرموده و از ... الوان خوان سخنوری و مواد انشار
تازی و دری موائد اقسام نعم خاص و انعام عام آماده نموده درگاه پیشطاق دار الاحسان بیان چون محراب طاق
ابروی خوبرویان گشاده و گرسنه چشمان سخن را از عرب و عجم صلای کرم صلا در داده مثنوی ای که چو من زینت
وزین منی ÷ نی سخنی قرة عین منی ÷ از سر کلک گهرافشان من ÷ در بکند جان تو و جان من ÷ باز من طرز نوی یافتی
همچو زبانم گروی یافتی ÷ خامه من دست خوش کام تست ÷ ناطقه را نقش نگین نام تست ÷ نو نوشته طرح بناء
سخن ÷ خطبه بخوان نقد سخن سکه کن ÷ وی که چو من نام سخن می بری ÷ سود خود از پهلوی من می بری ÷ طفل خرد را
سخن آموز کن ÷ ذایقه را چاشنی اندوز کن ÷ تا سخن اندوز که بهبود تست ÷ جمله زیان است سخن سود تست
از سخنم مژده جان می کنی ÷ سود در آن کن که زیان می کنی ÷ تازه سخن از سخن تازه ام ÷ یافته آوازه چو آوازه ام ÷ از سخنم
پایه کرسی فزود ÷ آمده هر چند ز کرسی فرود ÷ خامه من جان سخن در دهم ÷ کز سخن ناطقه تن در دهم ÷ جلوه معشوق
از سخن راستم ÷ نامه معنوی آراستم ÷ شکر که این راحت روحانیان ÷ قوت روح آمد و قوت روان ÷ آنچه
برین سفره آراسته است ÷ روح ... بدعا خواسته است ÷ کز پس ... ترا نوش باد ÷ ور نه زیاده تو فراموش
باد ÷ مژده دیگر دیباچه مرقع نوشته جهان جهان آفرین جهان آفرینی را که تصویر کلک تقدیرش از رقع ...
سپهر تذهیب ترنج سیمین ماه و شمسه زرین مهر کارنامه نگارین بر طاق بلند چرخ برین نهاده خامه کوتاه زبان

مثنو

نگارستان جهان امکان را دست رس انتساب بفضل الخطاب از مجموعه تصویر کون نگاری یعنی کنز الآداب ام الکتاب داده
وعالمی را در دو عنوان صحیفه وجود را که بتیز دستی قلم ابداع بر لوح اختراع صورتی مانند او نبسته و صفحه هستی را نقشی بدان
درستی نبسته گرایا را که تصویر مناقب آل والا انسابش خامه صورت هیولائی فطرت معنی تصویر عالم صورت یعنی علی
مرتضی شاه صورت و معنی که نقشبند زمین و زمان در کارگاه امکان نقشی چون او بر زبان پرکار نداده و نگاری بر کاری او
بر روی کار نیاورده بنگارد تواند آورد و مراد چه صور که در عرصه فضایل عترت پاکیزه فطرتش که آفرین نقش مصور نوع عالی
انسان و روی کار دیبای امکانند سیما صاحب زمین و زمان که متاع پس دست دکان کون و مکان است صورتی
بر لوح زبان توانم نگاشت صلوات الله وسلامه علیه و علیهم و من توسل بهم و توصل الیهم (in red: وبعد) این نگارستان
صور نوا این که آب روی بهارستان معانی رنگین ریخته و خون نگارخانه چین بخاک برآمیخته فی نی غلط کنم در اختلاط رنگ بر لوح
چهره چون آینه صبح بنور صفا پیراسته و صفحه رخساره مانند صحیفه نشاء تم بزیور ضیا آراسته بلا تشبیه در رنگ نوح ساده این
نقاشان خطا در برابر رواق مصوران چین رو بروی مرآة الصور عالم بالا علم برابری برافراشته نقوش انتمایی بر داشته
بنا میرد نگارش سرلوحش بحسب مرقع مشرق و میوه رقعه خورشید مانده و تصویر شمشه نمایش در شکسته روی بالطبع
صبح آسیه بوصل هر قطره نقش چون سکه در دست مغربی در نشسته و بوصال شاهد تصویری از روی نمایش
بر وجه دلخواه صورت بسته آب رنگ جواهر فرنگ از شرم آب و تاب حالش چون آب و آتش در نهانخانه سنگ رو نهفته
و از رنگ معانی مانند لعل بدخشانی اندر رشک در خاک و خون خفته از تاب رشک خودنمائی تصویرش نقش و نگار صحف
انگلیون در آب و عرق تشویر نشسته و از خجالت رنگین گلستان اوراقش که اوراق گلستان شیرازه ریخته است
(margin: گلرخان)
گلشن ریاض رضوان از خار بست غنچه دمیرودی گلگشت تماشاگران بسته تفرج این تماشاکده نظر بازان را از ناز
بی نیاز دارد و گلبانگ آوازه این گلزار جاوید بهار گل را مانند بلبل سرگرم آهنگ سوز و گداز دارد آینه صفحاتش مانند
صفحات آینه در خط و خال صورت کار بار مایت حاجت معنی یکرو کرده و با شماری تصاویر خاطر نو پرکش در محکمه
اثبات دعوی رجحان صورت و معنی را کار یکسو شده اگر زبان خامه انشاء در شمار محاسنش مانند قلم تصویر صد زبان
بر خویش بندد سر موی ادای حق ثنا نا کرده زبانش مو برآورد و اگر شانه کلک و صاف شانه زبان را که یکسر دارد
و هزار سود لذت آرایش بر جیم دلارای شاهد ادای او صافش مانند زبان شانه موی شکاف کند چون آینه ازین

(margin: بیت)
چون آینه روشن انگشت که از نگیر اکوچه راه سر در دست بیرون نیارد و در توصیف این صنم خانه معنوی کلک پراکنده سلک
پرستیاری خیالات الوان و تمالات گوناگون بر برید ساده خاطر چه نقش طرازد و قلم موی اندیشه چون موی قلم
خطاط پیشه جز حرف پریشان کدام نگار پردازد لاجرم خامه اعجاز طراز را چهره پرداز شاهد ایجاز ساخته و طلع فنون
کار نقش و نگار صورت اختصار پرداخته بتصویر این دو سه بیت شاهنامه را چین افروز و سوداز خام خامه کرم نگامه را
خام سوز میگرداند تعالی الله چه خرم بوستانی است ❖ چه میگویم بهشت جاودانی است ❖ نگارستان
چنین از خط و تصویر ❖ بتوصیفش زبان عاجز ز تقریر ❖ چو خط قطعه اش خوشتر نوشتند ❖ خطوط سرنوشت از سر نوشتند
نظر چون با خطش همخانه گردد ❖ نگاه آشنا بیگانه گردد ❖ بود صورت چو معنی دلنشینش ❖ خطا گفتم نگارستان چینش
بر روی پرده خیبت از خامه شو ❖ مصور صفحه‌ها را آشنا رو ❖ کشیده نغمه با گل نشاد بابل ❖ فغان بلبله با صورت بلبل
همه مردم نشین چون خانه چشم ❖ خردمندان ازو دیوانه چشم ❖ چو معنی صورتش بتوان بجان بست ❖ ازین بهتر چه صورت توان بست ❖ ز چشمش غمزه با نظاره در جنگ ❖ زبانی مانده است این نقش از رنگ ❖ (in red: از میرزا جلالا دیباجه)
(in red: که ببعیر سیاره یوم است) بنام ایزد ترهبی برتری پایه سخن و سخنوری و والا گوهری گوهر معنی و معنی پروری که ستایش ایزد
بیچون آفرین و دارای زبان و زمین و پروردگار جان و خرد و آمرزگار رنگ و بیطرازنده عرش [illegible] خدیوی داگری
کیهان خدایی فرازنده نه کاخ مینایی جلی جلال جل عن احاطة العقل بکماله جز بدان توان کرد که ستایش
نیایش و سپاسگذاری جز بدستیاری این کلید بدست نتوان آورد یکی بر خود ببال ای جان ادراک
بسی نوباوه بستان ادراک ❖ اگرچه خانه زاد جرم خاکی ❖ ولی النعمت جانهای پاکی ❖ تویی آیات عکس حسن
مستور ❖ چراغ دودمان اتش طور ❖ بهات سخن را همین پایه بلندی و این پایه خطرمندی بسنده است که سردار
کشور سخنوری و خسرو قلمرو بلاغت گستری فذلک دفتر هستی ماحصل آفرینش بلندی و پستی ذات همایون
بنفس مقدس میمون خویش را که اکبر قلب و کرت احمر کیمیای روح و جسد است بتفضیل سخنوری
(margin: اکبر)
و زینت معنی پروری که عنوان دیوان سروری و دعوی پیغمبریست می ستاید انجا که انا افصح ستوده جمال
شاهد سوال فیم الجمال را بهنت آرای جواب فی اللسان می آراید و والاجناب امامت مآب اعنی
تفسیر آیه ولایت فاتحه مصحف و هدایت دیباچه دیوان بلاغت و فصاحت خاتم رسالت فتوت و سماحت

بسمله فرخان جود عنوان نامه وجود کتاب ناطق حضرت معبود که بابیان معجز نشان الفقر فخری نشین اوج ثریا و عرش کرسی

کرسی مسبوق است دور علو و درجه دمویله تحت مقام کلام خالق و فوق طوق سخن مخلوق حضرت انسان را که نسخه عالم کبیر است تفصیل

اجمال و سر جمله دفتر اوضاع و احوال عالم اکبر است در زیر زبان که ترجمان اسرار لاهوتی و شارح مقاصد متن تنگ

رموز ناسوتی است پنهان میدانند انجا که در نشر نمط بنیان بیان با سمان بر رسانند منبر پایه جلیل جلالت مکانتش علی مکانه

المرد مخبو تحت لسانه و جای دیگر منبر پایه سلام الله علیه المرء باصغریه و درین باب از ارباب فلسفه ایمانیه و اصحاب

حکمت یمانیه که دریا کشان بزم مبدء فیاض و سواد خوانان لوح سواد و بیاض اند وارد است ما الانسان لو لا اللسان

الا بهیمه مهملة او صورة ممثلة و از دفاتر فن ادب که فلسفه عرب و منتناطیس نشاط و طرب است این نکته شریف است

گر گوئی از مشکوة نبوت مقتبس و با جذوه از جلوه آتش وادی مقدس است در توصیف لطیفه نطقیه لیس است

المنطق ینقطه العقل والصمت مناره ... حیث سخن جوهر جانفزا حیات آئینه جلوه ذات و صفات تجلی برای

دماغ خرد تازه گل گلبن باغ خرد قوت خرد آب رخ آگهی قوت گوش پرده چشم تهی غیر سخن کیست که برداشت

نقاش پرده ز اسرار معاد و معاش از سر ماشتی خاکی نهاد سایه او تا به ابد کم مباد و بعد چون

حضرت یحیی چون سابقه لطف جلی و باره عنایت ازلی تنگ اختری را بجاده سعادت و طریق توفیق رهنمون آمد

هدایته او را فرخنده بختی کرامت فرمایه که سلسله دولت و اقبال بجنبش در آرد و سر رشته جاه و جلال بدست آید طلوع کوکب

بر در دولت سرای سعادت زند و کلبه کنج خانه امید بدست کند یعنی آن سعادتمند را بتبارکاه صاحب جاهی راه نماید که بدولت

اساس و برکت بخشش پایه هنر بجایی رساند که ازغرض محال اگر کلاه گوشه مباهات بر فرق ده چرخ برین سایه آسمان

زمین را از زمین تا آسمان رهین منت احیا نماید و بالجمله تفصیل این اجمال آنکه کمترین بندگان خدای محمد ملقب بجلال الدین

طباطبائی رزقه الله تعالی المجد السعید ... ان بابنیة العدید ... ان بالجود و التقید ان بجناح البعوضة و رجل العقید ... که

سال تاریخ هجرت بر هزار و چهل و چهار بود بر فاقت سعادت و سیاقت هدایت و اجابت دعوت صحبت بهشت

آوازه تربیت صاحب دولتی که درین دو دولت بدولت دین و دانش بر یکدیگر بی نازند و برکت دلیر همتش سبب قلم

یک دم عالمی کار را مانند کار عالمی می سازند خود را بسایه همایون همای دولت صاحبدلی رسانیده که دلالت علامت

و مهربانیش ایرانی و تورانی را نهد و دستانی نموده و ارباب هنر را از هفت کشور غریب بل وطن و شمن کرده اینده امنی

مسکوه

دیبقه

اعنی جوان بخت پیر تدبیر بسیار بخل اندک نیز بزرگ قدر کوچک دل زود پیوند دیر گسل پر دل تهی دست دین

دار حق پرست والی شرب فرشته منش معنی عبارت داد و دهش سبکروح گران حلم هسیح جبل به علم خورشید

رای مشرق ضمیر حکیم النظر عدیم النظیر عالی شهامت والا شکوه خرد پسته شهر شر دون نام النسب کامل نصاب

مرکز درک محیط شتاب کامل خرد بالغ زیرکی رعد صولت برق آهنگ ظلم کاه حلم کوه هنرستا عیب نکوه

خان جمشید شکوه خورشید فر عنوان سوره فتح و تفسیر آیه ظفر صواب دوست خطا دشمن یکفن همه فن همه بین بهمه دان

ابو الشهامه ظفر خان ادیمت علی ادیم الارض دیمته واستقمت الی قیام الوقت سکینه که بیان خرد پرور دکان بالغ نظر

از طلوع ادنی مراتب کنه پایه دانشش بعجز نارسائی گراید و غایت سیلغ دریافت معقول از ادراک کاهی شناسائیش

بکوتاهی معرفت اعتراف نماید رهین منت به اندیشی همت بلند و پایه جوئی بخت ارجمند خویشم که بدستیاری نیک

اختر اینش فال سعادت مترنم و بپا مردی اندازهای رسائیش پای از اندازه گلیم خویش فراتر می نهم یعنی مدح

و رتبه پایه پیش نهاد همت خداداد نموده ام که اندازه تصویر و امکان تقدیر بیسح از همه مراتب کمالاتش از مرحله حصر بیرون

بیرون شدت و از اندازه یارا خرد افزون است چه بیکویم کودک خردی و کوته نظری نکو دیده زمانی و بافدرای

بین که من با قل سخن که کار دانشش بسر آن انجام بل سواد از بیاض باز نشناخته بر نیسان سودای خام که چه

و چه بیکونه خیالات گوناگون می انگیزم یعنی با پای چو نیه و پایه فرو دنیه از واز پایش درازی این بیه اد آهنگ سایه سایش

پنهانی این دنیا در سر دارم آری بمیرد پرواز صوه با شیانه عنقا نتوان رسید بزور بال و پر مور شاهق طور نتوان

پریه برادر دوده خاکیان را با یک سر منزل افلاکیان چه کار و مغاک پرورد دیولاخ نادانی را با همنشینی صدر کرنیات

انجمن آسمانی چه شمار من کوتاه شناخت که مانند ناقص نهادان دست تمکنش حرف شناسی را عرشش المعرفه

خویش میدانم بیشتکری کدام مایه خرد کرسی سخن را عرش پایه کنم من که چون ابجد شماران صف نعال دبستان

سدرة المنتهی دانش خود می شمرم بچه حساب فال زنم خرد ستایی این مظهر دانش خدای شوم اگرچه تقنع لا ادری

این صناعت است ولیکن انصاف بالای طاعت است و با این بضاعت مزجاة خود را چون فرومایگان بمعرض

تنبیع در آوردن غایت شناعت است چه کور ذوقان زمانه اگرچه پایه ناشناسند قدردان گوهر هنر نیستند که بطریق الوش

زد شیوه من از راه شکوه نقل باشکوه توان زد و بالغ خردان روزگار کودک کردار نیستند که از عدم تمیز بجوز و مویز فریفته

رئیس

دو

شوند شد اگر حرفیان حرف گیر سخن چین اند و ستم ظریفان شیخ کمان در کمین مصراع بسته گره بر دم تیغ است قدم را
این نثار نظمان گیلانیست که بجرب زبانی و پهلوی دانی چون قافیه بندان عرفی لاف پهلوانی توان زد و این
نمیج طرازی میرزا غازی است که ببازی بازی و افسانه پردازی مانند صعوه آمل بجوالملیل نتوان بود این ستایش
یگانه ایست که بپاس رسائی یکتائی و دیبای زیبای دانائی بر اندام تمام او دوخته اند و ماه تا ماهی بهوای خوان او
چهره برافروخته گنجهای فضایل ذات کامل صفاتش کجا در خورد حوصلهٔ حرف و صوت کلام است و رسائی [illegible]
پایه جلایل کمالاتش فراز اندازه گفتار تنگ دار و ورای پایهٔ ادا و نظام چه اگر بر آیین ستایش طرازان از روی خطا
ابر عطا و بحر جود و آسمان رفعت شانش خوانم غایت پایه ناشناسی کرده باشم و اگر بنا بر قوانین مدح پردازان در بخشش زر
یگان گوهر دور سعادت اختر با آفتاب نورش برابر کنم بناء مدح بر سست اساسی نهاده باشم هیهات نیست این والا
جناب سپهری که از شرم شهرت همتش آب شده و بعرق خجالت که از ان باران تیغ میکند گرد تشویر از رخساره میشوید
غایت ناانصافی است و تشبیه این عدیم الشبیه بآب شوری که جوشت آویز صد سربازی و وسیلهٔ هزار نفس درازی
هم بشیر از دیر و ر ساختند نهایت مرتبه عدم تمیز است بی تکلف آسمانی که از غایت نادیدگی و تنگ چشمی مانند
کودکی که بدوم ذری نویافته از کیسه بکیسه سپارد و از فرجه بفرجه گذارد و نیاز سطش مهر و درم نموده ماه را بر راه
از برجی ببرجی گرداند و مهر شبیه از درجی بدرجی رساند با پر دست دلی که هر لحظه گنج خانهٔ تهی سازد و خزانه پر داند
هر لحظه بنیاد کانی بآب رساند و لجهٔ طوفانی بخاک نشاند برابر توان گرفت اگر پای میزان انصاف در میان آمد
کریم بالطبع را با کان سنگدل سخت جان که بآزار جا جگر کش نیش تیشش ریش نکته بی نوک نشود می ارزش
جانش نثار نکند و تا از ضرب کاوش صدر خسه در سینه اش نشکنند نمی میرون نمی دهد نتوان سنجید و اگر محک
تمیز عزیز نباشد آفتاب و بال نیب ناقص نصاب را برودی دست پرورد سعادت [illegible] نتوان کشید
فی الواقع جواد محض را با جماد بخت چه مناسبت است و درج بحر و بر در را با اجرام زرد کدام شباهت [illegible]
اگر چه تعداد فضایل و تحدید خصایلش از عهده زبان و دست و دست زبان بر نیاید ولیکن بحکم گفتار ارباب حکمت
که هر آنچه بکل ان نتوان رسید بکلی از ان دست نشاید کشید از جمله محامد آن مجمع جمیع آثار حمیده و مطلع انوار الطاف ستوده
بذکر هفت صفت که هر هفت بر هفت جمال شاهد فضل و هنر و آبروی خرد پرور و کان هفت کشور [illegible] صفحات دیباجه

درشد

صفحات دیباجه انشا را آبی تازه بر رویی کار و غازه رنگین بر رخسار می آرد صفت اول شناخت علت اولی و سواد
نسخت یقین صادقی و اعتقاد درست زیبی صاحب دیدهٔ حق گزین حقیقت بین که بنظر عین الیقینش حصول کشف غطا
تحصیل حاصل است و در حق اجتهادیش بشاهراه مستقیم و صراط مبین حق الیقین دلالت موصله الیصال و اصل بی تکلف
پرتو شرار شعلهٔ انوار جیب اندیشه اش که شرقستان خورشید برهان ساطع و محبت لامع است رکشکان ظلمات حیرت
را چراغ سراغ شاهراه علم الیقین است و لمعان سراب وادی بیابان منشیش که منهل لب تشنگان زلال چشمه
هدایت است تشنگان بوادی غوایت را خضر چشمه سار عین الیقین فی الحقیقه صفا رباطنی را که مرآت حقیقت نما
بل دیده بینای طور سیناست در راه خداشناسی بجلا رحمت پور سینا چه حاجت و حدت خاطری که از کمال شروق
آب زهره اشراقیان برده و از غایت المنور اشعه نور آتش رشک در جان قبلگاه صابیان افکنده به نسیان شفا
فیلسوف فارابیان کدام نیازمندی الحق روحانیت طینت عالی فطرتش را که منشا و حکمت ایمانی [illegible]
رواح رحمانی است بزبان فلسفه یونانیان چه کار و عرفان تام الایقان کامل الیقینی را که اساس معرفت ذات حق تعالی
در تناهی سلسلهٔ ممکنات بر مرادش کار و در تسلسل نهاده و در اثبات انتهاء مدارج علل و معلولات بجال براهین لم
باقصار نهایت درجات مطلب طیران نموده بلم و لا نسلم براهین مسلم و توسط حجت و سلاح افتقار خلاصه اش را
قبلگاه مجوس ✽ کرده تشبیه عقل و خورد افسوس ✽ ولش آینه خدای نما است ✽ ملک شکات نور ارض و سماوات
کفتی کره بهم رسد بهش ✽ نسب جام جم رسد بدلش ✽ مبداء فیض کرد بر کردش ✽ عقل در کسب عقل شاگردش
در جنبش ابلق تشارانی ✽ پست جولان زنگ میدانی ✽ پایه دانان ز فرط منقبتش ✽ ناشناسای حق
معرفتش ✽ چه بجا گفت گرچه بیجا گفت ✽ شاعری کین گهر نه اینجا سفت ✽ در ثنایش زار چند بیها ✽ گوهری
میکند بلند بها ✽ صفت دوم کمال عدل شامل و انصاف کامل که بر برکت اوج آفتاب عدالتش چون عدالت
آفتاب بذره کل تابیده و پرتوش بجزء و کل رسیده و سحاب نصفتش از باران رحمت بارنده رحمت باران
فیض بر خشک و تر و بحر و بر رساینده زیبی داد رس و داد ده که از ره گریبان مرحمت که طوق گردن سرکشان
و قلاده گلوی آزادگان است سر رشته زنجیر عدل بدست مظلومان داده و از چین عطف دامان عطوفتش که دست
بیج تظلم کوتاه دستان و زنجیر تعزیر [illegible] بستان است عروه وثقی و حبل متین بدست ستمدیدگان افتاده آرایش [illegible]

و لمعان

منقبتش

کلزار جاوید بهار روزگارش که به برکت اعتدال هوای تربیت نهال اقبال بخردو جاهلان را نهال ساخته همین بیخ ستم ریشه
کنده گشته و از بیم درد احتسابش که رواج صلاح و رونق سداد و کساد کالای فساد در چار بازار عالم اضداد و التیام بسته
دکان‌ها است و دکان ظلم تخته بند شده از غایت امن و امان زمان آسایش خمانش رسم حراست نعابیجی
بر افتاده که اگر فی المثل پاسبانی داشته شود پاس خاطرها است و بنابر استقامت میزان تسویه مدارش خاطرها بجای
براءت رفع حیف و میل مایل است که اگر ناچار سوی رجحان جانبی میل افتد لا محاله بجانب رعایت و لهابیت
از تو میزان عدل شاهین یافت ❊ شوکت آن از تو دید جاه این یافت ❊ کام سلطنت از تو یافت رونق ❊ از تو
حقها بود بکردن حق ❊ کلک عدالت بامتحان داد ❊ نقطه اعتدال را بنیاد ❊ لطف خلقت چو چهره پردازد ❊ گل ز نرمی خار
رو سازد ❊ حجب تربیت پیدا از ناموس ❊ گل کند خار هم کافور ❊ گیتی از عدالت انتظام گرفت ❊ کار ایران نیابان
نظام گرفت ❊ که براتش تعدی از رسوم است ❊ بر ستمگر ستم ز مظلوم است ❊ کار عالم ز تست راست چو تیر ❊ نی بحرت
عصای عالم پیر ❊ تا ابد باد زاعتدال مزاج ❊ طبع عالم الطبیع تو محتاج ❊ صفت سیوم انصاف بنهایت مراتب عفاف
که از بیم زبان درازی کزلک تهی امتحان [illegible] اگر منشی بعنوان سهو القلم خامه را سیاه مست فرو تقلم [illegible]
سر زبان گراید و اگر خامه شاعری از راه عثرة القدم دیده نرگس را مخموری و شوخ چشمی ستاید سخن از سراپای [illegible]
اندیشه از زبان تا رالب هزار جا لب در آید بعهد عموم صلاح عهدش سایه پروردان خلوت سرای غنچه که از
نهایت بی پروائی پرده ناموس بباد تنک بر هم داده اکنون از کمال پرده نشینی با وجود صد چاک در
مستور و شوخ دیدگان نرگس باده پرست عیش مست که از سر گرانی شراب ریحانی در رقص گاه سرو چمن
و جلوه خانه نوعروسان نازپرورده [illegible] پای عصا جان بودند درین ایام مدام در خمکده کدو مخمور سبوی بی ذوق
اینکه در نشیب و فراز عالم آب از دست شکست منت جسته و از کشاکش باده پرستان و عربده بوستان سبو
از آب درشت برآورده دست تسلیم ابد و کوزه نشسته بر سر نهاده و خم باده که از دست شکر [illegible]
تنگ ظرفان دل بری داشت اکنون بشکرانه فراغ خاطر سر وقت سجده جاوید نموده خشک مغزی احتساب
تهییش از کمال زهد خشک هوای تر دماغی نشاه از دماغ غنچه زنبق بدر برده و قدغن توبیخش از روی حفظ ناموس
سیاست بخیابانت ناخلفی باد لیایی جعد بنفشه گل نافرمان تیغ تاکید خنجر سر زبان از قفا بیرون کرده

بیرون کرده تا تیر منع گلوگیر [illegible] حرف زبان درازی و سخن چینی بر زبان سوسن شکسته و دو تیر سیاستش
بدرست سرکشی و بدمستی چنار که در سایه حمایت تهی دستی برخورد و بزرگ بوستان تطاول می نمود بچوب بسته
شجر عرعر باز که در پناه سلامت باطن که بتوجه نطازی قامت کز تخته از خوف کشاکش موج بر روشش سراپا خفتان
کشته دنبال بیی که مانند سرو سهی در پناه زی ارباب صلاح و لباس اهل فلاح از خوف نسبت بری و تهمت نارا ستی
ایمن است از بیم تعلیم تنبیه سیاستش از همه تن برقان برآورده صنوبر که از بالا بلندان بی رحم دل جلبری علم بود اکنون
بعبد دل بر جمال شاهد عفاف مفتون گشته بر ستیکری عصا جلوه کری نماید و نرگس که در عشوه سازی و کرشمه پردازی
از ترکمان تنگ چشم ظلمی و طرازی دل بیاری بازی می ربود درین عهد از ردی و فرع بهت شوخ چشمی از برگ گوش
ساز و برگ عینک سازی میکند و دیده بادام که از گوشه چادر شکوفه بنجره چشمان ادا نهم چون بیک طرفة العین هزار چشمک
تحریک مذاق دغا و هنای نیاز باشی میزد اکنون از آسیب سرکوب [illegible] تادیبش از راه مرکز حلیه آب [illegible] افتد
[illegible] کاکل سنبل با آن نجابت که نسبت شجره نسب بسلسله کلاله گلرخان درست میکند در سوگ میش گلستان
گیسو کشوده جعد مفتول بنفشه مانند مغول بربریم سمی [illegible] از بیم درد تعزیرش بارد بریده غلغله ترانه بلبل که از
تهقه خنده گل مانند غنچه از کمال شکستگی کلکل در پوست [illegible] اکنون در ماتم غلغل بلبله خون میگریه سوسن ساده زبان
که از کمال تندی مذاق تیره و نرمی چشم حرزه حرکش زبانی درکار دهان تنگ غنچه میکرد الحال لا محاله بدندان [illegible] زبان تا
میکرد تاک پاک طینت اگرچه از غایت اطاعت [illegible] خوشه خوشه جگر گوشه خود را عیر رکی مویز کرده درین خیال
نیز فتوای [illegible] سودای خام می پزد اگر سهی سرو از نهایت سلامت قلب و سادگی که گل بالا بلندی و ثمره
آزادگی است بنیاز باشی فاخته سر در آرد از بیم سطوت شحنه غیرتش در سلسله سنبل پای بزنجیر [illegible]
سو به سیاره [illegible] مانند گلوی قمری گردن بطوق بندگی سر و دعل [illegible] ❊ بصبا عشقش چو بو ببرد ❊
کو زر غنچه کو کو ببرد ❊ چون غبارش بخاک بنشانند ❊ خاک بال خورد که نتوانند ❊ گلستان ز بیم راه کند ❊
کرم بروی گل نگاه کند ❊ ور گل ساده دل زطبع سلیم ❊ در و بد تن با خیال نسیم ❊ خار بندد کمر بکینه گل ❊ غوطه
در خون کلی خورد بلبل ❊ ور گذاز سبو خون گرفته ترود ❊ پا گذارد بجلوه خانه سرو ❊ گر به بیدا زکین که شاخ تنگ
سازد بر جهان فراخ ❊ سوز واز لاله جز فرو زرد ❊ تر و خشک چمن بآتش افتد ❊ شک بید او بجلوه بر خیزد ❊

خنجر بید خون ادریزد ؛ عصمت از احتراز عفت او ؛ بر ساحت شب بعصمت او ؛ صفت چهارم نهایت سخاوت
وجود که ببرکت وجود آن انامل کف احسان کینه دربانش کفایت مؤنت عیال ابوالبشر تواند کرد و بیمن اثار دست
احسان ابر نیسان خوان سالار مایده عطایش از نان ریزه خوان همیشه باز عهده استسقای معده آز برون تواند آمد
تواند گرفت دایه آفرینش بنام احسانش ناف دایه دانش بریده و قابله اقبال کام انعامش شیرینی
جود بر داشته گوشه ابروی عطایش کارنامه جود حاتم بر طاق بلند بنا ده و در دیوان عمل بنیان داد و دهش داد تظلم
جگر گوشه کان و زاده نیسان بتازیانه احسان داده زهی کعبه کرم و قبله کرام که در ایام عموم انعامش رسم
سیه چشمی بغایتی عام کرده که نرگس که از بس دیده تنگی نظر مردم ناسره شکوفه درخت بود و چشم زر غنچه
سیاه کرده اکنون از بس که امواج زر نگار و اطباق سیمکار بالامال از نثار بر سر گرفته کارش بدان رسیده که دیده
اش در راه انتظار تماشائیان گلزار از سپیدی آب سیاه آرد و در عهد ولی نعمتی احسان شاملش گل بدری
که از غایت بی برگی و کم زری بجائیکه نسیم سحری در خلوتکده شاخ مشق سرخروی میکرد اکنون پا [illegible]
کر طبق طبق گوهر از پس افکنده و دفینه غنچه پیشکش قدوم قوای نامیه نکند و سپر بر سر زد بر آیین کیانی بر مبارزت
بوستانی بخش تماید بخت صاحب الطلاق جود بر دوست فیاض علی الاطلاقش شهرت حمل کرم بر حاتم بهتمی
است بر بسته و در برابر تصور حقیقت کرمش نسبت معنی مجازی جود معن زایده معنی است بی فایده برزر
صدر بخیر بالفظ هر یکیه بکری بسته بی تکلف دخل دریا و کان و خراج هفت اقلیم جهان بخرج نیم اشاره گوشه ابروی
عطایش وفا نماید و محاسب وهم با وجود چستی دبیر چرخ اثیر از عهده استیفاء هزار یک نیم روزه آن
ارباب دریوزه درگاهش بر نیاید ؛ همت را چسان کنند قیاس ؛ به ترازوی امتحان حواس
آبروی عطا ز ابروست ؛ چرب پهلو کرم ز پهلوست ؛ چون کف همت کرد دست ؛ همه تن چشم ابر و دست
هزار ما و حسب وجود ازست ؛ آب در جوی ابر واز دست ؛ همت بر در که تو راه بهر ؛ آستان تو جلوه گاه بحر
بهر آن فرع اصل پاک عراق ؛ فیض پرورد آب و خاک عراق ؛ از دبستان جود با بهر در راه ؛ سر گرده بنفراین
درگاه ؛ صفت پنجم شجاعت که از شرم انتشار صیت صولتش نام کارنامه نیروی سام نیرم و اسم الادری
رستم در نهانخانه و خمره عدم نهفته و از خجلت آوازه سطوتش شهرت داستان کارستان زیر دستان عجم در پرده نسیان

و زبردستان عرب در زاویه خمول باسیج مناکب نشینان دریک پرآن خفته عقابان چار پر خدنگ بیتی شیر انکش
مانند کرکسان کرسنه چشم عالم بالا و رفع طایر بلا و کرسان کوشمای کمانش که بچشمان نسرین آسمانه مانند کرکس چشم
فتنه خیز رمان کن اکش بلا را سرگرم کوشش حلالکن کرکس سپهر با وجود آنکه از طبقات غولیش مهابت سپر گرک بر سر
کشیده از سهم تیر بارانی کلاه ترکش بجای چار آینه از کواکب صد هزار آینه بر خویش بسته دیگر تا از آفتاب
تیغ باز که از بیم نیزه داران و صولت یکه سوارانش سپر افکنده با سپه استاره جوشن ماهی البطریق رجع القهقری
از اوج حمل بحضیض حوت جسته از سهم هلاک قهر کش در زنگی و ستردگی از طبعیت سبعی و گرگی نیاید و از بیم
آسیب سیاستش مزاج شیری که از غایت دلیری تا غایت بر همه شیرک بود اکنون بر بر شیشه بر شیران بالکل ارجایی
جبر کی نیارد نمود گنجشک نیروی بازوی عدلش از چنگال باشه حاشیه اشیان کنند و کبوتر پیش شکری جزایش
از بال شاهین در آشیانه نهالین بر کسترد و کبک از نقش و نگار سینه شاهباز طرح آشیانه بر کرید و رنگ از
غایت نخوت مانند پلنگ آسمان بر زبر خویش نیارد دید رعد که از بیم صدمه نیش زهره آب کرده زهره ندارد
که از جلباب سحاب طیلسان زرز بیر کلیم زند و صاعقه که از خوف تندی خویش در آتش نشسته کها یارای کلام
جستن برق دم زند بعهد لشکش از شیر جنبر در نیستان ترکش شیران بیشه جنگ توان دید و نشان پلنگ
جز در کوه پرزین خدنگ نتوان داد ؛ دهن طوقش هزبر چرخ برین ؛ داغ دانش سرین شیر عرین
پشت خم چرخ در اطاعت اوست ؛ گردنش وقف طوق طاعت اوست ؛ روی کیوان و داغ دربانش ؛ گوش
مریخ و نعل بکرانش ؛ خنجر تیز طبعش اندر جنگ ؛ موشکافان شرح متن پلنگ ؛ شیر از شمشیرش ؛ رسته
ز آسیب مور شمشیرش ؛ پیل هندی ز پشه تیغش ؛ ایمن از تیغ آتش افروزش ؛ صفت ششم حلم متین و وقار
برد بار زمین وقارش بمکین که بجنب کوه وقارش ثقل کوه و قدر کاهی ندارد و جبل اقطب ثباتی که گرانباری حلم تمکینش
اگر در لباس سکر و حی پای بکنین بر اوج چرخ هفتمین فشارد تارک کیوان را در می قارون سیارد یا همانا فت
متانت حلم رزینش در زنگ مرکز زمین بشتاب منطقه چرخ بهین گراید و در نظر اغماض عین ملارش رخیص
یکمان ثمین بل غش دشمنان نیز همین نماید اگر نقطه قاف وقارش لنگر تمکین برکره زمین اندازد کوه قاف
را از خفتهای شکاف چون ها دو چشمی همه تن چشمه چشم سازد اگر سنگینی کاف سکینه اش مانند کرسی ش

کاف سایه بر سر کاه برگی انگنده کاه را در سر کلمهٔ سبکی بر کوه ثقل گران جانان زند حقیقت سبکروحی بطفیل
گرانباری ثقل حرف بر دوشش از ثقل طفیلیان گران جان نر نباید و در پله میزان تحملش عنف عروه رقیب
از لطف حبیب سبکروح تر آید در انجمنی که از حلم متینش سخن رود اگر سبکروحیش از کمال لطف جبران نکند کوشها
از غایت گرانی بار سنگینی نپذیرد ب حرف حلمت چو بگذرد بر لب * گوشها گران شود چه عجب * تمکن
چو حلم سنگینت * سد امکان ز کوه تمکینت * حلم را پشتگرمی تو شکوه * داده از پهلوی تو پشت بکوه *
کاف ملک از تمکن جالت * پشت بر کوه طاقت اقبالت * صنعت هشتم فرهٔ ایزدی که بنیروی آن ازرونی
مبارکش معنی صورت بخت مندی پیدا و عنوان سورهٔ تجردی بهویدا است و ازین روا است که از طلالات
مصحف جمال و آیات صحایف کمالش فال مرادات ارباب قال و کل حال اصحاب حال علی احسن الاحوال
دلخواه آید و بدینوجه آفتاب در عین شرف از روی کسب نیک اختری تا ماه نو بر رویش نبیند از شق سحاب نقاب
افکنده ماه ماه چشم نگشاید و از بنجا است که غریبی را که بر سجدهٔ محراب ابروی خاطر فریبش المینان پذیرد و نظر
بکسب سعادت ز جبین مبینش خو گیرد اگر در وطن از کربت غربت بنیاسا ید غریب ننماید در رات العنا کوثر ابروی
عطا بخشش که آبیار کشت آرزوها و سحاب فیض بار سرچشمه آبروها است نقش خواهشهای رنگارنگ بر روی حسن
رخ نماید کتابه طاق محراب ابروییش که سرنوشت نصیبه در سطر ابیات فرهنگ و خرد است و آیات یوم بیشانیش
کر طباشیر طلوع صبح سعادت ارباب استعداد است تخته بر سر تخت کیانی و طاق کسروی شکسته در رات دست
زر افشان فیض پاشش که سررشته خطوط ارباب کمال بخطوط آن وابسته است مانند عنکبوت خیال نقش مکیک
از مرادات اصحاب ارادات گوناگون از صد گونه هزار جا صورت بسته ب کف لطف تو خرق عادت جود
مطلع اختر سعادت جود * ابر فیض آب جود ازین جو برد * ابر و آب روی ازین رو برد * دیدها چشم بر ره جا است
ره دلها بسوی درگاه است * جبهات از گشاد ابروها * در فیضی است باز بر روها * کرده روی دولت تر ز راه نیاز
در احسان بروی دلها باز * ایمن از بر تو تو مه زکلف * مهر را آبرو تربیت شرف * خانهٔ طالع از تو یا فت
رواج * فارغ از کدخدائی هیلاج * رهین منت نیرنگ پردازی سخن و اعجاز طرازی این افسون فنم که در
تنگنای این مقام که از مضمون بشگون سطره و دهان مجره تنگتر و لباس عبارت از قلم کوتاه زبان نستعلیقش بالا

تحرير

نارسا تر است باملک طرازی دوات و تنگ حوصلگی کاغذ خامهٔ بی دل مهیت بحر اخضر را در آغوش قطرهٔ بی آب و مهیت خوفزده
اختر بلند آسمان بهناور را در کنار و بر ذرهٔ بی تاب کنجانیده آری اگر میزان قیاس و قسطاس حواس سست
اساس را توان گنجائی و امکان قصد پیمائی این سطر قست غوائی بودی هرائینه صورت دعوی انطواء جهان اکبر
در عالم اصغر بر آئینه ضمیر صغیر و کبیر بعنوان علم شهودی جلوه گری نمودی و اگر پله ترازوی اسپهر چشمه دار نبودی و کفتین
کفتین ماه و مهر بعیب چنین زدگی بیالودی حقیقت حقیقت مصراع درجهانی و از جهان بیشی * بر الیقین طریق
تحقیق نمودی اکنون خامهٔ عطر آمیز مشک بیز که در طراز اعجاز طرازی و ملت مدیح پردازی ختم نبوت سخنوری بدو
شده طیلهای نافه غالیه سا یعنی فاتحه خاتمه را بسر حمله از طلایل صفات جلال و جمالش که جزوی از کل و حلقه
از سلسله نامتناهی تسلسلات است بعنوان ختام مشک می آراید و ختم سخن دعا بدعای سخن اعجاز فن آن فرمان دهی
سواد اعظم دانش نموده میگوید خداوند از زبانی توحید سرای * خاطری عرفان آرای * گوشی الهام نیوش *
چشمی حجابیت پوش * خرمی دو اندیش * عزمی محنت کوش * عفوی عاشق گناه * رحمی جرم گاه
همتی عرش پایه * دولتی ازل سرمایه * کفی گشاده دست * دستی جود پرست * چشمی در اغماض
عین بهانه طلب * نگاهی لذ کمال حیا مردم زادهٔ عین ادب * جبهه چون دست عطا فراخ پیشانی * پیشانی
گشاده تر از عمر جاودانی * بختی ازل آورده * اقبالی سعادت پرورده * کمالی روز افزون * سعادتی بحر در نمون
نظری معرفت افزای * ضمیری تحقیق زای * قلمی مالک الرقاب ذره اهل کتاب * رقمی ولی النعمه ارباب ادب
اندیشهٔ همت بلند * خردی دانش پسند * فکری سدره پرواز * ادراکی نیرنگ پرداز * کلامی کلیم نژاد * دمی
مسیحا نهاد * لفظی بلاغت وحی طراز * طوری فصاحت عنوان برهان اعجاز * طبعی چون سرشت روح الامین
پاکیزه گوهر * نهادی چون منش قدسیان روح پرور * گفتاری بابل نسبت جادو فن * آداب نشست بیان
وادای معنی امام اصحاب فن ادب * سلیقهٔ ندا استقامت شاهین میزان خرد * فطرتی در راستی معیار
عیار محک وجود ب طبع تو گسترده بر اهل هوش * مایهٔ بار بهر دل و چشم و گوش * ای تو ولی نعمت
اهل خرد * جز تو کس این مائده چون گسترد * هر که ازین مایده مایه گرفت * تا بقیامت نشود چشم سیر زله
هر آنکه از سر این خوان بنگشت * همیشه از آتش جگر از تشنه جنت * جوهر عقل از تو نمودار شد * کحل دل و دیده

بیدارش روشنی دیدهٔ بیدار اوست آینهٔ جلوهٔ دیدار اوست **غزل** بادامی ای تو زنده جان سخن
بتو نازنده دودمان سخن ای سواد بیاض اشعارت سنبلستان بوستان سخن گشت از پهلوت سخنوران
بیان بسته مغز اندر استخوان سخن کور ذوقان ز فیض تربیت چون مسیحا مزاج دان سخن کرده طبیعت
حق نمک ثابت برنکوان کرده خوان سخن این و آن در سخن کجا تو کجا ای همین سخن همان سخن سعدی فیض از تو
قحط سال هنر سیر چشم از تو میهمان سخن من کجا حیرتت کجا کرچه منم امروز قهرمان سخن لیک خواهم که زین شرف
باشم تا ابد شمع دودمان سخن از خم میم مدحت نکنم حلقه در گوش خسروان سخن میکنم گرکنی حمایت تیغ
بتو تا حشر زنده جان سخن **دیباچهٔ مثنوی حاجی محمد جان قدسی در شان طالب کلیم من کلام غرهٔ ناصیهٔ سیادت قرهٔ باصرهٔ سعادت صاحب ذهن نقاد و ادراک وقاد راتبه دار مرتبهٔ سخندانی پرده دار اسرار معانی مظهر فیوضات جل و علا میرزا جلال الدین طباطبائی** چهره گشائی تصویر سپاس بیار پیرایی که گلبن با هزار دهان بشکفانیدن غنچه
شاخسار حمدش لبی نتواند گشود در سوسن با صد زبان بعهده ادای هزار یک حق ثنایش نیارد نمود خامه
دو زبان چه سان از عهدهٔ تحریر آن برآید و ثنا سرائی چمن آرائی که سبحه شماران بوستانی با همهمهٔ آوازی
دیگر بانی در ذکر صوت نیایش و زمزمهٔ حرف ستایش حضرتش بصد بی برگی گل و هزار بی نوای بلبلند
بیان ما شستی گنگ زبانان چگونه در معرض بیان آن درآید **بیت** غنچه گل بلبل گلزار از و کرده گل اغوش
دیر خار از و خاطر گل نازکش از بلبلش مرغ زبان بر سر خار از گلش کام و دهان شکر گزار دیده
دست قربان سبحه شماردیده جوش خم و بیهشی مل از دوست خندهٔ گل گریهٔ بلبل از دوست
انجا که تیز پر طایران نشیمن قدس در اطراف جهای فضایش پر شکسته پرواز و پای پیشه انداز صعود منشان
اشیان بی نشانی چه مایه جلوه بال افشانی توانند نمود و جائی که ساده بالطن صاف لوحان حرز زاد
سوره و طوبی لطریق چنار بادست طریق تهی دستی و دست آویز عجز انجا پای بند قدم رستکان پس
کوچهٔ پاشکستگی در مراحل آن وادی متعذر است پس گرمی کدام دست رس کام فرسائی بپای پوئیه نوا نکرد
بی دلالت مسکنت و نامرادی بر حله پیمای این وادی نتوان شناخت و بی روشنائی درد سندی درین کو
بسیج راه رو نتوان یافت ازین رو لاله داغها برادر خونین سوخته و ازین راه نرگس نگاه حیرت بر شب یاد دوخته

پیرش پادوخته سعر فراز ان عالم بالا درین تمنا مانند صنوبر بهمت دل پاره پاره بر خویشتن بسته اند و از پیشش
خیزران صومعهٔ غنچه در حسرت داغ لاله درین تنگدلی پهلوی یکدیگر نشسته اند سبحه تاک پاک سرشت بر پشت اوست
سبحه صد دانه خوشه همین نیت سرگرم تسبیح شماریست و دوشیزه شاهدان پرده سرای غنچه در آرزوی این
آبرو یکگونه تحمید درعین تازه کاری اگر منظر تحقیق درنگری اوراق دفتر گل کسطری که در حقیقت نسخهٔ رسایل
ابیات واجبست رباعی است که سورهٔ توحید و آیات تحمید بخط یاقوت و قلم ریحان بر صحن و عنوان آن
نگاشته و اگر بدیده حقیقت بین بازبینی مجموعه نباتات که ما تا منتخ کلیات کاینات و مرآت جلوه
ذات و صفاتست بخط مصنف نوشته **بیت** چمن در چشم آنکش عقل والاست دبیرستان
ذکر حق تعالی است در و گلبن کتاب حمد یزدان ورو مرغ چمن طفل سبق خوان زبان هر ورق بلکه غاصش
کند تفسیر حمد از روی اخلاص کل از بر سوره توحید خواند چه شد کر عبری و کوفی نداند رساند موسم
از راه تکرار بگوشش گل دهان غنچه اسرار ثنا خوانیش گل دارد تمنا بختم سورهٔ انا فتحنا عندلیب
بستان با هزار دستان بذکر کمال محمد و جلال الشی بر جمال گل محمدی صلوات رسان و سوسن تیز
زبان بر گلدستهٔ اغصان با علان اذان مناقب اصحاب والا مناصبش رطب اللسان جعد بنفشه در حیرت
ابروی داغ هلال مثال جبههٔ بلالش داغ داغ لاله و نرگس شهلا بطاق ابروی سجده خاک کویش چون
ساغر آفتاب جرعه نوش زرین پیاله غنچه بجرب نرمی روغن یاسمین لغت خلقش مانندهٔ زیبق ترد ماغ
و شعلهٔ گل سوری بپرتو صفت جمال آتش چون ایاغ لاله افروخته چراغ سنبل سبزه جرده اگر مانند لاله
داغ لاله کیش زیور ناصیه نسازد از پریشانی مغزی دماغ [illegible] ولاله سیاه دل اگر چراغ غلامیش
سرخروئی بجوید خوانش گرفته است سهی سرو آزاده اگر مانند قمری عنبر طوق بندگیش خط آزادگی خواهد
افسردگی سرکشش بداغ تبر محتاج است و دراج اگر چون هدهد خاک درش افسر نکند مانند طوطی طوق آتشینش
جانشین زرین تاج است **بیت** من و فکر مدحش کجا تا کجا چنان کار نعتش کنم با بجا کسی را که
مدحش خدا گفته است خرد در مدیحش خطا سفته است زگفتار منشیان سخن همین نکته بس عذر
تقصیر من کیم من که با این تنگ مایگی بعنت انگنم طرح سایکی **و بعد** من که دست پرورده مرد میداد

فیض الهی و سرمایه دار خرید جای آگاهیم از دست یابکی فطرت سودا زده سود پست بابا یکی نکشفند عمرها کز پایه
در جوبای کمالای والای معنی بسر برده‌ام و از بلند پایه طلبی و دالاریه جویی دمی نیاسوده بموارد خواهان متاع
دشوار یاب سخن نمایان بوده‌ام و از عالی بلکی همت به بیت فطرتی خرسندی بخشنم لب سوال بدریوزه انتحال
کلام ارباب قال و حال نیالوده‌ام و سرپنجه دست درازی باخذ بضاعت فرومایگان رنجه نموده سایه بال همای
همایون فال همت آزاده‌ام بر زاده خیال استخوان فرسودگان نیفتاده و بالغ نهاد فطرت خداداده‌ام از مبدا مرتبه عقل
هیولانی تا بالعقل دامن این ملکه فاضل از دست نداده و دیده استفاده جز بر مخزن خزانه عقل مستفاد نگشاده
اکنون به مکرمی قدوم کاروان درکاروان حقایق بهجوم خیل در خیل اسرار در خلوت سرای دل الهام منزل بر روی آورده
خیال و تردد اندیشه بسته دری منت کلفت ذکر و تکاپوی نظر و وظیفه تقریر از اجری خانه فیض مبدا ارخشنود نشسته
اینک اینک برابه خواری نعمت خانه عالم بالا والمنة لله تعالی قلم عیسی دم گرسنه چشمان سخن را از عرب و عجم
بموائد نعم صلا در داده و از فیض شکرستان هندوانم در تنگنای چین نامه مصر معنی تنگ شکر بر روی یکدیگر افتاده
شکر شکن طوطیان سبز چمن عهد بر نوشین شیره فی کلکم چون شیرخوارگان مهد دهان گشوده اند و خوشخرام
طاوسان خرم بوستان هندوستان از نمانمائی سرو خورشید تذرو بیانم ترک جلوه خودنمائی نموده اند چاشنی
نبات مصری چون کعب الغزاله آفتاب از شکرزار صبح شان بیاض گفتارم چاشته خوار شام مراد
وچشم چشمه سار حیات چون وظیفه طلبان این گنبد فیروزه از شرب عذب دوام چشم براه کشاد ابواب
دریوزه دیده حقیقت بینم تا چشم بر روی کشاد دریچه فیض مبدا گشاده دیگر بهیچ باب روی در بستگی
بچشم خویش ندیده وگوش الهام نیوشم تا لب بسوال عطا کده عقل فعال آشنا کرده دیگر حرف
بیگانه ردیش گوش زد سامعه هوش نگردیده یعقوب فطرتم در بیت السرور کنعان فکرت از شواهد
معانی و بدایع بیان در آغوش هوش یوسفستان بهار رسانیده عمرها چشم براه جذبه خواهش
عزیز مصر تمیزی بوده که از گرم بازاری خریداریش خرمن خرمن لآلی احسان و دامن دامن جواهر تحسین از کفه
ترازو در کنار دبیر آرزو کند انعام ولی نعمت حقیقی را منت و احسان بی قیاس منعم علی الاطلاق
را سپاس که عنایت خاصش بسر وقت بخت منحن افتاده مشتری نظارت یوسف طلعتی از عزیز همتی

از عزیز همتی بخبر بیداری خبر ایجاد این فن رغبت نموده و خورشید سایه آسمان پایه از ذره پروری بتربیت من باقل سخن
نظر عاطفت بذل فرموده که از کمال مرتبه دانی و نهایت پایه شناسی دقیقه هنر را بدرجه آفتاب میرسانند و جو
سخن را بقیمه خرمنی حساب میکنند هیچ خرده رایهای بی منجر و در هر جزوی از هنر بچشم کلی می نگرد قطره بفیض عنایت
موج عمان و ذره به پشتگرمی در آتش چرخ آسمان میزند مرشق نولیس طرز تازه ظهوری گو که بلندی آوازه
سخن و علو پایه این فن دیده داند که بآن پایه ظهور در عهد خویش خفا بوده دقیقه رس اسرار سخنوری انوری
کجا است که با اصطرلاب بدیهه نظر ارتفاع درجه آفتاب هنر گرفته و بال زدگی و تیره روئی اختر طالع خویش
در آئینه آه فرسوده بخت سیاه معاینه به بیند بحیرتم که جواب دعوی عین شیطان سخن که برآورده این دولت عظمی
و پرورده این خلافت کبری نموده اند که میگوید تا اوان خسران زدگی معاصران که بدریافت سعادت تربیت
بندگان این حضرت سرفرازی باوج رفعت نرسانیده اند که مسیحه مگر آنکه این کور سواد دبستان خودنمائی
محو ملقب بجلال الدین طباطبائی که لطف پرورده خاکبوس این بارگاه رفعت پناه و تربیت یافته
احسان و تحسین حواشی این دربار آسمان تبار است از راه کمال مروت سرشار که از فیض آب و هوای
این سرزمین بهشت آئین استفاده نموده بنابر رعایت صله ارحام فضل و دانش تفضل و ترحم کرده بعموم
ارباب هنر صنعت کشور خصوص ادب منشان و دانشکده ایران نوبان نشان که همانا بر روی زمین جانشین
مبدا و فیض است ترغیب نامه رقم زده و تکلیف و تحریض نموده آن قدر شناسان بپایه طلب را از ازدیاد منوالهای
حضیض پستی بایکی ترقی اوج رفعت و جلالت دلالت کند و از عزلت جوئی تنگنای منا کستان تنگ عنفی
بوسعت آباد فراغ خاطر شاد راهنمائی نماید شاید از پویه این [illegible] کم راهی با سرشاهراه وادی آگاهی آمده
باقی راس المال عمر گرانمایه را در حسرت محرومی از فیض یافت تیر کی این حضرت زبان زد سودای غفلت
نکنند واز شش جهت استلام چهار سوی این کعبه مراد راحتش سلوک همت خداداد نموده از اداء مناسک
طواف این آستان که قبله راستین و کعبه راستانست بطیع خویش چاربالش کامرانی و فوز یاب
فیض سعادات دو جهانی گردند باری اگرچه بنابر رعایت داب ارباب ادب مراسله خانی فرستادن و پیام
خشک دادن ترانه بی روشی سرودن و آهنگ پرده بی راهی ساز نمودن است ولیکن چون که خرسند همت

بلند فطرتم سوداگر جنبهٔ زیست که مشتریان رواج بازارش از سودای دستار علاقهٔ زرتار مجدم و منديل کبود کار
شامگاه بیود و سودای سیاه و سپید کاغذ و مداد ترکب بود و نابود مقصود کفته اند قوی مایگان بضاعت سخن
دستگاه داران این فن را در چه لباس لالای فتن و متاع عدن و معدن یاد کنم که بادی از نادیدگی و سود از دگی تهیه
خود انصاف ده که پاکیزه فطرتی که خداداد و نهاد بالغ استعدادش را خمیره سرشت از گل بهشتی است که عبیر بیزان
نکهت سازیش از نفحه ریزی شمامهٔ گل بهشت دماغ آشفته اند غالیه پردازان طبلهٔ معانی دعطر کده روحانی را
بنجور سوزی تحفه سازی و مایه اندوزی بر پیچ هدیه طرازی بچه رنگ خود آشوب کرده که بوی آشفته خیالی
از مخایل آن استشمام توان نمود آری پیداست که ارمغانی یاران جانی کنج خانه ایست از معانی و شالیته
تحفه برادران روحانی لطیفه ایست آسمانی نه خزف ریزه یمانی و صدف پارهٔ عمانی یا وجود سود جویان سرمایه
این سوداجز بیان آیان نتوانند بود و ره نوردان این راه جز سخن نمایان نتیجه هدیه افتاب طرازان نیاز به نمود
ظاهر است که امتیاز اشعار نزاکت شعار سخنوران پای تخت همایون بخت که از ثنا خوانان دربار صاحب
قران ثانی و از برع زبانان والا بار کاه حضرت سلیمان مکانند از سخنان تازه و گفتهای بلند آوازه شعرا
عهد بشاه جهان یا زبندکان این حضرت از سایر ملوک عالم است لاجرم از اشعار شعری شعار این طبقه مدار
نامدار قرعهٔ اختیار بنام مخازن اسرار الهی و مطالع انوار آگاهی یعنی ابیات دیوان فیض ارسان و کلیات دلنشین
بلاغت نشان دو گوشوارهٔ عرش معرفت ⁂ دو گوهر شبچراغ بحر حقیقت ⁂ دل و دماغ انسان فطرت ⁂
چشم و چراغ انجمن فکرت ⁂ بحرین لآلی سخن بعدان ⁂ معدن جواهر این فن ⁂ نورین بصارت بصیرت ⁂
نیرین اوج رفعت ⁂ فرقدین قطب افلاک ⁂ عین فلک دریافت و وجدان ⁂ کفتین میزان استقامت کردار
و گفتار ⁂ تعطین اعتدال مزاج روزگار ⁂ مردمان دیدهٔ مردمی ⁂ نوعین منحصر در فرد آدمی ⁂ اعنی خلیل کعبه ایمان ⁂
و کلیم وادی عرفان ⁂ دستانسرای سه البستان قدس ⁂ ارنی گوی طور انس ⁂ افتاد و رخسار خورشید آثار
آن پری طلعتان حور اشراد اکه صادق خلقان دودمان استعداد و نام آور نامبرداران خانوادهٔ فطرت خداداد
بجمال اختیار و نقطهٔ انتخاب آراست با آنکه ذهن سخن سنج در گزین جواهر مسلک کلام ثریا نظام شان
حیرانست دو دوشیزهٔ شاهان ناز پرورد سخن جهان نوردشان دلیرانه یک بر دیگر نازان بی تکلف پیش

با بیخن اعجاز مایهٔ شان ربون گذرشته که از آن توان گذشت و شکفته رویی گلستان بیان نمایان شان نام خدا
نیچران شایسته شایان ربامان آمده که نظر بازان گرسنه چشم این فن که نظارگیان گلشن زار سخن اند از گلگشت آن
سیر توانند گشت نیستی کلیم کلامان سحر ادام و خسرو منشان شیرین رقم که آب و تاب آتشین سخن سیراب شان تشنگان
باد نفس روح الامین و چراغ دودمان آتشین طور است و طراوت رخسار شواهد بیان شان که از کمال لطافت زلال آسا
در جداول انهار سطور صفحه روانی میکند و سبق آبداری روان مینماید نمودار جنات تجری من تحتها الانهار و بیاض صحف
مسودهٔ ریاض حور و قصور از تصور طینت بهشتی سرشت شان که مرآت جلوهٔ قدرت کاملهٔ خدائی است معنی آشنائی و
روشنائی صورت بسته و از تعقل کنه حقیقت کامل خلقت شان که همین نمودار صنع پروردگار است مفهوم ذات
قدسی صفات معلوم کائنات گشته پاکی دامان نیکنامان بدست پاکدامنی فطرت پاکیزهٔ فکرت شان لحظه بلحظه
بیعت ایمان تازه میکند و فیض پرورد آب و هوای جمعیت آباد طبع آزاد شان دفتر پریشانی روزگار ابتر را لمحه
از سر نو شیرازه میکند فکرت عالی فطرت شان را جنبش از آنجاست که سیمرغ پروازان اشیان نگاه تجرد را
در هوای فضائیش رخصت جنبش ثانی نداده اند و فرهنگ بلند آهنگ شان بنوای بی پرده که در ان مقام
ناخن و قت هیچ مخالف ترانهٔ آهنگ بی پرده ساز نمی تواند کرد کارنامهٔ والای پایهٔ سخن بر طاق بلندی نهاده اند
که هر فکری زیاده سران انگشت رو بر آن توانند نهاد و علو رتبهٔ سخن بالادست بجائی نرسانیده اند که دست
بلند پروازان بدان توانند رسید هیچ و تاب طرهٔ شاهنامهٔ طوبی خامهٔ شان از نافهٔ تات پیچ رشک خونبها در ناف
غزال ختن کرده و از تصور آب و تاب سخن شاداب شان کام صدف از مروارید عدن آب بیرون آورده در رشک
رنگینی ریخته قلم بوقلمون رقم شان خون لکارخانه از رشک بنجار ریخته و شرم آب و تاب زاده استعداد
آفتاب نژاد شان عقد گوهر رنگ بر روی جواهر فرهنگ گسیخته آزاده سرو چمن نازمینی پروری یعنی خامهٔ
سخنوری را برکت تربیت فطرت والا فکرت شان بدان پایه سرفرازی رو داده که از فرط شادی پایش
بزمین نمیرسد و منبع زلال حیات یعنی دهان دوات بتصور آنکه از چاشنی زبان قلم نوشین رقم شان
بکام رسد لبش از ذوق بهم نمی آید ربیبهٔ ناف غزال ختن چون سیاه قلم بهزاد آزاده گرد زادهٔ طبع آزاده شان
دینه مشیمه عدن مانند جگر گوشهٔ معدن در دم خریدهٔ صفار طبعت روان ایستاده شان مفتاح معلقی و بیان از

فتح الباب بیان مطلق بسبع معلقات کلام بلاغت نظام شان فدانه فکنده و چاره جویی گره‌گشای خرد از حل عقده
مالاینحل مشکلات سحر جادو فن شان دندان کنده از خجالت رنگین غازه رخسار سخن تازه شان گلگونه عارض
گلبرگ طری موجه تری برآورده و از کمال لطافت چشمه‌سار نوشگوار دیوان طراوت بنیان شان عذوبت زلال
حیات در رطوبت شبنم انفعال غوطه خورده کلک اعجاز پیشه شان رگ در ریشه شجره نسب با اصل عصای موسوی
دوانده و منبع الحیات دوات شان سررشته پیوند نسب بسلسله حکمه افلاطونی رسانده سحر طراز اندیشه
شعبده کار شان بخیال بازی صور اسرار از نهانخانه پرده سرای افکار هر لحظه نگارین لعبتی پری پیکر جلوه‌گر
می‌سازد که عقل خردمندان را دیوانه خویش دارد و رنگین خیال نقش بند فکرت ارجمند شان بگوشواره گشتی و دبستان
والا کارگاه هوش هر لمحه در نظر باریک بینان تماشا کرده کوشش قدسی تمثالی خرد نگار بر روی کار می‌آرد که خط
خطا بر روی روزگار صنمخانه چین کشیده ثمره استعداد شان عرق شجره نژاد چمنستان بستان قدس رسانده
وزاده طبع عرش نهاد شان در انجمن دعوی سخن اعجاز سخن بکرسی نشانده زهی خداوندان نظری معرفت
افزای و ضمیری حقایق زای و اندیشه پست بلند و خردی دانش پسند و فکری سدره پرواز و آهنگی
نیرنگ پرداز و کلامی کلیم نژاد و دمی مسیحا نهاد و کمالی روز افزون و فکرتی بمطلب رهنمون و قلمی ولی النعمت
ارباب آداب و رقمی مالک الرقاب فرقه اهل کتاب و طبعی چون سرشت قدسیان پاکیزه گوهر و فطرتی چون
منش روحانیان روح پرور و سلیقه در استقامت شاهین میزان خرد و طبعی در درستی معیار تمیز نیک و بد
گفتاری مایل نسبت جادو فن و آداب آرای سخن و بیان معنی دستور العمل ارباب ادب و طرز بلاغتی چون
طراز طور فصاحتی سرخط مشق اعجاز و رفشان گوهر سخن شان از کان حیاتست که لعل بدخشان در خاک و خون
نشسته اوست و بهرمانی یاقوت سیلان رنگ شکسته اوست و قیمتی جواهر معانی شان تمام عمانی است و بهای
گوهر سخن ساز شان بدخشی نشاده دماغ خرد مست شان از سر جوش خمکده الست و شادابی گلشن اندیشه
درست شان از نشاه فیض روز نخست و سرشت ایشان قدسی است و طبع ایشان فردوسی نهاد
شان آسمانی است و نژاد شان روحانی و نسبت شان الهی است و نسب شان آگاهی و پایه سخن
شان والا است و کالای هنر شان از دست دست بالا و منبع چشمه‌سار ضمیر بحر نظیر شان فیض سحرگاهی است

سحرگاهی است و خمیره طینت قدسی شان سررشته ید اللهی و همانا که درحق هر یک ازین دو یگانه مطلق گفته
اند بیت تجمیر شش بیدانه چون فرو شد و تخم فیض آنچه بد در کار او شد و باری چون آداب حق شناس صنایع کلام
اعجاز نظام و بدایع سخن جادو فن شان از یگانگی معنی و آشنا روی لفظ و ملاحت طرز و حلاوت روش
و رسایی انداز و سیر آهنگی پرواز و نزاکت ادا و لطافت نکته‌های رسا و سلیست ترکیبات و نشست
مفردات و تنگ درزی کلمات و بلندی فقرات و چسپانی سلسله و تندرستی مطالب و صحت متعاهد
و رنگینی خیال و شیرینی مقال و دلنشینی سوق و سیاق و خاطرنشانی انتظام و اتساق و درشتگی الفاظ
و جهگی معانی و آرایی قصه و نمایانی فکر و شگفتگی زمین و دستگی الفاظ و خنکی مضامین و متانت استعارات
و رعایت تشبیهات سخن کوتاه حسن در آمد و لطف بیرون شد آغاز خوش و انجام دلکش گشاده روی
مطلع و شیرین ادایی مقطع هر خار شکسته زبان این اعجمی بیان نیست لاجرم ادای حق مراتب رنگینی این کارنامه
نگارین یعنی مناقب زاده اندیشه این دو شاعر ساحر پیشه را بتقریر دلپذیر مشتوی باقی که در ستایشش و آفرین
گفتن خدا آفرین یعنی کشمیر عدیم النظیر فرموده اند وامی گذارد و با کمال قدرت سخن و سعه المجمع بهای
خویش اعتراف نموده بلا تشبیه لا احصی گویان معذرت جو بیان آمده بیش ازین طریقه خویشتن ناشناسی
نمی‌سازد و زیاده ازین عجز خود را بخود واضح نماید و بر شرح مکنون ضمیر کسیر می‌آید اکنون چون مخزن جواهر سخن را
از پاس داری قفل آهنین ناچار است و شمامه کافور پیشت را صحبت سواد انگشت در کار جگر گوشه آفتاب تابان
یعنی ربیبه کان در آغوش خاک و خرف بسر برده و قرة العین سحاب نیسان یعنی یتیمه عمان را صبا یکی گل تیره در داگی
صدف پرورده بخاطر فاتر رسید که در ختم نامه کره و یولا در وصف کشمیر بی نظیر قلم بر ایشان رقم که بمعنی سکندر
ناموس سلامت انشا بر کردن کرفته لنگ لنگان در پیروی خامه این پیش آهنگان طریق ترک ادب سپرده و پویه
راه بی روشی سر کرده سبند عین الکمال این نازنین شاهدان جلوه خانه جمال نماید و ابیات این دو مثنوی و حی نسب
اعجاز حسب را که هر یک بیت الشرف آفتاب معانی بل بیت المعمور آسمان بیانست در ضمن پرداخته کلک پراگنده
سلک خویش در آرد و بر روشناسی این کلام اعجاز نظام سخن روستا پرورد خود در دی خود را از مغاک دبولاخ خواری
خمول بر آورده باوج عزت و شهرت شهرستان سواد اعظم اقبال قبول رساند و بدین وسیله زادهای بیگانه

نامی خویش را باشناروی این شهری نشان و رصد انجمن دلهای ارباب الباب و اصحاب آداب باکمال نقص
غرابت بلیغ نشین جایگاهش اقامت کرده اند راستی اگر بذوق این بلند بنا را منسوخ مشائم کرازفزانشا
سرشار فیض ابنا کرده چون بادام دو مغز در پوست کمنجه گنجایش دارد واگر گفتار سحرآثارم کرد در انجمن دعوی سخن
سخن دعوی یکرسی نشانده نظر بیله برابر کرده خود را با عرش و کرسی نسنجد طریقه انصاف را اعتساف بمی سپارد
باری درخواست از بلند نظران حق پسند و سخن گزینان انصاف منش آنست که نظر بمقتضای الجنون فنون نموده بحکم
آنکه بر دیوانه قلم نرود تیغ انکار را در غلاف انصاف گوشه نشین زاویه غفلت کرده تند و با این نو رسیده کان ناز بود ب
دغریب کشیده کان جهان نورد شیوه غریب نوازی پیشه نموده سخن از دم تیغ سیاه تاب یعنی خامه تصرف بی حساب
نرانند و حرف فکر حریفان سخن چین و شیخ کمان ستم ظریفان گشاده کین را در خرج کردن دخل بی جا دخل نفرمایند
وار حق شناسی ممنون بوده منت بر جان رعایت حفظ الغیب نهند و عیب عیب جویی بر خویشتن نپسندند
وانفذ داستانهای گلشن راز یعنی نغمه پرداز عندلیب سرابستان شیراز را کار بندند — شنیدم که
در روز امید و بیم ٭ بدان را به نیکان ببخشد کریم ٭ تو نیز ار بدی بینیم در سخن ٭ بخلق جهان آفرین کار کن ٭
دیباچه دیوان حاجی محمد جان قدسی از میرزا جلالا سخن آفرینی که بحکم اقتضای حکمت مدار بر کار تکوین در کار آفرینش
کاینات بر نقطه دایره نون کن نهاده و بر وفق هندسه تقدیر معمار ابداع این عالم کهن بر اساس دندانه
سین سخن گذاشته هنوز در ساحت مرتبه احدیت ذات رنگ بیرنگی صفات بر نخبت که نیرنگ پرداز بی
اراد نقش بتسوید شنگرف سرسخن این شنگرف داستان حروف نورانی وجود جلی از مسوده ظلم ازلی بر لوح ساده نقش
مبداء فیاض بیاض برد و هنوز در شیمه نقش صور کونی صورت نبسته بود که نقش بندی صنعتش
بتصویر این نگار غریب خاطر فریب نقش مربع کارخانه ابداع بروی کار دیبای اختراع آورد یعنی بحرب تر می
مومیائی القای سخن استخوان بندی ترکیب این جهان بی سروبن درست ساخت و بتحریر این حرف
وصورت رنگین رنگ آمیزی عالم سواد و بیاض طرح انداخت بلطف ید او این فقره عالیه بعد دانشا دیباچه
دیوان امکان در آمد و بتنبیه این سرلوح نگارین از عهده ترتیب مجموعه جامعه انسان برآمد —
زهی قدسی نژاد آدمی زاد ٭ که شد دیباچه دیوان ایجاد ٭ بود تن رنگ و جان آبرو یافت ٭ هیولای جهان

هیولای جهان صورت از و یافت ٭ بگرد جان کشیده از روی ظاهر ٭ دو حرفش چار دیوار عناصر ٭ ز شوق او
شتابان است افلاک ٭ وزو دارد فر رنگ این نقطه خاک ٭ مه که پاس میداری ادب را ٭ بکرسی
نشیت این قدسی نسب را ٭ زهی حکمت بالغه که از تألیف قوای این دو جز ضعیف ترکیب متوی مزاج
شریف این عالم کبیر پرداخته و از امتزاج بسایط این تریاق اعظم معجون مرطب دماغ انسان اکبر ساخته
جل جلاله احکم حکمه واتقن صنعه آری در اثبات شرافت این لطیفه روحانی و علو درجه این دقیقه آسمانی
همین نکته بس که بسبب نسبت تامه و اشارات کامله مفردات حروف اسم شریف اشرف افراد
این نوع عالی بمراتب ذات و ظهور اسما و صفات تناسب اجزا و ترکیب ثنائی عالم انفس و آفاق
اتفاق افتاده و از نظم دو حرف ابی جاد که زبان دو زبانی خامه ایجاد داده اند رباعیات سه گانه وجود
آل والاجلالش منتظم الارکان و متسق الاوتاد در دی داده فالحمد لله اذا الهمنا توصیف صفاته اذ لم یمکننا
تولیت ذاته والصلوة علی کافه رسله و عامه اولاد رسیله لاسیما مجتباه الممجد و مصطفاه محمد والسلام علی الاولیا
وخلفائه الراشدین وایمة المتقین و اعلام بوادی الیقین وبعد چون وجه این عطیه والا از آن بالا ترا
که عقل دقیقه یاب اولی الالباب با وجود وفور نصیب و کمال نصاب بخودی خود بپایه آن پرده
عقده کشای رصد بند ارباب خرد ارجمند بابلوغ رسد و وصول مقصد بسر خویش بسر آن رسد لاجرم نیابد
المبارا این دقیقه دقایق این لطیفه شریفه را بدرجه اعلی رسانید و پایه قدر این مقدار والا از عالم بالا در
یعنی ذات کامل صفات خود را باین حلیه جلیه آراسته نهایت مرتبه اعجاز این فن را معجزه رسول خویشتن
کردانید و طایفه از امت آن برگزیده را بدین نزهت عظمی برگزید و قامت قابلیت شان را بتشریف
شریف الشعراء تلامذه الرحمن برافراخت بپایه والای شاگردی خویش سرافراخت تا به نیروی
الهام از ترصیع جواهر الفاظ با عراض معانی جوهر گوهر خویشتن در اقتدار سخن بر طبق عرض گذارند و از تصنیف
صنایع کلمات و بدایع مضامین اصناف لطایف دانش و بینش بر صفحات صحایف آفرینش نگارند
و بهی عالمی سحر خیل خیال سازند و باقی جهانی بی سپر به نظر نمایند بی تحریک بال همایون فال
سدره پرواز بلبل بال فرهنگ سیر آهنگ رسا انداز باشند چون نور نظر خانه نشین فلک چو هما و نمانند آه سحر

جهانگیر آسمان کشا کردند — این طایفه گرچه در زمین اند * لیکن چو خرد فلک نشین اند * اعجاز وران سحرکاره *
چون خورشید آسمان سواره * از دست تیغ گهرشاران * وازدیده برهمه دلداران * چون آه بیکدم آسمان گیر *
چون صبح بیک نفس جهان گیر * چون تیر دعا ببال یارب * شبگیر کنند از دل شب * زانوی شب پاک
شان فتنه چاک * درجیب مرقعات افلاک * خدایی را منت که از بدایت فطرت تا این غایت
پیوسته دست و تو به این خرد منشان هوشیار مغز در سقف طارم این کهن مصطبه پیچیده و آوازهای دهوی این
سرخوشان سرجوش باده ادراک سرتاسر عالم آب وخاک رسیده خاصه درین روزگار که آخر زمان آفرینش
و قحطستان دانش و بینش است با آنکه دور بزم دوران بآخر رسیده و کار گردش آن جام بانجام کشیده
و مینای سپهر لاجوردی بدردی رسیده چشم بد دور که ساحت انجمن بمحفل افروزی شعله فطرتی چرب زبان
روشن چراغ است که — صبح بکشاید ز شرح و بسط او جذر اصم * چون زبان کلک بکشاید بالفاظ دری *
واقف عین الکمال سرساد حریفان بزم نشاء فیض مقال صاحب حالی سرخوش وتردماغند که
— ساقیان لجه او چون شراب اندر دهند * هوش گوید گوش را آمین ساغری کن ساغری *
یکانه که بربام طارم این نه رواق کوس ملک الکلامی بنام نامی او صوامیده اعجاز فنی که در شش جهت آن چار طاق
پنج نوبت سلمی سخن باسم سامی او میزنند — این طاس تهی برشده ز آوازهٔ او * کو مقداری در خور
اندازهٔ او * نیست است قضا بر کهن اوراق سپهر * شیرازه تواند سخن تازهٔ او * فرمانروائی که قلمرو اقالیم
معانی یک قلم بیان بیان اوست و دارالملک کشور سخنوری یکسر در زیر نگین خامهٔ سروری او عزیزی که در محکمهٔ
مصر تمیز دعوی تسلیم ثبوت این دعا […] اثبات سانیده و میر سوس دو انجمن مباهات صدره
پروازان حرف عرش پاکی سخن بکرسی نشانده و میر سپش بی ترینی که زبان خامهٔ خود کام اش در
بکامهٔ ادعا صاحب قرانی سخن نداو مصراع هنوز در عهدست آنکه همقران منست * با بانگ بلند در میوه
و هنگری نداد عدیم النظیری که قلم دلیر رقمش در عرصه انا ولاغیری علم لمن الملک می افرازد و کسی یارای
معارضه نمی بازد اعنی عالک الموارث شاهراه طریقت عارف کنه حقیقت * نقاب مخزن اسرار * غواص
محیط افکار * آینه دار صور معانی * پرده کشای شاهد راز نهانی * ساقی دریا کشان رحیق تحقیق * دلیل

دلیل مقدمان خضر طریق توفیق * ترجمان اسرار منطق الطیر سلیمانی * زمزمه سنج ترانهٔ مرغ ربانی * اجری ده
راتبه خواران خوان سخن * میزبان کرسی چیدمان مایده این فن * گنجور جواهر کنز الرموز لاهوت * چمن پیرای گلشن زار
ناسوت * جاسوس اسرار عالم بالا * فانوس انوار طور تجلی * دستان زن سرابستان انس * شمع شبستان
عالم قدس * شناسای حقایق ارضی و فلکی * صاحب نفس قدسی و خلق ملکی — آن نفس مقدس
که ساتش قدسی است * اسم و لقب و ذات و صفاتش قدسی است * مجموعهٔ خوبی همه چیزش خوب
است * زانرو همه چیز او چو ذاتش قدسی است * زهی قدسی سرشت که پاکی دامان نیکنامان بدست
پاکدامنی فطرت پاکیزه فکرتش دمبدم بیعت ایمان تازه میکند و فیض پرورد آب و هوای جمعیت آباد
طبع آزادش دفتر پریشانی روزگار ابتر را هر لحظه از سر نو شیرازه میکند ثمره استعدادش عرق شجره نژاد
بچمنستان بستان قدس دوانیده ذرادهٔ طبع قدس بنیادش تارک افتخار از عرش و کرسی در گذرانیده
سرچشمه منبع الحیات درد اتش بچشم نظر فیض افتاده و خانه کوتاه خانهٔ بلند آهنگش را بهستی ید قدرت
دست داده و از خجالت رنگینی غازهٔ رخسار طرز تازه اش گلگونه عارض گلبرگ طری موجه تری آورده
و از کمال لطافت چشمه سار دیوان طراوت بنیانش عذوبت زلال حیات در رطوبت شبنم انفعال
غوطه خورده رشک رنگینی ریختهٔ قلم بوقلمون نقش خون بکارخانه ارژنگ بخاک ریخته و شرم آب و تاب زاده
استعداد آفتاب نژادش عقد گوهر رنگ ریزی جواهر فرنگ گسیخته رخشان گوهر سخنش از کاینست
که لعل بدخشان در خاک و خون نشسته اوست و یاقوت رمانی سیلان رنگ شکسته او قیمتی جواهر معانیش تمام
عیار ایست و بها در گوهر سخنش بعهد فی نشاء دماغ خرد مستش از سرجوش خمکدهٔ الست و شادابی گلشن
اندیشه درتش از شبنم فیض روز نخست سرشتش قدسی است و طینتش فردوسی نهادش آسمانی
است و نژادش روحانی نسبتش الهی است و نسبتش آگاهی پایه سخنش والا است و کالای هنرش
از دست و دست بالا منبع چشمه سار ضمیر صبح نظرش فیض سحرگاهی است و خمیرهٔ طینت قدسی نهادش
سرشته نور الهی — آن چشم و چراغ این زمانه * اندر همه فن چو خود یگانه * نطقش بزبان سحر پرداز *
چون عیسی دم زند ز اعجاز * طبعش به خرد بلندپرواز * گنجینهٔ دل خزینهٔ راز * سرکار جوابیک ساده *

درجوشش چو بحر و استاده ٭ در ذکر خفی صریر کلکش ٭ تسبیح ملک صفیر کلکش ٭ با آنکه همیشه در سیاهی است ٭ همشیره
فیض صبحگاهی است ٭ با او نکند دویت مانده فی خود ٭ با خود سخن ولیک بی خود ٭ روشنگر صبح ضمیر رشش آینه
خور جلا پذیرش ٭ شب زنده چو خامه اش برآرد ٭ شب را تا حشر زنده دارد ٭ و بالجمله بنا بر آنکه چشمه سار زندگانی
را لب نا در دانی ثنا کردن آب خود بردن است و پرتو زربافت مهر جهان افروز را تحسین نمودن و برسائی نارسیده
ستودن نتیجه نارسائی خویشتن بردی روز انگندن چه آن در ادای تعریف سلاست فقرات ایمان خود چون زبانه
موج لعبت زبان رطب اللسان است و این و استانش بابش خویش چون دم صبح دوم روشن بیان ناچار ادای حق
ثنای صنایع کلام اعجاز نظام و بدایع گفتار سحر کردار آن معجزه روزگار و نمونه سیل و شهار را از اشتهار بی لفظ و یکتائی
معنی و ملاحت طرز و حلاوت روش و رسائی انداز و سیر آهنگی پرواز و نزاکت ادا و لطافت معاو بست برجستگی
و نشست مفردات و تنگ دوزی کلمات و تناسب فقرات و دلنشینی سوق و سیاق و ظاهر شانی انتظام و اتساق
و متانت استعارات و دلربائی تشبیهات و درستی الفاظ و پختگی معانی و چسبانی سلسله آبیاتی قصد و نمایانی اندیشه
و تندرستی مطالب و صحت مقاصد و رنگینی خیال و شیرینی مقال و شگفتگی زمین و شستگی و رنگینی مضامین سخن کوتاه
سخن در آمد و لطف بیرون شد آغاز خوشش و انجام دلکش گشاده روئی مطلع و شیرین ادائی مقطع تقریر دلپذیر این
فرخنده دیوان معارف بنیان معانی بیان که هر بیتی از آن برج شرف صد خورشید تابان است و هر صفحه درج لعل
صد هزار عقد مروارید غلطان و الی گذارد و پیش از این عجز خویشتن را با کمال قدرت بر اعجاز سخن و الله ذی الطول
والمن عجز خویش نمی نماید و این چند بیت از رنجیده کلک مشک بیز عنبر آگین رخساره معنی خامه را انجال و خط ختام سخن
می آراید ٭ تعالی الله ازین فرخنده دیوان ٭ که روح القدس در وی میدمد جان ٭ سخن را آب در جو از بلورش
خلیلی سنبلستان دریا از بلورش ٭ زرودی نسخه اش خوردی بر دو ناب ٭ ز جوی جدولش دل میخورد آب ٭ خط
ریحان سنبلستان عنبر بو ٭ نکوی برگرفته تسخیر زین رو ٭ نکردی صفحه اش گر حفظ صورت ٭ بتا تر آبرو رفتی فرورت
بنان زین دست کر معنی طرازد ٭ عجب نبود اگر بر خویش نازد ٭ نی کلک از سخن زین سان بسکاله ٭ سزد بر خویشتن
کرچون سرو باله ٭ زهی تنگ آفتران طبع سخن سنج ٭ که زینسان در گهر آگین کند گنج ٭ کسی را کین سخن سرمایه باشد
زلبیش عقل را پیرایه باشد ٭ نریبد کلکش ار معنی درخشان ٭ برات لعل بر خاک بدخشان ٭ چکد از خامه

از زبانه میگون اوی ٭ نی اندر ناخن پیشکر ازوی ٭ بود از نال آن در نال بلبل ٭ زتاب پیچش در تاب سنبل
کینه قطره خوار آب حیاتش ٭ ز کمات بیش یکی زده و اتش ٭ مداد او ده به از لعل خوبان ٭ خط یاقوت رامرشش
ریحان ٭ نه آب زندگی ظلمات دارد ٭ که چندین خضر در ظلمات دارد ٭ خضر گر راه این سرچشمه جستی ٭ ز آب زندگانی
دست شستی ٭ اگر آب حیات از عجز تقریر ٭ نشد در خورد این می خورده کم گیر ٭ خرد را نزدی خالی زد با میده
کز بیانش خضر وارش عمر جاوید ٭ قلم از بوی این می شد سیه مست ٭ بدست او است گر حق رفته از دست ٭ این
حرف ریزه چند که تتمه آن در تتمه شده و سینه عین الکمال جلال این نازنین شاهدان برده سرای حال و قال
گشته و بمن قبول ارباب اقبال و انبار فضل و کمال و بعد الحمد خطاب فاتحگی این ام الکتاب آداب یافته
و ببرکت دیباچگی این دیوان حقایق نشان خطبه سرفرازی بر منبر بلند پردازی بنام این گمنام بلند آوازه
ساخته در دار الضرب شهرت نقش سکه روای سخن شکسته بسته این بی نشان درست نشین نموده بتاریخ
یازدهم ماه ربیع الاول سنه هزار و چهل و هشت در دار الخلافه اگره محروسه رقم زده خامه شکسته کمترین بندهای
خدای جلال محمد طباطبائی شد امید که منظور نظر عنایت بصیرت مندان و دیده ور گردد دیباچه دیوان طالب کلیم
از میرزا جلالا کلیم کلامان مسیحا دم که بتاثیر جانداری انفاس قدسی و نفوس عرشی افاضه حیات و احیای
اموات میکنند فیض نظر از نظر فیض حکیم سخن معوری یافته اند که در ظلمات حروف نورانی خضر خضر الیاس معنی
رنگین را آبحیات جاودانی چشانیده و قدسی نژادان عرشی بنیاد که آبای علوی سخن و انبای العقول این
فن اند عرق شجره نسب کلام بالهام سخن آفرینی میرسانند که دست رسای سخنوران بالادست را طوبی لهم بمیوه چمنی
سدرة المنتهی کمال رسانیده آری نشاء پرورد افغان این شراب ریحانی از سرسبزی طارم تاک آن عالم پاک
است و کیفیت این باده روحانی نه در خورد دماغ سرمستان بزم عناصر و افلاک با اعظم شانه این چه نشاء
رسا است که سرخوش زنان خمکده افلاک تا جرعه نوشان عالم آب و خاک بوی آن سرخوش چهل چله
این کدامین نور است که شاهدان انجمن شهود و خورشید سواران عرصه وجود بهوای آن نعل در آتش اند و چگونه چنین نشاط
کالطفل ام شیمه نشیب و انبار صلب وجود دهانها بهکی زاده و بند و بود و وجود خرمن عدم بباد برداده او موجه این لجه
آشنا روی و بیگانه ساحل کنار و شمن است و قطره این قلزم جاوید تلاطم طوفان جوش عمان در آغوشش نه برده

این خورشید طلعت سلیمان نور نسبت و هر حباب این شگرف گرداب زر سنج فغان محیط شرب چون لباس
عباسی رقم پوشند مور چشمان سلیمان حشمت و رنده طینتان آفتاب نظر اند و چون از کسوت عاریتی لفظ عاری
شوند برهنه پوشان بی رنگی پوشش عریان تنان پرنیان بخشند * چیست سخن آینه دار صور * هست پدیدار
از و نیک و بد * نقش نمود همه از وی نمود * جود از و یافت گهر فی وجود * بوالعجبیات درین بحر ژرف * این چه طلسم است
کز بت از دو حرف * عقل درین راه بسی پی فشرد * لیک به سر منزل او پی نبرد * اینکه کجا گشت نمایان کیست *
جز که سخن نیست خدای ولیس * بیشتر از وصل گفتگوست * بیشتر از مرحله گفتگوست * گرچه برون از حد اندیشه
نیست * وصف سخن حد سخن پیشه نیست * نقش ده سر لوح کتاب وجود * بر خط حکمت سر پرگار جود نیست
کانی چو کمال سخن * نام خدا جل جلال سخن * شاهد جود همه مشهود از وست * باد وجودش که همه بود از وست
تعالی الله ازین کیمیای روح و جسد که تبه بیر اکسیر گران عیار گیر خرد کبریت احمر خیال رنگین و سیماب شاداب
الفاظ سیالش از اثقال مرار ایاب هنر بال بصعید بعالم بالای شتابد و تقریع آتش دماغ اصحاب تحقیق تعظیم
می یابد و بقوام آتش فطرت در بوته فکرت ناچار تمام ناری و ثبات اضطراری می پذیرد و از سلطان خرد
حق خطاب اکسیر مطلق می گیرد لاجرم قلب دلها را کامل عیار می سازد و بر صفایح اجساد تیره نهاد طرح قطره بر قطار
می طرازد زهی جادوی افلاکی و عرش سرشت خاکی که گاهی محیط هنگ را بر خلاف فلک ثوابت مطلع
صد هزار کوکب ثابت و سیار میگرداند و گاهی مجمع البحار سفینه را از جواهر زواهر سخن و نقود رایجه این مخزن گهر
پرورده کنار و بر معدن و معدن دل و دماغ است بحرین لآلی نظم ثریا نظام و نثر نثره نثاری می نماید * در اعجاز
منجن کس را سخن نیست * در دعی نیست [illegible] من نیست * درین دعوی سخن از خامه دارد * گواه در آستین چون
دست موسی * بلی بر دعوی روح اللهی راست * شهادت میدهم احیا ر موتی * اینک شاهد صدق معنی
و گواه راستین این دعوی دیوان حقایق بیان معارف بنیان خسرو قلمرو کمال * سرور کشور حال و قال * جامع
فضایل وهبی و کسبی * حاوی مفاخر حکمی و ادبی * قهرمان خردنامه آداب * ادب آموز اولی الالباب * خرد نژاد
هنر نسبت * ادب بنا دانش حسب * بالغ نصیب فطرت خداداد * کامل نصاب فنون استعداد * نکته سنج
میزان قیاس * معیار تمیز معنی شناس * کلیم طور عرفان * خلیل کعبه ایقان * خداوند ذهن قویم و قلب سلیم

طالب سلیم * ملک الکلام ابوطالب متخلص بکلیم است که نیروی پرتو این لطیفه آسمانی اوراق این حدیقه نورانی چون
طبقات صد [illegible] ثانی طور جلوه نور [illegible] مشرق خورشید ظهور ساخته و در هر حی از ابیات بین الدفتین این صحیفه
شریفه کرام الصفایح اصطرلاب ارتفاع آفتاب معنی است شرف خانه کواکب سیار و بیت السعادت
سعود این فن پرداخته زهی والا اندیشه که کلک اعجاز پیشه اش رگ و ریشه شجره نسب با اصل عصای
موسوی دوانیده و منبع الحیات دواتش سر رشته پیوند نسبت بسلسله خلد [illegible] افلاطونی رسانیده پیچ و تاب
پرچم نال قلم عطر بیز سنبل [illegible] از نافه مشک خونها در دل نافه مشک ختن کرده و از تصور آب و تاب
رنگین سخن شادابش کام صدف از مروارید عدن آب بدهن آورده چه میگویم ریختهٔ ناف غزال ختن چون
سیاه قلم بهزاد آزاد کرده زاد طبع آزاده اوست و یتیمه شیمه عدن مانند جگر گوشه معدن درم خریده معتاد
طبیعت روان ایستاده او عالی فطرتی که فکرت طبع دور گردش را جنبش از آنجاست که سیمرغ پرواز قاف
قدس را در هوای فضا ارشش رخصت تحریک بال نداده اند و ذوق بلند آهنگش بمقامی پی برده که
در آن مقام مضراب ناخن وقت هیچ مخالف ترانه آهنگ پی نبرده سطوت می تواند کرد رسا فکرتی که
علو رتبه سخن بالا دست بجایی رسانیده که دست قدرت بلند پروازان به پیرامن آن نتواند رسید و کار نامه
والای پایه سخن بر طاق بلندی نهاده که خنجر گیری زیاده سران انگشت رد بر آن نیارد نهاد از تحمل بار رشک
رنگینی کلام در نظامش که پیوند گسل مرسله مجره و عقد پروین است رگ کان یاقوت سیلان سرگرم پیچ و تاب
و کرده لعل بو کرک آب گردیده از غیرت رنگینی صفحات دیوان سخن اعجاز نقش که خویشتن را برروی صحایف
اصداف در عدن کشیده آب در دیده مروارید شاداب گردیده و دقیقه یابی که حدت ناخن فکرت بلند فطرتش
بر دقایق علم ارسطو و افلاطون بزار جا ناخن دقت بجا بند کرده و صیقل اندیشه جلا کار صفا پیشه اش بوستان
ضمیر الهام پذیر را از آئینه سکندر بیکبر و کردن بلند کرده قدسی صفاتی که جمیع فضایلش چشم بد دور بروجه اتم
و افضل است کامل الذاتی که سایر کمالاتش از عین الکمال مرساد بطریق اکمل خوش نظر معرفت افزای
غور خاطر حقایق زای * قصه اندیشه همت بلند * شعله فطرت خورشید سپند * انداز فکرت سدره پرواز
رسائی آهنگ تیز تک پرواز * اعجاز کلام کلیم نژاد * اثر نفس مسیحا زاد * بلوغ کمال روز افزون * آهنگ فکرت

بهمه او فطرت رهنمون؛ استقامت سلیقه شاهین پران خرد؛ درستی طبیعت معیار تمیز نیک و بد؛ انگیخته قلم والی النعم
ارباب ادب؛ ریخته قلم مالک الرقاب زمره اهل کتاب؛ طرز بلاغت طراز؛ طور فصاحت سرخط مشق اعجاز
فسون گفتار بابل نسبت جادو نسب؛ فنون کردار دستور العمل اهل ادب؛ دست سا با سرپنجه خورشید هم بازو؛
تمیز درست با نیران دریافت عقل کل هم ترازو؛ صفای طبیعت چون سرشت قدسیان روح پرور؛ جوهر فطرت
مانند بینش روحانیان پاکیزه گوهر — آن چشم و چراغ آفرینش؛ چشم دانش چراغ بینش؛ آن
مغز جان و جان معنی؛ روح سخن و روان معنی؛ سرمست خرد و ملک هشیار؛ پیمانه سر ز هوش سرشار؛ مغز هوش
زده کاسه سر جوشش؛ نی مغز خمیرمایه هوش؛ طبعش افسونگری فسانه؛ چون مردم چشم راست خانه؛
نخل طوبی نهال کلکش؛ پرواز سخن به بال کلکش؛ دل دلبران محبت آمیز؛ عرفانکده بسیط معرفت خیز
فکرت جام جهان نمائیش؛ آئینه آفتاب رائیش؛ جیبش صبحی ز فیض لبریز؛ و اندیشه در دجو خور سحر خیز؛ بی تکلف
هر صفحه از سفینه که درج لآلی اشعار آبدارش گردد بحریست که لب گوهر آئیش طوفانی و گوهر آئیش عمانی میکند و هر ورق
از بیاضی که ریاض گلگشت رضوان بیانش شود گلشنی است که رخساره گل رنگ شکسته او و مجموعه غنچه بشیرازه
گسسته او است معنی تا از چرب نرمی مومیای بیانش شکسته خویش درست نکرد استخوان بندی ترکیب
سخن صورت نبست و سخن تا در صدر ایوان دیوانش مربع نشین نگشت حرف کرسی نشینی سخن بکرسی نشست
— زهی معجزنمای سحر کردار؛ کلیم معنی از کلکش عصادار؛ ز سحر کلک اعجاز آفرینش؛ ید بیضا عیان
از آستینش؛ از و فرعون بیانرا دل دو نیم است؛ بلی در معانی را کلیم است؛ ندانم وصف طبع آن گهرسنج
که گنجور است یا گنجینه یا گنج؛ شیرازه دیوان ادراکش؛ خرد از نشاه اش سرمست و مدهوش؛ روان
در جوی سرآب معنی؛ حباب نقطه اش گرداب معنی؛ سراسر معنی آن روح پرور؛ چو اخلاف
صدف پاکیزه گوهر؛ بود هر بیت آن چون بیت معمور؛ خرابات پری رویان مستور؛ اساسش پایه داد
پای کرسی؛ چو عرشش ایستاده بر بالای کرسی؛ ندانم کین سخن را با چه سنجم؛ سزد گر فطرت کوته برنجم؛ درین
چو نسبت آن اعجاز فن را؛ بدان جادو قلم سنجم سخن را؛ درین شیرین سخن از بس سخن رفت؛ سخن
کا ینجا رسید از خویشتن رفت **دیباچه دیوان ملا میرزا جلالا** جهان آفرینی که زمین زمان

گزین و زمان و مکین و مکان را بسر ان کن فکان آفریده بعقل ممیز منطق گویا نوع عالی انسان را بر ایشان برگزیده
و عرش نشینی که کاخ دور عالم خاک را مانند کرسی منیع افلاک بر افراشته تا بروی نبات ضمیر سرکشی بنیاد
خاکی تخمیر را از خاک برداشته استغفر الله چه گویم عنایت بی نهایتش شخصی از اشخاص اختصاص ندارد
و انعام عامش نسبت بحالی و سائلی خصوصیت عموم من جمیع الوجوه دارد اگر بی اقبال قابلیت معنوی خلعت خلافت
و امامت بر قامت باکرامت قد ذی شان الشان دوخته و از بالای سرفرازی سخن ولا تاج کرامت شان
بر تارک کرامت شان نهاده آفتاب مکرمت عامش بر لعل و خاره و سنبل و شوره بیک نسبت تابانست و سحاب
رحمت عامش بر خار و گل و جزو و کل بیک روش باران فیض نظر احسانش بر همه کائنات یکسان تابیده و نظر
فیض جودش سر تا سر اعیان وجود را بیک چشم دیده مراتب تفاوت مراتب استعدادات است و درجات اختلاف
از اختلاف درجات قابلیت و ذوات اینجا ترجیح و تفضیل برکرانست اگر فرقی در میانست از تفاضل اشخاص و تمایز
افراد انسان است — گمی پرتو تافت بر جهان نور وجود؛ لیکن بر جا رنگ دگر کرد نمود؛ در خانه
آیینه پرتوش از خورشید؛ اینجا سر جنت عکس و آنجا است کبود؛ و اگر نه در عالم بی رنگی اطلاق اثرش ز مو
و عمره خار و تمر یکرنگند و آنجا که مقام بی نیازی احدیت ادراک دشمن و دوست و مغز و پوست بی بهره آرزو
ابراهیم از یک ادیم اند؛ و فرعون و کلیم از یک گلیم؛ بو القاسم و بو الحکم همخانه اند؛ و مسیح و دجال در یک زمانه؛ نهاد
ابلیس و طینت آدم را یک دست سرشته؛ و نهال خرما و تخم گندم را یک باغبان کشته؛ تار زنار ترسا و سبحه پارسا
از یک سر رشته است؛ و رشته ریش راهب و طیلسان زاهد را یک چرخ رشته؛ محرمان حرم و نامحرمان بیت الصنم
در وادی عرفانش لب بلبیک می گشایند — ای تو با هر کس و هر کس چی تو؛ همه عالم صور
و معنی تو؛ جلوه در دیده کوران داری؛ قرب نزدیک به دوران داری؛ پای تا سر همه با در گل تو؛ جمله را دردی
بسر منزل تو؛ بتو هر روی دلی از هر سو است؛ همه جویای تو دشمن تا دوست؛ هر دو لبیک زنانند ولیک؛ آن
ز دورست طلبد این نزدیک؛ لال خود شان و نالان حق ذکر الحضرت ادا نمایند و لنگان قدم کشان
و لنگ لنگان مراحل بادیه طلبش می پیمایند — ای همه را ز دی بدرگاه تو؛ گام زنان آمده در راه تو؛
سر بسر اندر طلبت در بدر؛ گرد ره کعبه و بتخانه سر؛ لنگ پیاده تو دویی میکشد؛ لنگ بر است قدمی می کشد

شیخ خانقاه و برهمن دور اند راه و ذکر او یک گفتگو دارند و مضطلة آتشینان خمار و صومعه گزینان دین دار جست و جوی او دارند ~ کافر و ترسا بهود دگبر و مغ ❊ جمله را رو بی آن سلطان الغ ❊ دیر کعبه را ز یکشعله روشن چراغ است ❊ دشمن و خرابات و مناجات بیان ما رنگ باده تر دماغ ❊ آن پیست کز او را نجوید ❊ دکیست کز او نگوید ❊ دشمن و دوست را بهر وجه روی توجه بدوست ❊ و بیگانه و آشنا را از همه جهت راه بسوی او ❊ در حرم کعبه و حریم کلیسیا او را میخوانند و مسجد و کنشت را پرستشگاه او میدانند ~ چون مقصد آشنا و بیگانه یکی است ❊ دیر و حرم بیت جداگانه یکی است ❊ در کعبه و بتخانه خدا می طلبند ❊ کو خانه و دو باشد صاحب خانه یکی است ❊ مست و هوشیار از و خبردارند ❊ و دیوانه و عاقل از و غافل نیستند بر دل را بر و راهست و هر جا دل از و آگاه ~ هر ذره بوی آشنائی دارد ❊ بر دل میلی بدلربائی دارد ❊ هم سررشته با وی می پیوندد و هر راه بدو میرود ~ بی جا نبرد زره که در وادی عشق ❊ هر جاده که هست ره بجائی دارد ❊ در راه و وادی طلبش دستبند عجم با حجابی عرب موافق و دمساز است و در آهنگ جستجویش ارغنون یونان با طنبور ترکان هم کوک و هم آواز ~ ندانم آن گل خود رو چه رنگ و بو دارد ❊ که مرغ هر چمنی گفتگوی او دارد ❊ سخن کوتاه چنانچه فیض الطاف حضرت عزت حضرت بشخصی از اشخاص اختصاص ندارد و بعضی از اصناف و نوعی از انواع خاص نی همچنین بخصوص زمانی دون زمانی مخصوص نیست چنانچه راهبر اهل سلوک و وصول شیخ الطایفین شهاب الملة والدین المقتول می فرماید که العلم لیس وقفا علی قوم یغلق بعدهم باب الملکوت فان واهب الذی هو بالافق المبین ما هو علی الغیب بضنین و علی هذا القیاس یکانی جز معانی یعنی چنانچه هر فردی از افراد را سعادت خداداد در خور قابلیت ماده و قدر استعدادات و جمیع ازمنه از کمال فضل و افضالش موافق حال نام الغیب و کامل نصاب همچنین بماید الکنه از خوشه چینی خرمن جودش فیض کرده بهره یابد چنانچه از مبداء آفرینش تا این زمان که فخفقان دانش و بینش است هر آن از برکات برکات احسانش صباح ستان گشته و هر گل زمین از چمن زار تا خارستان از بهارستان لطفش بهویی رسیده و هر ذره از ذرات خاک اجری خوار خورشید فیض در ابنیاء آفتاب جودش کردیده چندانکه سحاب بکرست رشارش چشمه سار آبحیات از ظلمتکده ظلمات برمی آید و نسیم لطف عمیمش از خارخسک چمن گلبرگ تری را چهره می افروزد و شمیم خلق کریمش از خوی تیره فات

از خوی تیره ذمان غزال ختن نافه مشک اذفر را عطر بیزی می آموزد از سرزمین بخارا پور سینا را بظهور آورده دیده بینائی او را چون شاهین طور سینا بشرق جلوه نوری ساز دو از نژاد ترکان اترار ابو نصر سبز طرخان را بر گزیده از نظر معارف خزینه اش صندوق اسرار حکمت خویشتن می طرازد از هندوستان امیر خسرو دهلوی را سروری قلمرو سخن داده بر روی خاقانی و انوری می کشد شیخ ابو الفیض فیضی را منظور نظر فیض ساخته بچشم عرفی و نظیری می کرداند و در نولا که از سر نو بر سر کار آمده و سحاب مدار رحمت عامش گوهر بار شده و عمان سرشار فیض و محیط زخار لطفش موج زن گشته و آفتاب عنایت خاصش اوج گیر گردیده و از پرورد گان آب و هوای این خاک و برآورد گان تربیت این تیره مغاک شعله فطرتی بلند فکرت بروی کار آورده که آب متموج و هوای متحرک سخنش کارساز کارنزاع کاینات در رفت و لطافت متنفس روح القدس و همشیره ماء الحیات است و تاب بیان نمایانش کارروشنی بخش دیده اولی الابصار است بمانا مطلع انوار جود واجب الوجود و مطمح اشعه انظار فیض نور الانوار است اندیشه سحر طراز شعبده کارش بخیال بازی صور افکار از بنا کده پرده سرای اسرار بر لحظه نگارین بعتی پری پیکر جلوه گری سازد که عقل خرد مندان را دیوانه خویش دارد و نقشبند رنگین خیال فکرت ارجمندش بکوشواره کشی و سیاره دلاویز کارگاه بوقلمون بر لحظه در نظر باریک بینان تماشا کده چشم و گوش زیبا صورتی معنی نگار بروی کار دیدنی افکار می آرد که خط خطا بر روی روز کار صنم خانه چین کشیده نزاکت افراد متغزلانش از رفت و وقت معنی زجاجه و خم صاحب این عیلاد یاد میدهد و متانت ابیات مثنویاتش در روانی و سلاست داستان شیرین و فرهاد و حشی را از یاد می برد خیالاتش رنگین و طرازش نمکین است ملاحتش آبا نست و بیانش نمایان اندازش رسا است و آهنگش درست فطرتش بلند است و فکرتش دلپسند نزاکت استعارات با متانت جمع نموده و جزالت الفاظ با سلاست بهم آمیخته ریخته کلکش عطر بیز است و انگیخته فکرش سحر آمیز لطایف سخنش چون لطیفه های غیبی دلخواه و خاطر پذیر است و حسن ادا های نازکش مانند ادای دلبران دلنشین و خاطر نشان ابیات آیاتش چون مصرع های آمده آمده است و اندازهای بلندش مانند معانی رسیده رسیده صفای طبع و لطافت ذهنش از مثنوی تعریف آینه چهره نمات و چرب نرمی روغن یاسمین بیان و نیرنگی خیالات رنگین نمالیش از توصیف تیل و بیان کم به سبیل امتحان

در مقام انکار جحود منشان نبربان اعجاز بیانش داده اند چه پیرا اقتداری در سخن دارد که نامه با کمال انقت از قدر
برشرح مقدار آن نزارد ز در بر دست از اقسام سخن دستی دارد که بیان کجا با وجود طولی در ادا رسائی آن
کوتاهی ننماید با آنکه هنوز از مراحل زندگانی ما بین عشر ثالث و ثانی را سر تا سر نپوده زیاده از بیست هزار بیت
در رشته نظم منتظم نموده از کمال وسعت دستگاه کمال که در مقام خودنمائی اعجاز سخن ید بیضا می نماید و احیانا خامه کوتاه
خانه بلند آهنگش در اظهار درازدستیهای طولی را کاری فرماید تخلص بنیرنش مقطع غزلیات غرا را مطلع
مهر انور می نماید و حسن مخلص قلاید قصایدش حسن مطلع ماه مستنیر را تحسین می فرماید قطعه طور سینه
کز ضمیرش مست آتش طور در تجلی نمود ز آستین خامه ز جیب دوات دست موسی از بس سرده بیان
کو باشش دبستان زده صد هزار آوا والا است دماغ خامه او از پهلوی شاه دو بالا لیستر است
زبان حرف گیران از سحر زبان کلک گویا او که دل و از دماغ دارد در جیب و عمامه کان و دریا با دست تهی حریفش
پست است گر سر نارد فرو به دنیا با نیم هوشی بکودکی در استاد سخن بطبع برنا الفیت دیباچه سواد اعظم
ملا میر از عنایت الله کنبو منت گوناگون و سپاس از قیاس افزون سزاوار صانعی که قلم صنعش
خط ریحان بر تخته رنگین چمن نبشته و ماشطه قدرتش گیسوی عنبرین سنبل بر عارض عقیقین گل فرو هشته مرغ چمن
بچاشنی جلوه جمالش از دیوان گلشن اشعار محبت خوانده و غنچه از تنگ دهانی در ثنای کمالش حرفی ن
معنی باریک در بیت سخن مانده و نسخه رنگین بهشت از دفتر کرم نامحصورش آیتی و عبارات متین قدسیان
در شان جلالت کبریائش کنایتی غزلخوانان معنی پرداز از ادراک مضمون بیت حمدش سر رشته سخن از
دست داده و صدر نشینان دیوان خرد در اکتشاف معانی قصاید صفاتش لسان حرف ردیف در بیان افتاده
بیت عقل بدین گنج ندارد کلید وهم بدین پایه نیارد رسید حرف کمالش ز خط کبریا پیرزده بردن
انبیا هزاران رایحه درود نعیم پرور و فایحه صلوات صفا بخش تسنیم کوثر ایثار پیشگاه آستان سروری که
از پرتو انوار شمع وجودش شبستان نبوت ضیا پذیرفته و از شمه نسایم بهار کرمش چمنستان رسالت رونق
جاوید گرفته نقش آمرزش کونین از قرعه شفاعتش فالی در روضه فردوس علیین از چمن عنایتش نهالی بیت
سلطان ممالک رسالت طغرای صحیفه جلالت کلک از صفتش زبان بریده نه بحر ز کلک او چکیده اما بعد

اما بعد این گلستانی است ترتیب یافته بهار معانی و بوستانی است رونق پذیرفته آب و هوای
فیض جاودانی گلچینان چمن زار خرد از گلشن پر اران گل کمالات بدامن طبیعت بردارند و سیر زنان خیابان
معنی آفرینش دسته دسته ریاحین دانش بکنار دل برند نکهتش مشام افروز خردمندی و دانائی
و نسیمش طراوت اندوز معرفت و آشنائی بر هر شاخ نهالش مرغان جنت تحسین آغاز نموده و بر هر برگ
گلش طایران قدس ترانه آفرین خوانده اعنی نسخه ایست از دیوان فیض بار قصاید غرای معنی طراز و دهی
است از استقاک کمال مالامال نکات جادو پرداز مسمی بسواد اعظم که از ظرفهای سنابل عبارتش هزاران
صبح نقاب در سواد جنت پیدا و بجهت تماشای گلهای معانیش رضوان چون بلبل واله و شیدا
خطوط مسطراتش از بس هجوم گوهر سخن رشک کهکشان و سواد بیاضش از کثرت معانی روشن دور رنگ
صبح نورافشان صورت بر نقطش آشنای معنی بیگانه و با شمع هر نکته اش سخن پیشوای پروانه
ابیات دلربایش وسمه تشویر بر بیت ابروی حوران جنت کشیده و مصراع جانفزایش پرده آزادگی
از سرو بوستان چون پیراهن گل دریده گلگونی عباراتش رنگ بر چهره ارغوانی شکسته و باریکی معانیش
بار خجالت بر میان حور العین بسته مضامینش از غایت استعلا چون الف بر سر آفتاب و آسمان ایستاده
و الفاظش از بس روانی قدم بر رهبری ابروان کشاده غزلیاتش همه نمک ریزتر از ناز دلبران طناز و
مثنویاتش شکرآمیز تر از غمزه شاهدان عشوه پرداز بیت از سوادش که باد نورافشان گشته
روشن سواد هندستان کوکبش کوه بیان سیه فام است مسطرش مرغ فیض را دام است مشتمل
بر اثنا عشر پنداری فلک اعظم است منقسم بر دوازده سهم برا انجم نورافشان معانی از غایت علو
پایه سخن دیده فکر بر کم سر انجام طبع نگاه احساس نتواند دوخت و نقود فضایلش را هر چه سر و برگ در دامان
طبیعت نتواند اندوخت اول دیوان اعجاز بیان که هر بیتش با بیت ابروی گل چنان چنبان توامان نست
متضمن انواع لطایف اشعار و اقسام قصاید غرای آبدار از بس طراوت عبارات و نضارت مضمون بیت
بر گل هر بیتش مرغان چمن قافیه خوان و از موزونی الفاظش بر سر هر مصرعش طایران گلشن بال افشان
نقطهایش بر رنگ تخم گل است حمیتش سیرگاه عقل کل است نامه از نازکی بنوک قلم نتوان

ست کو بر شبنم ؛ دوم مرآت الخیال که از آینه هر حرفش هزاران خیال فیض چهره پرداز و در خیال بر مضمونش
چندین بکر معنی جلوه انداز خیال آینه عبارتش زیباتر از چهره ماه رخان کنعانی و مرآت الفاظش جمال
نمای صورت شاهدان معانی ~ بسکه هست از صفای فکر و خیال ؛ لفظ او صاف تر ز آب زلال ؛
انور دیده صورت معنی ؛ لب بت تا دیده اعمی ؛ سیوم نور و نار که از صورت هر لفظش معنی دلکشا چون نور در نار
پیدا و بر گرد شمع هر نکته اش از طایر در رنگ پروانه شیدا برآتش رشک هر نقطه اش انجم چون دانه سپند
سوخته و از خرمن تا معانی روشنش خورشید خوشه نور اندوخته ~ از سوادش ز بسکه سر زده نور ؛
کهکشان شد بیاض هر سطور ؛ نقطهایش ستاره تابنده ؛ جدولش نبض آفتاب شده ؛ چهارم
ساز و برگ که از تار سطر اش هزاران ساز فیض بنوا آمده و از برگ گل هر حرفش چندین بهار دانش
بساز رسیده از جویبار عبارتش ریاض سخن را بار و برگی تازه و از گلگشت معانیش مرغ خرد را ساز
و نوای بی اندازه پنجم بیت المقدس که طاق ابروی هر تیش بتان کارنامه خرد و دانای نماز برند و بر تار کرسی
هر مصرعش لعبتان نگارخانه دانش و شناسای ایمان آرند قدسیان پاک نهاد از حریم قدسش دامن
دامن جواهر معنی چیده و از رشک لطافت مضمونش ستاره چون سرشک از دیده آسمان چکیده ~
سواد او چو بیت الله سیه پوش ؛ ز سوداش دل جبریل در جوش ؛ خرد معنی پاکش را دعا خوان ؛
سخن از نقطهایش سبحه گردان ؛ ششم آب و رنگ که از چشمه سار شیوایانش بوستان معنی آب و رنگ
یافته و از فیض هوای کلماتش گلستان سخن تازگی پذیرفته هر نکته رنگینش رونق افزای هزاران بهارستان معانی
و هر کلمه روانش آب بخش صد چشمه زندگانی ~ بود معنیش رنگین لفظ سیراب ؛ دل بلبل ز رنگش
منور و آب ؛ ز شور تر سوادش بهر حباب است ؛ زمین او تیمم گاه آب است ؛ هفتم رمز و ایما که ابیات
نازنینش گاه چون بیت ابروی ماه رخان اشاره به دلبری نموده و که در رنگ ابروی هلال بناخن زنی
دل ربائی نموده از ادای عبارات دلنوازش هزاران رمز محبت در عالم معنی پیدا و از ایمای استعارات معنی
طرازش اسرار فیض بدل سخن هویدا ~ در و معنی و مضمون و عبارت ؛ همه رمز است و ایما و اشارت ؛
هشتم میخانه که از باده اشعار طرب افزایش دماغ خرد سرخوشی ابدی یافته و از نشاء مضمون دلربایش مغز سخن

منو مون رطوبت جاوید پذیرفته جرعه نوشان باده کلماتش چون طرب از غین نشاء رسته و پیمانه کشان میخانه
عبارتش غبار غم از چهره دل شسته نهم خواب و خیال که جلوه حسن عبارتش در حوصله وهم و دیده خیال
نگنجد و خیال بکر مضمونش آینه مثال جز بخواب نبیند نکات معنی طرازش خواب غیب از دیده سخن
ربوده و خیالات خرد نوازش در معنی به عالم خواب و خیال کشوده دهم بیت الصنم که هر نکته رنگینش بر چهره دلبران
سخن غازه و نقش کلمه متینش بر دست شاهدان معنی نگاری تازه از بیت الصنم عبارتش نگارخانه چین
خطائی و صنم هر بیتش کعبه روان معنی را پیشوائی ~ بیت بیتش سزای تحسین است ؛ از بلندی چو نظم
پروین است ؛ از پی او بتان سیم عذار ؛ کرده سطر ز رشته زنار ؛ یازدهم گلدسته که بر گل هر بیتش بلبلان معانی
جان بنثار افشانده و بر برگ هر حرفش طایران ارم مرغوله شوق زنند جریده رنگین بهشت از دیوان عبارتش نسخه
و دیوان شکفته گلشن زدایش از معانیش فقره ~ بسکه رنگین است متنش متین ؛ کاغذ ساده را کند رنگین ؛
برگ اوراق از سواد ادب است ؛ دسته گل بتار مسطر بست ؛ دوازدهم مثنویات متفرقه که هر یک چون عروس
زیبا و رعنا نازنشسته و بزیور حسن معنی پای سخن از چشمه آفتاب در شسته از آلایش عیب مانند ساکنان
جنت پاک دامان و در جلوه گاه تحسین چون طاوس در باغ خرامان از نکهت فکر فلک پیما و حجاب خاطر معنی را
کلید افتتاح ابواب دانش و هنر ؛ سر کرده سخن سنجان هفت کشور ؛ بلبل نغمه سنج بوستان نکته دانی ؛ نسیم راه
شکن شاهدان معانی ؛ سخن آفرین و آفرین سخن ؛ قدوه سحر پردازان زمن ؛ فطرت پاکش کیمیای سخن را مایه
اکسیر رقم اندیشش فیض مولانا منیر ؛ که از صریر قلمش دبیر سپهر در انجمن انجم برقص در آید و برا شعار ابدارش مشتری
جبین نیاز نهد نغمه تحسین سرآمد از غایت معنی باریک در کلامش سر مو سخن نگنجد و رای روشنش از فیض نور سخن
آفتاب را کمتر از ذره سنجد شاخی است از دو فیض یزدانی و دو اتش چشمه ایست پر از آب زلال زندگانی
بوستان سخن از جویبار طبع لطیفش تازه و شاداب و حجله معنی از شمع فکر منیرش رشک خانه آفتاب
در عرصه روزگار جلوه جاوید یافته عشرت اندیشان بزمگاه سخن را که با لفاس فیض آلود غنچه خرد را در
گلشن استعدادات شکفتن در آورند و به روغن فکر معنی نواز چراغ سخن در انجمن ابو رودش ساز نوی سوی و اهتمام
باکسوت جسمانی و تعلقات نفسانی سیر بوستان جنت برزدی زمین میسر گردانیده چون کمترین بر آب

بارگاه اصحاب فضایل و ارباب جلایل عنایت الله رابطه ادب و رابطه نسبت مهاد در خدمت آن انجمن آرای بوستان
فضل و کمال که کمال در دار الادب طبع رسا و رای منیرش کسب کمالات کند و فکر استوار اولیش گوهر سخن را
چون دانه تسبیح در رشته فیض کشد فیض قدسی در جرم سخنش با نور و انوار گل نعیک گسترد و معنی روشن در کسوت عبارتش
چون شمع در پیراهن فانوس منور گردیده در هشت لهذا این باب بهشت را که مسکن رضوان خرد است بر روی ضمیر
بهشت که هشت باب نظم بر زمین سوادش همه سپاس برند ترتیب داد تا راه جویان منزل معنی از این در
در آمود بی بکمان مطلوبه برند و نورسان کوی طلب بدین در رکجاه معنی رسند مصراع دولت از این سرا و گشایش
بدین در است ⁂ شاید که بدین وسیله ستر که مذکور زبان عالی نشان خرد پرور و منظور نظر و الا فروزان فیض گستر تواند شد
امید از چراغ افروزان شبستان انصاف آنست که چون به پای طلب سیر این نگارخانه صورت کشای فیض
توفیق یابند و از موج معنی خیزش دامن پر از جواهر مقصود کنند رسم قدیم آزادگان پاک نژاد و دوادستگان
بیک نهاد بحسن زبان یاد آورند

دیباچه دیوان نواب حکیم عبد الحاذق

آفرین سخن پرور سخن آفرین که بیچو سخن
گوهری را از کان دل بکاروان زبان آورد و صفا و رنگ معنی را در ان گوهر بی بها گه گوهر ای روزگار خاک ادا است
نمودار ساخت تا سخن آشنایان و معنی پرستان بزادگاه سخن گفتن و معنی را در پرده سخن بجلوه در آوردن بهم رسید
علی الخصوص من که آفرین ساز این راهم و صور اسرافیل را در شهریان دانش و نبض حکمت اعنی قلم مخموری
دمیده ام اگر قیامت معنی و محشر لفظ قایم شود مسیح فیض از اوج آسمان نزول کند و مهدی سخن از پس اختفا
ظهور نماید و اسرار چندین هزار ساله از جا بر جهد چه عجب چه روح من نوح معنی است و تن من سفینه لفظ
وقتی که آسمان منجم را در شان بلندی فطرت عروج همت خود نیز من منجم تعبیر میکرده باشم ابر تحت الثری
طبقیان که حرکش العرش شاید اسفل السافلین تواند بود در شمار باشند ع بجائی که همت دفین بهشت
فلک اسفل السافلین من است ⁂ دانش مدعی از ورق من گرامی است و مدعیان دانش در ورق من عاجی ⁂ نظم
من پروین کسل ⁂ نثر من بنات النعش ⁂ اجتماع در انتشارات من جل شد چندین تجلی ⁂ در قوانین من ظهور حدیث
شفا در دفتر من مژده کشیده اند در کتاب من نقطه شک نهاده اند ⁂ پایم بر جاده کشان است ⁂ زبدستم
هم آغوش جنان ⁂ صفحه ام با لوح بخت توام ⁂ خامه ام با قلم اولین همزاد ⁂ ابر اگر بر سرم گذرد گهر بارد ⁂ باد اگر از

باد اگر از در من در آید عنبر بیزد ⁂ بنظیر بر کوه افکندم لعل را در بازار رشد ⁂ یک دست بر بحر زدم زمانه گوهر بار گشت
کوه را منجنیق آه بر چرخ زنم و ستاره ها بجذب نفس بر زمین افکنم حبس آب در غربال کنم باد را به زنجیر
در کشم فشاندن دست من جود فشردن پای من ثبات من صبح صادق مشرق من گریبان است من
شب قدرم خلوت من زلف جانان است ⁂ ریشه مداد من کلاله حور شکرست ⁂ دوات من رخسار یار
حباب آب حیات در بحار معانی درد ته نشین آتش نژادان فارس پرورد مرا جبرئیل امین زردشت این
طفلان معانی را که بر دوش دل در آغوش فطرت کشیده و در پرده چشم پیچیده بخوناب جگر پروریده ام آسمان این
اگر دایگی کند و از دبستان ماه و خورشید شیر شعاع دهد و از حمایل جوزا کلوبندی ترتیب فرماید و از پروین سیتدی
در مجمر دلوا فروزد و از ظلمت شب قدر بقدر نیلی بر رخسار چون مسیح عیدشان کشید در عبرخانه دنیا بردی کلر
آورد سزاوار است اگر چه سخن بامداد مداد بر بیاض صفحه نقش می بندد نورانی است اشک باز که از سواد دیده
می تراود روشن است خاک سخن را بر پرویزن چشم بیخته و سرشک دیده را که زلال معنی است بان خاک
آمیخته ام خمیر طینت آدم علیه السلام اگر در چهل صباح شد در تکه خمیر مایه سخن مرا چهل سال که اربعین صباحا یک شب
او است گذشت اگر آنجا ملک سجده آدم کرد و ابلیس بنا فرمانی سر بر داشت اینجا آدم و ابلیس بر در من بوس
سخن میکنند جهانیان را نسب شناسند و نسب از من شناسا است اگر این دهر غدار با من شعبده بازی آغاز
کند خاک بی تمیزی بر تارک خود انداخته باشد بلا است بسیار را با فطرت مجسم چه دعوی و جسم متقوم را
با روح مجرد کدام داوری من که خورشید انورم از شب دیجورم چه بیم من که تریاق اکبرم از زهر هلاهل چه باک یک باد
است که بر من و مسیح دمیده اند او بیکر وحی کرد و بر آسمان رفت و من گران سنگی کردم و بر زمین نشستم نهال
طبعت می پیراستم شاخش درخت طوبی شد کاخ فطرت می افراختم پایه اوش سدرة المنتهی گردید گوی
همتی باختم آسمانی بدر دوید آئینه در دست داشتم خورشیدی بدر خشید مشعر معانی کرد و بچشم ایستاده
و عقول و اوهام بر درم نشسته منتظرند و من سوار صرصر معنی نمی شوم که عرصه الفاظ تنگ است و اگر نه مرا از معانی
چندان ارمغانیست که در حوصله بست چه که در حوصله من هم نگنجد اکنون آدم بر سر مدعا زیرا که براق اندیشه ام
طی زمان نا نموده چندین لامکان طی نمود و قوافل طبایع را که همعنان صوری بوده در گام نخستین زیکرای

بسودای بحر ساخت غرضم از اعجاز بخشش نه آن بود که بلندی فطرت را که فطرت بلند کرده من است بر عالمیان روشن
کنم چه عالم از گلشن آفرینش غنچه بخشش نیست و دل مرا که همیشه با هیچی است گلهای شکفته دنیا شیفتگی
نباشد تا بیخبر که آن هنوز بکمالات صوری خود هم نرسیده و چه رسد که اکنون که لیلة القدر سخن و یوم النشور معنی است طبعها
مرده و ذهنها گم گشته و شعورها سراسیمه و همتها مفقود و میزان تمیز در طوفان باد بیت پریشان عقل دقیقه سنج جگر گوشه نجوم
آن گشته که حرفی از راه سخن و سخنوری بزبان آورد هر چند که جوهای نکات دقیق را این جنس سخن هم انقدر تسلی دهد
که تشنگی را سراب وره گم کرده کان آبله باراده خراب اما ثبت سینه متقدمین که قافله سالاران شاهراه معنی اند عمل
نموده خزف ریزه چند را که دهشتیان صحرا پرورد بیازی دربازو منثور و منظوم بیازار لعل شاران دیاقوت فشانان
بروی کار آورد داکر نه مرا زبانی است از گوش شنواتر و گوشی است از زبان گویاتر نه از زبان حرفی بگویم و نه از
گوش سخنی بشنوم اگر سخنی چند که در سلک روز گار ناکرده باشد بطریق نظم سروده آید پیش ارباب دانش که قدر
شناسان گوهر سخن اند معذور خواهد بود که حال کاه سخن از رعونه کشرد و هیچ تر است و کوئی زننده آن بر باد پای هردم خیال
سوار عالم آفرینش کتابیست که موسوم بآفرینش نامه است و ازل و ابد جلدهای طرفین کتابند و اوراق که
از صفحتین لیل و نهار مرکبست فراهم آن و سنین اجزا و شهور ابواب و هفته ها فصول و ساعات فقرات و ذرات
الفاظ و دقایق حروف و مضامین سرنوشت مخلوقات که صحایف قدرت بر رشته زمان شیرازه آن کتاب بسته و شکنجه سود
در آورده و مدرس آن کتاب سید کونین را صلی الله علیه و علی آله و سلم که معلم علمای ربانی و گنجور گنجینهای و هب
است ساخت تا در مدرسه فیض که در آن مدرسه تزیین شرف انا مدینة العلم و علی بابها است در مقام افاده و افاضه بود
با جهل پروردهای مصر ضلالت و حیران ماندهای وادی نادانی را از کوی ظلمانی جهل بدست توفیق بر آورده بر بنای
دولتهای ابدی و اقبالهای سرمدی بساخته در معرکه سخنوری و مصاف معنی آرائی که نبرد گاه روحانی
و آزمون جای تربیه انسانی است مظفر و منصور دارد غرض من سامان وصل و هجر برده هیاهاست یکی دل خون در
سینه و یکی پیاله در آبگینه تا قرین نخجم چه کنه یاربی قرینه جمال صحیفه را بخط و خال الفاظ آراستن اگر بی جلاگت معنی
میسر بودی پس بر تهی دستی که دست تعلم بردی سلکهای گوهرین و عقدهای لآلی نثار کردن و گوش مخدرات
میر غالب شود نمودی اما لله الحمد که این حالت جلیل القدر در هر عصر نصیب صاحب استعدادی میشود که سحاب فیض و غمام

جلاکت

فیض و غمام بخشش الهی باطن او را بهاران گوهر فرو گیرد و عنقا با پرواز بلندم کاوش بال نیزند تا آواره آشیانه
چشم نمی شد کیمیا از گلش با خاک قدمم دعوی همیائی در سر نهادی تا از شهرستان وجود برات غزال بر گشتش
نراوندی پیر گلشن معنی کسی تواند کرد که همچو بلبل آتشین نفس شعله فغان دود از آشیان دلها بر آوردن که سخن
زبان را با اشاره چشم و ادا زد دل را بجنبش ابرو ادا میکنم و آتش در بیشه قلم اندیشه و سنگ بر دوات ظلمت میشه
زده ام و آشنائی سخن را بکانکی دل و محبت معنی را عداوت بهین نتیجه آب و گل میدانم چگونه در آن قفس تنگ
میدان بسته روزن که کرم زبانان سامعه سوز گلشن معنیش می سرایند بال فشانی توانم کرد و احتشام این چند
کلمه کلمه چند حکمت آمیز که زبان عوام انرا نصیحت سراید نموده شد تا کافه انام از مطالعه آن بی بهره نباشند و فریاد
حق را مراد خود کن تا برادری عقل را اعقال دین مکن که دین کلید ایمان است عقل تو قانون حیات تست از سازش
میکن که بی نوا شوی تیغ زبانرا از صیقل صدق روشن دار تا در فلات دعوی همچو خضر فیروز باشی سخن فی
مگو و پرده از روی سخن بردار که سخن بی پرده شاهد بی نقاب است و پرده بی سخن بی نقاب شاهد گوش خود را
زبان عیب جویان کن تا معایب خود از خود شنوی چشم خود را آینه گوش ساز تا هرچه توانی بشنیه
توانی دید کاسه چشم را بطلع سیاه مکن که کاسه سیاه را آنجا که شوینده خاک راه شو تا بر سر چشم نشینی دل که
گنجینه اسرار او است از خود هم بپوش که هوجهنو بینی دیگران هم نه بیند با گستگان دل مپیوند دل خود را به
بیضا دست و گریبان کن لباس تن را از صنف و شتاکن تا برهنه نباشی شکم را از گرسنگی پر ساز
تا سیر نشوی بهمه یت بابرا اعضا می اعضا باش تا پرستش خود را چو گم کنی در خود بجوی که یوسف تو
در چاه کنعان تست عالم را مرده الکار تا طلاوت زندگی دریابی ساحت دل کن تا مسیحا شوی تا خود را
در خود گم نکنی خود را نیابی دل را دیده بان ساز تا نظر از کج بینی بر آید نمک خوان خود باش تا بی نمکی آن
دیگران نه بینی سراب خود را دریا کن تا تشنگان سیراب شوند غواص دریای دل باش تا از گوهر معنی بی
نصیب نباشی دل را کلیسا و هوا را صنم آن کلیسا مگردان تا در آتش کاه گبران در نمانی از خود بر آ تا بخود
رسی بشانه ژولیده سران و مرهم مجروح دلان باش تا سر دل جلوه گاه تو باشد در دریا بجز نهنگ دریا
مباش تا لاابالیات خود را از خود باز نگیری در کسب مال بدخواری کشی در انقلاب و فع انقلاب

بی عیب باش کہ قلب بی عیب بی عیب است ہیچ تو قدم تو است و دم تو ہیچ تو چارۂ کار خود از غرق حسن آتش
باتش سوختن است و آب بآب شستن از خدعۂ نفس غافل مباش نجات دل در صفائی نیت است و صفای
نیت از خشیت حیات تلخ شیرین کنندہ مرگ است و مرگ شیرین تلخ کنندہ حیات آزادی دل از
حس حواس است و حس حواس از آزادی دل ام الخبائث را دشمن جانی باش تا دوست جانی ابو السادات
کردی و عداوت سایر منہیات الہی را بر دو محبت خود محبوب بر ضیات الہی و احب دان تا رضوان افزا و برادری
و مالک را انجا کاری بر در خود توانی نشانید چراغ دودۂ آدم و آدمیت نایاب از فروغ نور الانوار توانی روشن ساخت
پیش من آدم نبودن وسمت آدمیت بر خود بستن دشوار تر از آدم بودن و بیشتر نعیم آدمیت شدن است این
سخنان را کہ گوہر گوش ملائکت خزف کلوی شیاطین مساز و این لفظ و معانی را کہ در لآلی بصر معد است
بتہرج بازارہا تصور مکن و گرنہ سخرۂ انام شوی **خطبۂ شیخ محسن فانی بر مثنوی ملاشاہ** حامداً للذی ہو الموجود
کہ خبر او نیست حامد و محمود ۞ ہو من لیس فی الوجود سواہ ۞ انہ لا الہ الا اللہ ۞ کدام فرد حمد را انتخاب توان کرد
کہ منتخب نسخۂ آفرینش بلا احصی ثناء علیک انت کما اثنیت زبان کشادہ و چگونہ ترک امنیت توان نمود کہ
زبان غیب بکلام لاریب و ان من شیء الا یسبح بحمدہ ندا در دادہ ۞ ست در صیت او بعجز دلیل نطق
تشبیہ و خاشی تعطیل ۞ سبحان اللہ این چہ سر است کہ تنزل او در مراتب تعینات عین ترقی است و اختفاء
او در حجب تقیدات محض تجلی و این چہ رمز است کہ آب آن سرچشمۂ حیات ۞ در جوی کہ جاریست بر بنای وجود
او میرود و فیض آن جوہر ذات در عرضی کہ ساریست آئینہ سیمای صفت او میشود ۞ باغ و صحرا از پرتو جمال جہان آرایش
چہرہ برافروختہ ۞ و کوہ و دریا از فیض نوال بی حساب و اللالیش گنج اندوختہ ۞ رو سفیدی صوف سیاہ کاسہ
از باران ابر رحمت او است ۞ و پر مایگی کان تہی کیسہ از آفتاب برج دولت او ۞ شمس و قمر چراغ حسن از
شمع جمال او می افروزند ۞ و شام و سحر سیاہی و سفیدی را در دبستان بی رنگی او می آموزند ۞ آب انگور از خلوت
مستی او شیشۂ ناموس را شکستہ ۞ و آتش طور از شوق جلوہ ہستی او بر فلک کوہ نشستہ ۞ زین حرم نسب خود را
بخاک آستانۂ او درست میکنند ۞ و نسیم ارم دم از ہوای مہر و محبت او میزنند ۞ زندہ آبحیات از سرچشمۂ تقاضای
او یافتہ ۞ و مردہا در ممات محبت و جوی او شتافتہ ۞ سر سرکشان بسر سروری او قسم خوردہ ۞ و دل دلبران

و دل ہر دلان دلیری را از دل او در کف او بدست آوردہ ۞ دیدہ دیدہ وران از خواب حیرت بیدار شدہ نقش
بی بصری می بیند ۞ و گوش حق نیوشان از نشۂ غفلت خالی گشتہ نوای بی سمعی می شنود ۞ دست زبردستان
آستین دست قدرت او است ۞ و پای پایمردان نقش پای ثبات او ۞ س ۞ گر لبی شیرین شود از لعل شکر
ریز اوست ۞ ور سری شوریدہ گشت از عشق شور انگیز او است ۞ ہر کہ میرد بی شہادت نیست گر آگہ شوی
آب شمشیر اجل از جوی تیغ تیز او است ۞ والصلوٰۃ والسلام علی رسولہ محمد و آلہ و صحبہ صلوٰۃ تنور قلوبنا بانوار
العرفان والایقان وسلاماً یطہر نفوسنا من کدورات الاجسام والابدان ۞ س ۞ عالم چو کتابی است
بر از دانش و داد ۞ صحایف قضا در جلد او برو و معاد ۞ شیرازۂ شریعت و مذاہب اوراق است ہمہ شاگرد
و ہمہ استاد ۞ **امابعد** لب تشنۂ ساغر صہبای معانی و مخمور نشاۂ کمال انسانی محسن فانی معروض میدارد
کہ درین ایام فرخندہ انجام و اوان سعادت فرجام حضرت سلطان العارفین ۞ و برہان الکاشفین ۞ قطب آسمان
ہدایت و حقیقت ۞ و مرکز دایرۂ طریقت و معرفت ۞ و مہر سپہر شریعت ۞ حاوی طرفین خودی و خود نمایی ۞ جامع
جہتین یگانگی و آشنایی ۞ عینک دیدۂ حقیقت بین ۞ آئینہ سیمای چہرۂ یقین ۞ صیقل مرآت دلہای تیرہ
کحل الجواہر دیدہای خیرہ ۞ ہادم بنیان خانۂ گل ۞ معمار بنای کاشانۂ دل ۞ نقش جبین ناصیۂ انسانی ۞ روشن
سواد خطوط پیشانی ۞ نظر تربیتش مومیائی دلہای شکستہ ۞ و دست تصرفش کلید گنجہای در بستہ
خرابا نشینان از خمکدۂ توحیدش لمعہ بادہ می نوشند ۞ و خانقاہیان از جامۂ تفرید او خرقہ می پوشند ۞ شاہان کلاہ
او جبہۂ نیاز را سودہ ۞ و گدایان از دولت شاہی تاج از سر شاہان ربودہ ۞ س ۞ ولی کامل مکمل سراج
امت امام عادل ۞ بقول الحسان زبانش قابل بنور عرفان دلش منور ۞ ہو الذی عارف المعارف ہو الذی
کاشف المکاشف ۞ یا منہ امن کل خایف بحفظہ حفظ کل مضطر قبلۂ حاجات ملوک و صعلوک ۞ و کعبۂ مراد
اہل عرفان و سلوک ۞ عارف باللہ ۞ آخوند ملا شاہ سلمہ اللہ و ابقاہ مثنوی در بحار مختلفہ مرتب کردہ
و از ہر بحری جواہر حقایق بکف آوردہ تا تشنہ لبان زلال سرچشمۂ عرفان را سیراب گرداند و شعلۂ شوق
خوشدلان آتش حرمان را فرو نشاند ۞ س ۞ شعر او شعر نیست تعلیم است ۞ بیت او بیت نیست اقلیم
است ۞ چون بر آوردن گوہر مقصود ازین بحر عمیق بر غواصان لجۂ تحقیق دشوار بود این خزف بی اعتبار و قطرۂ

بی مقدار که همیشه در کنار تربیت آن بحر بی کنار پرورش یافته بجیب جواهر خوشاب و انتخاب این کتاب مستطاب
امر شده بود لاجرم اطاعة الامر الاعلی و استیلاء لفهم المدعی دریا را بکوزه انداختم و مفصل را مجمل ساختم و نقوش اجزا
بی تمیز لفظی و تحریف حرفی بخامهٔ ایجاز ترتیب دادم و این مختصر سید شاهزاده حقیقت نام نهادم امید که نظارگیان
حسن معانی و قدرشناسان جوهر سخندانی اگر در ترتیب آن سهوی ببینند تیز دیده و اگر خطا یابند باصلاح آن
منت نهند مثنوی شکر بهر کانتخاب این کتاب ❊ کرد کوته راه سالک بی شتاب ❊ انتخاب این کتاب
منتخب ❊ نزد دانا گرچه دور است از ادب ❊ تا زدم دست طلب در دامنش ❊ خوشه چینی کرده ام از خرمنش
لیک تا آسان شود درمان او ❊ پیر ما ما را باین کار امر کرد ❊ چیده ام از خرمن او خوشه ❊ تا شود در راه دینم توشه
غوطها خوردم نظر اندوختم ❊ گنج در شاهوار اندوختم ❊ پیر ما شاه است و شاه ما است پیر ❊ کو بود در دین و دنیا دستگیر
برگزیدم با دل روشن چو ماه ❊ شاه بیت چند از ابیات شاه ❊ در کتاب پیر خود فانی شدم ❊ بوده ایمانی و عرفانی
شدم ❊ تحفه من گرفت مقبول شاه ❊ می شوم مقبول درگاه اله ❊ من از آن دریا بریدم شاه جوی ❊ شاه جوی کانزد
هست آبروی ❊ او سلیمان من و من مور او ❊ کاش گردد تحفه ام منظور او ❊ گرچه این جوی است لیکن بحرها
ست و روی فهم کن این ماجرا ❊ تحفه از شاه بردم نزد شاه ❊ بنده را بر تحفه نبود دستگاه ❊ تحفه او بود دست او بر
من ❊ شحنه و دزدی بشحنه من ❊ نقشها و البته نا بد بسته ❊ این چنین نقشی که نقش خود نشست ❊ مانی
این نقش آن فانی بود ❊ کش سواد خط پیشانی بود ❊ نقشبندی نیستم فی کبروی ❊ تا ببینم نقش خود این مثنوی
تا وحی نیستم بل تا دم ❊ بر نه نقش و در این فن نادم ❊ شاهم شاهی که از اقبال شاه ❊ در دل خود نبستم
نقش آله ❊ چون روا بود دل آگاه را ❊ مختصر کردن کلام الله را ❊ من کلام پیر چون سازم قصیر ❊ کو بود تفسیر قرآن کبیر
انتخاب مثنوی آن جناب ❊ کردم و تاریخ آن شد انتخاب ❊ دیباچه مثنوی مظهر خان از میر باقر حمد بی حد
و سپاس بی عد حضرت واهب الصور و نگارنده پیکر بشر را سزا است که افسر کرامت بر فرق اهل معنی
نهاد و لباس رسائی الفاظ بر قامت معانی ارباب سخن دوخت ❊ خامه خشک زبان را از چشمه سار
عین الحیات دوات سیراب گردانید و خضر خضرا لباس معانی را زندگی ابد بخشید اگر قلم دو زبان
از شرح ستایش دم زند ابدالدهر در چاه جهل مرکب بماند و اگر خرد محکم اساس بطریق استدلال بی بماثر

بی بماثر ذاتش برد بهای چو بین راه نماید فرد سبحان خالقی که صفاتش ز کبریا ❊ بر خاک عجز
می فکند عقل انبیا ❊ و درود نامحدود بر خاتمه فرقان رسالت که فاتحه دواوین شعرای فصاحت بعنوان
مدیحش معنون نگردد و شیرازه جمعیت نپذیرد و صدر صحیفه سخن شناسان با طغرای غرای نعتش زینت نشود
زینت قبول نیابد و نهال موزون قلم در بستان سرای مدحتش چون سرو دلربای علم و نخبه خطان الفاظ و
برگ کیان معانی در خیابان بین السطور نعتش نگو شمرامی رقم فرد محمد کازل تا ابد هر چه هست ❊ با رایش
نام او نقش بست ❊ و نثار نامتناهی نثار آنکه در کاه الهی که میزان سخنوری از فیض منقبتش بر فرق فرقدان
رسیده و ستاره باریک ارباب سخن بیمن مدحتش بچشم مرحبا تاب گردیده در آزادو روح بخشی کلامش
زنده انفاس عیسوی برده و چندین ساله دو برابر اکسیر اعظم بیانش سامری کو ساله فرد بپاکی تربیت
ثناخوان او ❊ قسم را قسمها بدامان او ❊ و چون چمن گل محمدی معنی نثار اولاد امجاد نامدارش تا قائم آل
یس صلوات الله علیهم اجمعین اما بعد این بهارستان معانی چشم بد دور گلستانی است عنبر نسیم
و بوستانی است عبیر شمیم حبشی زادگان الفاظ و فارسی نژادان معانی در بستان سرای صفحه نگوشمرامی
بعدوش بالا بلندان کشمیر و بلبل خوش نوای قلم از خیابان بین السطورش در کلبانگ لبندی با طوطی خوش
ادای دهلی هم صفیر ❊ لیلی بتان حی بلاغت از رسیه جاه در الفاظ سرگرم دلربائی ❊ و شیرین سخنان
فرس فصاحت از هوج مشکین نقاب معانی در عین خودنمائی ❊ از شمم سنبل با سمار طره دلدار هم پیوند ❊ و
نغز گل با معنی بلبل خوش شادمند ❊ سبزه را با خط یار شباهت تام ❊ و سبزه را با شیرینی لب دلدار
مناسبت تام ❊ ابیات تعریف کشمیر از راه موافقت دریائی همدلپذیر و کشمیر دلپذیر بی رعایت قافیه
هم عنبت نظیر ❊ اگرچه شعرای فصاحت شعار هر عهد و فصحای بلاغت آثار هر عصر در تعریف و توصیف این بلد بی نظیر
نکته سرائیها نموده اند اما بر سخن شناسان دقایق پیشه و موشکافان نازک اندیشه پوشیده نیست که چون
این طلب بآن پالیس و این غش بان سمین بنظر انصاف در آید تفاوت از جسم است تا جان و از زمین
تا آسمان ❊ از صالح بنا سو و از زرایح لکا سو و از خار گل و حسان عجم بر بید و عمر و شهری برو ستائی و بکابکی
با آشنائی قطعه نازم بسحر کلک که بسلک داد که باز ❊ از نظم نثره بر رخ پروین کشیده است ❊ از نعل

تاب برده واز عقد گوهر آب • انصاف ده لآلی رنگین که دیده است • فی فی معاذ الله این چه سخن است جای که
کلیم کلامان قدسی نژاد ذهنکو خیالان بکر معانی را داماد در صفحه میدان نامه بگوی دوات و چوگان خامه علم
مبارزت سخنوری افراشته اند این سخنان که درهم نزار زلف سخن عارضان دشکسته تر از طره سیمین غبغبان است
چه نماید درهنگامی که عزیزان مصر سخن زلیخای معانی سره و بیع این یوسف دار الملک اقالیم سبعه صرف نموده اند این تنگ
بی دایه یا بردی کدام مایه در معرض بیع درآید • فرد • همین بس گرچه من کاسه تماشم • که در سلک خریداران ش
باشم • امید که رموز دانان اسرار منطق الطیر سلیمانی برین سخنان که از مبداء فیاض بزبان قلم شکسته رقم
آمده خرده نگیرند و بنظر انصاف بپذیرند • فرد • بر نامه ام مخند که آشفته خاطران • مو گر قلم کشند بنان بر هر
خورند • دیباچه دیوان نصیرای همدانی • یگانه که هزار و یک نام مبارکش هزار و یک چراغ برافروخت تا خرده روش
روان راه دان چشم و چراغ دودمان امکان و قرة العین اعیان اقالیم سبعه هفت آسمان است بهانخانه
سوز نش راه یابد این برده مقام حضور بان سر منزل دو در نزدیک نشد واز آن بارگاه دلنشین نشان نیافت بصیر
کور فهم هیچ مدان که غریب دیار عرفان دیو مری شهر کور است بیت آویزه چه آشنائی در دولت سرای بیش
او توانند زد و بچراغ کدام روشنائی بحریم سپاس او راه تواند برد • جل من لا اله الا هو • لا نقل کیف هو
ولا من هو • هرچه مفهوم عقل و ادراک است • ساحت قدس او از آن پاک است • و برگزیده که پاک باطنان
قدسی نژاد بپاکی مهد سلام تک عطلک از چشم و ازین روی نه بشسته غبار آلایش با بروی چه بهانه
از منهل نبوت وحی طرازش رشحی توانند یافت و بتقریب کدام قرب از پی تو مناقب عزت طاهره اش
کرسی نشینان صومعه خانه هیولی نجات یافته اند آئینه پیشانی عروسان سخن تواند بست • رباعی • این جود
عرفات نیست تا کی لبیک • این حلقه کعبه نیست خدا بیدیک • شد پای برهنه وادی قدس انجا •
این ارض مقدس است فاخلع نعلیک • شنیده باشی که خم نشین مضبط اشراق افلاطون الهی بنظر
یافت فیض حق ارسطو نوشت که قلم تراس لوح را باش من که زبان فهم رمز دایم از طلعت الصدق خانواده
خود دالایم برابطه قرابت معنوی پذیرای نصیحت مشفقانه پدر طالبیت خویش گشته ام و خامه را بکیف قسا است
انداخت و صفحه خاطر خود را بصیقل اندیشه جلا داده ام و در برابر لوح نقش دلکار مبداء فیاض ایستاده چندانکه

چندانکه گنجایش [illegible] داشته نقش معانی بر داشته مرد معنی شناس داند که در صفحه صورت اگر انگاری روی نماید
بر من باز نگردد باریها در صورت [illegible] زمان فرمای قلم و مداد خامه واسطی نژاد سر از فرمان بنان من کشیده
صلاحی از من ندیده لعتباره اسماء الهی نقشهای موزون از نسخه ضمیر برین اوراق نگاشته از برای معنی
پرستان مبانی هزار و یک بیت الصنم گذاشته اگر خطائی رفته باشد صورت کاری خالی از صواب نیست
انصاف بلای طاعت است مرا دستگی بشغلی است که صناعت شعار نتوان کار و قلب آن عیار است
قطعه • لشعر شهره آفاق گشته ام است • یکی ز جمله ملطهای درجهان مشهور • هنر ز من طلبد نصرت و من از مبدا او
نصیر گاه بود ناصر و گهی منصور • مقصود ازین سخن معذرت است • نه اظهار هنرها دری دستگاه صنعت • دکان
هنر فروشی در بازار ما تخته بند است • ولاف بخشک و تر از سر شخند • چندانکه بدعا نزدیکم از دعوی دورم
اگر بنام نصیرم بمعنی منصورم • ستار عیوب دروغهای راست مانند مرا در بند مراد • و اگر من بر خود ببخشودم او بر من
ببخشاد • اهمیت قال زوم طوبت فاغتنم • دیباچه مرقع نصیرای همدانی • مرقع کارنامه رنگین حمد مبدع صورت
آفرین نه انگونه دلنشین است که نیرنگ ساز خطه خط و سواد بدست آخر خامه و مداد نقشی بیان
توانند نمود و نقش طراز کارگاه حدوث و صورت نگار بارگاه امکان نقشی بران تواند افزود مرقع الوان هفت
آسمان از خرقه سبز خانقاهش یک رقعه • و رباعی موزون چهار عنصر از دیوان صنعش یک قطعه • فرد •
گرچه الفاظ همه پاک و معانی همه صاف است • هر که اندیشه وصف تو کند بی انصاف است • و لوح خاتم کارنیت حضرت
خاتم الانبیا و مناقب عترت ستوده نه آن طور نگارین است که شیرین رقمان صفحه کون حرفی بران توانند نگاشت •
و نازک قلمان کتاب وجود قلم بر انجا توانند گذاشت • کتابه پیشطاق عرشش عشری از سوره نور جمالش • و
سرخط تعلیم قدسیان سطری از مناقب آلش • رباعی • ای حسن خط از دفتر اخلاق تو بابی • پیغمبری
از وصف تو حرفی ز کتابی • از بوی تو در تاب شود آهوی مشکین • گر باز کشد از شکن زلف تو تابی •
اما بعد • ازین رقم شور چشم بد دور که کارنامه ایست عجیب و طلسمی است جادو فریب بودچی است شکین نقاب
[illegible] افشان نجد حسن و سلمی روشان سبط جمال از تتق آن چهره نمایند و حمد که آنست خورنق جناب که در کتی
نژادان خطائی سرشت بسجده هر صورتش جبین سایند اگر صفحه عذار سیم عارضانش لعبت کنم که خط عنبرین

وارد روا است واگر نقش از رنگ خطایش دهیم که صورت دلنشین دارد هم بجا است دیباچهٔ خجسته خطان از
قطعه اش سرمشق گرفته و شمایل رنگ رنگ پر طاوس از صورتش بوقلمون وار الصید رنگ ... رباعی از مجموعه
ازو سبز سبزه گلزاری ٭ هر لوح چو لوح عارض دلداری ٭ هر حرف چو خط چهره معشوقی ٭ هر نقطه چو خال لب خوش گفتاری ٭
خط شناسان لوح پیشانی و سواد خوانان لوح سرنوشت که از مصنوع الصانع رسند و از نقش نگارش گرایند از بن
نقوش ایجادی بلطایف ابداع نقشبند آسمان و زمین توانند رسید و از صورنگری غرایب اختراع صورت آفرین توانند
فهمید فتبارک الله احسن الخالقین والصلوة والسلام علی سید المرسلین وعترته الطاهرین دیباچه بیاض نصیرای همدانی
بیت المعمور سپاس الهی را از آن پایه برتر است که طبع بلند پرواز بپایمردی سلم نظم و نثر صاعد معراج آن تواند شد
و به دستیاری کمند لفظ و معنی بر شرف عزت آن راه تواند یافت ای در رگ و بوی تو ز آغاز معانی
نظر بلند پرواز ٭ فکر تو بر اقبال یکه تاخت ٭ اوج تو ز مرغ بال بکه تاخت ٭ منشی عقل اگر با نشار نعت آسمان
سپاس ابداع او نماید از طی قرآن عظیم که لوح محفوظ معارف امی و ازلی است همین سبع المثانی خوانده باشد و ناظم
خرد اگر بنظم جواهر نصر ستایش صنع او بجا آرد از دیوان کون که مجموعه لطایف غیبی است یک رباعی انتخاب کرده
باشد سبحانه ما اعظم شانه فرد گرچه الفاظ همه پاک و معانی همه صاف است ٭ هر که اندیشه وصف تو کند در پی صاف بحث
و معراج نبوت حضرت مصطفوی و مناقب جناب مرتضوی از آن منیع تر است که به بدرقه براق لفظ و رفرف معنی بهای
آن توان رسید سلام علیهما و علی من تولی الیهما و بعد سبحان الله سرمایه سخن شگرف متاعی است که با این
کساد بازاری همان بیش می خرند و عزیز یوسفی است که با این عزیزی بهمان کلاوه بهالیش سه بنده حاشیه
چه میگویم او آنجا که نقاد بصیر و ناقد نصیر است سفینهٔ بغلک شحون برابر است و بیاضی بسواد اعظم مقابل بیت
متاعی گرانمایه کاسد مباد ٭ دگر باد بر رغم حاسد مباد ٭ باری بنده ام که این مجموعه نگارین را با بال همایون گویم که
چندین مضمون مسعود سایه نشین او است یا پر طاوس لقب کنم که آیینهٔ نقش و نگار موزون دارد یا بتمام خامه بابل
نژاد و جادو کار بسیاری از مضامین درست بخط شکسته بنیان یافته و معانی متفرق با رقام پریشان جمع آمده
بصر بصیر سخن شناسان سخن یاب که از نسخهٔ کاینات انتخاب یافته از این بوستان معنوی و چمن روحانی
بهره مند باد و ارباب منش از مشاهده اش کامیاب و بی نصیبان دانش از مطالعه اش صاحب نصاب

صاحب نصاب دیباچه مفتاح الدوا طلب انوار امان الله شفا علت حد دو فامی است که حکیمی را جدا
باشد که حکمای حاذق پیشه در پیدا و ناپیدای حکمت بالغه او سرگردان و اطبای صواب اندیشه در دریافت نبض
بیماران زدای طلب او حیران و دوای مرض غفلت سزاوار جامی است که صافی را دانا داشتنا گرداند که جوهر مقدس جان را
با عرض قالب خاکی الفت داد و میان مواد متضاد و عناصر اربع در پیکر هیولانی بهم امتزاج نهاد بیت زبان بی حمد او
او چه انبادا ٭ اگر بیدا بود گویا مبادا ٭ سپهر جانی که جایی او نباشد ٭ درون قالب او را جا مبادا ٭ زهی حکیمی که
شفا امراض طوایف انام از امراض درونی و برونی بی طبابت حکمت شامل او محال است جندا قدیری که
گردش لیالی و ایام بی وساطت قدرت کامله او محض وهم و خیال و کلیه دارو خانهٔ حکیم قدیم درگت کافی
دانی خدا بیت که دار السلام اسلامش مامن بیماران عصیان و دار الامان احکامش مسکن اهل ایمان
است احمدی که در رود عافیت محمودش متضمن حصول سعادت ابدی است محمدی که شتار تا محدودش
متکفل وصول دولت سرمدی اکمه علوشان رفعت نشانش رتبت افزای قدسیان علوی است و عبار قدم
هدایت انروش آبروی جهان خدیوان عالم سفلی رباعی ای کلک تو مفتاح در گنج وجود ٭ بی بود تو بود
هر دو عالم نابود ٭ دارو و شفاعت تو باید ورنه ٭ تریاق بزهر معصیت ندهد سود ٭ صلی الله علیه و علی آله واصحابه
الستادین باد این سیما صدیق عتیق و فاروق بالتحقیق و ذی النورین صاحب توفیق سرا و جهرا با نبیا رفیق و
منجلق خدا چون خدا شفیق فرد راز دار رسول زوج بتول ٭ صاحب صدر پیشگاه قبول ٭ علی الخصوص
و عالم علوم اولین و آخرین اسد الله الغالب و غالب کل غالب علی ابن ابی طالب علیهم السلام اولاد
الامجادش یعنی ائمه هدی و دانایان اسرار ارض و سما که هر یک آفتاب عالم سروری و ماه فلک نیک اختری
است صلوة الله علیهم اجمعین اما بعد قلیل البضاعه عدیم الاستطاعه امان الله مخاطب بخانه زاد خان
فیروز جنگ مفتخر بنسب فرزندی و مباهی بسعادت بندگی نواب مستطاب فلک جناب والا القاب
مهابت خان بهادر سپه سالار که دولت تربیت خاص و اعلی مرتبت اختصاص یافته پادشاه جهان پناه
یعنی جهاد ٭ ملایک سپاه ٭ صاحب تخت صاحبقرانی ٭ رفعت افزای تخت گورکانی بیت از ان داد کش
جهانگیری جهاندار ٭ که بر اهل جهان شد دیر غمخوار ٭ نسب داری که از شاهان عالم ٭ رساند پادشاهی تا با آدم

شهنشاه شهنشاهی عطاکن؛ سپهداری سپه باوفاکن؛ عادل دریادل مروت کامل ... حقیقی و مجازی نورالدین محمد جهانگیر بادشاه غازی است خلد الله ملکه ابداً چون همیشه ذوق مطالعه کتب علمی داشت و گاه از اشغال ملکی و مالی و گرفتاریهای روزگار ناهنجار فراغ حاصل میکرد بمطالعه این علوم مشغول میگشت و ترقی بهم رسانیدن کتبها و نسخها که درین فن تصنیف یافته داشتگیر بود بحسب اتفاق حدود دستوری که شامل الفاظ مبهمه و اسماء علل و عباراتی که در مولفات اطبا مندرج است بدست آورد بنا بر آن که فارسی زبانان را از آن بهره نبود معات غریبه و عبارات عجیبه آنرا بفارسی ترجمه کرد تا محتاجان از آن بهره مند گردند و طالبان این علم را دوای حاصل آید مصدر این مقوله متعدد شده و این رساله را موسوم بمفتاح الحدود ساخت امید که بدستیاری توفیق فرد شرف عز و نام را یابد؛ دولت اهتمام را یابد دیباچه مرآت الجواهر از نشاء اشاد الیه الوان جواهر زواهر آبدار حمد و ثنا سزاوار و شایسته قادر علی الاطلاق است که مفتاح دوایر گنبد فیروزه را بمین قدرت شامله از لالی انجم رنگارنگ ثوابت و سیاره زینت بخشیده و اجرام کواکب سماوی را مربی اصناف احجار ارضی ساخته و اتمام ستایش و نیایش مر حکیمی را زیبنده و لایق است که انواع معادن را بمحض حکمت کامله مکمن ودایع بدایع گوهرهای گوناگون نموده پایه رفعت افلاک حیال را بشرف انوار نجوم جواهر متلون برافراخته فرد ای متاع درد در بازار جان انداخته؛ گوهر سود در جیب زبان انداخته؛ زهی دانایی که جوهریان دانشش نزد هر داد اگر گنج گوهر ذات مقدس او عاجز و سرگردان و غواصان بحار حقیقت و طریقت در محیط طلب در یافتش صدف مثال لب سوال کشوده خواهان قطرات مطرات نیسان احسان اویند و نسایم روایح صلوات سابقه که شمه از شمایم نکهتش باعث اهتمام مخلخله مشام قدسیان والا مکان و موجب انشراح ارواح سکان صفحات آسمان تواند بود و شمایم نوافح درود نامحدود در الیقه که طبیب مجالس فایقه اش از ساحت فیض مساحت ناسوت تا منتهی المساحت ملکوت معطر تواند نمود و از رمضان نبوت و افر تحیات زاکیات که هرگز در مکیال خیال قدسیان ذوی الاقدام نگنجد و قسطاس افهام طرایف انام برسنجد بر آن اختر برج شرف رسالت و ذر درج عمان نبوت خوش شناست که بحکم لولاک لما خلقت الافلاک موجب آفرینش ارض و سماوات و بر آل و عترت طاهره او که مظهر سبع نعم باطنه و ظاهره اند صلوات الله علیهم اجمعین الطیبین الطاهرین المعصومین دیباجه

دیباچه مثنوی زلالی لالی گرانمایه سخن سزاوار حمد خداوندی است که افسر کرامت بر فرق اهل معنی نهاد و لباس رسای الفاظ بر قامت معانی ارباب سخن دوخت نگارش حمد او از دهان تنگ دوات آب دریا بغربال پیمودن است فرد کتاب حمد ترا آب بحر کافی نیست؛ که تر کنی سر انگشت و صفحه بشماری؛ و گزارش سپاس او از زبان قلم ریگ صحرا به انگشت شمردن فرد زمین کفایت آن خاک کی کند که کشند محرران ثنای تو بر قفای قلم؛ و جواهر درج فکرت نثار نعت رسولی است که گم گشتگان ظلمات ضلالت را آب حیات هدایت بخشیده و از استماع کلام گوهربارش سامعه درعدن بر چیده حسد صحیفه کلیم کلام عرب و عجم تا بطغرای غرای نعتش تزیین نگردد زینت قبول نیابد و دیباچه دواوین سخنوران تا بعنوان مدحش معنون نگردد و شیرازه جمعیت نپذیرد فرد ای سروری که نکته وران تاج می نهند؛ در وصف خاک پای تو بر تارک کلام؛ و گوهر گنجینه خیال شایسته منقبت امامی است که از غایت جبروت بالوهیتش پرستاری نمودند و از نهایت تشبه بمبدا الحیواتش راه اشتباه کشودند شجره عقیده هر مومنی که بتوقیع ولای والای او مزین گشت ثمره سعادت ابدیافت و سر وجود بر قلبی که در دار الضرب محبتش سکه رسید هر سیاه روئیش در دست مقربی کردید سه اکسیر اعظمی اگر نه زرش خود زن است؛ آن مذهب گزیده بر هان اولیاست؛ کبریت احمری که کند خاک را ذهب؛ تمت مدح مرتضای معلای مجتباست؛ مهر جهانتاب ایمان هر کس که از شرق ولای اولاد امجادش طالع نگشت ابدی الخفا ماند فرد ز مشرق تا بمغرب گر امام است؛ علی و آل او بار اتمام است دیباچه سبعه سیاره زلالی زلال چشمه سار سخن حمد سخن آفرینی که بلغای شیرین زبان بمدح او رطب اللسانند و فصحای عذب البیان بحمد او تر زبان فرد ای نامه خامه سخن تو؛ بلبل تو و گل تو و چمن تو؛ نگارش حمد او از دهان تنگ دوات آب دریا بغربال پیمودن است فرد کتاب حمد ترا آب بحر کافی نیست؛ که تر کنی سر انگشت و صفحه بشماری؛ و گزارش سپاس او از زبان قلم ریگ صحرا به انگشت شمردن فرد زمین کفایت آن خاک کی کند که کشند؛ محرران ثنای تو بر قفای قلم؛ سواد خط بنا گوش بتان خبر تبکرار محامد او رسانیده و مطالعه صفحات رخسار ساده رخان خبر تفکر صنایع او صورت بندد سه خط بنا گوش بتان نامه اش؛ قامت

موزون الف خامه اش ٭ شانه کش سنبل زلف دوات ٭ کاتب بارگاه الهیات ٭ جنبش گهوارۀ موج
نخست ٭ صانع الافکار عقل و مست ٭ واصناف ورود بر حسب ملک المعبود که اتفاق نبرد ماه دبستان
افلاک بشوق بزم او در گردش نه و نجوم ثوابت و سیاره از مطلع جاهش شرار آتش در از او روح بخشی کلامش
زنده انفاس عیسوی مرده صد ساله و در برابر اکسیر اعظم بیانش ساحری گوساله ٭ خصم را باد دم
امید و بیم ٭ با کف گوساله است باز ساز کلیم ٭ کر سلیمان را رگ گردن جهد ٭ از خم پائی ملخ نعل بر بهنه ٭
روح منصور آتشین تش بر زند ٭ من محمد او انا الحق بر زند ٭ دلال مناقب مرتضوی و باب علم مدینۀ مصطفوی که
حلی شاهدان معانی و حلل بردگیان آسمانی است از ان گرانمایه تر است که غواص بحر فکرت دری
شایسته از بحرین معانی بساحل بیان تواند آورد و جبروت نهج بلاغتش بین که تحت کلام خالقش
میدارند و ملکوت طرز فصاحتش نگر که فوق کلام مخلوق می شمارند ٭ از کبریای عرش جلال تو اعظم
است ٭ بالاعظم الله این چه جلال و چه کبریا است ٭ شجرۀ عقیدۀ هر مومنی که بتوقیع ولای ولاء او برین گشت
ثمر ابر سعادت یافت و سر وجود هر قلبی که از صمیم قلب در دار القرب محبتش بسکه رسید هر بر سرشتی روش
درست منور بگردید ٭ کبریت احمری اگر خاک را ذهب ٭ آن مدح مرتضای معلا مجتبا است ٭
مهر جهانتاب ایمان بر کس که از مشرق ولاد اولاد امجادش طالع گشت ابدی الخفا مانند ٭
ز مشرق تا بمغرب گر امام است ٭ علی و آل او ما را تمام است ٭ بر ستمهان دانش پناه دقیقه سنجان
و دقایق آگاه که جوهر عقود در رشتۀ نظم و نثر پوشیده نماند که هیچ گوهر گرانمایه تر از جوهر سخن نیست چنانچه شیخ
نظامی درین باب گفته فرد گر بدی گوهری ورای سخن ٭ ز آسمان آمدی بجای سخن ٭ و خسرو اقلیم معانی
درین معنی در سفته ٭ سخن گر نه جان است بنگر بهوش ٭ چرا مردم مرده ماند خموش ٭ اگرچه سخن شناسان
در مضمار بیان گوی سبقت بچوگان بلاغت ربوده اند و داد بخیلی سخن در کلام متانت بیان خود داده
اما فصحا را ما تا آخر بنوک منقش فکرت سوراخها در جگر کان لعل بدخشان سخن نموده و بقلم راست اندیشه
نزاکت پیشه بسیاری از معنی دقیق و خیالات نازک بر صفایح روزگار بیادگار گذاشته مصراع در پرده
غیب هست هنوز آنچه بکار است ٭ از جمله بلند پروازان اوج سخن و نازک خیالان این فن شاعر عالی مقام

شاعر عالی مقام بلبل ملک الکلام حکیم زلالی است که در برابر نازکی زلال کلامش بچشمی نزاکت گلبرگ تری
بری است از مقوله نجلت و تری و با وجود کیفیت سخنش لاف نشاه از شراب مانند سراب دعوی است
بی معنی مشرق ضمیرش مطلع انوار سهیل یمن و مغرب و دو دلش مشرق شعر از شانی سخن ارژنگ
الفاظ و نقاطش داغهای رشک بر دل افلاک و انجم و معانی دلفریبش چون آب حیات در سیاهی
کم شاهدان حروف و کلماتش با نهایت غنج و دلال و فریبندگی خط و خال در نظرها جلوه کنان و در نهان
اولی الاجنحه معانیش چون حوران قاصرات الطرف از دیده پنهان مولد و مسقط الراس وی قصبه
ولک شاه خوانسار است که بخوبی آب و هوا و کثرت اشجار و اثمار مسلم الثبوت سیاحان روزگار است
چنانچه خود در تعریف آن بلده میگوید ٭ در چین بهار او سحرگاه ٭ سنبل بنسیم زلف گاه ٭ و جای دیگر
گفته ٭ بعجز النش که گلگل عشق رسته ٭ پس هر سنگ مجنونی نشسته ٭ ز زهد خشک زاهد شست و شو
بجای باده خاکش در سبو کرد ٭ جنبان شاخ گلش عاشق نهاده ٭ که غنچه بیضۀ بلبل نهاده ٭ اگر باشکش
آتش زن ستیزد ٭ چو می آتش از و شاداب ریزد ٭ حرارت را از لعس بگماه سرد است ٭
عرق مشتاق پیشانی مرد است ٭ احیانا بقصد ملازمت ادراک عتبه بوسی سلطان الحکماء المحققین
و سید العلماء المدققین میرمحمد باقر داماد متخلص باشراق از مولد بدار السلطنۀ اصفهان آمده اشعار آبدار
خود را در خدمت آن قدوه ابرار میگذرانید و بشرف تحسین و انعام سرفراز میشد از جمله وقت داستان
در مدح آن خلاصه خاندان طیبین و طاهرین گفته بود بموقف عرض رسانید چون باین بیت رسید فرد
نبخیرش ید الله چون نفروشد ٭ نم فیض آنچه بد در کار او شد ٭ بخلعت فاخره گرانمایه سرفراز گردید
و بخطاب حکیم زلالی مشرف شد مثنویاتش مشتمل بر هفت کتاب است و بر هر کتاب دیباچه
انشا نموده که عقول عشره از کنه دریافت آن عاجزاند چنانکه خود درین معنی گفته ٭ آویخته کلکم ز در
کعبه رقم را ٭ یعنی که صلاح است عرب را و عجم را ٭ وفاتش در سنه هزار و سی و یک هجری واقع
شده اللهم احشره مع الصدیقین والابرار دیباچه ساقی نامه صاف نوشان خمخانۀ افلاک نشاه
صد بادۀ پیمای سرخوشند که خم خسروانی آسمان از بحر گنگشان بر یکدیگر گسسته ٭ و جام زرین آفتاب

وقدح سیمین هلال بر پستی مغفلش از آسیب شکستن رسته • و صهبای باده کوش میخانه از نهانهای جلالش
یک کوشه • و عقد پروین بر سپهر برین از طارم تاکش یک خوشه فرد مثنا همه انجم پاس دار ثریا ده
طارم تاک را • و دردکشان میخانه خاک بباده لعنت انجمن آرائی در جوش شدند که باده کلرنگ بهجتش با شرح
رویی نشاید چون شیر و شکر با یکدیگر آمیخته • و کل محمدی و لالهٔش با شکفتگی و تازه رویی مانند رنگ و بو
درهم آویخته و بهشت کرمی باده بهجتش شیشهٔ دل وردی کشان خارا اساس • و بمساعدت شغالش
توبه با معاصی هم لباس فرد چه حیرت چو کرده شفیع گناه • که معمور آرد مجرم پناه • و مستان عالم آب
بزلال منقبت ساقی سرزبانند که بآبیاری سحاب مکرمتش کل سرخ روئی از چمن میخانه رسته • و باران بخشش
عاطفتش غبار زدودت از چهرهٔ باده نوشان خراباتی شسته • بآبروی زهرخشک زاهد مغرور از معاش
بیگانه • و بدلکرمی و لالهٔش رند باده نوش بر بالانشین صدر میخانه فرد علی آنکه امید مستان باو است
تولا ساغر پرستان باو است • احسن الله از حسن باشی این گلستان رنگین • و تبارک الله از آئین
بندی این بزم دلنشین • گلدسته ایست بابسم میخانه راز • و تسبیحی تمام عجز و نیاز • نو باده ایست
از بوستان قدس که از فیض باد ریاض سحرخیزی بتازگی رسیده • و مایده ایست از خوان شبستان الهش که
از یمن دعاء صبحگاهی گسترده شده • بصورت فردی است مجمل • و بمعنی دفتری است مفصل • انواع
سخنان رنگین درو جلوه گر • و اقسام معانی دلنشین درو مضمر • اداهای عاشقانه او چون جلوه معشوق
جان عزا • و طرزهای مستانه او مانند غمزهٔ ساقی هوش ربا • ابیات موصوانه همه کرم وحده لا شریک له
گوئی • و اشعار صوفیانه جمله است انا الحق سرائی • فواید فقر و گذشتگی از صفحات فیض آیاتش چون اسرار
خرقهٔ درویشان رقعه برقعه هویدا • و انوار نصایح و مواعظ از چهره شاهد آیات بیاناتش کالشمس فی وسط …
آنچه در یک باب سخن گفته شده صد کتاب سخن و هزار گونه معنی در بیان است • آنچه در طراوت کثیر
دلنشین تراودش یافته عالم عالم بهار و صحرا صحرا گلستانست • معانی دلنشین که در کیفیت
بیخودی عشق سر زده عقل از شوق آن برجنون زده • و الفاظ رنگین که در نشاه شراب شوق …
کونه بیاض ارغوانی کردیده • بالجمله بزمی است رنگین و بساطی است سراسر آئین الفاظ نمکین ساقی

نمکین ساقی شیرین کلام • و ساقی رنگین باده لعل فام • هر حرفی ظرفی از باده سخنان خوشگوار • و هر کلمه
جوشی از زلال معانی آبدار • مغنیان هزار دستان بیان سرگرم نغمه سرائی • و مطربان تردست
معانی در کار صورت خوانی و شیرین ادائی • سطری نیست که چون تار طنبور ناخن بر دل نزند • و نقشی نیست
که از دیدنش مانند صورت معشوق حیرتی رو ندهد • چشم بد برساد که عجب مجلسی است آراسته و غریب بزمی
است پیراسته • در این انجمن که بیت عاشق سخن • که عشقی نور دیده باشم من • ز نظم چیدن جنس ستان نکار
که هر نثر سان نثره کردد نثار • امید که از آسیب و خلل بوستان سخن تا رس مصون مانند و آنت خار زوال
… بالنبی و آل الامجاد دیباچه بیاض شیخ فیضی دیباچه راز نکته سازانست این • فهرست خیال حالکاه
است این • تعویذ دل سخن طرازانست این • طومار جنون عشقبازانست این • این نه مجموعه است
بل مجمعی است از الفاظ و معانی رنگین و این نه بیاضی است بل سوادیست از زلف در خسار حور العین
بیاضش را اگر ملائک در سواد دیده نهند رواست • و سوادش را اگر حوران در بیاض دیده جا دهند
بجا است • هر بیتش آفتاب مهر و محبت را مطلع • و هر مطلعش سلاسل درد و محنت را مقطع • هر
صفحه اش چون صحیفه دیوان ارباب صفا مهرانگیز • و هر ورقش چون صحایف قلوب اهل وفا محبت آمیز
پوست پوشی است که شیرازه تعلق از هر علایق و عوایق گسسته • و هر جزو خرقه پوشی است که با سینه پرجوش
در زاویه بی زبانی نشسته فرد منطقش فی وسر ابا همه نطق • بی زبان است و سراسر سخن است
مهر بیست دلش مخزن اسرار الهی • و جواهر سینه اش مهبط فیوضات نامتناهی ارباب سعادت را
از آن کنج یقین در آستین و اصحاب ارادت را از آن مملکت هدایت در زیر نگین صفحه دلش را از کثرت
کلام متکلمان بی غایله ملال و سامعان را از استماع کلمات مسرت سمات هر لحظه وجدی و حالی رفیق است
مبرا از آلایش عناد و نفاق و شفیقی است محلی بزیور وفا و وفاق • این طرفه بیاض یا شوق
دامن زن آتش دل ذوق • بحر بیست لبالب از لآلی • بر از شهوزر عیب خالی • امید که کرد این
در پاک • آرایش گوش اهل ادراک • التماس بی حد و قیاس از ستم ظریفان نکته
مرایت و غالب حریفان ستم ظریف آنکه در پی تفریق این جمع نباشند و بناخن تعرض رشته

ناموس خود نخراشند یعنی بچشم طمع نظر در اوراق این سفینه نکنند و باغوای نفس شیطانی جزوی از
اجزائش جدا نسازند — هر که جزوی کند از اجزائش ٭ باد عضوی جدا ز اعضائش ٭ ورقی
کند هر که زین اوراق ٭ جفت باد اغم ز شادی طاق دیباچه بیاض صاحب تبریزی این بیاضی است
اگر گویی همه نوشت آزادگان دسته مجموعه پریشان خوبان است منتخب از نظم و نثر کتابخانه جهان مگر آن
سواد ابوارش چو بندگان انجیات را در کار در قم ثمر دلاویزش سخنه سین نوخطان لبیر مشقی
علم سزاوار در جدول بین السطورش آب شادابی روان و از سنبلستان نقش کلهای معانی نمایان معنی
از لفظش چون باده از شیشه پیدا و مضمون از خطش چون چراغ در شب هویدا هر صفحه نثرش صدفی است
مشحون از لآلی منثور که غواص اندیشه از لجه دریای معرفت بساحل ظهور آورده زینت افزای گوش
و گردن شاهدان عالم امکان ساخته هر جز از مثنویاتش که انتخابی است از کلیات عقل کل محیط
جهان معانی است از هر ورقش سفینه نجات روان است و از هر سطری موجی مطلب شناسان هر قصیده
سواد اعظمی است از اقالیم معانی که در رسته جوهریانش جز در یکتایی القال و یاقوت آبدار عرفان
زیب نگردیده و صراف فکرت بغیر از نقد سره معرفت بمعیار اعتبار نسنجیده و هر بیت غزلیاتش
غزالی است از اقالیم معنی که نقطه حروف را نافه وار جان و دل پرورده و هر قطعه اش قطعه عالم قدس حد اول
بین السطورش انهار من العین رباعیاتش مربع نشین کرسی بلند پایه سخن اند که چهار سوی شهرستان
معانی صدای نوبت پنجگانه سلطنت رازش جهت گذرانده بگوش ساکنان هفت طاق آفاق
رسانیده این نگارخانه پرداخته کلک انتخاب منتخب دیوان کمال فهرست شوکت دانش اقبال ٭ خلاصه
قصاید از سبع سموات ٭ مصراع رابع رباعیات عنصریات ٭ شاه نهانخانه اسرار ازل ٭ دستور العمل
ارباب دول ٭ صدر نشین انجمن خدا شناسی ٭ بزم آرای محفل قدس اساسی ٭ محرم پردگیان زیر د اما
نیر اعظم آسمان عز و علا ٭ نواب سکندر مکان است که از یمن خلقت خورشید سعادت از مشرق ناصیه
اقبالش آفتاب عنایت تابانست و از مغرب جبهه افضالش هلال هدایت نمایان الفت گ
دیباچه بیاض سفینه حمد مبدع معنی آفرین از آن بلند پایه تر است که حرف شناسان خط خطه و سواد خوانان

و سواد خوانان لوح ابجد ادراک معانی آن توانند کرد و مجموعه ثنای صانع آسمان و زمین از آن نگارین تر
که نقوش دانان بطالف ابداع از نقش آن نقشی توانند رسید طبقات تو بر توی افلاک سواد بیت
بر نقاش
از بیاض نقش طراز صورت امکان و بیاض سحر مسوده ایست از منشئات نگارنده حسن خط خطان
— منشی انشای حدوث و قدم ٭ حارس سودای دل بلغ عدم ٭ مصحح هر سنبل زلفی که بست ٭ مطلع
هر ناله تندی که جست ٭ و لوح محفوظ نعت خاتم انبیا و سر دفتر اصفیا از آن محفوظ تر است که رسم دانان
عالم غیب پی باسرار آن توانند برد و بکنه معانی آن توانند رسید فرد امی الملح هر زبان فصیح ٭ از
الف آدم و میم مسیح ٭ و جواهر مناقب مطلع دیوان ولایت از آن گرانمایه تر است که صیرفی خرد خرده
بیع آن در جیب اندیشه تواند داشت قلم دو زبان اگر در ذکر محامد ائمه اثنی عشر رضوان الله علیهم اجمعین
دم زند عشر عشیر حق ثنای شان بجا نیارد و خرد کوته بیان اگر بطریق استدلال پی بمآثر مناقب شان
برد بپای چوبین راه بپیماید صلوات الله و سلامه علیهم تو فی الیهم الابد و این سفینه ایست مشحون از گنج باد آورد
سیاحان آسمانی و خزینه ایست مملو از لآلی معنی بل گلستانی است که سرو بستان النفس در ابای
علم شده و سنبلستان خطش طره سمن عارضان را سرمشق شکستگی داده فرد شده است دیده خوبان
ز عارضش روشن ٭ سواد خوانی اطفال در گلستانست ٭ نی غلط کردم پیر لیست مرقع بر دوش ٭ در
درویشی خرقه پوش ٭ اگر باور نداری اینک نظاره کن که از اسباب تعلق بغیر از پوست تختی با خود
ندارد رقعهای آن چون رقعه سالکان از آلایش تکلف مبرا ٭ و شاهدان سبز فام کلماتش چون بسر اسرار
موحدان بپوشش ریا سخنان از هر جا فراهم آمده اش مانند کشکول درویشان ٭ و ابیات متفرقه اش
چون روزی ایشان پریشان ٭ خطوطش در شکستگی چون دلهای بی نوایان شکسته ٭ و نشانات
بی تکلفانه اش از ننگ تکلف رسته ٭ این بیاض را اگر ریاض رضوان خوانم رواست ٭ اگر گویم گلستان
و بوستان را در و شاهد می توان نمود بجاست ٭ امید که پیوسته آغوش و کنار شاهدان از نقل گریزی
او کامیاب ٭ و دست تطاول دست درازان عرصه از تصرف او کوتاه باد ٭ بمحمد و آله الامجاد دیباچه بیاض
نواب سعید ظفر از دیوان شین ... روز هیچ با قلم که در عالم معنی بموشکافی و باریک بینی علم است گفتم که زبان

ازنابینایی چشم ازنی ربانی در اظهار مطالب در دیده معاصر معجز معروف است چنانکه دانی ای زبان
بیناوای چشم گویا ادا و حسن معانی تو می توانی ای شاطر سخن شاهدان معنی را بیک چشم می بینی
دیگر تمام می ستایی گیسوی نثر و ابروی نظم را بشانه تحریر و وسمه تسوید می آرایی لمؤلفه ابروی نظم
وسمه بابت اینقت ؛ کاکل نثر هم بتاب از تست ؛ حرف حرفی که از تو در کار است ؛ شهباز
اسرار است ؛ ای عصاء کلیم بر سیاری تو روی ساحل دریای کلام چون کلیم تو آن دیو دای مرغ سلیمان
از رسالت تو بلقیس سخن چون سلیمان تو آن رسید لمؤلفه کی همای سخن بر زدی بر این پایه ؛ اگر نشیمبر
تو می یافتی سایه ؛ ای نقاش معانی وای رشک مانی زبان ساده لوح را استعداد آن نیست
کما فی الضمیر بی دلی بزبان حال تقریر کند و صورت حال بی حالی نه بکلک بیان تصویر نماید تو کرامات بی
سلو سر کلوی نشنیده که علاج شرا و اشتیاق است چرا بر نمی کشی و تو که چون مضراب تمام زبانی
زخمه که مرهم زخمهای فراقست چون نمیزنی ای مرغ دست آموز از ناوک اندازی غم وسنان کاری
الم دردی مثل قفس شاخ شاخ و سینه یا مانند دام سوراخ سوراخ دارم فرد که پر و بالی تراری ای
قلم آغاز کن ؛ از پر و بال انامل بکزبان پرواز کن ؛ زبان خود را همچو منقار بلبل چاک ساز ؛ وار فغار
خار سینه من صفیر صریر بر کش ؛ و کلبانگ که فشانی من بگوش گلرخان در کش ؛ که چشم فریفته
روی ایشان و دلم آشفته موی پریشان است ؛ قلم از اصغاء این مقال و از استماع این حال بی اختیار
بر صفحه کافوری نافه نافه مشک از آستین فرو ریخت ؛ و از بیاض و سواد آن رو دش تراز چشم باک بنان
نقشی بر انگیخت ؛ بیاضی همچو ریاض رضوان بپرداخت ؛ و سفینه مانند سینه هوشمندان مرتب
ساخت لمؤلفه چنانکه بود ز بحر علوم سینه من ؛ ز سعی خامه شد اکنون سفینه من ؛ زهی سفینه که نهر مداد
دریای گوهر معانیست ؛ چند بیاضی که سواد هر نقطه او مردم دیده سخندانی است ؛ هر صفحه او را
سواد حروف سبزه خود رو ؛ بیاض ما بین السطور او را آب خوبی در جو ؛ هر خط جدولش چون خط
لوح پیشانی صبح صبیان طرب افزا ؛ هر نقطه لفظش چون نقطه خال چهره خورشید طلعتان عشق زدا
مور حروف او سلیمان معنی را امتحان کرده ؛ ظلمت نقوش او خضر سخن را آب حیوان داده ؛ هر نقطه او سیاه

هر لفظ او مسیحا نفسی که شیوه اعجاز از لفظش هویدا است ؛ هر بیت او موسیائی که بیانش از نظر
ناپیدا است ؛ در هر بیت او دلبران سخن بجلوه گری نشسته ؛ نژاد چنج بر در هر صفحه بسته ؛ هر بیت او
چون نازنینان بابر دان سخنگو ؛ هر رباعی او در دلربائی چون دلبران چار ابرو ؛ ذو الفقار لفظش
چون تیغ طبع ایهام نویسان جوهر دار ؛ کمند نثرش چون رشته فکر معنی بندان استوار ؛ از کوچهای
فقراتش دیار دقیقه شناسی پیراسته ؛ از راسته بازار ابیاتش مصر سخنوری آراسته ؛ هر مصرع او
چون هلال بی نظیر ؛ هر مطلع او چون آفتاب عالم گیر ؛ خرمن سخن را وزن نظم او کیال ؛ همای معنی را
دو مصراع شاه بیت او بال ؛ مشاطه عبارت او شاهد معنی را بی رونمائی فکر نموده ؛ دو مصرع
هر بیت او چون در دولتخانه خداوندگان کشوده ؛ الذی کاسمه سعید ؛ و کطبعه فرید ؛ اعنی مالک ملک کبر
ممالک مدار ؛ سعید خان بهادر ظفر جنگ نامدار ؛ مربی مجدلان ؛ قدردان مستعدان ؛ در او مرجع
شریف و وضیع ؛ دامن دولت او چون خوان کرم الهی وسیع ؛ دست او شخص عطا نگاه او
عین حیا لمؤلفه ز لفظ مردمی و معنی جود ؛ همانا ذات نواب است مقصود ؛ ذات او منبع فضل
و کرم ؛ اسم او در اعلمیت لعالم علم ؛ کلک او بیک ساحت فصاحت ؛ زبان او باغبان
باغ بلاغت لمؤلفه سخن شناسا خاص از برای تو جهان ؛ بیافرید خدای جهان جهان سخن ؛
مزلفند صبیحان معنی از لفظت ؛ مخطط اند ز خط تو شاهدان سخن ؛ ز میل کلک تو سرمه چو در کشند
بچشم ؛ بغمزه دل بربایند دلبران سخن ؛ میان صیرفیان سخن تو معیاریست ؛ چو طبع منصف تو
وقت امتحان سخن ؛ ز دست بوالهوسان مشتری سخن پامال ؛ اگر نبودی طبع تو پاسبان سخن ؛
زناد دوان قلم آب کر نمیدادی ؛ طبیعت تو شدی خشک بوستان سخن ؛ مصون ز حادثه روزگار
ذات تو باد ؛ که هست ذات تو دریای علم و کان سخن ؛ باد خدنگ او پلنگ را چون باد کرزان ساخته ؛
شعله شمشیر او شیر را چون شعله در تب لرزه انداخته ؛ چار شجاعت بالای او زیبنده ؛ ظفر بنام
مبارک او زنده لمؤلفه برادر روز جنگ از گرز شش پر ؛ دمار از روزگار هفت اختر ؛ بر اعدا کم
او در ترکتازی ؛ بود روز قیامت از درازی ؛ سنانش نیزه بالا آفتابیست ؛ چه روز است

این کز عالم خراب است ٭ چه غم گر لشکر خصم خطاکیش ٭ در آید از صدمت مور و ملخ بیش ٭ فرو رفته زبانها
در آهن ٭ گرفته جای چون جوهر در آهن ٭ که تیغ او بر آهن گر در آید ٭ بیان مصطفی جوهر زداید ٭ شامل حال
او فیض نامتناهی ٭ تکیه کلام او لعنایات الهی ٭ ومن یتوکل علی الله فهو حسبه ٭ آل دلیل و قال او ٭ السعید
من سعد فی بطن امه حسب حال او ٭ زهی ذاتی که دبیران جهان در وصف ضمیران زبان بقوت انسانی
و طاقت بشری از عهده تحریر احوال و تسویه کمال او بر آمدن متعذر و محال شمرده اند لهذا دست هوس از این
مطلب عالی کوتاه ساخته خاتمه دیباچه این بیاض زرین بدعای سازد و بمقتضای لا لقبیل الدعاء
لا لسان العرب بدین رباعی مستدعی میگردد ٭ یدعوک الخلق مثل هذا المسکین ٭ آن متقی کاس
الی یوم الدین ٭ کل الملکوت لاستجابته قالوا ٭ رب العرش العظیم آمین آمین ٭ دیباچه بیاض میرزا
صافی که بیاض سحر الخطوط شعاعی شیرازه بست انچنانکه خواست ٭ و مجموعه شب را بنظم کواکب
بیاراست ٭ حمدی که جناب کبریا را او را شاید ٭ از مقیمان مرکز خاک و ساکنان دایره افلاک
نیاید ٭ صورت و معنی هر شیء گواه تحسین کار ٭ و ظاهر و باطن هر چیز محو آفرین آفریدگار است ٭
حمد و ثنا را او است که در کسوت مجالی و مظاهر مختلفه با نحاء گشتی ظهور نموده ٭ و منت عطای او
که خلعت آن من شیء الا یسبح بحمده بممکنات کرامت فرموده ٭ صفحات ایام و لیالی فصلی از
باب تحمید او است ٭ و نسخه عالم و آدم جزوی از کتاب توحید او ٭ حمد آفرینی را که حمد
یکی از مصنوعات او است بحمد مخلوق چه احتیاج ٭ و شکر و سپاس فرق انام را در کشور جهان
و انعامش چه رواج ٭ در تعقل محامد جمیله اش عقل عقلا موصوف بتیره رایی ٭ و در تفکر نعمای
جزیله اش فکر عرفا معروف بنارسائی ٭ لوای وحدت او را برتری سر و پایی حاصل نه ٭ و
سودای محبت او را سر آشفته رایی قایل نه ٭ حدیث را با قدیم چه کار ٭ و فانی را با باقی چه
روز بازار ٭ با آنکه برتر از پایه عقول و اوهام ٭ و بیرون از ساحت عناصر و اجرام است ٭ اینقدر
بس که سر رشته هست و بود و تار و پود ذرات وجود را با انوار خورشید ذات انتظام داده ٭ و الواح ارواح
ما در مقابل لمعات اسما و صفات او آینه وار ایستاده ٭ عاشق پیشگان او در سر معشوقیت خوانند ٭

خوانند ٭ و معشوق منشانش عاشق بیت طانند ٭ کعبه عشق او را منزلها از دلها ٭ و عشق کعبه او
یگانه آرای محفلها ٭ ازینجاست که گفته اند رباعی خاک قدم عشق ورای عقل است ٭ لی کردن
این ره نه بپای عقل است ٭ سری که بسر رشته زان بی خبر است ٭ ای عقلک بی عقل چه جای
عقل است ٭ در مقامی که ذات پاکش حامد و محمود است ٭ ابواب اندیشه بر روی آشنا و بیگانه
مسدود است ٭ بساط خضرا اگر از عظمت جلالش سخن راند خون معنیش بگردن ٭ و بسیط غبرا
از صحیفه افضالش اگر ورقی برخواند خاکش بدهن ٭ در کف قدرت بدایع نمایش تحت و فوق بهم آرد
٭ در پنجه بی زور آزمایش قوی ضعیف و ضعیف قوی بازو ٭ قطره در انداز دریا شدن از تعلیم
او ٭ و دریا در قطره زدن بتادیب و تعلیم او ٭ سرستان بهار را از خمخانه یحیی العظام و هی رمیم جام
باده در داده ٭ تهی دستان خزان بترانه کل من علیها فان زبان برگشاده ٭ یکی را خلعت هستی در بر
٭ دیگری را خاک نیستی بر سر رباعی آنرا که ز نور معرفت در جوف است ٭ بنود او دیش تیز
بجای خوف است ٭ عارف باد بنظر کند در همه جا ٭ کو پرتو شمع خویش را در طوف است ٭
٭ هر گلی را که بینی بلبلی است تسبیح خوان ٭ و بر کنار هر سبزه که نشینی انگشتی است
سبحه گردان ٭ گریه سجاده گزینان مربوط بخوف و بیم او است ٭ و خنده خرابات نشینان
منوط بر رضا و تسلیم او ٭ اگر از راه عدل در آید رنگ طاعت شکست گیرد ٭ و اگر بتفضل گراید بازار
معصیت رونق پذیرد ٭ از قانون حکمتش ابدان سقیمه شفایاب ٭ از حکمت قانونش ارواح
صحیحه در تب و تاب ٭ دیده تحقیق و تقلید در بین تجلیاتش محو تماشا ٭ زبان تشبیه و تنزیه
در تبیین کرشمهای ذاتش مترنم بکلا و حاشا ٭ تقدیس او مستغنی از صوت و کثرت آفاق
٭ تحمیدش فارغ از اعتبار تقید و اطلاق رباعی دل دادن از و ست دل ربودن هم نیز ٭ در
عین نمود نا نمودن هم نیز ٭ چه دانم آنچه گفته ام مراد را سزا است ٭ یا موجب باز خواست روز
جزا است ٭ نشنیده که بادشاهان گاه بسلامی برنجند ٭ و گاه بدشنامی خلعت دهند ٭ الهی
بر گفته و کرده ما مگیر ٭ و عذر نادانی و بی زبانی ما بپذیر ٭ دلی ده که رضا جوی تو باشد زبانی که

ثناگوی تو **رباعی** بگشای دری ز عالم راز مرا ٭ مگذار چنین فسانه پرداز مرا ٭ همای جلالی از عهدهٔ حمد صنع بروق
زین ذکر و سپاس منفعل ساز مرا ٭ حیرت رهبری نموده ٭ و تیرگی در نظر عقل افزوده ٭ راه باریک
و شب تاریک ٭ مگر بحفظ و حمایت او و لطف و عنایت او گام توان برداشت ٭ عجز ادراک را ادراک
باید پنداشت **رباعی** حق را معنی که خرد دین نتوان گفت ٭ هم پاک زبر دین و یقین نتوان گفت ٭ بسیار
بوصف او تنها گویم ٭ و اگر گویم که یا رب این نتوان گفت ٭ هرگاه باعث خمیر طینت آدم ٭
و مرجع ضمیر حقیقت عالم ٭ واسطهٔ عقد وجود با عدم ٭ فاتحهٔ کتاب حدوث و قدم ٭ خوان اللار بود نخ
نعم ٭ گنجینه دار سواطع حکم ٭ علت غائی شق قلم ٭ عذر خواه معاصی امم ٭ مظهر اتم موخر مقدم ٭ اعلم اکرم ٭ نگین
رسالت را خاتم **بیت** آن مرکز دور هشت جدول ٭ گرداب نشین و موج اول ٭ علمش بحد معارج
عین ٭ او نااش مقام قاب قوسین ٭ از رایت کبریا موید ٭ سر لشکر انبیا محمد ٭ که شرائف صلواتش
در رو زبان مسجان مجامع قدس ٭ و تحایف تحیاتش حرز جان قدسیان صوامع انس است ٭
بحدیث لا احصی ثناء علیک زبان وحی ترجمان بر گشاده ٭ مهر سکوت بر لب ادب نهاده
باشد ٭ آبله پایان بادیهٔ حیرت بنیروی کدام عزت از در ثنا خوانی در آیند ٭ و از عهدهٔ شکر واجب
بر آیند **فرد** ما را چه حد حمد و ثنای تو بود ٭ هم حمد و ثنای تو سزای تو بود ٭ همان بهتر که بوسیلهٔ نعت
حضرت سید انام و ذریعهٔ محبت اهل بیت کرام علیهم الصلوة و السلام گلشن جان را طراوت بی اندازه
و کام ایمان را حلاوت تازه بخشیده آید تا شاهد مقصود بی پرده رخ نماید و سفینهٔ مراد از لجهٔ بحر قیامت
سلامت بر آید الحمد لله الذی هدانا لهذا و ما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله الحمد لله رب العلمین و الصلوة
علی خیر خلقه محمد و آله اجمعین **اما بعد** این نسخت و نابود تهمت وجود گرفتار ٭ و نقطهٔ موهوم
دایرهٔ نه پرگار را اگرچه در ریعان ریحان جوانی ٭ و عنفوان زمان زندگانی ٭ بلذات جسمانی ٭ میل
خاطر و از شهوات نفسانی ٭ حظ وافر بود ٭ اما در عین ابتلا بلا از مصاحبت اضلال جهال و مخالطت
عوام کالانعام گریز و پرهیز می نمود ٭ بلکه در خلا و ملا خود را مخاطب خود داشته زبان بوعظ و نصیحت
می گشاد ٭ و تختهٔ فضایح و قبایح افعال خود را پیش طاق نظر می نهاد ٭ و بر نقوش لوح اعمال

لوح اعمال خود خامهٔ بی نگر لیست ٭ و بر تضیع اوقات بهای های میگریست ٭ گوهر اشک ندامت
بدیده می سفت ٭ و بزبان بی زبانی با عدوی عدو خود میگفت ٭ که ای نفس بد اندیش ٭ کافر
کیش ٭ اختلافات صور متضاده را عیان می بینی ٭ و از اطوار ادوار فلکی غافل می نشینی ٭ چرا
مراد دل رجوع بعقبی مراد که مراد از آن دل است نمی آری ٭ و زمام اختیار خود بقبضهٔ اقتدار دیو هوا
می سپاری ٭ جوارح مصدر عبادت از نه محل معرفت ٭ محسوسات بشعبده بازی آخر تو
کشته در کمین استیصال اساس ٭ و در پی غارت جواهر انفاس ٭ توانه بفرمان دوستان ربانی
رحل اقامت در کشاکش آز و حرص ستیدار ٭ و ساز و برگ بی نوائی بساز ٭ از دواعی اضطراب که
بمبادی احتجاب بند بپرهیز ٭ و نقد آبرو در پی آز و مریز ٭ مفاتیح خزاین غیب خواهی رو بمعقولات
آر ٭ و از بانگ عالم آب و گل دل نگهدار ٭ چهرهٔ اخلاص بناخن حق ناشناسی مخراش ٭ جرعه نوش
جام توکل باش ٭ از تقلید نجاتی و از تحقیق مراتی طلب کن ٭ مسبب را ضمان کرد و داع بسبب کن ٭
از مجاز بحقیقت رو ٭ در گرمروی همعنان برق شو ٭ خرمن هستی بسوز ٭ و چراغ نیستی برافروز ٭
رباعی از فرع باصل خویش می باید رفت ٭ از کم بهمه سوی پیش می باید رفت ٭ رود خروت بحر
گل پیوسته ٭ اما دو سه گام پیش می باید رفت ٭ بحمد الله که هرگاه درین معامله با نفس بحیم
بوی انکار از باطن نمی شنیدم ٭ لیکن کو عالی همتی که بدستیاری او پردهٔ پندار توان درید ٭ یا
همت عالی که براهبری آن بمنزل مقصود توان رسید ٭ ادرک نشینان اقالیم همم ٭ و غواصان بحر جود
و کرم ٭ یکبارگی از عرصهٔ عالم بیرون شده اگر کسی برد طلب و طلب درد بیرد ٭ در عهد ما درمان
نپذیرد ٭ راز دل با که گوئیم ٭ و چارهٔ کار از که جوئیم **رباعی** در بزم طرب صراحی و جام نماند ٭ زآغاز
اثر نشان ز انجام نماند ٭ یکدسته گل در کف ایام نماند ٭ از بلبل بیچاره بجز نام نماند ٭ سبحان الله
اکنون جماعتی که بر روی کار اند ٭ زوال نعمت دیگران را نعمت می پندارند ٭ یاران از هم در گریز
٭ شرط دوستی اجتناب و پرهیز ٭ شعار بزرگان کبر و نخوت و عناد ٭ زینت لباس
و تعمیر مسکن جزو استعداد ٭ دیانت از علما بفرسنگها دور ٭ صیانت از نظر فقها محجوب و مستور ٭

وار توحید بر الحاد ؛ بنیاد تصوف بر فساد ؛ نتیجهٔ تجرد تمرد ؛ حاصل سیاحت اباحت ؛ تارک الصلوة را
لقب آزاده مرد ؛ شارب الخمر صاحب سوز و درد ؛ کفر و زندقه موجب یگانگی ؛ طاعت عبادت
ترک و بیگانگی ؛ احیاء سر کرم افزار ؛ المباشره خون بیمار ؛ اصحاب نصاب دست در آستین کشیده ؛
اهل استحقاق خرد و سوال جواب نشنیده ؛ طبایع بخل و خست مایل ؛ دست حاجتمند بگردن یأس
حمایل ؛ خرده منفلس و گدا ؛ سخره مرد که خدا ؛ دعاها بی بهره از شاه قبول ؛ دواها از خاصیت
اثر معزول ؛ زیور قلوب ظلمت و قساوت ؛ حلیهٔ نفوس بغض و عداوت ؛ دوره عامه دلیل دراکی ؛
کوده شکم گواه بردانگی ؛ خصایل رذیله را عالمی خریدار ؛ شمایل جمیله مردود روزگار ؛ زنار مردمی
از مردم کم ؛ دیو و دد بشکل مردم ه اینکه می بینی خلاف آدمند ؛ نیستند آدم غلاف آدمند ؛

علاف

حقا که مقصود ازین حکایت ؛ نه شکر است نه شکایت ؛ نه مبالغه است نه اغراق ؛ نه خبث
است نه نفاق ؛ غرضی و مرضی دامنگیر نه ؛ قدحی و مدحی در تقریر نه ؛ خلق عالم را که ودایع پروردگار
بدانچه از شان بنده نشوده ؛ و در عالم خلق که مظهر شان ربوبیت است زبان نیکو بش نگشوده ؛
اما هر که راست است راستی جوید و نشنیده که قلندر دیده که گوید علامات قیامت از وضع زمانه پیدا است
و خرابی کار از ناصیه روزگار هویدا ه وقت است که وقت بر سر آید ؛ سیلاب عدم ز در در آید ؛
وقتست که مرکبان انجم ؛ هم نعل بیفکنند و هم سم ؛ وقتست که این چهار حمال ؛ بنهند محفه مه و سال ؛
انصاف نهان شده وفا هم ؛ مجنس نماند و آشنا هم ؛ یاری که حریفی آزار و دوستی که از دو بر دل غبار
نباشد بدست نیفتاد ؛ و از هم صحبتی مفلسان دین و توانگران دنیا فتح بابی رو نداد ؛ ناچار از اختلاط
یاران غماز فرد ؛ و از ارتباط اهل این مجاز دل سرد شد ؛ هر آینه بر آینه خیال نقش بست ؛ که سلامت
در وحدت است ؛ و عافیت در عزلت ؛ بگوشهٔ تنهائی باید ساخت ؛ و بمجالست ابناء زمان
نباید پرداخت ؛ در تعظیم سخن باید کوشید ؛ و سخن بزرگان را بجای بزرگان باید دید ؛ زیرا که
عمر قلیل البقا سریع الفنا است ؛ و نا شخص بودن آن شخص بر عاقل و دانا است ؛ پس آنچه
پس ازین جوهر شریف نعم البدل او است ؛ فرزند خلف یا نام نیکو است ؛ و چون سخن خوب در

سخن خوب در کنار دل پرورش یافته باستمداد قوای روحانی از خلوتخانهٔ بطون بجلوه گاه ظهور
قدم میگذارد ؛ و از مهد زبان زاد و راحله سفر بر گرفته خود را بغربت می سپارد ؛ بمنزلهٔ گوش

نظرت

فطرت انسانی است ؛ و بلند گشتن آوازه نیکنامی موقوف بر اشتهار این فرزند روحانی ؛
و از مبنا ثبوت پیوست دیگر سی نشست که خاصیت سخن درازی عمر و مزید حیات است ؛ و انعدام
آن خاصه ممات ؛ چه به ازین که بر جمال دلارای این معشوقهٔ دلربای نقد جان نثار کرده آید ؛ و
حسن ادای این محبوبهٔ زیبا ملک را تسخیر نماید ؛ بناءً علی ذلک با وجود تلاطم امواج هموم و تراکم
افواج غموم بمقتضای خیر الجلیس فی الزمان کتاب بر صفحات اکابر دین که مشتمل است
بر سخنان دلنشین گاهی نگاهی واقع می شد ؛ یکچندی که صحبت با کتاب بسر آمد ؛ هوای انتخاب
در سر در آمد ؛ بعد از آنکه این فکر بخاطر رسید ؛ بر عزم ترتیب دادن مجموعهٔ مصمم گردید ؛ تا آنکه چند
تختهٔ کاغذ را ورق ورق ساخته ؛ و اوراق را بشکنجهٔ جلد و شیرازه در انداخته ؛ شب و
روز با خود می داشت ؛ و از هر جا هر چه بدست می آمد بر آن می نگاشت ؛ رفته رفته این شاخ
رنگین دواتید ؛ و شجری شد که سر باوج افلاک رسانید ؛ هر چند کلاه گوشهٔ فکر می تافتم
اسمی که در خور این مسمی باشد نمی یافتم ؛ هاتف غیبم ندا رسانید ؛ و این مجموعه را بسواد اعظم موسوم
گردانید ؛ تا اهل جهان این چمن از رایحهٔ علیکم بسواد الاعظم غافل نباشند ؛ و سویدای دل
و سواد دیده را در تماشای سواد این بیاض محو کرداند ؛ لیکن درین کارنامه و الا دو خصلت

منظور

منظور است ؛ و نظر نظارگیان بر دو جهت مقصود ؛ ازین جهت که متضمن است بر اسرار تنزیل
و اطوار تاویل ؛ و معارج احادیث ماثوره ؛ و مدارج اقوال مشهوره ؛ و لطایف کمالات ؛
و ظرایف حالات ؛ و نکات عجیبه ؛ و حکایات غریبه ؛ و فواید افکار سلیمه ؛ و فراید اشعار
مستقیمه ؛ و حقایق احکام ؛ و دقایق افهام ؛ و نوادر اخبار ؛ و مناقب اخیار ؛ عالمی است
مشحون از دلایل قدرت ربانی ؛ و جهانی است مملو از شواهد حکمت سبحانی ؛ بحریست
بی پایان که صد چشمهٔ الحیوان در بر گم ؛ و نگین سلیمان که طعنه بر آینهٔ سکندر و جام جم دارد ؛

گنجینه‌ایست که قارون معنی بر در خازن لفظش بگدائی ایستاده ٭ و دقیقه که گنج روان عبارت سنجات
را مانند قراضهٔ زر در وجه زکوة بمستحقان سخن داده ٭ در خفایا و زوایای این صحیفهٔ خلد آیین هزاران هزار
حور و غلمان که امهات براعت او آبای بلاغت اند بکام دل نشسته ٭ و در هر گوشهٔ روضهٔ این نگارخانه
چین تنگ چشمان قواعد و مهوشان قوافی عرایس الطباع و حورای اسماع اکارم و افاضل را اگر بنجد بسته
٭ مسامع قلوب از نفحات آن معنبر ٭ مشام ارواح از روایح آن معطر ٭ منظومانش چون جمال معشوقان دلربا
٭ منثورانش چون حال عاشقان انگشت نما ٭ گاه فهم در وی سیاح ٭ گاه فکر در وی ملاح ٭ پایهٔ قدرش از آن
برتر است که دست مدعی بذیل آن تواند رسید ٭ و شان و شوکتش از آن رفیع‌تر است که مخالف بگرد
قصرش تواند گردید ٭ عیب جویان از قصور ادراک خود منفعل ٭ بدگویان از فهم مشکلات آن مشکل
٭ حسود بد نهاد انگشت تحیر بدندان ٭ معاند کج اعتقاد را زبان در کام بدندان ٭ در سواد بنیاد فولاد
نهادش نیش زهر آلود طعنه زن از کار مانده ٭ در عروج بروج مشیدهٔ اساس مرغ اندیشهٔ دشمن بال
افشانده ٭ کوتاه بینان را بر در خرد بر درد کالش مجال کنده ٭ سخن چینان را در بزم قدسی نژادانش
جز خاک مذلت بر سر نه فرد حسی را که بر موج باشد گذر ٭ کجا باید از قعر دریا خبر ٭ اما از بخت کم
جامع این دفتر ابتر ذرهٔ کم بضاعت ٭ و قطرهٔ بی استطاعت است ٭ حبابی است بر سر آب ٭
و نمود بی بود مانند سراب ٭ خانه ایست که اطفال ببازیچه سازند ٭ و بنیکوم ارکان بنیانش در تزلزل
اندازند ٭ خزف ریزه هست که آنرا در غرر دیده بسلک نظم کشیده ٭ یا خرمهره که چون لعل و گهر برگزیده
بر سر دکان چیده ٭ هیاکل و قوالب فرسودهٔ نابوده را بمنزلهٔ جنود مجندهٔ ارواح پنداشته ٭ شکال
و اشباح موهومهٔ معدومه را که در خارج وجود ندارند موجود نما ساخته از خاک برداشته ٭ هر چند
سالها کمر جد بوزه بسته ٭ و بر در ارباب سخن حلقه وار نشسته ٭ مانند دلق گدایان هر رقعه از جایی
٭ و چون کاسهٔ بی نوایان هر لقمه از سرائی ٭ و از هر گوشه توشه ٭ و از هر خرمنی خوشه ٭ فراهم
آورده ٭ و دوشیزگان الفاظ و معانی را بخون جگر پرورده ٭ برای سکینهٔ روح سفینهٔ نوح ساخته
٭ اما مایهٔ مفلس را در نظر توانگر چه نمود ٭ در روشنی شمع را با تابش خورشید چه وجود ٭ بر خوان

بر خوان الوان منعمان بنان جوین که پردازد ٭ و با خلعت فاخرهٔ شاهان دلق پشمین چه سازد ٭
صحرا نشینان خاربسته را گلدسته دانند و بیابان گزینان آب گل آلود را زلال صافی خوانند ٭
بهمه عجز و انکسار و تضرع و افتقار بنا بر آنست که بوالفضولی زبان بهرزه نگشاید ٭ و بوالهوسی از خامی
دندان ننماید ٭ و اگر نه ارباب فطرت که موصوف بصافی نظر ٭ و اصحاب فطنت که موصوف بپاکی
گهرند ٭ رنج بی دلانرا ضایع نکرده‌اند ٭ و سمت سعی در وادی عیب و نقصان نبراشته‌اند ٭ در اصل این
هدیه ایست برای درویشان ٭ و روی سخن نیست مگر بسوی ایشان ٭ بهیچ وجه بکالکان مشرب
... کار ندارد ٭ و نفرین و آفرین اجنبی را یکسان می شمارد بیت حریفان این بزم بی
ساز و برگ ٭ چو اصحاب کهف اند در خواب مرگ ٭ کف دستها بر زنخ بسته اند ٭ ز افسردگی
جمله یخ بسته اند ٭ در گوش شان بر سخن نیم باز ٭ حباب پشمان بر اهل نیاز ٭ لب تب
دخل چون زخم خونین جواب ٭ تبسم بلب چون نمک در شراب ٭ دل از سختی کینه چون سم کره
در ابروی شان چین چو در دم گره ٭ ز روشن نهادی درین روزگار ٭ غریبم چو آینه در زنگبار
خدایا ازین قوم نااهل دل ٭ که بو ذر نمایند و بو جهل دل ٭ گلستان اندیشه دارد که در چشم شان
گل کند کار خار ٭ دل صاف را بادهٔ صاف ده ٭ دل تیره را نور انصاف ده ٭ دیباچهٔ بیاض میان نعیم
از میان نور الله بر بیاض دیده حرف مدعا خواهم نوشت ٭ یعنی آن نام دلارای خدا خواهم
نوشت ٭ من نمیدانم چه میگویم کجا خواهم نوشت ٭ این قدر دانم که نام آشنا خواهم نوشت ٭
سپاس بی قیاس ٭ و ستایش قدسی اساس ٭ صانعی را لایق و فردی را سزاوار است
که خامهٔ صنع او بی مدد مداد سواد رباعی عناصر اربعه و مخمس حواس خمس انگیخته ٭ و از رگ
ابر قلم بنانی رقم در قطرهٔ صدف بیاض لآلی آبدار معانی که آبروبخش دُرّ شاهوار اند ریخته
٭ مصراع توحید و حیدش در قصیدهٔ بعدیش و تمجیدش چون سرو موزون لب جویبار نظر
نکو است ٭ و بلبل ناطقه بترانهای فایقه بر شاخسار غزلخوانی حمد بی حد او گل ریز نغمه سرائی
و سرگرم گفتگو ٭ گل زمین سخن از فیض بهار ثنای بی منتهایش رشک فردوس صحرای

خلد برین ❊ وازسلاست مثنوی صفت کرباش کوثر وسلسبیل راعرق بجبین ❊ چشم نرگس حیران
تماشای سرسبز جهات شاهیش ❊ بحر طویل کلام ازاغاز تا انجام یک فقره از شرفرمان روایش ❊
ویک قافیه ازنظم شاهنامه بادشاهیش ❊ احدی که یکین عالم ازمطلع شرق تا مقطع مغرب نقش
نام نامیش بالامال است ❊ وشریکی آن لاشریک برنگ مضمون جسته ازخاطر معدوم وپامال
صمدی که کمند خیال ازغایت نارسائی برکنگرهٔ ادنی مدارج رفعت پایهٔ جلالش ناخن بند نمی شود
❊ دبیر عقل باآن همه دانائی درمقام حق ستائی دمی دم نمیزند یعنی رشتهٔ نمیکردد وازین نکته کس میان مهر
حیرت بر دهان اولی الالبابست ❊ وازین حساب خارج ازدفتر وکتاب صفر دردست اهل حساب است
شاهباز عرش پرواز فکر درین مقام کبجشکی است شکسته بال ❊ وهمای فلک فرسای وهم درین هوا
مور صفتیست ضعیف حال فرد درین ره که پا اندیشه میترسد ❊ کلید عقل را دندانها کنده ❊ برین
تقدیر اگرچه شهسوار فکر را براشهب قلم حوصلهٔ ترکتازی رفیع ومیدان نیزه بازی وسیع افتاده
امادرین محل سپر انداختن ❊ وخود را العجز وقصور معترف ساختن ❊ وقلم شکستن ❊ ودهان دوات
بستن ❊ وکاغذ دردیدن ❊ وازنکتهٔ بسته چند سکوت ورزیدن ❊ مانند سکهٔ اشعار بسیار خاطر
پسند است ❊ آری نکته ازین باب کامل نصاب باترجیع بند صد کتاب است وآن هم چند درچند
سبحان من لاحدلالایه ولاعدلنعمایه ❊ وفراوان کل درود وشکوفهٔ صلوٰة ❊ ونقد سلام دُرِ جواهر
تحیات ❊ نثار فرق گرامی دتارک مبارک آن کرسی نشین بیت الشرف لولاک ❊ مشرف بخطاب
انا الملب رضاک ❊ متحصن بحصن حصین انا کفیناک ❊ بدر رفیع القدر آسمان رسالت ❊ برآرندهٔ
کاینات از رنج عمیق ضلالت ❊ صبح هدایت را آفتاب روشن ❊ گلشن بهار وبهار گلشن
مه سرو موزون گلشن دیدار ❊ سید الکل احمد مختار ❊ روی آن نوبهار صبح امید ❊ مطلع حسن
مطلعش خورشید ❊ اگر تا نقش نگین نو بسین ادای هزاران جان بشیرین فدای یک تبسم
شیرین او بر لوح اختراع وورق ابداع جلوه گر نگشت معنی ایجاد وجود هرچه موجود است صورت
نبست ❊ وتا عنوان صحیفهٔ هستی بوجود فیض آمود آن باعث آفرینش بلندی وپستی زیب نقطه

زیب نقطهٔ انتخاب نیافت ❊ اوراق کتاب خداشناسی وحق پرستی بشیرازه نه پیوست
صلی الله علیه وعلی آله ❊ عدد شرفه وکماله ❊ مادامت الفلک والافلاک سیما برچار یار کبار
که رباعی دلنشین سفینهٔ دین متین وبیت الغزل بحر چار درچار دیوان یقین اند رضوان الله تعالی علیهم
اجمعین ماکان السمک والسماک والدرک والادراک اما بعد این نگارخانهٔ نوائین که نمونهٔ کارگاه
چین بل گلستانی است عنبر نسیم عبهر شمیم ازمواهب حضرت وهاب کریم بربندهٔ نیازمند نعیم
هرصفحه ازو خیابانی است آراسته ازرنگین نهالان ابیات معنی زیب ❊ وهرورقی ازو تبرمی
دسته ازسنبل خطان نظر فریب ❊ سبحان الله عجب محفلی که جمله گویا وخاموشند ❊ وهمه جوهری
گوهر فروشش ❊ همه از راستی معانی ارجمند زیبنده کج کلاهی ❊ همه ازرسائی مضامین بلند
قابل خطاب رفعت پناهی ❊ همه عالی مرتبت همه معالی منزلت ❊ همه شرافت پناه ❊ همه نجابت
دستگاه ❊ همه نازنینان کرشمه سنج ❊ همه راکرشمها کنج درکنج ❊ همه ازروی صورت آشنا رو ❊
همه ازروی معنی بیگانه خو ❊ همه جگرگوشکان نازنین درمهد ناز آرمیده ❊ همه طفلان سعادت
قرین درآغوش فیض خوابیده ❊ همه درسواد شب مداد ستارهای تابان ❊ همه مادهٔ سوال
نازک سوالان ❊ همه مایهٔ جواب حاضر جوابان ❊ همه تربیت یافتگان دبستان مبداء فیاض
همه سایه پرور دآن سواد گلشن بیاض ❊ همه والاگوهران ❊ همه پاکیزه جوهران ❊ همه ازعالم قدس
نزول کرده ❊ همه بخون جگر پرورده ❊ همه مشکین مویان ❊ همه مشک بو ❊ همه آهو چشمان ❊ همه رمیده خو
ع همه آتش نژادان فارس پرورد ❊ همه دُرهان همه درد ❊ همه جوهر همه تاب ❊ همه گوهر همه آب ❊
سخن آبی است کز فوارهٔ خاک ❊ برون ازطبع جوشد تا بافلاک ❊ استغفر الله کجا رفتم وچها گفتم
بیاض من بهشتی است برین ومحفلی است دلنشین ❊ اگر باور نداری اینک درکوشکهای الفاظ
بلند معانی رنگین حوران چشم بگشا وببین ❊ الهی تا سخن را رتبهٔ عالی ومعنی را پایهٔ بلند است
سیر این گلشن معنی برخاطر اهل سخن ارجمند باد ❊ بفضاحهٔ محمد وآله الامجاد دیباچه تباشیر الصبح
دیوان فیضی بسم الله الرحمن الرحیم ❊ گنج ازل را است طلسم قدیم ❊ گنج ازل هست

کلام خدای ٭ مهر ابد کرده بنام خدای ٭ بسته در گنج بقفل خدا ٭ داده کلیدش بکف مصطفا ٭
صلی الله علیه وعلی آله وعترته مدارج مرقات علمیه وجواهر آیات فطریه اما بعد این ذره چند بیست
از ریگ بیابان خیال که سراب جهان معنی است چون بادیه پیمایان تشنه لب وآبله پایان وادی طلب
ناگهان شور [illegible] بینند تموج دریا انگاشته توجه نمایند وچون ان لمعان را بنظر امعان در آرند برافروخته
وپا سوخته [illegible] گرم روان شاهراه دل را که مسافران بر وبحر الفاظ ومعانی اند امثال این مراحل در پیش
می آید تا این سر اسباطی نکنند بر چشمه فیض الهی پی نبرند بهیات بهات این چه سخن است که میگویم
نه درهای ریگست الالماس پاره هاست تراشیده هر یکی تکمه غلاف بیاکل قدس سزد که بر شب تاب
سخن خاک پوشش نتوان کرد وآفتاب معنی بگل نتوان اندود هر چند مرا درگلی بهشت پاک باز
گل تیره تر است امامنکه سفیدی از سیاهی شناخته ام وشطرنج ظلمت ونور باخته ام نعل وار نو
نزلم ونشیب وفراز سخن رهنمون نشوم از انجاکه معنی است نامراد در راه بسیار است اتحاف قمر از جلوت
ارض است واز ارض تا قمر فرق از زمین تا آسمان بر بیت من کعبه مربع نشین حرم قدس است نقاب
مشکفام از رخ فرو هشته پاک روان عالم دل از حلیه دین عریان شده احرام طواف آن بندند بموج
قافله سالار عشق است تتق عنبرین برخود کشیده سالکان مجذوب بر گرد آن جانفشانی کنند اشعار
من مغز پرورد دوستانند سراسر نغز سیه پوستان هندوستانند لبالب مغز در بیولا از سواد اعظم هندوستان
بسیاحی ربع مسکون بر آمده اند غربت را بر وطن اختیار کرده چون غریب پروری ومسافر نوازی
داب بزرگ بزرگوار است چشم آن دارند که بر بساط احسان وسماط تحسین بجرعهای افضال
ونوالهای نوال تر زبان وکامیاب شوند سبحان الله کجا پایه من هندوستانی با انهمه کج مج زبانی وکجا
این پهلوی وپهلوی دانی همانا که سحر جادوگران هند تواند بود که بعمل سیمیا اشکال واشباح موهوم را که در
خارج وجود ندارند موجود نماساخته بنظر می درارند قادری که زبانرا چاشنی سخن داده گواه است که هرگز
دست بمایده همگنان دراز ودر لقمه دیگران باز نکرده ام بر راتبه مقرر ووظیفه معهود که از دیوان مبداء فیاض
بموجب قسمت میرسید خورسند بوده ام ولی نعمت من پدر حقیقی وخدای مجازی من است که الذین امن

که از بعیان ریحان طفولیت که عقل هیولانی داشتم صور معانی بر واهمی نمود وقریحه جاده را بلندی
راهنمون می شد وقتی که نصاب میخواندم آنقدر از گنج الهی نصیب برده بودم که رسته چشمان سخن زکوه
میدادم خواستم خود را بپایه تخت شاهنشاهی رسانم وظلمت زدای ستاره بخت شوم ناگاه منشور
التفات حضرت شاهنشاه عالم ٭ فرمانروای اعظم ٭ مظهر قدرت الهی ٭ مورد کرامات نامتناهی ٭ نگانهٔ
درگاه صمدیت ٭ مقرب بساط احدیت ٭ گوهر معدن شاهنشاهی ٭ نقش خاتم ید الهی ٭ فروغ خاندان
گورکانی ٭ چراغ دودمان صاحب قرانی ٭ غره ناصیه صبح هدایت ٭ قرهٔ باصرهٔ آفتاب ولایت ٭
آیت مجموعه قضا وقدر ٭ مقدمه جنود فتح وظفر ٭ رفعت بخش افسر واورنگ ٭ عقده گشای دانش
وفرهنگ ٭ چشم جهان جود وافضال ٭ خال رخسار سلطنت واقبال ٭ فروزندهٔ گوهر بخت وبختیاری ٭
فرازندهٔ پایه تخت وتاجداری ٭ قدردان جوهر خردمندان ٭ قیمت شناس گوهر همت بلندان ٭
گره گشای کار دربستگان ٭ مرهم نه ناسور دلخستگان ٭ صاحبدل روشن رای ٭
جانبخش جهان پیرای ٭ روح مصور وعقل مجسم ٭ عالم جان وجان عالم ٭ مثنوی ٭ شمع شبستان
وشاه خرگاه ٭ پادشاه زمانه اکبر شاه ٭ که رخش روز بخت روشن باد ٭ وز بهارش زمانه
گلشن باد ٭ رسید در زاویه فقر وفنا گنجیده بود پای دیده شتافتم وتقبیل پایه اورنگ والا بلندی
یافتم نظری که آفتاب بخاک چمن اندازد وسهیل بسنگ یمن کند بمن کرد عنایات پادشاهی به
نیم امر الهی بی حساب دیدم درخشنده رقمی که از لوح سرنوشت من روزگار خوانده منت ازل وابد بر من
نهاد نقش سعادت شاهزاده هی کامکار کامبخش بود که بشاگردی بخت فرخنده بخدمت
تعلیم این سعادت انتظام سلسله کوفی والیی ممتاز شدم وبابزرگی عقل طفل وار با بجد خوانی دبستان
اقبال نشستم الحمد لله بیدرقه تربیتش سلوک در مدارج صورت ومعنی نمودم وپستی وبلندی بوادی
ظاهر وباطن پیمودم رفته رفته در بندگی خاص شدم وبسعادت ابد خواجه تاشش گشتم هم درب
امرا درآمدم وهم خطاب ملک الشعرائی گرفتم اگرچه همشیر بمیان بسته ام اما گزلک محرره ام کارگرتر است
اگرچه تیر بر کمان می نهم اما قلم در بنابع من راست تر میرود زهی بادشاه بنده نواز که قطره بی وجود را

مدارج

چنین موج داد و ذره نا بود را چنین با اوج برد چون همت من والا بود کار من بالا گرفت سخن بی تکلفانه بی
گفتم از آنجا که این سخن است پست و بلندی می آید هرچه بدل میرسید بجان قبول میکردم و بخود می گفتم ع
فیضی اگر محرم این پرده‌ئی * توت دل از مغز سخن کرده‌ئی * دیده فرو بند ز رد و قبول * زینت خوش آینده که ای
فضول * پای بدامن کش و سر در جیب * تا چه رسد ما حضر از خوان غیب * باده و خوان هر دو بخوان تو باد *
منت آن هر دل و جان تو باد * چون من دشوار پسندی بر خود پسندیده‌ام پسندیده است که بزرگان سخن
هم این بار بر من بپسندند و این کار بر من بپسندند و این رطب و یابس که بر طبق عرض نهاده‌ام نه هزار بیت
و کسری است نمونه از اقسام شعر من که اختلاف طبایع و تفاوت افرجه شعر شناسان منظور داشته اختیار
کرده‌ام و اگر نه سیاهی لشکر سخنم نسخه سواد هندوستان است و سواد شهر معانیم سنبلستان این گلشن
بوستان قطعه صد آفرین بخامه فیضی که هر نفس * بر روی جلوه میکند این شین کمیت * از بهر باز
کردن گوش گران سران * گوشی بنه فلک زده زین نه هزار بیت رباعی این قصر سخن یافت
عمارت از من * دریافت ز احباب دل اشارت از من * هر نکته که میرسخت ز نوک قلم * معنی ز خدا
بود و عبارت از من رباعی ما خاک وجود خویشتن بیخته‌ایم * و آن خاک بخون جگر آمیخته‌ایم
هر نکته تر که از قلم انگیخته‌ایم * خاکستر دل برده برو ریخته‌ایم * این نامه نگاریست رقم مرغولش * هر
معنی تازه غمزه شنگولش * خواهم که کشم ز لاجورد خس و سمه * دانگاه ز شنگرف دهم سرخوش *
دیباچه جنگ المهملات از میان محمد نور الله بسم الله الرحمن الرحیم بنده بیچاره محمد نور الله که چون حباب
هوای سخن در سر دارد بر آشنایان بحر معانی و اوج گرایان سپهر نکته دانی واضح میکرداند که هرچند
اشعار آبدار و معانی تابدار موجب شگفتگی دلهای اهل دانش و بینش و خلاصه آفرینش است
اما سخن نامعقول ناهنجار هم گاهی جهت تغییر ذائقه نشاط انگیز و مسرت بخش میگردد بنا بر آن بیتی چند
از قسم ثانی که طرف مقابل اول است و شهسواران میدان بلاغت رخش فکر را بجولانگری آورده
اند و درین صحیفه که نام نامیش جنگ المهملات است بقید قلم در می آید تا باعث نشاط خاطر
متین اولیا و ان فصاحت قرین گردد سبحان الله اشعاریکه مبتدا ایش از خبر جدا و خبرش

و خبرش از مبتدا دور است مضاف از دامن مضاف الیه کوتاه * و چهره مضاف الیه از سیلی مضاف
سیاه * فاعل بی مفعول حیران * و مفعول از فاعل سرگران * نسبت از منسوب بیزار * و منسوب را
نسبت چکار * صفت از موصوف گریخته * و در گلوی شاعر آویخته * نیش آشنایان بحر سخن را
کشتی است طوفان رسیده * و مغزش بلبلان اوج معانی را شهپر بست بریده فرد
معانی در سوادش آشکارا * بدانگونه که در سرگین شرارا * مصرع اولش از وجع المفاصل گرانبار
و مصرع ثانیش برای اول جبر نقصان * از صنایع شعری مغالطه موجود است * و سیاق مفقود
انعقادش بهم دست و گریبان * و تناسب از یکدگر گریزان * الفاظش چون مطلوبان بسیه پوش
و معانیش ز سکته جمله تن خاموش * حروفش بی معنی خرسند * و معنی بی حروف ارجمند *
معنی در لفظ چون کره در ریسمان * سوال از زمین جواب از آسمان * تشبیه فی محل * و تشبیه
گویی ملکی است از خموشان * پنداری شهر بست از نقش پوشان * چون کوکناریان جمله
بیدار و در خواب * و خمار زدگان همه بی آب و بی تاب * گریبان نسبت از دست ظلم شاعر
چاک * و روی صفحه از غبار انگیزی معانی آغشته بخاک فرد جهانی گشتم اما هیچ جائی * چنین دیوان
بی معنی ندیدم * دیباچه نورس مولانا ظهوری سرود سرایان عشرتکده قال که بنورس سراینان
حال کار کام و زبان ساخته اند بشهد ثنا صانعی عذب البیانند که چاشنی نغمهای شکرین
در رگ و پی نی دوانیده * و خوش نشینان چمن نشاط که بسیط بساط انبساط بر داخته اند
بزلال حمد خلاق رطب اللسانند که گل ترانهای تر از شاخسار صوت و صدا دمانیده * بمحل شوق
حجاز بانش بصدای تال هندیان زنگ زدید * و زخم جگر عراقیانش نمک تار طنبور ترکان در
شکر خند * جلاجل اوراق درختان بهوای او ترانه ریز * و بلبلان منقار بلبلان بنوای او نغمه
خیز مثنوی درین بستان سرا افکنده غلغل * سخن گردیده گلبن نغمه بلبل * زبان را مطرب بزم دهن
کرد * نفس را دم کش ساز سخن کرد * بضبط نغمه اسرار بر داخت * ز صندوق تن حلق ارغنون
ساخت * رباب از مغز راز آمد لعلش * شد از شش خشک از غم او پوست برتن * گل را غش

کسی را رسته از شاخ که چون نی استخوانش گشته سوراخ چو نی انگشت نوعش در نغمه افکند
که از کاوشش سراپائی خود را کند چو از درد وش شود پشت دوتا چنگ دهد دل تارهای نالهٔ
در چنگ بر رو خالی بر بندد از نغمه درست ببین دف را که چون بر میدرد پوست در درو د با ساز
و برگ بر نوازنده امتنان که قانون و تنش بمضراب مدحتش بر صدا است و صلوات بر شعبهٔ آوازه بر
آل و اصحابش که دم کشی ضراعت شان ساز شناعتش نغمه را است رباعی سلطان رسل
که جمله را تاج سر است قانون بقا طفیل او نغمه در است در چار حد از شکل او زده ام هر کس ز دوازده
مقاماتش خبر است اما بعد مژده شنیدن را بگنبد سخن شهنشاه سخنور نکته پرور نغمه پرداز
ترانه ساز عرش طارم افلاک حشم کیوان همم برجیس شیم مریخ خشم خورشید علم
ناهید نغم عطارد رقم قمر خدم خلیل نوال یوسف جمال داود الحان سلیمان مکان
عدل افزای ظلم کاه ابراهیم عادل شاه خلد الله ملکه و سلطانه و افاض علی العالمین بره و
احسانه مثنوی جهاندار و جهانگیر و جهان بخش فلک قدر و فلک تخت و فلک رخش که
همت دم شیر جرات دماغ هوشمندی منور فطرت خلیل و کعبهٔ دل زو مباهی برو صادق
ثنای هیبت کاهی مه نو حلقه در گوش رکابش یکی از زیره داران آفتابش چنین نازک
بپی افسر که دارد شهنشاهی جز او دیگر که دارد اگر رزم است رنگین از صفائش اگر بزم است عیشستان
ز جامش ز عدلش گوی عدل دیگران چیست باو نازد لقب نوشیروان کیست تفاوت
کفر و دین آدمیتی میان عدل او تا عدل کسری ز بیداریش خواب ایمن زمانش ز چشم
پاسبانش گرد باش ز تیغش پیکر خصمان دو پیکر ز گرزش فرق قهار ا سینه منقر سمندش
راسینه از خال محبوب کمندش را نخ از کهای مجذوب سنانش چون علم سازد
سر انگشت شود تسبیح ساز از مهره پشت برانگیزد به هر جانب که لشکر بگیرد دردی گرد ش
راه صرصر بکین چرخ گر رخ بر فروزد نگه در چشم مهر و مه بسوزد سخنهائی که نشنیده شنیده
است فراست را تو گوئی آفریده است ز جودش قطره در لجه گنجید ز حلقش نفحه

ز خلقش نفحه و غنچه پیچید جز از راز نهانیش زادند سواد خطا نیشش دادند بر لبها
تخم مهری کشته زان دست که در هر سو صدا انبار دلش هست همیر از مهر فرزندان بر سر آمد عرض
عشق و دل او جوهر آمد نه تنها عشق را پشت و پناه است برای حسن هم امیدگاه است
دماغ از نام موی او نگار است نگه را بلغ روی او بهار است بنه خور هر طرف دارای زنارش
گزان رو پر توی کرد و شکارش ادب در پیشگاهش پیشکاری جبینش را حیا آینه داری
خلایق جمله مفتون از هوائش و کیلم من همه جا بهانه اندیشش بخلقش حق نداده است احتیاجی
اما برای ما رواجی کسی را زیبد انداز نثارش که باشد عالم جان در کنارش دهر
همه و بحر و کانها را حاصل از دست نیار داد اما بکیل از دست دعایش گر نگردد با نفس رام
اثر از دم رمد چون وحشی از دام زهی سکندر فلاطون فطنت که دانائی و دارائی از و در پناه اسم
می بالند جندا پرویز باربد ترانه که بسر انگشت نغمهای مسرت افزائیش گوش و غم می مالند
بشمیم خلقش سمن را فتن ختن نافه در چین جیب و دامان و بنسیم لطفش غنچه را چمن چمن خنده در زیر
لب پنهان بتوفیق زمزمهٔ ثنایش نطق را دم نوازش تعبیر و بتوفیر اجازه دعایش صدق را
کف اجابت تاثر فرمان قضا را امضای حکم نافذش در کار و نسخهٔ تقدیر را بلغ تدبیر صائبش
برکنار شمال گلشن وفاق را تا کلید غنچهٔ دل شکفانیدن و صرصر کوه نفاق را تا تهیهٔ غبار
بر خاطر نشانیدن در قتل بد عهدان جلاد اجل با شحنهٔ غضبش هم سوگند و در کارخانهٔ محبتش رشتهٔ
عمر تا عشر رشته و دوام در پیوند نغمه قانون عدالتش ملک نواز شعله کانون سیاستش ظلم گداز
آب تیغش آتش خرمن زندگانی باد نیزه اش صنوبر گل ناکهانی زانش سرو گلشن فتح
خنجرش ماهی دریای ظفر سطوتش زور و پنجهٔ شیر شکن الفتش رم از طبع آهو ربای
زرش اجل در خون فکن بزمش جان بر جسم بجای کم سعی بمعاضدت رحمتش حیثیت
شکسته هنر مومیائی تربیتش درست گوهر در نظرش بی قدرتر از ریگ صحرا و عده اش
بوفا نزدیکتر از موج بدریا باستعاره بحر کفش ابر را درفشانی و بتشبیه رخسار دلفروزش

برار کهوکر بار نیز

نقطه

آفتاب را درخشانی ❊ با سنگینی حلمش گرانی کوه سبکی کاه ❊ با علو قدرش بلندی سرو پستی
گیاه ❊ سخن بان سربلندی که از کوتاهی سقف فلک هم جا خمیده ❊ در انواز آستان بوسش شالش
سر بزیر پا کشیده ❊ تعداد فضایل وحصر کمالاتش آب دریا بکیل مشت پیمودن است ❊ وریگ
صحرا به پنجه انگشت شمردن ❊ بر اهل زبان شکر این عطیه عظمی که با دراک زمان ابد پیوندش مفتخر و
مستسعد اند واجب ولازم است خصوصا بر ساکنان عرصه دکن که بر هر طرفی مجلسی و در هر گوشه محفلی
آراسته و پیراسته بصلا ردوام برخوان ذوق وحضور و مایده عیش و سرور نشسته اند بنوازشش روزگار
دایره را که مرکز دایره اصول است مغز نشاط از پوست بر جهیده ❊ دبتارهای قانون که مسطر کتاب
نشاط است رقم عیش بر صفحات احوال کشیده ❊ طنبور در شکار ایش ❊ کنه تار بر دوش ❊ نی
با حیا و سور ❊ در دمیدن صور ❊ کیل کاسه کانچه مخزن سامه انبار ❊ نغمه نغمه سازان بهم پیوندن
ترانهای خرامکی ترازوهای چنبر و بین در دست ❊ ودیع پیشکان شیار مغز شراب خم مندل
سرمست ❊ بپا کوبی اصول زدستک زنی تال تارک اندوه وملال پامال ❊ دبنبهای عیش
نور لیس فضای کهن سرای جهان مالامال مثنوی زلبس درنغمه انگیزی است ایام ❊ سرود رقصه
اگر در گور بهرام ❊ تر رو نغمه بر لب آشیان ساخت ❊ ترنم خانه در کام وزبان ساخت ❊ لبشهی مرغ
دل راست آهنگ ❊ که از بام و درش مردیه آهنگ ❊ هوا را از امتزاج نغمه آن حال ❊ که موسیقار
ساز د مرغ را بال ❊ زبانها از شراب نغمه سرمست ❊ نغمهای گویان دست بر دست ❊ خموشی
را داد آورده با داد ❊ بنورش شهریار نغمه پرداز ❊ که اکسیر سرود سور سازند ❊ ز خاک پاک سجاوید
سازند ❊ اگر برسوم جهانبانی وقواعد گیتی ستانی در ترتیب بزم و رزم و رعایت عزم وحزم که آیینی است
در شان او وتشریعی است بر قامت او کما ینبغی قیام واقدام نماید چه عجب عجب آنست که در فن
مثل ساز وخط وتصویر که ذوفنونان عصر قرنها بتیق بی قرینگی بر زانوی جهد و جهد نشسته اند ومنشور هنر
درست کرده کلاه گوشه تفاخر بر شکسته اند با نذرک توجهی در کمتر زمانی علم امتیاز بر افراشته ❊ و در برابر
چرخ تحسین خود سخن نگذاشته ❊ شهنشاه هنر آفرین خوانندش بیان واقع ❊ و بهارش در جمیع صنایع

در جمیع صنایع دلیل قدرت صانع ❊ خرد خرده کار قلم بنقش پردازیش ❊ دعقل رنگ آمیز صورت دار
صورت سازیش ❊ سجلا پردازی چشم کور سوادان بمیل قلم در سرمه سائی ❊ ونفس گیرائی طنبور
در علاج علیل نهادان در مسیحائی ❊ خط بندگی خطش در بغل چهره لاله رویان ❊ تار دان سازش
بر دوش طره مرغوله مویان ❊ با توقیع خامه مشکین شمامه اش عطارد را چه چاره سر بخط فرمان
نهادن ❊ و با شاهد پرده سازش زهره را چه زهره غیر از پرده بند افتادن فرد قلمش با خط
صفحه دهر ❊ رقمش منتسخ چهره یار مثنوی ز خطش سرمه پرور چشم دیوان ❊ ز سازش حلقه
در گوشش شنیدن ❊ لنبر تاج او سوکند خورشید ❊ بتار سازاو پیوند ناهید ❊ چکید چون خامه
پرواز بانشا ❊ عطارد در دواتش قطره آسا ❊ عروس صفحه را خطش نگاریست ❊ خروش
گرچه هر یک خود نگاریست ❊ نقط بر حرفهایش دانه چیداست ❊ چنین دامی نگه گیری که دیداست
که چون در فن صورتگری است ❊ قلم از طره حور و پری است ❊ ز نقاشی بر نگی چهره آراست ❊
که نقش ساده اش چین رونما خواست ❊ نگیرد طایرش بر صفحه آرام ❊ نسازد گر ز براتش
مه خود دام ❊ اگر بلبل کشد آواز بشنو ❊ دم آواز را پرواز بشنو ❊ ز گل صنعان باغش فصل خرداد
شگفته غنچها از جنبش باد ❊ چو او کس صورت معنی نپرداخت ❊ بدعوی لیک چون مانی بپرداخت
بهر کو خنده در لبها به پهلو ❊ ز اشک غم بن مژگان بیفشارد ❊ هنر پرور بزی کو در غریزی
که آمد سر زمان بی تمیزی ❊ آنچه تا غایت روزگار مضایقه در کم هنر آنها داده ❊ کرم زیاده بخشش وقت
در تلافی گشاده ❊ تمنای ارباب هنر پیرایه انعالش مشوق حصول است ❊ واز اهل استعداد
لمنه بلبنایی دگلی بگلزاری قبول ❊ خار راه هنر در پای که خلید که بشگفتگی مرحمتش باغ باغ
گل بر او نچیده وتلخی مشقت کسب کمال که چشید که بجاشنی رافتش مصر مصر شکر بکام نکشیده
در هیچ چیز حرص نهان نکردیده ❊ که تمیز لش آشکارا یان عشقی نورزیده ❊ اگر از کرد تک آب موکجه
بسنجار تحریر ریز است ❊ یا از جلوه اتش دخانی بقاعده مرغوله انگیز ❊ این تعریفش کرم نفس
است ❊ وآن بتوصیفش تر زبان ❊ اگرچه بنسبت عادلیت داد اقسام هنر داده ومید بهجان الصد

در فن سخن چهار پرداخته و می پردازد هر چند در میان نهاده ذهن نقادش از زر بوته قبول بر کران است
و هر چند سنجیده طبع نقادش از سبکی بر خاطرها گران بالغ کلاهان مدرس سخن طفلان مکتب زبان
دانیش و شهسواران میدان بیان پیادگان عرصه نکته دانیش گاه تفصیلش چشمه قطره منبع دریای
بی کران و وقت اجمالش نقطه ذره منور آفتاب درخشان آوازه طومار بلاغتش آویزه کعبه
فصاحت شور شیرینی گفتارش نمک مایده ملاحت نقطه خامه ایمائش مهر گنجینه اسرار
شعشعه شعله توضیحش صیقل آینه اظهار کام سخن در شکر افتاده شیرینی ادا گردن صید
معنی در کمند انداز رسا دیده امید جانها بر جنبش لب بشارات سنبله تعلیک دلها در کف
ابروی اشارات نثری نثره رفعت شعری شعری رتبت هر حرفش فضلی دهر فرعش اصلی
شعری سخن را بار خاطر بود گوهری نبودش صاحبی صاحب شکوهی عروسی بود از پیرایه عاری
زحمت بست خود در سر ساری کنونش آسمان در پای بوس است سراپا کردن و گوش
عروس است لالی چو مرو سینه است خیال شاه والائیش بلند است زنشاگرد
استادان سخن ساز نزاکت را زلطفش ناز بر ناز حلاوت چاشنی گیر بیانش بشیرینی
مولف از زبانش بان سنگینی از گاه آورد یاد که کوه از بار رشک آید بفریاد نسازد
لفظ گل در گفتگو درج نسازد تا از و صد تنگ و بو خرج ز جام شوق گردد باده پیما دهد در قطره طوفان دریا
بحرف آورد ترکیبش بنا نرا متانت گشته آلت این بیان را سخن از فکر حفظ مرتبت رست
زترتیبش بجای خویش نشست برد گر عیب بین چشمی گشاید دگر زو حرف حرفی نیاید و از جمله حقیقی
که بر اصحاب عقل و درک و ارباب نغمه و آهنگ ثابت و لازم ساخته آنست که ترتیب و تسوید کتاب
نورس پرداخته و سامعه و ناطقه را بخواندن و شنیدن آن نواخته و التزام این نموده که خیابانکه نازکی معنی
طراوت بالفاظ بخشیده نوی نقشهائی که برین اشعار دُر نثار بسته شده حلقه اثر بر در دلها کوبید
و بباد نفس گویندگان گرد غمهای نو و کهنه از زوایای خاطر شنوندگان روبد رباعی از شاه دکن
جهان شاد آباد است خاک غم از آب نغمه اش بر باد است ارباب ترانه کهنه شاگردانند

شاگردانند ایکنفس که از نو رشته طراز استاد است و وجه تسمیه کتاب نورس آنکه هنوز بیان تشبیه
مجمع را نورس گویند فارسیان اگر نورس نهال فضل و کمالش دانند بجاست و اگر بامعنی که این شاهد
بی عیب از پرده غیب بجلوه گاه ظهور رسیده نورس خوانندش هم رواست مصراع قیاس
مسمی از این اسم گیر فضای دیدن نضارتش گلشن است سواد خواندن به بیانش روشن
بر صفحه چمنی برگش لفظ دلکش و هر سطری تجلی بارش معنی بی غش بلبل فصاحت بر گلبن
نزاکت در توریه سحر ریز و نظر نظارگیان از موج رطوبت عبارات روان در زنجیر سنبل حرفش از
آه ناشکیبان بنفشه بعطش از خال دلفریبان از رشح طراوت کلمات نه سطر بالا مال ایجاب
خضر تشنه بهره ابی ادا مسیحا مرده جان بخشی بوا نکته تازی برجسته غنچهای برجسته رنگینی بشعاعی
درکار شگفتگی بنبری پربار شعری زر رنگینش گل در غازه جوئی ز سیرابیش جل در تازه رویی
کسی زینسان تواند ساخت گلزار که چون چون خلیل از نار گلنار مگو نورس که فردوس برین
است نه تنها خلد رضوان هم برین است رسید از داد رس شاه سخن رس بفریاد
نفسها نقش نورس بنوبان حق طبع لفربان سخن را کرد دیگر نغمه را جان ره پژمردگی بر
تازگی بست چه نقشی در بلند آوازگی بست بخورشید درخشان پرتوی داد نوی را طرفه
تشریف نوی داد گشاده استان بر صفحه در لب ورق را کرد زنده انگشت بر لب سطور از
رشته آواز دارد ورق از پردهای ساز دارد سخن پاس شکوه شان خود داشت که در دیوان
شه دیوان خود داشت حروفش بادرقها جا باهم بست که ننهد هیچکس بر حرفش انگشت نوی
می بال کو خوشش فارغ البال که نورس کهنگی را کرده پامال خدا پیرایه بخشد از قبولش معرض
دارد زرو بر نغمه اش از انجا که عواطف خسروانه و مراسم شاهانه شامل حال دور و نزدیک است
اهل عراق و خراسان را از ذوق این معانی محروم نخواست خواست که چون این نسخه را بعبیر عجم التفات
افتد تا هر یک معانیش بنو بهر روز نوروزی کنند فرمان واجب الاذعان عز صدور یافت که
ایستادگان پایه سریر خلافت مصیر عرش نظیر نقد قابلیت و استعداد خود را بپای محک امتحان

آورده بشرح لفظ مجمل و معنی مفصل بپردازند و بعض قیود و بعضی مصطلحات مرقوم سازند با وجود آنکه بتلاش امتیاز در
موشکافیها نهایت دقت بکار رفت بکام عرض سخن از تغیر الفاظ و تبدیل عبارات و تصرفات بجا
و بجا آوردن حق ادا عدیم السهو انی که صحیفه آثار ایشان برکرانشناسی کزلک حک و قلم اصلاح شده
بود سطر سطر و صفحه صفحه بنحوی خجالت شسته و آنچه از زبان معجز بیان شنیده نوشته خود را درین شرح
بشایه خامه خود آلت تحریر انگاشته غرض که هم متانت متن از بهر داقفی و هم انشراح شرح از شکفته بیانی او
است قطعه ادب آموز و نکته اندوزند ‌٭ که عراقی و که خراسانی ٭ کو فلاطون که با همه شفقت ٭ نکند
زانوی سبق خوانی ٭ و اینکه خود بنفس نفیس توجه بتحریر این دیباچه نفرموده اند فواید و اغراض منظور
است و ملحوظ آری برفع کرند عین الکمال با عقد لالی شاهوار خزف ناچار است و فضای جانفزای
باغ و بستان را خار و خسی در کار کافور در جنب قیر کشیدن و شکر بعد از حنظل چشیدن حکمت است
و فی الحقیقه ترقیم دیباچه هم بعض تعلیماتی است که تقریبات فرموده اند که سخنور را باید که اول ملاحظه
سخن نماید چه بسیار عبارت باشد که در آن زیاده و کمی نکنند و باندک تقدیمی یا تاخیری معنی بسرافرازی
دیگر بر کرسی لفظ نشیند و به برچیدن سنگ نقطه و ریگ لفظ درشت از راه سخن که بپای بیان
بر نیاید امر کرده و امثال این سخنان مکرر استماع افتاده بیلالیش وقت ذهنش طبع مستفید این
صافست ٭ و حلقه شاگردیش زیور گوش انصاف ٭ الحاصل اگر کلی تحفه بهار شود هم از بهار است
و اگر درمی نثار دریا گردد هم از دریاست فرد در کالات ای خرد بینا ببین ٭ کز تنحی پیش آن دریا بین
چون صفت بی نیازی خاصه کردگار است سایه کردگار را اگر احتیاجی هست بنیت الاکبر تعافی که
درخور کیفیت و چاشنی خود شراب سخن و نقل نغمه را از ایشان بجاید و باندازه عقول در اندازها لب ... بانی
کشاید خوش داشت چون طبعی که ببرگ نکات رنگینش رنگ فهمیدن بر چیره تواند بست زهی عیش
سبکروحی که ببال اهتزاز مرغ و لش بر شاخسار نغمهای نازک تواند نشست چه دشوار است بر
قابل بلند سخن با سامع کوتاه پایه باب ساختن و سخن والا رتبه را بالفروه از پایه خود انداختن تنزل حال ...
و تقاضی است که کلی در شکستن گوهر گرانبها دل سخت کند تا مشتری تنگ مایه دست بیع تواند داد

بیع تواند داد و دیگری دم قلم نزاکت نم را از تیزی ببرد اند تو آنند تا مبصر کند نظر چشم تماشا کشاید و
چون صفحات خاطر خاص و عام زیر مشق خامه او هم است آنانکه بتماشای مجلس بهشت آئین این نگاه
بسته اند و بپیرد و نور در چشم و گوش نداشته اند و عقل مصور در درج مجسم ندیده و لالی کلام معجز نظام
در درج گوش هوش نچیده اندکمان برند که این ستایش از مقوله ستایش دیگر مداحان است که در مدح
ممدوحان خود مبالغها میکنند و قطره و ذره ایشان را منبع دریا و مطلع آفتاب میدانند اگرچه صدق مقال
ظهوری ظهوری دارد در رفع این مظنه قسم یاد میکند نگارنده که بریحان خط خوبان مشک را بر زمین
برات داده و نوازنده که بمفتاح نغمه در نوازش برروی سامع کشاده که دفتر توصیفش اندازه قلم
هیچ بلیغ رقم دشد قانون تعریفش حد نفس هیچ خجسته دم نیست همکنان را مساعدت
بخت سعادت بساط بوسی روزی باد تا فراخور فطنتش از فطرت خود بهره مند و محظوظ گشته
بر حقیقت حال و صدق مقال مطلع گردند بتقریب این دعا یاد آمد که اطناب تنازل ادا ایست بر نوبر
دعای اختتام در نوازش اثر اهتمام واجب دانست تا کاسه طنبور خورشید تار شعاعی در
دمیدن است نسیم نغمه از مهب مجلس خدایگانی در وزیدن باد و تا بر قانون سخن تار نفس نواخته
مضراب زبان است ترانه ثنا و جهانبانی ذخیره کام و زبان جهانیان باد قطعه تا دو معنی ببر نقطه
چنگ و قانون آورند ٭ نقطه پردازان معنی ساز در بزم بیان ٭ باز اقبالش بصید ملک رنگین
چنگ باد ٭ تا چنگ عشرتش یاد از گسستن در امان ٭ هم بانگ اهورش نغمه قانون دهر ٭ هم
بوقف بدعالیش رسم و قانون زبان مصراع زین دعا با اجابت منت بسیار باد ایضا
دیباچه خوان خلیل مولانا ظهوری ای از تو براهل تخت و اکلیل سبیل ٭ کر ذکر جمیل است و گر قید جلیل
تلطف تو مهمانی ارباب خرد ٭ انداخته خوان از سخن خوان خلیل ٭ شکر موهبت جلیلی که حضرت
ابراهیم خلیل اهکی ریزش کاران خوان خلعت اوست چه اندازه شرح و بیان و محمدت محمودی
که حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم در ادای ثنای او بعجز اعتراف نموده چه یارای کام و زبان
اولی آنکه از آل اطهار و اصحاب اخیار خصوصاً بهار ریاحین ریاض ولا علی مرتضی که کلام معجز

در موج خوبی خجالت کشیده در علامت حاصل دریا و کان بکوا بخشیدن صوان را علاج سوای نخوت
خاک پایش طلا کردن دشمنان را وادی خوره کینه سینه بمنش زادن کاریست بکرشمه تصرف همگنان را
هیچ کاره خود کردن دبخلق سرمه دشمنان را بعد از دوستی ساختن دوستی در آفرین دوستان است
و دشمنی در نفرین دشمنان مثنوی دمانش زیب هر پیل و نهاری برای خلق پیدا گشته کاری برج
بادشاهی ماه دیدند یعنی بصورت شاه دیده زادادن به بنوش هر که افتاد بچون گرمش نان
مهربانی زاهیا کرده کالش زندکانی زرلها کرده بیرون کینه ها را در آسایش نشانده سینه ها را
سحاب از بهر جودش گرگ شدنم بجای سبزه روید عشرت جم بی وانکی مرکجی کشاید چو سایل دید با خود
بر نیاید بکین خواهی موارش بر تعلل تحمل چه چندان تحمل ملفش می سپارد تیر خود را که برد
ریزد زیر خود را اگر کامیش باید عقده بیست نباشد بر کشادش چرخ را دست فلک کرده
کره برهم نهاده است با یمانی سر انگشتی کشاده است نپوید گر کسی راه رضایش براهش اژدها
گردد عصایش ارباب سیرت از وصف سیرتش سرمایه اربابی برده اند واهل صورت
نیز بحرف صورتش پیرایه الهیت میخواهند معذرت عجز مسموع نیست صفت جمالش چراغ شبستان
فکر باد تا راه بجایی توان برد مطلعی را طالع جهانگیر است کز مشرق صفت طلعتش کرد دمیده و بیتی را بخت
رعنایی است کز شبه قامتش علم برکشیده بیدار بختی که پیوسته با فسانه عارضش دیده را آب
داده مردمکش کرد بالش خورشید در خواب بزیر سر نهاده بالفرض اگر شبها شعل خورشیدی بود چون
شمع تنگ بر تو زر ابر ماه می نمود از رشته شعاع رخسارش دام بیاق و طوطی ماه و نوری آفتاب در
قفس کن در باغ و بستان بتماشای سرو و گل اگر سرو کاری باشد از رخسار و قامتش جلوه ایکی
از بار شرم بر زمین فرو برود و دیگری از تاب خجالت آب نشود گوهر دعوی پاکی کلاهش گذاشته
حیرت تفرج خرامش کبک را از خرام باز داشته باکشادگی رویش از تنگی هیچ تنگ پیشانی
چه کشاید و پیش بالای بلندش جلوه سرو کوتاه آه چه نماید هیچ مرغی نپرد که از پر خود نامه هوایش نبرد
آبی که از عکس رخسارش در ان افتد منا ترا مه آتش بران افتد تماشای رخسارش موسم بهار

بسته حوا سینه نشوم بر کشاد

شکستی

موسم بهار دیدن استماع گفتارش فصل نیسان شنیدن ابروی خجسته کلید درهای بسته نگاه
سعادت فزایی همایون تر از سایه همای شیرین تبسم نمک خوان الکلم مثنوی مکرر قد
سرشت دیگر است این مپرس از رخ بهشت دیگر است این از و صبح این صفا دریوزه کرده است نگنجد این
کار را بر روزه کرده است برای دیدن ایزد آفریدش دگر خود را ندید آنکس که دیدش زجنبش
در کف ابرو کلیدی برای بردر نوروزی و عیدی فتد در باغ از ان بالای آزاد بپایش سایه از بالای
شمشاد زبوی نسترن در تازه کاری زرنگش ارغوان در غازه کاری لبش در شیر شکر
کرده در مهد زحرفش گوش رشک طبله شهد بیاض گردنش صبح شب موی سواد
خط بهار گلشن روی خوشست نامه چون بخشیدن بگویش گهی گشته نکو کن بر رویش اکنون بر
مردی که از سخنوریش سخن گوید متاع سخن را اگرچه مشتریان مایه دار بسته فکر اهی خزانکیش از ان
قیمتی تر است که در جیب خرد خرده دان بیمانه آن باشد در شنیدن اشعار در شمارش زبانها
همه گوش است و در خواندنش حلیه گوشها زبان مثنوی را مناسبت شکواهی
پنهان روی نداده که فلک بهزار دوره یک حضیض براش تواند آورد تنگی تن وقتش با وجود
وسعت شرح بحاشیه کشادگی کفش محتاج اگر از بزم می نویسد صفحه از نقطه زهره خیز است
و اگر از رزم میگوید مریخ از بیم زهره ریز روشنی تقریر در نکات بشایه که تاریک فهمان را جز فهمیدن علاجی
نیست می فرماید که اگر نقلی محتاج بتکرار باشد قابل زود بنا رسایی خود دارد اگرچه سامع دیر رس
باشد و همچنین پیش از تمام شدن سخن اگر سر رشته فهمیدن بدست نیاید سامع بفکر ناتمامی خود افتد
اگرچه قابل رد لیده بیان باشد و انهاکه در شعر و شاعری سعی میدارند اندازه همکس نیست و نبوده
و نخواهد بود می باید که غزل از بیت غزل بر کن خالی باشد و معنی مطلع بلندی را متطلع گردد با انکه
ما فوق آن متصور نباشد تا آخر غزل هر بیت از بیت دیگر برجسته تر نمایان تر باشد چنانچه اگر
بر کرد و صدر الطرف باشد و در آن سخن عشق و عاشقی خرج شود و مواعظ و نصایح در دیگر اقسام شعر
درج گردد و در هر چه بنیاد کند اگر فراق و اگر وصال بهمان تمام کند یک بیت سوختن و یک بیت دلسوختن

بزخ

ارث کعبی

سو ز کی

بباشد اگر ملفوظ متضمن متفعی باشد بی بوت بر گوش خورده در اول بی دید اند خصوصا
در رباعی واین موزون‌تنی است علیحده حروف وکلمات در سلاست چنان ممزوج اتساد نفس را باید که در خواندن
لکنت زود خواندن طلاقت مبدل گردد در راه نشست و خاست تقدیم و تاخیر الفاظ وا نشود وکشاکش و
رستن انچنانکه چون قافیه دیگر و معنی بخاطر خاطر مان رسد لفظهای پخته بر هم نشیند و بکار بردم می آمده باشد
چه بخواندن و چه نوشتن در مناسب خوانی ندیمان را همراه باشد در مدعا نویسی دبیران را سرمایه و ملاحظه این هم
می نماید که مدات و دوایر در برابر هم طراحانه و نقاشانه واقع شود که خوش نویسان نمی خواست برزانوی
قطعه نویسی نشینند و برای شعر خوش ترکیب در کتابها نگردند در جایت کار شکستان نیز بی نشر ماسید

مرتبه شیعان

فقرات

که در کار و عمل و نقش و صوت تقسیم کلمات و نشست فقرات بمیزان آهنگ و اصول موافق ضرب و لطف افتد
و با وجود اینهمه تکلف بی تکلف و آمد بی باشد نه برداختی و ساختی ارباب فکر در خیال میدانند که این تلاشها
حد کسی نیست مصراع فطرت شه ورای فطرتها است و اگر کسی را برین انکار انکاری باشد بمطالعه
رساله که در منصوبه شطرنج رقم زده کلک آقدس گردیده حقیقت حال معلوم کند چون آئین کشورگشایان
است که در بزم مشق رزم کردن و حریف را پیش بنی پس نشاندن و دغا بازان را دو اسپه بجای فیل
مات دواندن و در علاج فرزین نهادن رخ براستی نهادن و از تیر غرای عربده جویان عاری بودن
طبع همایون را از گستردن بساط شطرنج انبساطی تمام است در بینائی که بی این کار گرفته اند بهرا رحم
و جهد بیش از ده دوازده بازی بیش ندیده اند و در رساله مذکوره منصوبها است که کسی بازی و چهل
بازی از روی ایهم دیده بر ردی یکدیگر چیده شد و اگر حافظه خلق را تاب برداشت بودی از سنگینی
شمار دوش ازته بار نندروی چه جای دغا این مات که لقه خراین الوف درین معامله بکار رفت
داین تصرف که بعد از تمام شدن منصوبه والزام حریف آلات باقی مانده بشکل بردر یا مربع یا مثمن یا مسدس
باشد للمرح استادان این فن را عقل مات است زهی نکرو خیال مثنوی فیل بند خیال و فکر نگر
کرده ملک ایمن از غرای خطر فرزاد استعانش حنراد رنده کرده است کج روی رنهاده در
برون برخ رخش را باز بند قش اسب کیر و بیل انداز زود شکستن ز خصم شر مردن باختن از

باختن از حریف لنو بردن چون بجور رخش بازی انگیزد مغنت بردار بقامی ریزد بیت
جم ورنه خجلتی می برد شاهرخ گو کرشاه رخ میخورد رباعی بر فکر شاه شاه را کام دهد
رخ طرح بشطرنجی ایام دهد منصوبه درین عرصه که چیده است چنین کز دل برد آرام ودلارام دهد اگر شمه
از فضایل اکتسابش بر گفته شود بی غایه نخواهد بود طالبان کمال چون میدانند که با وجود شغل جهانداری
در ناز و نعم بادشاهی سعی اینقدر می نموده هر اینه در جهد بحد تر خواهد بود از زبان سحر بیان شنیده شد که در وقت
مشق ساز بسیار بوده که هنگام نشستن آفتاب نشسته زانی برخاسته ایم که نار شعاعی خورشید بر تار
طنبور تابیده بهر کارش قیاس سعی از این کن و در فن تصویر الفقر از مصوران ممتاز است که خود
از خوبان کاهی که آیینه در برابر نهاده بشبیه کشی خویش پردازد لعلی شقایق و سفید آب نسرین
بهم آمیخته رنگ چهره سازد اهل معنی بفتوی انصاف اگر صورت پرست شوند عجبی نیست اگر هیکل
پیل بر پرنیه کشد و پیکر شیر در دیده مور نگارد بزور قلمش یکی بر کوی زمین خرطوم چوگان سازد و دیگری
باندازکوهان بر گاو آسمان پنجه یازد مغنت مانی و بهزاد که با دراک رمانش خجالت وانفعال
کشیده اند واگر نه چهره های ساختند یاقوت و صبر فی نیز اگر بی بود نه چون وادو سر در پیش و چون شیشن
عرق بر جبین می نمودند قلمها بر خط او سر خود داده اند که اگر تیغ محرف بر نازک خورند یاد در راه انحراف ننهاده
سر بر خط فرمان دیگران ننهند طاوس قلمش بر فرق نقطه و معنی چتر افراخته و بنشان پای باز دوایر
و نقطه دام و دانه هایی نگاه ساخته جبین که از شکوه سر نوشت تیا سایه سطرش بر جبین جبیا

جبین

تا در سجده شکر زمین نرساند مدادش از دوده چراغ خورشید است و قلم پاک گوهرش مرغوله
طره ناهید خطرا در شاهد سنبل رز خطش طره کاری افتاده از موز وقتی جلوه الف قامت
شان در خمیدن است و از انداز دنباله سیم ریحان کاکل شان در تقاضا در دین ازتبسم دندانه سین
یاسمن را دندان بجگر کس لب بنیان وازمد افتادن حلقه های سر جاه ذقن بسبزه خط حسن نویس
صفحه های شرکان با وجود بر بر زدن عالمی زیر و زبر گشته زیر و زبر او خال خود بعشق نقطه داغی نسوخته
که بر هم در انداختن سیاهیش سفید تواند شد رباعی خطش نگذاشت در حسنها حسنی هر نقطه

آن نافهٔ شک الکنی ⁂ بر قدح خرش زنار و یدو نکه داشت ⁂ میکشت و که نطار بستی و چینی مطلع
چند افیض تعلق معجز کلکش بکر ⁂ کر رود صد ساله ره پیش نظر باشد همان ⁂ تار کتهای رقم بین
کز حروف چشمه دار ⁂ چشمها بر مغز از صفحه ما بینی روان ⁂ کر خطش را با خط یاقوت سنجیدم بسهو یک
بدخشان لعل معنی انیک آرم ترجمان ⁂ بر دهان حرفگیران مانند قفل لب که هست ⁂ دلنشین بر نقطه
رش از نکته خاطر نشان ⁂ چون دوات از مهر کلکش تیر سلسبیل انجمن ⁂ کاسخن شمعی بود ش
همچو در دود دمان ⁂ با وجود اینهمه فضایل و کمالات جمله را فرع و موسیقی را اصل میدانند و قصه عجز بو علی
و داستان قدرت خود را ابتر انه لعالمیان می شنوانند اگر در نغمه زبان به دعوی اعجاز کشاید بتقصیر نقش
عوض زبانها کوش باواز آید میفرمایند که دستی که گرهش با اصولی بر نیامیخته شاخی است
بار ریخته و سینه که نغمش نغمه در نیاویخته سازیست تار گسیخته بلبل را که یکی بوده و بزم نه هزار
کشته زیاده از سیمرغ میشمارند و قمری را بهمان ساده خواهش بر نقش بر طاوس ترجیح میدهند
جمله متفق اند که فلک در دوره از دوار شل خواجه عبد القادری بنیاد ورده از تصنیفاتش معلوم نموده اند
که از و عاجز تری نبوده و با آنهمه بر کاری ایج نقش این کار نداشته بمحافظت اوستادی هر شوخ کت
پیر و جوان را بضبط شحنهٔ اصول گذاشته و بشفقت شاگرد پروری در مکتب مهد بر خنده کر طفلان
معلم انکلک گماشته ناخن زنی نغمه در عقده گشائی زبانهای کنگ و چوب نرمی اصول در روغن
مالی دستهای شل در رقص اگر شاخ دست بی راهی اندازد صبا فحا الطبیعت و در اصول اگر
برگ کف بیجائی زند شمال بمحاسبت شور انگیزی زمزمه زبان ماتم زدگان را از نوحه بر آورده و دلکشائی
ترانه لبهای غمزدگان را در بسته بتصرف خود در آورده تا استنباط نغمات از حرکات کردن کرده اند
به کردن حنجره عندلیب بدین روانی نساخته اند و بر صفحه ساده آواز نقشی باین پرکاری نپرداخته اند
از تکرار فقرات و مبالغهای نغمات فوق و شوق بطریق تضعیف بیوت شطرنج در تزاید و ترقی است الحق
در مسائل نغمه سازی طبع عجبی بر گوش زنگان زده در روز کار حلقه نوازش طرفه در گوش حاضران
کشیده مثنوی بعد از آنش شرف گشت ناساز ⁂ ننالد هیچ کوش از بخت ناساز ⁂ چولب مست

چولب مست ترنم کوشش بر کش ⁂ شراب کهنه گوئی نقش در کش ⁂ نفس را جان تن از
نغمهٔ او ⁂ بی هر زخم مرهم زخمهٔ او ⁂ نفس در نقشبندیش تا نگردید ⁂ ز حرف ساده ریحان وانگردید
رباعی شادابی جان ز نغمهٔ تازهٔ اوست ⁂ مالیدن گوش بهره اندازهٔ اوست ⁂ ز انسان که صبا
تخت سلیمان می برد ⁂ بر دوش صبا سریر آوازهٔ اوست رباعی همه شور ترانهای او شکر نوش
هم با کی کفتهای او گوهر پوش ⁂ ز نغمه علم گشت بعالم گیری ⁂ هم ملک زبان گرفت و هم کشور گوش
چون قاصدان خجسته پی چرب زبان نقود همیان بحر و کان بار دوش دکمه حرف حاصل اجناس
در مزرعه در انبار کام و زبان بطلب هنر میشکان خصوصا گنجان یعنی اهل اصول و نغمه در اطراف
و اکناف عالم میکردند هر کرا در فن خود مهارتی و در شهود شهرتی بوده سرود گویان و پای کوبان
در رقص کنان براه افتاده اند و در نورس پور که تازه جبه سکن و مقام شناسان ساخته
و پرداخته اند چندان فراهم آمده اند که تفرقه روز کار عجب که بر کثرت ایشان جمع پریشانی تواند بست
و از این باریافتگان که سیا تبار که گوش بحلقه شاگردی و جبهه بسجده اوستادی رسانیده اند
و با آواز رشته بر پای بلبل می بندند و بر خار بر شکفتگی گل می خندند صاحب کمال صاحب جلال
انتخابی همیشه بر سم کنک بر در کریاس کردن و ساس پاس وقت میدارند و از های و هوی
گوینده کان صدائی در گنبد افلاک پیچیده که اگر خاموش شوند شنوندگان از استماع نغمه محروم کردند از
جوش و خروش سازندگان درختان رقصی برداشته اند که اگر باد از پای فرو نشیند برگها از دستک زنی
باز آید رباعی از زمزمه بر برگ و نوا گشته جهان ⁂ درج گهر صوت و صدا گشته دهان ⁂ یکبارهٔ دل
شد غمهای کهن ⁂ با نغمه نورس آشنا گشته زبان رباعی هر گوشه لوای عشرت افراشته اند
در تن نسیم جان ترانه کاشته اند ⁂ طفلی که بمجلس وجود آمده است ⁂ کامش بشراب نغمه برداشته
اند رباعی شهریست که لاله کرم خون میروید ⁂ از دیدهٔ نرگسش فسون میروید ⁂ بای یک تا السیر
صحرا دیدن ⁂ گر شبنم حسن عشق چون میروید ⁂ سخن آرزو دارد که جبهه تعمیر کیه کلاخ خود بحروف
نورس در کام و زبان خامه جا کند از بیم درازنفسی در مصالح بپای کار آوردن کوتاهی میکند اگر شوق

کل تعریف درآب نکرم محاوراتی را خود چه بالغ است شرط اجمال کفتن بر کفتن غالب آمد که کوشیدن شکوه
تفصیل ناشنیدن ممکن رباعی این شهر که آرایش هفت اقلیم است عشرتکده شهریار جم دیهیم است
مصری است که بر مصر تفوق دارد آری آری نوعش ابراهیم است چند آن شهری که هر روز آفتاب
جهانتاب محاذات دولتخانه پادشاهی را بیت الشرف خویش میداند و در کرد روی پیچ کاری در
و دیوارش که آوازه هیچ فرو نشانده تا شام زوال زرتاری افشاند عالمی در امیدواری که جهان کهنه
جان نوی یافته زمین را که در سجده شکر بر جبین که مرادش خوبتر از آنچه در دل بوده بر آمده عرض و طولش
بانی جهان قرار نداده که آسمان بی زحمت خراشی کردش تواند کشت اکر در خور همت خود می فرمود خاک
که عرض کل یک خشت می بود شعر است ار چه واقع بدامان کوه برآورده سر از کریبان کوه
زمین آسمان منظر از منظرش درفتح بر ملک باز از درش طرایوان کشته چون سلام آفتاب
کنه ابروی طاق ناز از جواب بر شی زمین دامنی برفشاند زکرسیش دعوی یکرسی نشاند اعالی
و ادانی نیز متطلیند هم در ارتفاع و استحکام عمارات قوت را سرافرازی و متانت را سنکینی دیکر داده اند
در بالا بردن قصر و کاخ و ایوان و منظر زمینها به برداشتن مصالح القدر بپایه افتاده که پشت کاو زمین از سبکی و کرانی
بلند و پست شده از کثرت بنا و وسعت فضا در هر خانه محله و در هر محله شهری در هیچ کوچه پای نهند که از
موجه رطوبت رود و سرود ترانه سرایان در بحر اصول ابغل شبانه هر ضمیر مقتضای طبیعت خود کامران و
کامیاب حسن دران عرصه خودنمائی عشق در عین بی باکی در سودای شوق را بکریبان دری پنجه در کار صبر را بزور کری
عقده بر تار مو معمار رونق میکرد شیخان در مریدی رندان دکان سود در بازار تجار صحبت بهایست نشو و نما کشت زار
دهاقین به سیر کیل زر شکر بان مراعات صرف احوال رعایا مثنوی ندارد عشم از اهل این شهر بهر طلسمی
در دفع غمهای دهر مصونست از سر کنار کزند که دارد زهابیش کوچه بند سرکوی خنیاکران زهره خیز
نسیم در و بام شان زهره ریز ورع بسته تار آوازشان نهانی زخود کوشش بر سازشان به هنکام
سربر یک غرفه زن غرفه در طرفکی طرفه به بیچاک موها که در پاکشته دل اهل نظاره بالا کشته کرفته
بی کار خود بوالهوس سر کوچه عاشقی بی هوس کر آید حدیث وطن در میان بنالد زدرد غریبی زبان

خرشت

دوانی

حسن در شیوع جوهر خرد سامانی تر

غرمی زبانیست در هر دکان راسته بازارش که بتار شعاعی الطافی کردره که بزار سود و سوداست آمده
و فایده راستی و درستی با نیمرتبه که کج بیعان از رسته راستی بیرون نتوانند رفت چنانچه آسمان
از کهکشان میان در بندکی خواجکان محکم کرده زمین نیز منبع رسانی کمر بسته مثنوی زبازار کلزار
باغ و کن که منبوهست بستان ملک این چمن بطول مقالات شیدائیان بعرض خیالات سودائیان
زبس زیور و زیب رشک سپهر بروج دکاکین پر از ماه و مهر رسیم چشم بستان زنکین نکاه بشور نمک
از شکر باج خواه بسودای ایشان چه کوشیده جان به یکجایکی رفته دل در میان سر عقل را داغ
دیوانکی است بلی حسن بازاریان خانکی است ز اعجاز چشمان جادو برش زعابد فریبان
بند و بیرس فتاده در کفر صبر و شکیب حذر از کمرهای زنار زیب ره مایه داران ایمان زنند
سجده وار بیع دل و جان زنند سرتوی هر که میکرد درد از ایشان بپرهیز دل آلوده کرد از الفت فزای
و وحشت زدائی و انس و دلنشینی چه توان کفت فرد ما خاک انسان ازین خاک بود
که کردند پیشش ملایک سجود سزد که تجار مایه دار این خاک پاک را کالا ساخته با ایران
و توران برند تا در ترکتاز فتنه و آشوب کل کرده مرمت دلهای خراب و تعمیر سینهای ویران کنند اکر
به سرمکی در دیده کشند هر چه تا حشر از زمین خواهد رست به بیند فی المثل اکر هم خریطه دارو بودی بدیش
بالضروره آب رو بودی مثنوی زهی خاک پاک سعادت فزا که غلط بیران زاغ کردد هما غبارش کر
بر سر ه نیرد جلا مقدم نشین است بر توتیا ز کردش صبا کشته نکهت پذیر تو کوئی نفس داده
سر در عبیر تمم ازو انچنان تازه رو که روشن زور الحیات از وضو لطافت هوایش دران درجه
که اکر بر هوای خلدش ترجیح دهم رضوان از هوای سخنم بی تامل تصدیق کند عاشقان بانیجا که سر
سر از هوای یار خالی کرده ازین هوا پر کنند و تا هوای انجا نشنوند هوای کار ایشان خوب نکردد
همه جا هوا پرستی عیب است و اینجا هنر بیت هوائی که از آبحیوان چکید فشا زند بکشت صد جان
چکید نفس روح پرور بتعریف او لطافت مشرف بتشریف او ازو عیسوی دم صباد
شمال زپرورد کانش یکی اعتدال اثش خود از چهره دل کرد غم می شوید و نجش از زمین تن

از کوه

نقد

دارد

بدل سبزه متوقی صحت جاوید برو بر ماهی حیثیت اش اگر در آب لقا افتد چون بی خود چنید از بهر جا بجا
افتد سیجاهر کاه بعلاج تشنگی خویش بر داخته از عکس آفتاب دلو در انداخته آب خضر از بن هم
خود را بان سنجد که از بس گرانی سبک نگردد کند نوک مسعب گران آب تر ز خجلت شود
آب آب گهر : ز دلهای غمگین جهان زنگ شوی : که زنگار گون گشته لبهای جوی : بنارد کشیدن
برون آفتاب : از و عکس خود را بجنبن ملتاب : سیر باغ و بوستان نصیب همه عزیزان و دود و ستاق باد
زمین سبزه زارش از نژاد اش شبنم بر نگی که باید از نورحس پور خاک کهنه فیروزه نیشاپور برند در سایه
نسرین وارغوان توده توده بوی و پشته پشته رنگ بر هم ریخته هواداران سرو و غوغائیان گل بر درخت
هم نغمه و آواز بر آواز انداخته نقشبا از حکایت جام نرگس سرمست دل نظر ؛ در مشاهده گونه لاله رنگ
نیست از نوشته ی اشجار خزان در تنه خواری و از برومندی شاخسار بهار در برخورداری مثنوی درختان
نادیده روی خزان : همه چون املهای پیران جوان : ز نقل ثمر دیده آن سرزمین : پی سجده اش کرده سر بر زمین
گل چنبه کرد نبال از شمال : چو پروانه بر شمع افشانده بال : بشاخ ایته بر برگ غلطان بناز : چو طوطی
پری در قفس کرده باز : نهالش چنان دلکش و دلربا : که رو سنگ بر سینه کوبد هوا : برو نازکی آن
چنان لیسه آب : که لغزیده در سایه اش آفتاب : بدر رفته چینها ز ابروی برگ : نم افتاد
در شیشه بر روی برگ : بهم سوز دهقانی صبحدم : خیابان خیابان هوای ارم : اگر شام و گر
چاشت از خرمی : هوا عجمی و سبزه ها شنیمی : سراپای طوطی بمنقار ریش : که منجواهد از سبزه های
خویش : دلفریبان فصاحت بیان تخم فصاحت و بلاغت از عربستان و ترکستان و دانه فضل و هنر
از عراق و خراسان آورده در زمین خاک پاک کاشته اند و از لطافت زمین و جوهر آب و هوا حاصل
دلخواه برداشته یونان اگر در آب می بود اکنون از تاب رشک در آتش می بود رباعی از بخت درین شهر
تسلی می باش : دریاب صور را در معنی می باش : در هر هنر از تربیت آب و هوا : فی الجمت
مشق در ترقی می باش : زهی دارای کامل الای ملک آرای که بنای این شهر دکن را رشک
عراق و خراسان گردانیده در سمی است که مدح طرازان گاه سخن سنج سخن را بر فشان زبان

بر زبان خبر زبان می گذشتند و کلمه بحرف انداز ماز در صیغه گاه معنی پرواز میکنند و گاه بصفت جولان است
را از حروفی بیرون می آرند بخاطر رسید که چرا از سخن مقربان درگاه قرب و منزلت خود را بیغرایم و بحدیث
استادگان پایه تخت در دولت بروی بخت خود نگشایم عزیزان بسیارند ان شاء الله العزیز تذکره الاعزه علیحده
علیحده نوشته شود حالا بحرف و حکایت بعضی الذیرودکان دولت عظمی و مجلسیان حضرت اعلی کام زبان را
سعادت مند میکنم اسامی سامی حضرات که صفحه مجلس را زینت دارند جای نشست بودن چه خامه راقم نیست
بر جا خود نوشته کرده اند شرف ساخته اند ملک بر یک نسبه مبالغه دیگری را بر خود تقدیم داده اند مصرع
بنازم بانصاف صافی دلان : اول نواب مستطاب معلی جناب شاهنواز خان که از بس
نوازش شاهی باین خطاب والا سرافراز است و از غایت نیکخواهی و کار آگاهی در جمله ملک منصب
جمله الملکی ممتاز جهت حراست بلاد و رفاهیت عباد برگزیده و بر همگنان ظاهر است که حشمت و
بزرگیش نه بحسب بخت و اتفاق است بلکه محض استعداد و استحقاق است مثنوی لطف
بالادست شاهش خوش نواخت : صدر مجلس صاحب خود را شناخت : دین و دولت
در پناه هم از و است : برج حصن مملکت محکم از و است : مثل او یک تن ندارد روزگار : روز فکر همت
کشور دل برار : باشد از اعضا چو سهند خنده تر : از برای عالمی گردیده سر : در بزرگی چرخ را اسباب
کو : باشد از اساس الشعر این آداب کو : نامه تهدید چون سازد رقم : در کفش تیغ دو دم گردد
قلم : شاه دارد مرد میدان کرسی : منیستش لیکن بغیر از خان کسی : سبق خدمت از همه بیشش
است : و بوزن عقیدت از همه بیش : سرافتخار بآسمان رسانیده و میرسدش و بابرتران تفوق
بزرید و میزیبدش با وجود فطرت جبلی که از طفولیت در هر علم ببالغیت علم بوده در کسب فضایل
و تحصیل کمالات سعی و اهتمام را مجال عرق پاک کردن نداده چنان نفر است نزدیک که از در
بحرکت قلم جلد نویسان شکسته رقم درست یافتن مضمون را کاری لیس سهل و امری
بغایت آسان میدانند هنوز نفس در سینه بیای سخن نیامده در می یابد که این الفاظ
کدام لفظ است و در بنای کدام معنی بکار خواهد رفت از حاضر جوابیش تیز زبانان همه بکند

خود متعرف وازخرده گیریش بزرگ خردان همه بیزاره پائی خوانیش قایل در هنگام سوال بی جوابی کاهی اگر نا طق نجاتم
سبب این است که از هجوم ورود سخن بمیده اند که اول بکدام جواب زبان بکشاید برپاخت گشان بریاضی را
تقریرش در تنعم انداخته وازتقویم چهره ها باحکام رفته وآینده وحال پرداخته برخوان لفظش حلاوت شکر
نواله کام حنظل است وبمیزان تمیزش مناصفه کره ارض را تفاوت حبه خردل باستعارات طبعش نظر محرر
نگاهان کوتاه است وبانفاست خلعت تشریف زربفت تماشان بوریا رخش غیرتش را رکیبا تازیانه
تیز عنانی است ونخل همتش را برگ ها کف درفشانی نزدیکی تدبیرش بصواب نزدیکی نور با آفتاب دوری
رایش بخطا دوری مغرب بخطا درصلح نامه اش حروف وکلمات در بغل گیری ورنگ آغوشی ایام با یاران
ودر رزم نامه اش صفحه سطری سپاهی صف شکن کند خیالش راه نارسائی ودیک فکرش
را رگ خامی نیست راست قلمش بشاید که اگر کسی در واسطه سخنش می گفت دیگر قلم قط محرف نمی بدید
ودرست فهمیش بمرتبه اگر حضرت مولوی معنوی اکنون می بود این بیت را که فرد مردم اندر حسرت فهم درست
اینکه میگویم بقدر فهم تست : نمی فرمود از خاک وباد مش هرگز غباری بخاطر نشسته آب تشکلات
وآتش خاطر بی نیاز ایشان انجنان کامیاب گردانیده که احتیاج من بحین ابروست که بکام مغت
عاریت می بایدش کرد والا هیچ آرزو بر خاطرش ننشسته که کار خود را از و حاصل ناساخته منظله بعضی
این باشد که بواسطه وفور مراحم والطاف درمحامد واوصاف تکلفی کرده باشم ومن در اندیشه که نا گاه جمعی
از آگاهان نگویند که کسی که از عهده مدح کسی بیرون نتواند آمد چرا اول بعجز اعتراف ننماید بحمدالله که فراخور قدرها
خود مرتبت ومنزلت یافته وشهنشاه قدردان خیابانش از خاک برگرفته که در نور سپهر از بام قصر کاخش
زمین پستی بان آسمان گردیده وایوان رفیع بنیانش در حساب بلندی بجایه که اگر بخار بجار مانع نمی بود
اهل فارس از بام سپید توکه بهم برآورده آنحضرت مست کنگرهایش میشمرد وبیش طاقش بپهنای آ
کودرازی سخن بصحن آن وفا نکند سایه سنگینش اگر لنگر اندازد تخته ثبت گاوزمین را کشتی سازد رباعی
عالی همت بنای پستی نکند : این طرح تجرد از دستی نکند : برخاسته اند کاو ماهی العتاق سنگین است
بنا زمین نشستی نکند : چنانکه ترقی در قرب ومنزلتش میفزاید از تیر در خلق ورحمت می افزاید اصناف

اصناف خلق خصوصا فقیر بیان وکن اگر دانها ولان ولایتش ان سازند وزبانها وقف دعا لیش نکنند از جمله بی
انصافان وناحق ناشناسان باشند چرا که تخم محبت همه را در سینه بی کینه بادشاه کاشته ومیکارد
وابر رق ریزی در خدمات شایسته آبروی همه را نگاهداشته ومیدارد قطعه زچرخ باد گرفته است
شیوه خدمت : که هرچه خاطر شه خواست است آن کرد است : اگر سر اعد اهل فراشش خوانند بجا
خدمت شاه ضمیردان کرد است : عیار گیری شاهش فزوده قیمت وقدر : بکوره غم وشادیش امتحان
کرد است : چو آفتاب تیرنگاه دوخته است : بر است بینی اگر ذره را نشان کرد است : سخنوران
همه قابل بحث تو تیزیش : در آنچه نطق فرومانده او بیان کرد است : کمل ریاض ریاضی کسی نجیده جواد
نهان انجم وافلاک راعیان کرد است : از و بزد اکابر سخنه فعل وچه قول : بنقل او که چنین گفته و
چنان کرد است : نمی توانم از مردمان نهان کردن : ز مردمی عن انها که می توان کرد است : قلم که نقب
زن کنج خانه معنی است : هر آنچه کرده زتحریک آن بنان کرد است : دوم خدام ملک الکلام که هم خود
تواند که گوید که کیست : از بام سخن کوس صاحب قرانی بنامش صدا داده واز طلوع سهیل کلامش
رنگ برادیم زبانها افتاده نامه دو ستان عبارتش بفروغی است که از سواد ش بیاض سحر می سازند
وخامه دلیر رقمش زنیستانی است که شیران دران جگر ها می بازند واو قافیه هائی که تا غایت بران ظلم کرده اند
در دیوان عدل بنیان خود داد داده وبالمبع روانی که نگاه نفس منوچهر حاشیه داری او است بر جاده سخن الستاد
ستم فروشان راچه یارا که دکان عیب بر کالای او کشایند شکستش خفی است وعمقش یمنی غزل برای
که هم عشق را مضمون دارد وهم حسن را مضمون قصیده گوئی که اگر بادشاهان خواهند که نام خود بر تخت زبانها
نشانند باید زر وگوهر بروفش تند لالی معانیش از بحر لاهوت است وجواهر الفاظش از کان ناسوت
کنگر عرش فرسوده پرواز او رسائی از دستبازان انداز او توانگری دل بند درویشی رهی در راحت
فتاده سیئه رلیشی یافته که سطلب حیث ودانشکه که مخاطب کیست زهی شور عرفان طراز
تحی : که از قطر کی بوده در قلزمی : ملک نام وملک سخن ملک او : سکون دل از جنبش کلک او : سخن
کرا تیست از درج اوست : وگر آفتاب است از برج اوست : نه جرعی خم لبالب زند : صبوحی بجام

دل شب زند چو مینایه آسمان سلغر است چو خلوت کزینه زبان پرورست لب خنده نهاده بر روی
هم رسانیده در گریبانم بهم چنان برده از آینه دیده زنگ که هم زنگ بود دیدم بوی رنگ تمام افتد چنین
نکته پرداز کم که نازند زو لفظ و معنی بهم نمایان تری نیست زو در سخن که کم گشته صد بار در بر سخن سیوم خدمت
شاه خلیل الله که نزاکت خاطرهای نستران خوبان باجاره قلم بدیع رقم اوست نازک خیالانی که سخن
حسن را ثلث میدانند درین حیرت اند که زبان قلمش نستعلیق حرف زنند در علم خط چنان تمام است که سهو
عمدة الخط نصف العلم می توان گفت فراق نوخطان را بمشغولی نظاره خطش کهنه می توان کرد الحق که این
خط را پایان خط چه نسبت که نیکی این را زینت است و آنرا آفت هر که ابجد خوان مفرداتش شد سواد
جریده ترکیبش روشن نگشت به نم فواره خامه چه نقش زارها رسانیده و بشیرینی رقم بحروف چه لبها
چشانیده نگاه تماشائی انچنانی بر خطش نخسپیده که در بر کشش دیدها را در سرمه خوابانیده کتابی صورت
چنان خفی که بر هر صفحه کتابی نموده و در معنی چنان جلی که در کتابی آسمان نموده از فرخندگی صفحاتش حال هم
بنیدگان دلخواه و زبان درازی قلمش زبان حمله خبرگیران کوتاه در پیروی نسخه خطش از هم چشمان درش
شاعران همه آشنائی سخن او و اوی خویش نکته اش خاطرنشین است و نقطه اش بر دمک نشان
فرد خامه می ترسم ز دستش سر کشد ناگهان خطی بخطها در کشد ربایند خطش چو خط
نگار در آرایش صفحه روزگار لب خط نویسی علم زان نمط که رخسار خوبان کند مشق خط رباعی
خوش گویی ز تراز قلمش هر که نگفت ترکش چه گهرهای معانی که نسفت کز خار نوشت در دل
خصم خلید و ر گل بنگاشت ز رخ دوست شکفت رباعی آنانکه بجستن جواهر جستند از عقد گهر
گذشته خطش جستند خطها شده آب در خراسان از شرم در نه بعرق عراقیان شستند
چهارم جناب مولانا فرخ حسین که مافوق تصویرش متصور نیست نقاشان بالا دست بزر بر زد بیتیش
می نازند و منت بر جان نهاده طرح طراحیش میکشند سبز خطان را شاهد سیاه قلمش چو رنگ آمیزیها
فرموده طراوت تصویرش بر عکس خوبان خوی کرده و در آب کرد رشک افشانده نافه می نگارد بوی
می شنوند لالای کار در رنگ می دروند بتصویر خوبان خاطر فریب ز دلها فرو شسته نقش شکیب

تش شکیب بجنبش در آورده از سحر فن نسیم نقاب از چمن بر کنش خطش برده در خار ز انسان نگار
اگر دید پیشمان بدین نگار که افشانده مرغابیش بال و پر ترشح رخ حافظان کرده تر چو باغ زار بیاض
بگل زشت به پرواز آواز بلبل نشست پنجم خدام مولانا حیدر ذهنی که از ملاحت سخن و حلاوت ادا
نمک و شکر بر روی یکدیگر کشیده اختراع اوست معنیش ریشه بریشه دلها دوانیده و مخمر قبول عام بهر
خاصان رسانیده تاجر ملکی است که کالای دانشش را بنرخ دعا میفروشند زرای سره خرج میکنند تا نام ره
می برند از رشک رنگینی حدیثش یاقوت مره الیست بخون خسپیده و در جنب شیرینی کلامش شاخ عسل
کار الیست لیسیده کسی را که شور نثر این باشد معلوم است که نمک نظم تا چه غایت خواهد بود تش لهوری
که صد صیف نعال بر دم مسلم است و دانادکی بر همه سوخته تشینان مقدم اگرچه آن قدر و رتبه ندارد که در سلک قیمتاق
منتظم گردد چون مبتلا ازین در هر الیش گلزار ابراهیم و اکنون در گستردن خوان خلیل سیهم و عدیل ملک الکلام است
و روزگار در تمیز چنان نیست که گرفتی بر آن توان گرفت روش رد است و قبولش قبول هر که پسندیده پسندیده
و هر چه را نسنجیده نسنجیده غلط نیست در امتیاز زبان ندانسته هر کز خس از خیابان به سرش
خوش آئینه روشن است ورو هر بد و نیک عکس افکن است اگر چون زر این شود سکه دار سر
انگشت اعمی نماید عیار بروی ترش طفل شیرین ادا که سرکه و شیر از هم جدا بنابراین مقدمه لازم
که برای خاطرها خاطر خود را هم نگاه داشته از ذوق این نسبت در پوست نگنجم و رعایت پله اطراف کرده خود را
با زمین و آسمان نسنجم هر چند در چمن عمر هفتاد نهال طبیعت شکوفه برافشانی کرده چنان نیست که در بهار
ثنای خدایگان هم بحیکی پیری در کار رو هم شوخی جوانی در بار نباشد کهن نخل این باغ را نو برم
ز نسبی خشک نگذاشت شعر نرم بانگشت حرف از نویسم بر آب بطوفان عمان نگردد خراب
بزمی که خوان بیان می نهم سخن را سخن در دهان می نهم درین انجمن کیست عاشق سخن که عشقی نورزیده
با شعر من وهم جام کثرت اگر خلوتست نهم دام وحدت اگر کثرت است خجسته است فالم
ز ارباب حال که گیرند از گفته ام حسب حال ز نظم چنان منشیان کامکار که بر نثرشان نثره کرده نثار
غزلها ز ریخته دسیم خام غزالان رم کرده را کرده رام ز حرف لب مطربان بهره مند سرایند از من

لمي

بابانگ بلند، مناجات ایشان ذکرخوان مند، خرابات‌نشینان خود از آن مند، این دیباچه مکتوبی است از ظهوری
به پاکبازان ربع مسکون که از همه طرف روی به کعبه مراد کرده مقام ابراهیم را مرکز دانسته و به غفلت خود را از احرام
تربیت محروم نکرده‌اند در طواف مقام ابراهیم بسفر حجاز ارباب استطاعت را تاکید است ایجاب عکس
بی استطاعتان را مبالغه زیاده است خریداری کاسه ماهی‌اش از قیمت کالا بیشتر است که دیده است و مایه داری
که جوی تهی را بجز منی زر خریده است که شنیده است آینه صیقل کن تا بخورشیدی در بغل نهند با برگ سیری
بر بساط تا به کلاه کجی بر سر زنند هر چند فراخور تشریف تحسینش مشرف الاشعر متعفن مذمت خصمان که بر چند زبان
و پر غوغا باشد نادیده و ناشنیده میگذرد مصراع مروت چون بنازد حاجی دید، تجشش از وطن برای
و غریب مباش کرد راش برچهره بنشان و با آبروی نشین بر تقدیری که کسی خود را از اکتساب مال
و جاه و علم و هنر بی‌نیاز داند باید که بکسب اخلاق حسنه و صفات حمیده از سر قدم ساخته بی‌خبر باد خود براه
افتد تا بداند که شوکت و حشمت و جاه و تجمل درجه درجه است و ادب و حیا و صبر و تحمل بچه مرتبه روزی بتفرسی
در حلم و بردباری سخن میفرمودند که اگر پادشاهان بردباشت نمیداشتند ایشان را حق تعالی بر نمیداشت
ما را بر خلق زیادتی از آن داده که در زیادتی کشیدن از ایشان پای کم نیاوریم و بسیاری تقصیر خوردان بخریدن
از کم مایگی بزرگیست و با لاغران فربه زیستن نه از توانایی است باید دید که علاج ورم چیست هیچ وقت
نیست که ازین مقوله سخنان رساله رساله مذکور نگردد و کتاب‌ها آن قدر ورق نیست که طبق عرض آن جواهر
گردد تمام عمر اگر کسی ازینها گوید همیشه در ابتدا پوید اولی اختتام می‌نماید باین بیت ختم گردید فرد تا درین
مهمانسرا خوان خلیل آید بیاد، میزبان خلق ابراهیم عادلشاه باد. دیباچه گلزار ابراهیم مولانا ظهوری
حرمی چمن سخن بطراوت همه بهار برآیست که گلزار ابراهیم در رخساره یوسف طلعتان ثمر و تخوت رسانیده
و تاجداری لفظ و معنی بحشمت ثنای تارک آرای است که سمی خلیل خود یعنی ابراهیم عادلشاه را در صفت اعظم
بیه صفت یگانه و ممتاز گردانیده اول معرفت که با وجود حجب کثرت در شاهره شاهد وحدت معنی کلام
معجز نظام تو کشف الغطاء ما ازددت یقینا وصف حال او است و گلستان بیت و بوستان عقیدتش را
از خس و خاشاک شک و شبهه برداخته مجموعه عرفان موحدان فردی از دفتر ستایش و عنفوان شکلم

مرتبه خود

دانسته

داشتیم ما سوی الله ندیده طبع مواسایش در توضیح بیانش نشانهای بی‌نشان، بهم دلنشین و خلط
نشانه، بآفتاب جهان‌گرد توحید تا کی نظر بر دو بنیان نمید افتن، و بصور قضا بتهدید با احوال احولان نه
پرداختن، زنار را سبحه نه پیوندی است که گسیختنش برکشاکش کشیشان تحمند، و کفر را با ایمان نه نسبت
که صه آتش صندل چاره زر شانی نبرد، از صدمه توحیدش دوی در یکی گریخته، و تعلقه تجردش خودی
در نو آویخته، گوشی حق شنو، زبانی حق گوی، چشمی حق بین، دلی حق جوی، خاطری عرفان زای، سینه
معرفت خیز، تارکی آسمان سای، جبهه سجده ریز، پای رفعت بر آسمان دارد، سر خدمت بر آستان
دارد، در عبادت گفتن و دیدن، حق او طرز حق پرستیدن، خلوت دیگران و صحبت او، وحدت این
و آن و کثرت او، در دلش این و آن نمی‌گنجد، هیچ جز حق در آن نمی‌گنجد، بت شکن چون خلیل گشته نخست
بادش از راق اعتقاد درست، کفر در فکر نکته عرفان، شرک در شکر نعمت ایمان، طینتش باج
خواه طینتها، نیتش پادشاه نیتها، و عبادت زهی تومندی، بندگی در خور خداوندی، سر دعوت
مغز برده ز پوست، همه او کرده خویش را همراه اوست، در دوم سعادت اطاعت شریعت غرای
مصطفوی و دولت برافراشتن لوای ولای مرتضوی، به پیرایه اجتهادش رونق برشرع متفنون، و
پرستی اعتقادش کار ملت از شکست مصون، قبول اثرش دست معروفان بر سر، و نهیب
نیشش زخم منکران منکر، فرق دین آسوده صاحب کلاهیش، شور ترویج ملت نمک مایده شاهنشاهیش
بپایمردی تقویتش پا بست کاخ ایمان خارا بنیان، و بدستیاری مرتبتش درگاه محکمه علیه دارا دربان
سبیل دار و گیر کاشتکاران شهر و دیار بمهر امضای قاضیان قضا قدرت و تزئینش و در محفل ترتیب آیین شمال
ممکنان مشتمل شریعت بر فرامین و احکام پادشاهی مقدم نشین، در تردد شارع شرع گرد نقب از دامان
حبه و جبه فشانده، و محبت هر یک از مقربان درگاه را در محفل دل الهام منزل بجای خود فشانده، دلیل
محبت بی‌تشویش رولش، پیروی اصحاب کبارش، و برهان پاکی طینتش محبت ائمه اطهار، حرف بیگانگان همه
تولاش، پریدن تبرایش، نخل بدعت نشاندگان بی‌بر، تن سر برگزیدگان بی‌سر کرد
از هم جدا حق و باطل، دو جهان مزرع اند و او حاصل، نفس سرکش زیر دستانش، در پرستش خدا

برهمنان

[دیر زرد]

پرستارانش عنف از رافتش هوا دارای حلقه در گوشش شرع دارای گرز دار الفضل افشان آرند
آسمان را کشان کشان آرند چون نوروز دغرور با اعدا غره گردش شریعت غرا تا نیاکی سحاب
لجه شرع لب تقیده ترتنا زدرزع سیوم شان شوکت و جاه و حشمت باید که بلند بلا شان
سر زیر پا نهند تا در آستان زمین اساسش سجده بجا نهند که سجود درگهش که هر پیشانی را شاید
کلاه فرق فرقد سایش فرکلاه کیانی ندمید هر که آبادش نخواست خود را خراب ساخت و هر که
ره قتش پیچید دین و دنیا در باخت تا نیان بهواش نبارد گوهر آب شاهواری بر نیارد کهن بنده
مهین قدرتش بپایه بوسی سر برش نظیر در پایه میری و سلطانی کمترین چاکر فلک چاکرش
در خوان گستری نوازش عالی بحشمت خطاب شاه نواز خانی لنگر حلم کرده سنگینش کوه را
گرانست تمکینش فخر گردون بجاه است اقبالی است خاک راه است نسبتش عالی است نه زمین
شاه کشورش خوانند در همه چیز سرورش دانند در بزمگاه عشرتش جمشید را شرب جرعه خواری
دبر درگاه همتش حاتم را منصب خاتم داری قضا بکاه تنج تدبیرش قدر انداز والهام بدولت تیر گوشی
ضمیرش سرفراز شوکتش کردآمدی معان نقش شدی چنبر زمین فرمان همت جنت کلی
زبستانش هفت دریائی زعمانش بر شاه حرف حشمتش دهم هند نشان و شوکت سنجم
در شناسیش زار جنبه بها کوتهی میکند بلند بها نه بجاهش عدیل و فی بهتر صد فلاطون دهزار اسکندر
چرخ گردان که اصبح دماند که بروایش وان بکار نخواند چهارم عدالت که صفت نصفت بعالم
علمش ساخته و گوش ستمدیدگان را بصدای کوس عدالتش نواخته به پیمانه انصافش
درد هر صاف و دعوی عادلیت از هر که غیر اوست گزاف اگرچه پیش ازین نوشیروان
ممتاز باین لقب والا رتبت بود آن سراب و این محیط آن مجاز و این حقیقت بود نسیمی که از نسیب عدل
او نوزیده در باغ و بستان گلی بروئیش نخندیده و صبحی که از مشرق انصافش ندمیده پرتو بصاد
بآفاق نرسیده اگر ماهتاب نخ کتانی بکسل سیلی خور کلف است و اگر حرف ستم نفس زده گیتی گردد
زبان ناطقه در معرض تلف تنبه تند سیلی سست گیاهی از جای نجنبد حمله اندیشه غضبش ابر را هزار

بی جاش برنیارد

ابر را ابر ملی متغیرش کند بیازار مکرمتش گوش آزادان در حلقه بیع ولب سیاه بعدلش گشت بی جاهلان
قد اجاره بیع در کشور عمل کرده‌ای نرستیان بمه بخشش وبالزر فروشان بازار عربانی معامله ی جمله فروردین
مثنوی غلغل کوس عدل از تابش می بیش مدام در جامش درین قوی پنجه و بیاروی عدل عدل انصاف
او ترازوی عدل یاد راپی گشته در گلزار که خورده گل از خس و خار در رزخاری خلید فی زده سر
گرد راه گریز نامیه سر در بغلی دو چارگشته خزان کرده رم چون حرارت از آتش شبیر در صبر بره سیرش
رگ درخون خویش جنبیدن عقل را سیرگاه دیوانش عدل را عیدگاه ایوانش روش عدل
و طرز داد ابیت سه شاگرد و استاد انیت بار ناموس خلق در گردن و دو چیز بهاست کار حق
کردن پنجم شجاعت که بحدیث نیروی بازویش حکایت سر پنجه شیر در زبان شکسته و بر بادیه صفت
زرش گوش از استماع داستان هفت خوان رستم سیر گشته بباز وی توانا دم تیغ تارک گردان
شکاف انداز و بشست صاف نوک پیکانش در پشت قاف تا قاف ساز نهیبش اگر
در خواب عدو شبخون برد عجب که بیدار یش ازان ورطه سیر دن برد انداز کمند شمشیر بندش
از کمند طره تاب برده و دشنه تشنه بجوشش با تیغ غمزه در یک کارخانه آب خورده زخمهای کاری بیا بر
عاشق تارک بود ولیت سپرده و در تقسیم غنایم تهور و جرات غنیمانرا غنیمت شمرده آورد درد و غا
زکار سر بسر انگشت چشم شیر بدر زخم ریزد چو خنجرش بر هم اجل از دست افکند مرهم ظفر
از تیغ اوست قصه طراز نیست بردین زبان گفته دراز چون تیره کرده آشنا سوفار شبه بصعوه است
در دل شب تار تا ظفر نامها کند رقم چه قلمهای دست کرده قلم آرزوهای خصم کشته بهیچ
سح کین نرانده جنین از کمانش نجسته تیر خطا قبضه از دست او گرفته قضا می بچکاند بنرم و رزم
مدام ساغرش زهره خنجرش بهرام بیت رزم باغ و بستانش مهر شیر ضیای خصالش
ششم سخاوت که گشادگی کفش تنگی در جهان نگذاشته الا درد ال جان و دهان خوبان برده
کار روی عیسیها کشیده بر چشم بد بینان بسته و قفلها که از در گنجها برداشته بردهان سخن چینان
گذاشته طمع از در ارشکان پاس بکام سوال و فلک از ماه و خور نواله خور خوان نوالش کوتاه دست

برگ گل از خار

از بیداری

بقضا

بلند سودا انچه در شب در خواب بیند • صباح از باغ تعبیر سحابیش گل مراد چیند • نسیم همتش
گل شگفته از شاخ میوه‌ئی تا غنچه برخورده جود نفشارد • در تیر باران خاقه زر بسیری • تا از کرانی
عطا شاهین میزان صورت لا ابر نیارد • آرزوها همه در بر کشیده حصول • و بر ابتدا همه سلم خریده وصول •
اگر دریا است بر خاک نشانده او است • و اگر کان است بر آب رسانده او • چون قضا
دفتر وجود نوشت • بر کف او برات جود نوشت • کف او قلم است و جود سحاب • کشت امید
عالمی سیراب • لا افزار پیشش از بری دریا • موج کرده درش حباب آسا • وعده او دشت و وفا سبد آتش
انتظاری نکشته نگه کیش • ماه در زیب سکه شاهی • در درم غرق گشته ماهی • سائلان بر سوال
لب نهند • دو جهان را بیک طلب بخشند • کمترین بذل ملک و شهر داده است • نقد صد گنج صرف یک بیت
است • همه سی افتاب اکسیری • نزد جودش هنوز تقصیری • کار افتاده ابر نیسان را • دیده ان در
گوهر افشان را • هشتم صورت زیبا و طلعت جهان آرا حسنی که از ابراهیم بیوسف میراث رسیده بود و تا
غایت در تتق غیب بودیعت مانده الحمد که روز کار امانت سپار بار تسلیم ابراهیم نموده اهل نظر سایه‌نی
گر چشم تماشائیش گوار نداد ارباب محبت بیدلانی که دل بولایش سپارند جبهه بر خشانی شعل اداد دی
کلیم • عارضی بشگفتگی گلزار ابراهیم • با افسانه قامتش خوابها نهال • و بی حکایت حرامش
نفسها همه پایمال • در عشرتکده محبتش دلهای حزین بی غم • و از بهارستان طلعتش رنگهای پژمرده
بزم • هر دو عشرتان جرعه خوار جام جمشیدیش • و ماه طلعتان در زیر دام خورشیدیش
دیده خورشید نظاره از رویش • سنبلستان مشام از مویش • دست برد از طلعت خوبی • پای در گل
رفتارش طوبی • عارضش نوبهار باغ ارم • داغ پروانگی چراغ حرم • گرد آئینه را تجلی خیز • از مه و مهر
ساختش لبریز • گوهر عشق را دلش مخزن • دانه حسن را رخش خرمن • این تصرف نه مهر داشت
نه ماه • هر نگاهی که رفت داشت نگاه • در دل دلبران تصرف ازو • عشق یعقوب و حسن یوسف ازو •
پیش رویش بهشت ساخته رویی • چند خوبی صاحب این رویی • می پرستش حصار بوشم باد
ساغر خوش پرست نوشم باد • هشتم سیرت پسندیده و اطوار گزیده صاحب خلق بکمال

خلق بکمال رعایت مع عنایت جلال و جمال سلطانه تالیف اقتش بیگانگان در شرح متن آشنائی • و جاده
پیروی پیشش پیران خضر تشنه وادی رهنمائی • آب سحاب تدبیرش هم فرونشاننده غبار
لجاج و عناد • و هم رویاننده نهال صلاح و سداد • ریزه خواری خوان همتش اکسیر نعمت سیرچشمی •
و چاشنی گیری شهد نافتش موروث لذت دیر خشمی • بجلوه ماهچه رایات نیرش نور در دیده‌ها
ایثار • و سر پنجه شعاع خنجرش گلوی آفتاب در فشار • تند باران سحاب بیمارش حساب ستیدن
و سوهان قضا بخائیدن زنجیر عدلش کند دندان • از تصور نازک دلیش نشتر در رو ساختن
داد تیغ فعل بردبارش کوه در کمر باختن • با ملایمت خوی خوشش حریر خشن • و بار رانجه گلزار
خلقش شمیم ختن عفن • پیشانی در گشادگی عرصه خاطر کوشه نشینان • دامنی به پاکی پرده چشم خدا
بینان • مثنوی • رنگ عمر شهد رحمتش • تشنه خواه است بحر مکرمتش • چشم بر افتش نوازش را
جلوه از طلعتش طرازش را • قهر سطری ز صفحه کینش • کوه کاهی بسنگ تمکینش • گر سخنهای
تلخ زهر آگین • بگذرد بر لبش شود شیرین • هر به زیش چون سخن راند • منفذ لا استخوان
که میخواند • در جهان نیست آن نشاط و ملال • که کند خجلت از تغیر حال • بشکند آسمان والوانش
نشکند طاق کاخ پیمانش • ساخت کار کسی که با او ساخت • برد در عشقش آنکه خود را باخت
هر که رخسار او ندید چه دید • و انکه نشنید ز و سخن چه شنید • نهم فضایل و کمالات باندازه طبع و قاد
بلند آسمان کوتاه اوج • و با غور فکر نقادش ژرف دریا تنگ موج • بمعجز نغمهای داودی موم کننده
دلهای آهنین • در طوبت ترانهای باربدی از مغز زهره نوبت چین • در گلشن ترانه سازی
زهره را ابجل تسلیم شاگردی تا رک آرای • و در صفحه رقم طرازی صفر عطارد را نقطه امتحان قلم مرتبه
افزای • بلبل اگر نغمات نقش نو رس او نفس بر آمیزد • کهن ترانه خود را با حرف گل از منقار بریزد
بشهد فصاحت چاشنی بلاغت در کام و زبان دنیا شنم • و بکلید طلاقت قفل لکنت از دهان بی
بر داشته • بروشنی بیانش شام طبعان در صبح طرازی • و بر سائی ادایش کوتاه دستان در زبان طرازی
دست رس بیانی سره کجا است که قلم اش بر طاق بلندی نهاده و قدرت حریر ای الفاظ سنجیده گرا

فصاحتش به پنجابی قیمت داده ❊ عبارات را بالکی لولو عدن ❊ و الفاظ را نوی فیروزه کرده مثنوی
از خوی سمی جبهه ساخته تر ❊ تا بجا ماند آبروی شهر ❊ زر خالص سخن بدولت اوست ❊ گهرا لکرا بیت
اوست ❊ عقل را آورد برون ز خمار ❊ جام لفظش زمعنی سرشار ❊ حاجت فکرها از دوات روا ❊ منع زبان
کرده ز اختلاط خطا ❊ پر بها گوهر بیت سخنش ❊ گوش بنهاده چشم بر دهنش ❊ چرخ بیت از علو
گفتارش ❊ شتری از نقطهای اشعارش ❊ بادلش سار رسیده نها ❊ عاشق گفتش شنیده نها ❊ که
جزا ورد بنام استادی ❊ کوس شاهی بنام استادی ❊ زهی شهریار کامگار عادل باذل کامل
موم دل آهن پیمان منت سنگ عطا گران ❊ کوه وقار ❊ کاه نقار ❊ دل رام کن خاطر شکار ❊ شیرین کوی تلخ شنو
عفو کار جرم دو ❊ وطن در دل غریبان ساز ❊ تواضع زیب غرور گداز دل دهقان صبر از پی دوان ❊ از همه بر کنار با همه
در میان ❊ یوسف رخ حسن نهاد ❊ ابراهیم نام کعبه درگاه ❊ که روز ازل در دیوان دهش الهی در پیچ چنبر باد توهم
نرفته و پیر چه دلپذیر و خاطر خواه اوبوده قلم تقدیر رفته ❊ سال و ماه عمر ابد پیوندش در سیر سبز خیابان عشرت هیوم است
و غلغله فضل و کمالاتش در ثغور ساکنان سپهر هفتم ❊ کالای نعمت آنانکه بر خوان هنر استادیش ایمان نیار ند
و تخم شکر شاگردیش در زمین کام و زبان نکارند زبان شکر خود گرانست بندل زر و سیم همیانهای هزوران
سنگین ❊ و بخشیدن معانی و مضامین دیوانهای شاعران رنگین ❊ باظهار یک دو معنی از جمله معانی انعامی که
در جریده اشعار این ثناخوان ثبت است اشعاری میرود ❊ روزی در تعریف نور جمشید مرتبت اسب لاغر شتری
چند گوشش گذار ایستادگان مجلس بهشت نشان می شد شایه که در خاطر هم گذشته باشد که طبیعت کاهلی
از خود راضی نشده خیال را فریبی داده دکر را صید افکنی است یعنی را غیرت فرا ستش دریافته بدیهه قریب بیست
معنی و تشبیه بر ساترین ادائی بیان فرمودند یکی آنکه اگر این یورا ه جا بر نجیر رگ و پی الکل میخ داغها نه
بند نبیم است که بجلدی از جلد بیرون جهد و دیگر آنکه ضعف و ناتوانی این اسب بنامی است که هنگام تصور نقش
هرگاه بر قلم لغزید نی دست یا به آواز پای در افتاده کرده و از این نقش بند و قسم برای آستی که درین سخنان تکلفی
نیست و این خود سخنان تکلفی در خود بر داشت و دریافت بابت و اگر نه معاینش از آن گران تر است که بار
سبکی بر کردن توانا یان نهند ارباب استعداد را صحبت کتابخانه که مکان فیض الهی و مکتب خانه استادان

استادان را یعنی شاگردان اعلی حضرت ظل الهی است روزی بادم تخصیص انجاکه بهر جا رعایت مناسبت عیب است
چنانچه دیوان عدل و داد در دیوان و دیوان عیش و نشاط در بستان میدارند و دیوان زاری جود و کرم در خزانه و عودی بلبسی
فضل و هنر در کتابخانه مقرر است و فی الحقیقه غایب شده کافی که منوز خود را در پوست کشیده کتاب نام نهاده که
در هم نشسته اند بعضی از حاضران و مستفیدان و تعلیماتی که در باب شعر و شاعری شنیده اند از پاس قضا ارتسام
و متانت بنار کلام ❊ و انشراح افتتاح ❊ والتیام اختتام ❊ و تفصیل و توضیح ❊ و اجمال و ابهام ❊ و سنجیدگی عبارت
و شوخی اشارت ❊ و حشمت معنی ❊ و جودت لفظ ❊ و چسپانی ربط ❊ و تنگ بندی کلمات ❊ و کرسی ترکیب
و لغت قافیه ❊ و نشست ردیف و تلاش کیفیت ❊ و صافی سینه و پاکی زبان ❊ و عرق ریزی سعی ❊ و سحر
خیزی بی خواب ❊ و زاری حصول ❊ و دریوزه قبول ❊ و امثال اینها در دیباچه کتاب نورس که کهن سرای جهان از آوازه
پر آوازه است مرقوم گردیده لله الحمد که بمین تعلیماتش پیرانه سر بر خبریات جوانی می نازم و با شاه سواران این
فن عنان بر عنان می تازم و چه ترقی ازین زیاده تر خواهد بود که پرتویش بر تو عاطفت انواع جنت خطائی را طوری
ساخته و نخل پیرای و چمن آرائی گلزار ابراهیم انباز و عدیل ملک الکلام که بی عدیل و انباز است
و فرش زانو بر زانوی اصل و سحر نشش و دوش بر دوش اعجاز آری شناوری قطره ببازوی موج دریا است
و بیتابی روشناسی ذره به پرتو خورشید جهان آرا با وجود شغل ملک پروری و رعایت احوال رعایا دادگری
با حکمت کردی یعنی استادی عالم بر کردن گرفتن و زحمت تربیت شاگردان کشیدن غرض انتفاعات و رحمت
است هم تجلق روزگار و هم بار باب استعداد که تا طبعت صنایع نماند و انها بجلبهای وافی بهره مند گردند تا شفقت
و عطوفت را این پایه نباشد بتخت پادشاهی بر آمدن دست نداده تا در ترحم و مهربانی دریا نشوند گوهر دارای
و فرمان فرمائی بکف نیارند تفوق بهم اسم بمهربانی و شفقت است نه بوجوه طول ملکت مصراع شهنشه تر انکو
مهربان تر ❊ رحمتش بر روی هر که خندیده دیگر که بر ترحش بساط اشک نچیده گلنگی که سر انگشت مهربانیش نکید
لبش گزیده پستان مادر گردیده تنوب حرف مهربانی در فضل مهربانی که سند اعتبار و سجل افتخار این
بی مقدار است قلم با تحریر زبانی دارد از انجاکه عجز را نزد غرور راه کنند کوئی منت و قتی در کمین گاه فرصت
بعرض رسانید که محرومی سعادت بساط بوسی چون تحمل بی قراران از حد گذشته بار تنهائی بر سبکروحان

بادشاهی

خوش گرانست بعبارتی نمکین تر از شور محبت فرمودند که اگر تنهائی بودی چنین نمی بود چون شریک دارد نمی توان
ساخت کسی چه سازد فرد بکیست جان و صد و صد هزار کم است زبان فضول چه سازم بکه گویی ثنا
اگر بشرح عشرت غربت می پردازم حلقی را از وطن بر می آرم و تاب این رشک هم ندارم و اگر این حرف زبان نمی نوم
بغفلت بعض دور ماندگان می برسم و این تعدی بی رحم هم نیستم سه مسکن عیش و عشرتست دکن لب
بغربت فرقه زحرف وطن نیست از صبح روز وصل عجیب رشک بر اشراق شام غریب نعمهای
غریب ریخت رساز سخت آری ارشه غریب نواز در سخن بغز بر کشید زبوست لفظ و معنی غریب دارد
دوست رفتن از کوی او نصیب مباد هیچ کس در وطن غریب مباد معنی و صورت وفا و وفاق زیرها را محبت تریاق
هست خود را اگر کشور داد بهر تسخیر هر هنر در داد قسم جانی بنزد کافی او کو خدا و کس همزبانی او اگر غدر دراز
نفسی کرده نشود کوتاهی نشود مصرع این مدح و ثنا دیگران نیست که عذر تطویل باید گفت و خجلت اطناب
باید کشید سامعه در سعادتی نیفتاده که در شکر گذاری ناطقه نباید شرمسار شد و از شادابی کفتن تشنگی نشستن
هنوز می فهم اما چون آخر سکوت عجز مردم سخن خواهد بود دعا هم احرام کعبه اختتام بسته مصرع کو اجابت
لب پائین باز کن غزل کعبه اهل دل ابراهیم باد قبله نه چرخ و هفت اقلیم باد ازمه تو نوشت و تی
بزمین پیش قدرش چرخ در تسلیم باد مهتش ترکیب لفظ کم نخواست کاف سرکش را صلاة میم باد
نفی تخصیص از ثنایش واقعست نیک و بد را تره تعمیم باد تا یکی اجمل را امید است هاسرش
رادل دو نیم از بیم باد تا بدید عیش و عشرت انتقام عیشهای عالمش تقسیم باد عقل کل در مزرع آبادش
خوشه چین خرمن تعلیم باد داستان شاخ بستان خرمش غیرت گلزار ابراهیم باد
ایضاً دیباچه گلزار ابراهیم مولانا ظهوری ای نور بس گلزار ابراهیم از تو دی آتش نمرود تف بیم از تو
پیرایه داد و زینت عقل توی مکین سریر و شان دیهیم از تو سلطان لم یزل که پیکر آتشی نسل را
بحلای تسلیم پیرایه داد و نار نمرود را از نم رود رحمت سلب خاصیت کرده گلزار ابراهیم نام نهاد انقیاد
از حلقه بکوشان حلقه پرستاری و نمرد از از خار در بیابان بادیه خاکساری دولت دین در مخزن ازل
مهر بنهاده او دامانت ایمان در گنجینه ابد سر کشاده او جبهه ایمان از داغ قبول چون درهم بسکه نو دخت

بسکه خفت و چهره کهربا سیلی رد چون قلب در بوته گداخت قدرش ذره نامحسوس با بنیان وقت
تمکین دارد و نقطه دل را از خط شریان بسطح جسم آورده صورت معنی بر رو نگارد زهر خلوتی را از پرده مستوری
در انجمن رسوائی افکنده و رندی مصطبه را با جمعیت خودی در کوی بیخودی پراکند غزل عشق از خرابات
عقل از مناجاتی نقدهای معیاری صبحهای میثاقی داغهای نورانی شعلهای قندیلی دیدهای
مصباحی سینه‌های مشتاقی کاسهای دریائی بادهای طوفانی تختهای عرفانی و ورق سماواتی
زیردستان اندیشه را برسائی خم کمند بر کنگره بلند اندازی افشرده و خاکیان صف نعال را بصدر نوازش
بپهلو مسند برازش پرورده قطعه زیردستان را علو جاه او دست بالائی بر اقران داده است کثرت
توحیدکش از لیس ازدحام این وطن را فرد ایمان داده است بلبل ذات و کوثر صفات سر
در بادیه دل تشنگان طلب داده و مرهم کافوری شفا بر سینه راحت کشیده و بر ناسور داغ جگر تسکین نهاده مثنوی
لاله و گل تشنه باران او لعل و گهر رانده خواران او راز درون را نظر افروخته غیرت المثار زبان سوخته
ز آتش نمرود تف بیم زاد آب بگلزار براهیم داد سینه چندین هزار کان بخراش تیشه
کاوش خراشیده و چندین هزار لعل پاره از جگر بدخشان تراشیده تا یگانه گوهری از سلک دو کون چون اکلیل
بر فرق فرقه موجودات برگزیده و رشته طاعتش چون رقبه طوع طوق گردن اطاعت و حلقه گوش تسلیم
کرده و پنج نوبت ملتش باطنین دوازده طاس در باس مراتب شش جهت و ضبط نسبت چار عنصر
کاشت و کلاه چهار ترک شریعت با ترک کلاه یکی چون گل چار برگ خلافت یاسه برگ خلافت
بر بی‌سپری نگذاشت مالکان گردن دار بر خاک درش سر فرو تنگی نهاده و ملوک سرکش بر گرد
ریش تبقای ادب بر رو فتاده دیده بینش در چمن جبهه آتش در گذشت گل و لاله ابراهیمی
و لوح خاطر از سنبل و ریحان خطش سرمشق خطائی و اسلیمی گل نورسته در قربانگاه للآزادی دو نیمه
پناه خطیب عقل را بر منبر نه پایه ثنا بر آورده خطبه صفاتش بگوش ملکوتیان رسانیده و عصائی قلم
بزیر نعل سخن بر نهاده گوهر توصیفش بر دامن جبروتیان فشانیده سر رشته اندیشه در خم و پیچ جاده صفتش
سر گم و در رشته یاراز فکر بی پیچ و شرار ه محمدتش پر شور آشتلم نه سرانگشت وهم را برین رشته ناخن گرائی

ونه وقت خیال را درین حلقه اندازهٔ دقیقه کشائی ــ اگر در عجز بیچم خود ستائی است ، بچم سرور که جان نغمه نمائی
است ، ز لب حیرت که لب در کار ناتم ، شرد دندانه دندانه زبانم ، در گلزار سنگ و باد پر خس ، بلبند ابتاده
شاخ و میوه نورس ، نفس در سینها ماند از تکاپو ، جرس گم کرده آئین هیاهو ، زبان از گفتگان قصر کام است
که تیغ نطق در خواب نیام است ، زبان چه سنجد در ثنا و ضبان سزاواری ، و بیان چه سنجد در حمد قدر دیده
هر بی مقداری ، که سلسله جاده سروری را دم بدم و قدم بقدم سپرد ، و گوهر نسبت تاجداری از درج برج اختر ساخته
برج ببرج برد ، و ناقدان هر نقد که رو بعیار کاه وی غشی آورده ، خود را بر محک تشخیص زده چون زر سرخ از بوته زرد
روئی سر بر آورده ، حاملان حمل امانت امر که جرم افلاک شکل کفه و ثقل جبال وزن باسنگ آن نداشتند ،
دوش طاقت بزیر بار در آورده همه تن دل گشته حوصله بر تحمل آن گماشتند ، و آلت وزن هر پایه که در پایه سنجیدن
بود ، رو بر پایه میزان عدل مراتب سود ، نقد هر یک از نامداران تاج و تخت که موازنه سنجیدن داشت بر سنجیده
اما چربی رجحان جز بپله عدالت قطاب مطلق عمل عشیره از تار و پود کار و کارگاه بدائع خلقت برازندگی یافت
و ز پود برازش در پیکر هیچ یک نیافت ، فقره ، بغیر از پیکر ما دل خداوند ، که بیرون است قدرش از
چه و چند ــ آنکه هر فن را از شاگردی باستادی رسانده ، سرود امشق سماع او بآزادی رسانده ، هر کجا دنگ
زنان نورسش باکوفته ، خاک را کنج خرابها بآبادی رسانده ، در نغمه شبه نغمه نی نظیر و بمثال ، در سینه
مثل خود بلا شبیه و مثال ، ثمره شاهی نوبر نهال نغمه او ، و سنبله ماه مطلش بالهی ترانه چین زمزمه او حسب حال
این مقال و نصب مقال این حال ــ سلطان ازل که سر دلها ره داد ، آئینه بدست خاطر آگاه داد ، در دوشی
را جایزه شور ملک ، شاهی صلا نغمه بجا دلش داد ، ساز با کوششش بر تحریر مضرابش بسته ، و تارها چون
رگ و ریشه بر تن گشته ، نغمها از تحریک زخمه اش همه تن خسته ، و نوک سوزن رفو در دل زخم شکسته ــ
نقش باد در آگره بندد ، بگذاب راز ره بندد ، گل بفیض او سپرده صبا ، بلبلان را بلیحه عهد صبا گو
در دست زاهدان بسماع ، خرقه باد دوش صوفیان بنزاع ، قطره بخشد بابر مضرابش ، ذره چون آفتاب
بی تابش ، هیبت او روشناس هفت اقلیم ، هفت چرخ از درش بخط تسلیم ، جان عمر ، روح سخا
بقای همت ، ثنای طمع ، حصر مواهب ، غایت مطالب ، بر دو دولت ، کنز مرتبت ، دست بخشش ، دل گوش

دل گوش غنی ، آخر عشرت ، اول وسعت ، سیر سیر ، عشر عشر ، دل ده جان گیر ، پند باده وعظ پذیر ، ساز
نوازش ، حسن برازندگی ، قبول زیبندگی ، بر تخیل فکرت در صفاتش چون دیده خیال بسته ،
در تفحص اندیشه رشته بدحش چون جاده کوران گسسته از پرده نفاذ این نغمه بپرداد از نخل امر این رطب برداد
و لمغزای سخن نوازی بدین نشان آراست ، و نشان خرده پردازی بدین رقم پیراسته ، که دوران نزدیکی و نزدیکان
دوری ، شاهدان غیبی و غایبان حضوری ، ملک و ظهوری ، چهره پوشیدگان معنوی و روی گشادگان صوری را
نونهالان چمن تازگی ، و نورسان نورستان تازگی ، در صفت هر چه پیرایه جمال سلطنت است ، و آویزه گردن
مملکت ، نه هزار بیت فکر گزین که کیفیت نورس دم یکتائی اشترده ، و لذت در کام نه فلک فشرده ،
از قسم مثنوی مسمی بمنبع الانهار و نوع قصاید که مرسله گردن زیور است ، و غزل که دام غزالان صید کرا است
و ترکیب بند که پریشانی اجزا در سلسله افکنده ، و ترجیع بند که برجع ذوق پراکنده است ، و قطعه و رباعی چون
جواهر آبدار از کنوز خضاب کلک الطبار در آورده ، چون هیکل حرز بارگان علوی دست در گردن کرده ، یکه تازان خطه
ملکوت ، عرصه گیران عالم جبروت ، دو اسپه تازان جانباز ، علمداران بازار شهرت افراز ، یکه سواران میدان وحدت
دوئی مال عرصه کثرت ، حرف بحرف ، و لفظ بلفظ بسلاح کارزار آراسته و از مطلع با مقطع و از فقره تا مصراع
بپوشش بکار پیراسته ــ بیان در آمده نه الف یکه تاز دلیر ، بنیم تاخت در گیتی چو حلقه در زنجیر
ملک زرابه خواران گرفته بی جری ، زمین بقبضه اقطاع داده بی تسخیر ، زهی صف باحاطه شش جهت بر کشیده
و چهار طرف را بپایه بربع در کشیده ، نه هزار بیت هر بیتی باساسه کشوری و نه هزار قصر هر قصری از جلوه منظری
دلداران غیبت بتماشای والاالنظران از هر غرفه سر بر آورده و حوران عینی بنظاره شب العمران از هر دریچه سر فرو
کرده ، هر درستی که در سکه خانه طبیعت از تنگی ناروائی در بند سکه مانده ، حلهٔ زیور در بر دادند سکه
برسر داس در بازار ناروائی افشانده زهی طالع مشرق مطلع که ستاره آسمان فکرت در جلوه سرمی
فطرتش بدرست مغربی در حرج است و قرة العین غره غرا چون گوهر نامی نه دریا در درج دالاشانی
درج اگر در نقوه سرایم خلق کرده او است و اگر از سخن گویم از عدم بوجود آورده او ، قطعه ، نقشها را زهره اهتزاز
بند داشت ، سرود را از چاه بابل بر کشیده ، بر سر بازار بر اسرار وحید ، نغمه را از پرده در چادر کشیده ،

از ظلم راز کنجی ساز کرد آب سخنوران بخاک اندر کشید از شرم نوازش زمزمه باران قطره ابر بروی
خاک چکیده و از خجلت بنالش چشمه حیات در قعر ظلمت خزیده قلم رسیده خطش پیشانی بزمین مالیده
و کلک از انشای نزاکت رقمش زبان ترجمان گزیده فرد سخن اینجا رسید و لب بربست قلم اینجا
زد و ورق بشکست قطعه زاهد ابراهیم عادل شاه باقی است سخن باند جمشید است و جاش ملک شید
تاجدار تخت معنی ملک نوبت زبان بر طرف باش بآزادی صدف بالیده در بحر که گشت از
در یکتاش کلاش ثنا آغاز فتح انجام ختم است بدین است افتتاح و اختتامش شگفت
این نظم و رعنا بهشت خوان گرش گلزار ابراهیم باش

دیباچه اکبرنامه از شیخ ابوالفضل

الله اکبر

این چه دریافتی است ژرف و شناختی شگرف که حقیقت پذیران دقیقه رس و درد شنفیران [illegible] نفس
که بباریک بینیان جدول آفرینش و بر کارگشایان لوحه دانش و بینش اند در ترکیب عنصری و پیکر هیولانی
نقدی گرانمایه و گوهری والاطبع که در کالای قیمت بکنجد و میزان قیاس برسنجد و بکیال گفت در نیاید و از مقیاس
اندیشه بیرون باشد غیر از سخن که نسیمی است متحرک و هوائی متموج نیافته اند و چرا چنین نباشد که سرانجام
دار الملک معنی بی دستیاری آن امکان نه پذیرد و معموری خراب آباد صورت بی مددکاری آن در اندیشه
نگذرد بیت این چه سخن بود که شد آشکار پرده برانداخت ز هژده هزار نیست درین بزم برستیش نشست
حریفی بجز بر وستیش کارگشا اوست درین کارگاه صدرنشین اوست درین بارگاه هرچه در آمد بدل اهل هوش
دل بزبان گفت و زبان در دل گوش از دل برهم بدر دل رسید ناطقه و سامعه جولانگهش باد سخن را
برصدگاه هوش مشرق و مغرب ز زبان است و گوش چنانچه بپایه والای آن نبردبان آسمان تواند
رسید بپای بادپیمای خرد در بیدای نایاب پیدای طبیعت آن قدم نتوان زد آتشی مزاجی است بادنهاد
خاکی طبعی است آب نما منبش آتشکده دل اوج پروازش نشیمن گاه هوا گرمی بازارش بآب لالی نکاش
صفحه خاک مرتبه شناسان صدف عزت فراخور دیده و دریافت نمود چنانچه بهار الهی [illegible] خلف
صدق دل واشنفیده [illegible] دانش گوهر خاطر [illegible] خامه سخن گزیده فهرست نسخه
مفاخر و زینت دیباچه مجموعه معالی باشد [illegible] حمد خدای آسمان و زمین و حمد دادار جان و تن آفرین هم آغاز

هم آغاز نامه سرفرازی و هم انجام پیرایه دلنوازی هم قافله سالار سخنوران و هم شهریار سخنوری چراغ
کلبه تاریک نشینان انیس وحدت سرای خلوت گزینان درد افزای باطن مشتاقان کوی خداجوئی
مرهم سینه ناسور خسته درونان کنج ناشکیبائی نوش داروی شورابه نوشان اشک حسرت مومیائی شکسته دلان
زاویه خاموشی رزم آرای دلاوران نگارستان عشق بزم افروز معشوق مزاجان بارگاه اطمینان تشنه لبان دریافت
را آب ستانی بخش گرسنه دلان بادیه جویائی را جوع افزا از اینجاست که خرد پژوهان بیدار دل با همه راسگی
شوق و بی آرامی اشتیاق دست فکرت از دامن بوج کبریا کوتاه داشته تشنه لب و آبله پای هزاران جوش
و خروش فرو خورده مهر خموشی بر لب نهاده اند و به دستیاری انصاف پای ادب در دامن عجز پیچیده [illegible]
ثنائی آنرا از عطیه خانه تقدیر نداده باشند شروع نکرده اند بیت راه کمال ترا حرف و نقط ریگ دشت
عالم علم ترا شهر سخن روستا بر درت اندیشه را شحنه غیرت زند لطمه حیرت بروی سیلی جهل انقطاع یعنی
سپاس ایزد بیچون از احاطه امکان بیرون است و ستایش خداوندی بهمال از احصار اکوان افزون
بیت حدیث آنجا که از یزدان شناسی سپاس اندیشی ما ناسپاسی است توجراءت
بین که همت مرا بجوشش که گیرد قطره دریا را در آغوش نه پنداری که حرفش در کتاب است
که این حرف کتان و ماهتاب است سخن را چند باشی محمل آرای بدست آویز عجز اینجا به پای هر گاه
زمینیان را با آسمانیان رابطه مناسبت مفقود و خاکیان را با افلاکیان راه سخن مسدود باشد مکانیان
را بالامکانیان چه نسبت خواهد بود تا مشت ذره خاکنشین بالنسبت آفتاب عالمتاب قدس چه یارا
محبوس مطموره امکان و حدوث را بیابان پیمائی عرصه وجوب و قدم چه حد و کدام یارا ذره سرگشته را که یارا
را در شعشعه نیر جهان افروز تجرد هواداری چه بهره و قطره شبنم را با بحر زخار و ابر مطیر بحر اخضر خشک چه
نصیبه هیهات اگر ذره از آن فروغ بخش انجمن هستی گوید اگر چه او را می شناسد و او را می گوید اما از د
میگوید و او را میجوید لیکن تنگنای ظلمت را با ساحت نور چه نسبت و عدم مطلق را با وجود بحت چه جنابت
آفریده هر گاه از آفریده کامیاب شناسائی تواند شد نادمی چند در هوای شاه راه ابداع مکونات از بند یاد می
چند در صحرای ادراک عجائب مخزونات او نهد او را در معرض ستایش آفریدگار در آمدن چگونه

سترو بار نایافته را از خلوت سرای سلطانی سخن گفتن خود را در مضحکه زنام انداختن و سخره بکاره عوام ساختن است
پای سخن را که دراز است و دست ✽ سنگ سراپرده او سرگشت ✽ گرچه سخن فربه و جان پرور است
چون که بخوان تو رسد لاغر است ✽ ای برتر از کرسی عقول و اوهام و ای والاتر از ساحت عناصر و اجرام
چون معرفت ذات و صفات بخشیدی معلوم شد که سپاس داری برهت مالازم نکردی و چون نعمت بی‌نهایت
عنایت نکردی مفهوم شد که بدوست باشکر گذاری واجب نفرمودی چون در گفتار بسته دیدم در گاه کردار
کشوده یافتم بخود بخود گفتم که اگر توانائی سخن سرائی نداری و باد پیمائی نمی توانی کرد آزرده مباش که این
طریق چرب زبانان تهی دست است که لفظ را بخوب دلالکی بهای معنی فروشند حمدی که از روی فرمان
جهان مطاع سلطان خرد بر ذمت گرامی خانواده امکانی واجب شمرده انست که گوهر شب تاب خرد را که
از بخششهای معین مبدا فیاض است چراغ روشنائی ساخته در رفت و روب عرصه باطن و ظاهر کوشند اگر
منشیان کارگاه قضا و قدر فردی از افراد بنی آدم را در لباس تجرد و تنهائی داشته اند نخستین بکوشد در
اصلاح خود بنده و انگاه در فلاح دیگران کوشش نماید و اگر بجانب جمعیت آباد تعلق و تکثر که در سلسله نظام
کون و فساد از ان هم گزیر نیست آورده اند اگر فرمان روا است اصلاح دیگران را بر اصلاح خود مقدم دارد که مقصود از
شبانی پاسبانی رمه است نه غرض از سلطانی الکاهانی همه را اگر فرمان بردار است نخستین بر ادای حق
اولاالامر اقدام نماید پس نهانخانه دل خود را از غبار خواهش گران پای و خشم سنگ سر پاک سازد تا باین زینت
و زینت آرایش داده بچون و بهرو دکار درون و برون متخلق و متحقق گردد چون میان دو دل سخن باینجا رسید عقل سرگردان
را منزل از دور نمود اندیشه را وقت نقد خوش شد خاطر حیرت زده اگر چه از دشواری و درازی راه آزردگی داشت
اما از آهنگ ساز راه و نوید وصول خوش وقت گشته بود که ناگاه دل دو بین را باز پای اندیشه بسنگ آمد که مقصود از
ستایش الهی نه انست که صفات کمال او در پایه جدا سرا برگاه او نسبت دهد یا نعمتهای بی انتها و قدیم را
در شمار در آورد و در برابر آن متاع ستودگی حدوث آلود خود را پیش کشد تا این راز از حوصله بشری برتر داند
و از پس ماندگان پیشگاه سپاس گذاری باشد یا انکه خویشتن آرائی خود را ثناخوانی الهی نام نهد و از تاریکی
راه و بار نکی مقصود اگاه خاطر کرده و طمع حیله‌جوئی این را غنیمت دانسته از جهد باز مانده و آغاز در انچه حیله بسازد وقت

حیلت ساز دست انداز مقصود وانموده است نمایه ملک مراد از حمد انست که این نفس سپاس در دست خود آرائی خود
فروش را بر آستان بندگی در پایه بنیاد سرافکنده کی داشته از طاق نظر خود بین خویش افکند تا معنی بیچارگی او بصورت
نیاز مندی آراسته شود و ظاهر و باطن او بفروتنی و بی سرمایگی پیرایه گیرد تا شایستگی کنار مقصود را استرد
و بجهد داد از جان آفرین گراید و چون این متاع سپاس گذاری در بنگاه بشری فراوان علی الخصوص در سامان حالی
این راقم بی اندازه است چرا الحمد ایزدی باز مانم و از شکر سرمدی تقاعد کنم همان بهتر که از آفت مکر اندوزی این
خود سرای بر آمده خود را آماده سپاس بلند اساس کرده ام از انجا که مقصد بلند بود و مطلب ارجمند زبان سخن
ساز را دل رخصت نمیداد و دل معامله فهم از حیرت سر بر نمی آورد نه فطرت می که انشت که مثل نادانان نگارنده
تعلیه بدستیاری حرف و صوت در پیشگاه ثناخوانی خداوندی جل جلاله در آمده باستعارات مستعار و عبارات
مبتذل خورسند گردد و نه همت سپاس دوست راضی میشد که مثل دانایان کم حوصله دل از جستجوی او باز داشته
لب زند که تنگی او بر بندد و بیک اقرار ناقص که در مسائل بخلاف آن طریق مستمر دارد عجز نموده از سکی اندیشان
راست گوی ظاهر کند زمانی دراز درین اندیشه ماندم نه حرف کشیدن بود و نه دماغ خموشیدن که ناگاه از خرد
که فروغ هستی از وست دری از روشنائی گشاده و دل بر زده کرد را کردن امید بکنه مقصود بسته آمد پیام آگهی
بگوشش توفیق رسید که ای نقش طراز نگارستان معنی کتاب تصنیف نیکی که دیباچه بجد آرایش دهی حال فرمائی
زمین و زمان که بهر تاج پادشاهان می نویسی و سپاس ایزدی بتحریر می رود نیایش خدائی بتصویر می آید
حمد احمد تمی باید چه مصنوعات صانع بر کمال حدیث او گواه اند پاک که بزبان بی زبانی ادا شده ای آگاه دل که
آباد باطن را بدریافت این نیز برای نور مطلق میگردانند و لب را به بلند پایه حامدیت که بالذات منصب والای
بزرگ بنیاد وجوب وجود است بر سامد و پیدا است که در عالم عنصر عظیم تر تماشای و شریف تر گوهری از وجود گرامی
پادشاهان والا شکوه که سر انجام نظام امر عالم وابسته بدستیاری همت قدسی اعتصام ایشان است
نشان نداده اند و یقین که کار جهانی تیغ سپهر و ذهن عالی نشیمنی که اشتن جهان معنی در رو نهاد نشت ملک
جان جهان معنی ساختن خصوصا گیتی آرای که آهنگ دریافت شمائم نسائم بهارستان معنوی داشتم بر
سریر کامروائی سلطنت باشد با شماغه یوزبانی که با این دو حالت شگرف اند چشمه باطن سیراب دل شاداب

خاطر شود خاصه آن جلوه‌گاه خداآگاهان که بتاییدات ایزدی ازین مراتب فراتر شده زنگ آیینه‌خانهٔ معانی بزم
افروز شبستان حقایق شده محرم خلوتکدهٔ شهود و انیس صحبت سرای وحدت گشته بهجت بیدار بر تخت اقبال
نشیند و فرمانروای صورت و معنی و عقده‌کشای ظاهر و باطن بود و توفیق یابد چنانچه طرازندهٔ اورنگ شاهی و
فرازندهٔ لوای ظل الهی زمان مسعود ماست که مجموعهٔ نقش‌بندان فهم و خرد دیباچهٔ کارنامهٔ صنعتگران ازل و ابد است با چنین
اسباب فراوان حمد حقیقی که تو داری چگونه درین تکاپوی سرگردان مانده از شنیدن این پیام روح‌پرور صبح
دولت دمید سرمایهٔ سعادت جاوید میسر شد دیدهٔ امید روشن گشت عالم صورت رواج گرفت ملک معنی ابتهاج
یافت دامن مقصود بدست افتاد چهرهٔ مطلوب در نظر آمد سبحان الله این چه رسم بدیع که در کتابهای روزگار
سپاس دادار پاک برای زیور کتاب می‌آرند و دیباچهٔ کتاب را برای ثنای ایزد جان‌آفرین می‌آرایند
در صحایف جهانیان حمد را الطفیل مقصود بر زبان می‌رانند و درین شگرف‌نامه مقصود را الطفیل ستایش
می‌نگارند در روش قدیم ستایش حضرت معبود گفتار بود و درین تازه بارگاه خرد شاهراه ثناخوانی کردار است
سوابق در محامد الهی سخن انجامی می‌بردند و درین دیباچهٔ بدیع رقم بآن انسان کامل که پادشاه حق‌پرست است بناء
می‌برند یعنی آن خدیو جهان که بدولت خداجویی و خداپایی از نقاب از میان ظاهر و باطن برخاست ذره‌وار ارباب
تجرد و اصحاب تعلق محبت پدید آمد و حجاب از پیش صورت و معنی مرتفع گشت غفلت که راه مخالفت هشیاری گرفت
باز آمده از ملازمان شورست تقلید که از اقلیم تحقیق بر آمده شورانگیزی میکرد امروز طلبیان تحقیق بر دوش گرفته
از مستر سیدان درگاه است خودپرستی کور که خداپرستی گذاشته خلق‌پرستی کردی چشم بینا یافتی
شرمنده و سرافکنده بعبادتگاه ایزدپرستی درآمد حسد و ناتوان‌بینی که باد و مالیخولیا در سر و سودای جنون
در دماغ داشته بادآور دانایی توانا دم مناعت میزد خرد در تماشای حاصل کرده از گروه مستغفران درگاه عظمت
و طبقهٔ ساعدان جنود دولت است در طلب که صحت ابدی جان تواند بود از تنگی بیکسی آمده هم مقصودی و هم تامهٔ
می‌نماید و چرا چنین نباشد که درین زمان دانش‌افزا چراغ شبستان علم فروغ دودمان آدم پرده‌برانداز اسرار
غیبی چهره‌کشای صورت غیبی است و چگونه این در نظر هوشمندان دوربین بدیع باشد که عالم ادب‌شناسای
قاسم التعلق بندگان الهی باریک‌بین دقایق موشکافی صاحب عیار جواهر عرفانی است تا در عالم وجود

تا در عالم وجود پیشوای ارباب تجرد که ولایتش خوانند و مقتدای اصحاب تعلق که سلطنتش نامند جدا جدا بود
در میان بنی نوع کشاکش اختلاف بود اهل سراسیمه و دشت امروز که از بلندپایی پیش‌بینی و فراخ‌حوصلگی
و شمول مهربانی و عموم قدردانی و کمال ایزدشناسی این دو منصب گرانمایه که سررشتهٔ انتظام صورت و معنی است
باین گره‌کشای کنوز خردمندی و کلیددار خزاین خداوندی عنایت شده اگر وجود مقدس او درین خاصیت
بخشد برایند اندکی از بسیار از مکمن بطون بمامن ظهور آمده باشد هیچ میدانی که این شعشعهٔ عالم‌گیر نفس
نورانی کیست و قدم میمنت سرای که این سعادت بخشید این بدولت نورانیت و حقانیت پادشاه عالم‌پناه
زمان ماست یعنی آن شهنشاه معارف سپاه مظهر قدرت الهی مورد کرامات نامتناهی یگانهٔ درگاه احدیت قرب
یسار احدیت گوهر معدن شاهنشاهی نقش خاتم یداللهی فروغ خاندان گورکانی چراغ دودمان صاحبقرانی
صاحب سریر جوجی وارث سریر همایونی مبدع قوانین جهانبانی مخترع قواعد کشورستانی غرهٔ ناصیهٔ
صبح هدایت قرهٔ باصرهٔ آفتاب ولایت گرامی‌ساز گوهر آدم ولیعهد نیر اعظم انتخاب مجموعهٔ قضا و قدر
مقدمهٔ جنود فتح و ظفر لب لباب امتزاج لیالی و ایام زبدهٔ نتایج عناصر و اجرام چشم جهان جود و داد افضال
خال رخسار سلطنت و اقبال قرة الظهر شخص خلافت مسرة الصدر عدل و رافت فروزندهٔ گوهر
بخت بختیاری فرازندهٔ پایهٔ تخت تاجداری قدردان جوهر خردمندان قیمت‌شناس گوهر همت بلندان
گره‌کشای کار فروبستگان مرهم‌نه ناسور دلخستگان صاحبدل روشن‌رای جان‌بخش جهان‌آرای
روح مصور و عقل مجسم عالم جان و جان عالم روشن‌ضمیر حق‌بین طریقت‌پسند حقیقت‌گزین هشیار خرام
و دوام آگاهی بیدارنشین تخت صبحگاهی یکتای خلوتکدهٔ نور نواافزای نهانخانهٔ حضور عارف اطوار
سبیل کامیاب صلح کل مورد غرایب کرامات صاحب اعالی مقامات محرم اسرار
سپیدی و سیاهی مظهر حقایق کونی و الهی بنای روابط تقیدی و اطلاقی دانای رموز انفسی
و آفاقی منهل متعطشان زلال وصال مقصد متحیران طریق کمال مظهر نکات شگرف معارف گرامی
مورد علوم لدنی در منشور الهامی محفل‌آرای سفر در وطن شمع‌افروز خلوت در انجمن زودرس دیرگیر
بسیاربخش اندک‌پذیر دیدبان سفینهٔ کن فکان سفینهٔ دریای بی‌سرون دقیقه‌شناس خطرات

موی شکاف تقسیم رواتب ٭ فرخنده رای خجسته منظر فرخ طالع بلند اختر ٭ بردبار گران سنگ ٭ صاحب فر
عالی فرهنگ خردآرای بخردنواز ٭ دوست پرور دشمن گداز ٭ ملک گیر عالم آرای ٭ عدو بند کشورگشای
صاحب اورنگ عظمت و جلال ٭ رافع وسادهٔ حشمت و اقبال ٭ پاسبان دولت و دین ٭ نگاهدار تخت و نگین
طرازندهٔ هفت اقلیم ٭ برازندهٔ تخت و دیهیم ٭ شهسوار صف شکن ٭ شاهباز شیرافکن ٭ مجاهد میدان جهاد
اکبر ٭ مبارز جولان هفت کشور ٭ مشید بنیان سلطنت و ریاست ٭ مؤسس ارکان تربیت و سیاست ٭
معتصم عروهٔ وثقی عقل کامل ٭ مستوی حبل متین عدل شامل ٭ در روی بزمگاه تمام نظر ٭ در دل رزمگاه تمام
جگر ٭ در بزم عشرت ابر دریابار ٭ در رزم نصرت دریای خونخوار ٭ در میدان جرأت سیف مسلول ٭ در جولان
جلادت رمح معقول ٭ دریای موج انگیز عالم عطا ٭ سحاب آتش بار تیغ و غا ٭ انفاسش مجمره
گردان بزم روح ٭ الطافش مروحه جنبان صبح فتوح ٭ عدلش براعتدال فروردین از طبع خورده انگیز
خلقش بر نسیم اردی بهشت از خنده لبریز ٭ عنصر وجودش در فسح معلقات مرتاض ممتحن ٭ عقل سلیمش
در کشف معضلات مستشار مؤتمن ٭ ظاهرش در جمشیدی و شکوه فریدونی ٭ باطنش در دانش سقراطی
و بینش افلاطونی ٭ ظاهر و باطنش مرتاض ٭ چشم و دلش با مبداء فیاض ٭ دل را با زبان دمساز ساخته
وحدت با کثرت انباز کرده ٭ بیدار شو و پاس نفس گذشته پای بر هوا و هوس مانده ٭ حرف
معامله اش دکانچهٔ تلبیس و تدلیس برانداخته ٭ عیار دانشش قلب زراندود از زر کوه آسوده جدا
ساخته ٭ جلباب تجرد بر مفارق غرایم دریده ٭ طیلسان عفو بر تارک جرایم کشیده ٭ شکوه جبروت
از پیشانی عالمتش لمعه ظهور بیرون داده ٭ بارقهٔ لطف از نوابر قهرش زبانه نور بر کشیده ٭ هوشش
جگر سنگین جانان گداخته ٭ هیبتش زهرهٔ آهنین جگران آب ساخته ٭ دلتنگی روزگار اثری از گرهٔ ابرویش
گشادگی زمانه پرتوی از شگفتگی خویش ٭ دعای بقایش بر زبان خورد و بزرگ مقام گرفته ٭
مهر و وفایش در دل برنا و پیر آرام یافته ٭ بلندی نامش نامواران آفاق را پست کرده ٭ نگین
دولتش سران اقطاع را از دست برده ٭ لمعهٔ انبانش گوش هوش سلاطین آفاق باز کرده
کوکبهٔ جلالش چشم اندیشه ملوک طوایف فراز نموده ٭ صیت بلندیش در گنبد گردون پیچیده ٭ آوازه

آوازه شکوهش کران ناکران رسیده ٭ صلای عطایش از اقصای شش جهت گوشه درگاه والایش
متوطن منتخبان هفت اقلیم گشته ٭ دولت روز افزونش کارنامهٔ از زمان داده و ارشد طالع همایونش رساجهٔ
سعادت ثابت و سیار نموده ٭ مثنوی ٭ آن شهنشاه آسمان پایه ٭ چتر اقبالش آسمان سایه ٭ چمن آرای
دانش و فرهنگ ٭ پایه افزای افسر و اورنگ ٭ تخت قدرش به دولت ارزانی ٭ شخص فرهنگش گشاده
پیشانی ٭ حضرتش قبله گاه حق طلبان ٭ رافتش چشمه سار تشنه لبان ٭ زیر پا کرده از کمال اندیشی
تخت شاهی و قطع درویشی ٭ نه فلک بر مراد او دوار ٭ هفت اختر بکار او سیار ٭ بزم سازی زبان
بهشیاری ٭ پاسبان جهان به بیداری ٭ مهر و کینش به بزم و رزم درون ٭ جام لبریز ده ز باده و خون
بیم خاقان ز گرمی خویش ٭ وهم قیصر ز چین ابرویش ٭ آسمان جلوه زمین تمکین ٭ صاحب عقل کل
جلال الدین ٭ نور خورشید ذات و ظل اله ٭ گوهر تاج و تخت اکبر شاه ٭ این جهان کمین از دو تو باد
کوکبش آفتاب بر تو باد ٭ این نیت درست و عزم جزم یکبارگی گنجور خزاین آفرین آفریننده شد
بوالعجب خزینه داری که از خرج نقد جمع افزاید و از جمع نقصان پذیرد ٭ بدولت اخلاص کیمیاگر شدم
خاک مفلس را توانگر ساختم دست نوال گشودم و در خزینه کشادم نکهت بودم دولتمند شدم حرف سرا
بودم ثناخوان گشتم بر آستانهٔ مجاز در حقیقت گشودم ساده لوح بودم نکته نگار شدم در مراد که بر روی من
فراز بود از گشایش ایزدی باز شد سرافکندگی سرافرازی بدل گشت ناکرده من بکرده مجریش
و ناگفتهٔ من بگفته موری گشت از بار عام بدولت سرای خاص آورده من بی زبان را زبان سخن سرائی
بخشیده رخصت سخن فرمودند خواستم پیش از شروع در مقصود چنانچه رسم پیشینیان بر طایفه از طوایف
عالم است که عنوان کتاب را بعد از سپاس ایزدی به دعای والانژادان قدسی و صاحبان نوامیس الهی
که در شبستان عالم شمع هدایت و انافت افروخته به نهانخانهٔ عدم فرو رفته اند چه طریق عموم و چه با خصوص
مزین کرده اند این مجموعهٔ محامد ایزدی را نیز بدان نمط بپردازم و دعایی کرده که در پیشگاه دریافت این کس به بزرگی
و هدا شناسی جا دارند بعبارتی که دل خواهد ادا نمایم لیکن چون این بی پرده حقیقت از راه مجاز میانه
گرا گرا آشفته رائی در بارگاه سلطنت راه یافته سفارش مهین الاران سعی گر نماید دیو وسیله خود خواهد

که بتکلیف بیکی آن دولت را رخصت پذیرفت ماجرای زبان کوتاه نه بر آینه لبغاست یا چگونه منسوب که دانسته

قطعه: چه یارا اشتباه را که رخشنده مهر را * سفارش بخورشید انور نویسد * همین زنت قدر اویس که خود را

دران حضرت از ذره کمتر نویسد * در حضرتی که بزرگان نوازش یافته آن درگاه را رخصت خواهش نبخشیده اند

و قدرت سفارش مورچه نداده از چون منی درمانده بل راه نیافته کجا سزد که برای برگزیدهای آن درگاه استدعا

رحمت و بخشش نماید و التماس مغفرت و رضوان کند و اگر از نافهمی زبان جرأت دراز سازد در عدالتگاه

تمیز بچه نام نامزد شود و در بازپرس انصاف بچه طعن مطعون گردد بنابرین خاطر را ازین اندیشه باز آورد

خود را آماده آن ساختم که اگر همت دستگیری کند و توفیق یاوری نماید احوال سعادت منوال بادشاه صورت

و معنی پیشوای دین و دنیا را نگاشته کلک بیان گردانم و صفات جمال و جلال و نعوت عظمت و کمال

و بدایع بزم و غرایب رزم و شرایف عبادات و لطایف عادات این برگزیده الهی را بی شایبه تکلفات

نثر پردازان نظم گستر فراهم آرم تا حق عبودیت و ارادت و نعمت گذارده باشم و هم حقیقی بر نورسان عالم شهود

و آیندگان قوافل وجود ثابت گردانیده هر چند هر یکی ازین چهار چیز باعث تیزی بود بر اقدام این امر رفیع قدر

اما ازانجا که مقصد بلند و همت کوتاه بود این دولت میسر نمی شد و این امنیت بحصول نمی پیوست تا آنکه

بر پیشگاه خاطر اخلاص مظاهر چنین جلوه دادند که درین شغل شگرف همانا که حق مخلوق میگزاری حق

خالق نیز بجا می آری اگرچه لوازم آداب ارادت و حقوق نعمت رسیدگی ادا میکنی در زمین بحکم خدای جهان آفرین

قیام مینمائی روز بروز این عزم مصمم می شد و شگفتگی را اسباب آماده می گشت تا آنکه از بارگاه افضال کخصوص

تربیت این نظر کرده خود و عموم مهربانی مستعدان سعادت برین پیش قدم سالکان شاهراه ارادت

نظر باخلاص و ودادیترین قوافل ارباب سعادت نظر یعنی مراد ابوالفضل بن مبارک که اللهِ جهان زیکی

ارادت بر تارک دل مانده و دستین بهمت طراز عقیدت پرستیده نزار عالم افشانده پرتو بشارت

تافت که سوانح احوال اقبال قرین و وقایع فتوحات دولت افزای ما را بخامه صدق نگارش

نماید چگونیم که این حکم نوشتن سرگذشت بود یا بخشیدن همت نگاشتن را اجازت فرمود یا دل را

سعادت بخشیده واقعه نویس جلایل آثار ساخت یا زبان اعجمی را فصاحت گفتار کرامت کردنی لی

کرامت کرد نی نی سخن را بال و قلم را قدم بخشید سروش غیب بود که از عالم بالا مژده جانبخش رسانید

یا ناموس اکبر که از پیشگاه جبروت تنزیل وحی نمود لاجرم غایت تکاپوی و نهایت جستجوی در جمع کردن

جرایده احوال و صحایف واقعات حضرت شاهنشاهی بجای آوردن گرفتم و مدتی از ملازمان درگاه و قدیمیان

این دودمان دولت از پیران برگشته راست گفتار و جوانان بیدار مغز درست کرداری پرسیدم و بقید کتابت

می در آوردم و باطراف ممالک حکمی که بخدمت قدیم درستی و راستی متعین تفحص و مظنون برخی بود مناشیر

عالی شرف صدور یافت که نقل مسودات و یادداشتهای خود را ببارگاه حضور فرستادند هر چند این

داعیه سعادت افزا بتمام انجاح نیافته بود و این آرزو بکمال انصرام نگرفته که حکم مجدد از پیشگاه مقدس

لمعان ظهور داد که فراهم آورده هایی که بتسوید رسیده باشد بیاض برده بمسامع اجلال رسانند و آنچه

بعد ازین رقم پذیر شود ضمیمه این کتاب گرامی سازد و آنچنان تفصیل که از دقایق احوال و جزئیات

امور هیچ فرو گذاشت نشود آنرا بهنگام فرصت حواله کنند بنابر حکم بادشاهی که ترجمان فرمان الهی

است از اندیشه که مکنون ضمیر بود باز آمده مسودات را ساده از آرایش نقش و نگار عبارت در

قید تحریر کشیدن آغاز نمودم و از سال نوزدهم الهی که قانون واقعه نویسی از فروغ رای جهان آرای

شاهنشاهی پرتو ظهور یافته بود دفتر واقعات را بدست آوردم و از ان صحایف دولت تحقیق تواریخ

و تشخیص بسیاری از سوانح گرامی نمودم و نیز جدی فراوان رفت تا اکثری از مناشیر ملکی که از ابتدای اورنگ نشینی

تا حال که آغاز صبح اقبال است بحدود اقطاع شرف نفاذ یافته بود چه بجنس و چه بنقل بدست در آمد

با مضامین مقدسه او سرمایه این شگرفنامه گشت و کوشش بلیغ بجا آوردم تا بسیاری از اکثر ارکان

عرایض که اعیان دولت و منتسبان عتبه سعادت شرح سوانح اطراف مملکت و تفصیل سوانح

ولایت معروض داشته بودند ضمیمه گنجینه معانی شد و از اسباب تشخیص و تحقیق خاطر مشکل پسند گشت

و همت گماشتم که مسودات و بیاضهای هوشمندان خبرت گزین روزگار فراهم آمد و ازان نیز

ذخیره برای شادابی و سیرابی این گلشن دولت برگرفتم و با اینهمه اسباب و گنجوری خزاین مطالب

چون از دیرگاه خانه نقل خراب است و اختلاف و تناقض در اخبار و آثار شایع یافتند

نموده از حضرت شاهنشاهی که بقوت حافظه کامله جزئیات و کلیات وقایع و سوانح را که از سالکی (؟) که فضل بیولانی (؟) ما احتراز بود
تا امروز که سال آخر دهه بالغ نظران حقیقت بین اند بخاطر اقدس مرتسم دارند التماس تصحیح شنودهای خویش نموده
در مجالس متعدد صحبت رسانیدم و شبهات و شکوک را بکزلک تحقیق و ایقان محو کردم و چون بالمن را اطمینانی پدید آمد
خاطر اخلاص پیوند را بتدابیر (؟) محمود کارفرمای این مطلب عالی کردانیدم امید که بتائید اخلاص این خدمت بانجام رسانم
وانچه از عجایب این نوباده چمن کاینات و فهرست کارنامه مکونات درخور استعداد خود دریافته باشم ظاهر کنم تا
تاریک دلانرا شمع بصیرت بر سر راه خرد نهاده آید و روشن ضمیران را سرمایه مزید آگاهی شود سبحان الله چه دولت
است که عبادت الهی را در پرده خدمت بادشاهی و بندگی بجای می آورم و دستور العمل سلطنت صوری
و معنوی و آداب نزدیکی بادشاهی و بندگی را برای کافه خلایق از بادشاه تا گدا ترتیب داده سرمایه دولت ابدی
خود میکردانم و چون درین کتاب که حمد نامه ایزدی است بهر زبان نام والا شکوه این بادشاه آفاق بصریح
بردن از ادب دور میدانیم لاجرم بحضرت شاهنشاهی عبارت را کرامی میسازم و از بادشاه غفران قباب
والد بزرگوار آنحضرت بحضرت جهانبانی جنت آشیانی اکتفا نموده سخن دراز میکنم و حضرت والده ماجده آن
قدسی نژاد را بحضرت مریم مکانی که حضرت شاهنشاهی را این خطاب مستطاب در ضمیر انور گذشته اشارت
می یابم و از جد کرامی این خداوند جهان بحضرت گیتی ستانی فردوس مکانی تعبیر نموده عبارت را کوتاه میکردم

دیباچه شاهجهان نامه از شیخ حمید نگارین کلامی که گزارش آن دامن معمور را جواهر آگین کند و نگارش آن صحیفه

کاغذ را نگارخانه چین سپاس والا اساس آفریننده آسمان و زمین است ❊ رنگین مقالی که دیباچه صحیفه
دانش و سر لوح منشور ستایش بی قیاس دارنده مکان و مکین ❊ قیومی که سایبان آسمان را بی
الطناب و ساطین برافراخت و سحاب مدرار را بحکم وانزلنا من السماء ماء مبارکا سبب فزونی
رزق و فراوانی مواد معیشت ساخت و بساط زمین را بی ادوات و آلات گسترده محل سکون و مطلع
مکان کسب و انتفاع کردانید صانعی که همگی مصنوعات بمضمون وفی کل شیء له آیة تدل علی انه واحد بعضی
بزبان حال و لختی بلسان مقال حمدگزار ذات مقدس و ثناپرداز وجود منزه اویند منشی که خامه ارادتش
بمداد لیالی و بیاض ایام سجل آیات بینات بر وحدت ذات و کثرت صفات نگاشت قادری که

قادری که بنیرنگ سازی قدرت از کونا کون آفرینش کارپردازی بار و باد و از نشیب جای هستی بر فراز کاه هستی بر آورد
مقدری که شگفت پردازی تقدیر او پیوند جان آسمانی را با جسم زمینی مصدر امور عجیبه و مظهر آثار غریبه نمود
مقضانی (؟) که افضال بی زوال او ان انس را جمع تر دو و تحشم ساخته بر تبه والای خلافت بر گزید خلاقی که عنایت
بی نهایت او با ایجاد لغات مختلفه و احداث السنه متنوعه تا هر کس آنچه خواهد چنانچه خواهد ادا نماید توانائی گزارش
مقاصد بخشید ❊ نظم ❊ انکه دانرا زخاک تن کردن ❊ باد را فیض سخن کردن ❊ منعمی که ابر انعامش بر دور و نزدیک
بارانست ❊ مفضلی که فیض فضلش بر دوست و دشمن ریزان ❊ کریمی که از کمال کرم انبیا و رسل را که رهنمایان دین
و پیشوایان اهل یقین اند برانگیخت تا بمناسبت تجرد از پیشگاه الوهیت که عقل دوربین و وهم تیزرو در نوردیدن
ساخت ادراک آن عاجز آید استفاضه نموده بعلاقه تعلق بدنی نوع افاضه نمایند و چون اظهار صفات کمال
آن ذات بی همتا که عقول عالیه لسان او ان سافله در بیدای ناپیدای عظمت و جلال او هایم و واله اند
مقدور بشر نه نعمت عامش فزون از قیاس شمار بر تابد و رحمت تامش بمقیاس تخمین در نیاید لاجرم حمد او
جز اعتراف بعجز و تشویر از ادای آن نتواند بود و شکر او جز اقرار بقصور و تقصیر در گزارش آن نتوان نمود
بر کاه تجرد نهادان آسمانی را دست ادراک از دامن بوج معرفت او کوتاه باشد مجبوسان تنگنای زمین را
چه یارای دم زدن از ستایش والای او است خردی که از بدایع مکنونات تن که اثاث البیت او است چنانچه
باید آگاه نباشد از ذات بی شبه و چون که در مضمار شناسای آن اشهب دانش لنگ است و در اشک و سنگ
در سنگ چگونه کامیاب دانائی شود زهی داد ار بی نیاز سپاسی را که نه درخور کبریای او است موجب مزید
نعمت ساخت و ستایشی را که نه سزای حضرت علیای او است مثمر افزونی قربت اینت کرده کار بنده نوازی
که بجای نعمتی چنان داد از شکری چنین قاصر خرسند است و بازا قربتی چنان شایسته بستایشی چنین نا سزا
رضامند و صلات صلوات صافیات و تحف تسلیمات نامیات که رایحه آن عرصه بسیط و خاک را از آن
طبله عطار عنبرین کرداند و نکهت آن حقه خضرای آسمان را چون ناف آهوی چین مشک آگین نثار ❊
ارواح انبیا خصوصا ذات مطهر و شخص مقدس فلک خورشید هدایت ❊ خورشید فلک ولایت ❊ همای اوج
جلالت ❊ اوج همای رسالت ❊ گره گشای کار فرو بستگان ❊ مرهم بند ناسور دلخستگان ❊ زمین آسمان بما

آسمانی زمین گرا محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم که ثمره دوحه آفرینش و خلاصه جهان دانش و بینش است
و مفتاح مغلاق باب نبوت و مصباح کارگاه فتوت ع انبیا گرچه محتشم بودند هریکی حرفی ازین رقم بودند
گرچه پیش اندیشش ازین چه غم است هیچ حرفی بهیچ رقم است ولطایف ثنا و لطایف درود
بر اهل بیت طهارت که دُرری فلک رسالت اند و لآلی صدف ولایت و بر اصحاب و احباب او که بحدیث اصحابی
کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم نجوم آسمان هدایت و رجوم شیاطین غوایت اند خصوصا خلفاء راشدین که چهار
رکن کعبه دین اند و چهار عنصر شخص یقین متواتر و متوالی باد بر متفحصان اسرار و متتبعان آثار پوشیده نیست که نور انوار
وعالم الخفایا والاسرار چون خواست که بعنایت بیغایت افتادگان را از خاک ذلت بردارد و نیازمندان
بر فراز عزت برآرد خاکی را که نسخه جامع تجرد و تجسم بود پایه اعتبار برافزود و بزبان گویا و دل دانا امتیاز بخشید
بجامعیت کمال و کمال جامعیت بر مسند خلافت متمکن ساخت و فرشتگان را با مار نامه عصمت بسجود آن حضرت
و چون اجل موعود او در رسید و امد معهودش منصرم شد برخی از اولاد امجادش به نیروی حکمت و شجاعت بالخلافت
کبری و صغری که از آن نبوت و ازین سلطنت گزارش میشود در عهده ... خالق بیچون و حسن سلوک
در معاشرت و معاملت با خلایق گوناگون تیغ زبان و اگر در نگرفت زبان تیغ بکار داشته موجب انجام
اسباب معاش و معاد گشتند و در ضمیر که توانائی این دو بار گران نبود این دو خطب خطیر از هم جدائی گزید
حاملان خلافت کبری با انبیا و رسل منحصر گشتند و متحملان خلافت صغری بسلاطین و ملوک تا آنکه نوبت
ظهور اکمل کاینات و افضل موجودات و اظهار فضایل و کمالات ذات قدسی صفات مصراع آن بیش
ز آفرینش و کم ز آفریدگار رسید و جهانی از دریای بار عنایتش که چون عنایت دریا بار عام است بلآلی
هدایت برآمود و از آفتاب ظهورش که چون ظهور آفتاب تام راه سعادت نمود و از آنجا که وجود سعادت
آمودش علت غائی ایجاد موجودات بود ناگزیر مرتبه خلافت باوج کمال ارتفاع نمود و چون بناکامی از زندان
و کامیابی آسمانیان ازین خاکدان فانی بنزهتگاه جاودانی انتقال فرمود عبای خلافت را خلفاء اربعه
بدوش همت برداشتند و همگی نیت حق گزین و طویت صدق آیین بر اعلاء کلمة الله گماشتند و آنچه
در زمان صدق نشان صدیق از اقامت احکام دین و استقامت امور مسلمین خصوصا قتل اهل ردت و در

و در روزگار حق آثار فاروق از عدالت و داد گستری و ظالم گدازی و مظلوم پروری و گشایش بلاد اهل عناد
بوقوع پیوستن و در رهای فتنه و فساد و در ایام سعادت انتظام ذی النورین از فتح امصار و تجهیز عساکر اسلام شعار و در
اوان شجاعت عنوان حیدر کرار از گذشتن کینه آوران کفر کیش و بستن دلاوران عداوت اندیش و شکستن تیها و
انزواحش تجاهلها بروی کار آمد از کثرت اشتهار و فرط انتشار محتاج اظهار و شرح نیست و چون زمان سعادت عنوان
خلافت نبوی بمقتضای الخلافة بعدی ثلثون سنة ثم یصیر ملکا عضوضا بسر آمد و کار از خلافت بسلطنت محض و ملکیت
صرف افتاد و مدار سلاطین بر دراز دستی و ظلم پرستی و فرو گذاشتن حقوق معبود و عباد و انقراض طرح لذات جسمانی
بی بنیاد شد چنانچه در تاریخ نامها بتفصیلی گزارش یافته که نگارش آن جز فرسودن زبان خامه و خراشیدن
روی نامه فایده دیگر ندهد دار سمای سلطنت جز اسمی و از حقیقت فرماندهی جز رسمی نمانده بود لوازم این امر عظیم
و مراسم این شان جسیم مختل گشت و عدالت و مسوت که میزان انتظام اسباب معاش و معیار التیام مواد معاد
است مهمل ناگزیر ارادت کامله ایزدی و مشیت شامله سرمدی بران رفت که دعایم این رتبت جلیل و قوایم
این منزلت جمیل از سر نو بلندی گرای گردد از آن روی که شایستگی این کار گران اعتبار در ذوات ذوی
السعادات فرمان گزاران این دودمان قدسی نژاد که از زمان نوح تا امروز ظهرا لعبد ظهر تخت نشین و باد شاهان
و دهرا لعبد دهر تاج بخش و تاج ستان حضرت ذات ملکی ملکات فرازنده رایت دین و دولت برازنده تخت
ملک و ملت ثالث القطبین معین الدنیا والدین غیاث الاسلام والمسلمین امیر تیمور صاحبقران که بتایید ایزدی
سی و پنج ساله بر تخت اقبال جلوس نمود و بنیر سرمدی آنچه بلاد توران و ایران و روم و هندوستان و جهت
آسمانی رفعتش در عرض سی و چهار سال برگشود تا انقراض عالم زینت افزای تاریخ نامها خواهد بود چنانچه
پایه یافته آمد باقی این بنای عالی با سامی این گرده والا شکوه بلندی گرای شد و چون استعداد این
کار بزرگ و قابلیت این بنیاد سترگ در نفس نفیس و شخص قدسی سرمایه عدالت و نصفت پیرایه
رحمت و رافت صفاده امتزاج ادوار و اکوان نقاده مزاج عناصر و ارکان مطلع انوار جهان گشای
مخزن اسرار عالم آرای منبع معالی و مکارم مرجع اعالی و اکارم مجدد مایه و اشرف مکرمتیه اکاسره
منبع معارف حکم منشاء محاسن شیم رحمت اعم آفریدگار سایه اتم پروردگار بسیار بخش

کم پذیر • زود عفو دیرگیر • دوربین دشوار پسند • صواب گزین عیب پوشنده • روشنضمیر مهر تنویر • مهر افسر سپهر سریر • رافع
الویهٔ تحقیق • ناصب اعلام تدقیق • ایزدی بکمت عرش مکان • گردون شوکت قدر توان • فروغ گوهر بختیاری • آب
شمشیر جهانداری • فهرست مکارم اخلاق • مجمع مفاخر آفاق • برافروزنده چراغ بینائی • برافرازنده پایهٔ دانائی •
مظهر عظایم کرامات • منشار شرایف آیات • صورت روح و روح صورت • معنی جان و جان معنی • غرض اصلی
از اختلاف لیالی و ایام مقصد کلی از ائتلاف عناصر و اجرام • اسوه برافروزندگان چراغ سیل • قدوه نوردیدگان
راه نظام کل • در بزم بهره دست • در رزم همه دل • گاه تخت نشین زبان • هنگام کوشش عزربان • رخش
رایت فیروزی • تیغش آیت بهروزی • آسمانی از رفعت در یک افسر • جهانی از خرد در یک سر • شمایل
خسروی از اطوارش پیدا • دلایل سروری از آثارش هویدا • تاجداران پرستارش آرزومند • پرستاران
بتاجداری نامزد • پایه بخشش بر کردن شیر کردن • گاو چرخش زیر پایه کردن • تاج از سر عرش کرانش
در مباهات • سمت از پای فرقدان ابن سالش در ثبات • نسیم کرمش اشجار مرکان زده را
بجواهر ثمین آبستن کند • ابر افضالش از شورستان مهر گیا بر دماند • همتش ملک سلیمان بپای موری نشاند •
عدالتش دل موری بسلیمانی نرنجاند • عزم شتاب آمیزش چون شتابش جهان پیما • حزم درنگ گزینش
چون عهدش پا برجا • رایش روی آینه مصالح جمهور • رولتش آینه روی صوالح امور • دستش در جود گستری
ید بیضا • جبینش در عالم افروزی خورشید ظلمت زدا • با اجاد سیطش فراخنای شش جهت را در گرفته
صدای پنج نوبت جهان کشایش گوش هفت فلک باز کرده • در زمانش اختر آمال روی وبال
ندیده • در اوانش زنگ ناامیدی بر آینه امانی ننشسته • لعبطه عنانی جهانی مسخر کرده • بهنفت
رکابی سلطان فرمان بر پادشاهی را بادوام آگاهی انباز ساخته • تجرد را با تعلق دمساز کرده • تیره
اوراق افلاک از صحیفه مکارمش جزوی • خط استوا از صفحه مفاخرش سطری • دادگستری که
تا رایات عدل آیاتش بر بساط زمین سر برافراخته • بزیر جان شکر چون شیر علم بخوردن باد در ساخته
و باد خزان در احیاء اموات نبات خاصیت دم مسیح بر دی روز انداخته • بتوجهات پادشاهانه اش قاعده
موالفت ملک و ملت استوار • و بتدبیرات ملکانه اش رابطه موافقت دین و دولت پایدار • شرفات قصر جلال

قصر جلال بی زوالش سر با سمان برافراشته • اقبال بی همالش بگلگونهٔ دوام مسیح برافروخته • رونق عبادت در رواج بجایی
بجایی رسیده که در میکدها بجای عربدهٔ مستی تکبیر خدا پرستی است • و عوض نعرهٔ میخواران مناجات شب زنده داران
دختر رز که پرده از رخ برانداخته در کوچه و بازار جلوه گر بود از خجالت عدم سر برنمی آرد • دستی که شام را به اقربت العنب
بجام می رسانید جز بسبحه گردانی کار دیگر ندارد • کوی بی سر و بن چرخ در خم چوگان او • ابلق هر کش زبانه زیر ران او • فتنه
بیدار که زمانه را آشوب خانه ساخته بود سر بر بالین خواب گذاشته • مایه امن و آرام عالمیانست • روزگار
جفا کار که جهانی را به بی آرامی انداخته بود در سلک پرستارانش منسلک گشته • هوا خواه جهانیانست • فرد • انکه
زو دست در سرافرازی • ملک ترکی و ملت تازی • ابو المظفر شهاب الدین محمد صاحبقران ثانی شاهجهان
بادشاه غازی که همواره جباه خواقین گردون اقتدار بسجود عتبه علیه او منور باد و شفاه سلاطین والا مقدار
بتقبیل سده سنیه او متحد • چنانچه شاید جلوه ظهور داد کوس این دولت سامی با اسم گرامی او بلند آوازه شد
و اوراق این سعادت نامه بنام نامی او در شیرازه • **تمهید** • باعث نگارش این نگارین نامه از انجا که
مدیح حضرت آسمان رتبت نیک بسجی عالم است و خیر سکال تام در خاطر قدسی مآثر پرتو افکنده که چنانچه سیاحان
بیانی فصاحت صحیفه ترقی بذکر محامد خاقانی تزئین نموده گوش و کردن روزگار را بقلاید مناقب او
محلی و معلی ساخته اند و سیاحان بحار بلاغت جریده هر دری بنشر مفاخر جهانبانی نظر نموده محافل را
بنجوم مآثر او مبخر و معطر گردانیده • اگر تدبیرات صایبه و افکار ثاقبه که برای استقامت فرمانروائی از قریحه صواب
اندود این نیازمند درگاه بی نیاز حقیقی بروی کار آمده و بتوجهات بیداری و متعالات هشیاری که بجهه آسایش عالمیان ترتیب
اورنگ آرائی از فکر دانش افروز این پرستنده کارساز تحقیقی جلوه ظهور یافته بضبط نگارش درآید هم موجب انتشار
محامد جلیله این دودمان علیه دولت و اشتهار مکارم نبیله این سلطنت والا مرتبت گردد و هم لآلی دریا بار ملکداری
و درراری سماء فرمانگذاری را دستور العمل جهانبانی باشد و هم دیگر سعادت آئینی را قانون ملک رانی و جهت
برای این کار والا آثار طرز گران از اگر نامه که در تلفیق مضامین نوائین و تنسیق عبارات دلنشین بطراز رنگینی
و نازکی مطرزات پسند خاطر دشوار پسند خدیو دانش نواز دانا پرور افتاد جست و جوی کسی که بایین طریقه
انیقه مقاصد را ترتیب دهد و مطالب را تهذیب نماید نمود غالباً انکه بفحوای **فرد** • هرانکه نیابود دولتی را • اگر بجوید گوهر فراش

دولت؛ بوسیلهٔ بعضی از ملازمان بساط قرب بعرض اشرف اقدس رسید که عبد الحمید لاهوری المولد والمنشاء
که دل رسیده را از اختلاط این و آن و خاطر شوریده را از ارتباط فلان و بهمان وا پرداخته در معمورهٔ ... تنهائی
و بیغولهٔ بی نوائی در ساخته است روش سخن پردازی و طرز انشا طرازی شیخ ابو الفضل نیک فرا گرفته است
اگر نگارش معالی و مکارم این دولت والا و گزارش محامد و مآثر این سلطنت دست بود باز گذاشته اید بر انجام این
تالیف منیف و این تصنیف شریف بنهجی که در خاطر دوربین صواب گزین مرکوز است نگاشته شود از آنجا که روزگارم
خجسته بود و ناکامی رخت از غمخانه ام بر بسته منشور سعادت گنجور که نقوش معنبر و سطور منور آن با نامل فیض شامل
جهانداری تحریر و تحبیر یافته بود و هر کلمهٔ آن سواد دیدهٔ بینا و سویدای دل دانا برای طلب این کم نام بناظم آن صوبه
عز صدور یافت و بعد از رسیدن آن مثال دولت تمثال بیت بعزم خدمت شه جستم از جای؛ بپای باد
گشتم راه پیمای؛ همه ره سجده میکردم قلم وار؛ بتارک راه میرفتم چو پرگار؛ و چون بدربارگاه فلک دستگاه که
مبتغای امانی است و ملتقای سعادت جاودانی رسیدم بعرض رسید که آن مرید و غلام نو خرید بر عتبهٔ فلک رتبه
منتظر دریافت دولت بار است بحکم معلی قرین بخت مسعود در روزگار محمود در درون در شدم بیت عرصهٔ دیدم
چون جان و جوانی بخوشی؛ شادی افزای چو جان و چو جوانی غم کاه؛ و بسعادت زمین بوس رسیدم
چون گویم که آسمان را در آغوش کشیدم فرد نیک بنگر چه بر زبان رانم؛ کاسمان را زمین همی خوانم؛ راز آنجا
باشارهٔ مقدس به پیشگاه قوایم اورنگ جهانبانی بردند مصراع بخت الخادمین و پایهٔ من کرد نگاه؛ و
چون از مشاهدهٔ طلعت خورشید آسای مشتری سیما و استماع محاورهٔ گوش افروز دلگشا دیده را نور و دل
را سرور در گرفت حکم اقدس بنگارش مفاخر و مآثر این دولت معلی بشرف صدور رسید اگر چه بحکم
واجب الاتباع این امر نبیل و شان جلیل که نه در خور دانائی و توانائی این قلیل البضاعت ضئیل الاستطاعت
بود پذیرفته آمد اما دل دوربین زبان بملامت گشوده خاطر انجام گزین راه سلامت نمود که این جسارت نکنه
مکرر بخور رنج نادانی یا بخود گنج معانی شکر مر خدا را که ازین رنج تندرستی است در ضمار قضا را که از رنج
کنج تهی دستی درین قدسی محفل که مجمع فضلاء اعجاز آثار و فصحاء عطارد کار است از تو چه آید که بحسب شاید
و چه بر آید که بنظر در آید فرد لب دریا و آنگه قطرهٔ آب؛ رخ خورشید و آنگه کرم شب تاب؛ درین اثنا

درین اثنا بموجب تمثیل که بمن فرمان پذیری خاقان دانش نواز روآورد از در خیر خواهی در آمده
گزارش نمود که گشایش این کار دشوار در بند اشارهٔ بادشاه فلک بارگاه است و نمایش این کار
در گرو رضای خدیو سلیمان جاه زمانه بخواهش او کار گزار است و چرخ بفرمان او در گیر و دار بیت کار این
گنبد گردان کند؛ هر چه کند همت مردان کند؛ عقیدت راسخ ذریعهٔ وصول این امنیت بس است و ارادت
صادق وسیلهٔ حصول این نیت اگر بعد از تحصیل این کام و تیسیر این مرام امداد بخت موافق و اسعاد روزگار
مساعد شاهنشاه کامبخش بچشم عنایت نظر فرماید و بگوش رعایت اصغا نماید چرخ سرکش غاشیهٔ خدمت
گذاریت بر دوش کشد و روزگار جفا کار حلقهٔ خدمتگاریت در گوش بحکم ارفع اقدس این نامهٔ نامی باسم سامی
بادشاهنامه موسوم گردید دیباچه بادشاهنامه از میرزا جلال الدین محمد طباطبائی شگفته رویی گلشن سخن
ستان بخنده ریزی گلبن حدیبهار بهار افروزی است که گلزار پیرائی بادشاهان جهان چار چمن سرای بوستان
گیتی را رونق بهشت حدیقهٔ رضوان ساخته و چهره افروزی حجلهٔ کیان پرده سرای بیان بغازه کاری شاهد
ثنای صنعت آرای است که ببرکت پرداخت عدالت کشور طرازان روزگار آراستگی اقلیم صورت بپیچشی عالم
معنی سر افراخته مالک الملکی که بادشاهنامه حکم نافذش را بمقتضای حکمت بالغه منشور سیاست بلیغ سلاطین
ذوی الاقتدار در کار است و رنجه بقلم تقدیرش را امضاء سیف ماضی خواقین کامکار کار گذار طغرای غرای
ن و القلم کلام حکمت نظامش توقیع وقیع امر و نهی احکام شان سطر سطرا و دیباچهٔ کتاب توحید
ذات وحیدش باشاه خطبهٔ غرای تبارک الذی بیده الملک از آلایش رکاکت لفظ شرک و شراکت
منزه و مبرا آری حضرت احدیتی که یگانگی ذات وحدت صفاتش بانفی شرکت بر نتابد خود در آن والا
بارگاه ثبوت شریک بچه رو راه یابد و جناب کبریائی که نمود خرددش در بتانکدهٔ ظهور و جلوه خانهٔ بطون
اظهار شان نماید از نفی و اثبات مشتی امکانیان چه مایه نقصان پذیرد و چه پایه کمالش افزاید
سبحان الله این چه پایه ظهور است که هدم شهت جناب کبریائیش کعنکوی انکار در گلوی منکران شکسته
و چه درجه خفا است که عظمت نا پیدا کنارش در بر روی جست و جوی پژوهشگران بسته زهی ثابت مطلق
که بارگاه اثبات حضرتش بار نتوان یافت و خهی حق بر حق که بهنجار انکارش نتوان شناخت

عقل کل در کنه معرفتش بقصور دریافت معترف و تند رکاب اعجاز طرازان در ادراک صفاتش بکلال مجز منصف
اندیشه دریافت پیشه بر شرفات این مقصد اقصی کمند انداز نارسا و خرد بالغ رس درین تماشا طفل وهم
زهی مخزن که ناپیدا کلید است * خرد از فتح بابش ناامید است * رهش چون کوچه راه خیال حاشا
که فی الجمله راه رابرو رادران راه است نی جان * درین ره کند یا اندیشه تند * کلید عقل را دندانها کند * کار آگهان را
دهشت این راه مهر بر دهان نهاده و عقده کشایان را از حیرت اشکال این اشکال گره بر زبان افتاده
شیردلان درین معرکه جگر باخته اند * و خورشید سواران درین عرصه سپر انداخته * سر افرازان درین خطر گاه
سر افکنده اند و بلند پروازان درین هوا پر افکنده نزدیکان از قرب این محفل دور تر و محرمان از طواف
این حرم محروم و مهجور انبیا درین مقام لا احصی و ما عرفناک می فرمایند و لعتاب ما للتراب و رب الارباب
معاتب می آیند دست خواهش خلیل ز رشاخسار این گلزار گل مرادی نچیده و دیده منتظر
کنعانی در راه چشم داشت قدوم این کاروانی سفید گردیده گستاخ روی کلیم درین بساط پا باز زده
گلیم کشیده و کام سیاحت مسیح از طی ساحت این وادی دامن کوشش در چیده راه نمایان عالم
ملک و ملکوت درین بادیه تیه حیرت سر در گم و لصایر نظر ان جهان لاهوت از شعاع این خورشید
خیره رو تراز ابصار مردم * هیهات آفریده از آفریننده چگوید و ساخته شناخت سازنده چگونه جوید
امکان و حرف با این پستی پایه و هستی فرومایه کجا تواند که از حضرت وجوب محض و وجود بحت سخن راند
فی الواقع سخن آفرین را با آفرین سخن چگونه توان ستود و ادای حق ثنا آفرید گار صوت و حرف بحرف
چسان توان نمود خامه با بال کاغذین چه کند * ملک اینجا چو تیر انداز زد * گفتگو نارسا سخن
کوتاه * کو خرد طرح دیگر اندازد * اندرین موج خیز بی ساحل * به که اندیشه لنگر اندازد * خرد نارس اندیشه
بیهوده رای و فرهنگ یاوه گرد هرزه درای راکدام یارا که در از او بیدای شناخت و عرفان پوید و عقل
فرود منیر پایه چوبینه پای را چه اندازه که خویشتن را از مراحل بیدای بادیه دریافت و وجدان گوید با شکسته
زاویه حدوث را چه قدرت که قدم تقاضای عرصه قدم رساند و قدم شکسته لیس کوچه امکان را کدام مکان
که گلگشت پیشگاه وجوب تواند بیچاره آوازه شهر بند دریافت که غریب سواد اعظم معرفت و اسیر زنجیر رسم

و اسیر زنجیر رسم و عادت است استعداد اقامت در سکنای شهادت نایافته راه سعادت حضور در انجمن
حضرت غیب هویت چگونه یابد مسکین بمغوله بربرد دیولاخ حدوث و تربیت یافته کنار روستای
امکان شارستان وجوب و بهارستان کشور قدم چسان شناید * نطق عقلا بوصف مطلق *
بر بسته زبان چو خلک بی شق * حد ذاتش حد سخن نیست * اینجا است که جای دم زدن نیست
آری بدیهی است که دریافت حضرت تجرد بحت از زاده صورت و ولید هیولا بر نیاید و ظاهر است
که شیوه آب و خاک و نتیجه عناصر و افلاک را از ادراک خدای پاک چه کشاید لاجرم آنانکه
حواله این کار بزرگ بر ذمه معرفت و همت کرده اند و طریق این فج عمیق بپای تصور و تصدیق سپرده
کوشش بیهوده نموده و باد پیموده اند چه پویه این مسلک صعب و طی این منجار دشوار از ما پرستاران
ظاهر و کوران بینا بمدارک و مشاعر بعصا کشی حواس گشت اساس در راهبری تخمین و تقلید است
راست نیاید جایی که دالا گوهران عالم بالا و سروشان ملا اعلی خروش بالنا و له تعالی
مارا کدام جرات که نام شناخت آن حضرت بریم و آنجا که عصمت نژادان تجرد نهاد که از ذاتش محض شکانند
مقصود بالذات ایجاد کاینات و مسجود اصلی فرشتگانند درین باب از در عجز در آیند در احل این
وادی بپای سکنت و نامرادی پیمایند ما شتی خیال پرستش محال اندیشش که است و هم بی بر و قطره
قیاسیم بجان به که تصور این امر خطیر و خیال محال نه بندیم و شتیره گرمی بر خویشتن نسندیم آری حضرتی را
که تحقق حقیقی است و ثبوت ضروری صفات نوری و سمات ظهوری ظهور ازلی و خفای ابدی لطف
دایمی و فیض سرمدی و جواب واجب وجود لازم دهش بی منت و بخشش بی منت عفو
بهانه طلب و احسان بی سبب پایه جلال این اوصاف ازان والاتر است که تنگنای گنجایی
اوهام در آید و درجه قدر رفیع از آن منیع تر که خرد دقیقه رس بمساحت ساحت آن بر گراید فرد
دران حضرت که انکارش ثبوت است * خرد چون تار عنکبوت است ولعمه در مجف
اینضوف وارد است که در آینه سعاینه و مرآت رویت ارباب کشف و شهود صورت اعمی جلوه نموده
نموده که بهر حسنی از احیان بهیر تو سلطنت اسمی از اسما و حسنی بجالی ظهور عکس نمود بر صورت بروز

وبسور منیکردد وبنجوی که در ان اوان سلطان ان اسم الهی قاهر وباهر باشد حکم سایر اسماء مقهور ومستور میگردد
وظهور مقتضیات آن نام نامی را مجالی کامله ومظاهر ناقصه یافت شود خاصه حضرات اسماء سبعه صفات ثبوتیه
که در عرف صوفیه بائمه اسماء موسوم شده چنانچه اسم مقدس العلیم که بامام الائمه منسوب وموسوم است ظهور نام در حضرت
ابو البشر ... ودر نوح جلوه اسم المرید واسم البصیر در خلیل واسم السمیع در حضرت داود وبروز کامل
اسم المحیی در حضرت مسیح جلوه فرموده وکمال نمایش صفت کلام بر وجه اتم در خاتم الانبیاء علیه السلام وبوده
از ان بالایش نقص در صحاری عرب فیقول الان سلطان ولک الظهور ووجه است که تمامی آن جلوه نماد ظهور
صفت کامله است در سخنوران این است که بنیان بیان اعجاز تبیان در کشف غطاء خفا از جبین عرایس آیات
فرقان مبین ید بیضایی نماید وکلید سرانگشت تاید قفل اشکال از در گنج خانه منغلقات آن می گشاید وبنیروی سرپنجه
شاطه معجز طرازی پیشطاق کعبه سخن پردازی را بهجت آرای سبع معلقات بلاغت می آرایند متون قوانین
ملت حنفیه بوقایه شرح تبیین شان محکم ومتین ووجوه حقایق شریعت حنیفه بنور هدایت ولمعه درایت شان وجیه
ومبین بپایداری استحکام دلایل اعجاز کلام نیر کمک نظام شان اساس بلاغت قرآن استوار وبدستیاری
کشف الرموز تاویلات فایق شان بنای متشابهات اسرار تنزیل محکم وپایدار بلوامع اشارات شافیه وتلویحات
وافیه در اظهار اسرار کتاب خدا کتاب کتاب سخن ادا میکنند وبا ملا اعلام حق در حل رموز سنت رسول ارشاد
سبیل مرشاد وایراد طریق هدی مینمایند زهی استعداد کامل که دریچه مبدا فیاض حریر روی رای جهان آرای شان
چشم گشوده وگنجینه عقل فعال پس افکنده دفینه سینه مشکش قدوم سعادت لزوم شان نموده سبحان الله
چه مایه ارجمندی ورفعت پایه سربلندی است که این گروه عرش آهنگ سدره پرواز که فرمانروایان قلمرو خطه اعجاز
اند بفضیلت سخنوری که والاترین معجزه دعوای پیغمبری است رایت سروری برافراشته لوح ساده کار سینه را
که آینه گیتی نما بل گنجینه جواهر الاسرار ارض وسماوات روکش مرات الکمال عقل فعال نموده از لوح محفوظ نقوش
انتخابی برداشته بر صفحه صحیفه خاطر نگاشته اند ودر این زرین بحج برین برگماشته باذن نجوای الشعراء تلامذه
الرحمن خویشتن را معلم عالم ملک وملکوت انگاشته آری در آئینه اندیشه این زمره اعجاز پیشه بی واسطه
لوح ومیانجی تردد فکر وتکاپوی نظر هیولای حقایق اعیان صورت تحقیق پذیرفته وغنچه شاخسار گلشن اسرار

اسرار شان بی نسیم تعلم وتعلیم گلگل شکفته ~ بلبل عرش نشین سخن پروران ~ بازیچه مانند باین دیگران
چون سر بزانو قدم دل کنند ~ بادو جهان دست حمایل کنند ~ زاتش فکرت چو پریشان شوند ~ با ملک از جمله خاصان
شوند ~ چون اشهب آتشین عنان فکرت شان اسپ بالادوی ساز کند وهمای همایون فال خیال شان
در فضای معنی بال باز کند براق برق سیر باد از همراهی شان نعل افکند وابلق باد پای روزگار در پیروی شان
از پویه باز ماند ~ چون تیر دعا با بال یارب ~ شبگیر کنند از اول شب ~ زاندیشه پاک شان فتد چاک
در جیب مرقعات افلاک ~ عنقای فضای لاهوت در ساحت قاف قرب شان پر سوخته بال افشانی
وشاهباز عرش پرواز نشیمن قدس در عرصه نطق پروازی شان چشم دوخته بی زبانی ادیب یونان زیر هجی خوان
این دبستان ادب آموز است ودبیر انجم از ابجد شماران این انجمن هنر اندوز عقل کل در مدرسه تعلیم شان خرد
کش ~ ودماغ خرد ببوی باده تحقیق شان سرخوش ~ صوفیان کبود پوش افلاک از نشاه بیان شان
سرگرم جوش وخروش ودد الاهوشان عالم بالا از استماع ترانه شان در عین سماع مدهوش ~ این طایفه
گرچه در زمین اند ~ لیکن چو خرد فلک نشین اند ~ اعجاز وران سحر کاره ~ چون خورشید آسمان سواره ~ از دست تهی
گهر شماران ~ وز دیده بر خزینه داران ~ چون طبع درست سحر پرداز ~ چون فکر بلند سدره پرواز ~ چون آه بیکدم
آسمان گیر ~ چون صبح بیک نفس جهانگیر ~ رسائی برطراز افلاطون شان ممنون ~ ویکتائی از کمال نفرد شان
ممنون ~ ذهن ثاقب شان بر خزاین افلاک نقب زن ~ ودرای صایب شان در زنجیر سنان منجنیق برین شکار افکن
گره کردن چون گره مویی در مشت شان ~ وخاتم خورشید حلقه در انگشت شان ~ چون وهم بچرخ بر کاره
چون کوی بجرخش اندر آرند ~ هر یک رصدی ره یقین را ~ هر یک مددی سپاه دین را ~ نظاره جان بپرده
فکر ~ داماد خرد بنکته بکر ~ اگرچه سخن را پایه بلند است ~ ولیکن اورا همین پایه ارجمندی بسند است ~ که سر در کشور
سخنوری خسرو قلمرو بلاغت گستری ~ فذلک دفتر هستی ما حصل آفرینش بلندی وپستی ~ ذات
همایون صفات خویش را بفضیلت سخنوری ونزهت معنی پروری که دیباچه کتاب سروری وشاهد صدق
دعوی پیغمبری است نستاید انجا که انا افصح منفرمایید وجمال شاهد سوال فیما الجمال را به پیرایه جواب فی اللسان می آراید
وگفتار اعجاز آثار نخستین خلیفه بزرگوار ویار غار سید ابرار حضرت خیر البشر صدیق اکبر که اللسان زینة الانسان

بر معنی بصیر زبان ناطق است ه چیست سخن جوهر جان را حیات آینه جلوه ذات و صفات تجلی برای
دماغ خرد تازه گلی گلبن باغ خرد آری سخن هدیه ایست روحانی و لطیفه ایست ربانی که منتخب تمیز
یعنی والا جناب انسان را با برتری ان برگزیده اند و دیده وران عوالم ملک و ملکوت عالم بردی او دیده اند در دکان
کون و مکان برای سودای او فرو چیده اند و چگونه چنین نباشد که ستایش نگاشته ایزد سخن آفرین و دارای زمان
و زمین جز بیان نتوان کرد و گزارش ابواب نیایش و سپاس گذاری پروردگار جان و خرد و آمرزگار نیک و بد
جز به دستیاری این کلید به دست نتوان آورد ه یکی بر خود ببال ای جان ادراک بهین نوباوه بستان ادراک
اگرچه خانه زاد جرم خاکی ولی النعمت جانهای پاکی تویی مرآت عکس حسن مستور چراغ دودمان آتش طور
زهی خطر مندی که شاهد ثنای سرور فرستادگان و مالک رقاب آزادگان بی دست کاری مشاطگان محفل سخنوری
رخساره دلبری می افروزد و بهارستان نعت نگاری بی ابیاری فیض سحاب نقطه و سواد کاری پرتو آفتاب
معنی گلگشت گلشن و ذخیره آب و تاب نمی ورزد گلبن مناقب آل والا مناصب بی کرپا انگشتانی صبای سخن
چمن چمن گل قهقهه نخندد و در نگارخانه فضایل اصحاب رفیع جناب شمامه گلبن پیرا با چار چمن دین یعنی خلفای راشدین
رضوان الله تعالی علیهم اجمعین بی چهره پردازی بنان ارباب بیان چین چین نگارستان معنی رنگین صورت نبندد
و منت گذاری حق نعمت سلاطین که اساطین دولت سرای دین و حامیان حوزه ملت سید المرسلین
اند بی پایمردی زبان نطق پرداز سخنوران مدیح طراز درست نه خاصه ادای حق ثنای حضرت شاهنشاهی
و بهین خلیفه جناب الهی اعنی سریر آرای کشور عدالت تارک پیرای افسر جلالت شمع انجمن جهان افروزی
حرز بازوی ظفر و فیروزی صدر نشین محفل دلهای آگاهان و بهم بخش تارک صاحب کلاهان طرازنده سریر
سلیمانی فرازنده اکلیل کیانی جامع نشاتین دین و دولت صاحب ریاستین ملک و ملت مربع نشین
چار بالش خلافت عرش گزین کرسی شرافت بهین مصداق ملک الملوک و خلیفة الخلفا مهین دستار
چار یار با صفا مظهر کمال قدرت الهی مطلع آفتاب الطاف الهی تفسیر آیه بینات الهی محقق حقایق الاشیا کما هی
منور دماغ هوشیاری پرتو چراغ بیداری گنجور خزاین عقل کل مالک الملک افضال و تفضل شارع قواعد
گیتی ستانی و دستور العمل دیوان جهانبانی جمع نویس روزنامه روزگار فذلک سیاهه دفاتر لیل و نهار

لیل و نهار رونق بخش کعاد (?) بازار دین خضر چشمه سار علم الیقین ابجد آموز عقل مجرد نوبت ممیزه خرد شاهین
نهاروی عدالت گستری رفد بازوی دین پروری ه سروری که بی حمایت دین وطن خویش کرده
خانه زین چون مجاهد شود نفس نفیس تیغ کیوان زند قلم برجیس بر عدویش چو دشمنان خدای
ملت ناشین شرک و ثنیان خای خال رخسار صنع جهان آفرین زیور صفحه روی زمین دل قلبگاه دلاوری
چشم و چراغ انجمن سروری پیرایه شاهد عالم آرای کلید مخزن کشورکشای طراز آموز رموز جهانگیری و جهانداری
مبدا فیض هوشمندی و دفتر یکتاری میزان استقامت کردار و گفتار نقطه اعتدال مزاج روزگار دست
جود و دل شجاعت شخص انصاف و عین عدالت فرد کف همت دم شمشیر جرات دماغ هوشمندی
منور خطرات مرهم جراحت دلریشان شیرازه اوراق دلهای پریشان فریادرس بیکسان کلک بخشش
فیض رسان تلقین طراز عذرخواهی مزاج دان حقیقت بی گناهی دارای جهان آرای سکندر طلائع (?)
رای گیتی خدیو کیهان خدای انصاف گزین جور زدای سزاوار عالم فروز شر برانداز خیر اندوز داد
جرم پوشش عدل کیش عفو کوشش تمام پرورای عدل پرور عالم گیر داد گستر بزرگ قدر کوچک دل
زود پیوند دیر گسل ولی مشرب فرشته منش با صدق حقیقت داد و دهش مردل کم آزار حق پرست
و بیدار سبکروح گران حلم تمام دانش همه علم خورشید رای مشرق ضمیر حکیم النظر عدیم النظیر عالی شهامت
والا شکوه خرد پسند هنر پژوه تام النصیب کامل نصاب مرکز درنگ محیط اشتاب کامل خرد بالغ درنگ
رعد صولت برق انگیز ظلم کاه حلم کوه هنر شناس عیب نکوه صواب دوست خطا دشمن یک فن
بر فن سعادت قرین اختر برج صاحبقرانی سطرلاب دقایق آسمانی رموز دان اسرار همه بینی و همه دانی
سواد خوان بیاض پیشانی پادشاه فریدون فر عنوان سوره فتح و تفسیر آیه ظفر درة التاج سرفرازی واسطة العقد
مرسله ملک طرازی سریر افروز انجمن جهان برازی ابو المظفر شهاب الدین محمد صاحبقران ثانی شاهجهان
پادشاه غازی ه دوم صاحب قران از بخت سرمد ابو الغازی شهاب الدین محمد جلالت خانه زاد
دودمان شمس طراز بسمله طغرای شانش بزیر سایه چترش جهان است زملکش یک زمین دار
آسمان است نژاد اقدسش صاحب قرانی است گواه صبح اول صبح ثانی است زهی پادشاه

سلیمان جاه که ابیات خردمندان معنی پرور که کامل عیار شاهی جامع مهر اندلند بلوغ ادنی مراتب پایه ستایش معجز نمایی
گرایید و غایت مبلغ دریافت عقول از ادراک کاهی حقیقت شناسایش بکوتاهی معرفت اعتراف نماید
در سبب انشاء این کتاب مستطاب که آب و تاب فصل الخطاب برده و گل خورشید از تاب تابش رشک کش
گلبن این سبزه گلشن پژمرده چون حضرت بیچون بسابقه لطف جلی و باده عنایت ازلی اینک اختری را که یاد
سعادت و طریق توفیق رهنمون آید بر اینه او را فرخنده بختی کرامت فرماید که سلسله دولت دنبال کمینه ...
در سر رشته جاه و جلال بوست نیل امانی و آمال سیاره بدستیاری بلندی فطرت حلقه کوشش بر در دولت
سرای سعادت زند و به نیروی بازوی تایید کلید گنج خانه امید بدست بخت سعید بازده یعنی آن سعادت نصیب
کامل نصاب را بارگاه صاحب جاهی رو براه نماید که ببرکت احسان و دولت تحسینش پایه هنر آرایی بجایی
رساند که بفرض محال اگر بمعنی سر اقبال فرود آرد کلاه گوشه مباهات بزرده چرخ برین ساید و آسمان و زمین را
از زمین تا آسمان رهین منت ابدی نماید بنابر این کمترین غوز برود دفیض خدائی محمد ملقب بجلال الدین طباطبائی
که از فدویان درگاه صاحبقران ثانی و کمینه نشاط از ذوالاقبار کاه حضرت سلیمان مکانی است بکجایی
که سال تاریخ هجرت به هزار و چهل و چهار بود برفاقت سعادت و سیاقت هدایت و اجابت دعوت همت
همت و آوازه تربیت شاهنشاهی که دین و دولت بدولت دین دارایش بریکدیگر می نازند و ملک و ملت
به پشتگرمی آتشین تیغ سیاستش سر بفرازی را فلک فرسایی می نازند والا جاهی که دلالت عدالت و
والا سعائی هنربانیش ایرانی و تورانی را هندوستانی نموده و ارباب فضل و هنر را از منت کشور غربت وطن
بی وطن و شمن کرده است ازانجا که به اندیشی همت بلند و پایه جویی بخت ارجمند است بیاوری نیک اختری
فال سعادت زده و بدستیاری اندازه رسایی از اندازه گلیم خویش قرار نهاده ثنا طرازی عرش پایه
پیش نهاد دانش خدا داد نمود که انداز تصویر و آهنگ تحریر عشری از عشیر مراتب مناقبش از اندازه
پایه خرد افزون بل از حصر و حد بیرون است لاجرم خرد کامل نصاب بالغ رس و فرهنگ سدره پرواز رسش
اینک کربانیات حق و ولی نعمی حقیقی ذوست دل و جان سخن سنجان را رهین منت دارد راه بلند پروازی
بر خامه تیز تک پردازی بسته عنان بالا روی قلم جادو رقم گرفت که آن ای نارسا اندیشی جسارت کیش

جسارت کیش این چه خود رایی و خیال پیمائی است که دانش نارسا مانا حرف بدینگونه اندیشهای گوناگون
انگیخته و سواد از بیاض باز نشناخته بدین رنگ سودای خام پختن کار صاحب نظران کامل هوش نیست و حد
تصنع لازمه این صناعت است ولیکن انصاف بالای طاعت است چه بدین پایه سخن معرض تشنیع در آمدن
نمارت شناعت و نمونه کمال فرومایگی و بضاعت است مصراع آینه که ره بروم تیغ دست ظلم قدم را این نه
ثنای سکندر و دارا است که در مضمار نکته رانی چون قافیه بندان باستانی بحرب زبانی پهلوی دانی لاف
پهلوانی توان زد این نه ستایش محمود غزنوی و سنجر ماضی است که در عرصه مدیح طرازی مانند عنصری و انوری
به نیروی بازوی سخنوری از رفعت سروی توان افراشت این ثنای یگانه ایست که لباس رسائی بلند پایه
و دیبای زیبائی دارای براندام تمام او دوخته اند و ماه تا ماهی بهواخواهی او چهره افروخته هیهات
نیروی پرواز صعوه با شیانه عنقا نتوان رسید و پر تور بال و پر مور شاهی طور نتوان پرید برآورده خاکیان
را بر منزل افلاکیان چه کار و مغاک پرورد دیولاخ نادانی را با همنشینی صدر گزینان انجمن آسمانی چه
عرش پیمایی جز بپای برق فرسای براق چگونه توان کرد و قاف آهنگی جز ببال همایون فال سیمرغ
چه سان توان نمود بی تعلیم منطق الطیر قال سر منزل عنقا نتوان زد و بساط سلیمانی نادیده ادعای [illegible]
نتوان نمود قطعه پایه خود را بدان و پا مکش از حد ° پاس ادب دار کین نه جای مقال است
رو کش مهتاب کر کتان نکنی به ° شب پره را قرب آفتاب وبال است ° بالجمله چون در خلال این
حالت دلالت عقل ذو فنون را رهنمون آمده بسر انگشت سوهش کوشش غنچه ... بادیه گمراهی تا سر شاه راه
وادی آگاهیم آورد لاجرم بیانجی مدد خرد با خود آمده نیک اندیشیدم و بیاری میرزی تمیز و دستیاری انصاف
پاس خود شناسی آدم و دیده تحقیق در نگرسته بسر کاری پی بردم و پیدا شد که چون من کوتاه شناختی که
مانند پست منشان پست فطرت حرف شناسی را عرش المعرفت خویش دانند بهشت کرمی کدام
پایه خرد کز منی که کرسی سخن را عرش پایه کند و ناقص نهادی که چون کودکان ابجد شمار صف نعال دبستان را
سدره المنتهی دانش شمرده به چه حساب فال خرد ستائی این مظهر دانش خدائی زند من ادب کیش درین حالت
با خرد در مقام قبول و رد دادی مقالت که نسیم عاطفت از گلشن جاوید بهار دربار حضرت سلیمان مکانی در باره

طلب من ناقل سخن و زیدن آغاز نهاده و الف نیک اختری شرده این عنایت بگوشش بشارت نیوشم در داد
که ناچیز ذره را با بخت آفتابی خوانده اند و مور ناتوانی را بارگاه سلیمانی راه داده اند چون از تصور امنیتی صورت
مراد در آینه معاینه جلوه کردیدم و از مدلول در آمد سوره قبول بر تاویل آیه اقبال استدلال نمودم لاجرم از عطای
فیروزی این بشارت کامل اشارت بنوید سرافرازی کامروای فیروزی گشته با اقبال فرخندگی فال ارجمندی
زدم و بیاوری نیک اختری شگون فرخندگی و بهروزی گرفتم و از زایچه سرنوشت پیشانی احکام تیسیر
کامرانی استخراج کردم و از جلالات مصحف اقبال مستقبل حال و چگونگی پیش آمد احوال جستم آیه
رحمت در شان خویش یافتم حالی سوره حمد برخواندم و الحمد لله الذی اذهب عنا الحزن بر زبان راندم باری چون این
دستیاری سعادت پای بمیان آورد و موافقت بخت ره نمود پا از سر ساخته بل سر از پا و پا از سر نشناخته برین دربار
فلک تبار شتافته پای رفعت در ساحت این کرباس گردون اساس بر سپهر مینائی نهاده والای
پایه امید را بهر دوش حاملان ساق عرش مجید دیدم مصراع بخت انجامن و پایه من کرد نگاه ؛ چون بهای شکر
در ادای دوگانه از جبهه اخلاص بر صفحه زمین آیت سجده رقم زده نماز بردم از جبین نیاز روی زمین سوره
اخلاص از بر کرد و از لب بوسه ریز و ناصیه سجده انگیز عرصه زمین رشک نگارستان چین و غیرت چرخ برین شد بفیض نظر
کیمیا اثر آن حضرت که اکسیر قلب خرد و کبریت احمر کیمیای روح و جسد است از خاک بر خاستم یعنی بختم قد راست
کرد قامت بکورنش خم ساختم و سر نازش باوج فلک اطلس بر افراختم فرد. از آن چمن گل دستار من
گلستان شد ؛ ز بس که چیدم و بر سر زدم گل تسلیم ؛ چون گلدسته تسلیم سرو دستار امتیاز را رشک گلزار
ارم گردانیدم و غنچه لسان گلشن قدس را بر گرد سر خویش سرگردان دیدم دیگر باره بوسیله شکرگذاری این اختصاص
خاک بوس والا بساط خاص را صندل سای جبهه اخلاص ساختم و منت بر جان زمین و آسمان نهاده ؛
تارک افتخار را فلک فرسا کردم من که بتجربه یک بامردی بخت پایه طلب و نوای رعایت ادب احرام
طواف حریم این آستان که قبله راستین و کعبه راستان است از دور بسته ترصد دریافت رخصت فرصت نیشته بودم
ناگاه به استیلام عتبه باب السلام درگاه آسمان اشتباهش منصب خلافت مدینه السلام کشور کلام یافتم
و بصاحب کلاهی دار الملک سخن بنای سرفراز گشته بر مسند نشستی بارگاه معنی آذری ممکن شدم ه وقت

وقت بسر گاه چو در آن فیض ؛ غنچه شوم در چمنستان فیض ؛ سبز شود خامه سرپنجه ام ؛ بر کند از شست کرپنجه ام
خامه شود در کفم اکسیر گر ؛ ریخته خامه ام اکسیر زر ؛ سر چو بر آینه زانو نهم ؛ آینه را اینه بر رو نهم ؛ ایزد سخن آفرین
را سپاس و برازنده چرخ برین را منت که ببرکت آشنا روی فره سخن و نیردی ذو فنون این فن رفته رفته
بر یافته بفیض نظر این منظور نظر حضرت الهی در عین حمل روشناس سواد اعظم اقبال و قبولم ساخت و
مانند من بلند فطرت پست قدری را بگلبن سرائی این گلشن خدائی که خامه تقدیر از آن بپادشاهنامه تعبیر نموده
سر باوج فلک مینائی بر افراخت بدین مرتبه دانش صفر استعدادم از مراتب آحاد در گذشته بالوف
بنیاد گشت و ببرکت تربیت لطف سرشارش فیض رشحه قلم شاداب رقم سرچشمه آبروی نو خلفان
خانواده استعداد شد کالای کاسد السوقم رتبه والائی گرفته نخلم منجوق رایت یکتائی میمون فرسا گردانید
خارای سخنم که از فرط خواری جوش کساد بازاری میزد موج آب و تاب باوج آفتاب رسانید دائم همم بدرجه والا
پاکی رسید و راس المال فطرتم سود اندوده سود قوی مایگی گردید رفته رفته کارخانه ام رواج صلاح پذیرفت متاع کاسدم
بی رونقی را خیرباد گفت سیم لذتمه در گذشت خرد خرده کشتم معلم کل گشت در دم پایه دو اکر فت کردم پایه نو تا
گردید قطره ام موج دریا و ذره ام پهلو بر اوج ثریا زد ریخته قلم راحت روحانیان و نتیجه خرد بزم افلاکی قدسیان شد
نکه چو خاک قدم فیض گشت ؛ خاکم شاداب تر از فیض گشت ؛ منو سخن در سخنم منو شد ؛ خال سخن بر چه زدم
نو شد ؛ فیض نگر کز ظلمات دوات ؛ در دل شب یافتم آب حیات ؛ از دم فیض قلم و طبع راست ؛ آب حیاتم
زده سر چشمه ها است ؛ اکنون بر حرفم را الجاب کتابی میخرند و در هر ذره ام بچشم آفتابی می نگرند
شوره ام چمنی ؛ و خورشادم خرمی میکند ؛ خامه ام بلبل تر زبان است و سبزه ام دم از گلشنی میزند اینک غریزه سخن
چون سخن عزیزم در انجمن مصر تمیز سر برگزین است نکته سنجیده ام خاطر نشان و کرسی نشین اعجاز رقم
عرش نشین آری مثنوی لطف شهان گر نه سخن پرورد ؛ نکته سنجیده نگوید خرد ؛ باد صبا گر ننماید جمال
غنچه کجا باز کند پر و بال ؛ در مثل شعر زر احمر است ؛ سکه آن لطف سخن پرور است ؛ من که دلیرانه سخن
میکنم ؛ مستی تم ان کین من و من میکنم ؛ لطف تو ور داده زبان را لکنت ؛ زهره ندارم که توانم نهفت ؛ از
تو شد آماده بر اهل هوش ؛ مائده بهر دل و چشم و گوش ؛ ای تو دل نعمت اهل خرد ؛ جز تو کس این

مانیز چو سخن گستر دی هر که ازین مایه شد مایه گیر؛ الفیامت منشود چشم سیر؛ همت مرا بر سر خوان سخن؛ جان
بسخن زنده بجان سخن؛ تا بود از فیض سخن گستران؛ تازه رقم نامه نام آوران؛ مرح ترا گر چه بکار آمد؛ نام سخن
زنده باین نامه باد؛ ایضاً بعض دیباچه شاهجهان نامه از میرزا جلالا؛ سبحان الله این چه ظهور است که
کبریا و جلال شانش حرف انکار در گلوی منکران شکسته و این چه خفاست که دورباش حجاب
کبریائش از همه یاب در دریافت بر روی تکاپوی پژوهشگران بسته جل جنابه عن ان یخفی و خفی ان
یری؛ آن خور که ز نور اوست خیره؛ الابصار همه ذوی البصیره؛ در ذره ظهور او هویداست؛ پیدای نهان
نهان پیداست؛ برتر ز خیال عقل و الا؛ ما اعظم شانه تعالی؛ زهی ظاهر علی الاطلاق که خفا نیز ظهور بساط النور
نظر بعبارت خفاشی است و نسبت بطون بحضرت وجود مفیض الجود لش تهمتی است از وفور ظهور تناهی
چه شهود شاهد وجودش علی رؤس الاشهاد نقاب کشف از چهره نمود گشاده و پرتو انوار پرورش
چون نخبه خیط الشعاع آفتاب جهانتاب بر روی روز افتاده؛ آن مهر که در حجاب نور است؛ روپوش
ببرقع ظهور است؛ از خیرگی نگاه خفاشش؛ اسرار خفاش می شود فاش؛ خورات ظهور از
و نور از کو باشش جهان دیار کوران؛ جل سلطانه تا بی است مطلق که از کمال ثبوت بارگاه اثبات
حضرتش بار نتوان یافت ما اعظم شانه حقی است بر حق که از غایت ظهور براه نفی و سنجار انکارش
نتوان شتافت؛ الحمد لله الذی من انکره؛ فانما انکر من ما تصوره؛ هر چیز که گردد همش انکار
انرا تو خدای خود پنداری؛ منفی نشود وجود واجب؛ ممکن نبود وجود واجب؛ انرا که کنی تو نفی مطلق؛ انکار
دهم نیست فی حق؛ عقل کار آگاه را دهشت این والا درگاه مهری بر دهان نهاده که نتوان گفت و خرد عقده گشای
را از حیرت اشکال این اشکال ممتنع الانحلال گرهی بر زبان نفتاده که شرح آن توان کرد؛ نطق عقلا
بوصف مطلق؛ بر بسته زبان چو کلک می شق؛ حد ذاتش حد سخن نیست؛ انجاست که جای دم زدن
نیست؛ زهی شگفت وادی نامتناهی که درباره اثبات تناهی آن فی الشک حجت قطعی برهان سلم
افسانه نمار نردبان راه در قطع تحیر قدم کوتاه میکرد و شگرف درگاه نادیده کشاد که در فتح باب
آن کلید آهنین دندانه قیاس خرد اساس کار قفل وسواس میکند آری این بارگاه حشمت و جوبست

وجوبست که صدمه دهشت حریم حرمتش یکسر بار طلبان حجسم امکان را دست رد بر سینه نهاده و آن مسالک
قرب حضرت عزت است که بیابان انقطاع وصول بدان سرتاسر سالکان را جز حباب عرق جبین و داغ حرمان
نقش قدمی دیگر رو نداده و چگونه چنین نباشد که منع منعت آن والا اهضاب بسوزن مژگان و تارنگاه
ابصار کشاده محرمان چون دیده در دیده نامحرمان بر دوخته و بارقه نور ظهورش ببرق دورباش حرمان بر دامن
امید حربا مانند خرمن پاس خفاش سوخته؛ چه مانند روز روشن است که درباره مشاهده لمعات
طلعت ربی اکمه و احول محجوب تکلم انداز؛ و در باب وصول بدان در زمین و پوینده هم پای یکدیگر
زهی مخزن که نا به اکلید است؛ طریق فتح بابش ناپدید است؛ ره شهر چون کوچه راه قفل اسمان
تن را اندر راه است فی جانش؛ درین ره کند با اندیشه تنش؛ کلید عقل را و دندانه کند؛ بیابر دیگاه
از بیدای بی منتهای کعبه عرفانش چسان سر بدر توان آورد که در اولین گام آن سالک را قطع علاقه منزل
ترک تعلق دو کون شعار است و از دستیاری جست و جو بگنج خانه معرفتش چگونه پی توان برد که آن گنج
پنهان بی نشان در کنج بیت المعمور معموره عظمت شان نهفته و مع هذا اژدهای لا ای نعی ماسوی
بر ان خفته لاجرم سرفرازان درین خرگاه سر افکنده اند و بلند پروازان درین هوا پر ریخته شیر دلان درین معرکه
جگر باخته اند و خورشید سواران درین عرصه سپر انداخته نزدیکان از قرب این درگاه دورتر و محرمان از طوف این حرم
محروم تر اینجا است که مقربان حضرت پاس ادب مقام داشته لا احصی و ما عرفناک میگویند و گستاخ
رویان درگاه که از سر ترک ادب درین والا بساط پای از اندازه گلیم بیرون گذاشته کلیم وار عتاب بالتراب
و رب الارباب می شنوند راهنمایان عالم بالا با کمال قربت درین بیشه حیرت سر در کم و دیده دران ملا اعلی
را از اشعه این نیر اعظم بصر بصیرت خیره رو تر از ابصار بردم ان الله احتجب عن العقول کما احتجب عن الابصار
وان الملاء الاعلی یطلبونه کما تطلبونه انتم خرد بالغ رسد ان در ادراک کنه معرفتش نبار سائی
دریافت معرفت و اندیشه اعجاز پیشگان در تصور حقیقه حق صفاتش بکمال عجز و قصور معترف قدسی
طایران نشیمن عرش و کرسی را انداز پرواز بر شرفات این مقصد اقصی نارسا افتاده؛ و شوق تا کان
آرزومند عالم امکان در تیل این تمنای دور از کار تسلی خویشتن بلبل و عسی داده؛ بهات آفریده

ازآفرینده چگونه و بافته شناخت سازند چگونه جوید امکان صرف بااین پستی پایه و هستی فرود پایه کی تواند که ازحضرت وجود محض و وجوب بحت سخن راند فی الواقع سخن آفرین را بسخن چسان توان ستود وادای حق ثنای آفرید کار صوت و حرف بحرف و صوت چگونه توان نمود ـــه خامه بابال کاغذین چکند ٭ ملک انجا چو شهپر اندازد ٭ گفتگو نارسا سخن کوتاه ٭ کو خرد طرح دیگر اندازد ٭ اندرین موج خیز بی ساحل بر که اندیشه لنگر اندازد ٭ خرد بیهده رای بیهوده درای راچه یارا که مبادی وادی عرفان پوید وعقل فرودین پایه چوبینه پای راچه اندازه که خویشتن برامر حله پیمای بیدای وجدان گوید با شکسته زاویه حدوث را چه قدرت که قدم بفضای عرصه قدم رساند و قدم بسته بس کوچه امکان را که ام مکانت که کلگشت پیشگاه وجوب تواند تربیت یافته کنار و بر روستای مجاز را با شهرستان آقلیم حقیقت چکار و مغز پرورد دیولاخ نادانی را با سواد اعظم معرفت چه شمار پیدا است که دریافت حضرت تجرد مطلق از زادهٔ صورت و ولیدهٔ هیولی برنیاید و ظاهر است که بیچه آب و خاک و نتیجه عناصر و افلاک را از ادراک ضیای پاک چه کشاید جای که والاگوهران عالم بالا و قدسی نشان عرشی سرشت ملاء اعلی خروش ما عرفناک و تعالی زنند با کشتی و ستخوش نقص با آن شناسی در مرتبه نادانی که از رتبه عقل هیولانی فراتر نرفته بل هیولای اولی فطرت ما صورتی درست نپذیرفته اولی آنکه در جستجوی امعنی الحاح ننموده نام شناخت آن حضرت نبریم و دم در کشیم و مقامی که عصمت نژادان نزه نهاد که از تجرد محض سرشته و بالقدس فاتی فرشته اند از در عجز درآیند و مراحل آن بیکران وادی بپای سکنت و نامرادی پیمایند ما کرویی پرستار ظاهر دا کی چند بنا بدارک و مشاعر کرامت و هم پر و خیالیم همان به که بعصا کشی حواس سست اساس و راهبری تخمین و قیاس طی این مرحله بر شعله پیش نگیریم بلکه در تصور این امر خطیر خیال محال نه بندیم ـــه پای توجون بنه دره شعله خیز ٭ به که کشی پای ز راه ستیز ٭ خضر درین بادیه سرگشته است ٭ مقصد نایافته برگشته است ٭ روی همه از همه روی او ٭ قبله ارباب نظر کوی او ٭ طالب او کز ملک از مردم است ٭ کرم شتاب از فلک از انجم است ٭ سر بسر اندر ره او در بدر ٭ خون طلب کرده بهر در بدر ٭ قافله در قافله بر سود و دان ٭ رفته و برگشته چو ریگ روان ٭ بس که قدم سوده براه طلب ٭ آبله با یعنی بتخال لب ٭ وادی این کعبه که طی میکنند ٭ مرحلهٔ اش راحله پی میکنند ٭ پس بنابرین این زمره که

زمره کودک منش خرد خرد که این کار بزرگ پیش گرفته حوالت آن امر عظیم القدر رفیع الشان بزدمت موقوف همت کرده اند و مسافت این طریق برافت ببرای التصور والتصدیق سپرده اند و قت بزبان داده سودی یابر نیاورده اند کلما حصله العقل فی معرفة اول الاول فهو عن جد الحقیقة بمعزل وکلما حققه الفکر غایة التحقیق فمنا مائیه امنه حقیق ٭ هیهات ذلک امر لا یمین و این نزاهن ذاک ٭ این چه حضرتی را که تحقق حقیقی است و ثبوت ضروری صفات توری و سمات ظهوری ظهور ازلی و خفاء ابدی ٭ لطف دایمی ٭ و فیض سرمدی ٭ پایه رفعت و عظمت شانش ازان بالاتر است که تنگنای عرصه اوهام درآید ٭ و والاجنابی را که وجود واجبست وجود لازم و عنایتش بی صنعت ٭ و بخشش بی منت ٭ عفو بهانه طلب ٭ و احسان بی سبب ٭ کرم عین هویت و رحم شخص ذات ٭ در چه قدر رفیعش ازان منیع تراست ٭ که خرد دقیقه رس بتقدیر مقدار آن کرآید ـــه در ان حضرت که انگارش ثبوت است ٭ خرد چون دستباف عنکبوت است ٭ فسبحانک سبحانک ما اعجب شانک یا ستر انی مکامن الظهور و مستور البهار والبهور جلت حضرة موبخک عن الاطلاع انوار فیض و تعدست صوامع عظمتک عن عکوف العاکفین هیهات تا بت فیک الافکار و ضلت الانظار و زلت البصایر و کلت الابصار ـــه آن ذات که و صفش ز صفت بیرون است ٭ حرفش از ظرف گفتگو از دونست ٭ ادراک نتوان بکنه و چون کردن وصف ٭ تا چند توان گفت که بی چون و چگونست ٭ آری چونی او چند بت بر نمی تابد و کمیت حوالم نامتناهیه خلقتش بشمار در نمی آید ٭ چه جای عالم امر که از جملهٔ عوالم گوناگون عالم بیر بکلی اطلاق و انست که در ان جهان زید و عمرو خار و ثمر یکی می باشند و انجا که مقام احدیت است دشمن و دوست و مغز و پوست نمی باشد در ان مقام آزر و ابراهیم از یک ادیمند ٭ و فرعون و کلیم از یک گلیم اینجا ابوالقاسم و ابوالحکم بهمایه اند و مهدی و دجال در یک پایه ٭ آری نهاد ابلیس و طینت آدم را یک دست سرشته ٭ و شکر و حنظل را یک دهقان کشته ٭ تار زنار ترسا و سبحه پارسا از یک رشته است در رشتهٔ برنس راهب و طیلسان زاهد را یک چرخ رشته ٭ زهی مسجود و معبود دوست و دشمن و مطلوب و مقصود آشنا و بیگانه که محرمان حرم و نامحرمان بیت الصنم در وادی عرفات عرفانش لب بلبیک می کشایند ـــه ای تو با هرکس و هرکس پی تو ٭ همه عالم صور و معنی تو ٭ جلوه در دیده کوران داری ٭ قرب نزدیک بدوران داری

پای تا سر همه یاد گل تو ٭ همه را روی بسر منزل تو ٭ بتو هر روی دلی از هر سو است ٭ همه جویای تو دشمن تا دوست ٭
بر دو لیک زبانند ولیک ٭ آن ز دوری طلب این نزدیک ٭ چند انکو همه زبان و مخطو قلب بر بی زبان
رسالالان خروشان و نالان حق ذکران حضرت منزبان بی زبانی ادا مینمایند لنگان نیز قدم کشان و
لنگ لنگان مراحل بادیهٔ طلبش می‌پیمایند ٭ ای همه را روی بدرگاه تو ٭ کام زنان آمده در راه تو ٭ نیک و بد از در
طلبت دربدر ٭ گرد ره کعبه و بتخانه سر ٭ لنگ بیاد تو دی می‌کشد ٭ لنگ براهت قدمی یا کشد ٭ شیخ خانقاه
و برهمن دور از راه زذکر او یک گفتگو دارند و مضبطه نشینان خمار و صومعه گزینان دین دار همگی جست و جوی او دار
فرد کافر و ترسا یهود و گبر و مغ ٭ جمله را رو سوی آن سلطان الغ ٭ دیر و کعبه زیکشعله روشن چراغ است
و خرابا تیان و مناجاتیان از یکجرعه تردماغ ٭ از سودای او در هر سر شوریست ٭ واز کاوکاوش در هر جگری ناسوری
زریش سینه‌ کیست که دلجوئی ناخن لطفش حق یکی بران ثابت نکرده و کدام هم بسمل است که از دم تیغ نیش
همان دم استغنا خونبهای خود نموده ماهی تا ماه همه تن خار خار آن یکگل خود رو میند و ذره تا خورشید پا بپای
تا سر سر گردان طواف آن کوی آن چیست که او را نمی‌جوید ٭ و کیست که از و نیکو بد دشمن و دوست را روی توجه
بدوست ٭ و بیگانه و آشنا را نگاه بسوی او فرد ندانم آن گل خود رو چه رنگ و بو دارد ٭ که مرغ هر چمنی گفتگوی او دارد ٭
در حرم کعبه و حریم کلیسیا او را میخوانند و مسجد و کنشت را پرستشگاه او میدانند ٭ در کعبه و بتخانه خوا مطلبند
کو خانه دو باشد صاحب خانه یکی است ٭ مست و هوشیار از و خبر دارند ٭ دیوانه و عاقل از و غافل نیستند
از هر دل بیو راهی است ٭ و هر بی‌دل از و آگاه ٭ همه سر رشته بدو می‌پیوندد ٭ و همراه بدو می‌رود ٭ هر ذره
او تمنا دارد ٭ هر دل میلی بدان دلارا دارد ٭ مجانروی زره که در وادی عشق ٭ هر جاده که هست ره بدانجا دارد ٭
آری آنحضرت احدیت مطلق است که بی‌نیازی مرتبهٔ صمدیتش یکجهان نیاز مند را سرگشته دربای بند نیم
ناز دارد و کشش جاذبهٔ شورش عالم عالم گرفتار را گردن جان وقف حلقه کمند نیاز چنانچه کشاکش طناب
مهرش ماه جهانتاب کنعانی را گاه بجاهی و گاه زندانی میکند و قبض و بسط قهر و لطفش ذوالنون ممتحن
مفتون را جنبشی براوج ماه سربلند و جنبشی در بطن ماهی پابی بند مینماید گاهی بزور آزمای عزت بلا انگیز
معشوقی دیده بدنیان عشق خویشتن پرا جوست آویز نظارهٔ غیر بر سیه و زرد والگاه چو خیشم بی نور بمان نظر نبد

نظر مهیت الاضرار سحر انداز کیاتش حرمان نمی سوزد ٭ بباد مژده وصل بزمی افروزد گاه خلیل خود را بر سبیل
امتحان بنار نمرودی میسپارد و گاه کلیم خود را الطریق امتحان از نور شعلهٔ طور چراغ براه مراغ میسپارد احیانا دوستان
را بدست دشمنان داده تا سر دار میبرد و اتفاقا آشنایان خویش را اره بیگانگان بر فرق نهاده تا بالقدم
می‌برد گاهی از روی پرده دری شکیب بر سر ابتلاء صبور خود زرتهٔ بلای کرمان میزند او استبلا میدهد و گاه
از در کرم در آمده شیوهٔ پرده داری جیب خویش بر تیره گری پیش میگیرد گاهی بیک کرشمه هر دو کون را
گلستان میکند و گاهی به یک تیر ده هزار عالم بر هم میزند و مار از روزگار دیگر از بنیاد کس بر می‌انگیزد و میگوید
که فروغش آتش در خرمن هستی زده دود از نهاد او بر می‌آرد و میفرماید که بگوشش میسوزاند که بسوز و بساز
میگشد کردم در کشش ولغش بر کشش انجا که نسیم قبولش بنیاد اظهار لطف کند محمل احبا و احمال
اولیا را مرکب باد بر میدارد و جایی که صرصر ردش آغاز عنف نماید متاع بقای النفس و اموال اعادی
را باد می‌برد چون در صدد عاطفت شده در آشنائی باز کند با همه بیگانگان بی بهانه مبالغه مترقی بهایه
وسخانه میشود و چون بمقام استغنا در آمده بیگانگی آغاز کند آنجا بدون شایبه خشابنی بر هیچ آشنایی مطلق
میگردد الحاصل کسی نمید اند که آن بی‌نیاز علی الاطلاق کیست و در اسطه یمه ناز و نیاز چیست این مایه
عشوه‌های لطف آمیز با کدام بیدل است و آن پایه سر گرانیهای بلا انگیز با کدام این پای در گل یارب روی
سخن در که دانداز گفتگو با که باشد و اینهمه خطاب و عتاب برای چه آباد کان بر سرمایه کون و مکان برای
سودای که فروچیده و این منصوبهای درست نشین بجهت بر آمد نقش مراد کدام ساده تمند دیده بکر سر و هر در
کونین ده هر بتر نعلین که تا نقشبند ابداع بر کار ریز کار اختراع گشاده و بدایع نقوش کونی و الهی بر لوح
تکوین نقش بر یعنی دیگر با تد آن بی مانند چهره نمود نمود و لگاری بر کاری او بروی کارنیا مده
و تا مصور فطرت بکلک تقدیر و ید قدرت صورت بندی صور بوقلمون اعیان و اکوان کرده و چهره گشایی صاد در
کونا کون کون و مکان بظهور آورده هیچ دو چهره شان عدیم الشبه بر صفحهٔ امکان صورت بسته و مثال
آن ممتنع المثل از خامهٔ ایجاد رو ننداده اعنی عین اعیان عالم امکان آفتاب ذرات کون و مکان گرامی
گوهر محیط جود جوهر عرض وجود جان جسم عالم انسان عین آدم آیهٔ رحمت عالمیان غایت خلقت

آدمیان باعث پیوند تن بجان مبعوث بر کافهٔ الناس درجهان میمی کریم الحسب که جزء آخر علت غایی ایجاد
است حکیمی امی لقب که سبب تمامی ایجاد است آن رازدار فاوحی الی عبده ما اوحی آن راست گفتار
ان هو الا وحی یوحی آن حافظ مرتبه جامعیت جمع الجمع با مبعث لی مع الله آن صاحب افضلیت و اولویت
مطلق با اولیت اول ما خلق الله آن آبروی عالم آب و خاک که کریمه و ما ارسلناک شمه ایست از شمایم شیم خلق
عظیم او آن نوربخش انجم و افلاک که خطاب کریم لولاک ذره ایست از ذرات انوار خلق قویم او آن مقرب بارگاه
احدیت که سر منزل قرب ابیت عند ربی ادنی پایه قدر و منزلت اوست و دو الاقدام قاب قوسین او ادنی
از جملهٔ مقامات عالیه حضرت او آنکه از بالای رتبت والاش رفعت پایه کرسی پایها بر خویشتن چیده
لا بل پلهٔ بلند معراج با فزایش ارتفاع درجات رسیده آنکه از پرتو غبار مقدم تکریمش علو قدر سموات سمو مقدار
آموخته ملک عرش اعظم سرمایهٔ شرافت و عظمت اندوخته ـ آن صاحب کل که خواجهٔ هر دو سرا است
سرمایهٔ فخر حضرتش فقر و فنا است ـ بی جا است هر آنچه در حق او گویند ـ کو را خرد حق هر آنچه گویند بجا است
صلی الله علیه و علی آله و اصحابه لا سیما علی الخلفاء الراشدین رضی الله تعالی عنهم اجمعین نخستین آن یار ثانی
اثنین اذ هما فی الغار که از کمال اهتمام و اعتنا با حتمال رنج و عنا در راه دین بتسلیه لا تحزن ان الله معنا
مخصوص گشته و از نهایت مرتبه ورع و تقوی بوصف اتقی که در ضمن کریمه و سیجنبها الاتقی الذی یوتی ماله یتزکی
در شان آن عالی شان نازل است موصوف شده آن سابق میدان ایمان و مصلی خیل الذین هم علی
صلوتهم یحافظون که از جانب جناب رسالت بتقدیم مروا ابا بکر ان یصلی بالناس رتبهٔ تقدیم بر اقران
یافته آن مقدم الکتاب مهاجر و انصار و طلیعه الموکب اصحاب اخیار که از شهسوار مضمار دو جهان در بنای طریق
نجات که آن حضرت صلوات الله علیه بما ثلمت انا و ابو بکر کفرسی رهان حر از قصبات سبق بر همگنان ربوده آن مقتدای
ابرار که از پس در پیروی پیغمبر انبیا کاتبعی طریق متابعت سپرده خبر صدق اثر لا ینبغی لقوم فیهم ابو بکر ان
یومهم غیره در حق آن امام بحق ماثور گشته آن پیشوای احرار که از پس کار عبادت و عبودیت حق گوی سبقت
برده حدیث شریف انت عتیق الله من النار درباره آن والا مقدار مروی و مذکور شده آن افضل
واکمل اصحاب که بلوازم کمال حسن صحبت و بذل جان و مال در راه آنحضرت تا بدان غایت رعایت نموده

رعایت نموده که بزبان نمایان ان من آمن الناس علی فی صحبته و ماله ابو بکر امتیاز یافته و مراسم دوستی و رابطهٔ
خلت در هر مقام با سرور انام بجایی رسانیده که از آن حضرت نسبت خاص لو کنت متخذا خلیلا لاتخذت
ابا بکر خلیلا اختصاص پذیرفته اعنی سر حلقهٔ یاران پیغمبر سرور سرکرده اصحاب آن سرور گرامی مهر حضرت
خیر البشر و الا حضرت صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه دوم بادی نشر ایمان و بانی نشر ایمان و بانی حفظ امه
کاشف غمه و دافع امور مهمه ثانی خلفاء ائمه که در حقیقت علم و معالم شریعت از استوار طریقش قامت
استقامت راست کرده و بنای دین مبین حضرت خاتم النبیین صلوات الله و سلامه علیه و علی آله و اصحابه
اجمعین از استظهار دم تیغ دو دمش سرمایهٔ متانت بدست آورده آنکه تقلب دین دارش پشت
صلیب ترسایان روم شکسته و از ترشح رگ ابر تیغ جهاد کش التهاب آتشکدهٔ مجوسان فارس
فرو نشسته آنکه آثار دوره آتش که کار دین یکرویه کرده چون پرتو انوار مهر انور بهفت کشور رسیده و لدین رو بتو
عنایت آفتاب اوج هدایت صلی الله علیه و علی آله منقبت ما طلعت الشمس علی رجل خیر من عمر دقایق مناقب
را با علی درجات رفعت رسانیده آنکه مراسم متابعت آن سرور تا آنجا بجا آورده که از حضرت با
رفعت محمدی صلوات الله علیه بمجدت خطاب مکرمت انتساب لو کان بعدی نبی لکان عمر بن الخطاب
کامل نصاب شده آنکه ببرکت اقرار حق و گفتار صدق زبان حقایق بیان مخبر صادق در حق او بخبر صدق
اثر ان الله وضع الحق علی لسان عمر یقول به ناطق گشته و بیمن ایمان متانت پرورد قویم و ایقان ازل آورد قدیم
حدیث شریف لقد کان فیما قبلکم من الامم محدثون فان یک فی امتی فانه عمر در شان خاطر الهام پرورش
شرف ورود یافته اعنی امام اعدل و خلیفهٔ اکرم اکمل امیر المومنین عمر فاروق رضی الله عنه سوم بهین معدن حلم و حیا
مهین جنس خیر الانبیاء منبع آثار نور و ضیا مطلع انوار صدق و صفا ثالث الخلفا آنکه شرم عین المحبات عارضش
که در آب حیاء غیر عارضی و آزرم ذاتی موج زن بود ملائکه کرام را غرق عرق استحیا داشته و از این رو حضرت خاتم
الانبیاء صلوات الله علیه و علی آله و صحبه در حدیث شریف الا استحی من رجل حتی لیستحی منه الملائکه آن
حضرت را بکمال مرتبهٔ حیا ستوده اند آنکه از پرتو صدق و صفا و فروغ مهر و وفا آن مه ورعت کشور روشن
وشش جهت بگلشن بود و بدین جهت نیر اعظم آسمان اجتبا و مه انور فلک اصطفا اعنی حضرت نبوی

دربارهٔ آن لامع ستارهٔ برج ولایت و بارق سیارهٔ درج هدایت حضرت سراج الجنه عثمان فرموده اند آنکه درهمه جا
با آن حضرت تا به جا همراه بوده و درین راه رعایت شرائط موافقت و مرافقت با آن حضرت بتقاضای رسیده
که نسبت لکل نبی رفیق و رفیقی فی الجنه عثمان گوی مسابقت از اقران در ربوده آنکه در هر وقت و هر حال خاصه
بهنگام ضیق و شدت در نصرت اصحاب آن حضرت از جمله تجهیز جیش عسرت ببذل جهد و صرف مال دریغ
نداشته چنین آنکه از ان والاجناب حدیث ماثور ما ضر عثمان ما عمل بعد الیوم درین باب صدور یافته اعنی امین اهل الایمان
و مبین اصحاب ایقان خازن گنجینه قرآن حارس مدینه ایمان ثانی عمرین و ثالث نیرین امیرالمومنین عثمان ذی النورین
رضی الله عنه چهارم در مدینه علم رسل باب اولاد بتول هادی راه هدا ناصر رسول خدا عامل امر نجوی اتقی و اشجع
ذریه آدم و حوا آن مخصوص بایه انما و سورهٔ هل اتی آن موصوف بصفت انت اخی و وصف لافتی آنکه از کمال
عظمت قدر و منزلت و نهایت رفعت مقدار و مرتبت از حضرت نبوت صلوات الله وسلامه علیه و علی آله و اصحابه گاهی
بامتیاز انت منی بمنزله هارون من موسی الا انه لانبی بعدی ممتاز است و گاه باتحاد ان علیا منی و انا منه و هو ولی
کل مومن سرافراز آن ولی انفس و والی آفاق که از غایت یکتائی با سرور هر دو عالم چنانچه بنص شریف
وانفسنا منصوص گشته همچنین بوصف منیف انا و علی من نور واحد مخصوص شده آن عالی مقدار والاقدر که از کمال
خوبی و فرط محبوب القلوبی در دعای حبیب خدا که اللهم ائتنی باحب خلقک معنون آن احب احباب بوده و از منقبت
و یحبه الله و رسوله مدعا آن والاجناب آنکه در دارالحکمه جناب رسالت عبارت از وست و باب مدینه علم آن
حضرت اشارت بدو اعنی سرور اوصیا و قاضی دین حضرت خاتم الانبیاء صلوات الله وسلامه علیه مظهر عجایب
و مظهر غرایب معنی کتب و مفرق کتائب اسدالله غالب امیرالمومنین علی ابن ابی طالب رضی الله تعالی
عنه فالصلوة والسلام علیه و علی آله و اصحابه المعتدین بافعاله و اقواله الحسنه بیضه الدین و حفظ حوزه الیقین مدی الدهر
و هی نموده و اجمالی ولعبر در آئینه معاینه و مرآة رویت اهل کشف و شهود که حدوث سایر حوادث
کونی عالم وجود بل وجود عالم را آثار اسمائی که با رسیده اند صورت اسمی حقیقت آئین جلوه نمود نموده و در اسفار
فلسفه حقه یقینی صحف تصوف ثبت و وروده یافته که هر حینی از احیان نوبت سلطنت اسمی است از اسماء حسنی خصوص
حضرات سبعه صفات ثبوتیه نفسیه که در عرف عموم صوفیه بائمه اسما معروفند چنانچه دوران آن والی شار الله سلطان

باشار الله سلطان آن اسم سامی قاهر و باهر باشد و احکام سایر اسماء عظام مقهور و مستور کرده و آن نام نامی
و تمامی اسامی سایه آن حضرت علیه را بحسب تفاوت مراتب ظهورات مجالی کامله و مظاهر ناقصه یافت
شود مثلا اسم مقدس العلیم که بامام الائمه موسوم است چون نوبت سلطنت آن اسم اعظم در عهد فطرت حضرت
ابی البشر آدم اتفاق افتاده در آن حضرت ظهور کامل نموده لاجرم مزیت آن حضرت که مظهر اتم بود بر کافه ملائکه
که مظاهر ناقصه بودند بصفت علم سمت ظهور یافت و همچنین حضرت نوح علیه السلام مظهر کامل اسم اکمل المرید بود
و امت آن حضرت مظاهر ناقصه و برین قیاس نمود روشن صفت ابصار در حضرت خلیل علیه السلام و ظهور
خفی در زمرهٔ صابیه پرستاران انوار علیه و ظهور صفت قدرت در حضرت کلیم علیه التحیه والتسلیم و سحره مداین
بدستور مذکور و تجلی صفت سمع در عهد حضرت داود و جلوهٔ ظهور آن در مزامیر زبور و غنا و ارباب صناعت
موسیقی که در آن عصر کمال براعت درین فن داشتند بعنوان مزبور و ازین عالم بروز کامل صفت احیا در حضرت
مسیح علیه السلام و ظهور آن بطریق نقص در اطبا عهد آنحضرت و کمال نمایش صفت کلام بروجه اتم
در حضرت خاتم الانبیاء صلوات الله علیه و علی آله و اصحابه و نمودار آن بالایش نقص در فصحاء عرب
عربا فیتق الی الآن سلطان ذلک الظهور ابقاه الله ما مرت الدهور و کرت الشهور و الشهور و بعید اثبات
که ظهور این صفت کامله بر سخنوران این امت تتمه آن جلوه نامه است چنانچه این طایفه شریفه که ارباب
صنایع معانی و بدایع بیان بتایید اعجاز آن حضرت هریکی در معرض بیان سبیل ارتجال بر معاصر
سبع معلقات که فحول بلغاء جاهلیت از اتیان امثال آن عاجز بودند قدرت تمام دارند و از معنی چه
شگفت که به یساری فیض مبداء بنان بیان متین شان کشف عطار از جبین عرایس آیات و حقایق
بسین ید بیضا می نماید و به نیروی الهام عالم بالا مفتاح اندیشه والای ایشان قفل اشکال از در گنج خانه
مشکلات قرآن میگشاید متون قواعد ملت حنیفه بوقایه شرح و تبیین شان محکم و متین و وجوه حقایق
شریعت حقه بتنویر هدایت و توضیح درایت شان وجیه و مبین تاسیس استحکام دلایل اعجاز
کلام متانت نظام شان اساس بلاغت قرآن استوار و بتمهید کشف الرموز تاویلات فایق شان
بنیاد تلویح متشابهات اسرار تنزیل محکم و پایدار بلوامع بارقه فکرت و لوایح نیره قریحت افشاء اسرار

بل رفع استتار از جمال شواهد مخدره کتاب خدا نموده درین باب کتاب کتاب سخن ادا مکنته و بمبانی بنیان
آثار صحیحه و افکار حسنه از مجمع البحرین الفاظ غریبه و معانی بدیعه نسبت رسول دریا دریا دُرر غرر و نثر لآلی استخراج
نمایند زهی استعداد کامل که گویا منشأ مبدأ فیاض نخست بر روی رای گیتی آرای شان چشم گشوده
و خزینه عقل فعال با تالیس افکند و دفینه سینه پیشکش قدوم سعادت لزوم ایشان نموده سبحان الله این
چه پایه ارجمندیست که این گروه سدره پرواز که زبان روایان قلمرو خطهٔ اعجاز باذن نجوای الشعراء تلامذه
الرحمن بتعلیم معلمان عوالم ملک و ملکوت می پردازند و این کدام پایه سربلندی است که این طایفه عرش
آهنگ بو الاترین معجزه دعوی پیغمبری یعنی فضیلت سخنوری رایت سروری جهان صورت و معنی می افرازند
گاهی لوحه ساده کار سینه را که آینه گیتی نما بل گنجینه جواهر الاسرار ارض و سما است روکش مرآة الکمال
عقل فعال می انگارند و گاه از لوح محفوظ نقوش انتخابی برداشته بر صفحات صحیفه ظاهر که نسخه فهرست
عالم امکان بل مجموعه جامعه تفاصیل کون و مکانست می نگارند چه میگویم در آینه اندیشه این زمره اعجاز
پیشه بی واسطه لوح و میانجی قلم و منت تردد فکر و تکاپوی نظر هیولای حقایق اعیان صورت
تحقیق پذیرفته و در گلشن راز ضمیر معانی پذیر شان که بمحض اعلام الهام جل رموز مکنون و پرده و شرح
متون ظهور و بطون نموده غنچه اسرار علوم نهفته بدون تنسیم نسیم تعلم و تعلیم گل گل شگفته چون طوطی ناطقه
شیرین مقال را در شکرستان ادای حمد و شکر کامیاب ذوق شکرخائی یابند و محو چاشنی عرفان
گشته بی خودانه در تکرار گفتار این ابنار الملوک من نعمة اللذات زبان را الکام رسانند و چون پوینی
اندیشه ذو فنون بی بوادی ذات بیچون لنگر ذات و صفات برده راز زبان وقت و حال بمقال طوبی
لکم معاشر الشعراء فانکم جواسیس عوالم الملکوت شنوند بذوق بشارت رازداری رموز لاهوتی در جامه
تن گنجیده خلع خلعت ناسوتی نمایند آیی ۵ بلبل عرش نشنه سخن پروران : باز چه مانند با این
دیگران : چون سر زانو قدم دل کنند : با دو جهان دست حمایل کنند : ز آتش فکرت چو پریشان شوند
با ملک از جمله خویشان شوند : چون شهب الشمس عنان فکرت شان سرگرم بالا دوی گردد ابلق تیز تک گردون
در همراهی آن از پاره نعل و از مهر کمان سم افکند و چون عنقای عرش آهنگ خیال شان در هوای معنی تردی

معنی پر و بی بال باز کند مرغان اولی اجنحه را خار کنگره و طوبی در ساحت قاف قرب شان پر سوخته
بال افشانی کردند و شاهبازان بلند پرواز نشیمن قدس از گریه بکنگاه نطق پردازی شان قفس گرفته
بی زبانی شوند ۵ گردند چو بر چرخ گردی : سرگرم ره فلک نوردی : چون تیر دعا به بال یارب : شبگیر
کنند از دل شب : زاندیشه پاک شان بنه چاک : در جیب مرقعات افلاک ۵ ادیب یونان از
هیچی خوانان این دبستان ادب آموز و دبیر انجم لذا ابجد شماران این انجمن هنر اندوز عقل دانش افروز در
مدرس تعلیم شان خیره و کش و عشق عالم سوز بوی باده ذوق افزای شان سرخوش صوفیان
کبود پوش افلاک را از نشاء سخن سرگرم جوش و خروش وجد و وجدان دارند و خرد خشک مغز را
از استماع ترانه تر مدهوش سماع ۵ این طایفه گرچه در زمین اند : لیکن چو خرد فلک نشین اند : اعجاز وران
سحر کاره : چون خورشید آسمان سواره : از دست تهی گهر شماران : وز دیده به پر خزینه داران : از طبع درست
سحر پرداز : وز فکر بلند سدره پرواز : چون آه بیکدم آسمان گیر : چون صبح بیک نفس جهانگیر : شگرفی
بین که خاطر نشان الفاظ اشتاروی شان برابطه یگانگی با الفت خاطر خویش است و شگفتی
نگر که دلنشین معانی خاطر نشان شان بعلاقه غرابت در صدر انجمن دلها اقامت اندیش رسائی
برطراز انداز شان مفتون و یکتائی از کمال تفرد ممنون ذهن ثاقب شان برخزاین افلاک نقب زن
و دای همایت شان در نخچیرستان چرخ برین شکار فکن گره گردون چون گره موی در مشت شان
و خاتم خورشید گردان حلقه در انگشت شان ۵ چون وهم بچرخ بر گمارند : چون گوی بچرخ خویش آورند
هر یک رصدی ره یقین را : هر یک یدی سیاه دین را : نظاره جان بپرده فکر : داماد خرد بنکته بکر
اگرچه سخن را پایه بلند است ولیکن او را همین پایه ارجمندی بسنده است که فذلک دفتر هستی ما حصل آفرینش
بلند هستی که در حقیقت سرور کشور سخنوری و خسرو قلمرو بلاغت گستری است ذات همایون خویش را
بفضیلت معنی پروری که شاهد صدق دعوی پیغمبری است ستوده انجا که انا افصح مشیر باید و در مقام دیگر
جمال شاهد سوال فنعم الجمال را به پیرایه جواب فی اللسان می آراید و گفتار اعجاز آثار نخستین خلیفه
بزرگوار و یار غار سید ابرار گرامی صهر حضرت خیر البشر و الا حضرت صدیق اکبر که اللسان زین الانسان

شاهد صدق ایمنی و گواه راستین این دعوی است ... باب الاجناب وصایت مآب اعنی تفسیر آیه ولایت
فاتحه مصحف هدایت بسمله فرقان جود طغرای فرمان وجود که پایه بیان معجز نشانش تخت نشین اوج ثریا
و عرش گزین کرسی عیوق است چنانچه آنرا در علو درجه تحت تمام کلام خالق و فوق تمام سخن مخلوق گرفته
می فرماید المرء مخبوء تحت لسانه یعنی حضرت انسان که نسخه عالم کبیر بل تفصیل اجمال و سر جمله دفتر اوضاع و احوال
عالم اکبر است در زیر زبان که ترجمان اسرار لاهوتی و شارح مقاصد متن تنگ رموز ناسوتیست پنهانست
و جای دیگر میفرماید المرء باصغریه یعنی قلبه و لسانه و چه درین باب از ارباب فلسفه یونانیه و اصحاب حکمت
یمانیه که دریاکشان بزم مبدا فیاض و سواد خوانان لوح ساده نقش مبادی منقولست که ما الانسان
سوی اللسان لا الا بهیمة مهملة او صورة ممثلة در دفاتر فن ادب یعنی فلسفه عرب و متقالیش ... ارباب
وارد است که المنطق لقیط العقل و الصمت منامه در حقیقت این نکته شریفه که ایمانا از مشکوة نبوت مقتبس
است و یا جذوه ایست از جلوه آتش وادی مقدس در اثبات شرافت لطیفه نطقی حجتی است
ناطق و معجزیست صادق ~ بیت ~ سخن جوهر جان را حیاتست ؛ آیینه جلوه ذات و صفاتست ؛
تخلخه پیرای دماغ خرد ؛ تازه گل گلبن باغ خرد ؛ قوت دل و آب رخ آگهی ؛ قوت گوش و پرده چشم تهی ؛
پیش روانی که سخن گفته اند ؛ گوهر این درج چنین سفته اند ؛ کانچه نه دل بی خبر است از سخن ؛ شرح
سخن بیشتر است از سخن ؛ اول اندیشه پسین شمار ؛ این سخن است این سخن اینجا بدار ؛ ای سخن
هدیه ایست روحانی و لطیفه ایست ربانی که منتخب زمین و زمان یعنی والاباب انسانرا با پردی او
برگزیده اند و دیده در ان عوالم ملک و ملکوت عالم بروی او دیده اند و دکان ... و با لوکون و مکان
برای او فرو چیده اند ~ مقدار سخن برون ز حد و چون نیست ؛ وصف سخن از حد سخن بیرون نیست ؛
اسرار دو کون گشت پیدا از سخن ؛ هر چند سخن زاده کاف و نون است

دیباچه جلد دوم بادشاه نامه

سپاس والا اساس دادار کارساز و کرد کار بی انباز را که بمدد کاری اندیشه سخن سنج و
دستیاری خامه سحرانج نگارش نیرنگی اقبال جهانگشای شاهنشاهی و شکرفی
دولت گیتی آرای ظل اللهی یعنی احوال مقدس نخستین دور از جلوس اقدس که وقایع ده ساله

ده ساله سلطنت ابد پیوند خدیو زمین و زمان و خداوند مکین و مکان است بهنجار ... جستگی و فراوان فرخندگی حسن
انجام گرفت فی فی کو اندیشه و کدام خامه ... در خور این کار بزرگ بضاعتی و نه این را با بلند آوازه چنین شغل
سترگ استطاعتی اینهمه از انوار نظر خورشید اثر بادشاه کامکار دستگاه است و آثار تربیت اکسیر تربیت
شهنشاه فلک بارگاه از ان سنگ بی رنگ فطرتم شعله حسرت در دل یواقیت آبدار برافروخته و این لرزیر
ناچیز طبعم زبانه رشک در جان پوک برافراخته الساح معضلات امور بتوجه دشوار کشای آن صورت
لطف ربانی که زمانه بخواهش او کارگذار است و چرخ بفرمان او در گیرودار منوط است و انحلال مشکلات
شیوون بنظر عنایات ان معنی رحمت سبحانی که گردش فلک بکام اوست و آرام زمین بارام او مربوط ~ قطعه
سخن اینست واگر کس براین دانه گفت ؛ کو بیا اینک ارکان و دیا بزرگان دیار ؛ حاش لله که نه من
بنده همی گویم زان ؛ که چرا یار نبود این سخنم با هموار ؛ این هم اقبال شه است ورنه تو میدانی نیک ؛ که چو من
شاخ کهن میوه کجا آرد بار ؛ اکنون که گلگون تیز گام آسمان خرام خامه در مضمار نگارش وقایع تحسین
سال از دور دوم جلوس ابد پیوند خاقان قیصر غلام و خلد الکان سلیمان احتشام بجولان در آمده اگر روزگار
بی وفا سازگاری کند و زندگی گریز ناپایداری این صحیفه اقبال را که جلد ثانی بادشاه نامه نامیست بنهجی که
دشوار پسندان کارگاه سخن طرازی را بجز ... کار خانه معنی پردازی را بغیرت ...
حسن اختتام مزین کرده ام و بطفیل گذارش وقایع دریق نگارین نامه که تتمه کردن هوشیاری و تعویذ بازوی
جهانداری است نامم که بنیکنامی نامور بود بسا صیت مکارم و صوت مفاخر اولیای این دولت فرانبوه
مشهور جهان گردد و نجم که بنا کامی در آفاق سمر بود چون دولت اصفیا این سلطنت پاینده محسود جهانیان
ایزد عطیه بخش این ناگزیران واملائی دنا گزیران دولت جاودانی بطول عمر و طیب عیش در نشر مفاخر
و حشر عساکر در جمع بلاد و قمع اضداد کامکار صورت و معنی داشته سایه آسمان پایه این آفتاب سپهر جهانداری
بر ادانی و اقاصی ممدود و سود او اراد

دیباچه جلد سیوم شاه جهان نامه از محمد صالح کنبو

خدایا ثنای تو گویم نخست ؛ که بالاتر از هر سخن حمد تست ؛ ز فیض تو شد هر ورق نور یاب ؛ ز فضل تو مستور
شد هر کتاب ؛ چو بهارستان سخن بی آبیاری فیض سحاب و مددکاری پرتو آفتاب حمد و سپاس

یکتائی ایزد جهان آفرین که نیرنگ قدرتش چراغ سخن از باد دانش ساخته و لطف صنعتش دیباچهٔ مجموعهٔ سپهر را
بمطلع عالمگیر خورشید آراسته ذخیرهٔ آب و تاب جاوید نیندوزد و نگارین گلشن بیان بی گریبان‌گشایی
نسیم نعت فاتحهٔ مصحف هدایت بسیمای فاتحه بدایت که کارنامهٔ صورت و نگارستان معنی را بآبروی او برزیده(?)
اندوخته دران عوالم ملک و ملکوت عالم را ابروی او دیده چمن چمن نخندد آغاز هر کلام بنام ملک علام تعالی شانه
و جل سلطانه سزاوار است که بقدرت کاملهٔ خویش کشتی خاک را از ظلمت شام عدم بصبح وجود آورده بفروغ تمکین
و طراز موهبت سرمایهٔ فکر بخشید و بحکمت شاملهٔ خود در جمیع مراتب بطرز خاص جلوه ظهور نموده در هر مرتبه کشف نقاب
از چهره نموده برنگ دیگر گشود هیهات چه میگویم سخن از سر اسکیلی(?) چگونه از دل تا لب صد ره لیسر(?) در نیاید و قلم از جرأت
این چون سر زبان نگرد که در خور این مقام عبارت شایان نایاب تر از آرزوی بینوایان است بل از تصور این
مراتب هزاران گره حیرت بر زبان روشن بیان زیرا که مجملی از آن صفات جلیله در صفحات کون و مکان نگنجد
تا تفصیلش بعبارت شایان و معنی آبان چه رسد ~ این چه زبان و این چه زبان دانی است ~ گفته و
ناگفته پشیمانی است ~ من کی و تعظیم جلال از کجا ~ دل زکجا وین پر و بال از کجا ~ از آنجا که ابواب انواع
میامن و برکات بر روی فاتحهٔ این کتاب مستطاب یمن فتح الباب حمد ثابت مطلق و نعت نبی بر حق
مفتوح گشته یکبار قرمائی(?) خروم الهام پرورش نهاد همت صدق طویت آن است که از بلوغ ادنی مراتب
کنه پایهٔ آن بعذر نارسائی و عجز تقصیر باز آمده راه مطلب سر کند چون حسب الامر پادشاه سلیمان جاه
برگزیدهٔ عنایت ایزدی بزرگ کردهٔ الطاف سرمدی ~ خورشید انجمن جهان افروزی ~ حرز بازوی اقبال فروزی
بهین ثمرهٔ شجرهٔ آفرینش گزین منشور جریدهٔ دانش و بینش آفتاب برج نیک اختری سعد اکبر فلک سروری
مهین سبب استقامت عالم اسباب خلیفهٔ بر حق حضرت رب الارباب تفسیر آیهٔ نامتناهی منظور نظر عاطفت
الهی مهر سپهر عز و تمکین ~ سایهٔ رحمت رب العلمین شاهنشاه دولت سرای دین ~ حامی حوزهٔ سید المرسلین
درة التاج اکلیل دولت و سرفرازی شهاب الدین محمد ثانی صاحبقران شاهجهان پادشاه غازی
که بپای(?) ذات و صفات سرمایهٔ افتخار روزگار و پیرایهٔ برکت لیل و نهار است خاطر فیض مظاهرش
نسخهٔ فهرست عالم امکان بل مجموعهٔ تفصیل کون و مکان است درای جهان آرایش مفتاح گنجینهٔ اسرار زمین و زمان

زمین و زمان فرمان نافذش در ممنت(?) کشور باسد حکم روح بر اقالیم سبعهٔ اعضا روان گشته و تدبیر ضبط احوال
حضرت چون مصالح تقدیر در نخوس(?) گره خود چرخ کارگزار شده توگوئی بساط خلافت و دینار از دیر باز برای او
چیده بودند و آفرینش این جزو زمان را بفیض وجود با جودش برگزیده ~ مصحف معنی دل نورانیش
آیهٔ رحمت خط پیشانیش ~ کارش از اندازهٔ مردم برون ~ جودش از اندازهٔ خواهش فزون ~
ابر کفش کرد جهان بوستان ~ شسته سواد از رخ هندوستان ~ شه سخن از همت او کامکار ~ گشت
زر از سکهٔ او نامدار ~ چنان قرار یافته که احوال هر ده سال میمنت اشتمال از سنین جلوس ابد قرین که بی نقص
فصل نامتناهی چون سلسلهٔ ایام تا دوران قیامت روی انقطاع و انفصال نبیناد و بر یک ادوار چرخ دوار
نامعدود یاد یک دور اعتبار کرده در دفتری جداگانه ایراد نماید و بمیامن عنایت الهی از سوانح دولت جاوید
پیوند دو دور دوم که هر ورقش مانند مجموعهٔ گلشن از فیض بهار معنی در بیان رنگینی خویش بصد زبان گویا است
و هر صفحه اش برنگ گلشن خدا آفرین از فرط آب و تاب زاهر و باهر در اثبات محسنات خود بی نیاز
و مستغنی از گواه است بنیرنگسازی طبع جادو طراز و سحر نگاری قلم نکته پرداز وزیر عطارد تدبیر
بهزاران میمنت و خجستگی سمت انجام و صورت اتمام پذیرفته از پیشگاه خلافت حکم معلی بشرف نفاذ پیوست
که این رهین منت نیرنگ پردازی سخن همچو چاشنی عرفان این فن بتایید این دست آویز متین یعنی نگارش
دفتر سیوم از دفاتر سوانح ایام فرخنده آغاز خجسته انجام سند اعتبار ابدی و افتخار سرمدی فرا دست آرد
هر چند طبع قاصر و فکر ناقص رهی را که از تهی دستی الفاظ معنی بعذر نارسائی سخن مقر و معترف است دستگاه
آن نیست که از عهدهٔ تحریر این امر خطیر تواند بیرون شد چه شروع درین کار بزرگ و امر سترگ لنگر ملاحی در دریای
بحر بی پایان و در مضیق ساحت خطاب یعنی تصور گنجائی فضایل آن یگانه گوهر هوس نا تمام است
اما چون در علم قدیم تقدیم این امر شریف که عبارت از تصنیف این نامهٔ نامی است بحسن سعی این عقیدت
منش رقم پذیر بود و از روز ازل سر نمودن این کار دشوار در صفحهٔ سرنوشت من ثبت شده بمیامن نظر
تربیت شاهنشاه سلیمان جاه بامن کار نور الانوار با خاک وادی ایمن و سنگ کوهسار طور بظهور آورده
بشرف پذیرائی این خدمت در حلقهٔ ایستادگان موقف اقبال پایهٔ امر بر فلک افراخت

بضاعت مزجات منزم بسعادت قبول و وصول کردیده و پرتو عنایت بر آبان و لطف بی پایان بر ساحت حال این بیگانه
شهرستان سخن تافته اشتاره استفاضه مبداء فیاض ساخت لطف شهان کر نه سخن پرورد
نکته سنجیده نگوید خرد باد صبا گر نکشد نقاب تا بابد غنچه بود در حجاب امید از عنایت الهی و فیض فضل نامتناهی
چنانست که اگر مساعدت بخت روزگار موافقت کند و مددکاری توفیق کارساز در فیض کشاده گردد و اسباب
سخن آماده عندلیب جادو نوای قلم عقیدت رقم بفیض رحمت تقدس و تعالی و باقبال این دولت والا
بگلبن سرای این گلشن فیض که خامه تقدیر از نام نامی پادشاه نامه تفسیر نموده آن جنان صفیر دلنواز معنی برکشد
که آوازه سخن تازه آویزه گوش روزگار گردد و کالای کاسد بازار سخن از سر نو رواج روایی در رونق والایی گرفته
ببرکت تمیز نزدیکان بارگاه عزت که جوهریان گوهر خرد و شناسندگان موج آب و تاب باوج آفتاب رساند چه از بخیه
قلم شکر بیم راحت جان روحانیان و نتیجه اندیشه مردم تخلخو دماغ قدسیان نگردد که شاهد جلوه پرداز
سخنم که روی سخن در صاحب دلان دارد بنای ضیافت عقول و حواس بر بساط انبساط نهاده دلبر چهره افروز
معنی نقد کس نزادم که طبقات بصر بصیرت ارباب دانش را محو تماشای خود دارد تاب فروزنده گوهر تابان
را آب و تاب داد **قطعه** نازم بسحر کلک گهر سلک خود که باز از نثر نثره بر رخ پروین کشیده است از لعل آب
برده واز عقد گوهر آب الفاظ دلالی رنگین کر دیده است پستی قدر شاید طبعم طمع مدار کین
سرو قدر جای بلندی کشیده است این نو رسیده نو بر بستان فیض قدس والا کشش ز عالم بالا رسیده
است امید که اجزاء این نسب نامه آداب و فرخنده خطاب مستطاب که از رنگ آمیزی الفاظ و مضمونش منور گشته
صور حیرت انگیز ملحوظ اندیشه باریک تر دف نکته دانان میگردد و از زلال عبارتش که هم خاصیت آب بقا است
کام خاطر زندگی طلبان مدام لذت معنی حیات تازه می یابد چمن رنگینی سفینه بهار چهره افروز آب و رنگ فیض
جاوید بوده از آثار عهد جاوید ربیع رونق افزای چار چمن روزگار باد تا موسم خزان فنای هر برکت سوانح
احوال فرخنده فال سرسبز و خرم و رونق گلستان ارم الهی تا جهان را آب و رنگ است فلک را
دور و گیتی را درنگ است جهان را خاص این صاحب قران کن فلک را یار این گیتی ستان کن جهان
چون خاتمش زیر نگین باد کلید عالمش در آستین باد **دیباچه دیوان میر معین الدین غازی از محمد صالح** خدا را کنم

خدا را کنم بنام یاد که بر جنبده زهر ذره ای معنی کشاد نظر هر چه می بیند آیات اوست علامات روشن بر اثبات
اوست حکیمی که چشم زبان در دهن فروزان نماید بیاد سخن جهان آفرینی که پست و بلند ده مصنوع
ز دیوان صنع و بند لبالب ز فیضش مکان و مکین فروزان ز نورش زمان و زمین سرمایه آب و رنگ
گلشن بیان و ماده و مصالح کیمیای کلام سخنوران حمد دیباچه نویس دیوان آفرینش و فهرست نگار جریده
منش است اندیشه اعجاز پیشه متکی آگاهان از دریافت ادنی مراتب کمالاتش بنارسائی معترف
و خرد بالغ رس قدسی فطرتان از ادراک شمه قدرتش بعجز و قصور متصف کیفیت کنه ذاتش از اندازه اشارات
بیرون و شرح کمیت صفاتش از حوصله عبارات افزون نه اندیشه را الی حد حکمت والایش بار و نه عقل
کارآگاه را بلطافت صنع جهان آرایش کار خداوندی که بی واسطه لوح و میانجی قلم هزاران نقوش
بدایع بر صفحه عالم امکان پدید آورده و بی مدد غیری گوناگون صور بوقلمون بر ... ایجاد و تکوین نمودار
کرده مهر و ماه را اگرم شتاب ساخت تا در آینه قدرت معنی رونمای صورت گردد و چرخ و انجم را چون
دولاب بگردش آورد تا خلاصه چهار عنصر بر روی آب آید بقدرت کامله سواد و بیاض لیل و نهار را
نقش دیده ایام نموده مطلع صبح بینی روشن آراست و لفظ جسم را پیرایه مضمون روح داده تجلی حسن خود را
در این صورت روشناس عالم شاهد ساخت بنازم بجس صنعت آن مبدع مصنوعات و صانع
مبدعات که از نظم ترکیب مشتی خاک گیتی را که نهین مجموعه شرایف قدرتست جمال بر کمال داده و به
کلک تقدیر و ید قدرت صورت انسان را که کریمه لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم در شان اوست
بهترین وجهی آراسته و لطایف فضل و سخن را خاصه او ساخته در نشو و نمای نباتات آفرینش ممکنات
انچنان تصرفات رنگین حیرت آفرین بکار برده و نهجی نیرنگ صنعت آشکار نموده که تصرف عقل کامل شگافان
شعور سر موی در آن نگنجد و کفه میزان فضل شامل راز دانان بطون و ظهور ذره از آن بر نسنجد استغفر الله چه میگویم
علم الهی کی شایستگی و سزاواری آن دارد که تهمت آلود دریافت خاکساران پست فطرت شود و تهمت
دستگاه سخن عرض عریضی یافته و طول مقال جمعی بیهیچ مدان که از غایت نادانی فی العلت ناخودشناسی
گرفتارند بدرجه ارتفاع رسیده محیط آن گردد خدای عز و جل ذوالجلال کن فیکون بری ز حیرت

مستغني از جرا و چون * سخن بحیرت اوصاف او شده مدهوش * خرد بفکرت ادراک او شده مجنون
تغیرات حدوث از جلال او کوتاه * تعرضات زوال از جوار او بیرون درین مقام که جاي ایستادگي خرد
خرده دان است چون قلم توصیف سواد خوانان خطوط تختهٔ خاک را از درشت این مراتب سررشته
ماهیت دانان احوال داد و شاع انجم و افلاک را از تصور این حقیقت سررشتهٔ فکر از دست رفته پس همان بهتر که
عنان کلام ازان وادي معطوف ساخته ابواب برکات و میامن بر روي کتاب بیمن فتح الباب نعت
مظهر کامل تجلیات الهي و برگزیده ترین مرایاي صفات نامتناهي که بمقتضاي لولاک مطلب بالذات از ایجاد عالم
وجود مسعود آنحضرت صلی الله علیه وسلم بوده و تعین اول که متقاضي ظهور گشت حقیقت محمدي بود که حکما آنرا بعقل کل
تعبیر کرده‌اند همان حقیقت مبدا و منشا وجود جمیع ممکنات گردیده فیضش در جمیع اجزاء وجود کوني چون روح
در بدن انسان سریان پذیرفت و نورش از ممر انبساط جمیع اعیان ممکنه را محیط شد سروري که ظاهر حق
پیوسته رو در باطن او دارد و باطن حق همواره بر ظاهر او متجلي میشود مفتوح ساخته سخن را بکمال نصاب
برکت و شامل نصیب میمنت سازد و بعد آن سررشتهٔ گفتگو را بمنقبت آل و اصحاب آن گره‌کشاي
رشتهٔ مقصود بپایان مي‌آرد
سه
محمد کامل هستي شد وجودش * جهان کردي زنشاء روان جودش *
گرامي نازنین حضرت پاک * که نازش میکند هم انجم هم افلاک * دو عالم را چراغ چشم بینش * کلید فتح باب
آفرینش * چو گل پیدم ز اوصاف جمالش * سخن رنگین کنم از نعت آلش * ولي که مدح اهل بیت
شاد است * خرد از بس فیض خانه‌زاد است * کند با من اگر توفیق یاري * زبان‌دانش کنم مدحت طرازي
همه بر آسمان شرع انجم * همه بینش فروز چشم مردم
اما بعد
این نگارستان معني و بهارستان سخن که الفاظش
بر معني مشحون و معني برنگیني الفاظش مخزون است گلشني است خدا آفرین و فردوسي است فیض تزئین
که حسن خداداد [illegible] ش از غازهٔ توصیف و تعریف بي‌نیاز است و بنا بر جوهر لطافت در نفوس مایهٔ شرافت
بل لب آب حیات دلبري ممتاز موج طراوت الفاظش نظر را مانند سلسله خوش ساخته و جوش آب و رنگ
عبارتش سفینهٔ دیده‌ها در چار موجهٔ طوفان حیرت انداخته ریاحین حروفش چون سبزه سبز بخت ارم
از چشمهٔ فیض آب خورده و گل تازه مضمون بر نقطش نیلوفر فلک را در سوک آب و رنگ نشانده *

نشانده و هر مصرع موزونش مانند هلال عید بشارت شگفتگي بدلها داده و سرو سرفراز هر بیت رنگین او
برنگ موزونان گلشن قدس از سر افرازش بهره طراوت آورده نفحات گلهاي شاداب مضامین
غزلیاتش مشام خرد را العطر فیض آموده و قصاید غرائش که زینت گلشن معاني و پیرایهٔ چمن نکته‌داني
است قصیدهٔ مرصع کهکشان را از درجهٔ اعتبار ساقط نموده و مقطعاتش بتقطیع لفظ و معني چون قطعه‌هاي فردوس
بهشت زنگار رنگ بیش افروز الالوان در رباعیات نزاکت سماتش که هر یک چون رباعي طبایع سنجیده
میزان قدرت است بحسن ترکیب نظر فریب دیده وران سوادش چون سواد لیلة القدر حامل سعادات
جاوداني و بیاضش چون بیاض عارض خوبان بهین کارنامهٔ صنع یزداني و چرا چنین نباشد که این
رنگین بوستان سراي ارم منتسم طبع [illegible] صورت شگفتگي پذیرفته که بپایهٔ معني بکر در زیر سپهر برین مثل
و قرین ندارد و هر رشحات سحاب فکر دقیقه رسي اش سرسبزي طراوت گرفته که طبع بهارینش بابداع مضامین
مایه از گلزار کاه فروردي ماهي کم نمي آرد اعني سید پاک اعتقاد دیندار حق گزین حقیقت شعار سلالهٔ دودمان
نبوت خلاصهٔ خاندان صفوت زیباي مسند نکته‌داني برازاي طراز معاني معدن گوهر خردمندي
مخزن اسرار ارجمندي صدرنشین انجمن سخن سازي میر معین الدین محمد المتخلص بنیازي که سخنان نورس
ملکش چون ثمرهٔ شجرهٔ ریاض رضوان حلاوت پیراي کام جان است و هر صفحه دیوانش از هجوم آب و رنگ
معاني رشک باغ جنان خامه شکسته زبان خاکسار اهل دل فدوي آل محمد صالح چگونه از عهده توصیف
بر آید که راه قیاس خرد در تصور مراتب لطافتش بسته و مقدار تقدیر و تخمین را سررشته کیفیت و کمیت فضایل
آن بدست نفتاده چه آن رنگ پیراي گلشن بیان در ابداع معاني عالیه و مضامین بدیعه الجنان طبع
سحر آفرین را کار فرموده که بالاتر از آن متصور خرد و الادراک نمي آید و بدقت فکر نادره سنج بنوعي طرز تازه را اختراع
نموده که مافوق آن امکان ندارد در صورت تکلف و تصنع ستایشش را از پیرایهٔ آرایش آن داشتن رنگ خام
بر روي آب زدن است و تنگ نگارش دیباچه آن بالابهتي دستي از لفظ سخن مختصر ساده لوحي
خود بقلم آوردن لیکن جرات درین باب ازین رو بوده که روزي از روزهاي سعادت طراز انجمن یکجهتي
زینت انعقاد یافته و محفل دوستي بهترین وجهي تزئین پذیرفته همه دوستان چون یکرنگان بوستان اقبال [illegible]

آورده بودند و از غایت موافقت و نهایت مصادقت مانند رنگ و بو در پیراهن یکرنگی جا کرده بمعرفات دانش و
معقولات رنگین بیکباره محبت گرم داشتند و نقاب حجاب از چهره شاهد عیش برداشته داد سرت و جمعیت میدادند
بنا بر ذکر سخن و لتقریب افزایش اسباب خواهش این فن پیرایه سنج حسن معانی زینت افزای کارنامه
نکته دانی قدسی نهاد نیکو محضر پاک طینت فرخنده سیر صاحب دل و دیده در بین بیدار مغز هوش گزین
گرامی منش کامل فطرت سعید دنیا و آخرت مرکز دایره حقیقت کیشی دلیل طریق کرامت سعید خان فرخی
که طبع آسمان پیوندش در نضج ثمره شجره سخن از طلوع و غروب آفتاب زیاده اثر میدهد و پیکر معنی در نمره صاف
چون صورت معنی برای العین مشاهده میکرد و باحضور نمود که قبل ازین بعون عنایت الهی و تایید فضل نامتناهی
دیوان خود را ترتیب داده از دیباچه بی نقط تاج معنی بر آن گذاشته ام و نسب نامه نو خاستگان طبع معنی زای را
که بهمه صدر نشینان دیوان فصاحت اند بنگارش آورده داد سخنوری داده الحق اگرچه دیوان فیض عنوان
آن جادو بیان باعتبار رنگینی عبارت و نیرنگی طرز دلکشی و رنگینی الفاظ دلربائی و دلربائی معنی نگارین
چمنی است که بهار گلزار فردوس از رشک بر حرف و آئین آن چون لاله داغ بر دل دارد و در ریاض رضوان
ملک نشو و نمای ریاحین الفاظ تازه و نما نمای معانی رنگین اوست اما در تحریر دیباچه که سراسر الفاظ بی
نقطش چون شاهد بی خط بکمال صفا چهره نماست آنگونه عبارات دلپذیر بکار برده و سخن را از آن
دست دستگاه داده که هیچ یکی از نکته اندیشان را بآن طراز خامه گذاری نمودن مجال نیست بیاسرد
و آئین عبارتی که از هجوم معانی دقیق لبریز از نقاط انتخاب هیچ نقطه را در وی جا نیست و از پیرو لطف
نازکیش از آغاز تا انجام یک نقطه سهو در راه نه الیوم از زیبائی نقد فرصت و نارواجی جنس سخن سرو بر
تحریر دیباچه دوم که ثانی آن تواند شد نیست و دو بر بیت که عرایس الفاظ ابکار معانی دیوان حقایق بیان
مفخر سادات عظام ستوده خلف حضرت خیر الانام که قطع نظر از مراتب کرامت منتسب بالذات بشرافت
حسب و حسن صفات اتصاف دارد و در صفای باطن و سلامت نفس بمرتبه که گوئی گوهر پاکش از جوهر این
آب و خاک نبوده طینت فرشته سرشتش از گل بهشت مخمر است سالها از درفیض بیرون خرامیده در حجله بر
آرمیده اند چون از حلیه زیبائی خطبه و دیبای دیباچه عاری اند لیلی مانند نقاب مشکین بر رخ فرو هشته

بر رخ فرو هشته از سواد به بیاض نمی آیند مشکلی گرد از گیسوی عنبرین تاب داده با گلبن پاک بنیاد
نمی شتابند اگر تو از راه مهر ورزی با تقدیم این خدمت انگشت قبول بر دیده نهی و از زودی سعادت
منتشی و به اندیشی بر دیگر دوستان پیشی گرفته رنگ معنی فرزین سخن ریزی هم بر چشم دوستان
نهاده باشی و هم شکر نسبت اتحاد و یکجهتی که ترا در خدمت آن سلسله جنبان کرم دامان محقق است
ادا نموده در مجلس دیگر بار دعاکیش حقیقت آئین خلاصه یکتایان روزگار مجدالدین که از هرگونه کمالی و فرهنگی
بهره ور است و در هر کار دشوار دستیار این احقر اگرچه آن راز دار دیانت و دین هر گزین من بودی فضلی
در توصیف رسائی اندیشه و بلندی فکر او بر صفحه بیان نگاشته از روی انصاف شرمساری کشیدی
در این باب مبالغه از حد گذرانیده به نیابت آن خان سعادت نشان بزبان آورد که از قیام این امر بزرگ
متقاعد گشته فتح ابواب معذرت طلبی را دست آویز طبع بهانه جو ساختن دور از آئین مروت و اخلاص
است گرفتم که درین ماده مقام گرفت دیگر باشد نه آخر از اشارت بزرگان خرده دان ایستادگی نادلپذیر
است چه آنجا که جای عذر پذیر نیست نه جای خرده گیری است تراکه نخیته و خام سخنت چون طلای در
عیار و سیم خام دل فریب اهل روزگار است چه باک از گفتگوی صورت پرستان معنی نشناس است
یکی ابواب طلاقت لسان و بلاغت بیان بر گشاد بنزاکت طبع و دقت فهم فقره چند مشتمل بر معانی
بکر و مضامین تازه فکر که پسند طبع حقایق یاب دقایق رس والاگهران تواند بود تعلیم آرد مالا از تقاضا و حروف
از زبان جز نگران خلاص ساز چون حسن این امر در نظر ارادت بغایت مستحسن و پسندیده افتاد مصلحت
خرد بر طبق رضای آن ستاره سعد اوج سخن فتوی داد لاجرم غره رجب سال هزار و هفتاد و یک هجری این چند کلمه
شکسته بسته مرقوم قلم بناز کرد و بدچشم از صورت شناسان معنی آنست که چون از نظاره این پرده گیان
سرادق خیال که بحسن ادا ملاحت اندیشی اند و بجلوه های نو آئین از امثال و اقران هزاران درجه در پیش
منت بر چشم گذارند و دیده و دل را از تماشای جمال شان روشن سازند اگر سهوی و خطائی
که لازمه بشری است در اینها دیده شود از بزرگ منشی در گذرانیده و عیب پوشی را شعار خویش
ساخته دیده را نادیده انگارند و من الله التوفیق و هو المستعان ۵ الا ای خردمند پاکیزه خوی

بنده و نشنیده ام عیب جویی ❊ سزد گر بزرگان گوهر شناسش ❊ سخن را با انصاف دارند پاسش ❊
خریدار در گرچه باشد بسی ❊ سفالینه را هم ستاند کسی ❊ نبرد آفرین هنر بر بروی ❊ که ننگ شاید از عیب جویی ❊
دری ❊ هنر جوی و در عیب جویی مکوش ❊ ترا نیز عیب است بر خود بپوش ❊ مروت نباشد ز آزادگان
لگد کوب کردن بر افتادگان ❊ برو باد بخشایش دادگر ❊ که بر من ببخشش کما دنظر **دیباچه دیوان مولانا**
عرفی شیرازی حسن آرایی صورت احکام شرعی و قدر افزای معنی کلام حرفی توفیق متعال متکلمی و توصیف
کمال متکلمی تواند بود که طغرای فرمان شرعی و انشاء دیوان عرفی را بنور امر و نهی حکمت بالغه آراسته و نهال
بارور ایجاد را در سرابستان خلقت کشجرة طیبة اصلها ثابت وفرعها فی السماء بید قدرت کامله پیراسته
و از اصل و فرع آن شجره ثمره مختلفه نفوس انسیه و وجود قدسیه انس و ملک را بحلاوت رسیدن ربانیه
و تعلیم قدرت دیباچه دفتر فضایل آن آثار اشرف کریمه و لقد کرمنا شرف گردانیده و نامه اعمال هر فردی را
بتوقیع نسبت ازلی گوهر آگینده یکی را هادی و مقتدای اصحاب ایمان و ارباب ایقان نموده و دیگری را بسبب
پستی فطرت در ارتکاب ضلالت عریان از لباس سعادت دو جهان فرموده در سولی را اشرف حضرت
سید المرسلین و خاتم النبیین صاحب التاج واللوا الشرف بتشریف دنی فتدلی ❊ محمد آنکه زد بر بام
افلاک ❊ شکوه شاهیش رایات لولاک ❊ شرف بخشنده جاه رسالت ❊ فروغ چهره ماه
رسالت ❊ شفیع عاصیان امت و هادی گمراهان خلقت ساخته تا هیچ گمراهان و گنه کاران از مایده خوان جود
رحمت و فیض کوثر دامان مغفرت بی نصیب و محروم نمانند و اولاد کرام او را که بروج آسمان امامت و ولایت
اند سرور اخیار روزگار و مفخر آثار لیل و نهار گردانیده تا منازل شرف و مدارج کمال آفتاب شریعت و ماه طریقت
از خط دایره فرمان آن دین پروران مطهر خارج نباشد سعادتمند سری که از هوای افتادگی آن آستان و از
طوق آزادگی فرمان آن شاهنشاهان تخت آفرینش جدا نبوده گوهر اخلاص آن خاصان حریم اختصاص را
در صدف سینه پرورش دهد و طوطی ناطقه را از شکر نعت و منقبت شان چاشنی شیرین بیانی
و شربت رطب اللسانی چشاند **قطعه** نعت و مدح نبی و اولادش ❊ هر که را زینت بیان آمد
این از آتش عقوبت رست ❊ بلبل گلشن جنان آمد ❊ **اما بعد** برضمیر حقایق پذیر ناظمان عقد الجواهر

عقد الجواهر دانش و منشیان وجوه سخن سازان عرصه آفرینش مخفی نماند که علمی را نتیجه معین و هر فنی را ثمره متقن
دست نتیجه فصاحت و ثمره بلاغت فیض کلام حقیقت انجامی است که زینت لباس حقایق اساس
حضرت رب رحیم و نعوت نبی کریم و مدایح ائمه واجب التعظیم والتسلیم بوده متضمن سعادات نجات دینی و دنیوی
باشد چون این فقیر حقیر کثیر التقصیر اعنی محمد صادق الشهیر بناظم التبریزی با دل کسیر و زبان قصیر لوح سبق منقبت
و تحفه ابجد مدحت حضرات ائمه طاهره را از ابتدای طلوع صبح صادق شعور آئینه وار در نظر دارد و آنچه از اخلاص
خود در آن مشاهده می نماید بقدر حوصله از آن خبر میدهد نسبت هم سبقی در دوستی صاحب فطرتان این دبستان
بجان و دل میکوشد چنانچه اشعار هر یک از این طرز طرازان نغمه پرداز را علی قدر الامکان بدست آورده مرتب
و مدون ساخته و مدتی در دام اشتیاق کلیات اشعار سرآمد فصحا و روزگار رصد بند افلاک خیالات بلند
عقده گشای مهر رشته افکار دلپسند مفتاح طلسم دقیقه پردازی اعنی مولانا عرفی شیرازی که عرفی
تخلص میکرد تا آنکه در سنه احد و ثلثین بعد الف بخاطر عرفان مآثر نواب عالیشان اعنی میرزا عبد الرحیم المشهور
بخانخانان خطور کرد که مولانا حق بر ذمه ما و مصاحبت در گردن ما بسیار دارد و اینکه بموجب وصیت کلیات
او را تا امروز ابتر گذاشته جمع نکرده ایم از مروت نیست هر آینه در تدوین و ترتیب آن اقدام باید نمود امر
فرمود تا مسودات اشعار مولانا را که بخط ید او بود و در حین رحلت بکتابخانه نواب فرستاده بود که بنظمان خلف
او را چون در یتیم آویزه گوش اشتهار سازند حاضر ساختند و از جمع ملازمان صاحب شعور خود چراغ
شبستان اهل البیت سراجا محمد قاسم ابن محمد علی صفاهانی را مامور بتدوین فرمود چون شاهزاده جم قدر رفیع
شکوه شاهجهان سلطان خرم بقصد اخذ تخت سلطنت جهانگیری متوجه آگره شدند و سراجای
مذکور بسبب سامان این خدمت در برهانپور توقف نمود و مومی الیه از رکهد ریختی که سابقا از نواب داشته
و بقدر حالت خود رعایت نمیدید و فرصت غنیمت شمرده بقدم فرار اختیار سفر خجسته اثر مکه معظمه زادها الله
شرفا نمود و نوعی شد که ایشان را در بندر سورت ملاقات کرده در یک کشتی متوجه مقصد شدیم و در اثنای راه
از خصوصیات مذکور مخبر شده مسودات اشعار مولانا را در کسوت مهر جوئی و نرم خویی از او گرفته بنظر در آورده
و مشاهده شد که غیر از دیوان شهرت طرازی مشهور از اشعار گرانمایه و گفتار بلند پایه بسیاری از او در پرده خفا

برده بانوه هوس بترنم و ترتیب آن جواهر زواهر سوخت و در سر زیده تازه شد تا زمان فراغ و تجربک حصول
مطلب نقشی از پا نشست تا اکنون این کلدستهٔ ظرایف و مجموعهٔ لطایف در مدت یک ماه در قید رشتهٔ ترتیب و شیرازه
تدوین مقید کرد چه چون طریق ترتیبش بقدم سعی زود تر از زود طی شد سال تاریخش از حرف طی ترتیب
ظهور نمود و عدد ابیات بعقد پانزده هزار بیت منتهی گشت اتفاقاً در حینی که مسودات مولانا را بایغض اسباب
سراجاعریان بادیه وزد دیده تند و این نسخه را چون فقیر جمع نموده بود نوعی اشعار مولانا یکبارگی معدوم
گردد و احوال فرخنده مآل آن شاهباز اوج پرواز فضای قبول انچه بگوش هوش این مدهوش بزم عجم
خرقه پوشی رسیده بدین نهج است که اسم شریف مولانا خواجه سیدی محمد بن خواجه زین الدین علی بلوی شیرازی
است والد مرحومش بمنصب پیشوای ناحیه و گاهی بامر وزارت داروغگان عرف اشتغال داشته و وجه تخلص
عرفی ازین مناسبت مفهوم است حاصل که در اوایل شعور بعض مقدمات علمی را طی نموده خط نسخ را بغایت
خوب می نوشت و در موسیقی داد دار وقوفی بقدر داشته چون قدم به بساط موزونیت نهاده زبان معجز بیان
باد ای نغمه سنجی سازی ذنوای سحر پردازی آشنا نمود یکچند در دار الافاضل شیراز با موزونان آن زمان
مشق سخن گستری میسر نمود و بانشاد ابیات عاشقانه صبر و قرار از دلهای بی تابان کوی شوق میربود تا زمانی
که از بهار ریاض تازه گوئی نکهتی بمشام شعورش رسیده مانند نسیم نوروزی بیگانه از آرامش ساخت و دل عندلیب
طبیعتش برا هپای سیر و سفر تاره شد باید بیک شاید براهنمای و مقتدای رسیده بمقصد تواند پیوست بسعیدا پردار
بود و دین اثنا صیت بلندآوازگی و زمزمه تازگی طرز سخن سنجی شیخ ابوالفیض فیضی بسمع او آشنا گردیده بتحریک اشتیاق
پای همت او را بر کاب سعی آشنا ساخت تا بسواد کشور هندوستانش رسانید ابتدا آشنائی و افتتاح مرح
سرائی او با خدام علامة الاطبا حکیم ابوالفتح گیلانی که یکی از مقربان بارگاه جلال الدین اکبر بود دست داد
و دران زمان خواجه حسین ثنائی و شیخ یحیی و ملا حیاتی گیلانی و بسیاری از شعرای نامی در ملازمت حکیم مذکور
هنگامهٔ سخن سرائی و معرکهٔ معنی آرائی را گرم داشتند و مولانا عرفی چون نقد گفتار خود در این حرافان کیمیای سخن
در میان آورده جلوه امتحان نمود شیخ فیضی با وجود تقرب بزم اکبر شاهی و تفضل استعداد غیر متناهی و خطاب
ملک الشعرائی میل مجالست و مصاحبت او بیدا کرده ملاقاتش دیرین او کرده چون طرز سخن گستری و معنی

اوراق این نسخه شیرازه بند باد بفصاحت محمد و آله الامجاد دیباچهٔ بهار سخن محمد صالح کنبو از ملا منیر ابتدا بحمد
آفرین و سپاس که چراغ گفتار را از تاب خرد روشن گرداننده فی فی غلط گفتم سخن الوهیت از انوار تجلیات
او چه پرتو اندوزان نور معرفت روشن است که چون خداوند سبحانه بر دلهای تقدس نهاد در لباس کلام تجلی
می آغاز و فروغ سخن که در معنی شمع فانوس خیال است چهره افروز میگردد ه سرسبزی و سیرابی این بارقه
نور الهیت این پوشیده نماند که عروسان زیبا صورت معانی که پرورش یافتهٔ آب و هوای عالم قدس اند
چون از در فیض جلوه کنان بیرون منخرات در خلوتکده دل آماده جلوه سازی میکردند برخی بالا زمانهای
قافیه نگارین ساخته با انجمن نظم می شتابند تا پاک بینان نظرگاه تماشا را از مشاهده حال خویش حیران
سازند و برخی آئینه سجع بر پیشانی بسته بر بزمگاه نثر خرامان میگردند تا نظارگیان محفل شهود را از تماشای
حسن خویش مدهوش گردانند و ازینجاست که جلوه سنجان حسن معنی دو گروه اند اصحاب شعر که آینه داران
عروس نظم اند و ارباب انشا که چهره نگاران شاهد نثر اند لیکن طایفه نخستین کار پای اندیشه در تنگنای خیالات
کام فرسا میکردند و طایفه دوم را توسن فکرت در فسحت گاه معانی بجولانگری می آید بالجمله هر دو گروه سخن پژوه
قافله سالار شاهراه سخن اند و در هر روزگاری از کارشناسان این دو شیوه سترگ که صبر فریب ارباب دانش
و هوش ربای اصحاب بینش است جمعی پدیدار می آیند و هر یکی باندازهٔ استعداد کار خویش در سلک معانی
و پردازش الفاظ نیز نکته سازی میکنند و درین روزگار از طرز طرازان نثر و الا فردی بر روی کار آمده که پایه سخن
برافراخته او است و کوکبه معنی بلند ساخته او اعنی پیرایه سنج حسن معانی طراوت بخش بزم سخندانی قدسی
منش پاک نهاد فیض سرشت معنی نژاد محمد صالح اصلح الله شانه ه سرو سرکرده معنی پسنداش سخن فهم و سخن
سنج و سخندان ه سر سخن بروان نهفته مباد از آنجا که بنده منیر را با آن لطف یافته مبدا فیض مهر گوهری و پیوند دینی
است از دیرباز بسیج آن داشت که مکاتبات و رقعاتی که از خامهٔ سحرکار آن جادو رقم پذیرای نگارش
گردیده و از نایابی نقد فرصت و ناروائی جنس در گرو پریشانی مانده بپایمردی توفیق فراهم آورده شود
تا آنکه جمعی از گوهرشناسان معنی آن دوشیزگان جمله فیض را خواستگاری کردند و گرد آوری آن پاک نژادان
دودمان سخن را از رهی درخواست نمودند ناگزیر بنیروی اندیشه سحرگزین و یاوری خرد دوربین در کم مایه روزگار این

کارنامه معانی را شایسته ترتیبی داده شد و در اندک فرصتی آرایش این صحیفه نوآیین پرداخته آمد
حمد شکرگزاری از فیض دل معنی خیز گردید که ابر قلم گوهرریز افتاد از دست خامه سحرانگیز درجی زلالی معانی لبریز
این کارنامه نگارین و نگارخانه نوآیین که سواد نسخه حدیقه جنان و بیاض عارض روضه رضوان است و طبع جادو
طرازان نوسنج بوستان معنی بهار سخن موشکاف ساخته مشتمل است بر چهار چمن دلفریب
متضمن چندین گلدسته معنی زیب همانا گلشنی است همیشه بهار و گلبنی است بی خار که دست تطاول
خزان تا انقراض زمان پیرامن داماناش نرسد و از غایت سامان رنگ و بو فردوس باید تا منت از فرو رفتن
وادی بهشت نکشد و در جنب نکهت انوار طیب آمود حروفش شهرت نفحات غنچه شیرین تبسم کلامی است
بی حاصل و در برابر الفاظ شکفته اش اظهار رنگینی چمن تازه رو دعویست باطل از گل شب بوی الفاظش دماغ
فیض جویان تر است و سطورش بلبلان معانی را شهپر حسن شناسان را چون گلدسته دست آویز شگفتگی
و نشاط است و نکته دانان را برنگ باده گلرنگ سرمایه عشرت و انبساط هنگام تحریرش دست کتابت
را از دست گلچین باز نتوان شناخت و قلم را از شاخ گل نتوان فرق کرد اگر نور نظر را در سواد شرحش رخصت
گلگشت دهی بیاض دیده ات صفحه گلستان شود و اگر نکته های رنگین آنرا بر اوراق گل رقم کنی بلبل البته بحسن شاید
ایزد سخن آفرین نکات رنگین و لطایف نوآیین آنرا دلنشین و الا گهران عالی فطرت سازاد و الفاظ و معانی
آنرا چون رنگ و بوی گل انبساط بخش ارباب حقیقت و مجاز گرداناد سیرین قلم سحرطراز بپایه تمنا و دید الا
از نگارش دیباچه بهار دانش که بیمامن تردستی کلک معنی نگار قبیله صورت و معنی عنایت الله بر حرفش
چون نگاشته خامه صنع سرخط ارباب فضل و هنر است و نقش نقطه تازه رویش رشک فرمای یاقوت
خورشید و الماس قمر فاتحه کتاب مستطاب آفرینش و دیباچه صحیفه دانش و بینش حمد خداوند خرد بخش
سخن آفرین و صورت ثنای معنی ایجاد و تکوین است که بر لطایف ابداع و صنایع اختراع قدرت کامله اش
از ماه تا ماهی گواهی داده و از ذره تا خورشید بر وحدانیت ذات بیچون و یکتائی مطلقش زبان باقرار
گشاده سخن سنج نکته دان بیدار درون از روشنی ضمیرش رو سفید جاوید است و ضمیر صافی گهران صفوت آیین
از پرتو معرفت و الایش رشک فرمای تجلی ماه و خورشید ای پیرایه پیرای رنگین بزم آفرینش این رنگ

این رنگ بنقوش صور گوناگون جز قلم قدرت که بر صفحه ظهور نگارد و اینگونه اشکال مختلفه و اوضاع جداگانه
در کارگاه بوقلمون جز صنعت والایت که در جلوه نمود آرد ٭ تو نگاری ز خاک صورت پاک ٭ تو نوا بخش
باز کردن خاک ٭ تو دهی و تو آری از دل سنگ ٭ آتش لعل و لعل آتش رنگ ٭ همه از صنع تو مکان و مکین ٭
همه در امر تو زمان و زمین ٭ اندیشه اعجاز پیشه دقیقه سنجان قضا و قدر از دید و شناخت شرایف صنعت سرمایه
حیرت تجددی نیند و ختنه که بتوان گفت و خرد عقده کشای ارباب فضل و هنر را از دریافت کیفیت نام و نشان بی
نشانت گرهی بر زبان نهاده که شرح آن بتوان کرد زهی غفلت و بی تمیزی در مقامی که چشم همه بین و عقل
همه دان مقدسان عالم بالا از ادراک کماهی حقیقت شناسائی آن بنارسائی دریافت اعتراف نماید و فکر
بلند آهنگ دقیقه رس و الا گهران عالم بالا از تصور ادنی مراتب حق صفاتش بعجز و تقصیر گراید ما پا شکستگان
زاویه حدوث و امکان را با این پستی پایه چه یارا که خویشتن را مرحله پیمای سواد اعظم معرفت و الایش انگاریم
و ما پیروان وهم و خیال ناقص را با این هستی فرومایه چه عزت و مقدار که بتردد فکر و تکاپوی نظر علم شناخت حضرت
عزتش بر زبان بریم چمن برسالکان مسلک قرب حضرت عزت پیداست بل صورت روشن این معنی
محتاج بفروغ حجت نیست که سخن آفرین والا حضرت را فکر ناقص انسان بیاوری حواس سست اساس
بسخن نتواند ستود و آفریده چون ثنای آفریننده کار برابری تخمین و قیاس ادا نتواند نمود اندیشه ازلی ساخت
این وادی بیراه آفت باز آمده گلشن جاوید بهار سخن را از ترشح ابر نیسان رحمت الهی فیض نعت والا رتبت
سزاوار فرخنده کتاب کریمه لولاک که منطق حقیقت طبیعه حدیقه کاینات از پرتو جمال جهان آرایش روشنی اندوز
جاوید گشته و منشور لامع النور رسالت در دیوانگه قدر بنام نامی آن صاحب فضیلت اول ما خلق الله زیور
امضا پذیرفته آب و رنگی تازه و زیب و زینتی بی اندازه می دهد زهی گرامی گوهر محیط جود که فروغ بوارق کلام
معجز نظامش حسب اندیشه اعجاز پیشگان نژاد شرقستان خورشید معنی ساخته و زهی جوهر عرض وجود که پرتو
بیان بینش که بر اثبات شرافت کلام قدسی دلیلی است روشن سرگشتگان ظلمات حیرت را چراغ
شاهراه علم الیقین بینش رو گذاشته سخن پایه بلند را همین مایه ارجمندی بس که با شناوری نعت ستوده اش
سرمایه آب و رنگ گوهر بینش است و خرد معنی اندوز را همین رتبه والائی بس که شناخت علو درجه منقبت

آل و اصحاب آن سرور نارسائی پایه خود پیرایه شاهد آفرینش است چرا سخن از رسائی برخود ببالد و چگونه
نقش خارا رم مرخط آفتاب نگردد که حرف ستایش عالی منزلتی بر زبان دارم که دارای عرش مجید کتاب
عالم را بنام نامیش تصنیف کرده و سخن آفرین والاحضرت بهر آرایش نظم کاینات اسم مبارکش را
مطلع دیوان ایجاد و ذات مستجمع الصفاتش را مقطع قصیده ارشاد ختم ﷺ وصف او روح بر زبان دارد
یاد او آب در دهان دارد؛ یافته در حق بدو تعظیم؛ خلق او را خدای خوانده عظیم؛ وصف خلق کسی که قرآن است
خلق را وصف او چه امکان است؛ اکنون قلم فیض نصاب که به برکت این ذکر دلنشین در بیان سخن باشد شکر
براست رزکی علم گردیده و بمین دست آویز این نیایش اندیشه تاب لسان تیر چرخ انگشت نمای اهل رقم
گشته بران سر است که به دستیاری کوشش کلید گنج خانه مقصود بدست طلب در آورده مرو مرفراز چمن نثار
کرده و به مددگاری توفیق کارساز از تحریر دیباچه این سواد اعظم قبول و اقبال که خرد معنی پرور به بهار دانش موسوم
ساخته و در آغاز سال هزار و دوصد و یک هجری صورت ترتیب پذیرفته آوازه سخن تازه را آویزه گوش
روزگار سازد چون فروغ بخش ابهام این تقریر و چهره کشای انقضای این تحریر کیفیت مروری رنگ افروز
بوستان حسن و عشق شاهزاده والامقدار جهاندار سلطان و چشم و چراغ دوده دولت و عصمت [illegible] بانو و حکایات
حسب حال آن دو نهرت وفا اندیشه است که مقبل رقم زده کلک معنی نگار فهرست جامع فنون سخندانی ناظم
گلی برنگ طرازی معانی چهره نگار حسن مقال آینه دار صورت خیال جلوه طراز عرایس فکر حجله پرداز معانی بکر
انجمن آرای سخنان نوآئین چمن پیرای نکات رنگین سخن سنج دانش پناه نبض شناس قلم و مزاج دان
سخن عنایت الله که سخن را با او دوستی جانی است و معنی را با طبعش پیوند روحانی گشته خامه ره نورد جاده
اتحاد نمک پرورده حسن اعتقاد خاکراه آل محمد صالح که با این پاک گوهر نسبت هم گوهری و شاگردی دارد و در
تصویر نمود داری از کیفیت و کمیت این بی‌نظیر صورت معنی طراز گشته شمه‌ای از لطف عبارت این نو عروس حجله فکر که
مرات محسنات معانی بلند و مرآت مضامین برجسته عشق انگیز و ایراداتش در فقراتش از پایه توصیف خرد
بالغ رسوا افزون است و شاهد صفتش از زشت الکلی نظم و نثر و حلیه استعاره و تشبیه مستغنی
با اعتقاد ناقص خود در قید تحریر می آرد سبحان الله این چه گلشنی است بهار آفرین که در ضیا از اظهار زهره سیمای [illegible]

سیاهی معانیش چراغان نور افروز گلشن سپهری تاب می نماید و اعجاز نمایی‌های بدایع و صنایع لاله زار
سنبل آثار مضامینش در تحت تصرف خرد والا اندیشه بالا نیاید الفاظش بپاکدامنی چون دست کلیم
انوار معنی به منکران دین سخن نموده و عبارتش شگفته رویی فیض چون گلزار ابراهیم آب و تاب گوهر نظر افزوده
بسکه معنی اساسش [illegible] است از گران سنگی قدر و مقدار تن بمیزان بیان نمی‌دهد و بسکه سخنش بلند است توصیفش
از تنگی دستگاه نقطه و معنی در ظرف تقریر و حوصله تحریر نمی‌گنجد نقطه نوازیش از غایت رنگینی داغ رشک بر دل
لاله سوخته و فروغ گوهر جهانتاب معنیش شعله غیرت در آیینه خورشید افروخته از فیض روانی عبارت فقراتش
بر صفحه سکون کاغذ بیان طاووس چتر زده بهشت در خیابان ناز بخرام و سنبران مضمونش که رشک
سراپای چمن فردوس است بحسن ادا دستان باده سخن را جان داده و دل برده بیاض صفحاتش از غایت [illegible]
چون دیبای نقره باف صبح از تاب آفتاب معنی چهره برافروخته و سواد عنبرآمود سلاسل سطور برات
بندری چون طره مشکبار نیکوان بر عارض سیمین بر تسخیر آفتاب بر دوخته از جلوه افروزی عبارات تازه
آن گلستان دانش صورت صادق حقیقی معنی رنگین مفهوم خرد دوربین گشته و از گلگشت گلزار تازه بهار
سینمانش کیفیت لطایف چمن فردوس برین حسن نمایش پذیرفته بی شایبه تکلف این نسخه جامعه
فنون عجیبی و این مجموعه شریف خوبی که در سایر جهات دلبری و معنی پروری در وقوع نظیر آن در عالم امکان
صورت پذیر نیست کارنامه صنع الهی است که شمار حسنات آن تکلف محض است نهالان فقراتش از
سرخوشی طراوت فیض سر در یکدیگر کشیده و از کثرت برومندی معنی و حلاوت مضمون بوستان [illegible] اهل
دانش و بینش گردیده سهانا باغبان این چمن بی توقع مزد و منت باندیشه تحصیل تحسین و آفرین در بر قطعه
اش هزاران نهال معنی بار سبز نموده و گوناگون اثمار مضامین بجهه عشرت دربنا الطبایع بر ساکنان
مسلک دانش وقف فرموده زهی زینت صفحه معنی طرازی وخهی سرمایه بهشت نکته پردازی که بیاض صفحات
بینش از غایت صفا پروری آیینه مهر رونمای جلوه جمال خود گرفته و سواد خطش چون سواد لیلة البدر از
آفتاب فیض در بر نهفته الفاظ لطافت پرورش بچهره افروزی معنی برنگ قصیده مرصع کهکشان شان
کان بدخشان شکسته و از حسرت شگفته رویی حروف دلنوازش غنچه گل سوری در دل ارم گره بسته و به [illegible]

فیض از گل عنبرآگین نفسش گلاب ناب بر روی صفحه چکیده و اثر حیات بخشیهای هوای گلگشتش جانی تازه
بقالب تماشائی دمیده ~ حروفش چهره آرای گلستان؛ سطورش رهنمای سنبلستان؛ ز نقش
نازک و انواز رنگینش؛ شده چون نسخهٔ گل نزهت آئین؛ بی تحریر او دست سخنور؛ کند چون صفحه را سهو دوش مسطر
چنان جوشد ز کاغذ نا گیجوان؛ که گردد تا بسطر رشته جان؛ مرحی سرو استان آن نگارستان بیداری دست قدرت
از سطور شقایق نعمان بر منشور سنبلستان طغرای گلگون کشیده و فی فی نیفرور حسن روز به محضر رنگین نگون با گوت زرنشته
یا سجل شهادت حسن بالا دستش بر قبالهٔ نسرین بر برگ گل زینت ثبت پذیرفته؛ سطورش از آب و تاب
عبارت مانند ضمیر ارباب معنی غرق موجهٔ آب گهر گشته و از فروغ آن رشک عقود لآلی مکنون روی صفحه سراسر چون
خلوت غنچه بزر آغشته بر رنگین ادای سخنان بلند مرتبه اش کرد ولائی قدر از اطلس چرخ پای کم نمی آرند
و در برکاری و رنگینی از کارگاه مانی دست می برند روضه رضوان چمن چمن دینار و درم شکوفه و دامن دامن از گل نثار
افشانده و برجس عبارت بهارستش طبق طبق لعل و گوهر شقایق نعمانی و خوان خوان زر و سیم نرگس بستانی
بر سبیل نیاز گذرانیده بین السطورش که نهری است لبالب از آب زندگانی از حلقهای موج الفاظ
دامی برای صید شهباز نظر توجهیان گسترده و سنبل پر پیچ و تاب حروفش که از هر دو طرف سایه بران افتاده
معاینه زه دامی عنبرین بیکران در آئینه عارض پرتو وقوع افکنده تو گوئی ریحستان باده حسن بر کنارش خفته
یا شبگیران صبح نفس مانند صبح بر چشمه آفتاب جا گرفته همانا جدول چمن بهشت است که فیض رشحات گلشن
معنی را آب داده و از شادابی هوایش غنچه حرف از سیرابی و طراوت برات قسمت روزی جداگانه گرفته
~ ثنای آب و تابش هر که گوید؛ زبان از چشمه خورشید شوید؛ بود از فیض معنیهای سیراب؛ روان در جدول
اوراق او آب؛ صفا از بسکه چون آئینه بگزید؛ بملفظش صورت معنی توان دید؛ چو لطف معنیش آرم بخاطر
همان معنی بوی صفتش بندم آخر؛ چو تحریر سوادش کار من شد؛ بمر نوک قلم مو نسخن شد؛ دلم زانسان گل اوهام ف
رو چید؛ که کلکم نخل بند فیض گردید؛ هرچند این سفال ریزهای بی مقدار و خزف پارهای ناهموار را شایستگی
قبول آن نیست که با چنین جواهر آبدار معنی هم سلک گردد و در انجمن گوهر افروزی بیران معنی نژادان مقدم نشینند
اما چون گلستان از خار بند گزیر نیست و بحر از خس و خاشاک ساحل چاره نه اگر به پیشکاری این مسند آرایان

مسند آرایان دیوان معنی گرایند و بر تک سبزه با انداز آن تمیز روبان گلشن جاوید بهار معنی گردند گنجایش دارد
امید که اجزا این نگارین چمن دانش که مانند رنگین اوراق سفینهٔ غنچه شیرازه جمعیش از رگ جان بلبلان امال
معنی تا طره سنبل گلشن خلدیش شاید بفیض قبول خاص و عام کوکبه آرای تجلی معنی و آئینه صورت نمای لفظ
مواد گشته ... دل اسخن پرستان و باغ و بهار نظر پاک پرستان گردد و سواد لشکر چون سیاهی مردمک دیده
اهل بینش گردد و از روشن دلی ملیلهٔ القدر زکوهٔ فیض دهد ~ شکر سه که بافت این نامه صورت انتظام
از خامه؛ لفظ و معنیش تازه و رنگین؛ چون گل نوبهار و صورت چین؛ حرف حرفش دلیل اشواق است؛
نسخه سرنوشت عشاق است؛ اندرین نامه نشاط افزا؛ که بود فیض بخش اهل صفا؛ قلم نکته سنج کرده رقم
داستان محبت دو صنم؛ معنی آن چو دامن گلچین؛ کاغذ ساده را کند رنگین؛ از سواد لشکر که سبب نورها نشان
باد روشن سواد هندستان دیباچه رقعات سردفتر نکته سنجان روزگار قبلهٔ دین و دنیا عنایت الله که از
شرم شکفتگی انوار الفاظش دهان غنچه خندان از تبسم بسته و حرف حرفش بآب و تاب معنی رنگین و
درخشانی برلب لعل بدخشان خنک شسته حمدی که میزان ذهن محققان از دقایق نطق ار سنجیدن آن بعجز و قصور
معترف آید و سپاسی که فکرت مدققان حقایق معانی از احاطهٔ آن باضطرار اقرار نماید مر خداوندی را سزاوار است
که صحیفه طولانی روزگار را بدو حرف کاف و نون نگارین ساخته و مجموعهٔ سپهر و مرقع لیل و نهار را بگوناگون لطایف
ابداع و بدایع اختراع آراسته بقدرت کامله همچو انسان گوهری را از قطرهٔ آب بیدری کار آورده شبستان نظر تش
را بلمعان گوهر خرد روشنی بخشیده و صور الهامات غیب و نقوش رموزات لاریب بر لوح ضمیر ش نگاشته
نکه دران سواد و بیاض گرداینده رتبهٔ ادنی پایه شکرش والاتر از آن است که دست قدرت بشری و توان انسانی
بذیلش رسد و شمار رحمت بی شمارش بیشتر از آنکه تعداد آن تا روز حساب دست بهم دهد کامل خردان
بالغ رس که بدقایق کیفیات حقایق اعیان وارسیده و از صور معانی بی پرده اند در حل اشکال نقطه از ارقام دبا ح
اختراعش مانند پرکار سرگشته دایره حیرت گشته راه بجائی نتوانند برد و در نزد دانان مراتب تحقیق و دلائل سنان
معانی دقیق که ذهن صافی شان آئینه خیالات غیب نما است بیاوری طبع مستقیم و فکر سلیم راه بکنج خانه
معرفتش نتوانند یافت ~ کسی کو آدمی را کرد بنیاد؛ کجا گنجد بوهم آدمی زاد؛ قلم گر باز شناسد

رقم را چه داند باز نقاش قلم را خرد از بود او کی کرد آگاه کجا نابود را با بود او راه وجهان جهان درود بر
اولین موجه دریای نور و فروغ ناصیهٔ صبح ظهور که از پرتو ضمیر منیرش هزاران چراغ علم افروزش پذیرفته سرکشان
ظلمات جهالت را راه شناس صراط مستقیم گردانند و شجرهٔ ذات تقدس صفاتش سایهٔ رحمت خاص بر
روحانیان گسترده ثمرهٔ فیض عام بانس و جن رسانید و بر آل فرخنده خصال آن حضرت که سطر سطر تمهٔ طلوع نامه و
مخصوص بقرارت سلام علی آل یاسین اند و اصحاب بان والا جناب که آیات قرآن مجید و فرقان حمید
دال است بر فضل ایشان باد اما بعد این سواد سویدا انوار که از گوهر شب چراغ معنی پیرایه دارد و تماشای
آبدار عبارتش نظر جوهر شناسان گوهر سخن را حیرت آرد بنیرنگ سازی قلم سحرآفرینی جلوه ظهور یافته
کلک سخنورش سرمشق اعجاز است و یا فسون طرازی خرد فیض گزینی بمنصهٔ شهود شتافته که قلمش معجزه ساز آیات
منظور نظر آلهی مظهر فیض نامتناهی سرکردهٔ روشن خردان آفاق آراسته بمزایای ادب و اخلاق عنان
که فکرش بسحر سخن تسخیر عطارد نموده و کلکش باعجاز این فن بحر سخن را در قطرهٔ آب سیه نموده هنگام درفشانی
سحاب فکرش جواهر زواهر معنی در صفحهٔ بیان نگنجد و خامه اش از بس گوهر نگاری در میزان قیاس خود را
با نیر فلک برابر سنجد هر نکته اش شرح گلشن و هر نقطه اش نافهٔ آهوی ختن هر حرفش از رنگینی عبارت
و معنی غازهٔ تازه بر روی شاهدان سخن بسته و از طراوت رنگ آمیزیش لفظ و مضمون رنگ بر روی شگفته رویان
حدیقه و نازبینان چمن شکسته همانا نگارستان دانش و بهارستان فیض است که سینهٔ نقط و نازکان
معنی مجلس انس و روی آراسته اند و سواد ترطیب دماغ و اسباب انبساط ارباب سخن مهیا ساخته تو
گوئی هر ورقش دفتر دستی گل است سراسر شگفتگی آماده و مانند گلشن ارم دلارا سرمایهٔ بسط خرمی داده
اگر عنبر لبیان خوش نفس چمن معنی بر هر فقره اش ضمیر سنج تحسین گردند رواست و اگر نازک دقیقه رس
هنگام تماشا گردش برانند بجا امید که نسیم قبول از مهب ... باب متعال بر این گلشن سخن وزیده الفاظش
را چون ریاحین روضهٔ خلد پیوسته بطراوت راحت افزای خاطر صاحب طبعان روزگار سازد بر طالبان سخن دیرین دلان
معنی پوشیده نماند که چون بکاتب درجات سیار از سحرکاری خامهٔ آن چهره گشای عرایس افکار
در اوقات مختلفه بدوستان و عزیزان روزگار بنیرای نگارش گردیده بسبب عدم توجه دنیا یابی نقد فرصت

نقد وقت صورت انتشار پذیرفته پراکنده افتاده بود چون در سنه الف بعضی از نجابت شناسان دود و دمان
سخن را رغبت و میل تمام بتماشای حسن و جمال آن دوشیزگان حجلهٔ فیض بهم رسیده و بمقتضای خواهش صادق
در اظهار آن باقامت رسوم مبالغه و اهتمام پرداختند و حسن طلب را در غایت حسن ادا نموده مراسم شوق در
اعلی نهایت ظاهر ساختند لاجرم ابجد آموز دبستان سخن فدوی آل محمد صادق که بان شهسوار مضمار نکته طرازی
نسبت هم گوهری دارد پاس خاطر خطیر آن دوستان عزیز و عزیزان مصر تمیز اهم دانسته در فراهم آوردن این جواهر
زواهر فیض و درر غرر معنی فراوان سعی و کوشش بکار برد و در سال هزار و هفتاد و دو هجری که گلشن همیشه بهار
هندوستان ارم توامان از فیض سحاب گوهربار عدل و احسان بهین معدن حلم و حیا سرو شرع حضرت خیر الانبیا مظهر اتم قدرت
آفریدگار ظل ظلیل رحمت اعم پروردگار برگزیدهٔ عنایت سرمدی بزرگ کردهٔ الطاف ایزدی رونق افزای کارخانهٔ دین
طرازی ابو المظفر محی الدین محمد اورنگ زیب بهادر پادشاه عالمگیر غازی آب و رنگی تازه بر روی کار داشت این کارنامه
فصاحت را شایسته تزیینی داده و بحلی رعونت و تحسین جلوه گر ساخت امید که بپرتو نظر قبول ایزد تعالی پر سواد
بیاضش که چون سواد شب جوانی و سفیدهٔ صبح کامرانی سرمایهٔ آسایش دیده است تا نقطه نقطه اش را
مردمک آسا در نظر مردم صاحب نظر جا دهد و الفاظ اشنا رشتهٔ رابطهٔ معنی صورتیش در دلهای فیض پرور گردد

دیباچهٔ دیوان حقایق بنیان زبدهٔ دودمان نکته پروری فیض مبدا فیاض ابو الفیض المتخلص بفیضا که چون درج
جواهر الاسرار معنی سرمایهٔ استعداد الطبعان نکته آفرین و بآب و رنگ لفظ و معنی روکش کارنامهٔ ارژنگ
و رشک فرمای کارخانهٔ چین است بتوفیقش سخن کردم چو آغاز زبانم شد کلیدش نکته پرداز سزاوار
سپاس است و ستایش هم او دارد بر معنی سزایش سپاس گوناگون و ستایش از حد اندازه بیرون سبیل
رموز و اشارات و چه بر طریق الفاظ و عبارات خواه بلسان حال تراوش نماید و خواه بزبان مقال بظهور آید ذاتی
را سزاوار است که منزه از جمیع قیود و اعتبارات است و مستغنی از همه نعوت و صفات بقدرت کامله چندان ارکان
حدیقه ایست نوآئین از چهار عنصر مشتمل بر چار چمن ساخته روح را آب روان و عروق را جداول و ناطقه را بلبل آن
باغ گردانید و دماغ نکته دان را که قصر بیست رفعت گزین از سه طبقهٔ ثلثه منقسم بر سه نشیمن نموده چشم نابینایان گوش
را دریچه و عقل خرده دان را صاحب آن عمارات ساخت و مرآت دل صاف ضمیران را مصقلهٔ فیض زدود

مستعد انعکاس صور حقایق ساخت تا معانی غامضه و نکات دقیقه را که در جلباب خفا و نقاب حجاب مستور است
دریابند و آگاه دل آن دروغ سخن روان را باینبار نعمت و حصول معرفت و کشف توحید مخصوص کرد اینه تا واقف رموز سپیدی
و سیاهی گردند بیت سبحان الله خدای بیچون از چون و چرای عقل بیرون برتر ز خیال عقل و الا با العظم شانه تعالی
پس از حمد نگارنده نقش وجود کشاینده گره از رشته مقصود نعت سروری سزا است که زبان قلم در ادای
هزار یک حق ثنایش گنگ است و کیلک ... بیان از پویه وادی مدحت آن مخبی انظار کون و مکان و جوهر نه گوهر
آسمان لنگ بیت محمد کازل تا ابد هر چه هست بآرایش نام او نقش بست وجودش ز دریای رحمت
نشان کرحمت بران ابر دریا فشان همه لوح محفوظ در شان او سیاه و سفید جهان آن او درود خداوند جهان
آفرین بر اولاد و اصحاب او اجمعین برزخ شناسان حقایق و رازدانان دقایق پوشیده نماند که نخست هیولای حروف
در طبیعت که عالم کون و فساد سخن است پذیرای صورت چشمه گشت و با الفاظ موسوم شد انگاه بعد برای صورت نوعیه
تن در داد و الفاظ بعضی از اصناف نظم مخصوص گردید تا آنکه جسم سخن نمایش گرفت و قبول ابعاد ثلثه را شایستگی
پیدا کرد چه باعتبار درازی کلام طول حاصل شد و بحسب پهنای دستگاه فصاحت عرض پدید آمد و از ممر ژرفی اثر عمق
بحصول انجامید و از انجا که نهایت جسم سطح است و نهایت سطح خط و نهایت خط نقطه آن جسم از صفحه کاغذ بسطح آرایش
نمود و آن سطح از سواد بخط منتهی شد و آن خط از نشان انجاب بنقطه انجام پذیرفت چه در مبادی حالی چون اجزای سخن مصرع
بود و هنوز ترکیب نیافته بود حکم جسم بسیط داشت و چون مصرعهای گوناگون بحسب اختلاف مضامین که بمثابه
اجزای مختلفة الطبایع اند باهم ارتباط پیدا کردند اطلاق جسم مرکب بروی کرده آمد و این جسم مرکب از انجا که استعداد
ذاتی داشت پذیرای نقوش ثلثه گردید اولا ترکیبی حاصل آمد که الفاظ موزون باهم بسته شد و آن نقش طبیعی تشبیه
گرفت ثانیا با وجود آن بازیب نشو و نمای معنی و اکبر لش خیالات شاخ در شاخ پذیرفت و آن نفس نباتی
اختصاص یافت ثالثا با وجود آن صنعت روانی و دردی پدید آمد و نفس حیوانی منسوب گشت بعد از اختصاص بنوس
شگانه در مرتبه چهارم فصاحت بالاکلام حاصل نمود و آن بمنزله نفس ناطقه گردید و پایه انسانی یافت و از ان پایه
نیز بالاتر صعود کرد و در مرتبه پنجم در آمد و از پاکیزگی گفتار قدسی که لازمه سخنان پاک بی باشد بحکم آمد و بصفات ملکی
موصوف گردید و از دنس رکاکت پهلو تهی کرد و نقش قدسی را دریافت انگاه از ان مرتبه نیز فراتر ارتقا گزید

ارتقا گزید و بر معارج مراتب بلند معقول و نفوس فایز گشته بمبدا فیاض رجوع نمود و معنی کل شیء یرجع الی اصله
بظهور پیوست و حقیقت النهایة هی الرجوع الی البدایة اشکار گشت چه از بهر تکمیل خویش از مبدا فیاض بعالم
اندیشه نزول کرده بود باز بانجا راجع شد اکنون دریاب که این صومعه قدسی منزلشان پاک روان قدسی نهاد و خانقاه
فیض اندیشان معنی نژاد که در محاورات السنه عوام موسوف بدیوان است مجمع اصناف درویشان سیاه پوش
ریاضت کیشان فیض کوش است جمعی زهاد ند از فرط ریاضت باریک گشته و مرتاض افتاده اند و پیوسته در زیر من
سخن بر سجده نهاده اند و در حجره لمبنی قلم نماز معکوس مشغول گشته و بعضی ملامتیه اند که از ملامت زبانها افتاده اند
و مطعون جمهور خلایق گشته هزار وسیاه پیشه خود ساخته و بعضی از ارباب معنی هیچ یکی را بر حالات شان اطلاعی
نیست و گروهی متصوفه اند که از غبار تنهای صاف تصفیه و تزکیه پرداخته اند و هستی سالخ را دریافته و گروهی
عارفانند که ارباب کشف و شهود شده و صاحب معنی و برخی قلندریه اند که سر موئی با خود پیوند ندارند و از مجالس
قطع نظر نموده اند و طائفه ادیسی اند چه فیضی که از عالم معنی دریافته اند بی ارادت بغیر است و انهارا شعرای ...
شمرده اند بالجمله درین خانقاه چون در فیض روی صاد و وارد باز است و هیچ باب بستگی در روی راه ندارد و
عزیزانی که درین خانقاه که تکیه گاه درویشان است ناخوانده در آیند مانعی نیست مصراع در درویش را دربان
نباشد از انجا که استعداد ارادات مراتب دارد و ادراک هر یکی از اصناف بنی آدم را پایه جداگانه است جمعی را
با درویشان و فقرا که در لباس فقراند و سر سواد التوجه دریافته اند ارادت و اعتقادی باشد و بعضی کور باطنان
که از نشاء فیض محروم مند نسبت باین طایفه انکار دارند پس اگر گروه اول را باین خانقاه عبوری واقع شود با ندازه
ادراک و فراخور استعداد بقدر فهمیکی خود البته یکی از اصناف درویشان که حالات ایشان ما سبق ذکر یافت
فی الجمله اعتقادی بهم رسد و روی توجه بان صنف خواهند آورد و حلقه ارادت آنانرا بگوش جان خواهند افکند و
اگر گروه دوم را باین خانقاه بغلط از ممر عدم اعتقاد نسبت بزمره فقرا گذری افتد بیدا است که زبان نظر و بغار
خواهند گشود و هر صنفی را یکی از صفات ذمیمه موصوف خواهند داشت و از فیض صحبت آنان که سرمایه حصول سعادت
محروم جاوید خواهند ماند و بزرق و سالوس منسوب خواهند ساخت و بمضمون بیت العقیده داخش عنوان
شرفنامه منش نشا پرداز خدیات الهی مورد فیوضات نامتناهی سیاح شهرستان سخن سر دفتر

ارباب این گرامی تن پرده دار اسرار المعانی مجموعه کمالات نفسانی مترجم رموز حال و قال چهره کشای نگارین شاهد
خیال چاشنی کبریست بلند ذوق باب فطرت ارجمند فیض پرورد مبداء فیاض نکته یاب سواد و بیاض ابو الفیض
المتخلص بفیضیا که از فیض حق طبع فیاض یافته و چون تخلص خود باشمنا و بی نیازی ساخته بانی عمارت این
خانقاه است و موسس اساس این صفو تکده معنی بناء بلکه بنای مسطر اندازه تعمیر کرفته و نقطه خشتی بر دوخته
طعنه بنیاد خواهد کرد و در اساس ادراک خویش خلل خواهد انداخت و نخواهد دانست که خاک در نقش فراهم
آورده و آب از چشمه دانش جستجو کرده کلاب خشت دیده و چشم را دیوار کرده خشت و قلم را تبر سقف کردانیده
و از جلدهای طرفین در دولت بسته و مصرعهای در استوار نموده اگرچه از بنجره طلا زنجیر در نداره و دولاجورد در نکهای دیگر
حرف این عمارت نشده اما بنیاد ش استوار است چون جای درویشان است آخر چو نه کاغذ بغایت مسکنه
درش را سپیدی بیاض بین السطور بسته است هنگام در آمد بر سنت سنیه سلف عمل نموده رب انزلنی منزلا
مبارکا بر زبان باید راند و دیده معنی را از لوامعه اشعه فیض روشن دریچه مشرق نموده محو صفاء نور پاشی
سواد و بیاضش باید بود اگرچه بتحریر دیباچه این دولت سرای معنی افروز نگارستان سعادت اندوز که مأوا
و مسکن بهره اندوزان فیض یزدانیست و سیرگاه نکایت شناسان دودمان معانی نجس ضباعت نقطه مضمون
آب ورنگ لطف پرودی کار سخن آورده و بدقت لطافت صنعت رونق کارنامه الله نکن برده بر دامن ارباب
رسته نرمنقش بر لاجوردی رواق چرخ بستن و بیما نجی بُنان از نوک نی خامه بر کارنامه صنع چهار بوح نگاشتن
اما چون حریم باغ را از پا انداز سبزه و گل را از مصاحبت خار کزیر نیست لاجرم خاک راه اهل دل فدوی آل محمد صالح
متعبر میش باب این بیت المعمور فضل و هنر پرداخت و بتائید آسمانی توفیق نگارش این کتیبه نمایان بر پیش طاق
این بناء دلکش یافته سخن را چون ابروی بلند نشین چهره حسن ساخت الحمد لله اولا و آخرا والصلوة علی
رسوله ظاهرا و باطنا دیباچه شرح ملا منیر بر قصاید مولانا عرفی از محمد صالح فیض آفرینی لا بسالس که رشته جان نخستین
را با تار نفس سخن سنجان پیوند کرده و پری کردار معنی نازک را در شیشه دلهای نکته وران بند نموده خامه دوزبان
با آهنگ حمد ش در رشته بیان دو داسیه تاخته و ناطقه سحر بیان از وصفش در قلمرو سخن علم فصاحت بر افراخته
حکمت اندیشی که چراغ خرد از لمعان فیض روشن کرده اوست و معنی جان در لفظ جسم در آورده او دلهای قدسی نژاد

قدسی نژاد او انوار پذیرای فیض کردانید تا بمفتاح اندیشه قفل از در کنج سخن کشایند و طبع دانشوران را بهره اندوز معانی ساخت
تا نسیم فکر غنچه اسرار علوم نهفته را بشکفتن در آورند چون طرازان گلشن نکته دانی را غزل سرای آموخت تا با بیاری
نشانیش او گلزار سخن را رنک دیگر دهند و نخل بندان حدیقه سخنوری را الفیض معنی آشنا ساخت تا ریاض دانش را
جاوید بهار کردانند سه نخل زبان را رطب نوازش داد در سخن را صدف گوش داد پرده نشین کرد سر
خواب را کسوت جان داد تن آب را پرورش آموختگان ازل مشکل این نکته نکردند حل کر ز دانش علم چه
دریا است این تا ز دهش ملک چه صحرا است این دجهان جهان درود بر آن صاحب مقام محمود که پیش از آنکه معنی
روح در عبارت جسم در آید و قیقه سنج رساله پیغمبری بود و قبل از آنکه تجلی حسن او روشناس عالم شاهد
کردد زینت عنوان صحیفه وجود شرح ضعالش در حوصله استعداد و ممکنات نگنجد وادنی رتبه قدر و منزلتش لا میزان قیاس
نسنجد صلی الله علیه و علی آله و اصحابه لا سیما علی الخلفاء الراشدین رضی الله تعالی عنهم اجمعین اما بعد بر نکته سنجان
دقیقه رس و روشن ضمیران مسیح نفس که بمیامن استنباط افکار خسته دُرر منظوم و منثور از مجمع البحرین نقطه و معنی
استخراج مینمایند پنهان و پوشیده نماند که روزی منزل فیض محمل نورجبین فطرت فروغ ناصیه فکرت منظور انظار نور الانوار
نظر یافته منوض کرد کار هشیار خرام هنجار سخن معجزه ساز فسون پرداز این نادره فن سرآمد سخنوران هندوستان طوطی
شیرین نوای این بوستان سر دفتر صبح نفسان روشن ضمیر جوهر نمای فیض بلغناهی مولانا منیر که آفاق را از
نور ضمیر خویش نور آگین ساخته و فروغ سخنش قصیده مرصع نگینان را از پایه اعتبار انداخته بوستانش شمع کلکش
فانوس خیال روشن است و سخن دلپذیرش بیدار دلان را چراغ انجمن نظمش لآلی بیاش نظام امروز خندانی
نثرش شایسته نثار معانی کشته که از رشک بر تنش بیت ابروی خوبان سرمی تواند بر داشت و از شرم حسن
مضمونش خط معشوقان را مو بر تن می خاست بی مبالغه در شیوه نکته دانی هیچ سخنوری چون او نادره فن
نبوده و در زبان دانی او هیچ سخنوری را سخن نه چه هر گاه آن سحر آفرین نکته سگال کوه در انگیز لشی معانی و بدر دارش
خیالات ابیاز نداشت بفکر سخن می پرداخت از منظوم و منثور چندان لآلی از لجه طبیعت او بیرون آب
می آید که صفاین کوهر شناسان تاب گنجایش آن نداشت و آئینه ضمیر روشندلان را جلوه گاه زیبا صورتان پرده خیال
ساخته پاک بنیان را از مشاهده حسن صورت و معنی مخدرات حجله ضمیر که مرتبت کرده شاطر فیض بود ند در حیرت می انداخت

مجمع رقم پردازان نظم و نثر بوده در حاشیه مجلس آن دیباچه سخنوری از هجوم اهل سخن چون حاشیه کتاب اهل سخن بحسب
اتفاق ذکر اشعار انوری و خاقانی و دیگر ابیات قصاید فلکی فطرتان که با ثبوت کواکب پهلو میزد در میان آمد جمهور
حاشیه نشینان مجلس با هم باداب اهل مناظره بحث میکردند و در حل دقایق ابیات مشکله داد سخن پردازی میدادند
یکی ازان میان مذکور عرفی در میان آورده گفت که آن شیوای پس آنکه سخن را از اضافت معانی بمبالغه اختصاص
کرده و در شیوه اغراق اندیشهای ارزنده چندان سعی نموده که متجرانی که عمرها بنواحی بحر سخن بسر برده از گوهر معنی را
از صدف ابیاتش بصعوبت و عسرت بچنگ می آرند و فکر تیز گردش که جاده پیمای مرحله سخن بود در راههای باریک
نحوی کام پردازی نموده که عزیزان بدشواری پی بسراغ آن می برند پس از آن بجهت تصدیق قول خود بیتی چند بر خواند
برای استشهاد گفته خود درخواست معنی آن نمود بعضی از نوآموزان دبستان سخن و برخی از کهن سالان این فن که فکرت رسا
و فطرت فیض اشنا داشتند هر چند در بیان دقایق آن با هم مناظره میکردند مضمونی که ازان تسلی خاطر کرده دربردی کار
نیامد مسند آرای بزم سخندانی مولانا میر که سخنش سند ارباب معانیست چون بر مدارج علم و فضل ارتقا کرده
و بر معارج نظم و نثر اوج کرا اکرده در اختراع مضامین تازه دستگاه بلند داشت و در ابداع معانی سرآمد نکته طرازان
ایران و هند بود با ساقی نقاب حجاب از چهره عرایس افکاران بالغ کلام بر داشته حسن معنی نازک را چون روی
خوبان بی ستر نمایان و نیمچی در نظر پاک بینان جلوه داد که همه انگشت حیرت بدندان ماندند و بقوت طبع معنی اکثر
چندین معانی دقیق که بخاطر هدا و نو شعر نگذشته بود ازان اشعار پیدا نموده اهل مجلس را بعنوانی محظوظ و شیفته ساخت
که همه کلمه احسنت بر زبان راندند کردی ازانها که دعوی جوهر شناسی سخن داشتند بالحاح و مبالغه در باب تحریر شرح
قصاید مذکوره در خدمت آن معنی آفرین التماس نموده بر زبان آوردند که اگر بجهت شگفتگی دماغ چمن طرازان گلشن
معانی نبات قلم را چون چوب نبات ارزانی نوش پرور گردانی و صورت معنی را به بهترین وجهی در آئینه
بیان جلوه ظهور داده پایه سخن را از حضیض باوج رسانی هم روح پر فتوحش را خرم و شاد و هم ما را از بند انتظار آزاد
ساخته باشی چون درین ایام مولانا مشار الیه تن بجاهده ریاضت در داده معنی توحید بر لوح دل می نگاشت و از نیر
مهر روشنی در باطنش پدید آمده حل دقایق خاصه در نظر داشت صرف کردار در بر روی مردم بسته گوهر معنی عالم
دیگر بر روی آب می آورد و طبیعتش که بحر امواج معنی بود از سنجیدن لآلی نظم فارغ گشته راه دیگر میسپرد لاجرم اقبال

لاجرم اجمال ایمنی باعث تضییع اوقات دانسته از قبول آن سرباز میزد و چون آرزو کشته قلمرو سخن را جولانگاه فکرت
ساخت اما آخر کار چون خاطر یاران عزیز بود و مبالغه دوستان از اندازه گذشت طوعا و کرها تن بهیچ برای درخواست
ملتمسان در داده سر انگشت قلم فیض طراز بنیچی عقده از رشته معنی آن کشود که هر ریشش نهان از اهل سخن برآورده و شاهد
لطیفش طره شاهد اشعار ادراک چون زلف غالیه مویان پیچ در پیچ بود بشانه بیان از درستی آراست که اهل سخن
دستکاری شانه کردار در روناخن بند نمی تواند کرد بی مبالغه سخن سازی و اغراق نکته پردازی در نگارش آن
شرح کارستانی کرده بعنوانی داد سخنوری داده و بپردازش خیالات و نیرنگی ایهامات بطرزی برروی کار آورده
که حسنات بدیعش از اندازه شرح افزون است و لطف سخنش از حوصله بیان بیرون چه در شرح هر بیت چندین نکته
بدقیق بکار برده که بر کرد هر لفظ نوائیش بآرزو توان گشت و هر معنی بالا دستش ازان دست است که بر گردش
پیچ توان زد اما حیف صد حیف که غزل حیات آن بایه سنج لطف معنی و حسن عبارت در مطلع مقطع پیوسته از انکه
شرح را تمام کند کار عمرش باتمام رسید و قطع نظر ازین اکثر تصانیف خود را قبل ازانکه باتمام رساند بپایان
زندگانیش طی شد چنانکه اکثر قصاید و غزلیات که ازان اختر سپهر دقیقه سنجی باوج ظهور آمده و بتنسیق
خورشید معنی بود سلک انتظام نیامده باختیار دیگران مانده و بسبب بیرون شتافتن آن ناظم ملک سخن ازین نشاه
ناپایدار و ختم حیات آن جامع کمالات صوری و معنوی پراکنده و متفرق شده بهیچ یکی از برادران توفیق جمع
و ترتیب آن نیافت عجیب اتفاق حسنه شبی از شبهای شهر رمضان المبارک سنه هجری یکی از خادمان آن
مخدوم ارباب سخن بعد از بیست و دو سال از برهانپور آمده این اوراق را که بر لطایف طبع آن مرحوم اشتمال دارد بنده
آل محمد صالح رسانید همین که نظم بر ورزندان طبع آن عزیز معه دانش افتاد بمقتضای محبت باطنی و مهر درونی که بآن
رکن ای بنجار سخن از دیرباز متحقق بود گرد غربت از چهره حال آن شاهدان موزون ادا که بیرون دار آب و هوای سرزمین
ضمیر بودند با آستین مهر افشانده در کنار و بر دل جا دادم و توجه بجمعیت خال آن نورسیده کان عالم فیض که مانند
بی پدری و جان غرای شهره زمان بودند گماشته بتحریر آن دو کلمه دیباچه خود را سرفراز عالم وفا و اخلاص ساختم تا
نوایان گلشن نکته دانی از مشاهده ترتیب آن نوباوه شاخسار خیال نهال کشته اگر ریاض تحسین را جاوید
بهار کرداند سزا است و اگر بستان قطبیه فیض جرعه نوش جام عبارت و جرعه نوشان جام سخن سرمست

بادۀ اشارت آن صاحب نشاء حال و قال که شور و زمزمۀ آفرین بصوامع جوامع ملکوت رسانند بجا تیغ انوار پسندیدۀ ارباب
دانش و بینش الست که مولانا مشار الیه بسبب گرفتن بعض ابیات قصاید مذکوره که آن رابنه دار مایۀ سخن بیک
معنی را دزدو فراموش ساخته و از لباس آرایش عبارت و پیرایش استعارت برهنه مضمون از دست داده طعن ناانصافان
کج رای نکرده دانشوران ذوالفطرت نظر برانه انصاف انداخته بی آنکه روی بهیچ یکی در میان بینه از حق درنگذرند
و بیقین دانند که بانغز اندیشه او بیرحمان تسلیم دادن در جایی که نقش نفظش با معنی به نشسته در نظر اولی الابصار نمودار
ساختن نه از بهر حصمی او بوده بلکه مطلب از اظهار نکته سنجی و سخن فهمی بارانی است که آن ابیات را انتخاب
نموده و گزین کرده آرایش بیاض ساخته بودند ولیکن پیشینیان که پیشروان قافلۀ معانی بوده ترجیح
میداده انشاء الله العزیز این نوآیین چمن دلفریب که بحسن ادا و زینت صفایی نیاز و مستغنی از گلها است
و هر بقعه اش ذوق گل در بیان رنگینی خویش بصد زبان گویا قانون شافی و دستور العمل وافی طرز تازه طرازان
نثر است و سخندان بلند پایه اش بتازه روی روشناس شهرستان فضل و هنر و هر حرفش آب بر روی کار
سخن آورده و هر نقطش سرگردانی معنی در اقلیم هنر زده گونه گلهایش رنگ لیست ازل است و هر نکهت
دعا سرشت ریاحینش چهره افروز ثبات ابدی سرخوش قوی بالکان فن معنی گستری و دوست اویزش گرفت
مدعیان نظم و نثر گشته سرمایه تفاخر نکته سنجان سواد اعظم هندوستان که زلف نوعروس دنیا است که دو دیده عنایت
ربانی و فیض فضل سبحانی شهره سواد و بیاض روزگار گشته بطراز قبول و اقبال معنی منظور نظر رتبه سنجان ایران و توران
شود دیباچه بیاض گلدسته رفیع ترین کلامی که منشیان فصاحت بیان بر بیاض صفحۀ صحیفۀ انشا رقم فرمایند حمد حکیم
قدیم و حکیم علیم است که کلمات قدسی سماتش که مصداقش آیات بینات است سفینه ایست مشحون بجواهر معارف
و گنجینه ایست مملو از عوارف و لطیف ترین سلکی که اهل کمال نقاب حجاب از رخسار دلفریب معانی آن گشایند
درود رسول کریمی است که لوای انا افصح در میدان بلاغت افراخته و منادی فیض انتما او تیت جوامع الکلم در صوامع ملک
و ملکوت انداخته و بعد این مجموعه ایست محتوی بر کلمات لطایف آمیز و مشتمل بر نوادر نکات فرح انگیز
که از اشعه التفات نظر بر آن تافته و هر نادره ازان از کلک عنبر فشان نادر الدهری از یاران سخندان بسمت تحریر یافته
خطوط شکنیش چون طرۀ طرا بر غرۀ غرا مسلسل و دلکشا و الفاظ رنگینش مانند آب حیات در سواد ظلمت روشن و عیان گشته

ورودش و جهان غزا هر لفظی متضمن سری از اسرار فی کتاب مکنون و هر حرفی مبین حکمی از احکام ن و القلم و
ما یسطرون سواد صفحات فایض النورش بصفات تولج اللیل فی النهار موصوف گردیده و از بیاض مبین الکلکش
تولج النهار فی اللیل بظهور رسیده تقویت مشام خرد خرده دانان از شمیم سواد مشکین اوراق و صفای خاطر
روشن ضمیران از مشاهدۀ صفحات آیینه آیین او ناظران مرآة صفا ایش از جمال معنی بهره ور و دیدۀ ارباب بصیرت
از سرمه سوادش منور سواد ش نور بخش دیدۀ حور بیاضش از فروغ صدق پر نور سطورش
جلوه گر چون عقد گوهر زالفاظ بدیع روح پرور عباراتش چو آب زندگانی در دو پیرا جواهر از معانی امید
تا از سحاب دربار خامه جواهر مکنون و لآلی موزون بر اصداف اوراق بارد و کلک روزگار رقم سواد و بیاض
بر صفحات لیل و نهار نگارد این جواهر آبدار زیور گوش روزگار و منظر دیده اولی الابصار باد یارب
این یادگار یاران زادۀ طبع هوشیاران چون نفس روح پرورش داری تا فیض گسترش داری
شبیه دیباچه که میرزا جلالا بر دیوان ظفرخان نوشته سپاس حضرت عزت حضرتی که نعمت بی منتش
از همت منت و سپاس بیرون و از حیز حصر و قیاس افزونست غایت ناسپاسی است و اظهار
شناخت حق مطلق که غایت معرفتش اعتراف بعجز از شناسایی است نهایت حق ناشناسی آری سخن آفرین را
بسخن چگونه توان ستود و دادار حق شناز خالق صوت و حرف بحرف و صوت چسان توان نمود فرد سخن جایی که
در اندیشه ناسپاسی است سپاس اندیشی ما ناسپاسی است داد عادرود و بر چشمۀ محمدت و درود صاحب لوای
حمد و مقام محمود که سرپنجه اعجاز فصاحت و بنان ید بیضا و بلاغتش خارق سرادق عادت است و بیستایشی بلاغت
و فصاحت غایت قباحت و وقاحت اما بعد فیض پروردۀ لطف خدایی محمد ملقب بجلال الدین طباطبایی
را چون بحسب کشش انجورد و کوشش پراکندگی روزی که ارباب استعداد را قسمتی است نه امروزی منزل کشور هندوستان
که مصداق ارض الله واسعه است جوالتگاه نصیبه گردیده از انجا که کارآگهان قضا و قدر آشکار و نهان در صدد بر دیگر
نهال اقبال ارباب قابلیت و قبول اند فرخنده طالعی عنان گیر و نیک اختری راهبر شده در خطۀ دلپذیر کشمیر که نسخۀ ریاض
و طرفه نهاد آیینه نقاش جنات اربعه بل تابع ثمانیه است بر رفاقت سعادت که خواجه تاش دیرینه دولت
کبنه این کمینه است در سلک بار یافتگان مجلس عالی صاحب ولی که نشر ایالت دار الملک سعادتش در دیوان انشاء

ازل لطفزار اقطاع ابدی و آل تمنای سرمدی رسیده صاحب دلی که از فرط سبکروحی و کوچک دلی مخزن قبول
قلوب و ستة خواطر هم خورد و بزرگ رسانیده فرخنده اختری که از نام مبارکش که تفسیر آیه فتح و حرز رایت
نصرتست اختر ظفر و فیروزی بشگون نیک اختری و بهروزی کیرد و از کشاد صفحه جبینش که غره ناصیه قره ایزدی
و قره باصره هوشمندی بخردی است طایر اقبال بال فرخندگی کشاید صاحب کمالی که بسبب نگارشته قلم بی رنگ
رقمش کاغذ بروسیدی و قلم بزرگی و سربلندی علم است والاتژادی که باعتبار انتساب آبای عظامش
که دودمان اصالت و بسالت و خانواده کفایت و درایت سیف و قلم باعث قوام نظام عالم و کارگزار اولاد
آدم اند روشن ضمیری که بجنب نورپاشی جیب اندیشه اش که مشرق خورشید دید و مطلع صبح امید است دامان
عالم آرای و جهان افروزی صبح صادق را شهرت کاذب است فیض رسانی که از نان ریزه موائد عوایدش روزی
چشم روزی یابی تا ماه بر راه وظیفه راتب خداوند حفظ مراتبی که باوجود سرانجام نظام مهام کارخانه ظاهر حلقه
پیوند سلسله باطن و باوقوع کثرت شغل پردازی عالم مجازی جامع معنوی وحدت و کثرت و حافظ معنی و صورت
است اعنی موضوع له حقیقت عدل شامل ماصدق انسان کامل قابل اقبال خداداد سعادت بخشش بخت
مادرزاد صورت و معنی مردمی آبروی نوع آدمی بردمنه نهال ریاض فضل و افضال فروغ جبهه شاهد اجلال آب
گوهر مروت جوهر عرق فتوت خلف دودمان اکابر سلف نامدار خانواده مجد و شرف مظهر جوهر گوهر انسانی نواب
والاجناب ظفرخانی مدت مرتبه و خلعت بر حال الجلال سته که ذات ستوده صفاتش مربع نشین چاربالش
فضایل چهارگانه و وجود خالص الجودش باعث اعتدال مزاج زمانه است منخرط کردید از بوس آستین آن
کعبه راستین و قبله راستان کلاه گوشه تفاخر آسمان سای داز جبهه سجده انگیز و لب بوسه ریز ادیم زمین را
بوسه اندای و سجده فرسای کرد دیده بر سبیل سینه آئینه ادب تشبیه که روه آورد قافله سالار کاروان خرد راستر
باخود مخمر ساخت و چون بیدا است که تحفه شایان که دست آویز سخن سرایان باشد مانند سخن امری دیگر نیست
لهذا انشاء دیباچه دیوان نزاکت بنیانش که غایت ایجاد ابی جادو نهایت استعداد زاده کلک
جادو نژاد است پیش نهاد طبع ادب پیشه و خاطر اخلاص اندیشه افتاد چون از امثال ما خوردان کوچک خرد
در ساحت سخن بزرگان که فی الحقیقه بزرگ شمان است سخن کردن خود را تن را شجره کودکان کردن و عرض نوح

و عرض لوح و قلم برون است لاجرم از غایت حیرت صفحه صحیفه خاطر از هجوم اشکال پریشان خیال مسوده اوراق
اطفال گردیده چه اگر برقد دلبالای والای رتبه کلام الهام نظامش که در لباس قبالیش نگنجد از تار و پود
حروف معهود نسیج دانش پیچ برسازم هر اینه تعریف لباسی کرده بل غایت ناشناسی بفعل آورده باشم
و بالجمله با این عالی تفکر را از تحیر امیکی که از کدام در در آید نماید واز چه باب و کدام دست سخن سر کند حیرت بر حیرت
افزود درین منت فطرت عالی سرشت و خرد و الا گوهر خویشم که بدستیاری اندازهای رسا و پایمردی پروازهای
بلندش درین دریای افسردم تا عاقبت پی بکنج خانه مقصود بردم یعنی رهنمونی بارقه فیض ازلی چراغ براه
داشته حدیث اجداد آئینه بخدمت عزیز مصر توفیق یوسف صدیق خضر راه و مرات حقیقت نمای خاطر آگاه کرده
یا هیچ خیال را سد و طریق ظلمات حیرت را منور ساخت و اشعه خورشید دیدار شرق مانند بر کتابه خرابه خاطر پرتو
افکن کردید که آساس این سخن را از اقتباس سخن اعجاز فن آن امیر الامرا کشور سخندانی گذارد لاجرم
از استفاضات فطرت درست فکرتش که شاهین تیز ازوی خرده بیران تمیز نیک و بد است کسب پاسی سلیقه
نموده و از مضامین دلنشین دیوان بلاغت نشانش که معدن لآلی سخن و دار العیار نقود این فن است سرمایه
پاکیزه گوهری در اساس لآل اعجاز سخنوری برگرفته از زبان سحر بیانش انشاء دیباچه معهود نموده بود و بابردی این
نیست سخن روستا پرورد خودروی خود داروشناس داشناروی سواد اعظم شهرت گردانیده بی تکلف اگر
بذوق این ارباب مجموعه شاتم که از فرط انشاء ابناء گردیده مانند بادام دو مغز در یوسته نگنجد بجا
و اگر از روی این اضافت سخن اعجاز طراز کرد را انجمن دعوی سخن خود بر کرسی نشانده خود را در پایه تقادی
با عرشش و کرسی سنجو سزا است لاستی اگر بدین افتخار کلاه گوشه تفاخر کج نهم و در دار الملک سخن سرائی
از یکتائی ندا لمن الملک در دهم می زیبدم و اگر بدین اعتبار شقه منجوق بزبان بوق تفرد لمیوق ربانم
میرسدم و اگر بسر افرازی این دولت و دولت این سرفرازی رایت بی انبازی برفرازم و عارض بی نظیری برفروزم
کیست که معارض من تواند شد و اگر بدین امتیاز در مضمار سحر طرازی بیکه تازی درآیم و احراز قصبات سبق نمایم
درین عرصه کیست که در برابر تیغ شده تیغ جدال از غلاف خلاف بر روی من تواند کشید تکلف برکران میدان بیان
در میان است کیست که در عرصه دعوای من * پای فراتر نهد از پای من * گرچه سخن جادوی افلاکی است

معجز دعوای من خاکی است آب رخ آینه جم منم همچو منی کو بود انهم منم بالجمله مرقوم در کوتاهی سخن و دیده یک
رباعی ب... باقی برچیده و نمط درازلافی درپیچیده بر سر اصل دیباجه که از زبان بیان عظیم الشان الشان
است می آیم و با این پایه قدرت طرازی عجز خود را نجود می نمایم رباعی امروز سخن بآبرو میگویم بشنو بشنو که
خوش نکو میگویم اکنون سخنم رونق دیگر دارد گویی سخن از زبان او میگویم مرزا مذکور از زبان ملوخان بر دیوان او نوشته
حمد و ستایش و ثنا باری خدائی است که ذات ستوده صفات مطلع کلیات کاینات و منظر جلوه ذات و صفات
اعنی و الاجناب مصطفوی را از دیوان امکان بانتخاب فرمود و شاه بیت قصیده هستی صدرنشین دیوان یزدان
پرستی سرحلقه سلسله قرب درگاه شاه ولایت پناه را حسن آن مطلع گردانید و بر مقطع غزل ولایت خاتمه رساله
هدایت بهین گزیده قصیده وصایت بند ترکیب امکان مصرع آخرین رباعی ارکان باعث تمکن مکان و مکین
صاحب زمان و زمین ختم کتاب انتخاب نمود صلی الله علی محمد و عترته الذین هم غایات فطرت لاسیما ابن عم
کاشف غمه امابعد دلهٔ سیه خوان نوال عقل فعال و شاداب سرچشمه فیض ریاض مبدا فیاض بنده درگاه
احسن الله احسن الیه و رفاه علیه چون مراتب مدارج عقل هیولانی که مبدا دریافت و دهلیز تمیز انسانی است
پیموده مالک ملکات عقل بالملکه گردیده و دیده استفاده بر خزانه عقل مستفاد گشوده آنچه در قوه عقل بالفعل بعقل
آورده گاهی از راه ترطیب دماغ و تطیب طبع و دفع آسیب کلال که مرج الکمال جمال شاهد کمال است تیغ خیال را
بر فسان لطایف سخنان کشیده زنگ زدای جوهر اندیشه و صیقل جلای طبع هنرپیشه میکرد و لاجرم بحکم ملاءمات
سن صبحی که صبای مقتضی مقتضای طبیعت جوهری و توسن ایام پدرام جوانی گرم عنانی در تیغ سری می نمود
از جمله ابواب کتب فنون آداب شعار فن سخنوری لاکمال اختیار و نقطه انتخاب آراسته در طرفی از عنفوان
شباب یعنی بر سبیل بازی رنگ کافی که سرمایه لذات عمر و جاودانی است مردم دیده نظر باز گاهی بفرح خیابان
مثنویات و چهار باغ رباعیات و گاه بگلگشت رسته جویبار قصاید و چارچمن مربعات و مسدسات و سیر
مسرات گلشن سخن چشمی آب و سبز زلف شاهد نشاط از آنان میداد و لیکن از غایت عدم مبالات صحایف
مسودات اشعار را مانند اوراق پریشان التساق بیاض شکوفه بباد بی پروائی میداد در خلال العنوان بار یافتگان
اتفاقی بخاطر رسید که باقیات اجزاء روحانی روح افزائی را که مانند اوراق دفتر گل ابتر شده چون کراسهای

چون کراسهای مجموعه غنچه بگفتگیر از ه برچیده و دسته دستی شاهد طبیعت رخسار خورشید انوار این پری لعبتان
فیض نژاد را که خانه زاد و دودمان استعداد بند بغازه کاری ترتیب و تدوین برنگی آب و رنگ تازه کاری
بروی کار آورد که آتش بر شادابی مل و رنگش بر گلگونه گل خنده و رخ و خم و دام و جعدش تهمت شکسته رنگی بر آب
و تاب کلاه کاکل و سنبل بندد منت ایزد را که باندک فرصتی ببرکت نسبت این دیوان پایه رتبت سخنوری
بجائی رسانیده که سخن قدسی نهاد ادبی جاده نژاد با آنکه از کرسی فرود آمده اکنون سر عرش بر کرسی فرود
نمی آید و بفرض محال اگر از غایت سبکروحی و کوچکدلی کلاه گوشه افتخار بچرخ برین سایه آسمان و زمین را
از زمین تا آسمان رهین منت ابری نماید و بالجمله اگرچه آئین سخنوران در دیباجهای دواوین آنست که در مقام
تحریر کرپش نهاد خواهش منش و قرارداد نهاد ارباب تزکیه نفس است باز نامه در جامه تواضع جلوه دهند
و معنی تفاخر در صورت کسر نفس ادا کنند و بهنگام خودنمای خویشتن ستائی و خودبینی در لباس افتاد گی
و فروتنی نمایند و لیکن چون این شیوه خود فروشان لباسی پسندیده رای خطا و شمن صواب پسندیده نبوده جلوه گری
از شمار سپاس احسان بی قیاس حضرت ولی نعمه حقیقی حق ناشناسی شمرده بر حضرت شاهد جمال
جمال شاهد نعمت حضرت ذوالجلال را از روی وقع کرده عین الکمال ناسپاسی بخیال خودستائی که بزبان حال موری
شکر ایمانی است می آراید و از فحوای کریمه و اما بنعمة ربک فحدث اذن فحوی یافته و از مراعات ادب رخصت
طلب نموده می آید بی تکلف کسر نفس از راه طرز تازه فخریه که غازه رخساره این فن و باعث بلندی آوازه سخن
است در می آید چه بر تو خورشید کمال افزودن و گوشی خاشاک رو کش شعله آتش نمودن کار بالغ خردان کامل بی
نیست آری دره اشباح سلطان خرد و واسطه العقد ارباب کمال را ریگ بیابان خواندن چون انصاف بر
کردنست و ادبزه گوش صاحب هوش را خزف ریزه شمردن عرض تمیز بردن نسترن گلشن فردوس
و یاسمن چمن عدن را خضرای دمن نتوان گفت و کارنامه ارژنگ و نگارخانه چین و فرنگ را انگاشته بازیچه اطفال
نتوان انگاشت قدسی نژادان روحانی نژاد بهارستان آشنائی و کرم خوتی را رو ستا پرورد دیولاخ بیگانگی
و بیغوله زاد سرد سیر سردمهری نتوان خواند هرچند خودستائی غایت شناعت است و لیکن انصاف بالای
ملاحت طرزکیست که از نمکدان ملاحت مایه این دیوان حق نمک بر ذمه ثنایت ستایش سخنوران هندی

سخن کدام مهر پرورست که تا مغز استخوان دیوانش پروردهٔ نوالهٔ نوال خوان انتحال این خلف زادگان خانوادهٔ طبل
حمیت بی تکلف چراغ رطوبت دماغ ارباب سخن از شادابی این طرز تازه روشن است و چربی زبان و شیرینی
بیان بیگانه تر از پهلوی چرب این نسخهٔ جادو فن بر دوغن تازگی طرز و نازکی ادا و رسائی ساغر لیات عاشق
پسند بل طلسم معشوق پسند است و اشتمال دریافت متانت معانی و رزانت الفاظ قصاید خرد مصاید گوی باز
بزار دانشمند گشته که کرسی نشان همه صدرنشینی این دیوان عرش نشین و کرسی سخن ببرکت عدالت شاهین
میزان بجور دلگاری حسن مردمک نشان در دست لشین سطورش استفادت انس بعهد شهرت این دیوان
نزاکت بنیان دواوین متاخرین زینت طاق نسیان گشته و نسخ اشعار متقدمین که باعتبار تازگی این طرز
و تازگی این روش از رسم ستانها منسوخ تر است در پس کوچهٔ شهر بند خمول نزول نموده اگر نوبت سخنوری
نصیبه ور سر باشد چون هیچ نوبت سحر طرازی نوازم نوبت سخن مجلس نمی رسد ولیکن چون تنگ ظرفی ابنای عهد
کرامت صوت و حرف در وادی نسیم گلشن معنی نفحه مشام زکام فرسود شان نرسیده راهزن کاروان صیاد رحمن زای سخن
گردیده لاجرم شمال سنبلستان نیت فطرت برحمت خاتمه وزیدن آغاز نموده بر طبق مقتضای خطا [illegible] شک
طلبهای عطر آگین معانی رنگین بدین نسخه نمود این تحفه که بهینه گنجینه است از جواهر دفینه سفینهٔ لوح محفوظ گرامی ترین
منتجی است از اوراق بیاض مبداء فیاض و صفایح صحیفهٔ کمال عقل فعال بل بنظر امعان و امعان نظر گنجینه ایست
روحانی مالامال از معانی که بعنوان ارمغانی ارباب دانش و بینش که هر یک برگزیده ابیات کاینات
و بیت القصیده دیوان امکان و مجموعهٔ آفرینش اند نامزد است چشم آن دارد که چون بنظر اکسیر اثر ارباب خرد در
و گوش زد اصحاب هوش گردد چشمی بمطالعهٔ آن آب داده گوشهٔ خاطری دریغ ندارند آری اگر درین معانی غریب
خاطر فریب که روشناس کشور معرفت و انگشت نمای شهرستان شهر بند بنظر تحسین در نگرند از احسان ایشان
غریب نخواهد بود امید که جمال کواعب این ریاض که اتراب خیرات حسان روضهٔ رضوان و همچشمان قاصرات
الطرف قصور جنانند از قصور فهم ناقص نظران و کوتاه بینی عیب نگران در حرز اکناف الطاف ارباب انصاف
الی یوم التناد بماناد **ایضاً از منشآت میرزا مذکور** الله اکبر این چه مایه ظهور و کدام پایه پیدائی است که صدر حضرت
جبروتش گفتگوی انکار در گلوی منکران شکسته و چه درجه خفا و مرتبه کمونست که جیب عزت عظموتش در بروی

در بروی حیرت و جوی پژوهشگران لبسته زهی ثابت مطلق که باثبات حضرتش راه نتوان یافت و خهی حق محقق
که بهنجار انکارش نتوان شتافت و خیال محال نفیش نمی توان بافت چه ازان لا محاله محال تحصیل حاصل
حاصل آید و این از چنبرهٔ جواز بحالت استحالت گراید چه هر چه نافی در بستگ ذات باقی تار انکار تنند بنج جز مره
زنند و نفی مصور خویش کنند الحمد الذی من انکره فانما انکر با تصوره فسبحانک سبحانک ما اعجب شانک یا مستوراً
فی جلابیب الظهور و مستور البهار و البهور جلت حضرت موزنتک عن اطلاع العارفین منحانک سبحانک و تقدست
صوامع جبروتک عن عکوف العاکفین جل جناب عرفانک عن ان یحیط به قوی العقل الدراک ما عرفناک
الا بان العجز عن درک ادراکک هیهات پیداست که دریافت حضرت تجرد بحت از زادهٔ صورت
و دو لیدهٔ هیولائی بر نیاید ظاهر است که شیجهٔ آب و خاک و نتیجهٔ عناصر و افلاک را از ادراک خدای پاک
چه کشاید لاجرم آنانکه حوالت این کار بزرگ شیجه در هم آمیخته بر ذمهٔ معرفت و همت کرده اند و طریق این قاع
سحیق و مرج عمیق بپای التصور و التصدیق سپرده اند کوشش بیهوده نموده اند و باد پیموده چه پویه این مسلک
صعب و سنجار دشخوار از ماکولات پرستار ظاهر و کوران [illegible] و مشاعر بعصا کشی حواس
نشت آسا و قید و رده تخمین و قیاس راست نمی نماید جائی که قدسی نژادان عصمت نهاد که لذت
محض مرشکان و مقصود و بالذات ایجاد کاینات و مسجود اصلی فرشتگانند درین باب از دید قصور و عجز
در آیند و بکوتهی و تقصیر گرایند و شبخون این وادی بپای سکنت و نامرادی پیمانند بل در تحقیق کام به
ناشایستگی و قصور و شکستگی و فتور اعتراف نمایند و گاهی لا احصی و گاهی ما عرفناک فرمایند و گاهی لیت الرب
ما للتراب و رب الارباب معاتب آینه مانشتی خیال پریش محال اندیش گراست و هم در هواضیال
دگروه شک و شبه کمانم همان به که در تصور این امر خطیر که تقدیر هیچ از همه مراتب آن از اندازهٔ خرد یازه اش
افزون بل از اندازه وحید بیرون است از نیح بیهوده نزنیم و خویشتن را مسخرهٔ کودکان نکنیم و این خیال محال نسیم
دیر خود این افسوس نشنویم چه مناک پرورد دیولاخ حدوث و تربیت یافته روستای امکان را ارشارستان
اقلیم وجوب و بهارستان چمن زار ارم یعنی کشور قدم چه خبر آری امکان حرف را با این پستی پایه و سستی
فرومایه کجا رسد که از حضرت وجود محض و وجوب بحت گوید و خرد نارسا اندیش بیهوده رای ذوق یک ماده

کرده بهره وراي وعقل فرودينه پايه چه پايي را كدام يارا كه ذره از او فيضاد شناخت عرفان پرپهناي وجود دريابد
و وجدان بوي مقبوليت باجولة النظر واعلوة الفكر وتباركت باعتقال الفهم وانشوطة الوهم عن ساحة التحول
وحيازة الفضل الفضول هيهات تناهت فيك الافكار فضلت الانظار وزلت البصاير وكلت الابصار فرجعت
عودها على بدوها بجو حسين ومراد اكرام حسين ونعد الحمد على صفات كماله ونعوت جلاله وجماله والشكر لكافة النعام
وافضاله وآزاد عطايه ونواله والصلوة على المصطفى بالرسالة لاسيما محمد وآله ووسايطه واشباله الناسخين على منواله
المقتدين بافعاله واقواله خصوصا علي ابن ابي طالب غياث الدين وثماله عليه وعليهم السلام تحبس الدهر
عجيب عقوده وآصاله ايضا از منشآت ميرزا مذكور در تكملة الجلال يا ذالجلال ديباچه تحفة العراقين هزار دستان خامه دو زبان
اين ترانه طراز چار چمن راز محمد ملقب بجلال الدين كه گلگونه مضامين رنگين جمال شاهد معني را نام خدا چون گل سوري
سرخ رو ساخته و بتازه كاري مشاطه راي خرد آراي بياض عارض صفحه را مانند نامه اهل ولا را آل والا جلال انبازه
رو سفيدي پرداخته كلبانگ صرير داود حين كلكش باننده مزامير زبور تيازكي سربلند آوازكي دارد اكنون بزور
زياده سري سر از خط فرمانبري تهيدستان خط ادب كشيده بهانه خواستاني سودا خود ستايي در سر افكنده
ناچار پس از ستايش يگانه ايزد سخن آفرين و برازنده نعت سقف چرخ برين دستانش بهترين اولين و آخرين
وآل طاهرين بر سر چار بازار خود نمايي ديبه والاي فخريه سكالي در لباس خوانش فروشي بدين طرز مي طرازد وبكار نامه
پردازي بر طراز انديشه بر كارانش بديع معني رنگين در صورت حرف وصوت بدين نگونه مي سازد كه اين ابله پاي باديه ادب
وخشك لب وادي طلب در اواخر عشره چهارم چهار باغ رياض زندگي را با بهار زلال سرچشمه مداد و آبياري خامه سيراب
سرسبز و شاداب دارد از مبادي مرتبه عقل هيولاني بعد تقويت مبوار فياض خرد در صدد ايمني در آمد كه ملك ملكه عقل
مستفاد از درجه قوت بپايه فعل آورد لاجرم در در آمد موسم جواني كه بهار نيكويي سالهاي زندگانيست عمري از اول
عمر گرانمايه در سركار رياضت فنون رياضي وتتبع اصول وفروع طبيعي ونالة فن الهي كرده بقدر نصاب خرد بالغ زير تبليغي
معلوم نصيب يافت وبنابر آنكه صباي صبا درس صبي صرصري مينمود دوش بدوش پدرم ايام جواني مراحل وادي شوخي
وشنج سري مي پيمود گاه گاه از راه شكستگي غنچه دلگير دماغ سركاري نسيم بهشت فنون ادب را كه فلسفه عرب وگلدسته بند
مرا بوستان نشاط و طرب است برسر كار مي آورد و چنانكه چندي طبيعت اين رسالا آواز بلند آهنگ از راه كوته انديشي

از راه كوته انديشي سوخ خنگ آسمان شتاب زمين درنگ را در طي خطه پاك نظم فشان سبكبار داده شبرنگ انديشه
فلك پيما را به بالا دوي ميسر ساده واصها تا مناسبت نساق اين ملهام زهر فراق زبان قلم بشيرين رقم را كه بريده قيمت
آگين سخنان رنگين ذوق نكهتش چاشني شهر نكين در سر افتاده بود در حضن تغزل بالغه ميداد وبالجمله خامه خودكامه
اين سياه نامه گاه گاه از راه گذار قافيه گذري بسر وقت بخت سخن سخنوران لهجه تازي و دري افكنده روزگاري سر
در سر اين كار نهاد و بيرق تيزي سعي سرشار خويشتن را فرصت سر بالا كردن نداد تا كلمه قلمرو اقليم سخن را ملك
خويشتن شمرد و اوراق دفاتر هر فن را صفحات تقويم كهن شمرد تا بدان حد كه كليم كلامان از يد بيضا نشست دست
بر زمين نهادند و مسيحا دمان معجز نما دم فرو بسته ديگر لب بسخن نگشادند خامه ها از خجلت بر جيب دوات كشيدند
ونامه ها از رشك در تاب شده بر خويشتن پيچيدند معجز نامه هاي اين فن در نوشتند و دفاتر سخن از سر نو نوشتند
چون قلم آستين تر فشرد ٭ خشكي شعر تر هم آب برد ٭ تاب انفاس مسيحا منم ٭ انگه بدانست يكس اوادا منم ٭ آري
تنظر بتازگي اين طرز نوجوان دفتر نامهاي باستانيان دفتر كهنه بر باد ميده و بجنب متانت اين طرز نمايان
طراز نزاكت ابيات ماهران از ادهن السوت ياد ميده و ذكر نعمة الله ولا فخر تحديد اسعد اكنون
چون قلم نغمه سرايي كند ٭ غنچه ز گل گوش كشايي كند ٭ مژده كه طرح دگر انگيختم ٭ رنگ هم از خامه بران ريختم ٭ تازه
فكندم سخن تازه طرح ٭ دادم از آوازه بآوازه طرح ٭ پيكر معني كه زجان ساختم ٭ كالبد روح روان ساختم ٭ وچگونه
چنين نباشد كه از روي صفحات تحفة العراقين فيلسوف الهي وعارف رباني حكيم افضل الدين بديل خاقاني
سرمشق سخنداني گرفته و به پيروي آن روش آبان كه دستور العمل ديوان سخنوري وكليات قانون سخن طبيعي
دانوريست سبقت بر شيروان پهلوي سخن و تازي سواران مضمار اين فن گرفته ما اعظم الله اين نسب نامه هنر چه
بهادر تحفه ايست كه در مطاوي درجش جواهر مخزن اسرار لاهوت درج رفته و در مخارج آن دخل در بار ان گان
دل و دماغ بخرج رفته بي تكلف هر مصرعش ديوانيست هر صفحه اوراق گلستاني در تحت هر نقطه اش صد
نكته سنجيده گنجيده و در ظرف هر حرفي هزار محيط ژرف از نكته داني در جريده رياض بيانش جداول
مسطره جنات وعيون وكواكب كتابه مع لطايف ابوابه حور عين وما امين در طي هر گراس گنابي
گفته و در آغوش هر ذره آفتابي نهفته در هر قطره عماني در موج و در هر دقيقه آسماني در درج سماء ذات

شموس و اقمار و صفحاه ذات عکوس و انوار مضمون حکمت مشحون هر مصراعش اصداف درر مکنون دالفاظ
بلاغت آیات ابیاتش خزاین گنج مخزون دقایق سخنش بدرجه اعلی رسیده و از سهام کلام اعجاز نظام
بقدح معلی فایز گردیده آری در معانیش لآلی عمانی است و جواهر الفاظش لطایف آسمانی فی نفس الامر
اسرار حکمت یمانی و فلسفه ایمانی است بل رموز فصل الخطاب داودی و حکم لقمانی هر مصراعی از ابیات توحید
آمیزش مصراع باب بیت المعمور بیتی از نعت معجز انگیزش را محرمان حریم بیت المعمور از محرمان درگاه بند در فابلا
و علی استخراج نالمه ولعمری انه لیس برسول ولکن صاحب الکتاب و ما هو بنبی ولکن اتی بالحکمة و فصل الخطاب
ولیکن از آنجا که مقتضای منشش و لازمه نهاد تبدیل نباید و مهد و نژاد جز براه و از روی نشاید و شاجرت
اضداد امریست مقرر و منافرت انداد چیزیست معین نفار خفاشش و خورشید چون آفتاب عالمتاب ما لاش
کشته و بحکم تضاد شب و روز چون شعاع مهر جهان افروز فروغ روز افتاده مخاصمت ظلمت و نور امروزی نیست و
مناقضت خفا و ظهور پوشیده نی و دیده است که طبیعت کج با سلیقه راست راست نیاید و انطباق خط معوج
بر مستقیم نشاید لاجرم کوته اندیشی کج گرای درون خراب برون ابای بافه بجای بهره های مخت روی کست
رای ابو الفضل بو الفضول که در شارستان ارباب عرفان مجهول و از ترف در اعمال تمیز معزول است بنا بر آنکه
از بهارستان سخن بوی بشام زکام فرسودش نرسیده و از گلستان شناسائی گل مرادی نچیده در نسبت این حلیم
فاضل و نکوهش این مطرح انظار افاضل از سقط گوئی چیزی باقی نمانده و به بدسگالی در حق اکابر عراقین از
بی تمیزی و خوش آمد دوستی دقیقه مهمل نگذاشته از آنجا که پای پشت خویش نداشته و قدر بلند ارباب خرد
ارجمند نشناخته بدست کوتاه تیغ قدح و بلارک جرح آخته و با خورشید سواران میدان سخن که تیغ آفتاب پیش رای
انورشان سپر انداخته لاف بالای مضمار سخن رانی در انداخته بهوارد از بدمستی نشاه سرشاری اعتدالی مدار
پرکار گفتگوی بی سروبن بر نقطه جرح و تعدیل ائمه سخن گذاشته و پیوسته از کمال نقص فضولی رد و قبول افاضل را
اکمل مراتب فضایل پنداشته بیک از خویش حساب برگرفته شبلی و جنید را در عداد عمرو زید میشمارد و از بسکه جوهر
حقیقت آگاه و عرفان پناه می انگارد معارف بایزید و بوسعید را در خور گفت و شنید نمی پندارد کاه پیشنا ترا
در پیش دارد و گاه معاصر ان افاضل خطاب خویش میشمارد ظهیر و انوری را در سخنوری از نسبت خود میداند

دیباچه نکات عنایت از مولانا منیر فیض آفرینی که سخن مظهر انوار تجلیات اوست و خرد آیینه دار اسما و صفات او زبانها
در گفتگوی او بند و روانها در جست و جوی او بوارق جمالش از احاطه عقول بیرون است و سبحات جلالش از حوصله افهام
افزون اولیت او را آغاز نیست و آخریت او را انجام نه ظهور او عین بطونست چون جهرت ذرات و بطون او عین ظهور ذات
چون معنی در لفظ هر لحظه در لباس معانی بشرف نگاه ان نظرگاه بینش متجلی میگردد و هر لمحه در کسوت الفاظ بر بیداران
انجمن دانش تجلی می آغازد و آنچه امام ناطق جعفر صادق رضی الله عنه فرموده که خداوند سبحانه در لباس کلام تجلی
میکند بر بنده کان خویش لیکن ایشان آگاهی ندارند سر آنست که بعض اهل السعد را شهود ذات باشد لیکن
بیش از لمحه نمی تواند بود و شهود صفات در اغلب اوقات دست میدهد و آنچه بعض اولیا فرموده که بوی ستر پیشانم
در حال شهود صفات تواند بود نه حال شهود ذات پس برین اعتبار ارباب معنی همواره در لباس کلام مشاهده
تجلیات خداوند سبحانه میکنند و یک چشم زدن تامل نیستند دمیدن این سخن است آنچه صاحب مرآة العارفین گفته
که کلام حق لذت ارواح و قلوب غیر منقطع است اگر یک لحظه آن فیض از ایشان باز ماند روح را وجود بود دنه قلب را
شهود هیهات هیهات چه میگویم و چه می شنوی من و تو بهانه ایم خود میگوید و خود می شنود خود متکلم است خود
مستمع لا اله الا هو چنانچه نفس رحمانی که هویتی است سانح موجب ظهور حروف کونیه که مفردات ایجاد آفرینش اند
میگردد و از آن حروف کلمات اسم ترکیب می پذیرد و هر یکی از زین کلمات در مقام خویش قراری یابد و از تالیف
آن کلمات کتاب عالم که مشتمل است بر دقایق علم توحید انجام می پذیرد نارباب بینش که رمز شناس اسرار
سفیدی و سیاهی اند چون آنرا با معان نظر ملاحظه نمایند در هر حرفی هزاران معنی و اشارات را مشاهده کنند بلکه از
هر نقطه سر العلم نقطه در یابند همچنین نفس انسانی که هویتی است سانح بصور حروف مفرده جلوه گر میگردد و حروف
باعث ظهور کلمات می شود و از اجتماع کلمات کتاب ترتیب می یابد تا اصحاب دانش که دقیقه سنج اسرار الهی اند چون
آنرا بدیده بصیرت بنگرند در آیینه هر لفظی صورت معنی معاینه نمایند و چون نیک تامل کنی کلمات لطیفه را با کلمات وجود
مناسبتی است تمام چه در معنی عالم کتابیست هوش فریب و کتاب عالمی است معنی زیب چنانچه کتاب را باطن و ظاهر
و باطن ظاهر آن الفاظ و باطن آن معنی همچنین ظاهر عالم ملک است و باطن آن ملکوت و چنانچه حق سبحانه نه درون عالم
است و نه بیرون و نه متصل بعالم و نه منفصل با اینهمه یک نقطه از نقاط کتاب نیست که سخن با او نباشد و چنانچه

نکته ذره از ذرات عالم
که حق با او نبود همچنین نه
درون کتاب است نه بیرون نه
متصل و نه منفصل با این همه یک

مراتب ممکنات عالم بیست و نه است همچنین مراتب حروف کتاب بیست و نه است و عقل کل از مراتب ممکنات بمنزلهٔ
الف افتاده است از مراتب حروف چه عقل کل محیط جمیع مراتب کونیه است و الف محیط جمیع حروف تهجی و اسم
اعظم در اسما نیز از این قبیل است چه اصول اسماء حسنی بیست و نه است که مفاتیح الغیوب عبارت از ایشان است
و اسم اعظم محیط جمیع حروف اسما است فافهم لیکن بتجلیات خداوند سبحانه در حروف وجودیه باعث ابتهاج
باصره است و در حروف لفظیه موجب انبساط سامعه است نستغفر الله چه میگویم اینجا که شهود تجلیات الهی هوش ربای
آگاه دلانست سامعه عین باصره است و باصره عین سامعه یکی از علامات صحت مشاهده است که تمامی تباین از
حواس برخیزد بچشم توان شنید و بگوش توان دید صوفیه گویند که ذات حق واحد است و بواسطه نسب و تعینات
متعدد و متکثر می نماید و این عین واحد از حیثیت اطلاق و تجرد از اعتبارات حق است و از حیثیت تقید و تلبس
شیونات عالم پس عالم ظاهر حق است و حق باطن عالم و عالم پیش از ظهور عین حق بود و حق بعد از ظهور عین عالم
همچنین نزد محققان معنی شناس ذات سخن نیز واحد است و از یکرو نسبت و اضافت جمال وحدت او در نقاب
کثرت مخفی مانده و این واحد از حیثیت تعدد و تکثر کتاب پس کتاب ظاهر سخن است و سخن باطن کتاب و
کتاب پیش از ظهور عین سخن بود و سخن بعد از ظهور عین کتاب و پوشیده نماند که ترتیب کتاب از قلم است و تحریک
قلم از اصابع و جنبش اصابع از دست و حرکت دست از اراده و انگیزش اراده از فیضان سخن و ظهور سخن از
تجلی حق باسم متکلم پس در معنی حق است عز اسمه که بصورت الفاظ و معانی جلوه گر گردیده و در کسوت حروف و اصوات
متجلی گشته و آنچه اهل وحدت معیت او را عز شانه با ذوات اکوان بنسبت مداد با ذوات حروف نسبت داده اند سر
این معنی است و باید دانست که یک حقیقت است که آنرا تازیان کلام خوانند و پارسیان سخن و آن از ائمهٔ صفات و اقدم
موصوف چه هرگز نبود که حق نامتکلم باشد و آن صفت ذات است نه صفت فعل و صفت ذات آن بود که چون
بر وی ازای ضد وی لازم آید و ضد کلام سکوت است و سکوت بر حق روا نباشد و اگر با نظر شریف دیده آید کلام جمهور
ارباب سخن در معنی کلام خداوند است عز اسمه زیرا که نزد محققان غیر حق متکلم نیست و هر کلامی که هست دال است
بر کلام او چه هر چه انسان میگوید مراد از آن فهمی است تازه که از عالم قدس بر دل او تجلی میکند و آن فهم را بصورت
اصوات و حروف از دل بزبان می آرد و این حروف و اصوات دالست بر آن فهم که از عالم حق متجلی است

متجلی است صوفیه گویند چنانچه ذات حق باعتبار اطلاق خود ساریست در جمیع ذوات موجودات که هستی که عین ذات
است همچنین کونه صفات آن وجود باعتبار کلیت خویش ساریست در جمیع صفات موجودات که هستی که عین صفات
موجودات است پس بحکم این معنی محقق شد که کلام خداوند سبحانه در کلام جمیع اکوان سریان دارد و کلام اکوان مظهر آن
کلام است بلکه بحکم اتحاد مظهر و ظاهر عین اوست و چون صفات حق عز اسمه باتفاق ارباب یقین غیر ذات نیست لاجرم
خصوصیاتی که با ذات او اختصاص پذیرفته بعینها در صفات او جلوهٔ ظهور یافته بلکه در صفات اکوان نیز پرتو
نمایش کرده پس چنانچه ذات حق از تعدد و تکثر مقدس است و بوحدت حقیقی موصوف همچنین صفات او
نیز متعدد و متکثر نیست و از اینجا است که گفته اند که حق سبحانه ازلا و ابدا بیک کلام متکلم است و چون کلام بحسب سریان
با کلام جمیع اکوان علی الخصوص انسان که مظهر کامل است مغایرت ندارد بلکه عین اوست لاجرم درست شد که سخن
حقیقی است واحده و آنرا ظاهریست و باطنی ظاهر آنرا الفاظ و عبارات میخوانند و باطن آنرا معانی و اشارات میدانند
و اگرچه یک حقیقت بیش نیست اما بصور مختلفه و البسه متنوعه تجلی و تلبس میکرده و اسما و صفات او از اندازه
بیان بیرونست هر چه مستلزم ستایش است تجلی جمالی و هر چه مستوجب نکوهش تجلی جلالی و از اینجا که سخن
مظهر کلام الهی است و کلام یکی از ائمه صفات باعتقاد بعض صوفیه عین ذات است و ذات حق نامتناهی
پس چنانچه ادراک کنه ذات او دشوار و محال است همچنین ادراک کنه سخن نیز محال است چه نامتناهی است
و علم را از احاطه آن قاصر پس درست شد که سخن را در مرتبه اطلاق هیچ یکی از ارباب دانش ادراک نمی تواند کرد
و معرفت آن دست نمیدهد الا در مرتبه تقید زیرا که هر چه ما آنرا ادراک خواهیم کرد مثلا یا معنی محسوب خواهد بود یا لفظ
و اینها از جملهٔ اضافات و اعتبارات اوست نه ذات او و چنانچه حق عز اسمه در حال بطون عین ظاهر است
و در حال ظهور عین باطن همچنین سخن نیز پیدائی او عین پنهانی است و پنهانی او محض پیدائی و چنانچه مظاهر متعدده
چون عقل کل و نفس کل و طبیعت کل و جوهر و عرش و امثال آن موجب تکثر ذات نمیگردند چه ایشان تجلی
اویند و وجودی جداگانه در خارج ندارند همچنین وحدت سخن را کثرت مظاهر مختلفه چون نفس و صوت و حرف و لفظ
و سواد و نظایر آن هیچ منافات ندارد صوفیه گویند که معرفت حق سبحانه بر دو قسم است قسم اول ادراک
اوست باعتبار تجرد او از اسما و صفات و این ممتنع است و قسم دوم ادراک اوست باعتبار تلبس او بمظاهر

کائنات واین ممکن هست واین ادراک نیز بر دو گونه است بسیط و آن عبارت است از ادراک وجود حق
مع ذهول از ادراک و مرکب و آن عبارتست از ادراک وجود حق مع شعور بادراک همچنین معرفت سخن نیز دو قسم است
قسم اول شناخت اوست باعتبار تنزه او از نسب واعتبارات صوتیه و حرفیه واین ممتنع است قسم دوم شناخت
اوست باعتبار تقید او بتعینات لفظیه و معنویه واین ممکن است واین شناخت نیز بر دو گونه است اول شناسایی او
بی حصول آگاهی بآن چنانچه شناخت عوام اهل سخن دوم شناسایی او با وجود آگاهی بآن چنانچه شناخت خواص
اهل سخن واین شناخت را نیز درجاتست که از اختلاف مراتب استعدادات و قابلیات ناشی گردیده بمران
گونه که جمهور ارباب معرفت در ادراک بسیط داخل اند لیکن در مراتب دریافت ایشان تفاوتها است فهم من فهم
صوفیه گویند که ذات در هر مرتبه باسمی مسمی گشته و در هر تعینی بتقیدی مقید گردیده پس اگر کسی مقید را مطلق گوید یا
مطلق را مقید خواند خطا باشد اگرچه مقید بی مطلق نیست و مطلق بی مقید نه همچنین سخن در هر مرتبه بنامی نامور گردیده
و در هر پایه بتعینی متعین گشته پس اگر کسی معنی را لفظ گوید یا لفظ را معنی خواند جایز نباشد اگرچه لفظ بی معنی و معنی
بی لفظ نمی تواند بود صوفیه گویند هر نقصانی که در موجودات غیب و شهادت متوهم شود راجع بقصور قابلیات
ایشانست والا در افاضه وجود اصلا تفاوت نیست همچنین هر قصوری که در مراتب معنی و لفظ احساس افتد منشا آن
نقصان استعداد ایشانست والا فیضان سخن باهم مساویست صوفیه گویند که از معرفت ذاتی حق کار آگهان والا خرد
قاصر اند و میدانند که فوق جمیع تعینات چون اسما و صفات و افعال و آثار امریست مجهول الکیفیة که حقایق کونیه
بدو قایم اند و او موثر است در ایشان همچنین در شناخت ذات سخن نکته سنجان معنی شناس عاجز اند و میدانند که فوق
جمیع تقیدات چون اصوات و حروف و مضامین و عبارات که کنه آن دانسته نمی شود و اینها ظهورات اویند
صوفیه گویند که اعیان را دو اعتبار است اعتبار نخستین آنکه اعیان مرایای وجود حق و اسما و صفات او باشند دوم آنکه
وجود حق با اسما و صفات مرآت اعیان بود پس باعتبار نخستین غیر از وجود حق در خارج هیچ مشهود نیست و
اعیان که مرایای جمال او هستند ناپدید اند واین حال وحدت اندیشی است که شهود حق بروی غالب گردیده و باعتبار
دوم غیر از اعیان هیچ نمودار نیست و وجود حق که آینه صور ایشانست در تتق غیب است واین حال کثرت گرا
نیست که شهود خلق بروی استیلا یافته اما محقق پیوسته مشاهده برده و آن میکند حق را در خلق می بیند

و مقید و خلق را در حق همچنین الفاظ را دو اعتبار است اعتبار اول آنکه الفاظ مرآت صورت معنی باشد و اعتبار دوم آنکه
معانی آینه تمثال الفاظ بود پس باعتبار اول غیر از معانی پدیدار نیست و چهره الفاظ در نقاب اختفاست
واین حال دانش سگالیست که نظر او بر معنی فقط باشد و از خوبی الفاظ غافل بود و باعتبار دوم غیر از الفاظ
نمایش پذیر نیست و صورت معانی در جلباب خفا است واین حال نکته طرازیست که نظر بر الفاظ محبت
دارد و از حسن معانی آگاه نیست اما دقیقه سنجان تحقیق پیوسته از هر دو شهود کامیاب اند و در نظر ایشان معنی
آینه لفظ است و لفظ آینه معنی پوشیده نماند که انبیا از عبادت صور معینه منع فرموده اند و به پرستش مطلق
امر کرده اند تا مردم خداوند تعالی را از حیثیت اطلاق پرستند و مظهر متعین را قبله توجه خویش سازند اگرچه
در هر چه رو آورند یا رو آورده باشند و هر که را پرستند پرستش او کرده باشند لیکن این معنی از قصور معرفت است
همچنین بر سخن پرستان واجب است که سخن را از حیثیت اطلاق پرستاری کنند نه آنکه مظهر مقید را از مظاهر او منظور
نظر خود سازند چه ازین طایفه بعضی در استعارات پیچیده اند و بعضی در تشبیهات افتاده اند جمعی را سادگی الفاظ
آینه مراد گشته و جمعی را رنگینی عبارات بسیار مقصود گردیده واین از نقصان شناسایی سخن است چه کامل
معرفت آنست که پرستار او باشند بر وجه اطلاق و در هر مظهری که تجلی او بیند زایل نگردد پوشیده نماند
که نخستین تعین سخن نفس است چه از مقام اطلاق چون نزول میکند اول بصورت نفس بر می آید چنانکه شیخ محی الدین
عربی قدس سره در فتوحات فرموده که گردش افلاک از انفاس بنی آدم است و معنی مطلق علو سخن
است فهم من فهم انشا عبارت است از تلبس ذات سخن بکسوت الفاظ و نتیجه تلبس ذات سخن بلباس لفظی
نمایش اوست بحسب معنی که این لفظ مظهر آنست و مؤید این معنی است آنچه مولانا عبد الرحمن جامی رحمه الله
فرموده که ایجاد عبارتست از استتار وجود حق سبحانه بصور اعیان و ثمره استتار وجود بصورت هر عین ظهور
اوست بحسب شانی که این عین مظهر آنست باید دانست که مظاهر تجلیات الهی و مجالی ظهورات نامتناهی
یا عالم صغیر است یا عالم کبیر هرچه در آن بر وجه اجمال جلوه ظهور یافته درین بر سبیل تفصیل نمایش پذیرفته
و ازینجاست که محققان گفته اند که عالم انسان کبیر است و انسان عالم صغیر و صوفیه ازان به تعبیر بانفس و آفاق
کرده اند و از کام سنجان جاده سلوک بعضی را شهود جمال الهی در انفس دست میدهد و بعضی را در آفاق

نمونه ایست بی حیثیتی سراه شهودات از معرفت انفسی در مرتبه مدارک شیما الا ولدیک انه فیه مبنی است از رفتن
آفاقی بهمین گونه مظاهر و مجالی سخن یا نثر است یا نظم نثر بمثابهٔ عالم کبیر است و نظم بمنزلهٔ عالم صغیر اما یکی مظهر
حسن تفاصیل است و دیگر مجلای جمال اجمالات و بر اولو الابصار روشن است که جمیع صنایع لفظی و بدایع معنوی
که با سخن اختصاص یافته هم در نظم پذیرای ظهور میگردد و هم در نثر بالجمله هرچه در نظم است در نثر مدرک می شود و هرچه
در نثر است در نظم احساس می آید لیکن بواسطهٔ اسامی مختلفه و اعتبارات متعدده دریافت آن دشوار
است و اهل توحید برآنند که اختلاف اسما و تعدد اعتبارات موجب اختفاء وحدت و سورش ظهور کثرت
گردیده و پیدا است که اگر یک حقیقت را بچندین اسم خوانده شود و بچندین اعتبار تصور کرده آید بوحدت ذاتیه
او هیچ منافات ندارد مثلا یک چیز است که آنرا در نظم قافیه میخوانند و در نثر سجع میدانند و یک معنی
است که آنرا در نظم مصرع میگویند و در نثر فقره می نامند و بهمین گونه آنچه در عالم صغیر بخیال موسوم است در عالم کبیر بمثال اشتهار
دارد و آنچه در عالم کبیر بملایکه و روحانیات مسمی گردیده در عالم صغیر بحواس و قوی معبر گشته و موید این معنی است آنکه محققان قلب را
عرش عالم صغیر و عرش را قلب انسان کبیر گفته اند چنانچه ارباب معرفت دو گروه اند جمعی را شهود انفسی دست داده
و جمعی را شهود آفاقی همچنین اصحاب سخن دو طایفه اند بعضی توسن آسمان خرام اندیشه را در بوادی نثر که نسخت آباد معانی است
بجولانگری آورده اند و بعضی بکب سبک رفتار فکرت را در شهرستان نظم که تمکنای خیالات است کام بخشی فرموده اند
پوشیده نماند که بر اسمای الهی تعطیل روا نیست و در هر زمان ظهور و سلطنت اسمی است که در آن وقت مظاهر آن اسم نیرو می یابند
و دولت می پذیرند و چون نوبت او منقضی شود مستور گردد در تحت اسمی که نوبت دولتش رسیده باشد و ازآنجاکه درین عهد
نوبت سلطنت باسم متکلم رسیده لاجرم اصحاب سخن و ارباب این فن نسبت بروزگار پیشین بیشتر اند چه نکته طرازان
نظم و چون مقرر است که در هر روزگاری از شیوه آموزان هر صنعت سرآمد و ممتازی می باشد چنانچه مشایخ قدس الله
ارواحهم اتفاق کرده اند که در هر روزگاری از اولیاء حق هزار و چندین در عالم می باشد که قیام عالم از یمن همت ایشان است
و سرآمد این طایفه بیش از یکی نمی تواند بود و آن قطب مدار است پس محقق شد که در هر عصری از ارباب سخن
زیاده از یکی در بیشتر امتیاز اختصاص نمی یابد و درین روزگار فیض آثار که سلطهٔ سخن سنجی عالم را فرو گرفته است در شیوهٔ
نثر پردازی که بهین نمونهٔ شهود آفاقی است از زمرهٔ سخن وران والا فطرتی برسر آمده که خمیرش مظهر تجلیات نور الانوار است

مظهر الانوار است و خیالش منشا فیوض کردگار عبارتی که کار معنی کند عبارت او است و استعاراتی که بر تشبیه پهلو زند
استعارات او امثالی جلوه طراز عرایس فکر مجلی پرداز معانی بکر منظور انظار الهی مظهر فیض نامتناهی نکته سنج فیض بنیاد
عنایت الله در شیوهٔ ترسل کارهای دست بسته کرده و دست دبیر فلک را از قلم بر چوب بسته علی الخصوص مجموعهٔ نکات
و رقعاتی که در اوقات مختلفه از قلم فیض رقم او پذیرای نگارش گردیده و بسعی اندیشهٔ سحر پیشه کیمیا برادر
آن مسیحا حلقه اخوان الصفا که نقش افلاطونش در مرآت دلها مرتسم است و رقم محبتش بر صفحهٔ جانها منقش یعنی
دقیقه سنج سواد و بیاض فیض یاب مبدا فیاض خرد پژوه نکته اندوز معنی سگال دانش آموز محمد صالح اصلح الله
شانه فراهم آمده و سمت ترتیب پذیرفته بنابرین نوامیس صحیفه که از دقت معنی و نزاکت استعاراتش از احاطهٔ قیاس
بیرون است و جزالت مضامین و متانت عباراتش از اندازهٔ خیال افزون ﻫ هزاران معنی اندر هر عبارت
هزاران نکته اندر هر اشارت ° بهم آمیخته افسون و اعجاز ° اشارت در بشارت راز در راز ° پوشیده نماند که
چنانچه از زره نوردان جادهٔ معرفت جمعی جادهٔ فکرت را بصحرای تنزیه سبک رفتار ساخته اند و جمعی توسن اندیشه
را بمورد تشبیه جولان داده اند و هیچ یکی ازین دو طایفه بمنزل مقصود نرسیده چه محققان صوفیه قدس الله ارواحهم
برآنند که از تنزیه محض کاری نمی کشاید و از تشبیه فقط کشایشی پدید نمی آید کمال معرفت وقتی دست دهد که جمع کرده آید
میان تشبیه و تنزیه بهمین گونه بزم آرایان محفل سخن شناسی بعضی گرفتار کیفیت عبارت گردیده اند و از نشاء معنی که
هوش ربای آگاه دلانست غافل مانده اند و بعضی دل در حسن مضمون بسته اند و از جلوهٔ الفاظ که مهر فریب نیکو طبعانست
آگاهی ندارند و هیچ یکی ازین دو گروه کار سخن ورزی بانجام نمی توانند رسانید الا ارباب تحقیق که دقیقه سنجان سخن اند
هر دو صفت را منظور میدارند هم بآرایش عبارات می پردازند و هم به پیرایش معانی و چون این کتاب نوامیس را بتامل
تمام نگریسته آید روشن میگردد که هم صورت معنی با حسن وجوه پیرایهٔ بیان گردیده و هم مرآت لفظ نیکوترین صورتی
چهره نمای خیال گشته لاجرم بر حسب اشاره باطن ابجد آموز دبستان نادانی حیرت نظرگاه حیرانی ابوالبرکات
المشتهر بمیر نور الدین بکحل المعرفة بنگارش دیباچهٔ این کارنامهٔ سخن پرداخت و بتعبیر مشتاق این بیت المعمور
معنی جرات نمود رمز شناسان بیدار مغز میدانند که غرض از تحریر این سواد که سرمایه سود است آن بوده که بهانه سخن
ذکر دوست کرده آید نه آنکه عرض سخن گستری داده شود پیداست که مقصود من از سخن چیست و گفتگوی من با کیست

خداوند سبحانه را بر قرینی با صطلاحی نحو انشعوا از نجاست کز زمیدا المعنی تعبیر بوحدت کرده اند و بعضی بعشق و بعضی بوجود
لا مشاحة فی الاصطلاح و اگر امینی با ندیشه خرد دوران نادر سنج در نیابد باکی نیست طور عقل دیگر است و طور عشق دیگر
والعشق جنون الهی انچه مجنون را شاید عاقل را نشاید بیت بیگانه حق ز حال ما آگه نیست حق شاهد حال آن که حق
میگویم الحمد لله اولا و آخرا والصلوة علی رسوله محمد ظاهرا و باطنا دیباچه مجموعه مثنویات مولانا منیر
دیباچه سخن ستایش ایزدیست که گویائی بخش زبان و صاحب نظم قرانست سخن آفرینی که در دلهای اهل معنی
چون معنی در ابیات وطن گرفته و از قلم نبض سخن بدست مزاج شناسان سخن داده زبان فارسی گویان را چون تیغ
هندی آب بخشیده و طبع هندی نژادان را چون آتش فارسی بر افروخته خسرو معنی را در هند داد و داد اهل معنی
ساکن ساخته و سلمان فارسی را نسبت اهل بیت سخن ارزانی داشته اگر معنی خسروانست ازو شیرین گشته و اگر
فارسی سلمانست ازو توانا شده طوطی زبان ازو شیوا دل بگفتار او گویا است و همای سخن در اوج معنی بهوای او
بال کشا رضوان از نقش سواد بهشت بهرسانده و آسمان از لطفش ترتیب هفت اورنگ پرداخته
طبع نکته سناسش ازو فیض پذیرفته و نفس ناطقه ازو صاحب خمسه حواس گردیده ترکیب مربع عناصر ازو
عالم گیر شده و طرح ثمن بهشت ازو دلپذیر گشته فیض بخشی که کلک را چون سخندان جبلی زبان دری آموخته و سمندر را
چون آذری سرگرم آتش پارسی کرده نقش گل را در نظم ایجاد ردیف عقل نخستین گردانیده و ثنا بیدر را
در حسن مطلع خورشید در کنز قافیه افکنده و خود صاحب لولاک را دیباچه کتاب نه سپهر ساخته و اهل بیت او را
از مجموعه کاینات انتخاب کرده بیت بر دیده وران روشن است که چراغ دل بی سخن فروغی ندارد و زبان از سخن صاحب
دم می شود و قلم از سخن صاحب قدم میگردد زبان چرب بسته از آن در دهنها می افتد که چاشنی سخن ندارد
و دهان صدف را از آن می شکافند که از گوهر سخن لبریز نیست طوطی آینه هر شب چون از فیض سخن صاحب معنی
شده بر عکس اهل صورت ورق نانوشته میخواند و بلبل گلش بسنا چون از عین سخن صاحب حال گشته بر رغم
اهل قال سخن ناشنیده میگوید قلم اگر سخن بر زبانش نیاید چسان بالا دست خود بر دوران نشیند و کاغذ
اگر سخن را تن بر ندارد چگونه از دیده وران نظر یابد شمع زبان آور چون از سخن فروغی ندارد سوختنی است و غنچه
بسته دهان چون از سخن رنگی ندارد شکستنی است هر که وزن سخن ندارد سنگ ازو بهتر و هر که زمین سخن نشناسد

نشوونما خاکش بر سر برسر بزلف معشوق چون موزون است دل از جا می برد و ابروی محبوب چون صاحب بیت
است بر سر اهل نظر جا می کند لفظ تر تا از بحر نظم آب نیابد خشک است و معنی والا تا در زمین شعر وطن نسازد
دون است شوی چون صاحب بیت شد ظلی گشت و هلال چون بعشق مصرع رساند بدر شد پروین اگر بنظم نبست
نیمه است کارش بالا نمیگرفت و آفتاب اگر صاحب مطلع نمی بود سر آورش ضمیران نمی گشت کعبه از آن سیاه
پوشیده که سنگش از وزن شعر بیگانه است زمزم از آن لب بر دندان تاسف گزیده که آبش با گوهر سخن آشنائی
ندارد خدا صاحب بیت است معنی بیت الله این بود که گفتم پیغمبر هم اهل بیت بخود نسبت داده و غیر اهل بیت
نبی این بود که بیان کردم هر که از نکته موزون بی نصیب است در دیوان محشر از میزان خجالت خواهد کشید و هر که با
دیوان غزل نیست از فیض دیوان ازل محروم خواهد ماند بیت بود از سخن زندگانی ما که بی سخن ندارد آب بقا
و دین خسرو زمان در سواد اعظم هندوستان که زمینی است معنی خیز و قلمرو یست فیض انگیز دین سخن از چار یار قوی است
و هر یکی را با سخن رابطه الیست معنوی اول قدسی که ساکنان بیت المقدس فیض انفاس قدسیه اش
را قوت روح میدانند و گفتار پاکش را کلام قدسی میخوانند دوم کلیم که در شیوه نکته سنجی ید بیضا دارد
و در این سخنوری دعوی همزبانی خدا میکند و اتش چون آتش طور با تجلی و ساز است و کلکش چون نخل ایمن
صاحب اعجاز سیوم الهی که فضل او فضل نامتناهی است و علم او علم الهی لطایف غیبی اشارت بافکار اوست
و در دوات الهی عبارت از اشعار اوست چهارم شیدا که دیوانه سوار عرصه سخن است و یکه تاز میدان معانی از بی فیضی
با اهل سخن کم آشناست اگر با معنی معنی بیگانه اش خوانند رواست فرد کشته دانشوران و هشیاران
چار یاری بعشق این یاران اگر این چار تن را بچار عنصر نسبت دهیم بی جا نیست زیرا که انتظام عالم سخن بوجود ایشان
متعلق است اول که صفت آتش دارد از فطرت والا سر با وج فلک می ساید و از سوختگی و برشتگی با همه کس گرم
میجوشد سخنش پخته است و شورش گلو سوز دوم که صفت باد دارد هوادار اهل سخن است اگر عین سخنش خوانند
می سزد زیرا که سخن هم باد است عالم را از انفاس خود مملو ساخته و در جهان بودن خلا را آشکار
گردانیده و سیوم که صفت آب دارد شورش رواست و طبعش صاف عبارتش شسته است و سخنش تر دامن
و بیرونش یکسان است و صفای دل از پیشانیش پیدا چهارم که صفت خاک دارد سرشتش مزرعه تخم معنی است

دلفریبش خلاصهٔ زمین سخن در افتادگی و خاکساری همچنین بگردش نمیرسد با اینهمه هیچ دلی نیست که از وی غباری
نداشته باشد و باین دلیل که من او را بخاک تشبیه کرده‌ام و سرشت آدم از خاک است اگر گوید که من بابا آدمم گرا با را
جواب است خدا گواه است که اکنون بملک هندوستان زاهل طبع جز این چار تن نمی‌یابم بعض تن پروران
شکم پرست که با موزونان و سخن سرایان دشمن‌اند شاخ سرو را آتش میسازند و تخم فاخته را حرف گوگو میکنند
منو کلک را خوشه از خرمن سخن میدانند و اینها چار پاره را به از نظم چار پاره میشمارند اگر چون هلال بقدر سر ناخنی از خود بیرون
آورده‌اند سر افتخار بر فلک سوده‌اند و اگر چون لاله پای سیاهی در پیش خود دیده‌اند در پوست نگنجیده‌اند خضر را سبزپا
میگویند و مسیح را آفتاب پرست میخوانند پایهٔ افسردگان بلند است آب پایین با قدر دگی تو داد کور نشد دیده
روشن بست آتش تا خاکستر نگشت از آینه رو نیافت تمیز نیست دلبندار زمانه چشم مدار که
بالفشان از خط پیشانی منکه طرز و وضع روزگار نمی‌شناسم و آیین عیش و شیوهٔ ملال را نمیدانم خنده بر من میخندد
و گریه بر من میگرید جمله سخنم و چون سخن بزبانها افتاده‌ام سراپا جوهرم و چون جوهر بر تیغ نشسته‌ام چنان زبان بسخن کشاده‌ام
که زخم جگر را آب سخن تازه میکرداند و چرا خاموش نشینم که چشم دل را سرمهٔ خاموشی بی ساز و اهل روزگار
بر عیبی که نیست نکته میگیرند و آهوی نادیده را خطا میدانند از بوی نیاز نرگس دماغ نمی‌دزدند و به رنگ گل شب‌بو
پرتو چراغ نمی‌بینند بگرد ارشاد از ابجد بجز الف از بر نکرده‌اند و دم از موشکافی سخن میزنند و تا آیینه بی‌صورت
نویسی آموخته‌اند دعوی معنی نگاری می‌کنند تیغ زبان را از سخن سنگین بر سان میزنند تا تیز شود و خود مغز سخن را
با آتش فکر میگدازند تا چرب زبان گردند معنی برده‌اند و هر ساعت آواز لفظی کنند معنی دزدیده‌اند و سخن
در کتاب دارند همه فرمانده قلمرو لاف یکقلم کشتهٔ دشمن انصاف صاحب سخن را از سخن امید سامان
نیست و اهل هنر را از هنر چشم ساز و برگ نه پردهٔ ساز علاج عریانی نغمه پردازی تواند کرد و کشت شطرنج دربان
جی تانی منصوبه باز نمی‌تواند ساخت چنان چوب سفینهٔ تن بحر سخن دهم که دولتمندان زمان نمی‌یابند که آب بحر سخن
شور است یا شیرین و چگونه چون صاد چشم بر صله دوزم که بزرگان روزگار نمیدانند که صله را بصاد می‌نویسند یا بسین
از هنر اهل هنر را عقده می‌افتد بکار آدمی اندر رشته کو هر گره از گوهر است چون اهل روزگار ظاهر بین
اند و اعتبار زمانه صورت گزین اگر آیینه وار با وجود روشندلی جوهر خود را نهان دارم ساده لوحم میدانند و اگر شانه کردار

دل که شانه کردار با وجود چرب زبانی خاموش نشینم خشک زبان میخوانند من که جملهٔ استعدادم اگر بی‌هیچ فکر و اندیشه
تازه خیالی بر روی کار آرم چه جای شگفت است که آیینه بی دستیاری دست و قلم صورت می‌نگارد و من که سراپا چشم
اگر بی هیچ ساز و برگ تفاخر کنم چه جای گرفت است که چشم بی پا بر روی بال و پر می‌پرد کوه از رشک سخن سیرابم
فرو رفته دریاب از گرداب چرا در حلقهٔ ماتم نشیند گل از شرم معنی رنگینم رنگ باخته چمن چرا از خیابان سینه چاک نزند
چون نوای غزل سازی کنم بلبل نغمه پرداز دهانم می‌بوسد چون گلگون سخن روان می‌سازم گل در رکابم پیاده میدود
غنچه گلستان طبعم را چون حباب آب و هوا در مشت است و حباب بحر سخنم را چون گل رنگ و بو در گره بهار سخنم
گل افشان گردیده و شاهدان چمن چرا بر آب و رنگ گلشن نخندند و سواد کلکم بر روی کار آمده غزالان ختن چرا
بر نافهٔ مشک آهو نگیرند بحر شعر اندریای طبعم کف آبیست و زمین نظم از گلشن فکر مشت خاکی از تر دستی کلکم
سنگ را آب بر روی کار می‌آید و از رنگینی سخنم خون از رگ قلم بیرون می‌تراود و ماهی زبان در بحر سخن شور نمکینم
نمک سودی ساز و بلبل سخن را بر شاخسار قلم معنی رنگینم گل افشان میکند شهرت از سخنم بلند آوازگی یافته طرز
سخن از طبع نازکی گرفته جوهر معنی روشن کردهٔ من است و مغز سخن نمک پروردهٔ من مسیح چون معنی روشنم
می‌نگارد سیاهی را با آب چشمهٔ خورشید حل میسازد خضر چون سخن سیرابم می‌نویسد کاغذ را بجاب الحیات
بره می‌کشد گل پیش صفحهٔ رنگینم کاغذ باد است و آفتاب نزد ضمیر روشنم گل چراغ هیولای معنی از نظم صورت پذیر
و گلستان نفوذ از معنیم طراوت یافته باد مسیح هوای گلشن طبع من است و آب خضر زمین نظم من چشم
از جواهر فرده معانی مرکب است و روح معنیم از فیض تقدیس چون روح الله مجرد طبعم مخضر رنگینی معنی همه تن شبنم گل
و کلکم نسخهٔ سرسبزی سخن بخط ریحان می‌نویسد مدعی کو شمشیر ملاف که قطرهٔ سیاهی کلکم سورچه وار دل شمشیر
میخورد و حسود کو خنجر مناز که استخوان قط زنم خنجر را دسته کردار در مشت می‌گیرد بهار تا از سخن تلامذهٔ کمین از سخنان
برده طفلان چمن از سر نشاط با هم گلبازی می‌کنند در دزدی کار تا از معنی نازکم تحفهٔ کمین فرستاده تا بحان چمن از بی دی یا
عیش چینی می‌نوازند نفسم باد مراد سفینهٔ سخن است و سخنم دم افسون مار قلم تحریر اشعار رنگینم بر دست رقم
سنجان حنا می‌بندد و تقریر معانی روشنم زبان سخنوران را ماهی چشمهٔ خورشیدی میسازد عبارت خط شکینم منت بر
چشم آهوی ختن گذاشته و سواد شعر رنگینم رنگ صورتخانهٔ چین شکسته و دواتم لیقه از موی نافهٔ مشک میکند و کلکم

زبان بیرون بید مشک می شود شعر کلو موزوم در زمین سخن گل آتشی مید ما نود کلک تر دستم از سیرابی سخن عرق پیما
می چکانند نو سن ذکر از نوک کلکم مهمیز میخورد و کلکون سخن از نقطه انتخابم بداغ میرسد نقطه خرم سویدای دل است
وسواد سخنم سواد دیده در دعوی روح بخشی بجان معنی سو کند میخورم در دامن سخن سنجی گوهر سنگ ترازوی سازم چشم
مژگان کلکم دل از معنی پرستان می برد و دوات سیه چشم طعنه بر سیاهان هند میزند نی کلکم از دم مسیحای اعجاز لبالب است
و چاه دواتم از جادوی هاروت سحر بالامال انوری از شمع ضمیرم پروانه نور میکرد فردوسی در بهشت سخنم بنوا نمی بیکند
غنچه پیش مضمون سر بسته ام کره هست پر باد که بر نزد معنی سیرابم نقشی است بر آب سواد سخنم سرمه بینش در دیده والا
نظران کشیده بیاض بین السطورم در معنی بر روی معنی طلبان کشاده عقل بیتابی نسبت از سودای دانشم مغز در سر
پریشان شده و خورشید اشراقی نسبت از رشک ضمیرم سو برتن بر خاسته گل زمین سخنم از طراوت رشک گلشن است
و چراغ خانه یتیم از معنی روشن خانه یتیم خانه چشم است که دیده وران از و نظری باینده یا خانه طالع است که دقیقه
شناسان از و شرف می پذیرند سخن از معنی رنگینم عید کلاهی میکند و معنی از سخن موزون جشن وزن می آراید در گلزار
کلکم هزار دستان بلبل پنهان است و از هر نقطه رقم صد برگ اشکارا کلکم معنی طرازی کرده صورت چین رو به دیوار آورده
و تالیم گوهر افشان گشته صدف لب درسنگ مانده رباعی ازفیض هنر زبده خوشتنم ⁂ انم که بخلق و به خویشتنم ⁂
کس جوهر من نمی شناسد جز من ⁂ مانند گهر در گره خویشتنم ⁂ اصلاح سخنم کردن حنا بر پنجه مرجان بستن است والاش
نظم دادن نقش آینه را رنگ آمیز ساختن چرا نظم شهرت نگیرد که خیالم دلپذیر است و چرا نامم روشن نگردد
که خطابم میر است چرا پایه استعداد خود ننازم که بر سر قدم همای تربیت همایون طالعی سایه افکنده که آسمان
از خاک نشینان آستانه اقبال اوست و خورشید از خوشه چینان خرمن افضال او ه مانند تیغ گشته
جوهر نما زبانم ⁂ زانرو که نیست کاری جز مدح سبحانم ⁂ زهی صاحب والا شکوه که بحر نظم را بفیض ثنایش آب داده
و زمین شعر را اقبال مدحش از خاک برداشته اوج سپهر نقطه ایست از منشور والا منشی او و خط استوا بیت
از دفتر راست کرداری او چون جوهر صاحب شمشیر است و چون سخن صاحب قلم خط جبینش از سجده گذاری آیه
سجده گشته و انگشت دستش از سبحه شماری امام تسبیح شده مهرش بر صفحه اقبال آفتابی است در اوج
و دستش بکام سخاوت دریائیست در موج همت سر بلند کرده او ست و بینش نظر یافته او زبان از فیض مدحش

شکوفه فیض مدحش صاحب سخن شده و بخت از دولتش صاحب طالع گشته قلم سر کرده او است و تیغ بر آورده او از فیض
مدحش صحبت معنی با لفظ صورت گرفته و از ثنایش نقش سخن با زبان درست نشسته نسیم خلقش گل چراغ
را گل از شب بو میکند و بهار لطفش شبنم گل را عرق بهاری میسازد قلم دست پرورده بنان او است سخن پسند کرده
زبان او ثنایش بیاض شعر را از صبح نوروز نشان داده مدحش سواد نظم را بر شب قدر برات نوشته رای
روشنش تسخیر آفتاب کرده خط جبینش تفسیر سوره نور نوشته سرشتش سرمایه سعادت است و خم ابرویش
محراب عبادت خاتم بدستیاری او انگشت نما گشته شمشیر از دستگیری او سر افراز شده بوسیله جودش ابر
ابر بیاد می توان داد پروانه حکمش تا دامن شمع از باد توان گرفت زبان شمشیرش با کافر دلان کلمه شهادت
میگوید چاشنی کمانش تلخکامان حسد را شربت والیسین می چشاند نور ناصیه اش صبح تجلی است
دانه دلش تخم معنی است فیض نسیمی است از گلشن الطافش بهار فصلی است از کتاب اخلاقش کاتب
بهار در عبیه خلقش تفسیری بپاره گل بخط ریحان نوشته و نقاش سپهر در دو رایش شبیه لیلی شب
بقلم خورشید کشیده و ظفر چون عرض بجوهر شمشیرش قایم است و چراغ فتح از روغن کمانش روشن است
و چشم بجوی سخن آب رفته بازمی آرد ثنایش مهتاب بر سر قلم می گذارد در عوض یکسال پنج هزار گوهر والا
نثار آستانه مدحش کرده ام و خاک آن آستانه را با آب گوهر شسته و شو داده ام ه بود تا معنی و لفظم
بفرمان ⁂ ثنا خوانم ثنا خوانم ثنا خوان ⁂ روی از کس چسان تابم که بی روئی نیاموخته ام و چگونه از کس
امید تشکر می دارم که حیا را پس پشت ننهاده ام چون قلم تا بر سخن اهل روزگار انگشت ننهم زبر دستم
نمیدانند و چون طومار تا بحرف ایشان تن ندهم صاحب سخنم نمیخوانند ه چون ورق با من دو رویی
میکنند اکنون ولی ⁂ عاقبت در ناخن شان از قلم نی میکنم ⁂ مسقط الراس من زمین لاهور است
بنا میزد عجب سرزمینی که معنی از خاکش میروید و فیض از هوایش می بارد سرست ابو الفرج ازین خاک ادب
خیز بوده و مسعود چون ستاره سعد ازین برج خاکی باوج ظهور آمده و بعض روشندلان بر انند که ماه سپهر سخنوری
انوری هم از افق این شهر طلوع کرده اگاه بر زمین خاور پرتو انداخته و آفتاب خاوری گفته چنانچه این دقیقه از
بعض سخنان روشن میشود اگر در انجمن والا نظران حرف از مطلع خورشید بر آید در این شهر را نشان دهم

واگر نه گوشه کو نظم ثریا در کدام زمین است اشاره ترمین این شهر کنم * شهری بیرون ز سواد او کی * طلعتش زده خاک

او برافلاک * اگر وطنم هند است تکیه بگیر که نور در سیاهی چشم است و آب حیات در ظلمات و فیض در دل شب و معنی در سواد سخن

چرا مرا دم نباید که مولدم خاک او است و چرا تفاخر بر فلک اعظم نرسانم که مسکنم سواد اعظم است آدم سواد بهشت را

یاد می‌داد این سواد که دهقان قضا تخم آدمیت را دروی کاشت من اگرچه از خاک هندم اما تخم سخنم قطره‌ای نیست

از ابر پارس و من اگرچه هندی زبانم اما زبان کلکم پارسی گو است * شعبه اصلم بود از هند لیکن خادمم * در مقام

نکته سازی میزند دم از عراق * در معنی وطن ارباب سخن عالم قدس است و سلسله نسب این طایفه بعقل کل میرسد

ایراقی و تورانی بودن و خود را سنی و انصاری قرار دادن هیچ بر شان سخن نمی‌افزاید سخن همانست که هست اگر

هنر نگیر از بنده صورت است ولعاش از سلسله نقشبندیه پایه صورت و رتبه نقش اما آنچه هست افزون نمیشود شرف

مرد از هنر است نه شرف گوهر از نژاد زینت تیغ از جوهر است نه زینت جوهر از تیغ * نسب بنزد سخن سنج نیست بلبت

سخن است * سخن بپرس ز شاعر نسب چه می‌پرسی * چرا بپایه استعداد خود ننازم تا شاخوانم ثناخوان

مشتی از ناسخن فهمان که از سخن جز باد بدست ندارند انگشت بر سخنم می‌نهند و ناخن در معنیم بندی کنند نمیدانند که

سخنی بلطافت انگشت نما است برو انگشت نمی‌توان نهاد و معنی که ناخن در معنیم بندی کنند نمیدانند که سخنی

که بلطافت انگشت نما است برو انگشت نمی‌توان نهاد و معنی که ناخن بدلها میزند در وی ناخن نمی‌توان بند کرد

با اینهمه دست [illegible] من نمی‌توانند برد چه سخنم از ناخن و خلل حسودان باطل است و زمین شعرم از کاوش [illegible]

چشم حشمت * نیه اگر چون کاغذ از سخن بر کنندش ولی کند چو کاغذ که رفت بر سخنم * زمین داران صحرا را با زمین سخن

چه نسبت و ملاحان دریا را با بحر شعر چه آشنایی ذرشته تصویر را از موجی آگاهی نیست و صورت آئینه را از خیال

اهل معنی خبر نه خال نقطه ریزی میکند اما فال نمی‌تواند دید زلف شانه می‌بیند اما از سر انجام کار آگاه نمی‌تواند شد

تنزیل اگر آهنگ مقام عراق کند دم از پادشاهی عراق کی تواند زد و گنجفه باز اگر ورق آفتاب بدست آرد دعوی

تسخیر آفتاب کی تواند کرد نرد اگر به مهره از ششدره برآید در ششدر نظم در می‌ماند و منصوبه دان شطرنج اگر خانه

شماری کند از بیت شعر سعی نمی‌تواند آورد فضیلت اگر بر آسمان رفته است درجه طلی نمی‌تواند پیدا کرد و جوهر اگر زر

مع حاصل کرده است پایه جوهری زرگر نمی‌تواند یافت مصراع شعر باقی دگر و شعر طرازی دگر است * درین روزگار

دیگر [illegible] کار فیض آثار چه از نکته دانان هند و چه از سخن شناسان ایران شده صاحب سخن که تنها برجان سخن دارند

که از حرکت نبض قلم کیفیت مزاج سخن در می‌یابند و از تار سطر کتاب سر رشته معنی بدست می‌آورند سخن یوسف

کنده میگویند و نغز سخن وا می‌نمایند حیثیت سخن فهمی شان سه جهت عالم را فرو گرفته و خیال شان بر بروج دل‌ها نقش

مثلث کشیده قدر سخن نزد شان افزونتر است از قدر اهل سخن و آب گوهر پیش شان عزیزتر است

از آب [illegible] ما نا در طالع سخن نظر تثلیث بوده که از ایشان والا نظران بردی سایه انداخته یکی از مقام صفاهان

دوم از مرز شیراز سیوم [illegible] اول صاحب فطرت والا میرزا جلالا که سواد سخنش چون سرمه صفاهانی

سرمایه بینش دیده وران گشته و لفظ آبدار ارش لب تشنگان معنی را از رود حیات سیراب ساخته علم منطق

بزبان آورده او است فن معانی بیان کرده او پرتو صبح سعادت است و معنی بیت سیادت [illegible]

خود را در چاه بابل افکنده و نظم پیش نثرش پشت دست بر زمین سخن نهاده کتاب افلاطون در حکمه

علمش خشت سر خم است و خانه ابوریحان در چمنستان فضلش خار سر دیوار دوم معنی سنج سخن آرا شاه

صالحا که چون معنی با اهل سخن آشنا است و چون کتاب ندیم خوش صحبت بی تعینی قرار داده او است و خانه

بدوشی بنیاد کرده او در علم توحید یگانه است و در تعبیر خواب افسانه با آنکه گوشه نشینی شیوه او است از سخن خوب

نمی‌گذرد و چون سرو با وجود آزادگی بگرفتار مصرع موزون است سیوم آشنای فیض ابو مولانا سنه کان معنی

سنا اسی را جز معنی کس نمی‌شناسد و آن سخنه اتراج سخن کس نمیدانند تا سراپا معنی نشوی آن معنی یاب را

نمی‌توانی یافت و تا جمله سخن نکردی با آن سخن رس نمی‌توانی رسید در علم حساب که از اصول ریاضی است

رساله مرقوم نموده و در آن چندان مراتب اعداد بیان کرده که در حساب نگنجد و جمیع مراتب را بدلایل هندسی منتهی بمرتبه

وحدت ساخته و علم ریاضی را پایه علم الهی داده و آن رساله را که وسیله نجات یوم الحساب است توحید نام کرده

دیگر در قوانین زبان پارسی که باعتقاد زبان دانان هیچ زبانی بلند مرتبه کتابی تالیف کرده که هیچکس را

در و جای سخن نیست و آن چمن نشینان معنی را بهار سخن خوانده فرد مرا نبود گزیر از صحبت این نکته اندیشان

که دارم چون خرد در سر هوای صحبت ایشان * مرا روزی بسواد کلکشت آفاق کلکته افتاد دیدم که موزونان

چمن مجلسی آراسته اند بهار چون فردوسی زمین شکفته اختیار کرده و نرگس چون عبهری چشم بر قلم دوخته

بنفشه کبود پوش شعار ازرقی گرفته خار تیز زبان آیین سوزنی گزیده صبا چون عطار مشکین نفس گشته
بلبل چون ادیب آداب سخنوری بیان کرده گل چون جمال لطیفه رنگین آمیخته سرو چون کمال انداز مصرع بلند
کرده لاله نظم رنگین خود را از داغ مستزاد ساخته و گل ترکیب شکفته خود را از شبنم موشح گردانیده من چون آب روان
پیرامن سواد آن گلشن می‌گشتم و بهر گل زمین که می‌رسیدم از صحبت رنگین تازه رویان چمن گل می‌چیدم ناگاه یکی از
سواداران سخن با من دوچار شد و گفت ای بلبل سخندان در سواد گلشن چه افتاده چرا در سواد نظم خوش
که چون خیز معاینت سیر می‌کنی شنیده ام که سنبلستان نظمت مجموعه پریشانی است غافل مباش و چشمی بال
کن عمر چون نسیم بهار تا نفس بر آورده گذشته است در زندگانی چون موسم گل تا نگاه کرده رفته است وقت را
پاس دار و فرصت را از دست مده از شعار خود را از پریشانی بر آر و گلهای سخن را گلدسته ساز چون از زبان سخندان
این سخن بگوشم رسید سبک چون باد صبا از جا برجستم و بر سواد مثنویات خود که سرمشق بهار است گردیدم و در
هزار و چهل و هشت هجری آن نکات رنگین را چون غنچه گل در یک مجموعه فراهم آوردم و آن مجموعه را برشته حمایل گل شیرازه
بستم بیت اینک آن مجموعه بین لبریز معنی سر بسر ❊ بل یکی برجی پر از انجم بچشم دیده ور ❊ اگر شعر را شتر گربه نمی
چون شتر دلان بی جگری پیشه مکن و چون گربه چشمان حرص پیش بگیر در جلوه گاه سخن بی محابا در آی و به دیده
انصاف در نگر از سخن بلندم چشم مپوش که آیه افلا ینظرون الی الابل در شان این شتر است و از سخنم
رو متاب که حدیث حب الهرة من الایمان در باب این گربه است منکه سودا گر سخنم شتر گربه شعر خود را در رسته
معنی فروشان بآیین آن برد که گربه را بگردن شتر بسته بود و هر دو را باهم می‌فروخت یکجا میفروشم اگر سر سودا داری
بسم الله خریداری کن و الا سر خود گیر و از سر این شتر گربه بگذر شترم شتر اویس قرنی است قدس سره
و گربه ام گربه ابی هریره رضی الله عنه شتر سخنم را شتر مرغ مخوان که زرشته نهاده است و در گربه سخنم بچشم کم
که گربه زباد است بیت فی گربه فی شتر زجهان نشد نصیب من ❊ خورسند گشته ام ز شتر گربه سخن ❊
اگر پست و بلند سخنم را نسبت با سمان و زمین کنند آزرده نمی‌شوم زیرا که آسمان مقام زهره و پروین است زمین هم
جای لاله و نسرین است در پست و بلند سخنم همان تفاوت است که در مطلع خورشید و نظم پروین اگرچه سخنم چون
انگشتان دست پست و بلند دارد اما یکدست است بلندی سخنم چون تغافل خوبان دلفریب است و پستی سخنم

و پستی سخنم چون تواضع بزرگان خوش نما است بیت ملبند و پست نظم همه بجای خود است ❊ پیمان تمام
در زلف بتان سیم اندام ❊ افسوس افسوس که نقد عمر در بازی خیال باختم و سرمایه حیات را صرف اندیشه کردم
نقش بر آب بستم و گره بر باد زدم دماغ سوختم و بی مغز سخن نبردم پیچ و تاب خوردم و رشته معنی نیافتم از زمین
سخن الا قدر خاک بدست نیاوردم که بسر نمانم ریخت و از بحر سخن الا قدر آب حاصل نکردم که دست توانم شست
از قلم معنی روشن خواستم جز شتاب بکف بودم از دوات لفظ تر جستم آب سیاه در کوفتم رباعی نقدی که پدر داد
بستم بگره ❊ هر دره که بکف فتاد بستم بگره ❊ کردم دل خویش را هوادار سخن ❊ مانند حباب باد بستم بگره ❊ آیی
من که چون قلم سراپا زبانم بر ست تواضع خواهش دارا داده ات هیچ حرفی بزبانم نمی‌آید نمیدانم که چه بگویم
اری قلم را آگاهی نیست که از زبانش چه بر می‌آید بر من سخن مگیر میدانی که قلم میراند دیباچه کلیات اولی
مولانا منیر ستایشی که از آغاز بلوغ تا انجام پایه بلاغت از دل خیزد و حمدی که از ابتدای شعور تا انتهای رتبه شعر
بزبان آید فردی راست اوار است که سخن را صاحب دیوان کرده و دیوان را صاحب سخن گردانیده آیینه خیال انگیز
را صنعت عکس آموخته و شانه تیز زبان را اصلاح اشعار فرموده سخنوران را زبان بخشیده تا حمدش خوانند
و زبان آوران را سخن آموخته تا ثنا گویند عقل اول را مطلع نظم عقول گردانیده و حس مشترک را آیینه بر جمیع
حواس ساخته منتخب نباتات لطیفه قدرت اوست و مجموعه حیوانات بدیهه صنعت او دوام افلاک را بعروض کواکب
آراسته و بیوت انجم را بقوافی روشن پیراسته مبالغه افلاک از ابداع اوست و منشا و عناصر اختراع او و بیت المعمور
را در دیوان فلکی بنا داده و بیت الصنم را بصورت التفات نسبت داده ترصیع جواهر علوی پرداخته اوست و ترکیب
اجسام سفلی ساخته او غنچه دل را از باد سخن بشکفانیده و ماهی زبان را از بحر سخن سیراب گردانیده فرد
نکته سنجان را سخن آموختن چون کار اوست ❊ هرچه میگویند ارباب سخن گفتار اوست ❊ و هزاران ثنا بر منتخب
انبیا که صنعت بند فلک لطیفه جود اوست بل و دبتی کونین نتیجه وجود او چون باد چهارده را ردیف ساخت بیت
را در مصاع گردانید و بیاض بین المصراعین را روشن کرد چون آفتاب فرو رفته را باز خواند بیت مغربی را
بصنعت بازگشت بهار است و این صنعت را شهره آفاق ساخت سنگ درشت از زبان آمد و در سخن دست
از سخندان جبلی برد آب از انگشت او بیرون تراویده چون شعر تر بروانی انگشت نما گشت قطعه محمد عربی که

لطایف تعبیرش سخن طرازت و طبع فارسی گویان ٭ براق فکرت من بر وصف معراجش ٭ لسان اشهب مهر گشته بر
فلک پویانش ٭ شبی که طبعش بمبالغه بر دست از براق ارکان در گذشت و بچرخیات متوجه شده از دقایق
فلکی آگاه گشت ماه را منزلت انوری بخشید تیر را چون شهاب روشن قلم کرد ناهید بر ترانه ما بیدا آفرین کرد خورشید را
درجهٔ ضیا داد و زهره بهرام را اپسند بد برجیس را صفت مسعود سعد از زراقی داشت سواد کیوان را املاح فرمود بیت بر
کوکبی را جدا جدا دید و نظم کواکب را بمیزان فلک سنجید فکها و از سقف خانهٔ فلک برتر رفت و با حاجب کبریا
دو چار شد و بصاحب دیوان ازل رسید و با معنی بیگانه آشنا شد دید آنچه دید و شنید آنچه شنید نگاه بر جمیع مایل کردم
و بیت اول رجوع کرد ٭ چنان ز عالم بالا بجای خویش رسید ٭ که در خیال سخن پروران رسد معنی ٭ سخن
سابق الوجود کاینات است و خانه خدای ابیات همه او را میدانند و بهر زبان او را میخوانند ذکرش نیکو است
و هر چه میگوئی او است از صبح و دم تجلی جمالی و جلالی نموده و از نظم و نثر از تقید و اطلاق خبر داده هم پنهان است و هم
هم خاموش است هم گویا حکیمی است دقیقه یاب که در پیکر کاغذ جان می اندازد و معجز بیت صاحب کتاب
کار سفیدی میانه ابیات معجزه شق القمر روشن می سازد لوح و قلم را دستیار است و سواد و بیاض را راز دار
نامش آرایش آوازه و فیضش بیش از اندازه سفینه نشینی است بحر نورد و آسمان سیری است زمین گرد
از نشاه معنی در جوش است و از بیت خانه بر دوش لب که دری است دو لخت جلوه گاه او است و دل که
خانه ایست با صفا خانقاه او چون جا بر نگین نگینه صاحب بسیار است و چون تن بر بنا دیده بر مالک دنیا و دین است
و لوبب دلفریبان پرستار او ئید شاه بیت موزون و موزونان گرفتار او سینه خط از دوستان جانی او است
و قلم از یاران زبانی او تا دلش تر نشود نمی باید و تا نخوانند لبش نمی آید جز معنی خرسند است و با کتاب خویش
پیوند بعد و ذرات رسل و دقایق معانی می طرازد و از سیرابی نقطه انتخاب نقطه آب می سازد خسرو بیت شیرین گفتار
سلیمانی است باد سوار در قلمرو معنی آئین خلافت گزیده و مانند عباسیان کسوت سیاه پوشیده جان از و شاد
است و دل از و بر باد نام گمنامان را آوازه می آورد و مسافر راه این مقال است و هنگام خیال بازان را دادی آرایش جهان
شاهد این حال است از زمین نظم گل بیدا مانده و از نی قلم شکری افشانده با خیال آئینه می پردازد و حرف طوطی را
سبزی سازد عقل کل را جزو استعداد است و سفینه غزل را باد مراد است بیت دانا که بعصای قلم راه بر کند

سر بی کند و جوابیست رعنا که حریر کاغذ در بر کند شبستان سواد را بچراغ معانی می آراید و معنی جویان را از بیاض
بین السطور راه روشن می نماید تا اساس بیتهای بلند می پردازد و خانهای ترجیع را آبادی سازد نی قلم
نواخته او است و قانون معنی ساخته او آیتیست که اعضای طبش می شتابند و شرابی است که به پیمانه گوش
می پیمایند مبالغه و اغراقش موج و گرداب دریا است بلند و پستش صاف و درد صهبا چرا بزبانها نیفتد که
از بی تمیزان زمانه خوار بسیار دیده و چرا بظلم جامهٔ کاغذ نپوشد که از ناانصافان روزگار ستمها کشیده از آنکه
نظر بر وجه معنی است میداند که بخت بلند جز سخن بلند نیست قطعه بجز سخن نبود مایهٔ بقای ابد ٭ از آن برای
سخن ساز کار طبع من است ٭ بدهر آنچه بود زنده می توان بودن ٭ بود همین سخن و جز سخن همه سخن است ٭
پیش ازین مبدعان سخن و مخترعان این فن پنجه با مان بخش مرزوند و سعادت ترس از کوس سی حسنند
بیخ مسیح در زمین نظم می نشانند و صورت مصور در آئینه خیال میدیدند ز رسیدن بپایه سخن می افزودند و از مو شگاف
کو بر شقاقی میکردند اکنون در قلمرو سخنوری از آن آئین بجز خیالی در میان نیست و از آن رسم بجز حرفی بر زبان نه
درین روزگار از اقسام سخن هفت قسم متعارف است قصیده ترکیب ترجیع قطعه غزل رباعی مثنوی قطعه
دارد اینک فکر این اقسام ٭ طبع دانشوران نادره فن ٭ هست این هفت قسم نزد خرد ٭ هفت اندام نو عروس
سخن ٭ سخن چون قامت معشوق حی باید بلند و برجسته روان و آمده بیت چون ابرو که هر دو مصراع را با هم
پیوستگی تمام باشد مصرعها چون انگشتان دست که هر چند بلند و پستی در میان باشد همه یک دست بود قصیده چون
زلف که درازی آن باعث ملال نبود ترکیب چون ترکیب اعضا که هر بندی از حسن و لطافت دلبار اشتیاق
خویش دارد قطعه چون خط که موبموی آن نوخیز بود غزل چون چشم که مستی در آن توان یافت رباعی چون دست
دیا که هر چهار مصراع نگارین باشد مثنوی چون دو لب که هم شیرین بود و هم نمکین و صنایعی که سخن از آن بتصنیع
گراید و معنی بتکلف بر آید حکم غازه و سرمه و دو سمه و سفیده و آرایشهایی دارد که حسن خداداد از آنها مستغنی
است فرد انکس که سخن بلا دجوی فکرت من سنجد ٭ با حسن نکو دیان خوبی سخن سنجد ٭ باعتقاد
بنده از اهل سخن در انگیختن خیال و پرداختن معنی چهار کس استادند اول رضی الدین نیشاپوری دوم کمال اصفهانی
سیوم امیر خسرو دهلوی چهارم سلمان ساوجی در کلام رضی و کمال تشبیه بسیار است و در کلام سلمان ایهام

بی‌شمار اما در گفتار خرد هم تشبیه از قیاسش بیرون است و هم ایهام از حد شمار افزون غرض که ابر خسرو سرآمد همه است به سه دلیل یکی آنکه اشعارش چون موی سر در شمار نمی‌آید دوم آنکه در همه اقسام سخن موشکافی کرده سیوم آنکه در نثر هم چندین معنی باریکتر از مو بسته بعد ازین چهار استاد بعضی دیگر را از اهل سخن که بحث و جوی معنی کرده اند بحسب رتبه سخن ذکر میکنیم و تقدم رتبت را منظور می‌دارم نه تقدم زمان را نخست محمد عصار تبریزی صاحب مهر و مشتری در حجره‌نشس بلند است و بعد و بستارکان معانی و روشن دارد کمال خجندی سخن را بپایهٔ کمال رسانده اما در سخن کمال تکلف بکار برده بی‌تکلف اگرچه گفتارش پر معنی است خالی از تکلف نیست کاتبی نیشاپوری چند ان معنی خاص دارد که در حیز کتابت نیاید اما آن معانی را بدبسته است در تکلف عبارات یا معانیش بنشسته در اکثر اشعار لزوم مالایلزم اختیار کرده و بی‌معنی بودن شعر را لازم داشته حسن دهلوی ادا هایش دلفریب است و دل از لطف سخنانش ناشکیب آصفی هروی در سخن خیالات نازک انگیخته و معانی و نزاکت را با هم آمیخته قطعه کذشتند این سخن‌سنجان و اکنون • نشان هستی‌شان در جهان نیست • ازان پاکیزه گفتاران بگیتی • بغیر از گفتگوی در میان نیست • برنگینه سخنان فیض شمار پوشیده مباد که از اشعار این شیفتهٔ نوخطان معانی آنچه از پانزده سالگی تا بیست و هفت سالگی در قلم آمده یک لک و پنجاه هزار بیت است آرایش بعض سخنان را که شایستگی وصف الحال نبود و ندارد ارتهانیروی فکرت و تمنا بیت بالحث بوده و پیرایش بعض گفتارها را که مناسب حال نبود نیست باز نسبت معانی تو این سلسله جنبانی کرده و اگر چنین نبودی بسیر در احت بزل و جهاشیوه است ناسزا ئیل رسوائی بر پیشانی فطرت کشیدی و بابرتش جوانمردی که آیین شعرا است آبروی بهت نریختی اگرچه دیوان اشعار پیش ازین ترتیب یافته بود و منظومات دیگر نیز انتظام پذیرفته اما از دیرباز بخاطر بود که دیوان را با جمیع منظومات جمع کرده آید و رسایل نثر و خطب و انشاآت که در ازمنه مختلفه از قلم بیرون تراویده بان ضم ساخته شود تا کلیاتی مشتمل بر نظم و نثر ترتیب کرده درین ایام که بعد از سیر سفر بنگاله بخطهٔ جونپور اتفاق اقامت افتاده و سال هجری بهزار و پنجاه رسیده توفیق یاوری کرد و فرصت به کشاده‌پیشانی پیش آمد و آنچه پیش‌نهاد خاطر بود بظهور گرفت وقت را مغتنم شمرده نظم و نثر پراکنده را شیرازهٔ جمعیت در آوردم و اسم هر یکی بر عنوان آن نگاشتم و بترتیب نیکو کلیات را ترتیب ساخته فراغ کلی حاصل

عبارات

کلی حاصل کردم و آن را الکلیات اولی موسوم گردانیدم و آنچه بعد از بیست و هفت سالگی تا سی سالگی که الحال بنده از مراحل عمر کام سنج آن مرحله است چیزهای تحریر کرده چه نظم و چه نثر چون هفت اختر و بیت الصنم و کارنامه و آنچه بعد ازین هم ان شاء الله در انشا خواهد آورد در کلیات اخری درج خواهد شد و فهرست این کلیات را که محیط لآلی منظوم و منثور است در سه دایرهٔ نمودار ساختم دو دایره را مخصوص بنظم گردانیدم و یک دایره را به نثر اختصاص بخشیدم دایرهٔ اول بر ابیات منظومات دیوان اشتمال دارد دایره دوم متضمن اسامی مثنویات است و دایرهٔ سوم در بیان اقسام نثر و دایرهٔ سه گانه برین صورت است

امید که ارباب فطانت که مرکز دایرهٔ سخندانی و محیط دقایق معانی اند آنچه دایره وار من بی‌سر و پا گرد آورده‌ام بران خط خطا نکشند و پا از دایرهٔ انصاف بیرون ننهند والسلام دیباچه توحید مولانا سنه از مولانا انچه در شمار نیاید و در حساب نگنجد ستایش و سپاس یگانه ایست که اصل شمار ازو است و باز گشت حساب بدو در حسب مراتب ظهور کرده و در هر مرتبه بنمود دیگر نمودار شده نمود همه از وجود او است و وجود همه از نمود او وجود او را آغاز نیست و نمود او را انجام نه هم پیداست و هم پنهان با همه در میان است و از همه برکران همچو آن هیچ از و هیچ یا او همه بر همه سابق است و هیچ یکی بر و سابق نیست همه با و لاحق اند و او بهیچ یکی لاحق نه اگر نمایش صد شمار باید و با هزار همان یکی است و اگر لیسه هزار نمود نمایش گیرد خود بجای نست که هست او در همه کم است و همه در دو کم همه از دو است بل همه او است ادراد در یاب تا همه را توانی دریافت و او را بشناس تا همه را توانی شناخت اگر در صور ارتام هندسی که از یکی است تا به نگاه کنی و با معان نظر ملاحظه نمائی چنانچه باعتبار معنی یکی در اعداد نامتناهی جلوه گر گشته همچنین بحسب صورت هم همان یکی است که بصور تهای گوناگون نمودار شده خلق الانسان علی صورته مشعر است ازین معنی رباعی از نسخه توحید بستی میکویم • مضمون سواد نه ورق میکویم • بیگانهٔ حق ز حال ما آگه نیست • حق شاهد حال است که حق میکویم • در حقیقت نزدیکی او با نزدیکان و دوران برابر است و دوری که در معنی دوری نیست از ریکه ز تعینات است صورت این معنی از تمثیل اعداد نمودار می‌شود زیرا که قرب همه اعداد با واحد مساوی است

اگر بعدی در میان است بواسطه مراتب اعداد است و اگرنه دو را با یکی همان قرب است که ده را با یکی آری همان یکی است
که هم بصورت دو نمودار شده هم بصورت ده آشکار گشته و بدین صورت قرب هر دو با یکی یکسان است و این معنی نزدیک اهل
توحید بی هیچ دوئیت و نحن اقرب اشارت باین معنی است رباعی آثار تعینات چون یافت حکی کثرت
همه وحدت است بی هیچ شکی چون شد صور صور نهان از نظرات بنگر که ده و صد و هزار است یکی سبحان الله
این چه حسابی است شگرف که انگشت از شمار فرسود جز یکی بدست نیامد و چندانکه شمردند هیچ بر یکی نیفزود اینجا
کاهش و افزایش را رسم نیست تضعیف معزول است و تنصیف نامعمول اینجا پیوستگی و جدائی یکیست
جمع و تفریق را از هم فرق نمی توان کرد هرچند یکی گویان محتاج شمار نیستند اما چون کار بشمار افتد جز یکی بی شمار خود وحدت
در صورت کثرت است و کثرت در معنی وحدت بیت در یکی گشته همه راز نهان شده انجام در آغاز نهان خبر
یکی نیست از آن نکته گذار گر ز انگشت بهنگام شمار رقم اینجا ز شمار است فزون عمل اینجا ز حساب است برون
فکر ازین ضابطه آواره شده عقل ازین قاعده بیچاره شده مانده حیرت زده اندیشه دران دیده چون مهر
بحیرت نگران و هزاران درود بر محمد که میان او و حق همان قدر فرق است که میان یکی و دو و بر یاران او
که چون مراتب اعداد چارند و بعد بر خرده پروران ظاهر است که اصول ریاضی چهار است حساب و موسیقی و هیئت و هندسه
و چون نیک ملاحظه کنی هندسه نقش نگار است و هیئت وهم خیالی و موسیقی حرف و صوتی آنچه از اصل حکمت توان شمرد
علم حساب است زیرا که آن سه علم دیگر محتاج است بعلم حساب و علم حساب بهیچ حساب محتاج بآنها نیست
اگرچه پیش ازین ارباب دانش درین فن کتابها نوشته اند و رسایل ترتیب داده اما درین روزگار صاحب دانشی
هنرپرور که دانایان و هنرشناسان بشمار هنر ازو گرفته اند و حساب دانش باو داده اند دریافت سخن بشیوه ادا است
و شناخت معنی آئین او عناصر در ترکیبش کار رابعه متناسبه میکند و عروق در تنش یاد از اشکال هندسیه میدهد
علم تالیف ازو آوازه یافته و علم اعداد ازو در شمار آمده هندسه پخته تنگ او است و هیئة المخیة فکر او چون آب
از روانی فکرت علم شایان دریده چون آفتاب از اشراق ضمیر حکمت اشراقیان گزیده از خطابای دست
علم هندسه درشت است و از عقد انامل علم حساب در انگشت او و چون معنی مجسم لفظ نازنده است و چون
لفظ بجان معنی زنده بیت واقف آئین سخن پروران محرم اندیشه دانشوران آینه داری خرد پیشه اش

خرده پیشه اش چهره گشائی سخن اندیشه اش تا زند از غیرت نقش بهر مشت کره میکند آب
از گهر گرچه بحر باد ندارد بدست در سخن اعجاز مسیحائیش هست نام سخن تازه در ایام او چون سخن آراست
سنه نام او در فن حساب کتابی تالیف نموده که توصیفش از حساب بیرون است بنا بر آن عجب کتابی که
هیچ نکته در وی حساب نیست و هیچ حسابی خارج از کتاب نه همانا حساب و کتابی که بیرون از آنها است عبارت
ازین کتاب است که هم حساب است و هم کتاب دریاب که این کتاب حسابی است و این حساب کتابی هندسه دانی
که حساب این کتاب بعمل آرد میزان اعمالش در روز حساب درست آید و حساب فهمی که ازین کارنامه فیض
گیرد بهره یاب گردد شب تصنیف لیلادنی کند و روز تالیف شب نماید بیت الاهی نکه دیوان فیض پرور درین
نامه بچشم فکر بنگر هزاران معنی اندر هر عبارت هزاران نکته اندر هر اشارت دل آگه که گشت از فیض تاش نهاد
اهل دل توحید تاش خرد در جمله اعدادش یکی دید چنین باشد حساب اهل توحید عیان در چشم چون بینان
سر اشر زصفر لشش چشمه الله اکبر من که هیچ مدان که در هیچ حساب نیم و در هیچ ارباب هنر چنانم که صفر در اعداد یا
مرتبه که ندارم می دارم اما ارباب هنر را ازمن گریز نیست چنانچه اعداد را از صفر و من بهمین خرسندم که با این جمع
همنشینی میکنم و درین شمار می درایم اگرچه تهی دستم از فیض کیمیای سخن صاحب خزانه ام و اگرچه تیره روزم چون آفتاب
بخطاب منیر شهره آفاقم با وجود عدم استعداد و کمال نقصان فطرت بنگارش دیباچه این کتاب که موسوم بتوحید
است پرداختم و حساب توحید از سر گرفتم یکی دیدم و هزار گفتم و یکی از هزار نوشتم سخن دراز شد آن به که زبان قلم
کوتاه سازم مصراع این سخن پایان ندارد والسلام دیباچه نشاه حال مولانا منیر نشاه حال برستان
خمخانه فیض که کیفیت معانی دریافته اند و از پیمانه لبریز سخن مست گردیده اند از شرح و بیان مستغنی است فرد
نشاه حال فارغ است از قال بلا می راچه حاجت بر و بال اینجا کیف و کم را گنجائی نیست و خمار را با
نشاه آشنائی نه قلم از سر مستی از دست رفته و دوات از تنگ ظرفی از پا افتاده بنا بر آن در سخن نمیگویم باده
می پیمایم فرد چه حرف است این که با لب آشنا نیست چه درد است اینکه محتاج دوا نیست اگرچه نشاه حال
در قالب گفتار نمی گنجد اما چون مرا از گفتگو گزیر نیست کیفیات حال خویشتن را از جوش
مستی به پیمانه سخن میدوم و آنرا نشاه حال نامیدم دریاب که این قال حال دیگر دارد زیرا که از حیرت حالی دست داده

که قال را از حال نمی توانم شناخت **مصراع** نمیدانم چه میگویم ز حیرانی نمیدانم اگرچه بهزه گویم و سخنم صدای خم است
اما نه بر خم بل خم باده ازینجاست که سخن پریشانم بوی مستی میدهد و گلهای سخنهای مستان پریشان می باشد حال
بی قیل و قال نوشتیم آنچه نوشتیم نی نی نیرنگ سازی کردم و باده را در ظرف کاغذ در آوردم هر چند بعد ازین هم در شیشه
دل ترشح خواهد کرد چه در دو چند صد ساقی هم در ترقی قدح خواهد چکید **سه** می نزاد و از دلم سر انا الحق چون کنم باده ام
تند است و مینا بر نتابد پیش ازین **دیباچه گلدسته** این بیگانگان آشنا رو خاموشان سخنگو معنی سگالان
فیض کوش نوخطان حریر پوش ترزبان معنوی بنده میر ابو عمری در گوشه خاطر بسر برده در روزگاری در خلوت دل
گذرانیده و بعضی بپای بردی طبع برباد پای نفس سوار شده خود را بجولانگهی آگاه زبان رسانیده اند و از آنجا
خلوتکده گوش که نهانخانه هوش است شتافته اند و برخی بدستگیری دست بر شبدیز قلم بر آمده در میدان کاغذ
جولانگری کرده اند و لذا انجا بمنظر چشم که نظرگاه بینش است خرامیده اند اکنون ازین که تربیت فرمای ایشانم در
سخن نمیخواهند در زبان بی زبانی میگویند که چون ایزد پاک بلدا زندگانی جاوید بخشیده و حیات ابدی کرامت فرموده لازم که
قدر این سعادت بدانیم و در دست ناامنیت شمایم از بند ولادت با پدران با حق رویم و در خطه اوراق و عقبات اطلام
سیر کنیم سواد اقالیم را سراسر نوشته گرد چار رکن عالم برآییم و نام پدر را از شهرت کردیم هر چند ما را ازینجاه بزار برادر جان برابر
که بصاحب معنی اند دوری جستن دارد خویش و بوته که در معنی اعضا و یکدیگر اند بریدن سخت دشوار است اما چه توان کرد
که قلم چنین رفته است و ما را از کوی پریزیت یوسف تا سفر اختیار نکرد عزیز نشد و عیسی تا سایر نکشت با سمان نرسید
بر نسب شناسان سخن پوشیده مباد که این نجابت گزینان اگرچه باعتبار نسبت پدر هندی نژاد اند اما باعتبار نسبت
معنی که نسب حقیقی آنست ایشان را فارسی توان خواند هرچند در نظرها سبک اند اما در حقیقت وزنی دارند و اگرچه
پریشان روزگار اند اما بر خود نقلیسی قرار داده اند چون در سواد هند این بی زبان را کس نمیخواند و جوهر این پاک گوهر
انداکس نمی شناسد ناچار دل بر غربت نهاده اند و غریبی اختیار کرده اند ما را جادوگران هند اند که بی لب
و زبان سخن میگویند و از نیرنگ سازی ببال کاغذی پریده بکردار افسونگران در خط می نشینند و از قلم ما را دفا یی
می کنند نی نی غلط کنم فقیران صاحب حالند که هر سواد الوجه دریافته اند و از ملامت بر زبانها افتاده اند در
تکیای قلم بذکر خفی ای می پردازند و در سپیده دم کاغذ صبح خیزی می کنند از انجا که آوازه پدر را بلند ساختن

بلند ساختن آیین فرزندان شایسته است این نیک اختران را آرزوی آن شده که گرد گیتی برآیند و نام را چون ماه
منیر روشن سازند انشاء الله تعالی چون بهیچ یکی سنداد از آن بینت که عزیزان اوراد پسر خوانده بی بر دارند اگر از نقطه
انتخاب داغ غلامی بر جبین شان گزارند بجا است امید که سخن شناسان ایران و معنی رسان توران از روی
انصاف نظر بر خاکساری من نیندازند و نجابت این پاک گوهران منظور دارند آری گل از خار میروید و شکر از
نی برمی آید و جوهر از آهن می خیزد و گوهر از سنگ می تراود و این مشهور معانی که نسب نامه زادهای طبع من است
زاده هم الله ابدا بیست و چهارم ذی قعده هزار و چهل و نه هجری در جهانگیرنگر بنگاله نگارش یافت **دیباچه دستنبو**
این فیض پرستان معنی نژاد بیدار دلان قدسی نهاد سیاحان قلمرو سواد و بیاض نظربازان پیشگاه مبدا فیاض
اگرچه از سفر نخستین که آغاز مرحله پیمایی آن از عالم قدس است تا کشور خیال و انجام ره نوردی آن از خطه صحرا ثبت
تا سواد اعظم دیوان هنوز نیاسوده اند باز میخواهند که کمر همت بر میان جان بسته بدستیاری کوکبه نقطه بر ابلق قلم
سوار شوند و چاشنی معنی را زاد راه خویش ساخته بپای مردی بدرقه فیض رهنمای آغاز کنند گاهی بر ...
شکین سواد ابر دوش افکنده از در دولت چشم که جلوه گاه نور بصر است سر زده در آینه و در آینه دل صورت
خود را نمودار سازند و گاهی والا کسوت صوت و حرف در پوشیده بنهانخانه گوش که مشرق تجلی سماع است
ناخوانده بشتابند و در مرآة الخیال چهره خود را نمایش دهند لاجرم هیکلان درین صحیفه که گنجه معنی راز درقی است
نگارین و مشام سخن را هو جیا است نوایی فراهم آمده اند تا بر همنونی توفیق بر و بحر را در نوردند و در کم جای
روزگاری گرد گیتی برآیند باشد که ارباب انصاف این بی زبانان تمام سخن را که از رنج راه باریک گشته اند
و از ناتوانی خیالی گردیده اند بپای هوش پذیره شوند و هر دو گوش را با آواز سازند و پوشیده نماند که با
برآمدن ایمنی سگالان از وطن مالوف و دل بسفر نهادن آن بوده که دوستی ازین بنده که پدر معنوی ایشانم
درخواست کرد که از زیر خاطر دوستداران اهل بیت سخن برخی از نوخاستگان دودمان معانی را دستوری داده
تا از گوشه خانه پای بیرون گذارند و در سفینه فیض آشنایان جا ساخته سیر ربع مسکون کنند چون
خاطر او عزیز بود و حیات او ناز کن نخواستم که حرفش بر زمین افتد و طبعش بملالت گیرد ناگزیر این
گروه معنی پژوه را که از زمین شعر و بحر نظم مسافرت بر و بحر کرده اند فرمان دادم تا اسباب سفر آماده ساخته

از شهرستان دیوان بیرون آیند و طی مراحل پیش گیرند تا سخن سنجان هر شهر و معنی شناسان هر دیار دعای خیر شاهان
دیرباد را خود را که از تود هزار بیش اند و از اندیشه بی انصافی اهل روزگار از کنج خمول بر منصه آینه عرض کنند خلاص
غایبانه قدسی نژادان این والا دودمان را که خورشید نشین وطن خوشبخت دارنیم جوهر ناشناسی ابنای زمان متعسر
اختیار می‌کنند ظاهر سازند امید آنکه سخندان انصاف گزین است کز این غریب بنیادان بیگانه خو را از گوشه خاطر
فرو نگذارند و شیوه بیگانه نوازی و غریب پروری را مرعی دارند اگر سهو و خطائی از زبان یا از دیده آید نکته نگیرند و در
اصلاح حال شان کوشیده پوشش رهی در پذیرند این سواد که در معنی ره نوردان زمین سخن را بمثابه دستک راه است
سیزدهم محرم هزار و پنجاه و چهار قمری در شهر فیض بهر اکبرآباد پذیرای تحریر گردید **دیباچه نوباوه** پیرایی
فیض پیرایی چمن نشستان معنی پوشیده نماند که از دیرباز بعض دوستان یکرنگ از من سوادادر دین درخواست این
میکردند که بر آئینی که به سرشاری اندیشه از چمنستان نظم گلی چند چیده و بخطاب گلدسته نامیده شده است
همراه آئین شناسائی فکر از شاخسار نثر نیز بری چند گزین باید کرد تا ارباب ذوق آرزوی کامیاب
گردند لیکن از آنجاکه تفرقه حواس آینه خیال را زنگاری خسته بود این معنی اصلا صورت نمی بست
تا آنکه هفتم ماه شعبان هزار و پنجاه و یک هلالی در شهر پر نور جونپور نیز توفیق فروغ گستر گردید و دلی از نشات
را فراهم آورده رساله ترتیب داده شد و آن ثمره الفواد معانی را که میوه پیش رس بوستان سخن است
بخطاب نوباوه نامی ساخته آمد امید است که زه باغبانان پخته کار اگر دردی خامی بنگرند از زردی بلطف درگذرند
و اگر طبیعت رغبت نماید لب و دهانی بآن بیالایند تا از چاشنی قبول بی بهره نماند **دیباچه هفت اختر**
بعد از حمد صهبا افروز هفت اختر و نعت دانش آموز هفت کشور بر خردوران پروین نگار و سخن پروران شعری شعار
روشن باد که این برج همایون که هفت ستاره والا در و قران کرده انجمن مجموعه‌ایست مشتمل بر هفت مثنوی ابوالبرکات در
و آن در ستایش مرز و بوم اکبرآباد است و صفت آب جون که دریای آن شهر روان است و ستار چمنستان
آن شهر و مدح خدیو سلیمان شکوه دوم بخت بلند و آن در مدح صاحب قران والا اختر است و صفت جشنگاه
او و بیان ظفریافتن آن شیر خورشید پنجه بر خصم روباه باز و مالا مال شدن زمین از گنج و مال سیوم مراة الخیال
و آن در نمایش صورت احوال آینه و صفت قصر آینه نگار نواب سعید خان و مدح آن صاحب السیف که از آینه

رگ ابر تبسم کرم درافشانیست که گل سخن بر شاخسار زبان بآبیاری شکر نعمت شکفته رویت و فیض را آیت
و صد زبان سبز کرده سحاب ستایش مکرمت او لاله ازداغ او برنگینی انگشت نما و شاخ بهوای او صاحب
آب داده است از عین عدالت اولی الامر بجوی جداباغ امکان سر داده و بر وجوب اطاعت عدل ایشان
بساکنان عرصه تکلیف نامه پیغام فرستاده آری ذره را در کار است که بسایه خورشید پایان گریزد تا از
خاک پستی و فرومایگی برخیزد و قطره را ناچار که از محیط گرانمایه راهی بجوی خود گشاید تا آبی بر روی کارش
آید حیرت زبانرا بزمزمه شکر صوت و صدا بلند کز این ذره کم بها و قطره بی سر و پایی بجرأت فرود شتابی
به سعادت کمر بندگی دریادل خورشید ضمیری بر میان جان بسته کز پرتو مرحمتش ذره بخورشیدی و قطره
بعمانی پیوسته جهان‌افروز خورشیدی که تا آفتاب اقبالش از برج مملکت تیغ عدالت کشیده چشم روزگار
بخواب هم روی شب سیاه روزی ندیده و کان پرواز محیطی که تا کیمیای نظرش در و دیوار ملک بزر گرفته
مس رو اندود قلاشی سیمای سیم نپذیرفته تیره روزی در دور او شمع شبستان ظالمان و پریشانی در عهدش
جمعیت کیسه سیاه کاسگان تنبه کان اعلیحضرت ظل الله فی الارضین قهرمان الماء والطین بادشاه ملک بخش
رعیت پرور مالک رقاب دادرس عدل گستر ابوالفتح ابوالمظفر شایسته تاج و تخت جهانبانی بدست آورده
خاتم سلیمانی اسکندر اول صاحب قران ثانی **قطعه** شهاب دین محمد جلال شاه ملک چراغ انجمن کاینات
شاه جهان شهنشهی که بتوفیق حق بدست آورد سواد اعظم یعنی دل شکسته دلان ز لب که خواد شد
ولایت و الهی برای بیعت او چون بالش داده زبان بود در عدلش باشد انبار هستی ظلم ز بس آب مهر بحر دباد
در زندان من و بیان صفات ستوده اش مهمات مگر خدا و هم دستگاه طی بشان ذره پروری که
سها در سایه تربیتش خورشید را بهای ذره نخرد و غریب نوازی که شرر در هوای حمایتش از شعله ردی دست
نخورد در مصر مملکتش زلیخای دهر آغوش پیری بگل جوانی کشاده و در دور معدلتش عروس فتنه بیوه نشسته
دست برادری داده دایه دوران شاه اقبالش را چون الف آرزو در میان جان پرورده و شاه جهان
بآرزوی دامادی او عروس ملک را زیور مرحمت کرده از پهلوی تربیت آفتاب تمیزش ماه نو از برج
نازک میکند و در سایه حمایت خورشید رای منیرش سایه پرورد شب پا نمیزند بآبیاری معدلتش

ناخن کبوتر ز خون عناب در دشت آسود کی لاله میکارد و بهشت کری محافظتش شکار لیک از سینه باز ابرشی
بر میبارد سیوعه آتش بر بید مول کستری براه کمنائی انداخته و بهر سنجاوتش جریده عطا و طائی را طی ساخته
در محکمه ضیف نوازیش اگر شعله با سر در دعوی فروغ بلندی قدر است کند بشکری قوتش دست شرر بالا
رست و در معرکه غریب پروریش اگر ذره بقصد مقابله آفتاب جوشن پوشش و سپر بردوش کرد د بجا اعتدال
سیر دور پرکار عدلش در دایره ملک تفاوت نقطه و خط را از میان بکناری کشیده و استقامت برآن
طبعش بر ترازوی انصاف مقدار بزرک و کوچک را کران و سبک نسنجیده هر که ساز راستی ساخته او را
براستی نواخته دانه اگر براستی کج شناخته ابروی تیغ بردی او کج ساخته اندیشه طبع راست پیشه اش
کجی را در خانه کمان کوشه کیر داشته در استانه از کج نهادی چرخ مقوس اگر بر خاک دیده بر داشته در عهد
سازکاری طبعش اجتماع اضداد بجدی که آتش آب را بر سر و باد خاک را بر چشم جا داده آب کلستان دانشش
آتش کلخن کفر را بخاکستر ناکامی نشانده و نسیم کلزار لطف کرمش از نیل خاکستر کل آتشی دمانده بخبر
عدلش سلسله برپا کرده که نوشیروان دست تظلم از جیب خاک بر آورده و اکسیر بندیش هنگامه کرم نموده
که حاتم از شربت خود بس پشیمان اندوده عدلش زدودی که آورده بر ظلم آورده و طبعش سستی با که کرده
بر ستم کرده سوار انصافش بنا ظلم را از خرابی معمور ساخته و معیار اندیشه اش قلب کجی را بخلاص
راستی کداخته طبیب لطفش اگر نسخه مداوا نویسد صندل علت و درد سر است و ادیب حکمتش اگر دم از قلب
ماهیت زند عوض سرمایه جوهر فروغ رای منیرش آینه سکندر را در شناس زنکبار انفعال نموده
و پرتو خورشید ضمیرش کاسه کاسه عرق شرم بر جام جهان نما پیموده آینه دم از صفای طبعش زد از حسن روتما
کرفت و خورشید بپای همتش افتاد عالمی در سایه اش جا کرفت شراره شعله ضمیرش خرمنی از ستاره
بر باد داده و شعشعه آفتاب رای منیرش از خورشید و ماه خرمنها نهاده بکاوش انامل جودش دل کان
از لعل بخون آغشته و بریزش دست جودش از عرق شرم آب محیط از سر کذشته در میدان بالادوی
همت بلندش ابر نفس سوخته غاشیه داری و بایوان خون کرمی خلق حق پسندش مهر سینه اش
فدمتکاری از نسیم کلشن لطفش چهره بهار ارغوانی و از سموم صرصر سخطش روی خزان زعفرانی چون

چون شکن شاه ممالک ستان ❊ طرف کله بر شکند آسمان ❊ تیره شود کر بفلک از غرور ❊ سایه نهد پای بهنجار
نور ❊ آتش قدرش چو تصادم کند ❊ داغ سپرداری مریم کند ❊ هو همتش انجا که کند بذل جود ❊ جامه شود
بر تن دریا کبود ❊ از اثر بخششش طبع بسیط ❊ کرد برآرد ز نهاد محیط ❊ کنج کفش کوهر از درون ❊ میده از جوی
انامل برون ❊ تا کرمش کرم نثار در است ❊ خانه دل چون صدف از در پر است ❊ فتح جهان شرح ظفر
نامه اش ❊ حاصل کان ریخته خامه اش ❊ بابت زکفش برتر است ❊ پیش عرض بود کنون
جوهر است ❊ ماه سر از ابروی او میزند ❊ مهر دم از پهلوی او میزند ❊ سایه او بر سر خاک او فتاد ❊ پای سری
بر سر کردون نهاد ❊ بر اثر حق همه جا میرود ❊ سایه کی از شخص جدا میرود ❊ جمله جهان از کرمش زنده اند
بنده و ازاد همه بیروه اند ❊ کوی که از زمین ریخته مشت او ❊ خاتم جم بسته انکشت او ❊ عز آتش انجا که کل از
باغ چید ❊ بر قد کل جامه خواری برید ❊ چون کرمش کرم سخن میشود ❊ مرغ قفس مرغ چمن میشود ❊ بنده مقیم
است درین بوستان ❊ بلبل مدح شه کیتی ستان ❊ مدح شهنشاه جهان میکنم ❊ جسم سخن را همه جان
میکنم ❊ آب زخم خاک ره این در است ❊ طالع من طالع اسکندر است ❊ میش سخن جوهر جان میزنم
تیغ زبان آب بیان می برم ❊ تا کمر از مدح شه نکته دان ❊ پای نهم بر سر هفت آسمان ❊ آب خضر کر بمراد شبنم
فیاره او کجا کنند ارسیم ❊ خاک ره شاه آب روان من است ❊ طاق در شش قبله جان من است ❊ پیشطاق
ایوان جاه و جلالش بکشادکی ابروی کریمان در بر روی خاص و عام کشوده و ابروی جاجیان عام و خاص رخ صیتش
جبین منع بر روی محتاجان ابریج وجه نموده در آینه خشت ایوانش جمال شاهد مقصود نمایان و از سرمه خاک آستانش
چشم شخص امل فروزان فرد زین آستان بر اوج سما می توان رسید ❊ از سایه خدا بخدا می توان رسید ❊ از
غیرت خاک آستانش جهان در چشم سرمه سلیمانی سیاه کردیده و از رشک صفای ایوانش باغ ارم در پس
دیوار کمنامی خزیده از این شرف که خاک پایش بنرخ توتیا میخرد ستاره نیک اختری از برج او طالع است
و درین سودا غبنی اکر بنظر اولی الابصار در می آید راجع بیایع است خاک راهش از چشم روشندلان
غبار توتیا زدوده و استقامت طبعش کجی نگاه احول را براستی وانموده تیر قلمش زبانی در ادا ساخته که
تیر چون قلم سر خجالت بزیر انداخته و تیر علمش رایتی برافراشته که خورشید را از خانه خود تکذاشته کو هر

خنجر کشش در چار موجه دریای حرب آب طوفان نوح برده و خطیب تیغش بر منبر سر عدو آیه یاس خوانده
تیر دلدوزش از پیکر خصم خاک بخاک سپرده و تیغ خونریزش از خون عدو دم بیم رسانده غنچه را از دق
پیکان موشکافش از پوست بر آورده و سوسن را شرف شباهت خنجر آبدارش بهیچ خود تر زبان کرده
از باد گذرش وقار البرز چون کاغذ باد بهوا گرفته و از ماه رایتش تارک خورشید منصب خاک پا یافته بیرق زبان
آورش لیودی ملک زبان طعن گشوده و علم اژدها پیکرش دشمن دین را چون ماری دست و پا نموده بال و پر ریخته
عقاب خدنگش نسرین گردون و جان و دل سوخته برق حسامش قلزم و جیحون کمان راست نشانش یکی از
ملک بازوی دلیری گشوده و کمند همت بلند کمندش خصم کوته نظر فایده طول امل نموده آب شمشیر آتش تاثیرش
خاک میدان را بر باد داده و هوای فتراک پر پیچاکش سینه سر دشمن بر آتش نهاده آسمان پیر کشش
دامن حمایت بر سر آفتاب تیغ زن انداخته و سهاب نیزه آتش زبان سر ارش بخصم دیوپش دراز ساخته
خاکساری بسر عدو بپای کمان او و بلند پروازی مرغ ظفر ببال خدنگ پران او از ابر شمشیر بالش
برق ظفر فروزان و از شرق سنان جانستانش آفتاب فتح تابان بخواندن آیات نصر زبان تیغش بنغمه
الله اکبر بلند آواز و در رسانیدن ظفرنامه مرغ روح ببال خدنگش در پرواز — در صفت سپاه چو شد شیر گیر
راست کند بر طرف خصم تیر بار عدم سخت گران می شود پشت اجل پشت کمان میشود گرچه بود دشمنش
سخت ... سخت بود ترمی پشت کمان دم ز حیات ار چه عدو میزند تیغ دم از بازوی او میزند خصم
شد از طعن زنان بی نیاز کرده سنان طرفه زبانی دراز از اثر صدمه گرز گران مهره شد البرز بچشم جهان
سکه برانگیخته کرد هلاک کرد سپار دشمن گردان بخاک دست کمندش چو درازی گرفت تاج سر چرخ
ببازی گرفت تیغ شه اندیشه بجا کرده است مرو ز تا مرد جدا کرده است مرغ خدنگ شه نصرت قرین
از دل بدخواه بود دانه چین چون به برد رنگ عدو می برد فتح ببال و پر او می پرد شاه جهان خسرو
دین پرور است دشمنش از دشمن دین کمتر است تیغ بکف چون بوغا تاخته بهر زر کردن سپر انداخته
جلوه چو با تیغ سیه تاب کرد مغز عدو زهره صفت آب کرد القاب سامیش کوس صاحبقرانی
بنام خود نواخته و اطلاق کبابیش در شبهای ایام را الطبع هموار ساخته نور جبین مبینش بر روی صبح پرده

صبح پرده رسوائی دریده و بوی خلق عنبرینش پیرهن گل جامه خواری بریده قرار جهان بیقراری عرقش
مربوط و ثبات ملک بثبات عزمش مضبوط پیش بحر دستش ابر در دست لیستن مجبور و نزد نظم طبعش گوهر
در قدر خود شکستن معذور سر پنجه قدرتش را بیزدی یست که دست چرخ لقفا بندد و گلشن بطبش را
آبی در چونه که گل برنگ و بوی خود بخندد ملاطفت خلق کریمش چمن چمن طراوت در شکن برگ خزان
دیده خرمن کرده و ملایمت گفتار جانبخشش در ظلمات بند چشمه الحیات پدید آورده که اعجاز مسیح هوا کرد فیض
نفسش جان بتن آرزوی آرد و کو آب خضر بخاک قدوم شوا برکتش بکشت امل آب تر تیکی می بارد
شام عشرتش صبح نیک روزی را در بغل کشیده و صبح دولتش آفتاب بلند اختری را هم گریبان خود دیده
خطبه تا دم از القابش نزد آوازه اش بلندی نگرفت و سکه تا روشناس نامش نشد نقشش به
هیچ رو درست ننشست — بذکر او تا خطبه گویا رواج کار او نگرفت بالا نمی شد گر بنامش سکه بابا
نهان میرفت زر از ننگ خامی بذکرش خطبه در مشق بلندی بنامش سکه گرم خود پسندی بدورانش
لقا را دست پیوند ز اقلیمش خلل را پای در بند ز خوانش کاسه چشم امل پر ز جودش کیسه طمع
پر از در بهار گلشن صاحب قرانی چراغ دودمان گورکانی شهنشاهی خطا بخش و خطا پوش ز میل
او ستم را حلقه در گوش شه حق مایل و حق گوی و حق جوی خدادان و خدا خوان و خدا گوی ز بزمش
حق دلش کم از میوه چنین شاهی خدا ترسی که دیده مروت بین که بیست از غایت داد ز روی صید
چشم صاد صیاد ز نور سایه حق ظلم بی پا ز عین عدل او سر چشمه دریا ز دستش و امن کل پر در شد
ز تیغش رخنه در فرق ستم شد ادب در مجلس او کامرانست باداب شهی شاه شهانست ز نور
رای خود درباغ ایام فروزد روشنی در چشم بادام براه سعی بر دارد اگر پای زمین را میدهد بر آسمان جای
دلی کز همت او شاد گردد چو سرو از بار دل آزاد گردد دهد چون آب نصرت تیغ کین را طراوت میدهد
گلزار دین را سر خود را بدست خویش دارد عدو با او سری گر پیش آرد بلی روبه چو با شیران ستیزد
بدست خویش خون خویش ریزد بسوی تیغش ار بیند نهانی شکیبائیست خصم از سر گرانی
کند شاه جهان شاه جوانبخت سر گردنکشان را پایه تخت شان تخت فیروز بختش بلند

مرودت ... خاک ره او
سعادت خانه زاد درگاه او

که سایه‌اش بر سر عرش افتاد فرقش بکرسی نشست و کرسی تا از خاک بر خیزد سر خود را بخاک پایش
بست چشم بدور درخشان از صفای گوهرش اگر چشم خود آب دادی بهر آینه لعل خود بآب دادی و نیشاپور اگر از
نسخه جواهرش کرده بردی یوسف فیروزه را از ته چاه بغزنی بر نیاوردی در نفوج لآلی ثمینش دریا با دامن چشم
از حباب بر خود بسته و بتماشای جواهر رنگینش آینه دل صدف شکسته هنگام تماشایش نظر کرم کیمیائی
و بهوای تفرجش حس عاشق نظر بازی تا در دام دلربائی از جواهر قیمتی دانه پاشیده رنگ چون مرغ دام
دیده از رخسار شاهدان چمن بریده گلستانیست که گلگشت تماشایش گل حیرت از شاخسار نگاه
نظارگی دمانده و نگارستانی که در طرفگی نقش و نگارش مانی چون صورت خود حیران مانده برکار نیش کارنامه
ارتنگ را از نقش ساده فرموده و سادگی نقش و نگار صورت بهزاد را بی معنی وانموده خوشنمائی
گلهای ترصیعش گل را چه دل عاشق آب و رنگ خود دیده و اسلیمی خطائی طرحهای دلپذیرش بوی نظر
از تماشای صورت چین بریده بساط خود را برودی خریداران کشیده دریا بنیل دکان بچون غلطیده بهوای
بیع لآلی از حباب کیسه خود خالی ساخته و باندازه خریداری جواهرش موج بهمیان سیم بر دوش انداخته
نقش و نگار صورت طاوسش دام فریب بر راه مرغ نظر گسترده و آب و تاب جواهر نگینش دردل کان
نعل بعل در آتش کرده ـه از هوس تخت شه جوهر پرست؛ لعل بکان نعل در آتش نشست؛ بهر
نثارش که بجان بوست؛ لولو تر غرق عرق آمده است؛ صورت این باغ ارم دستگاه؛ کرده گل حسن
بجیب نگاه؛ داشته زین تخت لطافت سرشت؛ برزخ گیتی در باغ بهشت؛ تاب درخشش نالطرم برفروخت (?)
ز آتش یاقوت دلم بازسوخت؛ آب گلش تا جگرم تازه کرد؛ آتش گل بردل من گشت سرد؛ تاب درخشش
تاب ده چشم را؛ آب گلش آب ده چشم را؛ از فروغ گوهر شبچراغش شب تیره سر مشق نور برست اقد (?)
روشن داده واز رنگینی گلهای لعلش جا بجا باغ امکان دسته دسته گل خواری بر روی بهشت گشاده
صفای گوهرش دریا را بتب لرزه اضطراب انداخته و بهای جواهرش کمر کوه را به رنگ کیسه کان برداخته
سودای سایه لنگرش بر سر کوه نشست کوه دیگر کمر نیست و بهای جواهرش دریا نقشی بر آب زد
از تنک مایگی بر خاک نشست جهات رنگینش با آسمان برسر زانوی دعوی نشسته و صورت نگینش تخته قار (?)

شمه و قتار بر سر زمین شکسته جگر کوه سیلان از تاب آتش لعلش آتشی است آب شده و قطره الیس عمان (?)
از رشک آب الماسش دانه آب زده و جلوه الفه مرئی در کف نبود که بپالش افشانند ازین رو عرق برست
و تحفه یمین ان سنگ نداشت کنثار او را شاید نظر برین عقیق اشکش جگریست مروارید که عرق پاک ساخته
حاصل بحرین منظرش رسانده و لعل که از کرد راه برآمده دست آویز بدخشان بپایش افشانده
بلور بچه رو سفید شود که رنگی از زینت و شبه بچه امید سیر کرده که روزی در سایه او نشست سجاده را آن آب
بروی کار نیامده که از زینت او خود را سرخ روی کند و مرجان را آن نیرو در پنجه نه که دست امیدی بپایش زند
یاقوت سیلان تا خود را بر دولت خاطرش بتاج کیان نشسته و لولوی عدن تا رخت بسایه او برده دلش
از افسران آب نخورده هر که را دلی است چون صدف بپایه او بسته و هر که را چشمی چون مروارید بروی او دوخته
زمرد آسمان رنگش خاتم فیروزی در انگشت ملکت نموده و الماس گران سنگش زنگ تیره روزی از آینه ملک
زدوده صورت شکوهش عقل را نظر بند حیرت داشته و معنی شوکتش بند دهشت بر زبان ناطقه گذاشته
اعمده بهای ترکیبش بنا کرده آسمان بر زمین نهاده و منصوبهای تدبیرش بادشاه کامرانرا بر سر خود
جا داده بادشاه خدا آگاه بر دوارش کوی سلیمانست بعرش بلقیس برآمده یا موسی که بر قله طور
بمناجات در آمده ـه بهشت است این ندانم یا بهار است؛ همانا تخت شاه کامکار است؛ ببین تخت
شه گیتی ستان را؛ ندیدی بر زمین گر آسمان را؛ ز اجرامش فلک را پایه روشن؛ ز مکینش زمین را بلد (?)
بدامن؛ هوا را بر تو او کرد رنگین؛ زمین را سایه او ساخت سنگین؛ ندارد لنگرش روی زمین باد؛
خدا بیست زمین را صبر این داد؛ بنازم تخت شاه شاه شانرا (?)؛ که رنگش آب داده چشم جانرا؛ ز یاقوتش
رسیده روح را قوت؛ ز عکسش محلش شد کان یاقوت؛ از آن آتش که لعل او برافروخت؛ بساط (?)
بحر و کان بیکبارگی سوخت؛ ندارد عدل شه چون دهر را پاس؛ که طوفان میکند از آب الماس؛
بمهرش تا دل خود در گرو یافت؛ کهن فیروزه فیروزی ز تو یافت؛ زمرد سبز کردم رنگ او کو؛ که بردم
بمیزان سنگ او کو؛ گشته تا غلغله در دامش نظر را؛ کشیده بر رخش طاوس زر را؛ چنین زیبا بهشتی
کس ندیده؛ ارم در سایه او وا کشیده؛ نظر از دیدن او کیمیا کرد؛ هما در سایه او سایه پرورد؛ ز آب و رنگ

او کل پایی در کل؛ زلفش صورت چین دست بر دل؛ رخش را نرگس بستان نظرباز؛ کلش را
بلبل جان نغمه پرواز؛ بکرسی رفعت او سر کرانست؛ همین افتاده شاه جهانست؛ شهنشاهی جوانمرد
جوانبخت؛ فلک قدر و فلک بزم و فلک تخت؛ ز خلقش روی گیتی رشک گلزار؛ کلید دل شکسته در جگر
خار؛ ز جود اش جود عمان رشحه نیل؛ بدر کامش فلک یک حلقه فیل؛ فیل دیو بند اش را سرو سر بستیز
کند که در فضای هستی دیو باد دست از تندی بجو دمیده و در هوای هستی تیره ابری عرق دلیری از رو چکیده
نشانه اش فرق کوه را همکریبان خاک نموده و باد لگدش از گرده زمین جوی آب کشوده در نظر
حوصله فراخ میدانش عرصه جهان دو رنگ برنگ حلقه خرش تنگ و از بیم زخم دندان جانستانش
دل هنیم بصورت دندانش دو نیم زمین معرکه را کوهی که از سیل تیغ و تیر از جا نشود و خانه فتح را ستونی که از
باد گرز و شمشیر جنبش نیابد گرد از دست انداز صدمه اش زمین خاک خواری بر سر پاشیده و از ترکتاز حملاتش
آسمان داغ حسرت بر دل چیده در انداز خاک دشمن بباد دادن مشغول اما کیا بازی و بخیال خون عدو
بر خاک ریختن گرم آب پاشی خرطومش بگره کشای ملک علم و موی پیشانیش بران علم پرچم
بلاهت جلد نازکش در شیشه های زمان نرم و باستظهار قوایم سیطرش پشت روی زمین گرم بر قطبی
ستون تنش قاف قدرت را چون سیمرغ بر قله قاف جا داده چار ستون دست و پایش کوه
بی ستون هم بر پا ننهم با پیکرش بر روی زمین رنگ کردن رخته و از برد دوش بر کن رنگ
ستاره بقوغا آویخته آسمان چه خونها خورده که خود را برنگ او بر آورده اینک جامه نیلیش در بر
گیک بلالش تعبیه بر سر دست بی آستینش باطلس چرخ سر در بنا ورده و آستین بی دستش دست از آستین
بدر کرده حلقه چشمش بشوخی انجم عده را تنگ ساخته و پرده گوشش از زردی کار فلک پرده بر انداخته دولا
خرطومش آب روان در چاه تن تیر دوان نگذاشته و باد دستش سر آن چاه را به خاک سیاه منشور ابناشته
باد رنگ بینی استوارش که تا چشم بر هم زده موشکافی ذهنش از نکته مجهول پیکر خصم سر بر آورده و تیز هوشی که
تا پا پیش نهاده کنج کاوی هوش معمار عدو را اصل کرده از زردی ماهی تا ناخنش بنام گاو زمین صد دل
خون کشوده و بر پشت فلک گرانی ز روش از زهره ماه سنگ رشک یا تو ده خاک تن بدلان از پا کوهی

پا کوبی جولانش کرد کرده و کامه مهر بی تعزان را دست انداز حمله اش برهد و کرده از ضبال خرطومش
خون عدو چون برگ گل بر خاک ریزان و بشاخ دندانش سر دشمن برگ گل از شاخ ادبزان از بالای
تخته پشتش آسودگی به پشت افتاده و بهوای باد پایش سر دشمن رو بر خاک نهاده از غبار حشم
روشن میشود که توتیای چشم نصرت است و از رفتارش قیامت بخیزد که سیر کره دلیل قیامت
بنازم فیل شاه شه نشانرا؛ که پشتش بسته بر دوش آسمانرا؛ تو پنداری چو بالایش ز شیلاز شید
محیطی موج زد کوهی زجا کند؛ بفرق آدمه نو را گجک بافت؛ زمین خوش روکشی از فلک یافت؛ بچرخ
آوازه رنگش رسیده؛ کسی اختر بدین غوغا ندیده؛ ز خرطومش هراسان چرخ گردان؛ چو خرطومش
پیچیدنش از ترس پیچان؛ بر و مسلوم شد تا کرد پستش؛ که دستی بوده هم بالای دستش؛ فلک را اش
بدستش پایه پست است؛ نمیدانم که این دست از چه دست است؛ بر آورد از نهاد بی ستون کرد ستونی
بی ستون را بی ستون کرد؛ سپهر امیش صحرا در شتابست؛ زمین کوهی که خسپی بر روی آبست؛ زبانی
سینه مالیدن کحل چیست؛ عنان هنگرش در دست کس نیست؛ نبود ما هش دام همدم آب حرافی
زان بود در عالم آب؛ ندیده صافدل و هر دو را؛ از آن بر باد داده خاک او را؛ دلم داشد ز دید چشم تنگش
که نامه در نظر و هر دو ز نگش؛ چو جا بر پشت او شاه جهان یافت؛ تو گویی آفتاب از آسمان تافت؛
شهنشاهی که شانش از بلندی؛ گرفت از چرخ بالا ارجمندی؛ سلیمان زمان اسکندر عصر؛ کتابش
نازل از حق آیت نصر؛ بعهد رانش راه غضب دور؛ زگردو کوکب او چشم بد دور؛ فلک در راه او دبانش
ذلیلی؛ زمین افتاده این السبیلی؛ چو رخش قدرت انگیزد بمیدان؛ سوار باد گردد چون سلیمان؛ سمند سر بلندش
رام و رنگ و بدین بسینه که فلکی است فضای خورشید بر دیده و نعل ماه بدست و پایش پیوسته بروین در
اندیشه اینکه پنج صنعت خودی بنعلش و زره و نگرهای پریشان جمع کرده و کهکشان در پی آنکه چون تنگ زرین
زر زینش شود سری در میان آورده شیهه اش ببانگ بلند تعلیم پرواز آواز بر عدا داده و پویش برق
روشن سر مشق گرد روی پیش مهر نهاده برق غاشیه رفتار گردش بر دوش نکشد دم نسیم صبح
بگرد جولان ترکش نمیرسد از آرزوی دیدن سایه اش خیرگی در چشم خورشید پیدا از حسرت حلقه رکابش

تنگشی

بلال برنج باریک مبتلا چون بالا دوی کمربند ابر سرگردان اوست وچون روی بنشیب آرد سیل دوعنان
او باد تا بجائی رسد چون گرد سر درپیش نهاده وماه تا شکسته خود دست سازد در رنگ سایه بدنبالش
افتاده هنگام پویه تند سیلی است دو قدوش وگاه سکون خم باده در جوش شوخی طبعش زلزله در نهاد کوه
وصحرا انداخته وبیقراری سیرش کره خاک را کره سیماب ساخته خاک از صدمه سمش چون نعل گریبان چاک
وازگرد آن خاک تیره دلان زنده دل خاک عرب نژادی حسن لیلی مجنون دلربائی او وصرصر نهادی انداز رم
مفتون رسائی او از شرم یالش طره لیلی گرفتار پیچ وتاب واز پیچ وتاب کاکلش موی مجنون در شکنجه اضطراب
میان لاغرش نزاکت موی دست پیوند داده وسرین فربهش بروی بالین آغوش تماشا کشاده از
حسن کفلش سرین اهوی خطا داغ بر دل وبهوای رفتارش نسیم باد صبا پای در گل فضای ساحت
ماضی ومستقبل عرصه گاه میدان آتش وطومار ابتدا وانتها درهم پیچیده جولانش از زینش آواز فتح
بلند ودر کوچه تنگش راه گریز در بند تعلیم با صفحه زمین وآسمان ترا در یکدیگر نوشته وبچوگان دست از گوی زمین
مانند گوی از میدان گذشته **نظم** سمند سرکش شاه جهانبخش فکنده تیر طعنه بر رخ رخش ز جولانش
بنا بد مور آزار وبد تعلیم کردن حسن رفتار بسهر ایش ابر اقبال وخیزان ز بهایش سیل از
خود گریزان بجاک افتد زنعل آتش بردم نشاند کشتی خود بر فلک هم فلک را کی ببرعت بایه او
چو کرد دگرم کردن سایه اوست کند چون ساز رقاصی کند ساز زمین از چرخ او بر آسمان ناز بود
سر کرده راه تجرد بدوش یاد بستره خانه خود بدل یکدم ره راکش نداد است زقود رم میکند صوفی
نهاد است قرارش بیقراری را بخود بست عنان اختیارش رفته از دست بدین شوخی چو
نقاشش نگارد نداند عکس او چون تاب آرد نگر زنگی زند بر آب بابل که بندد نقش او بر صفحه
دل بعلم چابکی استاد رخش است کمان روز وشب را تیر تخش است زانو ازش خرد را دست
بدل زرفتارش هما را پای در گل رخش را دانه انجم سپند است فلک در بازی او فیل بند است
رهش چون باد رهجور نگردد مثل در باد پای چون نگردد همیدانند که از تاشش بره چیست
بایین صحرا نوردی سیل هم نیست ابد را گرچه راهی بی کرانست بپیش پای او شب در میان است

درمیان است ستایش ره بیجاری نوشته که از امروز فردا هم گذشته نهد گر سم خیش از کف غبار
دهد بر باد خاک آسمان را زباد دست خود آن شوخ چالاک کند در کاسه فرق سران خاک زبس
این شعله جی تابی پسند است سم دشمن بنعل آتشش سپند است چو وصف جلیلش آرد بخاطر سمند
طبع شاعر بر برارد بوصف او تعیم ازین چه خیزد که لفظ از معنی من میگریزد زبس خیزهای این صرصر تا تز
میکرد در نظر مضمون بخاطر چنان از جلدیش هوش از سرم رفت که معنی هم زیاد خاطرم رفت بدین
شاهنشاه عادل که از عدلش ستم را پا است در گل چو رو آرد بجولانگاه پیکار بگوید این عدو بادان
عدو زار که عالم غرق طوفان شد ز تیغش سپر باید فکندن پیش تیغش سخن بردور شد بردم
ایم باندازه دعائیش لب کشایم الهی تا جهان در کار باشد زمین ثابت فلک سیار باشد
بود شاهجهان شاه جهانبان مقیم تخت عزت چون سلیمان زمین ثابت قدم در خدمت او
فلک بسم درکاب دولت او **دعای شمع وچراغ از مولانا منیرا** آغاز گفتار بنام نور الانوار آن
فروغ بخش انجمن انجم چراغ افروز چشم مردم فروغ شبهای خلوت گزینان چراغ شب خلوت نشینان
نور آفرینی که چشم کواکب را ابر مه شام روشن ساخته واز فروغ چراغ جامه نور بر دوشش انداخته
زبان شمع بنا بشش اسم هو النور میخواند وضمیر چراغ از نورش پروانه فروغ می ستاند ظهور سرمدی
تجلی نور اوست ونور محمد پرتو ظهور او چراغ دالا افتران بار روشنائی جاوید بخشیده وچشم چراغ روزگار
را از روشنایی برگزیده زهی پادشاه گیتی افروز روشن ضمیر دانش آموز فروزنده شمع جهانبانی
چراغ دوده صاحبقرانی نور جبین اقبال تاب جبهه اجلال شمع انجمن آگاهی مظهر انوار الهی فروغ
ناصیه انجمن طرازی شاهجهان پادشاه غازی الهی تا فانوس آسمان از پرتو شمع خورشید
روشن است ودر روشنا ترا باد شب افروز چراغ انجمن از نور سعادت چراغ بخت این پادشاه
روشن جبین وصاحبقران سعادت قرین را فروزنده ورشته جان حسودش را چون پنبه شمع
سوزنده دار بنور محمد وآله الاطهار

۵ **ترتیب المعمورین کلام مسعود خان نجم تخلص** خدای ستایش وسپاس را از شایستگی ما بسامان کوی برنشان

جو وصف جلیلش خاطر آرد

سخن کدام سپاس وستایش آید که سزاوار او خود باشد و آفرید کار ستایش و پرستش را از گروهی
فرومانده خاکسار چه مایه پرستش و ستایش پدید شود که بایسته و شایان افتد پیدا شده از پیدا کننده
چگونه تواند سراید خبر انکه بیدای خود را از وی بود و نیست شونده در هستی دهنده کجا تواند سیر خبر انکه به
پایی در ماند کی راه چگونگی او پوید هیچ کی و پاید کی آفریدهٔ اوست سیمای رشتان سراب نهاد
را در ره سخن پرست بر برتری و توانائی بیچون او رواست مورچه پایان مغاک افتاده را باد چه دست و چه
خرد مجرد از خرد را چه یارا که در شناخت او غور کند و هوش بی هوش را چه زهره که از بافت او دم زند انبیا
پای بسته پایگان کرسی بولاک نورش با عرفناک دیده و پرده باریافتگان حجله لعمرک پنجه با وی نیارند
دریده ما خاکیان آلوده کار زبان زده را که نه دست این کار داریم و نه پای این راه نه زبان سخن سرا و نه خاطر
معنی پیرا نه جانی از تاریکی کالبد بر روشنی نیرنگی پی برده و نه کالبدی از آلایش دورنگی در بوته قلب
گدازی ابر فرشده در شنیده جهان فریبندهٔ آسیب بر مانده دیاد کی کوی روزگار ستهنده گشته رفتار
خود را هنجاری میسازیم و نه گفتار خود را کرداری می‌شناسیم شایستگی آن کو که خود را از شمار گویندگان
این ترانه شمریم در راه پوئیدگان این بیدای بی کران بسپریم ~ ای ذات تو پاک‌تر ز وصف پاکی
کنه تو گشته هیچ ادراکی ~ چون وصف تو در گفت نگنجد حیف است ~ از پاکی تو سخن ز زشتی خاکی
همین بس که تشو بر زده همدانی این دبیرستان باشیم و از بی دانشی و تهی مایگی در پناه شرمساری جاوید
گریزیم شاید که کوتاهیهای دراز آهنگ ما ابر ما نگیرند و پوزش درازی‌های کوتاهی ما را در پذیرند کردگاری
بخشش کردگار جاودان جوش است و کوس بخشایش پروردگار همیشه خروش و خواستگری برگزیده
پیغمبران افتاده نوازیرا کمر بسته و بزم مسندهای پیغمبر برگزیدگان کارسازیرا دامن برزده آن والا گوهر گرانبهای
آفرینش را در صدف زلال دریای ناپیدا غور تمامیهای او نازش بر نازش است که پایه سفال ترکی
یافته و بلند اختری که اختر جهانتاب خورشید را در انجمن ستان چرخ تا نتها دور بزرگیهای او تابش بر
تابش است که فروغ نام مهابائی بر و تافته راهنمایان جهان رهنمائی را درخشش لعل رخشش او چراغ راه
پیشوائی را گرد نعلین گردون نورد او زیب کلاه تاجوران تخت تاجوری را دیهیم تخت نشینی از خاکپای او

از خاکپای او بر سر و تخت نشینان ایوان تخت نشینی را سر بر تاجوری در سایهٔ آستان او با فر اولی که
تا پردهٔ نیستی از رخسار هستی او بر نداشتند چهره هستیها از حجاب نیستی نمودار نشد و آخری که تا جلباب
نیستی بر چهره هستیهای فرستادگان فرو نهشتند رخساره هستی او از نقاب نیستی پدیدار نگشت ~
اول و آخر بوجود و شهود ~ اول و آخر بوجودش نمود ~ عقدهٔ ماه را سر انگشت او که گشاد و آفتاب بیمراد
هلال آسا انگشت نما بلندی بخش پستیهای فرو رفتگان کوتاهی هشیاری ده پستیهای دردکشان
خمکده گمراهی راستی آموز کج کیشان پندار سوز کوته اندیشان دانای بر بود و نابود هر شب دیجور
وجود احمد رسل صلی الله علیه و سلم که جان پاک در دل فروغناک او و جانشینان سزاوار جانشینی او را
که اکلیل افروزان اورنگ امامت اند و شهسواران میدان کرامت هزاران هزار درود و آفرین جهان آفرین
نثار باد جداگانه آن شیر بیشه صفدری و مردی هژبر دشت دلاوری و جوانمردی تهمتن آوردگاه سروری و سرفرازی
فرمان ده کشور برتری و بی نیازی آفتاب سپهر هل اتی ماه آسمان لافتی شاهنشهی که چتر شاهی او را
بر ستون من کنت مولاه فعلی مولاه بر افراشته اند و بر نگین راز داری او نقش یا انجیته و لکن الله انجاه
نگاشته آنکه چون ایزد بی همال و بیهمتا خویش را همال گزینی جست نهان پیغمبری در پیکر دلارای او آشکارا ساخت
و آنکه چون داور بی زوال گزیده و برگزیده خود را یاور افرمتی خواست نیروی خدائی خویش از بازوی
توانائی او نمودار کرد شمشیر آبدار او در بوستان کیش بینی آبیاری تیزدستی گرفته و اشهب جولانی او
در پویه دشت مرد افکنی باد صبا را کنده پائی داده آهن پرنده آورنگش آبنگر اسپانه دشمن پیکان در غول
گمنده بر جنبش پیش دام نه کرده ن کردنان بیلهٔ دران پس کوچه گمراهی را در رسته بازار گوهر فروشان کمالات
او دکان گشودن کمال بی آزرمی است و خرگوشان خارستان کر بپائی را در نادردگاه هژبران زرهبخش
جوی بر دبیابی او روباه بازی نمودن محض بی شرمی است سبحان الله ابن علی ابن طالب برادر رسول
و جفت بتول و پدر حسنین و پیشوای کونین پیکر نیروی یزدانی صورت تائید آسمانی از آزادی و رادی
در دیدهٔ او جوانمردی و مردی دو سر افکنده او هرچه تا کس کجا کس او تواند بود و بر دون خود را در برابر او
کی تواند نمود و من خود چه میگویم در راه این گفتگو چه می پویم زبانی که او را ستوده شد بهنرهٔ آلودن کی ارزد

همان خوشتر که نام بی نامان در فراموشی جای بی پروائی اندازم و نیاز دستانی شاهنشاه ستائی
اعازم و مراد ربادانش بنده نوازیهای خداوند کار خویش بچیزی که امروز دسترس است زبانی ا[ست]
در ستایشگری راست گفتار و دستی است در دشمن شکری تیغ گذار و پایی است در خدمتگذاری
درست رفتار و دلی است در هواداری استوار و جانی است فدا شدن را در انتظار و هر یک را کاری
خویش بر کار باید داشت و دمی آسوده و فارغ نباید گذاشت که سزاوار بندگی و آیین خداوند پرستی چنین
داینجا روزبازار زبان است و دل نیز بیاوری گریسته و در زبان سخن رسائی است و هر دو در لرزه شاهی
افتاده با این گوهرهای شبچراغ که در گنجینه دارند تنور زده تهی دستی خویشتند و چرا نباشند که سایه ایزدی
ستون خرد کاری نیست و چه سایه که تا پرتو جهانتاب خورشید از فروغ جهانگیری آفتاب گیرا در یوزه
رخشندگی نکرد روشنگر آینه زنگار خورد ماه نگشت تا دیبای سبزه رنگ فراخ پهنای آسمان از
پرنیان گلگون شادروان بزرگی او رسائی دام نگرفت سراپرده بر گرد جهان نکشید کشور خدیوی که
گردنکشان روزگار با آهنگ پرستاری آستان پرستاران او را در گردن انداخته پیشانی فرمانبری
زمین سائی نموده اند و کیهان خداوندگانی که سروران زمان فتراک آویزی رکاب رکابداران او دست آویز
سربلندی ساخته پای چاکری خدمت فرسای کرده دادگستری که ستمدیده در کشور خرستگی نیست و
زبردستی پروری که دادخواه بر درگاه او خبر بیدادگر نه برازنده دیهیم شاهنشاهی فرازنده اورنگ کلاهی
شبچراغ دریای بلند اختری شباهنگ آسمان نیکو اختری فروغ گوهر مردمی و مردی چراغ دوده بخشندگی
و جوانمردی تاج بخش تارک بلند افسران باج ستان کشور والا گوهران آسمان بلندی آفتاب ارجمندی
شاهنشاه جمشید فر خورشید ستاره لشکر سایه کردگار پیشکار آفرینکار دارای سکندر شکوه سلیمان جاه
فرمانده هفت کشور نورالدین جهانگیر پادشاه ـ زمین و آسمان را رام کرده جهانگیرش فلک
را نام کرده بود گیرد جام و بنشیند براورنگ زهم خورشید و گردون را بود ننگ زتاب روی او از
جوشید کباب برگ گل سایه است خورشید چو از رویش گلستان بشگفد گل هم از گل ناله خیزد
هم زبلبل نگردد هیچ گر سویش نبیند نتابد مهر تا رویش نبیند زجودش آسمان پیرایه دارد

پیرایه دارد زمین بخشش ازو مایه دارد زکوه بخشش نکنست اکنون ـ کان بخشش آهنگ است اکنون
فلک را زینت آن زر در خزینه که یک سایل ازو دارد دفینه جهان کشور که شد زیر نگینش بگردون روشنی
بخشد زمینش زگردون تخت و از مه تاج گیرد زدریا تا بدریا باج گیرد چو شبرنگش بمیدان پویه گیرد جبا
برکند می خود مویه گیرد جهنده چون نوند زندگانی ندیده خبر کنند زندگانی چو شام از پای بگشائی چو دارائش
بخشد صبح را گیرد سوارش بمشرق چون رود از پس ستایش کفل سوزد زتاب آفتابش بنیزه
کاکلش را باد هرگز ندارد رو بجز دم یاد هرگز سوا از پویه اش رنجور مانده زمین چون آسمان زود دور مانده
نشان راه او گرد دو دیده بگرد و نش بجای ماه دیده نگارش تاریخ روزنامه بهروزی و بختیاری و
فهرست جریده فیروزی و کامکاری ایتی جلوس ابد مانوس فرازنده افسر جهانگیری و ملک داری و برازنده
تخت عالم کشائی و فرمان گذاری عنوان نامه فرزانگی و سرافرازی ابوالمظفر شهاب الدین محمد صاحب
قران ثانی شاهجهان بادشاه غازی که ایام دولتش چون اعوام دهر با هم پیوسته باد و داد و در سلطنتش
چون حرکات فلک از هم ناگسسته دادار بی همال و آفریدگار بی مثال بقدرت کامله افراد نوع انسان را
بواسطه جلب منفعت و دفع مضرت که سرمایه زندگانیست و پیرایه پایندگی محل قوت شهوی و غضبی کرده است
و پیدا است که فوره شهوت و سوره غضب که هر کس بآن سود خود را خواهد باعث زیان دیگری شود
اجتلاب منافع و باین از مضرت خویشتن با آنکه موجب نفع غیری باشد اجتناب مقتضی عدم توافقست
که بسبب آرام و آبادانیست و متقاضی وجود تخالف که باعث خرابی و سرگردانیست و این منتهی ا[ست]
باختلال مصلحت تمدن که کارگذاری و مددکاری یکدیگر باشد و اختلال عقده نظام عالم قوام بنی آدم و دفع
این مخالفت فطری و رفع این مخاصمت جبلی بعدالت و [illegible] جبری منوط است و باتحاد و وداد
فقیری مربوط و تحصیل این شان کبیر و تیسر این امر عسیر بی قهرمانی که کلاه فر الهی بر سر و قبای نیروی ظل الهی
در بر داشته مظهر قهاری و غفاری ایزد باشد انضمام نپذیرد و بی جهانبانی که بتنظیم ادای ملک رانی و تقدیم
وظایف کاردانی و رعایت مدارج بخشش و بخشایش جهان را آباد دارد و با مضا و مراسم دادگستری
و اجرا لوازم جهان پروری و کفایت مراتب مظلوم نوازی و ظالم گدازی دلها را شاد انجام پذیر دست

ترجمه زندگی است

قزی

جهان‌کشایش که با آسمان دم همسری زند و با مقدسان ملأ اعلی سر برابری خارد برامن و آسایش جهانیان
منوط باشد و رای جهان آرایش که سفیر عالم ملکوت است و جام جهان‌نمای اسرار ملک بر آزادی گرفتاران
داخلاق فساد کاران معروف و اصلاح کار این بختیار سعادت‌مند و سر او روزگار این دادگر اقبال‌مند
انام کافه برایا فاطمه بر محبت روشن حجت ملت محمدی صلی الله علیه وسلم و جاده مرکشاده دین احمدی مستقیم و
باشد سرمو از اوامر و نواهی الهی پا بیرون ننهاده همگی همت حرف ارتکاب آن و اجتناب این کرده عالم خزان
زده را با بیاری معدلت چنان سرسبز گردانده که دیگر روی پژمردگی ندیده و از شورش فتنه جهان گرد بیداد چنان
فرونشانده که هیچ بر دلی غبار کدورت ننشسته و اشغال بی‌پایان جهانبانی را به نیروی الهی بالتمام رسانده
و بار گران فرمانروائی را بر دوش همت گرانبار برداشته منبر بخطبه کلامی او بلند پایه گردیده و بنام باسم سامی
او گرانمایه چهره و قارا بنا خون عذر نخراشیده و حرف وفاق از موج دل صفا منزل بکرانگ نفاق نتراشیده باشد
سلطانی با سیاهی همه دانه و غرض از جهانبانی شبانی رمه جواهر شب چراغ که از شعله پذیر بذل تفریق ایل
آداب و تاب دیگر گیرند ریاض دین داری با بیاری تیغ آبدار او سرسبز و شاداب گردد و ریاض شهریاری
بمددکاری جویبار عدالتش سیراب دلهای تیره بفروغ اخلاص او روشن و خاطرهای پژمرده بنسیم احسانش
گلشن گرد و مصاف ازان برانگیزد تا دلهای غمزده را از غبار محنت صاف گرداند و تیغ خونریز بران از
غلاف برارد تا خنجر فتنه انگیز را در نیام کند در شوره زار درون مشرکان که منابت کفر و عصیان است غنچه توحید و
ایمان بشکفاند و دلهای تاریک قساوت را با شعله آفتاب هدایت فروغ آگین گرداند بمجاهدت بیداری
باستقلال سرکشان متمرد را تنبیه کند بعبادت بی‌نوائی با استمال دلهای تنگ‌دستان فقیران را امید در
سلوک یگانه از خویش و نزدیک از دور باز ندانند و در حسن ظن بیدار یک دوست از دشمن باز نشناسد
در همه حال و اوقات تربیت اهل فضل و هنر را اکسیر جهانبانی داند و مراسم عزت آن طبقه و لوازم معیشت این
طایفه در خور حالت بانجام رساند تا بعیت فضیلت و دوستی و صوت هنرپروری او دانایان جمیع بلاد تعب
ره نوردی را سرمایه حصول مطالب دانسته روی بدرگاه او نهند و هنرمندان بمکی دیار دل از عشایر و قبایل برگرفته
محنت غربت و بیکسی را پیرایه وصول مآرب شناسند بدرگاه جهان پناه او شتابند و در تسهیل مشکلات

در تسهیل مشکلات و تیسیر معضلات استمداد ازو از همت آسمان رتبت خاک‌نشینان کوی نیاز اثری
عظیم داند همواره پاس آن دارد که از نفس تیره درون غبار زنگ کدورت بر آئینه دل این گروه حق پژوه ننشیند
ه بهر قامتی جامه دوختند ٭ شاهان جهانبانی آموختند ٭ شهانند بنیاد امن و امان ٭ ازیشان
قرار زمین و زمان ٭ ازان ملکت زود بربندد رخت ٭ که بی‌تو دوران پادشاهی تخت ٭ بهر کشت نیت پسندیده طویت
او آثار رحمت الهی از آسمان بزمین آید و بهمت همت بلند همت او نباتات از زمین بفلک گراید ه
چو نیت نیک باشد پادشا را ٭ گهر خیزد بجای گل گیا را ٭ فراخیهای تنگنهای اطراف ٭ ز رای پادشاه
خود زند لاف ٭ وبرآت مفاخر و معالی ذات ملکی صفات فلک سمات پادشاه جمجاه فریدون فر سلیمان
زینت سکندر نصرت نوشیروان عدالت ابوالمظفر شهاب الدین محمد صاحب قران ثانی شاه جهان
پادشاه غازی فرد آنکه زهمت در سرافرازی ٭ ملک ترکی و ملت تازی ٭ صفاوه امتزاج ادوار
و اکوان و نقاوه مزاج عناصر و ارکان سپهر خورشید شهریاری خورشید سپهر کامکاری کوکب برج جهانبانی
برج کوکب گیتی‌ستانی معین قوانین جهانگیری و ملک‌داری مدون مواد آیین دولتمندی و بختیاری مطلع
جهانگشائی مخزن اسرار عالم‌آرائی منبع معالی و مکارم مرجع اعالی و اکارم مجدد مایه مآثره ملکه ذخیره اکامره
منبع معارف حکم و منشا محاسن شیم شمایل خسروی از اطوار و کشش پیدا و دلایل سروری از آثارش هویدا
رحمت اعم آفریدگار شایاتم پروردگار بسیار بخشش کم‌پذیر زود عفو دیر گیر تاجداران بپرستارش افزوده
پرستارانش بتاجداری نامور شده پایه تختش بر گردن شیر گردون کاه چرخش زیر پایه گردون تاج
از مرورش گرایش در مباهات تخت از پای فرقدان سایش در ثبات آسمانی از رفعت پایه گرانقدر
جهانی از خرد در یک سر صد نوشیروان در یکتن هزار حاتم در یک سر رحمت یزدانی در هیکل انسانی ظهور یافته
صفت نثار زرش گوهر رفعت و اقبال خوانهای آلاف زر و اصناف جواهر نواب آسمان قباب
خورشید احتجاب ملکه ملکی صفات عصمت مآب که فلکی همت صفاوه عناصر و ارکان نقاوه زمین و زمان
کریمه مکرمات بنی آدم شریفه مشرفات عالم صاحبه دهر کامله عصر قدوه مطهرات اسوه مقدسات حضیره
صافی دم و ذخیره وافی کرم در دریای وزارت نسب الذی غره ناصیه سیادت بزرگواری موجه بحر دولت

صفیه لآلی سلطنت صدف درت صدف فتوت خاتون شبستان عزت و جهانبانی بانوی مشکوی رفعت و کامرانی
مخدره خدر عصمت مستوره ستر عفت نخله کریمه برومندی کریمه شخص سعادت پیوندی درج شرافت واسطه عقد لطف
ایزدی رابطه سلسله رحمت سرمدی ثمره شجره بختیاری شجره ثمره شهریاری ذریعه حصول مرادات وسیله وصول
کرامات بلقیس دانش نوشابه بینش عطیه راحم یزدانی نتیجه مکارم سبحانی مهد علیا ممتاز الزمانی ارجمند
بانو بیگم بانوی اکمل و خاتون اجمل عصمت الدین شرف دین و دولت آن بجاه و شرف بزرگ
دان القدر و مکان بنیز زحل ببارگاه فلک جاه فرستاده و تلمذ زمان بسال القرب کبوتر ادب پرست برق
آسمان سای افتانده بر رسم آرزو نیاز از جهان بر گرفته آسمان پشت خم شده دراهم نثار کرده کوته بینان
کواکب دانند و زمین دامن باز کرده دنانیر فراهم ساخته است ناقص خردان زر معدن خوانند و شهریار کامگار
بهمت آسمانی و فر کیانی حضار ان بزم فرخنده را از امرا و مشایخ و شعرا بخششهای پادشاهانه و صلات
بزرگانه کامیاب و صاحب نصاب گردانید از بدایع فکر صورت بین و معنی شناس مولانا علی رضا تجلی
فرخنده شبی فروغ صبح اقبال از جبینش چون نور از بدر و مکک لامع و اختر شاهد آمال از افق مینش چون
خورشید عالم افروز از برج فلک طالع عالمی در بناهش سایه نشین بال هما و جهانی از سواد لشکرش سرمه کش دیده
بینا از آثار فیضش حقه کردون پر از جواهر الوان و از ورق نقره مهتاب الشش صفحه گلشن و دوران زرافشان طره
فاتش رشک فرمای زلف لیلی و جبین صبحش آینه دار نور تجلی ساغر لب تشنگان خمار هجران را
از فروغ کوکبش باده فیض در جام و طوطیان ارواح را در شکوفه زار مهتابش چاشنی شیر و شکر در کام
چشم رمد کشیده ام از گرد قافله توتیای بینش میکشید و مردمک دیده ام از سرمه خواب چون غزال از سایه
صیاد می رمید رصد بند اندیشه ام در اصطرلاب دل مشاهده می نمود و بر انگشت خیال نقاب خفا
از چهره شاهد اسرار نجوم می کشود فکرتم گاهی چون بر تو خورشید بر معموره حسن محیط میکردید و گاهی چون
لمعه تجرید در سراپای عالم عقل میدوید و بغواصی فکر در قعر دریای علوم می شتافتم و شناوری استدلال از
چارموجه شبهه خلاصی می یافتم دانشم لبریز لآلی مسایل بود دانشم مخزن جواهر دلایل شوریدگی آب را جوی
میکردم و سرگشتگی باد را باعث می جستم از اصطرلاب نبض آتش عالم سوز عشق را استنباط میکردم

نبهتش

استنباط میکردم و از افسرده خونی رگ خاک شهود حیرت را مشاهده می نمودم زمانی در حسرت دوری احوال میدا
پای عقلم در آبله کاری و ساعتی از ملاحظه اوضاع معاد چشم دلم در سرشک باری حسرت ایام غفلت قطره
خونم را لباس شعلهای پوشیده قلم کاوی لب گزیدن تاسف طفل دلم را از سر آرزو می برید سجاده ام از
رنگ آمیزی شکوفه سرشک آینه دار پر طاوس و دامنهای سحرم از آلایش خون جگر داغ گذار
چشم خروس از فیض گریه نیم شبی در آینه شبنم سرشکم عکس شاهد مقصود جلوه گر و از اثر دعای سحری
هر نخ بنده آه آتش آلودم از گل مطلب بار آور باران اشک ندامتم در جیب صدف آرزو گهر ریز و نسیم
ناله استغفارم از رایحه گلشن اجابت عنبر آمیز دو دستم در هنگام رکوع لا نفی ما سوا در آینه جبینم از صیقلگری
سجود صبح اجابت رونما در چنین حالتی طوطی ناطقه را در سر هوای اقلیم دیگر افتاده روی از مراتب
حواس ظاهر بر تافته و اندرون خیال بسیر شکرستان عالم مثال شتافته از باغ بباغ و شاخ بشاخ
پروازی نمود زیبای پروازش صحرای گشید و سعتش چون حوصله دریا کشان میخانه عرفان بی پایان
و درازیش چون رشته عمر ابد با سلسله زمان تو امان در جنب امتدادش دریای محیط سواد دیده مور
و در عرصه انبساطش حبابت سته مسدس خانه زنبور از رشک عنبر ارش خون در جگر نافه مشک و از
غیرت سبزه زارش آب در چشم رود خشک از جلوه ریگ روانش کوهر چون شبنم در گداز و از حسن سنگریزه
دامانش یاقوت فرو نشان را دیده از خون جگر لعل طراز از رشک پیچ و تاب شاه راهش طول
امل باکستن در کشاکش و از شوق فضای دلکشایش برگ لاله را نعل در آتش بای همگیش
از خون طاوسان بهشت در نگار و شاخ غزالش چون مژگان ترکان خطای کرشمه بار از صفای آبهای
روان دیده در سیر اطرافش کشودن طلوع صبح را از شفق حسرت تماشا کردن و از عکس گلهای
الوان غبار رز در منیش بر خواستن پر طاوس در نظر آمدن وحشیان کرشمه بر دارش دل تو سیاه را
در کمند نگاه کشیده و مرغان نغمه طرازش از تار پود ناله دام در راه طایران ارواح تنیده هر طرفش از
موج سپاه بحری در تلاطم و هر گوشه اش از سر ابر ده زر نگار سپهری برانجم لشکری چون کوه
در زیر باران فتنه پا برجای و سپاهی دریا صفت از موج جوهر خویشتن جوشن پیرای از خون ریزی

شمشیرشان جایی گوهر لعل در جیب صدف وار سیلی مرکبشان کوهان گاو زمین چون پشت کشف مهره در مغز
اژدها از نوک سنان شان سفته واره بر پشت نهنگ از زخم تیغ شان چون شاخ ارغوان شکفته از حلقه
فتراک شان قلاده در گردن شیر و از صدمه نهیب شان عقرب در گوش عدو جای گیر از سایه گرز
شان کوه چون توده خاکستر از هم پاشیده و از عکس تیغ شان ترنج آفتاب چون انار پوست
بر تن دریده آتش حرب شان از بندق گلگون شان برافروخته و مغز در سر شیر از نعره برق برق اندر دشان
چون خون در ناف غزال سوخته و از شبکه کاری پیکان مجمره ساز دل سنگ و از زور آوری کمان زه گیر طراز
حلقه چشم نهنگ بر نوجی چون سیلاب فتنه خانه بر انداز معرکه کارزار و بر صفی در دفع یاجوج فساد چون سد اسکندر
استوار در طلب این لشکر نصرت اثر نوای خسرو گردون خیم انجم حشم برافراخته یعنی رایت خورشید عدل و جهانبانی
رواج دهنده سکه صاحب قرانی زیب بخشاینده تخت و تاج کیانی برافرازنده درفش کاویانی بر پای
دارنده شوکت سلیمانی کامروای نشاه دو جهانی بخشاینده گنجهای خسروانی موسس اساس ملک گیری
و کشورستانی اکه از هیبت عدلش خط سینه باز بر کبک دری آیه رحمت است و از پاس حفظش
زلزله زمین چون جنبش گهواره موجب خواب راحت از برق تیغ جهانسوزش خون در رگ خصم چون شرر
بی نم و از صدمه گرز آتش افروزش استخوان در تن اعدا شبنم نه نجوم در کوشش چون سنگریزه در دریا نمود
و گوهر در صدف پیش جودش چون عکس درم در آینه نمودی بود و در زمان سیاستش اگر حلقه چشم شیران بیشه [illegible]
غزالان گردد غریب نیست و در عهد معدلتش اگر نهال شعله را چون گل نیلوفر در آب نشو و نما باشد عجب نه
تند مهاران حشمش از شعله سنانش در خاکستر نشینی و سر گردنکشان نخوت از افعی کمند چون کشف
در عزلت گزینی نگه عمود جان ستانش کره غاله فغفور چین و چین ابروی کامش در دل قیصر روم چون
نقش نگین آن خورشید برج شاهی در سایه پرچم علم بر نیلی آسمان سبزی نشسته تبارک الله
برق جولان مرکبی که بر عکس شبه سیلاب از دود شر افراخته و شراره نعل ابر را چون کاغذ آتش زده
مشبک ساخته و خنجر تو ستش پهلو شکافنده شیران و چابک دستی یالش سرمه ساینده مغز دلیران
گاه پویه نقش نعلش بر زمین یافتن کره بر باد زدن و طره کاکلش در هوا دیدن دام در راه سیلاب نهادن

سیلاب نهادن اگر برق چون اخگر خاکستر شود روا است چرا با پویه اش دعوی برابری کند و اگر نسیم چون گرد
باد خاک بر سر کند سزا است چرا با پویه اش لاف همسری زند اگر حلیدی کرده تصویرش چون سیماب
خود بخود در جست و خیز و اگر تندی کرده سایه مژگان راکب بر اعضایش در مرتبه مهمیز در فراز نمای بر
جاده خطوط شعاعی مهر و ماه گام زن و در نشیب سرای برشاهراه قطره باران لنگر افکن از جناب شهنشاه
گیتی ستان فروغ طلعت مشتری رخساری طالع که از فیض طیلسان نورافشانش جیب و دامان آسمان
دُر بین لبریز شکوفه صبح سعادت بود و از پرتو جبین قمر توامانش هاله آغوش دعای سحری لبالب
مهتاب اجابت دل قدسیان در طره سنجش اسیر و غبار زمین سجده گاهش جیب ملایک را عبیر
تاثیر درشش مفتاح دل خلایق و تحریک لبش مقراض قطع علایق خاطر الهام موطنش مخزن اسرار ولایت و دل وحی
منزلش مشرق انوار هدایت و از جانب دیگرش صبح جبین پری طالع که از پرتو ماه رخسارش مردمک دیده
پهلو نشین آفتاب بود و از عطر گیسوی مشکبارش خلوتخانه دماغ رشک فرسای نافه مشک ناب محاسن
کافور گونش چون هاله قمر پر نور و چین گوشه ابرویش دندانه کلید فتح و سرور عصای کفش گم گشتگان
وادی مقصود را شمع راه و ردای درویشی آلوده دامنان دریای عصیان را پرده پوش گناه دیگری را درد
تاجی مکلل بجواهر کرامت و تورش سیم و زر خورشید و ماه را در بوته رشک گداخته و شادابی آب و رنگ
زمرد خش رگ لعل بدخشان را چون افعی زلف خوبان بر پیچ و تاب ساخته صفای گوهر شاهوارش
صبح بنا گوش بتان بیتائی و عکس یاقوت آبدارش شمع فانوس دیده تماشائی و در تنهای
حسن فیروزه اش لاجورد چرخ را از شفق خون در جوش و از حسرت درخشش شبنم گل چون خال عارض
مه طلعتان سیه پوش فروغ لعلش آتش فروز رشک یمن و درخشیدن الماسش برق سیاهی چشم
دشمن و در دیگری را در کف ذوالفقار نسب شمشیری که اگر آینه خورشید عکس پذیر تابش گشتی
بر نوکش بر زمین چون خطوط شعاعی التیام [illegible] و اگر هلال از لمعه برق افروزش کسب نور بودی
فروغ مهتاب در چشم اعدا بجائی سوده الماس [illegible] جهانسوز اژدهای در لباس افعی نمودار
دریا گذر نهنگی بصورت موج [illegible] آتش آب بیانش خاک الماس را باد برده و از آب آتش [illegible]

اخگر برق در خاکستر ابر افسرده صفای رخشان پیکرش و تاب کتان تهی دستی بر کوهساران و خیال پیچان جوهرش
هزار پای مغز سوکینه وران از تار صدتش قطره چون شرار و از اثر تندیش پیکر موج چون زلف هزار تار
شیر گردون حلال عقده رزمش خوانده و عقرب چرخ از نهیبش چون غلاف قالب تهی مانده در دام جوهر
مرغ روح اعدا اسیر و از سیاه مار سایه اش پای جرأت خصم در زنجیر درین حالت مشاهده شد که صورت مبخ
جهانبانی یعنی آن فرخنده اکلیل از سعادت فرق همایونش فرقدان سای گردید و مثال حقیقت کشورستانی
یعنی آن گرانمایه تیغ از شرف اختصاص قبضه نصرتش برخویش بالید و آن دو اختر سپهر ولایت بدای
دولت ابد پیوند مشغول گشتند یقین که بزودی اثر این خجسته الهام بظهور آمده اقطاع ربع مسکون از لمطه
کوس صاحب قرانی پر آوازه خواهد شد آیین نظم دفتر محمد علی ماهر مسمی بگل اورنگ
فرهنگی که کلام رنگین از جمع مالک الملکی است که اجرای احکامش بزینت محفل معدلت جهان پناهان اولی الامر
پرداخته و خجستگی سخن دانش. از نثار کرمی است که سلطنت بخشش جلوس پادشاهان عالم گیر را
زیب و رونق دولت خداداد ساخته صانعی که شمع فیض رنجیه قدرت اوست در طرح شبستان عالم
الگنجه حکمت او اجزای نسخه ترکیب انسانی ترتیب یافته صنع بی نظیرش سرسخن خط پیشانی رقم پذیرفته
قلم القدرتش مثنوی زهی قادر زهی خلاق عالم • کزو موجود شد آدم بیک دم • فضای عالم صنعش جهان
است • که یک ملکش زمین تا آسمان است • برون آورده از فیض بنانی • زکاریز قلم بحر معانی • ز الک
خوان نیش حور بزم جلالش • زمین مور نیست بر خوان نوالش • یتیمان را کجا بی نان گذارد • که در اشیر
مست آب دارد • نگارش شبنم لطفش فتاده • لبالب شربت دینار داده • ترا شد دایم از پهلوی
خود کلک • که باشد با ضعیفانش زبک سلک • مرتب کرده از دردش رساله • ورق داغ است
بر افراد لاله • فتاده گل زعشقش بر سر هم • کی از غنچه خیابانست شبنم • ازو در هر طریقی هست دعوی
ازو بر هر زبانی گفت وگویی • زشوقش خون زند در هر بدن جوش • همه در ذکر او گویا و خاموش • دم
مطرب ازو لبریز شکر • گلوی خشک نی پرنغمه تر • بدو شب زهره معیان است • که فانوس دو
شمعش آسمانست • لفرق بندگی طی شد ره او • چنین باشد طریق درگه او • نه تنها بر درش سر در سجود است

سر در سجود است • نفس هستم در قیام و در قعود است • چو نقشی در خور حمدش نپرداخت • قلم از شرم سر در
پیش انداخت • در اظهار ثنایش گشت رسوا • سخن افکند خود را بر زبانها • زعرفانش کسی چون دم
زند چون • که هست از حد درک عقل بیرون • چه جای عقل کاینجا شاه لولاک • سراینده بزبان جز ما عرفناک
می توحید در جام خموشی است • انا الحق گفتن اینجا خود فروشی است • انا الحق گو کند خود را فراموش • بر آورد پنبه
را حلاج از گوش نعت حبیب خالق بی چون فایده امر کن فیکون مفتاح کنز مخفی دقایق دان اسرار
خفی فاتحه کتاب فتوت خاتمه خطاب نبوت محرم بارگاه کبریا درة التاج اصفیا بارقه انوار جلی مرآت
حسن لم یزلی سید المرسلین و خاتم النبیین علیه من الصلوات افضلها و من التحیات اکملها
جواهر نعت مدح برهان نثار شهنشاه صاحب کمالی است که از راه دین پروری در محفل علم و فضل بروی خاص
و عام گشاده و تحفه جان صاحبدلان با انداز سرور صدر نشینی است که از آیین عدل گستری آرایش مسند
شریعت و پیرایش چار بالش ملت داده موذنان از گلبانگ اذان اوقات صلوة بلبلان بوستان
دین و ملتش مصلیان از خواندن درود صلوات خوانان محفل قدس رسالت و نبوتش مثنوی
فلک در ذکر نامش چون کمر بست • گرفته از کهکشان تسبیح در دست • بدلها از قدومش مرده بخشنده
دم عیسی از آن جان بخش گردید • نه نورش ظلمت شام عدم کم • ازو صبح برآیت یک تبسم • ز خوبی
انچنان کامل نصیب است • که محبوب حقیقی را حبیب است • برآید لعل از کان پرده برروی • گر روی بسازد
از شرم لب او • که چون داغ از آن دندان درخشان • کند خود را میان پنبه پنهان • ملاحت را چو گشتش
گرد ایجاد • خمیر خاک آدم را نمک داد • بیاد خلق او تا غنچه خورد آب • تبسم میکند چون طفل در خواب
برون از نهانی جمله معلوم • بود اسرار قرآنش مفهوم • چو کرد ایزد بتعلیم اسرار • شد روح الامین روش خرد دار
حق است آموزگاران بکرم • بود شاگرد حق استاد عالم • چه محروم از کف آن نور پاک است • قلم بر بسته
زین غم سینه چاک است • دوات از دوریش تیره روان است • ز کلک انگشت حیرت در دهان است
وجود سایه را عریان چو دیده • ردای سایه داد و دامن کشیده • ید بیضاش در شق قمر بود • بلی اعجاز
از دست دگر بود • مسجل هست اعجاز کس از این راه • که خود خاتم بود دستش یدالله • زهی بی سایه

ذات او گواهی که این خاتم نخواهد سیاهی چو او را ترک دنیا بود دلخواه بکفت الفقر فخری آن شهنشاه و کرنه
اهل حاجت راز دولت نمودی حاصل صد ملک قسمت بر نگ مهر هر جا پا نهادی بجای سایه از وی زر فتادی
ذات با برکاتش فرد فهرست موجودات کارخانه وجود و وجود وانی الجود لش سردرق دفتر جمعیت وجود
مثنوی وجود دلش بود گنج نقد قدرت نهاد ایزد بران مهر نبوت همانا داشت آن مهر اسم اعظم که نقشش را
ندیده چشم عالم چو حق معراج او را در نظر داشت فلک را در ازل از خاک برداشت حقش از منزلت
جا داد بر سر شب معراج کشتش لیلة القدر چو پیغام طلب آورد جبریل روان شد سوی مقصد بس معجل
سری تا مسجد اقصی کشیده با قصای مراد از حق رسیده در آن شب شوق چون بردش جلوریز براقش رفت
هم هموار و هم تیز چنان پهلو زحیست و خیز در دید که تند جامه آن شه نجنبید براقش یک الف از برق پیشش
نیزاران گام لیک از برق پیشش است زبس دید و زبان این الف تیز ازو خورده سمند برق مهمیز شتاب
کرم رو شد زبیم الف داغ که در معنی و صورت گشت الفراغ فتاده برق سرگرم سراغش رفتیله زین الف
خواهد چراغش شب معراج آن سلطان دارین چو روز عید بود از زینت و زین کلیم آن شب ادب از
دست بگذاشت که شمعی از ید بیضا بکف داشت چنان قربش ترقی یافت آن شب که رفته رفته رفت
گشت مرکب بی سنجیدن قربش تیر داند مقام قاب قوسین است میزان بغیر از قدرت آن شاه کونین
نبسته حلقه کس بر قاب قوسین بد قدرت چو پشتی با بیش کرد یاد فتح در دو عالم رو بی آورد بد قدرت
یا آن بروح مجسم چنان چسبان که با هم دست و خاتم بجائی از ره بینش رسیده که چشمش آنچه دید از دل
دیده از آن چشم و دلش مسرور گردید که حق را هم بچشم و هم بدل دید دلش از شوق حق با دیده یکدست شد
سویدای دل او مردمک شد بنوعی رتبه دیدار گردید از آن سو که گویی گشت از پهلو به پهلو فرمان روائی که منشور عالم
امکان از طغرای رسالتش زینت رسیده و نسخه آخر الزمان بخاتمه نبوتش عاقبت محمود گردیده مثنوی
از رسل آخر آمده آن کامل عطر لعه از کلابش حاصل سرور انبیا است در همه باب عطر بر تر بود بلی
زکلاب گرچه آورده پیش ازین عیسی مرده را در دنیا از ره معجزات جهان کرم عیسی آرد دوباره
دو عالم شب معراج بهر کسب کمال انبیایش نموده استقبال ادب ورد یا و کلیم آورد دست در آستین

که ماه از سجود آستانش جبهه افروز است و مهر از زمین بوس درگاهش نوراندوز کوکب بخشش چشم و چراغ
سپهر است و پرتو رایش خجلت افزای مهر روشندلی که اگر سپهر جاجی بجهت مشاهده انوار ضمیرش سراپا
چشم گردد ویرا چشمی که مردمک آن آفتاب باشد نظاره نتواند نمود و کلامی منزلتی که فلک الافلاک با کعبتین
مهر و ماه نیم جو وزن نگینش را بپله امتحان نتواند سنجید ضمیر منیرش که مظهر تجلیات حضرت نور الانوار است
چون بجلوه گری آید گیتی را چندان فروغ گیرد که آفتاب محسوس نشود و اگر ماه که با هواره دار خسرو سیارگان است
از مهر رایش کسب ضیا کند در تو بیرائی بعنوانی از مهر انور برآمد که سواد شب از پرتو فیضش برنگ سیاهی
دیده اولی الابصار سرمایه نور گردد خاصیت عهدش که چون عنوان ریعان شباب بهار اند بهار است
دعا الخان دست فرسود کساد ساخته که آرزوهای موقوف دعائی دست آویز دعا بوسیله لطفش
حصول می انجامد و نزد بخشش و بخشایش او نامه کرم حاتم که سرمشق ارباب سخاوت است الخان طی
گشته که کسی بخواب و خیال هم نام آن بر زبان نمی راند زیرا که ببرکت فیض کرمش دلهای پریشان
بر تبه فراهم آمده و جمعیت گرائیش نموده که طره پیرایان اشعار که شانه کش سر زلف شاهدان
معانی اند در ستایش زلف غالیه مویان از پریشانی شانه میکردانند چه زلف که پیوسته اسباب
پریشانی جمع آوردی در زمان مبارکش بهر را بباد داده و ببیچ سر حلقه ارباب جمعیت گشته که اکنون آن
پریشان مادرزاد در انجمعیت بی ستاینه اقبال حضرتش چون زمین سخن را در رشک آسمان بغبار زده شده
قلم از رقم ستایش چرا مانند خط آفتاب نظر از و کوکان والاجناب از نقدش گوهری در سلک جواهر
قدسیه انتظام پذیرفته و از پاک گوهری که لازمه تنزه ذاتست از فقد مسیان بر آمده حلیمی که اگر سایه
حلم گران سنگش بر بحر اخضر افتد نور چشمه اش با این چشمه آینه الخان لنگر انداز که موج شعاع
از جا نخیزد و بید از دلی که اگر مهر اعظم که عطیه بخش عالم است فروغ باطن و اشراق خاطر عاطرش معاینه نماید
از غایت حیرت بر پرش مانند مردمک دیده در مطلع جا گیر گشته از حرکت باز ماند زهی جوهر نمای گوهر
پادشاهی مصدر اکمل کمالات نامتناهی مالک رقاب ملوک عالم کارفرمای دار الخلافه آدم منظور
نظر ایزدی منصور نصرت سرمدی شهوار عرصه امکان خدایگان زمین و زمان پیشوای سلاطین جلال و استقلال

سند آرای بزم فضل و افضال عنوان سورهٔ فتح و ظفر شهنشاه بلند اختر فریدون فر بهشت قدرت غضنفر کرده
جناب عزت آفتاب اوج نیک اختری سعد اکبر برج سروری بسمله سورهٔ سلطنت و اقبال طغرای منشور عزت
و جلال فروغ گوهر اکلیل برتری آبروی گوهر پاک گوهری مطلع انوار دانش و آگاهی مبین برات تجلیات
نامتناهی سرفراز انجمن بزرگی و بزرگواری سزاوار مکارم خلافت و بختیاری صبح عید سعادت و بهروزی
مصباح سمای عزت و فیروزی واسطة العقد گردن فرازان دهر درة التاج سروران عصر ستاره حشمت عالی جاه
خورشید منزلت سپهر دستگاه شایسته گوهر افسر جهانبانی نمایان جوهر تیغ گیتی ستانی طراز رایت
دولت و اقبال تعبیر آیت جاه و جلال مهر سپهر عز و تمکین نیروی بازوی دولت و دین سرور سر کرده سلاطین عالم
سرمایه عز و شرف بنی آدم استظهار خواقین جهان سلطان السلاطین زمان زینت افزای سرفرازی
شهاب الدین محمد ثانی صاحبقران شاهجهان بادشاه غازی که تربیت خورشید خاصیتش ذره کلال
مه انوری تواند پذیرفت و بفیض نظر اکسیر اثرش دقیقه شمار ارتفاع درجات چرخ اخضری تواند گرفت از
زمین بوس آستانش که سجده گاه اقبال است فلک بوسیلهٔ سجده برداری اکتساب شرف
جاوید مینماید و در اقلیم کرمش که آرام جای آمال است مهر بدریوزه نیاز جوی بموجب میسر اید چون تیغ شعله
قهرش ابر را اثر بخشد آتش برق که آب را بر اطفاء آن دست و رس نیست خاکستر ساخته بباد دهد
و چون نسیم بهار لطفش بر گلشن روزگار وزد گیتی آن مایه طراوت پذیرد که لطایف ارم معطل ارد شاید
شود و چون روز رزم کمیت گران رکاب را در میدان نبرد بجنبش آرد از هیبت آن شهسوار عرصه فیروزی ارتعاش
چنان لرزه بر اعضای عالم گردد که رمح فولاد در لرزه تاکی و اضطراب گرای آبروی موج برد و تیغ الماس
بر آید تن بلرزه در آید که جوهر سلسله جنبانی لرزش از تن او بیرون افتد و چون در بزم نشاط مسند آرای
بذل شود کف عطا آموزش مانند پنجه آفتاب جهان افروز انجمان بزرپاشی می آید که جیب و کنار
بی برگان هفت کشور برنگ گریبان غنچه جعفری پر از زر جعفری گشته روی زمین مانند کاغذ زرافشان
زرافشان میگردد در هر معرکه که دم تیغ سحر آمیزش افسون مرگ بر جان دلاوران بر خواند کشش کمانش
شخص حیات را موکشان بعالم فنا می برد و در هر گلشنی که نسیم لطفش بهر درش گل اقوام مینماید

اقدام مینماید دم مسیح که باد گلستان اعجاز است و غنچه روح را بشکفتن می آرد حکم باد مهرگان دارد تا طمع بی
را از بوستان همت والایش برگ گیاهی خوانده ام برگ برگس از شرف بر خود فخر و مباهات
میکند و تا سپهر بلند مرتبه را که دعوی رفعت بکرسی نشانده با شکوه کبریا پژوهش نسبت داده ام
از بهر اکتساب علو منزلت بهم نسبتی کوکبه جاه هش دستگاه تفاخر خود بلند میسازد و فلک که
بهین بکار گذار پیکار مقدر است در سرانجام مصالح امور جزئی و کلی اگر نه از رای صواب پیرایش
استصواب نماید هر آینه جمیع مطالب بر خلاف خواهش او جلوه ظهور یابد و صوفی سپهر که پیوسته
از ثریا سبحه گردانی میکند و همواره از چشم آفتاب وضو میسازد اگر نه کمر عبادتش بر میان ارادت
بسته دارد خط منطقه بر کمرش حکم زنار پیدا میکند درگاه عالیست در احسانش بابی را تا بانگ زمین
بوس آستان فیض نشان خصوصاً ارباب معنی را که کشش خواهش ایشان از همه جانب بسجده
این جناب فیض مآب ارباب میل اجسام بمرکز اختیاری نموده از راههای دور و دراز بسوی خود کشیده و دلالت
عدالت و دلالهای عنایت بی غایتش ایرانی و تورانی را بهندوستانی نموده بی تکلف در هستکده ازل خلعت
خلافت الهی بر قامت سراپا استقامت آن شایسته مرتبه بادشاهی راست آمده و بارادهٔ قدرت کامله
در تمکن این عرش نگین برادرنگ سلطنت روی زمین از شورش زمانه و آشوب روزگار آرام گرفته و گوی
با مملکت دنیا را از دیر باز برای او چیده اند و از تیغش این زمان بآبروی او برگزیده از آنجا که پایه دولتش
برتر از آنست که پای چوبین قلم راه توصیفش پیموده آید و مرتبه جاه هش افزون تر از آنکه بکلید زبان قفل راز
در ثنایش گشوده شود لاجرم عنان قلم را از آن وادی معطوف ساخته بدعا ختم مینماید بیت آنکه آب جهان
را آب و رنگ است ٭ فلک را دور و گیتی را درنگ است ٭ جهان را خاص این صاحبقران کن ٭ کرم را
یار این گیتی ستان کن ٭ ممتع دارش از بخت و جوانی ٭ زهر چیزش فزون ده زندگانی ایضاً
شاه جهان از نگارستان ملا منیر سخن کوتاه کن کز فیض جاوید ٭ بیار آمد قلم را نخل امید ٭ یعنی
بادشاهی ناطقه را آبرو بخشیده که گوهر بحر تاجداریست و سمانه شهنشاهی فروغ نیرای بیان گردیده که
اختر اوج شهریاریست پایه سریرش بهفت اورنگ سپهر رسیده و گوشه کلاهش سر با کلیل کشیده

تیغ گذاران بازکاهش سرپنجه رستم و سنان شکسته وجه براران درکاهش دست بهرام چوبین بر چوب بسته بروزگار
خان خطاط بنگاکساری درداده بر آستانش فغفور چین پیشانی بزمین نهاده و بخشش شعله برقی است
که دود از نهاد خصم بر می آرد و تیرش رگ ابریست که باران ظفر می بارد اگر شیر را تیغش بر شیر چرخ آهو گیرد
رواست و اگر ماه علمش با ماه شیر پنجه زند سزاست بکرسی نشانیده نسب اوست بعرش رسانیده حسب
اوست سکندر را از حیرت شکوهش آینه وار دست ستون زنخ گردیده و سلیمان از خجلت رتبه اش
مورچه کردار بزمین خزیده تیغ وار از والاگوهری صاحب جوهر آمده و تاج کردار از بلند افسری بر سر آمده زهی
تاجدار والاگوهر و حبذا شهریار بلند افسر اورنگ نشین گیتی ستانی آرایش دودمان صاحب قرانی زبده نسخ
هنرسگالان ادافهم نیکوخیالان جوهرنمای پاک گوهری بساط آرای دادگستری دانش آموز خردپروران
دیده افروز والانظران کام بخش مرادجو هرشناس استعداد رتبه پیرای اجلال اوج گرای اقبال حق پژوه راستی پژوه
دادپرست انصاف کوش چهره آرای بزم عرصه پیرای رزم روح نواز حق شناسان عمر گداز ناسپاسان
شناسای راز نهانی پذیرای فیض یزدانی نیرو فزای اسلام گوهر آمای ایام فلک رتبت بلند اختر
ماه منزلت مشتری فر قبله مقبلان کعبه پاک دلان رهنمای راست روان کارفرمای پیر و جوان رازدان قدسی
اساس پاک بین ایزدشناس عدوسوز خصم گداز سلیمان شکوه آصف نوار تاج ربای بادشاهان
مسجود جباهی کج کلاهان شاه فلک رتبت والامکان شاهجهان ثانی صاحب قران نورحق سایه
دیوار اوست بال هما طره دستار اوست سرمه خورشید غبار درگهش کوکب دولت گهر افسرش حامل
گیتی بر سواد انگ است در نظرش سور سلیمان یک است ماه چراغی ز شبستان اوست فیض نسیمی ز گلستان
اوست تا سپهر کوکبه آرای مهر است و مهر شعشعه پیرای سپهر فروغ بختش انجمن افروز اقبال باد
و چراغ دولتش فروغ اندوز اجلال **عزیزی در ستایش عالمگیر بادشاه نوشته** اگر که بود فضل خدایم بهر
اقبال شود یار و سعادت یاور چون مهر بر آسمان بر افراز دسر از فیض زمین بوس شه دین پرور
زهی بادشاه دین پناه مظهر لطف اله قبای صاحب قرانی بر قامت دولتش چسپ سکه عالمگیری
بنام همایونش درست جهان شریعت رامی الدین اعظم لقب را سلطان العارفین بفتوای رموزدانان

تقریرش نان شیندن در روغن و از تر و تازگی تحریرش قحط خشکی در زمین سخن راه بخشش بر کوچه
منقار بلبل است و زینت کلاهش از طلای خرده گل متن حاشیه راشکفتگی تقریر می کند که بمنزله شرح
نخوانند و حاشیه قدیم را بتازگی درس نمیکوید که بنام جدید نخوانند در حکمت العین باشارات ابرو بیان
مطالب نموده و در شفا بقانون اهل درد زبان تحقیق کشوده بر سیاری دایره محلیش علم اصول دین بسیر
و سیها دارای باین محفلش فیض عالم بالا در نظر از روشنی بیان مجموعه مقالش بترکی رقم نکشیده و از فارسی
جریده اما انش سستی شیرازه ندیده بیک خیالش را در پای آهن انداز بالادوی و شراب فلکش را
در گنبکی جوشش کیفیت نوی مصحف گل تا پیش او نکند بروی رحل گلبن نگذارند در رساله غنچه تا
تصحیح او نرسد سبق درس بلبل نرسانند بیت آبروی شاهدان پی رابط بخشش زی نک و دمع
زلف خوبان پی شابه تعد تعتش قابل حک **مثنوی** معما گره خال بتان است برای حل آن
طبعش روان است کیلش میدهد در پیر نگاهی خبر از سرنوشت هر گیاهی شکوفه چون کشد شکل
مخمس بتعلیمش کند کار سرسی زینائی برات خون بلبل بر آورده ز جیب شبنم گل بی بشش
لاله از رنگین کلامی نهاده بر جبین داغ غلامی بطفل غنچه گر یک حرف گفتی زمشق گفتگو شیبا شکفتی اگر بیند
خطش را چشم نرگس سواد دانش شود تا خوانده روشن می گر گفتگو در جام ریزد از و خیر مستی
وحدت خیزد **توصیف خط مشق هر چند بمرتبه نرسیده که بتوصیف خطش گفتگو را قلم توان شمرد و لیکن بموجب**
نزاکت قلم فکرانشان نیست که اگر شکسته بسته جهت بیان رقم شود تبدیان نظم سرمشق خود نداشته
بر لوح زبان خوانند و منتهیان نثر نقلی از آن برنوشته در جزودان حافظه نگه دارند ملا میر علی اگر خط شکسته اش
را مید از درست نویسی بیکقلم دست می کشید طفل خامه اش در نزاکت خانه قلم نرگس [illegible] برد و
و مسطر نامه اش با نقش خطان بر زلف سخن کرده بالانشینی برگ گل زیر مشق انگشت نما
و بیاض بستانی شاخ سنبل سلسله سطر نازک ادا مدادش از دودمان خال لاله است و دیش از کارخانه
نقره کوبی ژاله از میکده دواتش قلم رسیست با برون گذاشته و ناز نامل از دو طرف سود نکرده یکقدم
بر نداشته در چهار سوی شکستگی رقمش متاع درستی طرز از پس چیده سوسیای اصلاح جای و کلمان جاری

شیرینی خطش نه بمرتبه ایست که هر جا سیاهی شمر ریزه قند سفید شود حرفها بالانشین کرسی خوشی ادایی
نقطها کمر بسته انداز دلربایی از حسرت مد با زلف خوبان الف کشیده و از رشک سر جیم شاخ غزالان برخود
پیچیده چشم انیز اکنی نگشوده که توان انگشت بران نهاد و دو دامن با بلطافتی معتاده که دست تصرف توان گشاد
بر کشش کاف طره حور خط بکرنگی داده و بدایره نون ابروی هلال کجی افتاده روشنی خط بدرجه که اگر بورق
آفتاب درآید خط شعاعی در پیش آن تاریک نماید اگر بر کاغذ سفید نوشته از شادابی رقم سبز گشته رباعی
انها که سر کتابتش واکردند چون فصل بهار را تماشا کردند اوراق چمن با خط او دشت سوی آنروز که سر نوشت
گلها کردند رباعی شاخ قلمش سیه بهاری دارد فرد قلمش نغمه زاری دارد طاوس دوات اش ملک کشت
خطش از لیقه همیشه خمار خاری دارد رباعی خطش نمک بهم خط روی بتان در پیچش و خمش
نره چون مویی میان در شیوه انداز داد اهر سطرش انگشت نما گشته چو ابروی بتان رباعی
هر جا قلمش پای بته خوب رود خط از پی او برنگ محبوب رود پیوسته بزور قلمش نامه شوق بی سعی
کبوتر بر مطلوب رود تعریف بزم مقام شناسی اقتضا میکند که مطرب زبان را بترانه صدای تعریف
برقش بنوا رساند و سکان دوانی فتوی میدهد که ساقی خامه را باده پیمایی توصیف عشرتش سرابا کرداند
شرابخانه دوات کوتن بدو دو انگیزی الس می بده وانجمن صفحه کو دل برپرستی کوچک و بزرگ حروف
رباعی جایی که بساط بزم ادمی افتد گردون بمیان رنگ و بویی افتد تا دامن حشر کرد و طفل گل
بر ساز دفی و جام و سبویی افتد هر جانب گلشن گلش برگ شگفتگی بر سر هم ریخته و هر طرف چمن چمن
ساغر می بهم آمیخته شیشه های شامی از میکده فیض صبوحی لبریز و رطلهای گران پر ز باده منصوری سبک خیز
در کار بهای خم رفتن سر کرده امروز خودرایی و در شغل می از پیمانه گرفتن دست سبو بالذات گرایی از نهایت
امانت داری مردن ترابه قایم و از غایت خون گرمی رگ گردن صراحی ملایم لعفای دختر رز چشم قدح
سرشار بینایی و لعبه ای شکست توبه گوش مینا لبریز شنوای لب ساغر در انداز ازمایش تندی شراب
زبان باب زن گرم نکهتش لذت کباب نقل باده عشرتش دانه خال خوب است و ظرف مایده نعمتش
طبقهای نور بهجوم کرشمه خوبان راه زهد بسته و بتکلیف عشوه بتان نقش رندی نشسته بط شراب بی کلم افتاده

بدام افتاده بساط عشرت تدرو و المغ تفقس درآمده پنجه رغبت رباعی در بزم گهش فرش بود
اطلس گل افروخته شمع لاله از آتش بل استاده هزار سرو در جای خواصش ساقی شده طفل
غنچه مطرب بلبل رباعی ساقی بهمکس راح انگور دهد مطرب همه را چاشنی سور دهد هر کاسه چوبین
گدایان درش گر دست زنی صدای طنبور دهد ساقیان خورشید لقا سحرخیز پیالش می طربان
ناهید ضیا شب نشین نوازشش چنگ و نی بباد دامن ساز آتش جلوه رقاص افروخته و بنیش سوزن
مضراب تار و پود پرده بکدیگر دوخته از شادابی نغمه موج رطوبت در انداز باوج رسیدن داد سیرابی نغمه
چوب ساز در مقام سبز کردیدن بدلربایی سرود هندی اهل عراق در سلک عشاق و بخوبایی ترانه خسروی
عبد القادر در سر گشته آفاق قوالان چون نی های موسیقار بپهلوی هم استاده و در پست و بلندی سرود بیکدیگر
نواخت افتاده و بآواز زیر و بم نشاط را پی طلبیده و باناز میدین غم دست بر هم میزند و بمقام نغمه نزد دیگر از
آهنگ سرود و بهم اصول آشنا تر از موج برود نغمهای نیرنگ تمام اجزای نازک ادایی صدای راگ و
رنگ ساز و برگ روح افزایی دف مدور دایره اهل ساز از جلاجل گوشش بر آواز طنبوره بیمایش
نو رنگ بست شب و روز کار در دست کمانچه بیک تیره است ادا اشکار الکن هزار طایر صدا خشکی
استخوان سینه عود مغز دار تری نوا و گوبر بط را سر انگشتان غنا فی ساختن نشان برنگینی زود پرداختن
باتش و وی نغمان رباب گوشش ارباب هوش کباب فواره نغمه جوش نی گوگرد اشاری
مینامی چنگ را وجه با مطرب بشستن گیسو مضراب شانه کردن بزرگ و کوچک صف موسیقار لشکر شکن غم
روزگار زخمهای رگ تار قانون از مقام ترنم شفا بیرون بلبان را لب بزیره خوانی گشودن فرود صدا
افشان مینا رنمودن رنجیه نغمه چهار تار نواخت مرغوله ریزی جویبار ارغنون از جوشش بیکاری زخمه
لبریز چندین هزار نغمه تار چنبر را در هر مقام صدای موج روغن بادام گوشش گرد صدای صندل علاج پذیر
تراز درد سر صندل تال گفت تا سعف بر هم می ساید که ساز نشاط ازین بیشتر باید مثنوی صدای
مطربان با نغمه ساز درین بزم طرب کردیده دمساز برقص افتاده هر شوخی و شنگی یکاد اربابی
تیز چنگی همه رنگین دهان از صوت تی تی چو مینا از سرود قلقل می اصول شاهدان رقص پرداز

کم از ثابت شیرین ادائی و پاکیزه رفتاری و نهایت هواری و خوش کرداری باین خطاب مستطاب و درجه
بیت براری سرفرازی یافته و برنگ چون رخش بلند مرتبه بهنگام تبسم غنچه صبح در آغوش شفق نشسته و بسیر
چون نگاه تیز در چشم زدن گرد جهان گشته و گوی از پری پیکران کوی سبقت برده و بهنگام جولان توسن ناز
مهوشان را در اول میدان گذاشته بجولان بازی دست کرهٔ فلک چون گوی زمین پیموده و بجا لاکی قدم از خم فلک
مانند گوی از چوگان بدر رفته بشوخی چون غمزه معشوق پسندیده و شیرین ادا مانند کرشمهٔ خوبان دلفریب و نمکین
بلطافت چون براق در چمن بهشت پرورده و بیزاکت مانند کلکون شیر از جوی شیرین خورده بهنگام جست و خیز
چون نغمهٔ طنبور از کاسهٔ سمش بغیر از آواز یکوش صبا نمیرسد و در حالت گرم عنانی برق کردار در طرفةالعین
از شرق بمغرب سری کشد چون سخن پاکان پایش اصلا بزمین نمی افتاد و مانند معنی برجسته پیوسته کام
بر دوش نسیم می نهاد از عطر کاکلش دماغ هوا کامیاب و از رشک دمش گیسوی حور در پیچ و تاب
آفتاب اگر خرام موزونش یاد گیرد در سالی دوازده مرتبه ببرج شرف رسد و اگر ماه سیر رفتارش از بر کند عرش
سلخ هرگز نگردد تبارک الله از آن توسن سبک خرام که روشنگر سرعت از آئینهٔ نعلش که صورت نمای سرعت
صبا دست زنگ ورنگ برزدوده و هرچند تن را از قید رنگ برون جستن محال است بهنگام گرم عنانی مانند نغمه
از تار و بوی گل از کسوت رنگ پا بیرون گذاشته نسیم پیوسته از رشک سبکرو خیش تن تور و نفس سرد
در اضطراب و شعله از غیرت گرم خوئیش با چهرهٔ زرد و آه گرم در تب و تاب نرم روی که اگر بر چشم خفته گام زند
کی بیدار نشود و اگر در راه خفته نگ و تاز نماید در یکچشم زدن دنیا را طی کند تیزروی که مانند باد پای سخن
در یکنفس بر سطح هوا هزاران جولانگری میکند و از برق رفتاری که چون جولان کند مانند کلکون نظر از فرط
سرعت جهان بر میگردد که تماشای آن از در جای خویش می بیند توسنی که کرهٔ آسمانش از زر هلال
و به نعلبندی پای می آورسته و خوش خرامی که بر خط مستقیم از عنان گردش خود بسرعتی از اتمام دایره میکند
که بجز نقطهٔ موهوم محسوس نشود و بادپائی که اگر برسو از رگ آبی پای نهد نعل اولا شکند گرم عنانی که چون
زرده آفتاب در یکدور افلاک امروز بکشور فرداشب در میان میرسد شعر دمی گز جستن او
حرف رانم ٭ سخن برجسته خیزد از زبانم ٭ بوصفش منهتم ترسم که ناکام ٭ نیارد کردن امیز لفظ آرام

کرد از نقش قدم او اداغ غارت از گشت سبک خیزش روی زمین خراشیده و در هر قدم تخم بلای پاشیده و بهیته
خرطومش رود بیست از کوه بلند بزیر افتاده صورت نقش پایش چاهی است در راه دشمن آماده
ابریست که درخشندگی گجکش برق آن ابر طوفان خیز است کوهی است که آواز جلاجلش چون صدای
کوه بیت انگیز است صدمهٔ دندانش انزلزله کوه را از کرمی انداخته کاو زمین در پیش گرانی نقش پایش
سپر می انداز و گجکش وحشت انگیز تر از ناخن شیر چون برق بر سپاهی لشکر دشمن دلیر بلند بیها در جنب
بلند بهای او بیست بزرگیها از پهلوی بزرگی او با کوه همدست در هر گام متی بر زمین میکوبد که با این همه بزرگی
خاکساری آئین دارد در حالت رفتارش معنی کریمه سیرت الجبال ظاهر و در هنگام تمکین و وقارش تفسیر
والجبال اوتادا با هر پیچ و خم خرطومش کمند کردن پهلوانان پیلتن دندانش ستانی در پهلوی گردان
شیرافکن تنش از پس سیاهی شبی است ظلمانی هر دو دندانش در آن شب دو شمع نورانی خرطومش
اژدهایی است سر از غار دهانش برآورده یا رودیست از بحر نیل سر بدر کرده حوضهٔ اش حوضهٔ بالای کوه
عماریش آفتاب آسمان شکوه در هنگام رد قطار کیان از و در تعجب که این کوه متنی چگونه بسبک روتر از
حباب بر روی آبست در حالت خرام تماشاییان از و بحیرت که باین سنگینی چگونه تندروتر از سحابیست
در اثنای تحریر صفت آن پس گرانی اگر قلم از دستم نمی افتاد و در کوه سار صفتش آوازی با دل از صریر قلم آشنا
می ساختم و در حالت صفتش اگر کامه از پس سنگینی از دست نمیرفت شبدیز قلم در میدان صفحهٔ بی تاختم تمثیل
کبنود رستایش اسپان تازی نژاد هر رنگ و فیلان کوه پیکر نوشته کلکونان صبا خرام و پری پیکران
تیزگام دهیونان برصع بال و دم و لگاوران آهنین سم در رنگ ختلی فلک سرتا بقدم بجواهر انجم آراسته و مانند
عروسان زیبا رخ سراپا بلالی آبدار پیراسته بنرمی و همواری چون تدبیر صاحب از خطا مبرا و بکری و تیز رفتاری
مانند آغاز عهد شباب بجای باد صبا بگرمی عنانی چون ایام بهار در نهایت اعتدال و در روانی چون
موسم گل محض خواب و خیال بشایسته خرامی مانند روح مجرد نشیب و فراز روزگار در لحظه پیموده و بچابکی بکردار
نفوس مقدسه دراز داعرصه فلک طی نموده بتخصیص آن برق کردار رعد آهنگ هلال رکاب خورشید
رنگ جهان نورد انریته رفتار عقاب سیر که در شکار سحر انگیز نادره فن جادو خرام پادشاه این

چو خسرو جا به پشتش گرم سازد ٭ زر شکش توسن گردون گدازد ٭ نهد زین پوش او خورشید بر دوشش
رکابش را کند مه حلقه در گوشش ٭ و چهپن فیلان کوه پیکر ابر خرام که هنگام جالش کری و سستی دود از
نهاد چرخ برآورند و در حالت جوش و خروش زهرهٔ گردون را آب سازند و بزنجیربازی و آشوب طرازی
جهان را پرشور ساخته دست کتابازی و کینه پردازی در عرصهٔ گیتی علم بی باکی برافراخته سازهای صبح و زنجیرهای طلا
بر تن شان کوی قوس قزح در ابر نمودار گردیده و با کان با کوه کوه لعل و گوهر برفتار آمده خامه اینست
منکبوعوبره ساز نند خو نهنگ دریا آشام توی جنگ فلک انتقام نوح شکن قلعه کشا خصم افکن نبرد پیرا
زور بازوی جهان دوده افروز هندوستان کوه پایه ابر شکیبا صورت فتح و ظفر پیشوای روئین تنان صفدر
زور بازوی شجاعت را رواج میان مه پیکر کجراج کرشکوه صورت و معنی سر حلقه فیلان روی زمین و
بجس بسیرت سرآمد سلسله کوه تنان رزم آفرین است از بیم شجاعت و پر دلیش شیر گردون بر چرخ چهارم
رنگ رو باخته و از هول کینه وریش فلک سیه کار پشت به نیاز خم ساخته هنگام مجادله و مصادمه کوی زمین
از زلزله گرد فر شانش متزلزل گشت و اجزاء کوه از آسیب صدمه خرطومش با شان و متفرق
میشود بسیاه اژدهای خرطوم کوی کتابت از چوگان این ارقم سراسر نیش می برد و از باد خرطوم که یاد از صور
اسرافیل میدهد شور با مداد نشور بر پا میکند سامره نادره فیلی که توام اتش ابواب فیروزی را مبارک
کلید و طالع نصرت را ستاره سعید است هیکلش چون گنبد نیلگون در بزرگی بی نظیر و موکبش چون … اداره
طبل هیبت جوشش سپهر عالم گیر پیشانیش چون دلی و دست کریمان کشاده و قد اتش چون گنبد گردان
بمهر و کین آماده کارش چون زلف پیوسته آشفتگی و زنجیربازی و آئین و کردارش چون موج همیشه …
خرامی و حمله طرازی در راه مارپیچ خرطومش اجل معلق هموار کوچه کرده و در زیر پای [illegible] ناکهان
پیوسته ره نورد و پیش رخ شکر شکنش شاه رخ از بیم فیل مات در اول بازی فرس انداخته
و از گشت بی دری پی مهرهٔ دندانش شاه بساط فلک نیز یکباره جا بجا و خانه بخانه دویده از نهیب ناختنش در پی
رویش از کنگره زبان زنهار برآورده و در پیش قدرت حمله اش گردون چون میمون دایرهٔ باز شده شفق
عکسی است از سرخی پیشانیش که گاه سربلندی بر آسمان سوده واخر تویست از دندانش که در وقت

کردن وقت زهره بر شیر خنده دندان نما نموده کوکب زرین بر فرقش هلالیست در ابر آشکار و دندان ستاره رنگش
صبحی است در دل شب نمودار با جل گوهر آمود کوی سحابیست لولوبار و با پیرند چینی نگار پنداری شب بیست
انجم نگار آن بلند آوازه را با ابر شبیه نمودن تیره درونیست و آن مظهر قدرت بی اندازه را با کوه ستودن سنگدلی
است اگر کوهش خوانم کوه را کی آن سیه مستی و زیبا خرامی و اگر ابرش گویم ابر را کجا آن مایه وقار و گرانسنگی
با اینهمه تفاخر و جبروت چون فلک طریقهٔ سرافکندگی پیش گرفته و با اینهمه قدرت و بلندپایگی در رنگ اهل دل
تن بخاکساری داده در حالت مستی چون سرخوشان نشاه توحید پا از اندازه ادب بیرون نگذاشته
و در هنگام بیهوشی چون مدهوشان بادهٔ الست بازار کسی نبرد اخته جانا دیو فلک بسیر لیغر از دو ایزد نیا فریده
و دیوانه با خبر بجز از دو چشم روزگار ندیده ؎ کنم چون نیت وصفش ز تنزیل ٭ برون آید ز وصفش
سورهٔ فیل ٭ سیاهی خوش خرامی پر عنانی ٭ که نبود شوخی او را جابی ٭ بخیر بی حلقه دندان او طاق ٭
چو خوبانرا بود خلخال در ساق ٭ چو دریچه با آینه دید ترش ٭ تو پنداری بود کوی ز آهن ٭

مولانا نیز در ستایش خان پاک اعتقاد و سپاس الطاف آن صاحب فیض نژاد نوشته بحمد الله
ز تحمل الیم بیار آمده و غنچهٔ آرزویم شکفتن آغاز نهاده نجم نیرومند شده و اختر اوج گرا گردیده طالع فیروزی کرده
در روزگارم و ضد کی گزیده ؎ دل زده فال کامرانی بر ٭ کرده توفیق پیشانی … یمنی بر نیهودنی سعادت
و یاوری اقبال بوالا آستانه رسیدم که هنگام سجود پیشانی بر صفحه ماه می توانم سود و وقت زمین بوس لب
بچشمه آفتاب می توانم شست ؎ چه آستانه که اندیشهای عرش خرام ٭ سخن نشانده بکرسی
نگاه توصیفش ٭ چرا زمین سخنم با آسمان دعوی همسری نکند که حرف آستانه والاحضرتی بر زبان دارم که دور
فیض پروردهٔ او است و بخت سبز کردهٔ او شنار فروغ آرایش پرستاری قلم نگاشتن مهتاب بگز پیمودن
و لمع ستایش ضمیرش در زرین نظم انداختن خورشید بگل اندودن از آن مثل مشهور است آیینه سکندری بودن

ساخت و از سنگ آستانهٔ قدرش بجهٔ سلیمانی توان پرداخت لفظا باباد ثنایش تن بمعنی در داده
و بیت از شوق مدحش آرزو مصراع آغوشش بر گشاده قلم از وصف خلقش شاخ مشک سوا است و زبان
از ثنا بر آرایش بنای چشمهٔ خورشید از صفحهٔ شمسی رویش دقیقهٔ احسن التقویم روشن است و از خط فی
تفسیر آیهٔ سیماهم فی وجوههم مبرهن تا مدحش را بهای صبا خوانده ام پای صبا بزمین نرسیده و تا طلعتش بسنگ
کوه گفته ام سنگ کوه آشکار گردیده اگر بیت چون ابروی مه جبینان نزد ثنایش پشت بتواضع خم کند
سزا است و اگر مصرع چون قامت نازنینان بتعظیم مدحش از جا برخیزد روا است ضمیر اشراقی او که مظهر نور جاوید است
کوکبهٔ معنی را باوج سپهر رسانیده و تیغ منبری او که رخشان تر از خورشید است چشم بد سگال را در سیکر (?) گرداننده
اگر از خلق آن مشکین نفس دم زنم نسیم سخن را بنکهت مشک می توانم پرورد و اگر از شگفته روئی آن بهار
فطرت حکایت کنم گلستانی توانم تصنیف کرد زهی دولت بخت که پرستاری او برگزیده و خهی سعادت طالع که
مهر گزین او گردیده آینه ازین رو که با ضمیر صافش مشابه است خود را باحسن وجوه می ستاید و خورشید ازین ره
که با رای روشنش نسبتی دارد هر صبح از شادی بچرخ می آید ه لطف او آینه را سرمایهٔ عیش آمد
بخت او اقبال را کیفیت عهد شباب ه رنگ گل جوشد ز فیض مدحش از شاخ قلم ه بوی عود آید برم
خلقش از چوب رباب ه رسائی اندیشهٔ آن خدیو معنی رس بپایه رسیده که پیش از آنکه خرد معنی پا
در رکاب حفظ گذاشته بر باد پای نفس سوار شود به نیروی هوش در می یابد که کدام زمین جولانگری
خواهد کرد و بچه انداز رنگ و تاز خواهد نمود ه بگرد او نتواند رسید جوهر کل ه ضمیر پایهٔ فهم وه کجا است پنداری
اگر چه ادب دستوری نمیدهد که گستاخ وار نام نامی آن صاحب نامور را مذکور سازم اما چون زبانم باب
بحر سخن نیز سر ختم دارد از پاک گفتاری بآئین تقدس پرداخته ناچار بتکلیف شوق نام همایونش
بزبان می آرم و بر جان سخن منت می گذارم تا سامعه حواس دیگر را هزار گونه رشک فرماید و دل از گوش
باستقبال آید اکنون ای معنی نیوشان سراپا گوش شوید و گوش را جمله هوش سازید تا دریابید
که اسم سامی آن خدا آگاهان چیست و مصداق مدایح کیست نواب دقیقه یاب زبان دان سخن پروران
فیض رسان دانشوران خورشید رای بلند مرتبه سپهر منزلت والا کوکبه بنای کعبه پاک اساس فرع دیده

سنج دیده مردم شناسی رتبه پرداز اطلال (?) پایه افراز اقبال دانش آموز آفرینش دیده افروز بینش
پایه سنج دانائی نیرو بخش توانائی سرگروه تیغ گذاران سرحلقه کماندازان درون آگاه معنی پژوه بزرگ منش
والا شکوه خرد آرای دانش سگال ستوده رای نیکو خصال فیروز بخت قوی دولت فلک قدر قضا منزلت
مسند آرای بزم معرکه پیرای رزم جوهر شناس شهر بین شناسای خط جبین انتخاب مجموعهٔ آفاق فهرست
کتاب اخلاق خداوند نکته دان اعتقاد خان ه ادا فهم و سخندان و سخن سنج ه گشاده بر سخن سنجان
در گنج ه درش اهل سخن را دلنشین است ه در فیضی که میگویند این است ه هزاران سپاس که آئینه وار
روی آن پیدا کرده ام که در ثنایش بنگارش خیالات بپردازم و سجده وار پیشانی آن بهم رسانیده ام
که با خاک آستانش نقشی درست سازم شکر این لطف چگونه ادا توانم کرد که آن صاحب سخن شناس
چون من بیزبانی را مانند سخن خوانده و زبان داده و گوش داشته و در حاشیهٔ مجلس خویش که در معنی از
هجوم اهل معنی حاشیهٔ دیوان سخن است چون معنی جا داده بچو لفظ خود ز شرم لطف او ترگشته ام اگر شانه وار
کمر بزبان آوری بربندم و از اندیشه شگافی خود را خشک چوبی گردانم بر عضو زبانی گردد و از بر زبانم
مو بر آید سر موئی از عهدهٔ سپاس گذاری الطافش که مانند موی سر از شمار بیرون است بیرون نمی توانم
آمد مصراع مگر بحرف در آید زبان خاموشی ه در مجلس آن خدیو والا دست از بردست کار آگاهان
هنر گزین جمع آمده اند و هر یکی در کار و هنر خویش دستی دارد که دیگری را دست نداده حیرانم که در زبان
رتبه اهل علم منطق را با معانی آشنا کنم یا از داستان ارباب سخن دم از نکته سنجی زنم یا از وصف تیغ گذاران
جوهر تیغ زبان آشکار سازم یا از حرف خوش نویسان روی صفحه را بخط مشکین طراز یاد روی صحیفه (?)
نغمه سنجی دیوانیان دیوانی ترتیب دهم یا در تعریف خاقانی دبیران عبارت آرائی آغاز نهم یا از ذکر
اختر شناسان بنای سخن بر اوج سپهر گذارم یا از مدح حکمت گزینان نبض قلم در حرکت آرم یا از
گفتگوی بذله سنجان مشق لطیفه پردازی رسانم یا از اوصاف نغمه سرایان نی کلک را بلند آواز
گردانم بالجمله چون جاده ثنای آن خدا آگاهان بپای چوبین قلم در نوشتن محال است در بارهٔ سخن درست
حاشیه نشینان محفل فیض پیرایش لال آن به که نفس را اثر انوفر (?) گردانم و دست دعا بگف المغیب

رسانم آبی تا ضمیر فیض اشنایان سرچشمهٔ معانیست و سخن روان بخش سرمایهٔ زندگانی جویبار عمر ابد
فیض بخش را از آب زندگانی سیراب دارد دل تشنگان امل را از سرچشمهٔ لطف فیض یاب دارد ۹

سواد مکتوب بسمت خان باشرف خان اگر از کیفیت اختلال حال و کمیت تشویش بال که تا حال از حرمان
سعادت خدمت سامی رو نموده موجب شکسته بالی این پر و بال شکستهٔ قفس هجرانست یک تازهٔ عرصهٔ بیان
گردیده ابلق شعله سیر خامه را در مضمار تحریر ما فی الضمیر سرگرم جولان سازد جهت به از برق عنانی برهم زدن سقف جلالت
تعین کرده در قدم اول از تکاپوی بی ماحصل بقدر لنک متوضحان عرق نیاز ز ادلتک خواهد داشت ه من که بی سحر کجا
ای فلک ... انصاف بنهن داغ بسوزی که مرا سوخته و اگر از اشتعال نایرهٔ توزیع و تشتت اندیشهٔ خاطر
کم نشان ان بمقتضای از دل برود هر آنچه از دیده برفت المنی و التماس انعکاس عقیده تمندی
این مرید سراپا ارادت از مرات ضمیر مهر تنویر یعنی فراموشی خورشید عالم گیر از ناچیز ذره حقیر است
سر رانگیز ایمای کرده غبار آسا آتش در نهاد قلم افتاده مانند شمع شعله میسوزد و گداز از میان جان
نامه زبانه کشیدن گیرد هیهات هیهات ه الکس که یاد از کنی در هزار سال روزی هزار بار
ترا یاد میکند همان بهتر که امثال این سوانح صبر را از قبیل سایر نا ملایمات اضطراریه که از گردش چرخ
جفا کار همواره قرین روزگار غریبان کشور بیدلی یحتمی است حمل العدم مساعدت طالع نارسا کرده از
شکوه لب بکشا پیدا زد و سر ضیاع ما سواه تشبث بحبل المتین صبر و اعتصام بعروة الوثقی توکل را دست آویز جهت سلوک
ه سنجد اکار جو افتاد خدا ساز شود که قطره بدریا چو رسد باز شود بعد از طی این مراتب که انجام پذیر
نیت و در کام نتیجه خواطر ارادت کیشی و تشیید روابط اخلاصمندی در آمده یا دای آداب نیاز کی از تسلیمات
مبلد کی خدمت جلیل القدر شاهنشاهی که فی الواقع مقدمه زیارت اعظم است مبادرت نماید انشاءالله تعالی بر آن احت

... والاجلب و بر کافه دولتخواهان و دودمان شرافت انتساب مبارک و میمون گرداناد حضرت علام
علیم است که القدرها از استماع این خبر میمنت اثر ابتهاج و ابتهاج والمنی بوقوع پیوست که گویا از پیشگاه دولت ای
عالم غیب برروی آمانی و آمال این بنده فی غرض ابواب فتوحات نمایان و الطاف بی پایان مفتوح گردید
افتتاح ابهی را انشراح باطن فیض مواطن اشرف که فی الحقیقه جام گیتی نمای جمال شاهد سر غیبی و شهودی
است شاهد لبیت واضح و برهانیست لایح مصراع آنجا که عیانست چه حاجت به بیانست
زیاده زیاده است کریم لایزال مراتب اقبال و اجلال و مناصب جاه و جلال نشایتن را متصاعد
متزاید داراد نقل مکتوب فصاحت اسلوب جامع کمالات معنوی و صوری شیخ قطب الدین سلطانپوری
بنجان والاشان ابراهیم خان متضمن تهنیت احد احمد سراة عن شوایب الالنس المادیه و الیق شکر
محلاة بلطایف القدسیه الملکیه یحف نجو عتبه علیا ر علی تعالت اسرار کماله عن احاطه اسرار عقول العرفاء
و بیدی ... کبریا ر ولی ذالت انوار جماعه علی افکار فحول الاولیاء جنابه الرفیعة قبلة اقبال
قبول المقبولین و وجهته المنیعة مورد توجه وجوه وصول المشتاقین شرفات اثار شنایه رفیعه من ان یوصل
بهیا باشتباک حبال الفهوم و آیات الاء کبریاء بدیعه عن ان یدرک لباب کمال العلوم حکمة البالغة
وافیة بانساق احوالنا ولطفه الوافیه شافیه عن التفرقات العارضه یا مالنا یا مالک یوم الدین ابرزنا
سواطع ساطعه لطفک واخفض علینا من فیوض مناصب عنایاتک منک اصول الهدایه و الارشاد و
الملک المبادی و المعاد و تبلیغ نجبات شرائف التحیه و السلام علی من هو اشرف سادات الانام بتقدیس
ذاته و انتخاب کتاب الایام من معالی صفاته شرح مختصر من معجزات کمالاته تلویح صریح بابتداء الصراط المستقیم
و بیان موجز من مطولات آیات درجاته توضیح فصیح لسلوک الطریق القویم منطوقه القدسیه من کریمه
لولاک شهاده کامله باثبات ان ظهور نور وجوده مرآة لانعکاس مظاهر صور التکوین و ذاته مقصود من
ایجاد مناظر مثل الثقلین و علی اهل بیته النجباء الاصفیاء کلهم بر نجوم فلک الارشاد و الاهتداء و سعود
برج الصعود و العلا و آل الاتقیاء السعداء الذین هم نجوم سماء الکرامه و الهداء و کواکب المجد و الاعتلاء
و بعد فلما نفحت من ریاض عنایات الملک القدیر و خاقان الامیر نسمات اهتمام مسام الکثیر کانها نفحت تتابعها

کریمه رب العباد والازم ذوات العماد التي لم تخلق مثلها في البلاد جناب صاحب الحشمت والامارة ناصب مناصب
الشوکة والسنام عارج معارج الاقبال صاعد مصاعد الاجلال درة تاج الکمال غرة صباح الجلال مظهر آثار انواع
الاحسان والنعم مطلع انوار فنون العلم والحکم جباه جلال الامراء مکسورة منه علو شانه ونواصي کمال الکبراء مزونه
بسمو مکانه فاتح قلعات المعضلات المرفوعات الموثوقات بتایید الآراء الثاقبة قالع رقاب المغرورات
من الظلمة الطغاة والکفرة الطغاة بمعون السیوف الساطعة وتقررت هذه العطیة البهیة من تقدیر المهیمن الکبیر بانجم الخطیر
فیشرق بهم البال بتبشیر هذه المیمنة والاقبال وتبشر هذه البهجة والمقال في الحال والاستقبال کل من یتحج
بالبهجة الاقبال فطوبی لبال اولبشری بحاله ظلال اقبالکم مقرونة بالدوام والشراح المستظلین بها موصولة
الی قیام زمان القیام ٭ هذا دعاء لایرد لانه ٭ باصلاح انواع البریة شامل ٭ ولقد احسنت بذکره فکانه ٭ باقبال
ذلک التاج الرضیه حامل ٭ القصاید البیه جواهر شاهوار انثار بلاغت نمای سخن کز از لجه طبع فصاحت
بیان منشیان فضایل فن بساحل ظهور رسد ولآلی ابدار املار لطافت انتمای معنی که از صدف خاطر براعت
نشان سخنوران فیض انجمن بسلک ترتیب درآید شایان نثار بارگاه ستایش وثنای والا قدر
منیع الشانی است که از نعمت شمایم گلزار عنایتش غنچه گشایی آمانی ارباب فضایل ومعانی است و
ریاحین لطف آیین بساتین رعایتش چمن زار روزگار بهار پیرای گلشن عنبر افشانی امنی آفتاب
جهان آرای آسمان دولت واقبال نیر اوج گرای سپهر شوکت واجلال نامدار قلمرو شهامت وناموری کامگار
ممالک ابهت وکامکاری زینت عنوان دیوان عظمت واعتلا رونق گلزار عشرت بهار صفوت وصفا ناموس
خاندان رفیع المکان بزرگی ووالا شانی فروغ دودمان منیع الشان کامبخشی وکامرانی بهار نکهت بار
گلزار نصفت وعدالت هژبر دشمن شکار کاندار ایالت وبسالت انوار حدیقه طبیعه عدالتش در افاضه آب
سرادر ایقان از سرچشمه مهر درخشان نور افشان تر و آثار شعله نایره سیاستش در قطع شجره خبیثه
ارباب فساد وطغیان نمونه ذو الفقار حیدر طوطی شیرین مقال طبع حقیقت سگال الذ زبان حال این دو بیت فرخنده فال
خویش مترنم گشته ٭ بیت ٭ زمین للطف بهار عدالت تو بود ٭ بهشت بزم تمنا تو نه گلزار ٭ زبیم قهر توای شهسوار
شیرشکار ٭ پلنگ رفته بدریا نهنگ درکهسار ٭ مطلع انوار آفتاب عنایات الهی مورد الطاف نامتناهی حضرت

بامتنان حضرت شاهنشاهی هدیه همایون سپهر داور فیض گستر ٭ بیت ٭ در یکتای بی نشان گر است ٭ گل زیبای
بستان شهامت ٭ زاد صافش بهار فیض ورحمت ٭ باطلاق ولایت روشن بر دو دوش ٭ زجود او
جهان سرمایه دار است ٭ گل امید زو رنگین بهار است ٭ دل او مخزن گنج معانی ٭ ضمیرش الله دار آسمانی
گلی کاندر ریاض فیض رسته ٭ زباغ حسن خلق او شکفته ٭ زرای روشنش خورشید تابی ٭ سحاب از بحر
فیضش قطره آبی ٭ نشیمن گاه او در بزم اقبال ٭ مخلد باد بر ارباب آمال ٭ الحمد لله والمنة که درین ایام خجسته فرجام
بیامن تاییدات پیشکاران تقدیر وعنایات حضرت شاهنشاه مالک گیر صاحب تدبیر دارا دگیر مملکت
فسیح القضا ر کشمیر جنت نظیر ونظم ونسق آن خوبه مینو سرشت خلد تخمیر نامزد کارگزاران خبیر آن فرمان فرمای
بزم آرایان انجمن عدالت وحسن تدبیر گشته وبموجب فرمان قضا نگین تفویض آن کشور فردوس تزیین بر صحیفه نام
نامی آن سالار دودمان عدالت گستری وبلند نامی باین شگرف نوشش دوام پذیرفته از سنوح این بشارت
فرحت بشارت اگر خطه نشینان عرصه خاک از فرط مسرت وکامرانی زبان بتهنیت برگشایند روا است واگر
گوشه گزینان صومعه افلاک از کمال بهجت وشادمانی مراسم مبارکباد ادا نمایند بر جا است که نوید مسرت
جاوید این ورود خجسته سرور وفیض آمود بر سایر بندگان عقیدت نهاد وبنعمتکان [illegible] وابقاد فرخنده
ومبارک باد وحصول این عطیه علیا مقدمه وصول مآرب ومطالب گردید شاد ادنم که ازجمله مبارکباد آستان
پرست [illegible] برشد بارزوی فدویت واعتقاد بمقتضای رهنمونی فیض سعادت وتمنای خاطر [illegible] ارادت
باراده انسلاک خدمت فیض اندوزان آستان کعبه نشان وداعیه استحصال فیوض تربیت اهرام گزینان
حرم ان جبل اقبال جهان شاه پیرای دماغ عقیدت است امید که از افاضه اقبال نسیم عنایت سید از فیض
نهال این تمنا سیراب وشاداب گردد تا چمن نو آیین گلزار طبع منشی نوبهار از سرچشمه ابرار فیاض لیل ونهار
مالامال گلهای رنگین نگارست گلشن آمال وامانی ارباب [illegible] اقتدار از نضارت همیشه بهار
ترقیات درجات مناصب وکمال لبریز گلهای اقبال باد ٭ العنایت منه حمد قدیر انشاء غرایب ازهار الربیع
علی صفحات المروجات من آیات اتمام قدرته وکماله وشکر خبیر ابدع بدایع الطاف [illegible] علی [illegible] الدرجات
من رشحات اقلام لطفه وارادته حضرت العالیه قبله اقبال برامات الممکنات [illegible] المعالیه وجهة توجه

جباه مرادات الکائنات ابتسام ریاحین الکمال انتشار بدیع من لطافة منشآت حکمه وارتسام مبانی الاجلال الطلا
عجیب من مراتمه کتاب اثره بامالک یوم الدین ارشده نامیلا له بریاض عنوان حوک واهدناصراط المستقیم مراتب
دیوان لطفک والعرف عنا معضلات موانع وصول جناب قدسک یا ولی الرشاد بیدک الرشاد والیک المعاد واهدی
تحیات التحیه والسلام الی نحو سیوفصاحته منطق فصحاء الانام معقود فی تبیان معانی ودجته فقته وکمال ولسان بلاغته
بلغاء الایام معقود تبیان مبانی روضه وصفه وجلاله مختصر تلخیصات معجزات کماله کافیه بهدایه المؤمنین الموقنین
دموجره تلویحات مطولات آیاته وانیه بولایه ارشاد المسترشدین المتقین کریمه بولکک برهان ساطع علی اثبات مظهریه
مظاهر النشاتین منطوقه ومدار سلسلات دلیل قاطع بوجود ذاته رحمة الکونین وعبدظلمات نشایم روض اخلاق خباب
الامارة والوزارة وبهات نفحات کمالات عنایه حضرت الامانه والکرامة صاحب مراتب الاقبال والاجلال فائز
مناصب الشوکه والافضال درة تاج الکمال والسیادة غرة صباح الجلال ونتیجة مطهرة آثار انواع الاحسان والنعم
مطلع انوار فنون العلم والحکم المتصف بحسبه الانسیة المتحلی بشرائف اعمال الملکیه وصل نحوه من فضائها الی الحاتم الراجی
قدحت واعیه بالی باحساس خدمة جنابکم وبیح عزیمة حالی بادراک ملازمة جلباب الطافکم الذین
فازو السعادة خطابکم حتی علی باستقلال اذیال ترحمکم بانشاق عقود الاحوال وفاز باستقلال عنایتهم بنظم
منشورات الآمال فی الحال والاستقبال آن واصل شام الراجی باشتمام فوحات هذا المرام فیا البشری اذ لایزال
یواصل فیاحسرتا بماله انه خبیر علی الضمیر ونصیر علی یسر العسیر ظلال اقبالکم منورة بالدوام وانشراح المستانسین بها
موصوله الی قیام زمان القیام ـه هذا دعاء لا یرد لانه باصلاح انواع البریه شامل الیف شمایم عطر شمایم
عنایات سبحانی دماغ افروز خاطر بهار مرای بنده کان خان منیع الشان رفیع المکان سلطان الکنایات بادبعد از اهداء
تحفات سلام چون اهتمام قدسی پیام مکنون خاطر کله از زین اعطاف آنکه در ورود عود راحت آمود شمام
نوحت انتسام طربط مواد نشاط افزود ومکتوب عطر آگینش نشر روایح عنبر آلود نسیم آسا چمن از چمن غنچه
دل برکشود عجب عودی که اصول نمودش از فروع شجره طیبه طوبی بریده اند وکل وجودش از رشحات امطار
وده لطایف جنت المأوی بر کرفته تخت نشینان خطه خاک بهوش ای آن اعجوبه همه وشان دانش ولادراک
منطوق کریمه انی آنست نارا" در زبان ساخته اند وسجاده گزینان صوامع افلاک بواسطه آن غوثی

خوشی آن شمامه پاک بتکرار ولطفه رب احفظ علی الارض من احیاء الطیب دیارا پرداخته پس از شمام
این رایحه بدیع کیفیت زبان سؤال برکشودم وکشاد راز این عقده سر در کم اقبال نمودم که ای عجیب فطرت لطیف
نهاد با آنکه ذات تراکلدسته بزم افروز انجمن سور وسرور وسرمایه انواع بهجت وحضور داشته اند چیست که در
محفل احباب خلیل آسا در مجمره تب وتاب آتش نمود اضطراب میسوزند وچه حالت رانبار التهاب می افروزند
در بیان حالت سوز وساز باین هر چه نوایش انداز بجواب آن نغمه پرداز کشت که مدتها است هر شام وشبکیر من
نیز درین اندیشه وتدبیر غرقه عرق حیرت وتشویر بوده ام وچون الحیات در سواد ظلمات تحریر سکن نموده که ناگاه
نغمه الهام پیام عنایت فرجام از جناب دانائی دقایق قانون آغاز وانجام سامع افروز این مستهام کردید
کای تیره بردن سیاه درون در کشف اسرار ازل اندیشه ترنم نمودن نغمه ناساز نادانی کشودن است وپرده
طلوع آهنگ ساز حیالت سرودن اگر بتیشه جان شکار بنده ار بندت جدا سازند وبآتش سوزان در اندازند
نفس جز بدم رضا وتسلیم امور جز بمقتضا بناید نمود ای غافل هشیار باید بود که پرده سازان حکمت را در پرده
سوری ساز نیست ودر هر معامله رازی که از ان بر تخت نشین الیش جلوه دهد که نظارکیان ابخم فیض
مامن قرب واختصاص از نفحات نسیم فیض تنسیم که در کلش طبع عنبر شمیمت ودیعت نهاده دست قدرت قادر
حکیم است دماغ افروز کشته بسعادت ورود مسعود میمنت ورود سرور انبیا محمود السنه اصفیا ـه ختم
نبوت شده بر زبان او مصحف ختم آمده بر شان او تر زبان وشاداب خاطر کردیده بمقتضای من شم
رائحه طیبة وصلی علی صلوة فقد نجا من النار آماده تحیات ابد شوند وبیش سر فائز دواصل کردند اللهم صل
علی الحبیب الذی احب الطیب ایضا منه افاضه فیوضات ثمر البرکات فیاض حقیقی شامل احوال استقبال
ریاض امانی وآمال حضرت شمایل صورت ومعنی بوده باعث شادابی وشکفتکی ازهار خواطر کزین آل یکن
مثال شواد در کلشن اقبال نو دین خال وآشوب تقریب عین الکمال زمانه وزمانیان رساد صورت
اشتیاق هر چه در جلوه کاه صحن تحریر پذیرای نمایش است درون مرتبه ظهور خواهد بود واز معنی اصل بغایت
دور خواهد بود در نقش تصویر آن هیچه ن خامه اسا بر خود نقشی کشیده نیست وانطباع تحصیل حاصل
بسته یوشاهده کنه کمال آن بوصل صافی حوالعتوده یا اظهار صفا مطلب لازم الادا می پردازد کردان

واوان فراق وصول نامهٔ عنایت اول در مرتبهٔ تسلیه فرمای خاطر حیرت آلود گردید و طبیعت را که حضیض کاہ برود
دانتظار باوج جمعیت و استقرار رسانید امید که تا ادراک شرف حضور بهمین آئین بتواتر ارسال حقایق
حال خاطر اخبار طلب را فرحان و مسرور و نشاط آگین و موفور السرور می فرموده باشند بعضی از رقعات منشآت
خرافات آیات که تنزو لیعضی عنوان صحیفهٔ نجات و زلال سرچشمهٔ حیاتست از مرقومات این نارسای بی
کمالات که پیش آن عالی قدر والا درجات معنون و قابل امتیاز است اگر بابلاغ در آید سواد دیدهٔ تمنای بعضی از
احبا خواهد بود دست ویکم ذی حجه میان شیخ محمد تقی از خدمت فتوی این قلمرو حیات مستعار معزول شده
بمقتضای طلب حضور متوجه کشور بقا و سرور گشت **الغیا سنه** گلشن همیشه بهار حفظ و حمایت الهی
نضارت بخش ذات قدسی نفحات آن قبلهٔ گلگشت خرامان بستان کمال دستگاهی بوده جنید و دامان
تمنا را مالامال گلهای عنبرین نکهت حصول آمانی و آمال کناد دو در وصول این متمنا چشم زخمی از عین الکمال
زمانه و زمانیان نرساد و گلدستهٔ شوق را که انتخاب ریاض باطن اخلاص مواطن تواند بود کل رسید الطیار ساحت
دبستان عنبر آمو زنزاهت و طراوت آن بلبل شاخسار نغمات ترنم آیات اهتزاز رسیده بچهرهٔ آبروی
نوبهار محبت صمیم و صمیمی دیوی چمن زار ارادت قدیم خط البطلان کشیده است و بر گلبن اظهار ناکرین شمار
مشام افروزان شمامه رسم و عادت آرمیده چه هر گاه از منزل دار الملک ضمیر تا لب صد کشور چهان و تقریر
مراحل بعیده مسافت دشوار ایب انواع آشوب و آفت می بر جو تعلیمی متحقق باشد پس تو کل اشتیاق را لا ارده
والا انتظار حقیقت آئین از رنگ آمیز بهای لطایف این گلدستهٔ ارم رشک فردوس تزئین خبر که
با شکیبایی بی آبی و ساحسکهای سامان تر و تازگی و بی تابی چهره نخواهد نمود بلکه در نظر معنی شناس
ارباب رسم و عادت نیز پیش از نظاره انموذج اصل نخواهد بود لاجار نشر روایح عنبر آلود آن ریحانهٔ نضارت
آمود از شارع فسیح الفضای قلوب که ساحت ارض مقدس آن عرصهٔ دلگشای مینو سوا از هر دو غبار
مسافت مبرا و از شایبهٔ آسیب کلفت بعیار عوارض رنج و مخافت معراست بهمان نزهت و صفا مصحوب
صبا روح افزای چمن ارادت الصیال نموده باشمام شمایم اظهار حقایق احوال دماغ افروز حال عقیدت کمال
میکرده که وصول عنایت نامهای لطف پیرا هر لحظه تسلیه فرمای خاطر حیرت آلود فراق اما کرد یده زاویه گزین

رسید کوی حصول الم افتراق را اشارهٔ نمای تماشای گلزار انبساط و کامرانیست و قفل گشای ابواب بهارستان
مسرت و شادمانی اگر تا وصول بهار ملاقات بهجت آیات که او بهمین آئین نسیم عنبر شمیم عنایت با اهتزاز بوده
غنچهٔ طبیعت را تازگی بخشد هر آئینه مشام فطرت مژده وصول رایحهٔ امانی و از هار باطن بشارهٔ حصول نضارت جاودانی
خواهد یافت **٥ میرزا جلالا توفیق آبیک دلباد دلباد بعنوان مبارکباد جشن نوروز نوشته**
زهی جشن نوروزی بادشاه ؛ که زو روی نو یافت خورشید و ماه ؛ ہمہ حاصل کان و دریا درو ؛ در از ته عقد ثریا
درو ؛ فلک زو یکی ساده خرگاهی است ؛ در شش مطلع صبح آگاهی است ؛ سراپرده اش بسیط هفت
آسمان ؛ طنابی از و امتداد زمان ؛ چو آویزه زینت بارگاه ؛ شده آویزه گوش ماهی و ماه ؛ زر پیش دیده گشت
فرش زمین ؛ شد از مردم دیده مردم نشین ؛ چو رو یافت از فیض شاه جهان ؛ درو شد زمین روشن
آسمان ؛ ز بس بادشاهان زرین کمر ؛ ستاده چو خورشید بیرون در ؛ درو وسعت یار جمشید هیئت
نگارا دران رخت دیدنیست ؛ ز بس ماهرویان پر و سوده چهر ؛ ز هر گوشه پیدا هزاران سپهر ؛ دران انجمن
فرش انجم شده ؛ زمین بهر وسعت درو گم شده ؛ بود تا ز تاثیر گردان سپهر ؛ چو رو یک شادی و غم گهی
و مهر ؛ همه ملکو شاد درین سور باد ؛ همه چشم بد زین از و دور باد ؛ چون تاریخ عزه سوز فرخنده فال سنه اثنا عشر
مطابق اول فروردین ماه الهی سنه از جلوس اقدس حضرت خلافت پناهی بولادت با سعادت
شاهزاده سلیمان شکوه کامکار روزگار فال نیک اختری و بهروزی و شگون طفر فیروزی گرفته مسند
نشین سریر چرخ چارمین از فراز مسند سنبلی دندان ماهی حوت برخاسته بر پلنگ چهار پایهٔ حمل ربع
نشسته بر آئین بندگان درگاه حضرت شاهنشاهی زمین و آسمان را از ماه تا ماهی آذین بسته بوم و بر
این فیروزه منظر را در پیرایه گوهر در زیور سیم و زر گرفت لاجرم از مسند خلافت از فرط انشراح قدم
مسیه فرمان قدر توامان بترتیب جشن خجسته صادر گردید مستوفی وهم را بهدستی دبیر چرخ ابیر برارد
کسر و کسور خارج تماخرجش رو نداده و دخل دریا و کان و خراج هفت اقلیم جهان در خرج برداخت آن تخاریج
جمع او فتاده تبارک الله از این ترم نزهت آئین که چون دامن گلچین در خرمن گل نهفته و مانند غنچهٔ دل عشاق
در بزم وصال گلگل شکفته بزمی در در دیوارش چون عارض نوعروسان آراسته و سرتا پایش مانند

مرد قامت کلرخان پیراسته انجمنی مانند آینه مصفا در و دیوارش در زر گرفته و مردم دیده پاک بینان
از آن نسخه کتاب نزاهت بر گرفته تا این محفلی چون دل بی غم خوش و خرم و مانند نزهت آباد فراغ خاطر
شاد در شک فرمای گلستان ارم بسیط فضای دلگشایش چون لقای دوستان نشاط افزا و فسحت ساحت
گیتی ساحتش مانند امن آباد عالم راحت شادی نزاکت ده زمین بهشت آئینش بر یاقوت از فردوس
گوهر پوشش خود را بر روی ماه و آفتاب کشیده و بسیط صحن گیتی محیطش سواد اری ابر رحمت یعنی مشک دل
که یعنی نعم البدل این زنگار گون خرگاه مکلل است در برابر شامیانه آسمان مانند سرادق صبحگاهی از زیاده بالای
بساط و ابسا طرا فرو چیده بزمی صفا چو فکر دانا روی همه کاینات پیدا چون عارض دوست
در نکوئی در وی همه آرزو که جوئی بر صدر این بزم نوآئین تختی چون نطاق مجره مرصع بدرهای ثمین و مانند مطلع
بر دین گوهر آگین انجمن بسته آرای محفل سریر سرائی را آذین بسته و چهار رکن رکینش مانند کوه تمکین
بر جهات بسته مرصع نشسته زیبی گوهرین سریر که مانند ضمیر ارباب معنی غرق موج آب گوهر گشته و جواهر ثمینش
که روپوشش زمین زرین کرده چون دست گوهر پاش حضرت صاحب قرانی عالم عالم مال پامال گرانید
زرین او رنگی که از سنگ ... جواهر آبدارش کان سیلان از آب یاقوت سیل خونین از دیده کشاده
داز گون و لون مرواریه غلطان در گرداب آب و تاب افتاده از جرعه هوا آب زبرجدش رنگ آفتاب
بسبال تری بی خجلت در بر پرین دل از آب و تاب زمرد کهنه اتش آب طراوت در رنگ تازگی در چکیدن
یاقوت نمک پسندش مانند لعل نوشخند ترکان در قبول قیمت دندان لعل فارسی نمیکذارد و دهان حسرت
بتصویر چین بوس لعل بد خشانیش از زمرد عمانی آب بدهان می آرد لیکاه نگاه بران سریر عرشش نظیر
کرپایه کرسی سایه اش پای در خون یاقوت فشرده مردم دیده در گرداب مروارید غلطانش طوفان
چار موجه خورده هر کان تماشا گر بهنگام نظر چون سرمایه تمنا در لاس اللال آرزو گرفته که راه باز گشت
نگاهش بر هر جا افتاده مانند خامه تذهیب که زمین و زمان را در پیرایه زر گرفته بحیث یلتوین که قرده
سحاب کار بجائی رسانیده که سعادت پای بوس پایه تخت سلیمان ثانی بجشم چوبش دوده
و طالع ارجمند نگر که جگر گوشه کان بدریافت این نسبت والا کارش بجوبی بالا گرفته کرفته رفته در پایه

مضانکه

معموره دار السلطنه بود معتمدان سپرده غبار ملال و اختلال را از حواشی خاکروبان آن آستان شسته دست
از مطالب آنجا و پای ادب کوتاه ساخته بحواشی آن محض جان نثاری و سعی خود بدست آورده بفهود از ملال
زرین چیزها داشته سفر کرینده القدر جمعیت خاطر از محاسبات مذکور بدست آورده که اگر خواهد منصب اعظم خانی
را در بارگاه بادشاه روم که اشرف مکان ربع مسکون تصرف ایشانست می تواند خرید اما خلاص مهمت عرض
آنست که وظیفه بمردم مستحق صالح پاک دینه اران ملک مقرر سازد و در مدرسه نام نامی حجاب بارگاه بنده پرور
حضرت خاقانی باتمام رساند که تا انقراض عالم ورد زبان مورخان جهان باشد و خود دران مدرسه بحث علوم
دینی و فکر شعر که عبارت از توحید و نعت و منقبت اصحاب بوده باشد و دعای دولت روز افزون
اشتغال نماید و امید انست که از رفق کمترین غلامان برحاشیه ضمیر خاکروبان آن آستان غباری نخواهد نشست
بلک مطلب سخن چینان و عقبت کران که عدم وجود ایشان معدوم است بحصول خواهد پیوست که منصب اعظم
خانی و حکومت گجرات و عزت عزیز کوکه را باین محروم مناسب نمی شمرند ناچار جمیع گجرات را پیشکش
مرعیان نموده که ایشان را میسر نیست بدون بنده و ممکن که باین کمینه میسر باشد بدون ایشان ملک بستانند
چون آخر الامر نسیم لطف شامل الحال بوستان مطالب و مقاصد دیگران باشد و نسیم نهال امید و حقوق خدمت
بنده را بسموم محرومی خشکساری بخشیده بنده از عالم فدوی که بها و عاقبت اندیشها یکان ان
آستان جیب کلمه بعرض میرساند که جمعی که خاطر اشرف را از دین محمدی صلی الله علیه و آله و سلم بیگانه و متنفر
سازند حاشا که دوست باشند و کمینه که دم از نیکنامی میزند دنیا و عقبی می طلبد و دشمن واجب الاخراج باشد
اولا کار دنیا بازیچه ایست بی مدار و منحصر بر حرف دوستان خوشش آمد دین بدنیا فروشش نیست بهر عالم را
گوشش در هوش است پیش ازین سلاطین بوده اند که همه صاحب تمکین بوده اند هیچ بادشاهی را
دغدغه نشد که دعوی پیغمبری و نسخ دین محمدی نماید مادامی که چون مصحف اعجازی و چون چاریار باری پسندیده
پسندیده باشد و دشتی قمر باشال این چیزها واقع شود مردم قبول میکنند یارب دغدغه چهار یار بودن کدام
جماعه رامیشده باشد قلیچ خان که صفار ظاهر و باطن دارد یا صادق خان که شرف رکابداری از میر خان یافته
یا ابو الفضل که شجاعت و فضیلتش بجای علی و عثمان می توانه بود بخدا که غیر عزیز کسی که نیکنامی طلب

باشد بیت و مهر دار بر خوشش آمد و روز گذرانیدن اهل دید سه خلاف بهر کسی رد کرده که بر کز فعل
نخواهد رسید وفرقی که میان اکابر مجلس حضرت اعلی دبنده کمترین است همین است که ابو الغازی در فرمان بنده
اضافه نموده اند و دیگران کافران را بر سلمان ترجیح داده اند که بر صحف لیل و نهار خواهد ماند آنچه بر بنده واجبست
اخلاصست در ان تقصیر نرفت والسلام عرضه داشت سعد الله خان بجناب خلافت عرضه داشت بنده معترف
بعجز و قصور از اداء شکر ولی نعمت بعد از تقبیل قدسی آستان و تقبیل سده سدره مکان ذره مثال بتوقع عرض
بار یافتگان بساط جلال میرساند که صبح چهارم ماه بهمن بورود شرف نامه اسلاف فخر نامه اخلاف که نگاشته
دست حق پرست گیتی خدیو کیهان خداوند که جانم قربان و عالم بقربانش باد فرق عبودیت از حضیض مذلت
باوج عزت صعود کرد سرت کردم آنچنانکه حکم شده بعمل خواهد آمد و در عرض شش پهر بل ضیاب مهیا ساخته
نصف النهار امروز که شنبه ۵ ماه مسطور است از آب عبور نمود روز یکشنبه ان شاء الله الکریم ببهره خواهد
پس از تشریف فرمودن بادشاهزاده فیروزمند همت بلند اگر توقف در انجا ضرور باشد زیاده از دو روز نخواهد شد
چون بر زبان قلم حکمت رقم رفته که غنیم عاقبت وخیم بنابر آن ناکامی و نامرادان بدنامی راه فرار داد باز جواب بود
امیدواریست که چنین مقدر شده باشد که قلم خلیفة اللهی قلم تقدیر است واگر از بی تجربگی و بخت برگشتگی با وجود
ابتلا بقحط و غلا بر نگردد بمددکاری کارپردازان قضا و قدر و نیرنگی اقبال عدو مال با اعوان و انصار شکار
مجاهدان خونخوار است فرمان عالیشان متضمن حکم و مصالح و تدابیر که در جواب عرضه داشت دولت خان
صدور یافته و نقل عرضه داشت خان مذکور بر حقیقت آگهی بخشیده در باب بردن دو سه ضرب مکار تا باب ضیاب
بر اجه بیتهلداس حکم شده بود بار نوبی ساعت بردن ایشان تا به بهره تجویز نمود ساعت تحریر قلوه دار خان
رسیده بنگاشتن رخصت نموده شد آفتاب عالمتاب نیابت الهی تابنده و پاینده باد از بهار سخن
محمد صالح کنبوه افروختن چهره شادمانی بضیاء جاودانی و روشنائی یافتن چشم امید از طلوع نیر اعظم اوج شهریاری
یعنی ولادت سلطان معز الدین بن سلطان معظم والتماس نام از قدوت سید کان اعلی حضرت خاقان
صاحب قران ثانی مراسم سجدات و تسلیم و لوازم تعظیم و تکریم سده خلافت عظمی بتقدیم رسانیده معروض
رای عالم آرای آگهان آستان عز و جلال میگرداند که چون لطف ابدی و عنایت سرمدی حضرت ایزد

ذریعه سلوک خواهد بود و حفظ الغیب بقدر توانائی رسم مخلصان و محبانست و چون عذر اینکه از دست بنده
چه خیزد یقین سمع نخواهد افتاد معروض میدارد که بوقت کذشتن عرضه داشت ایشان که بسیار بوقت
ملک اگر بیشتر ازین میرسید بوقت تر می بود آنچه لوازم اخلاص باشد بتقدیم رسانید با جمیع اعزه درین باب
متفق بود ملک کوی سبقت ربود و بحسبی اظهار حقوق خدمت سابق و لاحق بتخصیص عدم امداد مردم احمدنگر
درین اوقات شبی در مجلس بهشت آئین نوعی نموده آمد که موثر افتاده تقصیر دیر آمدن عرایض که موقوف
بوقت بوده از صفحهٔ خاطر دریا مقاطر بآب عفو شسته شد و بجهت اظهار عنایات بادشاهانه و شفقت و مرحمت
خسروانه ایلچی مرخص شده در فرمان عدالت نشان قیود مفیده که مطلب و مقصد دوستان همان تواند بود
از اعطار مملکت موروث و منع حکام سرحد از مزاحمت بحدود ولایت ایشان مندرج شد مجملا نشیمان
عظام حکم شد که صریح تعلیم نمایند که ولایت ایشان را بایشان مسلم داشته از شایبه تغیر و تبدیل مصئون و محروس
داشتیم و باطاعت و انقیاد که مقصد و مقصود بادشاهان از حکام ذوی الاقتدار همانست اکتفا نمودیم
و چون دوستان را غرض ازین مطلبی نبود نهایت خوشحالی رو نموده لوازم شکرگذاری بتقدیم رسانیده آمد
اکنون حضار مجلس شریف این موهبت عظمی را فوزی عظیم شمرده در لوازم شکرگذاری کمال سعی
بتقدیم خواهند رسانید چه سعادت یکجهتی بصاحبان دولت عظمی باعث رفاهیت خلایق که بدایع ودایع
خالق اند میشود و ایمنی عند الخالق والخلایق مستحسن است و بحمد الله که بدولت اعقل ابنای روزگار اند
خود بخیریت تصور فرمایند که در موافقت تخصیص وقتی که مملکت موروث از خلل ایمن باشد چه فواید مندرج است
بحمد الله که این دولت شرف روی زمین از آبا و اجداد یاگو ده و هست و ان شاء الله تا قیام قیامت
چنین خواهد بود مصراع بلقمان حکمت آموزی چه حاجت رفعت پناه شریف بدی اراحوال
و مقتضی المرام بهر چه زودتر بنوعی که بعد از وصول مخلصان ملازادتحن در مجلس بهشت آئین بیشتر از بیشتر
پیدا شود تکمیل خواهند فرمود زیاده ازین جرات حد خود ندیده اند بدعا اختصار می نماید ظل رافت و شفقت
و عدالت الی یوم القیام مستدام باد بالنبی و آله الامجاد قابل خان بشیخ میر نوشته داد و دست زمانه
بی غوغا نیست دیگر ما را دماغ این سودا نیست تا چند غبار کوچها نشاند آن قطره آبروی

مادریاست همواره وجود شریف آن خلاصهٔ خاندان آل ولایت تا ملك زینت افزای انجمن دولت و
اقبال باد بعد تبلیغ دعوات وافیات صبح میگردد که اگرچه بمقتضای سنت قدیمهٔ ایزد جهانبان جهان آفرین
که جمیع ذرات وجود از خوان آلا ربی منتهای او بهره مند و با نصیب اند افراد نوع انسان را از نشاه تعلق
اسباب تعیش بی کسب و تردد میسر نیست و از ینجا است که هر صنفی از اصناف زنام علی اتفاقات
مراتبهم بکسبی پیش گرفته و چشم از حسن و قبح آن پوشیده در تحصیل ما یحتاج امر معیشت خویش سعی بسیار نماید
مصراع فکر هر کس بقدر همت اوست لیکن چون رزاق علی الاطلاق همت نعماده طایفهٔ درویشان را که این تعلقات
با وجود آلودگیها منسوب باشان است بحکم کریمهٔ و من یتوکل علی الله فهو حسبه در لقمه و خرقه فرو نمیکذارد و برای
روزی مقدر هرچند نان جوین باشد بهر سو نمیدواند و این حقیر را که سی و شش مرحله از مراحل زندگانی قطع
نموده و خلاصه آنرا صرف تهیه اغذیه چرب و شیرین و البسه نرم و رنگین ساخته در بن شغل نقد عمر بباد داده
سر و برگ آن نمانده که بعد ازین آینده را مثل گذشته بگذراند و در تحصیل اموری که رنگی از بقا ندارد و بابت
بیش نیست و کرای تحمل متاعب و محن نمیکند آبرو بریزد و مع هذا قوهٔ بنیه و دوام صحت و جمعیت
حواس که عمده اسباب دنیا طلبی است نصیب این ضعیف نشده بنابران عزم آن دارد که اگر توفیق رفیق شود
و سعادت یاوری نماید پای در دامن قناعت پیچیده بتدارک ما فات بپردازد و بقیه عمر تلف گشته را
در یمن گوشه بوضع موروثی بسر برد بحمد الله تعالی که در مدت که بخدمت آن آستان دولت سرفرازی
یافته از عنایات مستقبل آمال و آمانی عالمیان که مقتضای ذره پروری و قدردانی درباره این بی مقدار مسدود نیست
استغنا و جمیع مراتب عزت دولت و کامرانی و عشرت بوجه اتم نموده نفس کامجو را که در طلب جاه آرام نداشت
از زندگی دیگر نمانده که منتظر حصول آن توان بود و ان قدر دانی نعمة الله لا تحصوها چون آن ملاذ اهل معنی قبل ازین
بچند گاه التفات فرموده بودند که بتقریب بعض مطالب تصریح میداده باشد لهذا از روی وفور اعتمادی
که بر مهربانیهای ایشان دارد اظهار این مطلب را که اگر خود متصدی عرض آن میگشت خالی از تصنعی
نبود بلطف ایشان واگذاشت هرگاه مناسب دانسته توجه نموده بمسامع والا برسانند وفق الله وایاکم بما
یحب و یرضاه ابو طالب کلیم شیرینیم و نغز سخنانم تلخ است کام همه عالم از زبانم تلخ است من هم

من هم از خویش درعذابم که مدام از گفتن حرف حق دهانم تلخ است خانخانان بخواجه ابوالحسن نوشته
ایزد بخشنده ببخشایش عموم بخشایش خود را خصوص نواب اقبالمند از جهات نیکو ارجمند خواجه نیکو دان
اعتضاد دوستان درست پیمان ساخته آرزوهای دولتخواهان شایسته الفاظ از توجهات ایشان
برآورده خبر کرد اناد باعث بر ارسال این رقیمه وداد اولا یاد داده خود باشکر گذاری ابدی نهاد و ثانیا
دعوات خیر سمات و خواهش اخبار افزایش دولت و عظمت آن ملك سیرت و در هر مرتبه بر غیر غالب
بودن و رنگ بیکانگی از صور یک جهتان زدودن و در نظر اشرف ترقی بر روزه حاصل نمودن و اینهمه مطالب
را نصب دل و دیده این خاص الخلوص کردن است میسر باد امیرخان بجعفر خان نوشته بعد الحمد للّٰه کلام
سعادت انجام که خورشید زرین قلم رقم تمنای آن از دیر باز بر لوح خاطر می نگاشت رسیده و رمان
قران که فلک بلند اختر چشم در راه انتظار او داشت آمد یعنی مسند وزارت از جلوس همایون آن
بلند اقبال سعادت ابد اندوخت و بساط عظمت از صدرنشینی آن والا اختر دولت جاوید فراهم آورد
ساز نشاط سیر آهنگ و بلند آوازه شد و چمن انبساط نضارت آمیز و تازه تا عروس شکوه رونق
کامرانی عشوه انگیز است و گلشن بهشت بهار عیش جاودانی خنده زیر لب معشوقه طرب برنگ گل
خندان و چهره عروس عشرت از طراوت رشک گلستان باد حقیقت خان دوم بیرزا محمد اصفهانی دیوان مراد بخش
نوشته کامیاب مطالب دارین باشند بیت یکچند دلم بمهر آموخته بود وز بزم وصال دیده بر دوخته بود با
دیو شیانه ترکتازی آورد بر باد بداد آنچه اندوخته بود اول کلمه را آغاز که محض دوستی است نمود آنکه
با فزونی این قدر شغل و مرتبه یادآوری دوستان بی ریا فراگذاشتن و برجا داشتن طریقه محبت و وداد را چون
با علی مراتبی که بیش اعلی همت دوستان بی ریا است رسند حال بر چگونه باشد مصرع بکن بکن که نکو
مغرران چنین کنند بیت مراتب دوستی و پایه دوستان و بلند اشرال ایشان و زیادتی احتیاج بدیشان در
افزونی مرتبه و شغل در کتب اخلاق خوانده اند من خود لاف آن نزنم که بآن شرایط دوستی درست بودن نیات
و شواهد آن املاین لاف توانم زد که از مسلقان عصر توانم بود موفق بتوفیق ایزدی بگفتن کلمه بسیک بسیک نور دنک
زند که منظره شرف زاده الله شرفا و تعظیما کنایات فرستاده و طریق ان ساکن سورت بتفریق فرستاده

بوده صحیفه که بنام نامی بود چون ایشان از اشتیاق ورود خبر سلامتی آن دوست میمنت تحمیل سوال داشت
احوال خیر اندیشش مستلزم حد نامحصور است بعنوانی که بیدانه گذران و چون دیگر بنده های مشغول و از حسب الحکم
همایون در لاهور عواقب امور بتجربت مقرون باد بحق الحق والاهل میرحسین بطالب خان نوشته این مسکین
مسکین محمد حسین الحسینی را که روزگار در زاویهٔ خمول و بادیهٔ اول در کشاکش هموم و شداید غموم انداخته برای
احوال بیکاره و نا ملایم آلوده گشته اضطراب خدمت نواب مستطاب جبل کاهی والاجناب سپهر شکوه رسیده
در روز بازار مراد در دو مکیدو آورده و ریاض طرب آسیب حرم خزان یافته و لشکر اندوه بخلوتخانه درون تاخته قطعه
شبها بر شب من و چراغی مونس شده تا بکجا بروزم کاهی بکشم آه سرد کش که از تف سینه برفروزم
نمیدانم چه چاره سازد و در خدمت ولی نعمت بکدام مقوله پردازد که بی پرواز دوای مشکل کشا که سالها در نوایب
حوادث باقدام تحمل راه مصابرت سپرده بود و در ظلام مصایب کوی اصطبار از همگنان ربوده آب تمکین
و سکون بر آتش اضطراب نمیزند و التهاب لوایح آن نمی نشانند و مع ذلک لشکر شوق ملازمت بیشانه تاختن
آورده و قواعد صبر و سکون را بر تیه متزلزل گردانیده که بیان آن در امکان این بی زبان نیست ظاهرا هیچ
میسر و ممکن نمیتواند باشد مگر از مهب الطاف ربانی نسیم عنایتی وزیدن گیرد و از افق عنایات سبحانی برق شفقتی
جستن نموده برافت دولت و اقبال که خواجه تاشان آن آستانه را انتمائی نموده بمساعدت توجهات خاطر
ملکوت ناظر رفعت کران خواب بیدار گشته بیاری توفیقات چنانچه مخطور خاطر مکسور است بعد از رفع برخ
بسرما در مسلک معتکفان حریم قدس اندراج تواند یافت مصراع رهروان را شب تاریک دلیلی باید
بر دانش کو در این هنگام که روزگار موافق بود و اختر مساعد ذات مقدس بفرمان پذیری هوا و هوس
که [illegible] جمعی همیدان که بجهت اغراض نفسانی خود سود و زیان افعال و اعمال بمیزان
نظر نسنجیده با آنکه بطور بهایم قوت تمیز نداشتند از طریق حزم و احتیاط و صیانت نفس و عرض جاه بال
یکسو شده و ابا فاری از خارستان هوا پرستی ایشان در پای ستمزدان دوستخواه بود هر چند بلطایف الحیل
مفاسد ارتکاب آن امور ناپایست خاطر نشان می شد اثری بر آن مترتب نگشت و استماع آن
دور بینی دوراندیشی [illegible] کجا بوده که مصاحبان و ملازمان صلاح حال صاحب خود منظور داشته مشتبهات منع آن

و مستقلات قریب الانتقال را در نظر ولی نعمت همیشه نکوهش نموده دامن دولت را از لوث ناروا بنهای شرعی
و عقلی منزه دارند باری گذشت آنچه گذشت ترصد خیر اندیشان وفاکیشش بعد ذلک آن بود که از گذشته عبرتی پیرو زهد
زمان حال را آن نکوید و سیر نگذارند و در تمام تدارک مافات و استغفار از زلات بوده باشند لا اقل آن دل دوستان
خود نبوده ای که ذات گرامی معروف ترهات مغلقات سکه قلندری با استلذاذ از شرب خمر و درد سر خمار شود بهر حال
در حال شکر اول است شکر دادار بی همال که ذات اقدس قرین صحت و سلامت است از دیگر کدورات خاطر جمع
نباید داشت که قیوم کاینات بمقتضای مصلحتهای که او داند هر گاه خواهد گلی از زیر گیاهی خود را بپایه والا رسانیده
و گلستان همیشه بهار سرور جاودانی کامروای حصرت و مشقت گرداند بجهت مزید تنبیه و آگاهی و یا بجهت دفع عین الکمال آن
زبده امکان را مورد یک چند امتحانات و آزمایش میگرداند تا بپاداش آن تصاعد بر مدارج مسالک اقبال نموده
بمسرت ابدی فایض گردد و لنبلونکم بشیء من الخوف والجوع ونقص من الاموال والانفس والثمرات منتظر ورود
فیوضات غیبی و توفیقات لاریبی باشند فرد کسی که هما بود دولتی را اگر او نجوید بجویدش دولت
عارف ربانی بابا طاهر همدانی باین کلام تسلی بخش خاطر مستهام است بیت خرم آنان نه سر دارند نه سامان
یا نه سیم و نه سامان نه بدامان بیک روزی بنا کامی سرارند ای روزی که دل امید بدامان نشینی از حد گذشت و
گستاخی بنهایت رسید بدعا ختم کنم والسلام علیکم اولا و آخرا جواب طالب خان فقیر ابوطالب در ظلمتکده
تنهائی نشسته و در بر روی آشنا و بیگانه بسته منتظر فتوحات غیبی و فیوضات لاریبی بود که اشعه التفات آن
معدن سیادت و امانت طالع و بارقه لعقد آن منبع افادت و حکمت ساطع شده مونس دل غمگین و انیس
خاطر حزین گردید بیت خانه با کو مخواه امشب چراغ عاریت کرد روشن در این ویرانه مهتاب آمد است
اگر در مقام توصیف عبارات و توصیف استعارات آن کتاب کریم درآیم عاجز خواهم شد چنانچه گویم کن بعض الحسن
ما البلیار روشن علی حاتم بالسخاء خواهد بود بیت سخن آنچنان سحر پرداز بود که صد پایه بالای اعجاز بود
در غم آباد اصفهان جز تنهائی و دلگیری کسی نداشت اکنون رفیقی همچو دوست جانی پیدا شد که در همه جا بهمراه [illegible]
یاد صحبت توان داشت سرزنشی در باب اشتغال مشتبهات و مستلذات شده بود بحق دوستی قدیم که نه
ترهات بیکه قلندری بگوشم رسیده و نه بسبب شرب شراب درد سر خمار کشیده ام بیت الحمد از بن تو ان

بستن بسیار فضا حسن این بوسیر فی بانع آن جو کوهری با نامه شریف رسید که یکی از اکابر اتفاق
نزول در تبریز افتاد و در کوشه مدرسه بعبادت مشغول بوده که آوازی از خارج مسموع او شد از غرفه حجره ملاحظه
نمود جمعی را دید که سر بریده در دست دارند و در روشنائی آب ملاحظه نموده تاسف میخورند که ملا کردیم مجلات ...
این حال مشاهده آن بزرگ شد و در مرتبه چهارم سر مطلوب بدست آورده رفتند چون صبح شد رخت خود بر بسته
عزم سفر نمود اعیان شهر بخدمتش حاضر شده التماس در توقف نمودند در جواب فرمود که ای عزیزان من در شهری
کاری که سه مرتبه قتل باشد بکنم اما کمان غلطی را حکم چون مناسب حال فقیر بوده بتحریر آن جرأت نمود امید که
حق تعالی مردم عالم را انصافی بدهد آنچه تا حال نوشتم ضروریات نشاء صورت بود اگر بهمان اکتفا کنم بلکنون خاطر خود
نکفته باشم و یاد دوست خود نفاق ورزیده باشم ای سید هوشمند وای فاضل ... امور دنیوی القدر ندارد
که بواسطه انتها داعدام آن آدمی عمر گرامی خود را که بدل ندارد صرف غم و غصه سازد ـه دنیی آن قدر ندارد
که بر ورشک برند با وجود دمه شش را غم بیهوده خوردن هر مرتبه که ملاحظه سامی روشنی بخش دیده دردمندان
میکرد سراپا تاسف و تحسر بر ایام سابق است اگر دیده حقیقت باطن بین باز کنند ظاهر میشود که حال امروز نسبت
بماجل بصد مرتبه بهتر از سابق است آن امر خطیر را موافق رضای خالق و پادشاه از پیش بردن بسی
مشکل بل محال بود و فائده دنیوی معلوم و عقبی هم از دست رفته نعوذ بالله منه بحمد الله که در خدمت ولی نعمت اکرم
سهو و تقصیر که لازمه نشاء بشریت است بسیار واقع شده اما ننگ بجای از این فقیر سر نزده که باعث خسران
دنیا و آخرت باشد کوشه گرفته روزی بشب میرسانند والله تعالی روزی میدهد مصراع هر که بیتی کمیب
در آسوده تر حدیث صحیح یا ابن آدم لا تخف فوت الرزق ما دامت خزائنی مملوة ابدا اینطور شریف در آمده باشد
پس تاسف بر ایامی که ... باشد خوب نخواهد بود ـه تو تقصیر خود افتادی ازین در محروم
از که می نالی و فریاد چرا میداری اشارت در باب اشتغال بتلافی مافات و استغفار از زلات نموده بودند
امید که حق تعالی توفیق دهد که بی توفیق انجنین امور میسر نیست اما اشتغال بتلافی مافات بی ...
خماری نشود ... از مطالعه مناجات شیخ الرئیس ابو علی سینا ظاهر شود مخلص چه نویسد محمد خان مرحوم
بخان علم نوشته ... نامه را انگارش القاب و گذارش اداب آراستگی بخشیدن رسمی است دیرین

رسمی است دیرین دست فرسوده عوام عرض اشتیاق و شکایت فراق کهن طریقی است اکثر کوب اقلام شکر و سپاس
منعم آغاز نیست بی انجام اختصار و اختتام بدعا انجامی است بی آغاز لطف اشتیاقی کلک معنی آفرین مرا اکنون
سر آسیمه دارد در برابر چه نویسم که نوشتن آرزو نامجوانمن چه رسد ایضا بعزیزی نوشته از رشحات کلک
گوهر بار چمن خاطر پژمرده ام گلگل شکفت و از تفقدات بی اندازه دل افسرده ام پیوسته ... برخود بالید
ناسود چمنهای آسمانی برهم دلنوازی و مهربانی منت طل کردید زبان سپاس گذار از شکر بیت
و مکارم آن معدن مروت و جان خاطر است من که از ریزه خواران فیوضات صوری و معنوی ام اگر از دعا محجاب
و نیاز نیم شبی ترشحی بکشت امیدم رسد شفابخش دل بیمار خواهد بود فرد باین امیدهای شاخ بر شاخ
کرمهای تو مارا کرد گستاخ تاریخ از حیات مجهول الکمیة باقیست سر رشته دعا گوئی و ثنا خوانی از دست بداده
آماده خدمات شایسته است ـه من آن نیم که دهم نقد دل بهر شوخی در خزانه بمهر تو و نشانه تست
پاس رسم و عادت کار هر آشفته دلی نیست من بی مایه معنی مقتضی آن شغل چون توانم شد هین که محبت
دوستان را در دل از دل عزیز تر دارم و آن گرامی گوهر نایاب قدرشناسم مغتنم توفیق نیکی و نیک اندیشی نصیب
در فقیدی کرد آباد ایضا گلدسته ریاض محبت که از نسیم جانفزایش دماغ جان تازه کرد و زینت بخش
فرق نیاز مندی گشت یعنی از ورود نامه گوهر نگار که برشکنش پیوستی دوستی عهد سجلی است استوار
فرد بهر نقش جهانی ارمغانی بهر سنبتی بهاری از جوانی غنچه امید در گلزار اقبالم شکفت خطاب بر بر از استعداد
مطالب خود را مخاطب ساختن است در صورت عذری که از فرستادن مکتوب مرقوم قلم گوهر بار ...
نیز می تواند بود اگر چه در پاس شرایط رسم و عادت کوتاهی شد لیکن در ذکر مناقب و اداء حقوق دوستی و
اظهار کلمة الحق زبان دراز است حسن عمل و کارنامهای که در لوازم خدمتگاری و ملک ... از ایشان بظهور
آمده دستور العمل حکام روزگار می تواند شد سیاحان بسیط زمین زبان را بتحسین و آفرین گویا دارند و اهل
انصاف بزبان حال میخوانند ـه ای که شنیدی صفت روم و چین خیز و بیا ملک سنائی ببین
الحمد لله والمنة که خداوند بنده های خدا ایم از شما راضی و شاکر اند ازین مرهبت که شما را ارزانی شده
سلسله شکر و ثنا ایزد توفیق بخش را پیوسته در زبان دارند و این نیاز مند را از مخلصان شمارند

ایضاً تشنه لبان دشت ناکامی را از سرچشمه مداد جان بخشی فرمودن از آن خامه و بیان زیبنده داد دات
طبع ابداع نگار در سخن سبحان دارالملک معنی بی تکلف و تصنع مرغزار سبت خدا آفرین از بهار خاطر سر زده
شاهد معنی بی حسن خط در زیور عبارت نظر فریب گشته یوسف را بالباس حسن بیازار آوردن از قدر و قیمت
او چه کاهد من بی معنی کجا استعداد آنکه در خور شایستگی مطالب مقصدی سخن پیرائی و عبارت آرائی شوم حرف
راه به دریا ساختن آب خود بردن است و سنگریزه را بنازگان کردن از بی جوهریست لاجرم خود را از این
خامکاری باسپاسی نموده زبان خامه را عنان خواهش باز کشیدم ایضاً زرشته قلمت چون گل بهار
شگفتم بیک نسیم عنایت هزار بار شگفتم آنکه مخلص را باعدم استعداد دستور خطاب داشته کلک معنی ایجاد
دلنوازی یاد فرموده بودند پیرهن پیرهن بالیدم و چمن چمن شگفتم شاهد معنی را بی مشاطگی خامه و چهره پردازی
عبارت و خط و خال استعارت بجلوه گاه بیان آوردن و سخن را از سرچشمه مداد جان دادن اعجاز بیان
است حرف خضر و آبحیات در ظلمات امروز در تم بندیر صدق است اگر نقد جان را نثار این کلک گوهر بار کنم
هنوز در این سودا صرفه برده ام س ای ترا ملک سخن زیر نگین آفرین بر کلک معنی آفرین گرامی ملاطفه را
سجل سعادت دانسته فخر و مباهات را ذخیره نهادم میدانم که در برابر چه نویسم که جواب آن از زر و بال طبع
سبک سیر اندیشه گرانی میکند و فطرت رخصت نمیدهد که عامیانه صفحه نگارم ناگزیر بدعا و نیاز ستدی بنیاده
جستم و خود را از آسیمه سری باز خریدم الله تعالی آن برگزیده صورت و معنی را پیوسته از فیض فضل خویش
بهره مند داراد ایضاً ضمیر اشراق پذیر مورد الهامات غیبی باد منت خدای را که دل یکتا پرست از محبت
دوستی مالامال است و به ثناخوانی و سپاس گذاری آن مخدوم بی نظیر دمال الریز نعوت جلال انفس
از ایامی که دلم بناکامی محبت حسرت اندوختی و از کوتاه بینی و باطل گریبی زبان زده جاوید بودم و غنودگی بخت
که بیدار خواهی فتنه و آسیمه سری خرد و ملال خاطر از آن تولد کند مرا امروز ناکامی نشاندی از آن سرچشمه
مراد لب تمتع تر ساختم و روزگار بغفلت بسر آمد و چه گرانمایه جواهر انفاس که بغارت نادانی رفت
اکنون بحمدالله که کوکب اقبالم به برج فضل و شرف صعود نمود و طالع در ترم از گران خواب مستی سر بر آورد و بیاد دریا
همت در همنونی سعادت در دولت بررخم کشود و نشست اندیشه از غار و خس کدورت و ملال

کدورت و ملال رفت و روب یافت امیدم تازه شد دلم بر خود بالید ظاهر و باطنم یکرنگی پذیرفت که بر ذات خویش
کرمی سپر ناشناسائی و ناروائی شده بود و فروغ قدر و بها گرفت هم شمول عواطف بی کران گشتم و هم محسود
ابنای زمان شدم گاه خود را ستایش میکنم و گاه دل را نوازش میفرمایم امید که وظیفه تیمار و تربیت و رابطه
عنایت و ملاطفت از این تنک مایه نوکیسه باز نگیرند و پیوسته مثال جاوید زندگی از پیشگاه مکارم ابدی بنام
این نیازمند رقم نموده خامه سعادت طراز گردانند ایضاً عرض استعداد و عبارت آرائی نزد این بی استعداد
از ادب دور و ترک رسم و عادت اظهار رعونت و غرور چه نویسد که بجا آوردن خداوندم از زر دگریز
گاهی بهتر از عرض سوانح و شرح دقایق نیافتم فرد ما را ز خاک کویت پیراهنی است بر تن آن
هم ز آب دیده صد چاک تا بدامن شیر کلبه احزان را از بوی پیراهن یوسف چشم امید روشنی پذیر
مرا بایست این آرزو گردد پیش دستی شما مرا شرمنده ساخت نزدیک بان رسیده که پیراهن شکیبائی
چاک زده دیوانه وار بی پا و سر قدم بباد یه ناکامی نهم این عمر چه گرانمایه مفارقت میکند از ما است
که بر ما است ایضاً منه ترا هر کس که با من سرگران ساخت زبار غم سبکباری نه بیند
صحیفه شریفه که مصراع مصراع تا سیه رویی شود هر که در وغش باشد ختم فرموده ارسال داشته بودند
شرف ورود اتفاقی داشت و کدورتی که بعضی توهمات باطل در خاطر داشتند ظاهر شد س
رنگ دروغی شده میبرد نشین گفت قضا کان من الکافرین بر چه سر اندیشه بکر بیلدن مثال خود
فرو برده لگایو نموده امری که باعث آزردگی خاطر آن عزیز باشد در خود نیافت بالکه سید علی کاشانی
چیزی چند نقل کرده بود آنرا موجب صفای خاطر اخلاص سرشت از صدق محبت عاری دانسته بزبان قلم
نراد کر شیاد احل بر ضعف اعتقاد این صداقت نیلو تعبیر باید چون مدت فراموشی از صحو گذرانیده بود تو زبان بیانی
متضمن شکایت یعنی بخدمت شریف نوشته بود جواب آنرا بان بهواری نوشته اند که معلوم این شکایت
نمیخواست کلمه منتخب طراز و ازبان ملک صداقت و مردی در برابر سیاق کلام خشونت نظام ایشان بنوبت
چون اداب محبت مقتضی احتمال مقاسات شداید فضولی دوستان نازک طبع است تشاد سطلوبی را
گوارای طبع خود دانسته تحریر آن مصدع نشد و اگر نه ره در ای خنک در راه محبت اند تمشرب عذب

اخوت را که ریاضت یا شد شایسته آن بود که خرده خرده بین را ممیز صدق و کذب کلام بی نظام تمام ختم
با دل خود می سنجید و الا زراه یکایکی و اتحاد مواد بخشش تعلیم آورده محبت خود را آگاهی میداد تا اگر رنگ شبهات
بدلایل معقول می توانست گرد غبار خاطر شریف برطرف می ساخت و الا این دوستدار بتقصیر خود قایل شده استغفار
می نمود بهر حال فقیر متاع خود را از دزدان سخن چین نگاه میدارد امید که آن مهوش نیز آگاه دل کالای صداقت از
دست سیه دلان مکار زبان محفوظ دارند تا محتاج بآن نشوند که در جواب نامه احباب این مصرع مبتذل بکار برند
اگر بعد از تحقیق صورت حال بر خلاف مظنون ایشان جلوه ظهور دهد زنگ خجالت بر رود و دود س سخن بسیار
بود اندیشه کردم ش بگفتن خموشی پیشه کردم شکر الله تعالی ایشان را مهربان دارد و زنگ کلفت از آئینه ضمیر منیر که
وقتی سنجی ارباب تمامت نشسته برطرف سازد ایضا اتراک کشتی تن از تلاطم بحار بیمایی یا نگاه
و چهار موجه عناصر تباهی مانده باشد اگر در ارسال نامه و پیام معترف بعجز و قصور گردد دوستان انصاف گزین
معذور شمارند لیکن زبان خامه ام لکه پرستش دوستانه و کیفیاتی را سرمایه سعادت جاوید دانسته خاطر
پا برجا را در گرو تفرقه نداشته ام دعا اکه جگرگوشه دل محبت کیش منت آبروی چهره عزت فروش
شناخته ام ایزد سبحانه تا دارد بر نیم دارد بنزاد و خان بمیرزا محمد رضا نوشته هر چند صاحب تقصیر هستم
با وجود آنکه باعتقاد خود نیستم و این را هم تقصیری میدانم اما سزاوار این قدر بی عنایتی که حرف و کلمه یاد نفرمایند
نخواهم بود س بر پاره کاغذ دو سه خطی می توان کشید ش دشنام و هر چه هست غرض یادگاریست
چون دیگر طاقت طاق شده بود و تاب تغافل آن مجموعه خوبی نمانده بی اختیار ملک باختیار این دو کلمه
کلام انگیز رقم گردید انتظار بسیار کشیدیم که شاید از جرایم ناکرده بگذرند و بیاد رسمی خوشوقت سازند
نشد چاره بغیر از بی حیایی نماند لاعلاج باین دو کلمه مصدع گشت سواد مکتوب به خان متضمن تهنیت
عید فطر و منصب باشرف خان گلشن کورنش و چمن تسلیم را آبیاری سحاب بهار صفای طویت
و تازه کاری رشحات جویبار ریاض خلوص عقیدت قرین نضارت و خرمی داشته در مقام ادای مراسم
عبودیت جبهه نیاز بر کف ارادت و دست اخلاص بر فرق سعادت میرساند حیرت گریبانگیر
فکر دور اندیش است که چگونه اولا طوطی ناطقه قلم پریشان رقم را برات صحیفه عرض مدعا شیان منابر گناه

بحث دلم ... ایا ... سالمان ... ایضا

مبارکبادی عید سعید گویا سازد که گویا چشم معنی بین عندلیب بستان سرای قفس صورت محو
نطق آفرین هزار دستان نزهت سرای عالم معنی چنان می بیند و میگوید که همانا همای عنقا لقای اوج
عنایت پادشاهی و عنقای هما سیمای تاق لطف شاهنشاهی بجناح اجنحاج در هوای معاینه
بپرواز آمده لب مقال و زبان حال را بدندان اعتراض لزوم ترجیح مرجوح گزیده دارد و چسان تهنیت
موهبت کبری و مرحمت عظمی حضرت ظل الهی پردازد که فیروزی عالم افروز عید سعید نوید عاشق
است معشوق منش و معشوقیست عاشق روش گاه بساز عشاق عجمی و فاق چنگ در راست
آهنگی قانون حجاز زبان درستی نوازده در عراق مخالف ارادت از طوق کمانچه هلال حلقه هلالی چون دایره
در گوش پرده نشینان حصار هوش می افکند و گاه بساز معشوقی آهنگ کرده در مقام خارادلی
بمضراب گوشه ابروی هلالی دل بی نوا را طنبور صفت بلند آوازه فغان ساخته بر تیز تیز نی خالفت
در ناخن مصاحبت می کند بر بهه از زبان برهان قاطع تیغ هلال شمشیر جفا بر روی لعبتان خیال می کشد
و ساعتی از آوان بگوشه کمان ابرو نو دست تفکر را چون کمان حلقه بر قفای تحیر می پیچید وقتی از
سر نیاز با شاره گوشه ابروی هلالی مه عارض زهره طلعت مهوشان پرده فکر را در محال خیال
و حجب ناز عاشقی است معشوق نما و زبانی ازدوی ناز شیوه هلال ابروی پری رخ دم عطارد رقم تشریح
قدم عشاق معنی طراز را در کارگاه صورت پردازی معنی سوز و گداز از مضمون ناز و نیاز معشوقیت
عاشق نما سبحان الله بوالعجب عاشقی که لعبت شام فراقش با آنکه آبستن صبح عید وصال است
لحظه با غوان کاری دیده خونبار دامن چمن این سپهر طارم را از خون شفق رشک لاله زار کرده دلم
بر زعفران ریزی گونه خزانی رنگ نیست و رنگ خجلت بر سیمای سپهر سیمای بسته و عجب معشوقی که نوبت
ناز خون آشام زلف شام روز پوش شبروان وادی ادراک دقایق اخلاص را تیره دارد
و در حقی بکمال این جلوه های طاوس صبح دیده حیرت نگهت پیشه مشکل شبستان دریافت
حقایق اختصاص را در عین حیرت خیره که منم بساط آرای معارک استبداد بر سرای مدارک
غمکده جهان بوجود من عشرت آباد است و خاطر عالمی بقدوم مسرت لزوم من شاد عشرت

مدارک تحافون اخلاص ومنتهی المطلب تجرید بیشه نجات انزدران شفاخانه ارشادات اختصاص
ذره وار بتوفیق عرض حال شیر نشینان بساط انبساط عز وشرف که مجمع البیان استبصار تهذیب اخلاق
خلان وفا ومطلع الانوار طوالع لمعات فتوحات مطالع ضمایر اخوان الصفا است بل حدیقة الحقایق
است که نفحات ریاحین گلشن دانش باحیاء علوم لدنیه انس گرفته وروضة الصفائی است
که رشحات سحاب ربیع الابرار فیضش صحیفه کامله وتحفه کشاف اسرار را گلستانی رشک نگارستان
چین کرده برسانند اگر بمجلات سابقه وتکلفات ذایقه در اظهار روابط اعتقاد وضوابط انقیاد مبالغه
شیمه ابنای زمانست پردازد بمقتضای من تشبه بقوم فهو منهم در زمره متکلفان زبانی نیرین حقایق
افلاک یافته زیرین که حقایق قلبی ودقایق باطنی را که تعبیر از آن بهر چه کنند غرانست در لباس
جعل وانموده نزد اصحاب خبرت وارباب فطنت لب افتیکیهای بی اساس ونیکی‌های
در لباس متهم خواهد بود همان بهتر که بداب متا دین وسیاق صفای طویت دادا به تصدیق
مراصد خلوص عقیدت عمل نموده بتسلیمات قلبی وگزارشات باطنی ظاهر را باطن وباطن را ظاهر
کرداند ~ چند این الفاظ واضمار ومجاز ~ سوز خواهم سوز با آن سوز ساز ~ آتشی از عشق در جان
برفروز ~ سر بسر فکر وعبارت را بسوز ~ بر وقوف یکتان رموز اخلاص پوشیده نیست که هرگاه عالم
عقیدت خاصه اختصاص ظاهر با باطن موافق وباطن با ظاهر مطابق افتاد بمودای الظاهر عنوان
الباطن چون ظاهر را با باطن نسبتی وباطن را با ظاهر الفتی است صورت ظهور معنی البطون ومعنی بطون
صورت ظهور میگیرد مصداق انفعال آنکه از هنگامی که حرمان سعادت ملاقات صوری از عالم معنی
صورت پذیر گشته دیده ودل بی تاب را در آب وتاب اشتیاق وجان وتن پر اضطراب را در تب
وتاب فراق افکنده تا قریب ماه رمضان المبارک اشتعال نایره روحانی در تاثیر وتسخیر هیکل جسمانی
چنان آتش افروز مجمر آب وگل گردید که در عرصه این هنگامه کیر ودار شحنه تب گرم شده از رعشه
سبب آن لرزه بر اندام جوارح عنصری که کارکنان کارخانه انسانی اند افتاده جمعیت صحت
در بزم طبیعت سرد شده لاجرم تن ناتوان که سپند شعله سوز وسیماب بوته گداز بود جز آنکه بیمار گردی

چرا که بپا بردی توده مانکر خضر راه ظلمتان ظلمات بشریت بسر چشمه ماء الحیات زهر کی جاودانه ومستعار است
دست توسل بذیل استغفار مسیح توکل زند علاجی بنیافت عاقبت معلم طبیب کشور حکمت ازلی متعلق بجناب
شده از شفاخانه ونننزل من القران ما هو شفا در عمه از سر تو تن را جانی تازه وجان را توانی نو انرزه
کرامت فرموده دست تصرف انحراف از گریبان مزاج کوتاه گشته بپای طبیعت که کدخدای بیت المعمور بنیه بشری
است راه بامن نجات سپرد الحمد لله علی ذلک ظاهرا وباطنا سرا وعلانیة بعد از تشیید این مبانی موجب تصدیق
رسائل عرایض الی الآن ظاهر است حمل بر تقصیر نخواهند فرمود زیاده زیاده است بتوفیق مراد نیکوا ان عنقریب
ملازمت سراسر سعادت محصل میسر باد ~ یا رب این آرزوی من چه خوش است ~ تو بدین آرزو مرا
برسان ~ ایضا الیه ~ بعد از گلریزی گلین گلشن مدحت وثنا بهار کبادی نو رز فروز وشکوفه
افشانی دوحه حدیقه تحیت ودعا تهنیت قدوم بهجت لزوم بهار عالم افروز چمن چمن گل کورنش وخرمن خرمن ریاحین
تسلیم که ریاض اخلاص از گلزار خلوص عقیدت بدست نیاز دسته دسته برای فاتحه نبی ریای مشام شوق
وولع ذوق ارادت این مخلصان حمیمی را عطر آگین دارد نثار مقدم سعید قاصدی مسرت نوید کر بقصد
ابتهاج نوایح روایح مژده امید دارد اده انبعاث نفحات نسمات انبساط سمات بشارت کرامت
مفید قاصد روح آمیزی روح جان ومورد ریحان کاری منور روان بر ایوان جانی شده بپاسخ مبارکی ورود
سعادت عظمی ارذل وجان نورهای بی خواه رسیده که اینک شراف شمیم روح پرور نسیم عنبر شمیم بهار عنایت از
مهب ایالت وشرافت رایح افشان دماغ هوش در راحت ساز دل مدهوش سبحان الله چه سعادتمندیها
از بن تعویذ بازوی ارجمند بختی یعنی رقیمه العنایت ذره پرور صاحب صاحب عنایت بالطف پیوست که بهواداری
طوطی اندیشه عقیدت پیشه رطب اللسان شکر ریزی شکر گذاریهاست که ما تا همای بازو بهای اوج سعادت
سایه بلند پایه بخت ارجمندی بر فرق آمال گسترده وچه ابواب فتوحات فیوضات از این گرامی حرز ساعد
ساعدت طالع ساعد بر روی آمانی مفتوح گردید که پیوسته عندلیب هزار دستان ضمیر عبودیت صفیر نوا پرداز
سپاس هرانیها است گویا سیمرغ سیاشهباز عرش پرواز تمه قله قاف اقبال در هوای صعوه نوازی
بپرواز آمده ~ نبوسیدم وبر بر دیده نهادم ~ بپیچیدم وتعویذ دل ساخته کردم ~ طرفه تر آنکه مفرح معانی

ونشین و کحل الجواهر الفاظ رنگینش با آنکه خفتان زدای دل هجران کشیده و روشنی بخش دیده ره دیده‌ها
مشام ادراک از فحاوی سطاوی عبارات جریان ایاتش استشمام امتداد زمان فراق عدیم الوفاق نموده
گلریزی مجمر مضامین شرربارش گلنار نایره بی‌تابی و اخوان شعله بیطاقتی بوصل طاقت و طاقت وصل
ارمغان می فرستد نادره مجموعه مجمع جامعیت اضداد و لطایف صحیفه منبع رجبیت خصایص متضاد سفینه مشحون بامتعه
معالی شادی و غم و دفینه محتوی بر کنوز رموز راحت و الم ✧ ای نامه خامه کرامت ✧ وی نافه عنبرین شمامه
مشکین ز تو شد دماغ امید ✧ رنگین ز تو باغ عیش جاوید ✧ سر دفتر محفل نشاطی ✧ شبنامه بزم انبساطی
چون مهر بفیض خود عیانی ✧ تعویذ دلی و حرز جانی ✧ دل چشمه کوثر صفا شد ✧ چشم به رخ تو آشنا شد ✧ هر چند که
از حیات جانان ✧ کردی بنوید لطف خندان ✧ چون پاسخ عهد وصل داری ✧ در چشم امید گریه کاری ✧
در دیده نم فراق از تست ✧ خون در دل اشتیاق از تست ✧ تا آنکه بوصل دلفروزی ✧ از حرف فراق صبر
سوزی ✧ در سر ز تو نشاء شرابیست ✧ لیکن چه کنم دلم کبابیست ✧ خوشحال و غمینم از دو حالت ✧ که
ناخوش و که خوش از ضیالت ✧ گاهی بر باغ گلفروشی ✧ گه آفت جان عقل و هوشی ✧
و هلت لفراق همنشین است ✧ شادی ز کات غم قرین است ✧ معجون جفایی و وفایی ✧ هم درد منی
و هم دوایی ✧ درجی ز شکر نیر و تریاق ✧ چون می بخواص نفع و خرطاق ✧ برجی ز کواکب معانی ✧ اصل غم
واصل سلوانی ✧ ملخص آنکه اگر خدا نخواسته باشد حضرت سایه خدا توقف دور و دراز در آنجا خواسته
باشند بر بنده مهجور از جهات مختلفه که یکی از آنها منبابی و بیکسی است اشکالات رو میدهد مگر آنکه عقده
گشائی رای مشکل کشای اشرف که شرف بر شرفات غرفات حل دقایق جزئیه و کلیه است شرف
اندوز النجاح گشته گره کشائی ناخن تدبیر اصابت تاثیر فکر شرافت انتساب آن مستغرق بحر الطاف
غوامض اسرار عینیه و شهودیه که مفتاح فتح الباب فتوحات اشراف حل و عقد عولمیات مآرب و کلید
کشایش ابواب مرادات ارباب بست و گشاد معضلات مطالب است قابلیت عقده المراد
این معتقد مرید عقیدت و نادر را بجز خرد شریف حل ما لا ینحل مشرف گرداند مصراع هم مگر لطف
شما پیش نهد گامی چند زیاده ازین دراز نفسی کوتاه اندیشی میداند عواقب امور بخیر و خوبی باد از محسن خانی

از محسن خانی بتهنیت خون کم کردن امروز از هر حرف بگوشش تهنیت نیوشش آواز مبارکبادی میرسد
گویا که صاحب و قبله جهان و جهانیان خون کم نموده و رای عالم آرای فطرت صایب فکر رسش بحکمت علی خوش
نامه که چون دشمن خاکی بود سزاوار جامه حبشه بیان زبو از مملکت بدن اخراج فرموده همانا خنجر خرد
خرده بینش بنابر مصلحت انتظام امور جسمانی حیوان بی سر و پائی ظلمانی را بچشمه حیوانی آشنا گردانیده
و بر عملی طبیب حکمت آفرینش بواسطه شعار آسایش وجود فایض الجود گلبرگ تن نازک خود را
باشارات نیش جانور نیشتر اندام رنجانیده و جالینوس خاطر حذاقت مآثرش از لبس خرده
احتیاط و حدس بلیغ اختیار خون کشیدن نموده و تعلیم و اسطی بر صفحه کاغذ خطائی سطری چند از نسخه
تنقیه بشنگرف رقم فرموده شاه عافیت بر روی روز روشن زلف ظلمت شب تار آویخته و خبار
صحت بر خمیر قرص خورشید سیاه دانه چند ریخته سبحان الله در دل سنگ سیاه یاقوت سیلان حاشیه
و در کان زنگبار احجار لعل بدخشان پیدا فی ریاض لطف عامش لبک میوه کرم ببار آورده پوست
چلغوزه خشک را مرا ز شیره انار کرده و سحاب بکرمش القدر در ترتیب نبات پرداخته که اسفوده
ریزهای سطح را نهال زعفران بل شاخ مرجان ساخته و تهنیت این جشن سور لازم سرود طوطیان بر کران
از هندوستان لک بپرداز آمده که بدست آموزی تنبولیان بیره شده در قفص بانداختهای طلا و مرصع
وهیا زبان تهنیت سرایان شیرین کلمات را رنگین نمایند و آهوان مشکین نعد نافها پر گره بسته از
چین و ختن بجشن رسیده که در صرف ارکیه این جشن بوسیله غالیه سایان دکان هرائی گشایند
گل نبوی در صرف ... کم یاب شد که در یا من زار شباب غنچه ناشگفته هم نماند و نبار انقلاب در چمن دولتخانه
ریخته گشت که دست نثار چینان از کار ماند برای تصدقش اگر صاحبدلان از سویدای دلها ماش
در خوان سینه گذارند بجا است و ارباب بصیرت از ترشح مردمک دیده روغن تیل در حدقه چشم
آرند سزا ... پیوسته ذات کثیر البرکات اقدس باعتدال مزاج وهاج که منهاج تندرستی است معتدل باد
و ظلال بنده پروری بر مفارق خانه زادان مستظل بالنون و الصاد سعد الله خان بعبد الحمید منشی نوشته
رفرده کلک گهربار نگارشه قلم معجز آثار که بمقتضای متانت سخن و لطافت عبارت و تلذذ لفظ

و رنگینی مضمون مهر سکوت بر زبان سخنوران میگذاشت و از غایت اشتمال بر مراتب محبت و اشعار بر لوازم مودت کنایتی از تعارف ادبیست باد از کلال یکرنگی و یگانگی میداد در حینی که دیده مشتاق بر شاهراه انتظار نگران و گوش بر آواز اخبار مسرت آثار بود در خطهٔ بهشت سرشت نزهت پیرای کشمیر خلد نظیر که آب و هوای روح افزایش یاد از روضهٔ رضوان و باغ جنان میدهد از نکهت مودت و محبت جلوه ظهور نموده باعث انبساط خاطر بر انگیز و موجب انشراح دل محبت گزین گشت تهنیتی که در برابر عنایات منعم حقیقی و مراحم خداوند مجازی که بمقتضای خواهش ازلی قرین حال این نیازمند در کار بی نیاز گشته بجا آورده بود تو بر ضمیر آفتاب نظیر صافی دلان آگاه که غبار تعلق پیرامون خاطر خطیر شان نگردیده و نسیم تمنا بر حدایق امانی و آمال شان نوزیده از آفتاب روشن تر است که رهروان طریق هوش و آگاهی را ارتکاب امور روزگار نه برای حصول مرادات نفس اماره و جمع زخارف دنیوی است بل از برای آنکه شاید نظر بر حق و نفس الامر که پیرایهٔ طینت این طایفه خداپرست است امری از قوه بفعل آید که بوسیله آن رضای خدا و سایه خدا که فرد ذات او سایهٔ خدا باشد پایه از ذات کی جدا باشد بحصول انجامد اخلاق نیک و مواد صواب که ارزنده ای خیر اندیش صواب گزین ترا و شش می یابد در جنب اخلاق قدسیه ملک سلک کردار جهانیان جهاندار خدیو جهان خلیفهٔ زمان پادشاه پادشاهان قبله خدا آگاهان حق پرست حق شناس حق گزین حقیقت اساس ظل ظلیل حضرت یزدان سایه لطف ملک منان ذره ایست در پیش آفتاب و قطره ایست در برابر عمان چون خلاصهٔ اوقات در خدمت سراسر سعادت و ملازمت کیمیا خاصیت مرشد کامل قبله عالم مصروف میگردد آنچه بقدر استعداد و حوصله و حالت از آن فرا توان گرفت بطریق ارشاد گرفته صرف امور صورت مینماید و عالم صورت را بچشم معنی مشاهده میکند امید که در صورت و معنی امری بظهور آید که شایستهٔ عقل دوربین باشد چون الم مهاجرت و آداب مفارقت سپری و منقضی گشته اظهار مراتب شوق را که از احاطه تحریر افزونست بزبان حضور که ان شاء الله تعالی قریب الوقوع است موقوف داشت العاقبه بالعافیه ایضاً الیه ذات حمیده آیات فرید زمان و حید دوران مهر جامع صفات فاضله مجمع ملکات کامله محفوظ باد حدیث شوق بگذارش و نگارش نیاید فلا محاله اکتفا

اکتفا بوجدان شریف آن شریف الذات لطیف الصفات حواله نموده یاد آرد آنچه از علافت یاد آن مامورات می پردازد و اعلامی نویسد که کتاب میمنت نصاب نگارین نامهٔ اقبال که از زنده پیر نکبایی دولت خداداد است از حمد و اجب که آغاز سخن که بر هر ابردی بایست بان لازم و لغت منوت در صحف سماویه که کلام معجز نظامش در فضل و حقیقت توام ذات تمام آن حقیقت جامع است علیه الصلوة ماهویه اولی و من التحیات ماهو له احری تعالی است چنین نباید و انچنین نشاید و ثنا نیابد برمی نگارد که اسمیه باسماء حمیده لغو نباشد غرض از این تو صیف و تعیین دا بنا و انها است پس آن به که در فاتحه کلام با خاتمه مقال بگزیده ترین طرزی گذارش نام نامی این همایون دلیل اقبال رود و ثنا نامیگذارد که کلمه تخت و سریر و چتر پادشاهی و پادشاهت مخصوص این دودمان والا مکان بنیه ایشانست در نقباب حکایات و سطای کلمات بخانان توران زمین و پادشاهان ایران بوم آلالیش نبیاه محبت نامه رسید و بر صحت ذات خجسته سمات و مطلب آگهی بخشید بر کاه صدری منصوب گرد و شایسته ترین طرزی در غایت مسرت بار مایت قبود مطلوب انجام خواهد یافت — خاقی توران ایشان بنشانیدن در تمری و برداشتن آنرا چیارکس از خواجگان از چهار کنج گرفته انعقاد مییرد و شاهی ایرانیان نشستن قالیچه که از بزرگان ایشان یانزده چنانچه در تصانیف حال صفی میرزا بر حاشیهٔ جزوی که گذارش مقدمه فتح قندهار نیز به گزارده شده والسلام نواب خانخانان مرحوم بملا حیاتی کیلانی نوشته یار گرامی حقیقت سرشت مولانا کمال الدین حیاتی گیلانی که در دلهای دقیقه شناسان و انصاف طبعتان بنیکوی جا گرفته چمنش را چون روز جوانی خواهان و دیدنش را چون فیض بهاران جویان می باشند به پیام مودت و سلام محبت مخصوص اند مکتوبی که در بنولا فرستاده بودند چون تمام محبت و دوستی در راستی بود خاطر دوستی پرست را مسرت تازه که در نیست کم یافته بود حاصل شد حضرت حق سبحانه تعالی بخوبترین وجهی دیدار ها به تکمیل رساند ملا حیاتی در جواب نوشته فقیر فدوی حیاتی کیلانی که از آغاز نمو نباتی و مرتبه حیوانی و انسانی پرورش یافته جویای سبزه صحرای گل و ریحان و سمن و ضمیران بود در دشت آباد کشمیر راه بی شرف ملازمت آن سرور در سیه الارار سبزه و صحرا دود انباری دار لاله و گل اخگر زاری دیده باین ابیات مترنم میگردد غزل

سیر آمدم زوین صحرا و لاله زار ٭ من بی توام که خون دلم باد در کنار ٭ صحرا و باغ در خور آسوده کان بود کین با
هوس خویش است نه باجان بی قرار ٭ نظاره سوی هر که بود فرع آرزوست ٭ فارغ بود ز لاله و گل چشم
دوستدار ٭ آنرا که هست درد دلی از برای او ٭ جز ناله بلبلی نشنید شاخسار ٭ حاشا که بی تو باشم و شاد
از کسی شوم ٭ تا هست غم غم تو حیاتی است غمگسار ٭ نواب جعفرخان مرحوم بحقایق آگاه شیخ حامد نوشته
همواره ضمیر منیر از انوار معارف الهی مستنیر باد صحایف مودت آمود محتوی بر دقایق دوستی و حقایق یکجهتی
رسید و مطالعه آن باعث شگفتگی و انبساط تمام گردید الحق هر گاه نزد اخیار احرار خامه محبت نگار در اظهار
اسرار محرم نباشد چه گنجایش دارد که بوساطت غیری مکتوبات صداقت بمنصه ابلاغ رسد از انجا که
شاغل صوری بسیار است و فرصت کم بیش نهاد خاطر دوستی مآثر آنست که بهر صنفی و نحوی که باشد
راه مراسلات مسدود نگردد لاجرم از فرط شوق قلم دیگری در میان می آید و الا فرد رسول قاصد و پیغام
و نامه حاجت نیست ٭ که در میان من و تو همین من و تو بس است ٭ انشاء الله بعد ازین بگزین امین مخزونات
مصادقت بی وساطت غیری از مکمن بطون بظهور خواهد رسید بهر حال این نیازمند درگاه بی نیازی
را فوق الحد مشتاق صحبت شریف خویش دانسته در اوقات اجابت آیات به دعای خیر که نتیجه حصول مقاصد
نشاتین باشد یاد آورند والدعا نواب عنایت خان از شخصی چند نارنج و نهال انگور طلبیده بود اتفاقا
نارنجهای که آن شخص فرستاد بکار نیامد بنابران نوشته نارنجهائی که بار نجهاء بدست آمد معلوم نیست که
بارنجها بخود آدمی توان داد بی تکلف که تا بوی بسیاری از خارج بر نخورش نفشردم طعم ترشی پیدا نکرد
و نابوست از ترش نکندم نشان از بوی نارنج نداد تخمهای اندرونش بسیار خشک تر از تخمهای
اندرونش بسیار خشک تر از تخمهای بیرون کیسه تخم فروشان بود مگر باغبان نهالش را از سراب
آب داده یا بآب حیاتش پرورده که مغزش اینقدر خشک و درونش اینهمه پوچ است الحق میوه تر
باین خشکی تازگی تمام دارد بیرون و درونش را بنارنجهای که خراطان برای بازیچه اطفال از چوب می تراشند
نسبت می توان داد که بیرون آن از این نغز تر است و درون این از آن بی مغز تر از کرههای بیشابیش
پیدا بود که قطره از آن بکام چکیدنی نیست و از ترشی و تیزی معاینه میشد که در حلاوت آن ذائقه بکام

ذائقه بکام رسیده فی الحقیقه روئی که من از آن دیدم از هیچ دلبری ندیده و کرشمه چشمی ندیده و شربت حرقتی که من
از آن چشیدم از حسرت شیرینی کس نچشیده و چاشنیش منحصر در ترشی نبود و تیزی هم بلقد کند دندان
دندان طمع پوستش بجای دارد ای کمبخت نافی کرده روی نارنج می باشد چون من کمک کرده بر ابر
زشت و اشت و تو بلش بر تنکی که در صباغخانه صنعت ایزدی ساخته نشده پهلو میزد مصراع وای اگر
انگورها در رنگ این نارنجها است نواب آصف خان بخواجه برکه حسین خافی نوشته همیشه از اطوار بلا دانان
قناعت و رفاهیت طلبی معلوم انجناب میشد از انجهت شغلی که مستغنی این مطالب بود از روی صواب اندیشی
انکار نموده بود چون برضی طبع عالی تمنا و قصوری ندارد این قسم احوال قرین گرداناد
اما عمر عزیز را بجنبه اندک زیادتی در اسم و رسم یا اندک وسعتی در منافع و مداخل ضایع نمودن و در انتظار
بهتر و بیشتر محنت کشیدن از راه صواب دور افتاده است مصراع زمانه با تو نسازد تو با زمانه بساز
لیکن نفس سرکش رعنا عنان تمالک از دست نفس ملکی ربوده و او را بی اختیار ساخته است چاره
جز اطاعت نفس اماره نیست فرد قالب فرزند آدم از آز انزال شده ٭ از بیشی و بیشی
تیره کرد ایام را ٭ در آنچه خیر و سعادت دارین ممکن باشد الله تعالی روزی کناد خانخانان بملا رشید
نوشته بهترین نصیبه ارباب دول را حضور مستعدان و وصول حوالت است بایشان جز خواهش
آن زبده زمان که آمیخته باطن دردمند است نسبت تمام افزود مرتبات قدردانی آماده و دانسته در تتمیم
مطلب کوشند والدعا سعد الله خان بمولوی عبد الحکیم سیالکوتی نوشته افادت پناها افاضت دستگاها
جامع معقول و منقول حاوی فروع و اصول وحید العصر فرید الدهر بادراک نشاتین و احراز دارین کامیاب باشند
حب الحکم الاشرف می نویسد که چون از افراد وقایع ایران زمین بمسامع حقایق مجامع رسید که افادت
پناه افاضت و سیادت دستگاه خلیفه سلطان وزیر دانشور عراق که اعلم علماء انجا است از محمد باقر
مشرق و محب علی واقعه نویس که با امارت مآب جان نثار خان مسفر متیقن اند پس از دعوی امتنان
بتفصیل و کمال پرسیده باشند که امام محمد غزالی در مسئله قدم عالم و نفی علم واجب تعالی شانه عما یقول الظالمون
فی حق العلیم انجا ملوم باشد و صفاته بجزئیات و نفی حشر اجساد تکفیر شیخ ابونصر فارابی و شیخ بو علی

بن سینا نموده وجهی تاویل کلام حکما کرده اند ابرات بر الهی باید نمود مدعیان نبی مروع از مسلک ثبوت
دور مانده اند لهذا کمترین مریدان حکم شد که بان فضایل و کمالات دستگاه سطری چند برنگارد و برگزارد
کزان افادت و افاضت مرتبت را درین مسایل مختصر جامع مفیدی که مستجمع کلمات حکما و تاویلات علما
در وجه تکفیر اسلامیین و اقوال ملیین و مباحثات و مناظرات و شکوک و شبهات و ازالات و ازاحات
و اسوله و اجوبه و غایه تدقیقات و نهایه تحقیقات و اصل کلام در هر باب و اساس سخن در هر جواب و انچه
بران ظفر یافته باشند و برهان بران فایز شده باشد و احاطه مسایل متعلقه باین مطلب علمی از حضوری و حصولی و بودن
علم عین عالم و عین معلوم است یا غیر ان و تعلق بجزئیات بوجه کلی است و یا بوجه جزئی است و تحریر انکه
جزئیه و کلیه مفهوم تابع مدرک یا تابع مدرک است و نسبت بواجب جزئی است یا نه و بیان انکه ادراک
تعقلی است و احساسی نیست و شمول علم بجمیع مشخصات از زمان و غیر آن و لقا علم بمعلوم بالغیر معلوم
و تبدل زمان و حضور زمان بجمیع اجزائه من ازل الازال الی ابد الاباد مع کونه غیر قار جز ان باشد نوشته در عرض
خلافت در عرض ده پانزده روز باید فرستاد که بایران فرستاده شود و انچنان باید نوشت که قابل فرستادن
باشد و لایق اضافه بان فضایل دستگاه بود و بزرگان از ان باز گویند و در تاریخها نوشته آید
ایضا اید عرضداشت خدمت افادت پناه افاضت دستگاه حقایق و معارف انتباه مولانا عبد الحکیم
روزی که رسید از نظر اشرف اقدس گذشت و مضمون ان مروض حجاب بارگاه عظمت و جلال گشت بزبان
در بار گوهر نثار رفت که کمترین مریدان دو کلمه در جواب برنگارد کان افادت مرتبت مرد دانا است و بقدر
دانش در هر چه کوشیدن لازم و ه توفیق در طلب نیز دارد و وجود خود را مغتنم داشته انچنان نماید که مقتضای
دانش باشد انشاء الله پس از انکه صحت کامل نصیب شود احراز ملازمت سرمایه سعادت خواهد بود
شبابی که از سیت در چنین مواقع مذموم نبود تا اینجا کلامی است که بزبان قدسی بیان جریان یافته
الحال نگارش می یابد که بحمد الله که حال خیر مآل آن وحید العصر فرید الدهر بر روز به است ایزد شفا
کامل عاجل نصیب گرداند بحق الحق و اهل الحق میرزا ابو سعید بمیرزا اطلا نوشته بیک دم چنان جان در تن
شکستی که جمله درد را درمان شکستی غزل حضرت مولوی که بفرستادن آن این غریب مامور بود

مامور بود بنظر در آمد درین میر سیاق سخن پاره بیگانه رسم و عادت مگر طبع دقیقه یاب آن ملاذ یگانهی
آن برسه صحت بین و مسرت خاطر ملازم شبانروزی یاد میرزا المکتوب الیه در جواب رقم نموده ازان وقت
باز که رقیمه کلک عاطفت چون آیه رحمت سایه مرحمت افکنده خامه گرفته دهشت زده حیرت و عجز فرسوده
جوابم خامه نزول سوره بمعول یعنی مضمون بیت عنوان که سند قابلیت و دلیل اقبال ارباب ضعف و
مسکنت است بی تکلف گاهی از روی نیروی نشاه سرشار باده عنایت خویشتن را گم کرده پایه خود
از درجه سرافرازی فراتر می نهم و گاه از راه شناسی در آمده بفکر دیگری افتم بهر حال تا حال خود بر خود رشک
می برم اگر نمی که باشم که سزاوار این مرتبه عنایت باشم فی الواقع هر گاه آن جامع فضایل ملکی و انسانی
من ایچ سرمایه را با وجود کمال نقص بهمدانی بدین خطاب کامل نصاب سرافراز اعلی درجات امتیاز
فرمایند من بیچاره را چه باید گفت و شکر این مایه لطف سرشار بنیروی یاوری کدام پایه سخنوری ادا
باید نمود مگر سامان پیشه خویش فراموش گرفته از راه عجز و مسکنت در ایم و قدر مقدور را باد ادا نمایم
یعنی بزبان بی زبانی و بیان خاموشی نغمه سپاس گذاری سرایم باری سوگند بارادت جدید
و اخلاص قدیم و انه لقسم لو تعلمون عظیم که ازان روز باز تا حال حالی دارم که بجامه گفت و لباس نوشت
در نیاید و خامه تیز زبان باز بان دهی ذوق الم وصال در انتهاد شب هجران از عهده ادای هزار یک ان
بر نیاید و جمله القول اینکه تا حال من بیچاره گرفتار جواب دعوی عشق سامو ام و با حره محسود جمیع قوی و حواس
بدعای به ازین راه نمی برم امید که همیشه بکام دل من باشند بی بدل خان بملا میر نوشته همیشه بیدار دل
و تابان اندیشه باشند از مشاهده فرزندان معنوی آن مردم دیده اعیان چشم خرد را روشنائی تازه
نگه افروز کرد دیده نظر در چشم تر تشنه لب تشنه سیرابی از دیدار دوستان آرزو دارد اگر ابروی الیتان عین
یعنی خانه دیده را نورانی نموده با مردم چشم همخانه شود گنجایش دارد مصرع در سرای مغان رفته است
و آب زده ایضا همواره نور خرد فروزان روان باشند از مطالعه رباعیها که هر یک پیرایه ربع مسکون
است سیر جهان معنی رو نمود و از دو مطلع صد هزار مطالب روحانی فراهم آورده دل شیفته ملاقات
گرامی است امید که بزودی روزی شود والدعا میر محمد مومن بمیر نوشته محبت نامه نامی و ملاطفه گرامی

دل این مشتاق را بوی آشنایی شگفتگی کرامت نمود و خضرسان این لب تشنه وادی
معنی را بآب زلال مضامین تازه تسکین داد لله الحمد که این بیت بی شایبه فکر رو داده بسلطبیعت عالی
آمده بیت دلی که غرقه دریای عشق شد داند ٭ که دست و پا زدن موج هم ز تشنه لبی است ٭ شکر ایزدی
بتقدیم رسانده این عروس آراسته را که در پرده خیال بجلوه در آمده نخواستم که تنها بکنار م رفیقان جبرا
افتاده او را نیز بمشاهده آن جوهر شناس صورت و معنی روان نمودم امید است که اثر قبول بر چهره این
کرده بی عیب که از عالم غیب در عرصه ظهور در آمده اند متجلی گردد **میرزا اشرف بملا کدا علی منشی نوشته**
از نظر افتاده باریم به تهاشده است زخمهای تیغ استغنا جراحتها شده است از اشتیاق وارد بی
چه نویسد که هر چه نوشته شود آرزومندی زیاده بر آن است و بیش شما تحصیل حاصل و از آن تاریخی که
مدار المهامی تشریف آورده اند از هر که اعتبار ساقطیم **مصراع** معشوقه روز بینوایی مائیم **نواب کریم خان**
بشیخ برهان نوشته **مخزن طلبیده** و عنده مفاتح الغیب لا یعلمها الا هو اسم مطلوب بوجهی ده حرفست
که سه اول قلب القلب از عین قلب است و قلب آن مخل ترکیب قلب القلب است و سه اوسط آن سه شهر
ملک عشره کامله و لملا احاد شامل دو دی اول و آخر از سه آخر نهایت مرتبه عشرات است و وسط آن مبنی از کیت
جهات و حاصل قلب سه آخر همان قلب القلب است و مجموع آن اسم حیوان آبی اگر خواهی بفکر و تدبیر بیابی
و بوجه دیگر چهار حرفست که قلب دو دی او سه عارض شیخ و شانست و چون منقلب شود نوعی از ثیاب
اول و آخر مشیر از آثار است و قلب آن بزبان تازی امر غفلت و طمانیت دو دی اول باطن قشورست
و قلب آن ما وای مزبل شود دو دی او سطر از سمات است و دو دی دیگر از مقطعات و مجموع آن بفتح اول
و سکون ثانی و فتح ثالث و سکون رابع محل مظهر آثار و خود آن مظهر اسرار لاولی الابصار **شیخ مذکور**
بنواب سزاوار نوشته و قرعه اینیق خواسته اسم مطلوب بوجهی یازده حرفست که سه اول
آن ماوای حیوانی است که چون بتحلیل شود فضه گردد که بافزونی یک قطره مفتاح زربان لاحق است
و تحلیل قطره دیگر عین طلا بآن منضم بعد از آن بمصحف حرفی و پس از آن چشمه طلا است و اینها
بر سر بدایت آینده و بر مبادی مختلفه عبور نمایند که اول آن معدن نحاس است و ثانی معدن رصاص ابیض

رصاص ابیض و ثالث معدن سیماب و رابع معدن رصاص اسود آنگاه نهایت شوق است و این مجموع
مشتمل است برد العجز علی الصدر که از محسنات بدیعی است فتبارک الله احسن الخالقین و بوجه دیگر
نه حروف است که نتیجه سه اول اصوات متنوعه است و رابع را از سر بوش دریا تبه محتاج بیان دیگر نه
دو دی دیگر اگر از شدت باز آید بتخفیف گراینده حاصل توان کرد و سه دیگر میان تهی حیوانی است
که در غایت ضعف که دماغ اهل استکبار تقطیر نموده در قابله معده خود کشید ٭ **حکیم سرمد بدارا شکوه نوشته**
بنام آنکه او نامی ندارد بهر نامی که خوانی سر برآرد از هیچ بن هیچ بن هزاران هیچ دعا برسد
اگر من میگویم که من هیچم پس یار میرنجد که هر گاه من در توام تو خود را هیچ میگوئی و اگر میگویم که هم منم بی
شریعت می فرماید که ادب کو عجب مشکلی افتاده صانع را با مصنوع خود اتقدر الفت است که مصور را
با تصویر اگر آتشی بروی اندازند اتقدر آزرده باید که دو قطره آبی برروی تصویر
رقعه دارا شکوه عارف لا ابالی بیان ابو المعالی را از فقیر بی اندوه دارا شکوه دعا و سلام برسد
مبارکباد بر کرسی نشستن نوشته بودند مبارکباد بر کرسی نشست فقیر النظر بر عرش نیست تا بکرسی
چه رسد ما زاغ البصر و ما طغی والسلام **نظام حصاری** در تهنیت
داخل شدن بادشاهزاده محمد اعظم شاه به بنگاله رقعه نوشته هر فقره اش تاریخ داخل شدن است
قبله عالم و عالمیان سلامت ۱۰۸۹ قدوم میمنت لزوم شاهی بدار الخیر سوی دامیق
جهان پناهی روز مبارک شنبه نوزدهم جمادی الاولی در بلده دلکشای عیش افزای جهانگیر
زینت بنای باعث امن اهل گردید رعایا یاد آسوده گشت برایا بدلنوازی بهجت
آسوده شد کلبانگ نشاط بر فلک رسید و زمزمه مبارکباد بهر چار سوی کون و مکان پیچید اقبال باستقبال
والا سمند سبک کام دوید و تهنیه بادب شده واجب الاعزاز و الاکرام بوسید زینهار دعای
دولت صاحب عالم نموده آسمانیان بر آن لب بآمین امین گشادند امید که سایه عالی بر فرق
جهانیان مبسوط باد **التماس دانه آسیای آسمان** در زمین پامال افلاس
محمد امین که بعیب خواجه زادگی معیوب است آنکه بنا بر بی تعلقی کار بجائی رسیده که اسب سواری به دانه

درسوراخ موشش می‌خزد و دریغ میخورد و اشک مشک رشک می‌افشاند و بنده برای خوردن بخلاک به رنج قسم ندارد اگر در سر کار کنجائی باشد نگاه دارند والاخر عرضداشت بنده

فدوی منوموسوی بمواقف عرض حجاب فلک احتجاب آستان والا و مسامع ایستادگان درگاه جهان پناه معلی میرساند که چون بشارت انشاد قصاید مبارکباد فتح دار الجهاد کرشان غازیان لشکر اسلام و در رشته کشیدن این گوهر شاهوار بیرون از حوصله این بنده گمنام است لیکن جمله هواخواهان دولت عظمی در زمره دعاگویان خلافت کبری را استماع فتح پی در پی چنان بسبیل نیاورده که اگر درین حال دست در حفظ مراتب بردارند یا پا از پایه خود فراتر گذارند شحنه ادب را منعی و قهرمان غضب را زجری نرسد چرا نباشد شاهنشاهی که آفتاب عنایتش اگر ذره را از خاک برگیرد فلک پشت خم بتعظیمش از پنجه خورشید دست بر سر گذارد کینه چاکر درگاهش بغرور دولت بندگی خود را از کسی اکرم بشمارد چه جای تعجب و مالک رقابی که مشت گیاه اگر سایه پرورد ظل رحمتش گردد و بهر عیسوی شیم بتواضعش کلاه خطوط شعاعی از سر بردارد در یوزه کر غبار آستان مکرمتش اگر بود تفاوت قسمت را بنظر نیارد چه گنجایش استبعاد از ینجاست که این حلقه در گوش بندگی اید گستاخانه معروض جناب مقدس میکرداند که انقضاء مدت هجریه سنین حین طلوع اختر فتح نخستین از الفاظ تردکانی لحافظ فتح صحا حسنا پیدا و انتهاء ادوار چرخ کهن هر حال ستوح فتحیاب و کن از عبارت پر بشارت فتح بتیغ احسن هویدا است الهی تا بقاء عنایات ازلی فرمان فرمای عرصه بسیط امکان و انتشار مشیت لم یزلی صاحب لوای قلمرو زمین و زمانست طغرای خلافت الهی بنام نامی این پادشاه دین پرور و منشور اقبال نامتناهی باسم سامی این خسرو عدالت گستر باد

مکتوب بی نقط از میرزا کاظم منشی عالم اسرار سالک اطوار محرم درگاه آله همم اهل اللہ

موس تا اس کمال مالک ملک علم و حال رهرو راه هدا ممهد مراسم مهر و ولا ملا محمود حصل الله آماله را که کار عالم همواره مورد عطا و کرم دارا داد اول در راه و رسم اهل اسلام آمد که دعا و سلام را صور کلام کرده مسلک مردم عالم را مسلوک دارد که سر در دل وا کرده دردسر دهد سطا عا همواره هوس وصال در دل مالامال مکروه و ملال ما دا دارد اما طالع مساعد مددکار که حصول مرام و مراد امداد او را در کار دارد

و کار دارد که هم ملهم احم کرد کار عطا رواد رد و داد از عالم رحم و کرم کمارد و ما را کامروا کرده دل را مسرور و روح را مع و هم الحال آمده که گوهر دعا و در سلام را در سلک کلام در آورده و الا گوهر اکمل را علام احوال سراسر ملال کرده و اطلاع داده که دل دور کرده سراسر در کلام دارد که هر عدو او را مهموم و محروم کرده و در دام کار سر در کم در همه عالم که همه سود مال دارد در آورده هر دم در هر امر صدور و سرور ملال رو داده و اهوال در حول احوال در آمده دل ساده لوح طمع کار راه طول امل سر کرده و در هر کام مراد مورد هلاک در آورده الحاصل همواره دل در کرو آلام و در درد در کام دارم سر را کاسه سودا دردسر داده‌ام و همواره حصول آمال محال را آماده‌ام چه عمر در عمل نکالا والحوار مکرده عالم را اکرم کرم اله در رسد که دل هم کام کار او کرده مدعا دارم اما و اهمه درد سر و ملال سامع مرا الا داده کلام رسا هم که راه اعلام مسلوک کرده کلک که هر سلکم سحر حلال کرده دو سه کلمه در هم آورده و سواد کم الکلام را سریع آماده کرده کلام را طول داده‌ام الحال مدعا را در هم آرم محصل آمال و محول احوال همه را کامروا داده سوده هر داد و در وصول اهم مهام آرام دهاد

نقل مسوده جناب سیدی سندی السید محمود بن السید محمد الکردی الشافعی قدس الله سره العزیز هو الحی لا اله الا هو بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله حمدا یوافی نعمه و یکافی مزیده اللهم صل علی محمد و علی آل محمد صلوة تحل بها العقد و تفک بها الکرب و نعطی بها الطالب کل ما طلب اللهم صل وسلم علی سیدنا محمد المخصوص بالمقام المحمود فی الیوم المشهود الذی یکون جمیع الانبیاء تحت لوائه یلوذون به فی ظل عرش الله سبحانه و علی آله الاشراقین من انوار کماله و اصحابه المشائین فی رکاب جلاله و بعد فازکی سلام الله و برکاته و اسنی رحماته و تحیاته نخص به من فی صمیم الفؤاد مثواه و سویداء القلب مسکنه و مأواه زبدة الاماثل و نخبة الافاضل ذو النسب الطاهر و الحسب الفاخر خلاصة الخلافة من آل الصدیق و صفوة من دوحة العتیق سیدنا و مولانا و حبیبا و محبوبنا و قرة عیوننا ابو القاسم محمد ابن شیخ الاسلام محمد مراد نور الله سره به انوار الیقین و رفع قدره و منع ببقائه و افتنانه الاسلام و المسلمین آمین ثم ان تفضلتم و عن حال داعیکم عند سؤالکم و جمیعه سالتم فهو مع اهله و اولاده و اتباعه بخیر و عافیة و نعمة وافیه کثیر الاشتیاق الیکم و لسان حاله یقول شعر ان غبتم عن ناظری فمقاکم قلبی و انتم دائما سکانه و نرجو من الله الکریم ان یجمع قلوبنا علی التقوی و یوفقنا لما یحب و یرضی و لا یخفی علی شیخ الاسلام و مفتی الانام ان الفقیر داع لکم و لاولادکم و یسالکم

واجب اعلمكم وسلطان الاسلام ابى الفتوح محمد اورنگ زيب ولاد واولاده واهله وساير

وذلك فى كل وقت نقف بين يدى رسول الله صلى الله عليه وسلم وصحيبه ابى بكر وعمر فان الدعا
سلطان الاسلام اقرب الى القبول كما هو معلوم لديكم ثم ياسيدي وقرة عيني اني اقول فى المواجهة السلام
عليكم يارسول الله وابو بكر وعمر من اخى ابي القاسم محمد ومن ولده محمد شفيع ومن الى الفتوح محمد اورنگ زيب
سلطان الاسلام ومن ولده واهله ومن محمد اكرم استاد اولاده هذا ثم ان سالتم عن تحصيلها نسخة الشافي
من الكتاب المعلوم فانا قد سعينا فى تحصيله ولم نجد الا نسخة سقيمة سخيفة ناقصة الاطراف بالمدينة المنورة وانت
خبير بان نسخ الحديث من كتاب فيه نقص او غلط بحيث لا يمكن تصحيحه لا يجوز كتابته لان الكاتب من
ذلك داخل فى مضمون قوله صلى الله عليه وسلم من كذب على متعمدا فليتبوا مقعده فى النار او من النار ثم ان
بعد مدة قدم الينا ركب اهل مصر فالتمسنا من بعض من يعرفنا عن الكتاب المعلوم فقال هو عندي وعندي نسخة
كم فتستنسخ منه نسخة صحيحة وترده الينا ونحن منتظرون لذلك فرجوا من الله ان ياتي الينا عن قريب فلكن منه
ما تحتاج اليه ونرد الى صاحبه وسلم عليكم ولدي السيد عمر وولده ابو القاسم محمد وساير اهلي وعيالي وسلم
عليكم اخونا فى الله الشيخ پير عبد العزيز اللاهوري وخادمنا الشيخ حسين والسيد حسين الحافظ ثم اني
احمد الله تعالى بانا اجتمعنا فى هذه السنة المباركة باولاد سيدنا محي الدين عبد القادر الجيلاني من اهل حمي
كسيدي على وله محمد ومن اهل اللاهور كسيدي اسماعيل بن السيد محمد غوث بن السيد شمس الدين محمد بن
السيد [illegible] بن السيد على بن السيد مسعود بن السيد صفي الدين صوفي بن السيد ابى نصر نصر الدين السيد
سيف الدين عبد الوهاب ابن السيد قطب الاقطاب فرد الاحباب محي الدين عبد القادر الجيلانى قدس
الله ارواحهم وقد صح عند ناصحة انسابهم لانا قابلنا نسبة السيد اسماعيل اللاهوري والسيد على الحموى

وقد كنت فيما مضى تذكر لنا فى المدينة احوالهم وتمدحهم مدحا لائقا بشانهم وقد ظهر لنا جميع
العلية السنية وزال الشك والارتياب وان سالتم عن احوال المدينة فالحمد لله على كل حال ولا يخفى
عليكم بان المدينة اخذها السيل من عوالي الى السور والى ناحية سيد عثمان واما البيوت الخارجة فقد تهدمت
حدرانها وسقوفها من باب مصري الى العنبرية وقد سلمت بعضها واما البيوت الداخلة من السور فى السور فما اليها سالمة

فانها سالمة والامر لله والظاهر الحديث الذي اخرجه الشافعي والبيهقي فى المعرفة عن ابى هريرة رضي الله عنه ان
النبي صلى الله عليه وسلم قال يوشك المدينة ان تمطر مطرا لا تكن اهلها البيوت ولا يكنهم الا ظلال الشعر
محمول على هذا السيل وذلك لانا راينا كثيرا من اهل البلد اخرجوا اموالهم الى العنبرية والسلع وضربوا على
ذلك بيوت الشعر والخيام نسال الله العافية والمعافاة الدائمة فى الدنيا والاخرة ثم ياسندي وسيدي وقرة
عيني ان اواصل اليكم على حسب البركة واحد قميص وواحد سروال وواحد محرمة نرجو منكم القبول وقد سمعنا من
دعواه الناس فى شهر المحرم بانكم ارسلتم الينا مكتوبا مع راكب السلطانية والى الان ما وصل الينا ونرجو
من الله تعالى ان يحفظكم فى مالكم واولادكم ودينكم واياكم ويفعل بنا وبساير الاحباب كذلك وان امكن ان
تبلغ سلام الفقير الى السلطان العالم العادل اورنگ زيب ومن تحت من متعلقاته من اهل النبوي
والديانة كمحمد اكرم وتلميذه ولد اورنگ زيب فلك الاجر والثواب والسلام ورحمة الله وبركاته ورحمته ورضوانه
عليكم وعلى من فى مجالسكم من صغير وكبير وذكر زاي دياسيدي يحيى اليكم رجل اسمه الحاجي مراد خان
يخدمكم ويلازم بابكم فان شئتم فليكن من خدام بيتكم فانه رجل صالح لهو والله اعلم الداعي لجنابكم السيد
محمد بن محمد بن على القادري   عنوانه بمشية الله وحسن توفيقه ليصل هذا المكتوب الى يد امام المسلمين
ومنتهم ابو القاسم محمد بن محمد مراد حفظه الله ببركته س ى خ م ع ر و ق ك ر خ ى رحمه الله تعالى
ايضا هو الحي لا اله الا هو الحمد لله حمدا يوافي نعمه ويكافي مزيده اللهم صل على محمد وعلى آل محمد صلوة تحل بها
العقد وتفك بها الكرب وتعطى بها الطالب كل المطلب وبعد سلام الله الاسنى وتحياته المباركة الحسنى
فرادى وثنى   ومنتهى المومنين وعين المتقين سيدي ابو القاسم محمد خليفة غوث الله
الاعظم الشيخ حش عن غير الله المستانس بالله محي الدين عبد القادر الجيلاني قدس الله روحه فان
سالتم عن حالي واحوالي فلله الحمد والمنة مقيمين بالطيبة دار سيد المرسلين ورعين لكم عنده مواجهته فى كل
يوم مرتين ونقول حين السلام السلام عليكم يارسول الله من خادمكم ابو القاسم محمد الصديقي ومن ولده
محمد شفيع ومن اهله وعياله الاحياء منهم والاموات ومن سلطان الاسلام ابو الفتوح محمد اورنگ زيب
ومن ولده محمد معظم ومن استاده محمد اكرم ومن ساير حواشيه واتباعه ويسلم عليكم ولدي السيد عمر والشيخ

سر عبد العزیز وخادمنا الحاجي حسین وسایر من حضر بما في الروضة المنورة ونسلم منکم جمیعا الی الشیخین الفخیمین
ابي بکر وعمر وعلی جمیع شهداء احد سیما سیدنا حمزة بن عبد المطلب وعلی جمیع اهل بقیع الغرقد سیما سیدنا عثمان
ذي النورین وبقیة اهل البیت وابراهیم ابن رسول الله صلی الله علیه وسلم وبناته سیما فاطمة الزهراء وازواجه
رضی الله عنهم اجمعین ولا یخفی ان حامل اوزقه رجل صالح واسم الحاجي مراد یطلب منکم ان یعطی له بعض الاراضي
في بلده لیزرعه ویبني فیها زاویة ویدعو لکم فیها ولا یخفی الفقیر ان الخادم الیکم ولد سیدنا الشیخ عبد القادر الجیلاني
المسمی باسماعیل وهو الذي کنت تذکره لنا في المدینة بالخیر وصحة نسبه فالحمد لله فصح ذلک عندنا والراحة
موعابة مع رسول الله صلی الله علیه وسلم واصحابه وجده الشیخ عبد القادر قدس سره ونحن منتظرون لمکاتیبکم وصحة
سلامتکم ادام الله تبارک الداعي لکم بروحه وسره وسایر جوارحه السید محمود بن محمد بن علي خادم فقراء
القادریة عنوانه ان شاء الله تعالی یصل هذا المکتوب الی شیخ الاسلام ومفتي الانام ابو القاسم محمد زکی
من عروف کرخي

نقل مکتوب عاجز خان صدر الصدور بجناب حاجي الحرمین الشریفین
حاجي ابو القاسم مرحوم فضائل مآب کمالات اکتساب جامع علم الظاهر والباطن حاجي الحرمین الشریفین
مولانا حاجي قاسم در حفظ الهي باشند بعد از وفور سلام مصادقت پیام مشهود ضمیر فیض پذیر آنکه برتی
توجه نموده شد که چون حضرت قبله و کعبه دو جهاني ظل سبحاني بخدمت حرمین شریفین سرافرازي فرموده بودند
لیعد از مرحمت واستیلام عتبه علیه سلام حضرت رسالت پناهي صلی الله علیه وسلم رسانیده شود بنا بر نیل
طالعي درین باب توجه عکس نتیجه داد وبي عنایتي دربارهٔ این مرید فدوي آنانانا افزود و فور نومیدي
بر حال تو امیدیست که حضرت حق سبحانه وتعالی بندگان را گاهي در تحت تربیت صفت جلالي وگاهي در صفت
جمالي میدارد و ا میسن حضرت خلیفة الرحماني که نایب حقند مدتي ترا در تحت عنایت که پرتو از مظهر جمال است
تربیت نمودند واکر در نیولا در تحت تربیت بي عنایتي که اثر از صفت جلالیست دارند چه بیطاقتي است
چون تعطیل صفات محالست امیدست که باز اثر صفت اول ظهور نماید بر هر حال پاي سعي وطلب
در دامن نومیدي وصبر پیچیده بدستوري که الله بنده کاملست دراز دیاد عمر ودولت مشغول وبدان قیام دارد
وبتکرار آیه کریمه فمن عفا واصلح فاجره علی الله مداومت مي نماید زیاده چه نوشته آید والسلام

رقعهٔ بي نقط از منشآت مرزا عبد القادر بیدل حرام عمره دل ما ادام اساس حرص هوا هواه مر وصول
وصول دوام واراد سالکا لا واصلا دوشت مصرع ساده که الحال دل سود آمال طرح کرده وکلک داد
سلک در احاطه دام سطر در آورده طمع دارد که در درگاه مطالعه مسلک گوهر کمال گردد ه دل
اگر محو دعا کردد ه درد در کام ما دوا کردد ه ما و احرام آه در دآلود ه هم هوا گرد را عصا گردد ه دل اسود
گو بگرد دهر ه کره وهم دام ما گردد ه گل اگر سل آرام ه کوه وصحرا همه هوا گردد ه محو گردد سواد
مصرع سرد ه مد آهم اگر رسا گردد ه طعمه درد گر رسد در کام ه تکسم سپهر ما گردد ه در دم عهد مهر او سیل
ماه در هاله سها گردد ه ه از عمر بي تمام نفسي ماند چون کنم کران نفس هم از من همار
تکمیله الله سه کرا احوال بعمت رسمي وحیات سند وست همانا که جانرا سر اسیمگی از
قطع تعلق بدن لبستان آورده تغیر حالت بوافی تر عبارتي ازین نتوانست نمود ودوست بر اتحق
تخیلات قضا وقدر زده تسلي بخش باطن بغیر است ورنه تسلي حرف وصوتي بیش نیست
اگر تسلي نیست اضطراب کدام خواهد بود الحاصل سعي که دارد وابسته همین تخیلاتست امید که
رشته نفس که صد جا گسسته وپیوسته است بحبل وصال دوستان اتصال یابد مرزا جلالا بخدمت
نواب میر جمله نوشته در اظهار شکوه ستم ظریفان کعبه کرم وقبله کرام قدوهٔ خردمندان نواب قدرشناس
خرده وران سلامت این غریب کشور معني وبیگانه اقلیم سخن که از پست پایگي همت وسست پایگي
فطرت مانند کودکان الف با با خوان چشم از ملاحظه حفظ صورت معني دوخته ودست از رعایت جانب
اندیشه کشیده داشته هجي خواني وحرف شناسي را عرش المعرفة خویش پنداشته وکلوخ چیني
نقطه را مسخي بندي انگاشته از بي آبي وتاب طبیعت افسرده وکور پرتوي شعله فرحیت دل
مرده شمار ابجد را از حساب دانش شمرده اگرچه مانند آفتاب خانه زاد دانش آباد اصفهان است
ولیکن چون ذره خاک نشین خاکروبه روستائي آن سرزمین یونان نشانست ازین رو بچشم
آن ولد که بفیض نظر اکسیر اثر آن عزیز مصر تمیز که همیشه افاضه مبدأ فیاض است مانند مسیح همخانه
سریر نشین چرخ چهارمین وکلیم اسانمربان روح الامین گردد خود گرفتم که بکر فکرم چون مریم عذرا

روح بمو نو عیسی زائی کرده در نظر روح الامین بچه آیین جلوه خود نمائی تواند نمود و ا[...]ستم که طبیعتم در سیاست
شاهین ترازوی فطرت باشد در برابر طبع وقاد و ضمیر نقاد آن افلاطون دانش نژاد که معیار نقد خرد و بزرگان
تمیز نیک و بد است چه یارا می تواند سنجید چون در نیولاجی از حد منشان کنعان زمان که کلاه و دستار یوسف
فروشند در رسته بازار دانش زبان لنسود نمیدانند و در کارخانه سخن بافی با کمال گزاف لاف تار از پود می شناسند
بران سرند که دکان عیب جوئی برکالای والای من کشایند اگر بالتی توجهی آن خدایگان در میان آید دل از فصاحت
از سخن باز گیرند مرلیفان سخن چین که در صدد حرف گیری این فقیر ند و ستم الیقان شیخ کمان در کمین این ضعیف ند بر
بشکر می رو یافته دست از زبان درازی باز نخواهند داشت و از گستاخ روئی ناخن وقت بی جا بخراش
چهره آیینه محرم خواهند کاشت باری چون غریب نوازی را شیمه کریمه ضمیر پر تاثیر نواب قبله گاهی که لوح محفوظ نور
آگاهی است میدانم درخواست آن دارد که غرایب فیضی از الطاف دلبخانه با بروی برخی ارمغانی که بتوجه نواب
خدایگانی دریافته ام از آشنا روی ممیز ند روشناس سواد اعظم اقبال و قبول کردند ~ شنیدم که در
روز امید و بیم * بدان را به نیکان ببخشد کریم * تو نیز ار بدی بینیم در سخن * بخلق جهان آفرین کار کن [illegible]
بنواب اسلام خان نوشته عتبه والای نواب ستطاب آسمان جناب صاحبی خدایگانی قبله گاهی که قبله
روی دل ارباب الباب است همواره چون ضمیر پذیر اصحاب آداب مهبط انوار فیوضات عالم بالا و مظهر آثار تجلیات
ایزد تعالی باد و جناب اقدس که وجهه توجه قدسیان و منصه عالی ساکنان ملا اعلا است پیوسته چون محراب
سجده گاه صاحبدلان و بوسه جای سرافرازان آفاق باد منکه از یکانه طرزی و یگانه روشی طور آشنای روی
اهل تعارف را ناپسند ارباب عرفان و ناگوار اصحاب ذوق و وجدان می شمارم و طریق عام غریب خداوندان تکلف را
لگدکوب عوام و کام فرسود جمهور انام می پندارم مبتذل رسم ترسلان را چگونه دستور العمل خرد خورده بین سازم
و باستانی آیین مترسلان را چسان قانون اندیشه سخن آفرین دانم آداب گذاری و وظایف
القاب نویسی با آنکه پایه بیان و اندازه بنان چون منی نیست آسمان را به بلندی ستودن و آفتاب را روشن نمودن
است و اظهار صفای ارادت و خلوص اخلاص خود با وجود آنکه بدیهی اولی است از عالم العبد
نویسی غلام و بنده گفتن بنده است شرح مراتب خواهش بدریافت سرفرازی پابوس باوقوع

بلقوع دهمت ترک ادب از دست اظهار ظاهر و عرض شکایت شداید الم محرومی از سعادت ادراک ملازمت با
آلایش عیب کهنگی روش ارباب تحصیل حاصل شکر عنایات صاحب مهربان با وجود عدم قدرت بر ادای
هزار یک آن خود ناسپاسی است و ذکر مناقب خدایگان قدردان با نهایت عدم نهایت مراتب آن
غایت پایه ناشناسی عرض احوال اگرچه طول امتداد مدت روزگار و خالش طول و عرض آن نمیکند مستلزم تصدیع
و رقت شکوه ابنای زمان با آنکه دفتری جداگانه خواهد غبار آلوده آیینه ال کلکه ارباب تمیز بنا بر آنکه دلیل چرخ
و تعدیل الشان و نفی ثبوت خود است خود غلط طغیان قلم بل سبب اثبات جهل مرکب و تشنیع متبه ارباب
آداب با آنکه متضمن تشنیع دعوی تفرد در ضاعت خود در حضرت ترک حفظ مرتبه و رفض مذهب ادب
باری هرچند پیش خرد منشان ادب آیین تجاوز حد و فروگذاشت اندازه کفر باطنی و زندقه معنوی است
و پاس ادب و نگاه داشت سررشته حق شناسی رعایت آداب الهی و کار بستن سنن نبوی ولیکن بنا بر
آنکه جویای صرو نثر و نش سبب در کرولد و گفتار حکیم از قانون حکمت بیرون نیست تکیه بر عنایت صاحب
حکمت منش نموده و باذن فحوای من المدارات حسن الارادة سوء الادب طریقه جرات بیهوده [درخواست]
سنع خدشه که از عدم تسلیم کلیت مقدمه مسئله القلب مرآة القلب خلل خاطر ارادت سرشت و ضمیر اخلاص تخمیر
رست بنا به صاحب دل جلال الدین محمد سلامت حاکم عقل بر وقوع تطبیق این قضیه با واقع ناطق است و شاهد
نقل بتصدیق مضمون این خبر قدسی اثر مخبر صادق شاهد بر سهو و ایمنی شاهد است و قیاس و تجربه بر اثبات
این دعوی دو گواه عادل استناخه سفلیات از علویات با وجود عدم نسبت ظاهری و فقدان مناسبت
معنوی ظهور روشن دارد و استفاده مادیات از مجردات با وقوع کمال نقص تباین کلی و مباینه جبلی بر
بیان نیاز مندی نداد پرتو صورت ایمنی در آیینه معاینه ارباب کشف و اصحاب تصفیه باطن ظاهر است و گواهی
دل بر ثبوت این مدعی کافی ما افتقرت البداهة الی ارادة السبیل و ما احتاج النهار الی الدلیل هرچند خود
را در آن پایه نمیدانند و دل مرتاب خویشتن را انقوار قدر نمیشد که طرف نسبت باطن حقیقت گزین حق موطن
و دل وحی مقام الهام منزل اصاحب صاحبدلان و مالک رقاب آزادگان شود ولیکن هر گاه نسبت اتحاد
محب بحبیب و ارتباط مرید به پیر گرد ملحوظ می افتد و عنایات مخدوم بخادم متوجه صاحب غلام پیش نهاد

نظر حقیقت نگر میکرد در محضر شهادت این دعوی بر میلند و چون نظر باخلاص و ارادت شود در حرمان یمی از دولت
ملازمت صاحب مهربان خویش پی کار دو با انیمانی عنایت عام تمام نواب خدایگانی را که نسبت با این
فدوی غلام خصوصیت عموم من جمیع الوجوه دارد بیش روی اندیشه ارادت پیش می آرد و با سر احوال سراپا
اختلال خود باز میکرد و نظر باین امور کرده در مبادرت باذعان این امر توقف مینماید در اثنا تردد نظر و گرم
اندیشه ملی عرضه داشت احوال که تاریخ روز کار بحسب اتفاق موافق غره فروردین ماه سال اجلال بود دبیاوری
بخت کندی بسر وقت بی دلان افکند و بیاداش حسن عقیدت و صدق ارادت اختر سعادت مندان در درد
باوج مراد و کوکب استعداد نامرادان باعلی درجات استعداد رسید همایون فال طایر طالع سایه بال اقبال
بگسترد و خجسته پی برید بشارت نوید امید داده برات نجات آورد ع ارج النسیم سری من الزوراء
سحراً فاحیی میت الاحیاء ع اهدی لنا ارواح بجد عرفه فالجو منه منیر الارجاء یعنی فرخنده خطاب مستطاب
و خجسته کتاب کامل نصاب از مبداء فیض و منبع لطف که مطلع آفتاب ذره پروری و مشرق انوار عاطفت
گستری است شرف صدور یافته پرتو ورود افکند و بروی معنی نوروز طبیعت اخلاص اندوز بل بهار و جه
عیدی تلافی ناامیدی خاطر ارادت آمود کردید سرافرازی سجده فشانی پیشانی در اداء وظیفه شکر
برداری آسمان و زمین را از زمین تا آسمان رهین منت سرمدی ساخت و سربلندی سرمباهات لب بوسه
ریز بدریافت سعادت زمین بوسی سرمباهات باوج فلک اعلا برافراخت و چون سایه رافت این آیه
رحمت یل حورة الفتح مصحف نصرت بر ساحت سکنت پرتو افکن گشت بمصداق کریمه القی الی کتاب
کریم مصداق حال من حالی معلم تنبیه از راه تلطف در روی توجه بتصدیق تاثیر صدق ارادت کوشش میشم
بیفشود و فحوای این آیه هدایه از زبان آن باد یکرایی با سرشاهراه وادی آگاهیم آورد ولا محاله
علی الحال لاحول بزبان مانده و سوره توبه برخواندم و لب ندامت باعتذار و زبان غرامت باستغفار
برگشادم و آن سواد نسخه سر سلیمانی بل احل جوهر کحل الجواهر لعیار انسانی را مردمک آسا در سواد
حدقه و بیاض مقله جای دادم قره العین و ثالث الکرتین خطاب خوادم و آن سرمایه خرد در اس المال هوش
را که سند افتخار و سجل اعتبار این کم قدر بی مقدار است چون منت بر سر و چشم نهاده درة التاج مراتب

جان و برسلا الصدر روح و روانش نام نهادم ع نسخه بال هما زاوج سعادت چون بسرت
فکند سایه رحمت ع بسملم سوره الرجالش خواندم گفتم نازل شده است آیه رحمت بموارده اوتاد ذوالکمال
مرادفات جاه و جلال و قیام دولت و اقبال نوبت مستطاب قبله گاهی که مطلع آفتاب آگاهی است
قطب ثبات و مرکز درنگ بزمان امتداد و جاوید و بتزیاد بحق جمال محمد و جلال آله الامجاد مرزا مذکور در جواب
خط نواب افضل خان نوشته من بیچ در حساب که چون نقطه موهوم با وجود عدم قابلیت ذاتی و بی جوهری
مرضی قابل اشاره حسی نیستم در صورتی که بمجرد نعت نامه از خامه التفات شده بهیچ معنی سرانجام
از درجه بلند فرازی در گذشته باشد و نسبت پیشگاه اینا لم برابر بساط زمین و بمبر بسیط آسمان کشته
هرگاه مقصود بالذات بدستخط مقدس خاص سعادت اختصاص در یابم تقدیر ارتفاع درجه والا پایگی را
راه قیاس گشاده است سبحان الله زهی ناسپاسی و حمی حقیقت ندانی و حق ناشناسی حال الدار کری
کبند کار در زیر شرق و غرب دشیر ملک و ملت که اگر صاحب این عبد و بسعادت مصاحبتش استسعاد
یافتی صاحب الجلالتین و ذی الریاستین خواندی در خفاخانه ابلیس کوچه خمول روشناس
شبستان شهرت گردیده باشد زیاده طلبیش کمال نقص بی ادبیت و نازل القدری که بتقلد این
خلافت کبری و یمن دولت عظمی که اگر استاد ابن العمید اگر دیش مستفید گشتی در تعداد القاب
کامل نصابش خطاب عمدة الملک و عماد الدوله دلیر بزبان براندی در مجمول النسیان کرده گمنامی و دوادی
انگشت نمای سواد اعظم عزت و نامبرداری شده باشد از فزون جوشش نهایت مرتبه گستاخ روی
چه میگویم هرچند بکمتری خود و بی خطری خویش این توقع بی جا غایت شناعت دارد و در تحقیقت حق
شناسی خداشناسی و انصاف بالای طاعت است ولیکن باعتبار پایه شناسی و قدردانی
صاحب مهربان بکلی اقتراحات مبذول و جمله التماسات مقبول است آری همواره خوردان از بزرگ
داشت بزرگان نصیبهای کامل نصاب رسیده اند و پیوسته اصاغر از حضرات اکابر بالاصاله
بخطابهای مستطاب مخاطب بوده و در درخواست متوقعات دیرینه کار از سلطان خرد مرام و از
حاکم ادب مباتب نکردیده اند نه آخر موری بخطاب یا ایها النمل سرفراز است و مگسی بوحی و اوحی

ربک الی النخل تمام. قطعه ای صف جم قدر که از فرط جلالت ٭ انجم و منی مدحت تو هست اساس کیاست ٭
توقیع تو رایت تفادی که توان گفت ٭ فرمان قضا در بر او حکم لباسی است ٭ کز ترک ادب سر زده زین
بنده بخشای ٭ هر چند در این باب سماعی نه قیاسی است ٭ اینها همه طغیان قلم بود و گرنه ٭ آنجا که منم عرض
غرض حق نشناسی است ٭ پیوسته آفتاب جاه و جلال در اوج دولت و اقبال مستحیل الزوال و اختر
سعادت و نیک اختری از ذروه فلک اعظام و اجلال ممتنع الانتقال باد بمحمد و آله خیر آل ایضاً بنواب شاهزاده
رقم نموده نواب مستطاب آسمان جناب والا القاب قبله گاهی خدایگانی حمله الملکی سلامت
چون شکر عنایت صاحب قدردان که چون عنایت صاحب قدردان نهایتی ندارد به دستیاری زبان
و پایمردی بیان بپایان نتوان رسانید و سپاس الطاف بی کران خدایگان مهربان که مانند اخلاص
مایندگان تن بتقریر در نمیدهد و سر بتحریر فرود نمی آرد بسر کردن خامه سر نتوان کرد و القاب نویسی که در
عنوان عرایض رسم مترسلان و آداب گذاری که در آغاز مراسلات داب مترسلانست خود عهده قلم
بلاغت که بعیق منکسر ناموس نزاکت انشا برکردن گرفته از عهده آن برنیارد آمد در دو سه ابیات
که همه را بهیچ توان ستود و جز ضعیف احاطه کلی کل نیارد نمود همان به که ناچیز ذره هوای بیتابی در هوای
امید ستایش خورشید تن بآزمایش خویشتن در نه دهد و آب و تاب ژاله سحاب بی آبی در عرض مواد گوهر
انهار یاس عرض خود داشته ناموس سر بلندی آری زیاده سری حبابی مدار در سودای
اظهار روشناسی بحر زخار سرمایه بقا رنا بود بر سر امید سود نه دهد گستاخ رویی قطره تنک ظرف از تلاش
نسبت آشنایی دریا جز فنا مطلق طرفی بر نه بندد و باری از آن روز باز که عنایت عام صاحب درباره
این فدوی غلام خاص شده و آن آیه رحمت سایه رافت بر سر بندگان گسترده و آن سرمایه عیش
جاوید نوید امید داده برات نجات آورده دهشت زده جرمم که در درآمد عرضه داشت از کدام در درآیم
و در بر نامه اخلاص از کدام دست سخن بسر کنم و از چه راه مطلب بپایان آرم شرح احوال سراپا اختلال
دل شکسته بال که از طول امتداد مدت ایام در معرض عرض هزار یک کماهی آن بکوتاهی میگراید خود با وجود عدم
رعایت عرض اهل هنر از دست محالات و متوله ممتنعاتست و شکایت بی تمیزی روزگار ابنا را که

ابنا را که خلف الصدق آبا و امهات و نمونه عناصر بی مهری کاینات اند با وجود ترک پاس ادب
مستلزم هزار گونه تصدیعات مکرمان عنایت صاحب بنا بر استحباب سر عنایت آمده ناکرده را کرده
انگارد در تقصیر لوازم بشری را بحساب نیکو خدمتی مجرا دارد صاحب سر ظلال العین محمد سلامت بسر خاکپای نواب
قبله گاهی که درة التاج سر اصحاب سروری و کحل الجواهر ابصار ارباب آگاهی است سوگند و انه لقسم لو تعلمون
عظیم که اگر درین میانه میانجی عنایت صاحب پای بمیان نمی آورد من بی دل بی پا سر گشته از دست رفته
بودم و اگر در خلال این احوال دستیاری توجه نواب قبله گاهی پا مردی نمی افتاد از پای در افتاده خامه درین
گشته تو روز که آن عیدی پاداش ناامیدی رسید و بر ساتین و طینه نوروزی نوید نیک اختری و
بهروزی روزی روزگار این اخلاص اندوز گردید از کمال خوشحالی حالی روی نداد که شرح آن بواسطه
قلم واسطی نژاد دست بهم توانند داد و کیفیت صفای بلاغ نشاه سرشار نشاطی سر نکرد که بر کاری خامه
خودکام دامداد مداد تیره نهاد برطبق عرض توان نهاد و چگونه چنین نباشد که من بی سر و پا که از بیلوی کمال
بی برگی ساز و برگ آهنگ سفر بالای کمالات کوک نیارستم نمود در مقام پاس آبرو و حرف
و صوت بر پرده حفظ صورت ارباب معنی نگاه نتوانستم داشت و از ین راه راه بی روشی سر کرده بودم
و ناچار نغمه چارگاه بی رایی خارج آهنگ میسرودم و از ین رو خود را با تمام باغی نهال میدانستم و تعویض
سرکار خانه خویشتن را سرفراز سلطان و ممتاز خان خطاب میدادم الحال که بتوجه صاحب [illegible]
در کوشه دار الخلافه بحال خود نشسته بهر حالی از احوال بدعای دولت ابد قرین و تصحیح اکبر نامه مشغولم چگونه شکر
شمار و سپاس گذار نباشم باری امیدواری بکرم حضرت باری آنست که نواب خدایگانی را در سایه
حضرت ظل سبحانی صاحب قران ثانی روز بروز کوکب اقبالی و کوکبه جاه و جلال قرین ذروه اعظام
و اوج اجلال باد و ماینگان در ظل ظلیل آن خدایگان در همه وقت و همه حال بدعای دولت جاوید پیوند
خوشوقت و خوشحال بمحمد و آله خیر آل طالب کلیم بنواب ظفرخان نوشته وقتی که ایشانرا دیوانه خراب زد
منقلب اطوار ناکامی و کامرانی و نقشبند خزان مصایب و بهارستان دمانی چمن اقبال و گلشن آمال
آن بهار حدیقه دولت و بختیاری و نهال برومند بوستان ظفر و کامکاری را همیشه از شکسته رنگی خزان

کلفت ظاهری در پناه سرسبزی بهار عنایت لایزالی داراد این وحشت زدهٔ کلفتهای گوناگون بزبانی
از دل شکسته تر معروض میدارد که بران عارف اطوار زبان و شناسای مزاج دوران پوشیده نخواهد بود
که تعاقب نوایب و تواتر مصایب بر ثابت قدمان عرصهٔ شهود که در چار باغ وجود نهال درست نشان صنع ایزد
بمنزلهٔ سرد مهری های موسم دی و خزان است که در طی آن چون چمن برگ شادمانی دگلشن گل کامرانی
پنهان است دریغست که چون بهار در گلشن کشمیر رفته اند بر غبار کدورت ظاهر که بر آینهٔ خاطر نشسته از فوت
عزیزان وبی وفائی منسوبان در معنی صیقلهای مرآت باطن است بران نورد بود که پیش روش خواهد بود
اکنون که کلفتهای روحانی آن شیر مرد میدان مصایب با آلام جسمانی کشیده امتحانات آلهیه در باب
آن آزموده کوره شد امید و محن بکمال رسید منتظر انتظار غیبی و مترصد عواطف لاریبی باشند هماناکه کار طلبی
آن مرد رزمگاه حوادث باستقبال دستبرد ایام دویده که پیش از موسم بهار معرکه دسته دسته
لالهٔ جراحت چیده و از دست نقشبند تقدیر آن سپهر مجد دستمالی بکلهای ثوابت زخم آراسته طریقه
شکرگذاری آنست که باین واردات غیبی که مهمانان ناخوانده عالم بالا اند شگفته رویی از گل برخورند
و خار وسوسه ضعف طالع را بقوت بصیرت و شناسائی اسرار امور از گلشن همیشه بهار طبیعت بر آرند
چه آدم شناسان عالم بالا التقاط انتخاب زخم بر همه کس نمیکرده اند و مرد اکشیده کوشه تن آسانی و عافیت
را بشان همپاهان طریق مخالفه نمی آرایند این دو بیت عندلیب گلشن رضا خسروی امیر خسرو
ورد زبان حال سازند

عشق نه دردیست کان بی خبر انرا دهند ❊ اشک نه لعلیست کان بدگهرانرا دهند ❊
چاشنی درد را سجده شکر ار ز آنکه ❊ زهر خوران ملک نام و اتراد دهند ❊

زیاده ازین
بلقمان موعظه فروشی حد خود نمیداند جز که همین عطیه الهیت در همه ابواب روزی باد
مرعلی شیر در استعفا رنجش سلطان حسین مرزا نوشته
چند روز شد که مظنهٔ این کینه آنست که بر صفحه خاطر
دریا مقاطر آن حضرت از بنده غباری نشسته و در فیض که مبداء الطاف نامتناهی است
بر روی این فقیر بسته اند ❊

عباری نیست غیر از من نوائی بر سر کویش ❊ در آید شد بادی کالش بر دارد غبار من ❊

زروی آنکه در الماس الیمی یکی مبادرت جوید و نه یارای آنکه در کنج خمول

در کنج خمول درین واقعه مسابرت نماید حالی بشیراز هر سال حاجی را به دار العباده یزد می فرستاد که نواحی انرا غارت
میکردند یک نوبت یکی از روستاییان تیر در اجنبس جهر استفسار فرستادند مدت دو ماه این شخص دران جا
متفحص بود و از هیچ ممر پر تو شعور بر آینهٔ ادراک او نیفتاد عاقبت الامر زانو زده بعرض همایون رسانیدند که من برد
روستاییم و مدتی شد که مرا بجاسوسی فرستاده اند تا معلوم کنم که شما درین سال بنواحی یزد کس بتاخت
خواهید فرستاد یا نه از هیچکس معلوم نتوانستم کرد بخاطرم گذشت که این امر را بهتر کسی از شما نمیداند اولی آنکه
از شما استفسار بر کنم پادشاه تبسم کنان فرمود که داعیه داشتم اما بخاطر تو بر طرف کردم الحال این امر را کسی
بهتر از شما نمیداند اولی آنکه از شما استفسار بر کنم پادشاه تبسم کنان فرمود که داعیه داشتم اما بخاطر تو بر طرف
کردم الحال این امر را کسی بهتر از شما نمیداند که از بنده بخدمه آید یا نه این فقیر عمومأ بکنایات خود معترفست اما
خصوصا نمیداند که چه ناشایسته نموده که موجب حرمان دولت مواصلت گشته
رقعهٔ قاضی محمد قایم بنواب اسلام خان
بنده هیچمی ناصیه جان وجبهه جنانرا بنور اخلاص صفا داده ولب سپاس آشنا را بسرچشمه اعتقاد صافی
شسته در مقام سجده ریزی و بوسه پاشی بساط لازم الانبساط است امید که قدسی طینانی که
بامداد صفا طویت و پاکی طینت پایه وصول بآن قصار اقدس و ساحت مقدس یافته بر حضرت
انجمن برجلین و بنان نشتابکدارند عرض عبودیت را وسیله عرض ذره وجود بران خورشید آسمان جود ساخته
که اگر از پرتو خورشید عنایت بجهه طول ایام محرومی خدمت محروم باشد انجمن باعث آن شود که کیمیای روی
کرم جبلی آن سر باز دهٔ سرد مهری ایام را از سر و سیری نومیدی با آفتاب روی رحمت و ملاطفت جا بنماید
و اگر نکس طالع در محو ساختن نام این بی نشان در جریده ثبت آسامی بندگان کار خود کرده باشد از دیوان
رحمت به پروانه نویس عاطفت پرداگی تجدید تحریر آن عنایت شود و اگر یاری بخت و یاوری طالع دست
یکی کرده بپایمردی صدق نیت و خلوص عقیدت این سر رشته از دست رفته بچنگ آید تاری تازه بر
چنگ اخلاص و امیدواری بسته شود و اگر طالع بخت آزموده که در کار خود هشیار تند شیوه قدیم را تجدید
شعار سازند و ازین عطیات محروم گردانند ازین کم دولتی نیست که تماشا کی وجود نابود ازین بحر مواج آن محیط
جهان مکرمت گذر یابد و در فضای عالم علم شامل آن ثانی تمل اول ذره وار اظهار وجود نماید
سید ما کسم کاهی

بعزیزدوران خان نوشته بعد از تجدید مراسم اخلاص و تمهید لوازم عبودیت و اختصاص مرفوع آنکه خردمندان
اخلاص پیشه و خداوندان صواب اندیشه چگونه کاخ دنیای ناپایدار استقرار جاه و جلال و کاشانه دار چی سر ارا
قرارگاه عز و اقبال تصور نمایند و از دنیا نگاریست که چون دل بر وی نهی دلدار شود کم آزار و چون دل از وی
برگیری دار شود از محنت و آزار محبت او بتغیر نقطه محنت و رحمت او زحمت میشود و از نوش او بتبدیل حرفی
نیش میگردد و کاخ او با همه استحکام منقلب بخاک می شود و گنج او با وجود صلح تمام بجنگ باز میگردد و گاهی که
رای او منقلب میشود یا می شود و کین او نیک مینماید و گاهی از بیگانگی گذشته اظهار یگانگی میکند و گاهی بر سر
یگانگی پای عتاب نهاده بیگانگی مینماید و گاهی که خشمگین میگردد اگر خشم او همه برود کین می ماند حاضران کارگاه
دانش و ناظران بارگاه بینش باقبال آن شادان و باد باران ثمرمان نخواهد بود خصوصا بزیران بیشه
شجاعت و شیرمردان بیشه جلادت نبود زنجیر از پو مردانگی در زینت فرزانگی میدانند هرچند دل
شیر آتش میکرد در روباه صفت روباه و تالمی آرد ؎ چو شیری بدام آورد روزگار ‡ بزنجیر سازد
استوار تو همچون که شیر نرد آمدی ‡ زیر دست مردان مرد آمدی ‡ ترا دهر بر رسم شیری نواخت ‡ چو شیران
مقید بزنجیر ساخت ‡ چنین است آیین این روزگار ‡ که چون سر کشد سرو از جویبار ‡ که از آب بستد و زنجیر
پای ‡ که از بیخ کنده بزیر پای ‡ ازین قبه چون رهاند ترا ‡ که سرو آزاد داند ترا ‡ ملا محمد صوفی [illegible]
نوشته جده محمد بعرض میرساند که راه و رسم این بود که مکرر بخدمت بیایم و بملازمت بجا آرم و در [illegible]
وجهی چند است اگر ضداع نباشد معروض شود یکی آنکه کسی که با این درویش احسان کرد خللی از وی حاصل
است که ملاقات را دشوار میکند دیگر آنکه شما با این فقیر گمان کمالی و حسن ظنی دارید می ترسم خلاف آن
ظاهر شود در سوا شوم دیگر آنکه رسول الله صلوات الله علیه فرمود که بئس الفقیر علی باب الامیر دیگر آنکه ملازمان
و حجاب آن درگاه اقبالی نگذارند و من بنده ؎ بخجلت نکرم زر بیش تا یادم رضوان ‡ بکعبه رو نروم گر نخواندم
بواب ‡ و نیز عمل بمضمون این بیت را پسندیده میدانم ؎ تا نپرسند بسته می باش گنگ ‡ تا
نخوانند همی باش لنگ ‡ دیگر آنچه اشاره شود مطیع و منقاد است ؎ فرد همه ساله بخت تو فیروز باد ‡
همه روز کار تو نوروز باد ‡ نواب مذکور در جواب نوشته توفیق بر توفیق افزونی پذیرا و محب حقیقی اگرچه بظاهر

اگرچه بحسب ظاهر از اهل اسم و رسم است اما باطنی دارد که رسم حیات را بر انداخته میخواهد تا بدیگران پیش
و گمنامی را نام آوری و سرفرازی میداند مصراع این کار دولت کنون تا کرا رسد ‡ لیکن اتفاق و بخت را
چه کند و آنچه از خجلت اشاره رفته بود اگر در خجلت من نظر کنند از ان خجلت اثر نماند حسن ظن و گمان نیک
بمثل شما عزیزان چرا نباید داشت اما آن نیکی متعدی را بنده جویانم نیکی لازمی را غنیمت داشته حسب وجهی
نیکان باین هیئت مینماید و طالب کرامات و خرق عادات نیستیم و صاحبان این اعمال را اگر مصلحتی در میان نباشد
خوب نمیدانم ملک بئس الفقیر را داخل در مصالح میشمارم اقبال حجاب بلندمان اگر بعد از آمدن میل نیاورده
بنده مطلع سازند اگرچه والله چنین باشد همین شقاوت مرا بس والا بیشتر از آمدن خود نشده باشد
مگر میان عبدالصمد نمود که در ملازمت مذکور سازد که اگر بر تصدیع و تکلیف نباشد دوستان همچنی را دریافتن نیافت
خصوصا که عوارض جسمانی نیز اضافه علت شده باشد وجهی که بظاهر چشم داشت نبود اما الله الحمد که توجه باطن
همیشه فیض رسان و ممد است فیض الهی و موجودات بآن مستعد قبول پیوسته باد قاضی نورالله بشیخ ابوالفضل در
شکار نوشته بعد از اهداء اصناف مرغان دعای اجابت آشیان بفضاء هوای جان فزای شکارگاه
آن شهباز چرخ پرواز که مرغ دلهای محبان صید چنگال محبت او است و طوطی زبان مخلصان پرورده شکر
شکر لطف و رحمت او مرفوع اوج عرض میگرداند که چون ضعیف جانوری نخچیرگاه شیران نتواند رسید و مرغ
بی بال و پری در فضاء قرب مرغان اولی اجنحه نتواند پرید بناکام این صید لاغر چون بوتیمار در بادیه هموم حرمان
سر افکنده و حیران است و همه روز چون یوز در کمین گاه انتظار مترصد است که صید فربه ادراک ملازمت آن شیر عرصه
فضل و افضال بچنگال این گرسنه چشم وصال در آید و باین قناعت نموده بوسیله قصیده که درین ایام صید خاطر
مستهام شده بود حضور انور مجلس عالی که نخچیرگاه معانی است میگرداند و آن گنجشک حقیر آشیانه خاطر را
بجبال اقبال بلند عالی آن مرجع اعالی باعتنای قاف خاطر قافیه سنجان سخن می پراند زیاده ازین پرواز
حد خود نمیداند آشیانهای سعادت و اجلال شکار نوشیمان دولت و اقبال باد خواجه محمد هاشم بخواجه علی
مقام بخشی الملکی نوشته پیوسته طایر بلند پرواز مطلب ارجمند شکار چنگال والا همت باد و همای
دائر توجه خاطر عیش سیار این هدهد رنگین زرین تاج را که کثرت رنگ آمیزیش نشان رنگینی گشت

نزد سر حلقهٔ گرفتاران کمند اخلاص دیگر یکی رسانیده نوای نیاز مرغان گلستان تمنا بر زبان حال ادا نماید
کبک را از نشاط دریافت آستان بوس لب از قهقهه بهم نمی آید و دانهٔ کبیر را اگر مرصع امتیاز بر میان تیغ نمی
بسته نمی کشاید طوطی بهر آیینهٔ رای روشن که عکس پذیر صور معانیست دم نمیزند و طاوس از شرم قصور
با یاد هر رنگ آمیزی بر جادهٔ اخلاص قدم نمی نهد اگر شمه از کوکو زدن فاخته و کی کی گفتن کبک در پی یاد سابقه کردن
نهادن قمری بر طوق اخلاص و تفصیل ظهور خواهش آنها بمنقار بلبل قلم شرح دهد نسخهٔ در برابر منطق الطیر
ترتیب یابد دراز حیثیت عقاب بلند پرواز گفتگو در هوای جرات پیش ازین طیران نمی نماید سایهٔ همای پایه بر مفارق
محبان ممدود باد سواد رقعهٔ خواجه مذکور بقاضی عارف مشاطهٔ قلم که وسمهٔ رنگین مداد از کحلی دوات برابروی شاهدان
الفاظ و معانی می کشد و غازهٔ شنگرف بر رخسارهٔ داستان بیان میگذارد و در زلف پریشان حروف
را بشانهٔ جمعیت مفتول میسازد و از حلل جواهر نقط گوش و گردن عروسان را زیب و زینت می بخشد بدستیاری
خیال قوی دست دستیاری فکر دور گرد بدست می آرد در رشتهٔ نظام میدهد و گلهای رنگین چمن تخیل را که بروی
همیشه بهار طبیعت از نسیم عنایت فیاض شکفته میشود دسته می بندد و نقش شناسان خط پیشانی که از نقش
پی او سراغ معانی می یابند در روشن سواد این رقم سرنوشت در پی نقش او نوع سینه را بهرهٔ ریاضت جلا
میدهند س همه تن زبان راز دل جهان ۞ زده تیغ بر عرض و طول زبان ۞ سراغ معانی ز نقش پیش ۞ در
گوش جانها نوای بیش ۞ سواد نظرها بدو روشن است ۞ بیاض سخنها ازو گلشن است ۞ در حقیقت آیینه
جوهر نمای معانی ید طولای او و چهره گشای صور الفاظ نقش پای اوست در بیان شمه از شکایت دست انداز
فراق و حکایت پایمال اشتیاق بزبان حال شکسته درست میگوید که مصراع قلم اینجا رسید و سر بشکست ۞ الحق
بالاوست دیار را بکمات خالی کردن و فلک را بموجب بودن خیال محال محال خیال است مدتی گذشته که بیکار نام
و گذارش پیغامی نوازش نفرموده اند س سرافرازم نمی سازی بدشنامی و پیغامی ۞ اگر صلح است
بپیغامی و اگر جنگست دشنامی ۞ هیهات که از حق دور افتادم با وجود حفظ مراتب ضوابط حضور اشرف
اقدس و تردد دربار توقع یادآوری از ایشان داشتن از انصاف دور و بقباحت فهمی نزدیکست اگر نقش
ضعیف ایشان وجود نحیف از آیینهٔ خاطر جهان نما رفته باشد مصراع این قدر از دولت عشق تو بس باشد مرا ۞

بس مرا ۞ پیش ازین دردسر نمیدهد و بدعا ختم می سازد ذات ملکی ملکات از عوارض و حوادث دور فلکی
مصون و مامون باد بالنون و الصاد ایضا خواجه مذکور بمکتوب الیه مسطور نوشته گلستان اقبال و بستان
اجلال آن طوبی بهشت خلق و احسان بسحاب عنایت لایزالی سرسبز و شاداب باد خاشاک وجود نابود را
بوسیلهٔ هواداری بر خاطر فیاض همیشه بهار عرض میدهد و بامیدواریهای شاخ در شاخ که شمه از آن تعلیهای
نرگس دربانهای روس شرح دادن برگی ز باغی و گیاهی ز راغی نمود نست التماس مینماید که قدری
تخم لالهٔ الوان که گلگونهٔ عذار تازه رویی و گل سرسبد رنگینی است بجهت آب و رنگ باغچهٔ خاکسار مرحمت
شده بود با آنکه دانه دانه چون اشک ریخته گم کرده نگارش مطلب طلب دوباره آب و رنگی میخواست تا بآبروی
آن جرات توان نمود هر چند از حالی بحالی رفت جز عرق و رنگ آمیزی چهره رو نمی نمود دید که خالی از رنگی نیست
و گل می توان چید دلیری کرد مصراع کارم نشسته تخم وفایی نو کشتن است ۞ سایهٔ سحاب اشفاق بر سر محبان
دایمی باد خواجه مسطور بملا محمد یوسف مصور نوشته صور معانی مرادات در آیینهٔ خواهش آن صورت معنی
و معنی آدمیت جلوه گر باد تصور عنایات آن تصویر که بهتر ازان متصور نباشد این دل صورت پرست بی معنی
را بنقوش عجیبه و صور غریبه مبتلا ساخته مصراع آن هم صنمی بهر پرستیدن من شد ۞ امیدوار است
که این مشق ناقص غایبانه بمشاهدهٔ حضور آن معنی صورت بدرجهٔ کمال برسد و تماشای آن تصویر بی مثل
دلیل مودت مصور حقیقی گردد بحق الحق و اهله ایضا خواجه مذکور بمحمد قاسم حکاک نوشته همیشه بهمت
سهیل پرتو آن ماه آسمان محبت و معدن جواهر مودت یمن و یسار دوستان از عقیقهای آبدار که جلا
بنوک قلم لآلی رقم یافته رشک فرمای یمن است چراغ دیده در انتظار آن سنگریزه که بلعل گوهربار بر سبیل
یادگار وعده شده بود چون بابا غوری بابل السفید بیست و نه دو یکیست که ازان قطع نظر نماید قرار داد
آن بود که دست بدست رقم تمامی بران نکشند این معنی کالنقش فی الحجر در خاطر شکسته جا کرده اگر از کارهای
دیگر دست بر نمیدارد و نه فقیر از ایشان دست بر نمیدارد یقین که آنچه از دست بر آید توجه دران دریغ نخواهند داشت
ایضا خواجه مشار الیه بملا محمد مراد خوشنویس نوشته شهرت بلند پایگی حسن عالی خط معالی که سواد
دیدهها بدان روشن است در قلمرو سواد اعظم چون آفتاب عالمتاب باد این قطعه قطعه الیست ازان ها

برياحين حروف آراسته خطوط بصري از مشاهده دوائر نيرش رشک فرماي خطوط شعاعي است
الحق دقايق معاني در صورت حروف خاري ساخته و معاني دقايق در صنعت نقوش ساري داشته
مصراع قلم اينجا رسيد و سر بشكست ٭ انصاف که به مبناي نهرده اکر تعليم اشتقاق بعضي از حروف آنرا که باندازه اس
روزکار از کيفيت اصلي متغير شده بخلعت اصلاح از نظر عيب بيني بپوشانند بمراتب مناسبت معنوي صورت
قريب خواهد داشت انشاء الله شريف سرمدي بحكيم ابوالفتح نوشته خوشا آن زمان که بسويت نظر کنان روم از خود
زمان زمان بخود آيم زمان زمان روم از خود ٭ شريف سرمدي خود را بخود فراياد خاطر آن گلدسته باغ فتوت
و مروت ميکرداند و تا رمقي از حيات عنصري باقيست بي ياد نرم آن يگانه آفاق نبوده نيست و نخواهد بود مصراع
با جان فداي مهر و وفاي تو كرده ايم ٭ اصفهانيان اعاجيب که در سلک نمک خورده اند تا زنده اند در اردوي
جان فدا کردن اند فقير را باخلاص خود کارات شمارداشته و عنايت خود مصرع تو کر بر غير بتربي سوداي دل ما ري
زبان داري ٭ مرا سرمايه دنيا و دين نابود ميکردد ٭ مخدوم الانام اهرچند متضيع اوقات کرامي ميشود اما بمقتضاي
عادت دو کلمه از احوال بعرض ميرساند انشاء الله تعالى بعد از چند ايام خيمه بصحراي کجيت زده متوجه
در کاه خلايق پناه است کورشه خاطر که باعث سعادت سرمدیست دریغ ندارند غواص بحر معاني ملا حياتي
کيلاني را زياده از متعارف مشتاق است و آرزومند از واردات فطرت سليم کاهي محظوظ و از دو بهره مند
مي ساختند باشند ملا محمد صالح بنواب جعفرخان نوشته صاحبا خدا آگاه است که ان پناه جهت جامعيت ميان
بنده و شيدا مصراع جز بندکي تو نيست چيزي بخدا ٭ قطع نظر از مراتب معارف فطري و نظري در شيوه
شاعري او را با قران خود سنجيدن همانا كفر و كافري است قطعه اكر چه شاعران از روي اشعار زيك
جام اندر بزم سخن مست ٭ ولي با باده بعض حريفان ٭ فريب چشم ساقي نيز پيوست ٭ مبين يكسان كه در
اشعار اين قوم ٭ وراي شاعري چيزي دكر هست ٭ آن ازان كفتم كه شعر مي توانم كفت كه اكر نفهمدي
توانستمي گفت حاجي محمد جان را امروز پيشواي موزونان زمان خودمي توان گفت چنانکه ميكويند هر كسي را
نيرسد که انكشت اعتراض بر كفته او دراز تواند کرد آفرين بر مولانا بر سخن آفرين که از روداني طبع صافي از روي
دقت و دور سکافي با چنين سخنداني داد سخن شناسي چنان داده که اعراض ازان کمال بي انصافي است

بي انصافي است از حسن ظني که بكمال خود دیگری دارد از انجا که دردمند بهاي ادا است سخن دردمندان ميت
بر ميدارد اين قطعه را بالفقير خوانده کفتم خوب کفته ولي خوب نکرده گفت که حاجي مرد درويش آدمي است
مباد او نيز همچو ديكران چون بشنود دل بد کند هنوز كار نيست که استعداد او را بنياد برافتاده است هر كس هر چه
ميخواهد ميکويد کرا پرواي انست که ميکويي از شعر جز لفظ موزون نميخواهند معني نابود قابليت اتصاف بهيچ صفت
ندارد آنكه ميكويي که معني اين شعر ناموزونست معني است و معني ندارد راستي در گفتار و درستي در كردار در آيين
مردم پيشين است که در کلام مردم اين روزكار ناكوار است از بين نبرده بر كرد و كرد اين كار مكرد كه وقت خويش
نامه خويش ميكني ليكن رسم است که سخن حق كوش كذار سخن شناسي حق نيوشي مصراع كه بست كوش
دلش محرم پيام سروش ٭ نشود براي رازدان زبان فطرت الثاني اختر آسمان معاني صاحبي نصيرالثاني
که تا سخن تيز از دي انديشه اش سنگ در نيايد شنيدن ان شايد بعرض بايد كرد گفت انصاف دادي
و انصاف بالاي طاعت است مرا از همه عالم انصاف او بس است پس از اتفاق فرصت اين عرض
بعرض رسانيده بود قطعه را نويسانيده روانه حضور نمود سواد مکتوب عبد الحميد منشي بامير حاجي زنكانه
مجلس سامي که مبنا را آمال نيكان روزكار است و ملتقاي اماني محنت زدكان هر ديار در مسرت كامراني
هركاه دبيكاه مسالت ميرود و جاندرازي محفل كرامي که روز بازار فضايل است و بازنامه افاضل در بهجت
و شادماني هر صبح و شام خواسته مي آيد و بااين عنايت بي غايت كه اين بي استعداد آفرينش را
کروزکار خط نسيان بر نام او كشيده بخطاب كريم كه الفاظ در آگين و حروف سحر آمين آن چون آب حيات
در ظلمات مداد پرده نشين است ياد فرموده اند و اين بي استعداد دانش و بينش را كه عنكبوت حرمان
بر كام او تنيده بكتاب قويم كه معاني ارجمند و مضامين دلپسند آن چون نكار بهشت كرده در قناع
مشكين نقاب كزين است شاد و سر مفاخرت باسمان برافراخت و غمخانه دل را از غمهاي نو كهن
وا پرداخت مكارم اخلاق دركار سازي و احسان پردازي چنين باشد و مفاخر اوصاف در بنده پروري
و پرورده نوازي همين مصراع صاحبا سرورا خداوندا ٭ نه دانا اين بي دستكاه صورت و معني
در خور امر خطير نكارش وقايع اين دولت ابد پيوند است و نه حالت پر ليطالت اين كوتاه همت

ناقص همت باز از دشمن کبیر تسوید احوال این سلطنت محیی پسندیده در تتبع نثر باستانی که منشاء آسانی این کار دشوار است استطاعتی و نه در فطانت و درایت که منبع افکار والا آثار است بضاعتی خصوصاً در توانائی پیری و پیری توانائی عمر گریز پا از منزل سنین که عشره و فاقه است ده مرحله پیش رفته و بیم است که شمع بام رسیده چه قدر خانه بر افروزد و آفتاب لب بام کشیده چگونه سر بر افرازد اما بنا بر تومندی از زبان دلخوشم که ~ بنالم
می توانستم حالم ٭ کنون نتوانم از سستی کنالم ٭ اگر مرگ آید و سالی نشیند ٭ بجان تو که شخصم را نه بیند ٭
بیفت اندر همین یک سود دیدم ٭ که از مرگ ایمنم تا من چنینم ٭ ز ضعف تن که هم از بیم است بجائی رسیده ٭
که حواس ده گانه که کارگذاران این کاخ سست بنیاد تند نزدیک شده که دست از اشتغال خویش باز
کشند ٭ خرد که کدخدای این کلبه کاشانه است دل از تدبیر آن برکشیده ~ چه جان من چه یکی باشد
شکسته کشتی ٭ چه جسم من چه یکی خیمه گسسته طناب ٭ لیکن توجه اقبال بلند ان والتفات دولت مندان
را که قضا محتم و ستیار الفت و تقدیر برم پیشکار آن متقاضی اظهار امور مشکله و مقتضی انبهار شیون منفصله
دانسته درین کار عسیر شروع پیوست و همت خرد سمت ~ در انصرام این شان عالیشان بست بو که بوسیله
حصول این امنیت آبی بروی رفتکار این کمنام آید و بوسیله وصول این آرزو غازهٔ اعتبار بر رخسار کار
این بی سرانجام بیاراید اکنون ده جزء بر سم نمودار بخدمت ارسال نمود امید که با صلاح قلم عطارد رقم شرف
پذیر گشته بمیمن نظر اکسیر اثر بندگان حضرت آسمان رتبت و پرستندگان آستان عرش مکان حسن قبول
دلها دریابد بکرم عمیم سبحانی و اقبال روز افزون صاحب قران ثانی و تو به شکل کشا ظل خاقانی محصل و سایر
سایه آسمان پایه بر مفارق دعاگویان حقیقی مبسوط باد منشی مذکور بنواب سعد الله خان نوشته و هو علی کل
شی قدیر ملازمان معالی نصاب مفاخر انتساب رفعت و ایالت پناه عزت و امارت دستگاه رکن
السلطنة العلیة الخاقانیة و عماد الدولة البهیة الموزانیة محفوف الطاف ایزدی بوده کامیاب صوری
و معنوی باشند ایزد کارساز جلت آلاؤه و دادار جهان پرداز عظمت اسماؤه در هر دوری از ادوار
و در هر عصری از اعصار بحکمت کامله و قدرت شامله یکی از بنی آدم را پایهٔ اعتبار و اعتبار پایه می افرازد
و سکنا نرا فرمان پذیر احکام سعادت انجام او می سازد و اوامر و نواهی او را موجب امن و امان عالمیان

عالمیان و باعث آرام والمنان جهانبانان میکرداند تا آنکه درین دور که تاریخ ادوار شاه ثانی است
و مفتاح ابواب کامرانی شاه جمجاه و سلطان گیتی پناه مشتری سیرت آفتاب طلعت خورشید
فلک سلطنت و فلک خورشید دولت رحمت اعم داور و سایه اخص پروردگار نگین خاتم کامکاری و اسطه
عقد بختیاری دیباچه صحیفه مردانگی فهرست جریده فرزانگی مصدر مواهب ربانی مظهر الطاف سبحانی
ابو المظفر شهاب الدین محمد صاحب قران ثانی مد الله ظلال معدلته علی مفارق الانام و خلد ایام سلطنته
الی یوم القیام بساعت همایون و روز کار میمون بر سریر فرمان روائی نشست و غلغله شادی و انبساط از
چار گوشه گیتی برخاست ~ جهان شاه آفتاب عالم افروز ٭ بهر لقبه قران ساز و قرین سوز ٭
کله بر چرخ دارد فرق بر ماه ٭ کله داری چنین باشد زهی شاه ٭ سپاهی و سپیدی هر چه هستند ٭ گذشت
از کرد کار او را پرستند ٭ منابر از خطبه گرامی بلند پایه و دراهم و دنانیر از سکه سامی گرانمایه رایات اسلام
سر افلاک بر افراخته دود شرک از بیخ و بن بر انداخته اهل اسلام چون اولیاء سلطنتش اقبال گزین و
خداوندان ضلالت چون اعداء دولتش وبال نشین و از آثار نیت نیک طویت یکمرزبانی در سواد اعظم
هندوستان که بقیاس ننه پسان دو برین چهار دانگ ربع مسکونست از فسحت و وسعت سطح زمینش
بدریای محیط متروک بلمعان شمشیر آتش بار ظلمت کشای ظلم و ضلالت شده و بصیقل انصاف جهان پیرای
زنگ زدای بدعت و غوایت گشته اصناف کفار و اقسام فجار را بشاهراه اسلام و ترک مخالفت امام
رهنمون گردیده هر که از طالع مسعود و روزگار محمود حلقه ارادت این دولت خداداد که پرستاران آتش دستگاه
فرمان گذاران توران و ایران دارند در گوش اخلاص کشیده و غاشیه این سلطنت ابد پیوند که تاجداران
باج گزار پیش فرستند بر دوش اختصاص گرفته کامروای مقاصد دینی و دنیوی شده دیگر روی
نیاز و ناکامی ندیده و لهذا آن نقاوه دودمان شهامت و بسالت و سلاله سلسله امارت و ایالت
از نهایت سعادت و دلالت دولت خواهش آن دارد که باستیلام عتبه علیه که سجده گاه گردن کشان
هفت اقلیم است و بوسه جای خداوندان تخت و دیهیم ناصیه افتخار بر افروزد و تارک اعتبار بر افرازد و همچنین
از فحوای اخلاص انتمای مفاوضه سامی و ملاطفه نامی که بنجامه شکین یکانگی و اتحاد دیگر نکی و وداد

رقم پذیرشده بود مفهوم و مستفاد گشت امید که پای ارادت بر جادهٔ این عزیمت فرخنده که قلادهٔ مرادات دینی
و دنیوی است مستحکم ساخته بسرعت هر چه تمامتر روی اخلاص بکعبهٔ حاجات و قبلهٔ مرادات نهاده بجد تکاپوی
و زبان برداری این شاه دل آگاه باقی عمر در انواع خدمت اسباب عمر باقی صرف نماید مصراع که در تاخیر آفتهاست طالب
را زیان دارد و لله الحمد که داد و دهش این دودمان عالی و آوازهٔ بخشش و بخشایش این خاندان متعالی که
با نوح علیه الصلوة والسلام کابراً عن کابر تخت نشین و بادشاه نشان اند از بسیاری شهرت و شهرت بسیار
محتاج نگارش و گزارش نیست چون نگارش این مقدمات و گزارش این مقالات جز خیراندیشی
و هواخواهی آن مستعد مراتب عز و اعتبار و سزاوار مدارج رفعت و افتخار که رسوخ اخلاص این سلسلهٔ علیه و
اختصاص این طبقه شیمه از آبا و کرام موروثی دارد مقصود و منظور نیست امید که هادی شاهراه حسن و لطف
قبول و اقبال یا ادراک مطلبی که در پیش دارد مسرور و مبتهج گرداند مصراع این دعای خوش است آمین گوی
حکیم عبد الصادق بنواب جعفر خان نوشته ای ضمیر آرای انجمن هستی از عالم قدسی بر رسم ورود آوردی بیادگار
بی سپاری و اثری میگذارم و مژده میرسانم که بحکم الاسماء تنزل من السماء اسم هر کس مبین و مفسر حال او است
و اسم گرامی دلیلی است روشن و برهانی است ساطع از برای درازی عمر و افزونی عزت تا انقطاع حیات
زیرا که اسم گرامی مرکب از چهار حرف است و سن انسان نیز منحصر بچهار وقت است طفولیت و جوانی و کهولت و
شیخوخیت و چهار حرف نام نامی دالست بر آنکه صاحب این اسم ادراک نیل اغلاط هر چهار سن خواهد کرد
و فزونی اعداد حروف چهارگانهٔ اسم بترتیب دلیل است بر آنکه عزت و دولت هر سن آینده افزون تر
از عمر گذشته خواهد بود و اسم گرامی مرکب از حرفی چند است که اگر عدد آنرا مضاعف کنند راه بابواب
بهشت می برد و اگر همانقدر دیگر بر مضاعفش بیفزایند عدد آن خبر از بروج آسمانی میدهد و اگر نصف نصف
دیگر حذف نماید راه بوحدت سرای انس خواهند برد و حرف اول آن بعدد موالید [illegible] موافق است
و اهل تنجیم از تقاویم خانهٔ هلال را با بروی او نشان میدهند و همچو مریم پارسا از یک برج و صدف در شهوار
از یک نقطه آبستن است [illegible] صوره خال [illegible] گوش کمترین نمونهٔ او است و حرف ثانی آن
حرف رابع منقطعات است و در سبع المثانی شش جا تکرار یافته صبح عید و شام ربیع و کتاب پرسش را

کتاب پرسش را گاه بدهان شیر تعبیه کنند و گاه بدهان مور اگرچه بیضه دال است اما این از نقطه بیرون است
و عدد دال از نصف عمر طبیعی انسان کمبیش زیاده است نصف او با ربعین نرسیده بضعف او مایه [illegible] والعین
نگذشته بپهلوی زاویه جاده اگر نقطه نهند صورت عدد او است و حرف ثالث آن شکل فرح در طالع فلک
الافلاک انداخته و دل کوه بمجوردی نقش سیاه ساخته و عنقا وار بالای قاف قناعت نشسته و حرف زاید العدد
یوسف را که ثلث درجات منطقة البروج کمتر از حرف زاید العدد اسم سامی او است از برای اثبات ازدیاد
و ترجیح حسن صوری و معنوی خود حاوی گشته و نصف عدد آن متضمن اعداد ابدال و رفقهای تخمیر آدم و سال
بعثت خیر البشر علیه الصلوة والسلام و ربع آن کاف کونین را بیک واسطه در زیر پا انداخته و ثمن آن
مبشر عشره مبشره گشته و حرف رابع آن نیز در سبع المثانی شش جا تکرار یافته و زبان از برای اثبات
مخرج او را بر سر خود گرفته و روی روزگار درخشنده و زرای روشن اوست اگر لنگر کشتی قمر نگشتی یک
سوی قمر از اوج خود برجاستی و اگر حافظ شیرازی شکر نبودی شکر رفته کاری شکر شکنی بکلی [illegible]
العاقبة بالخیر والرفاهیة [illegible] خان نوشته الحمد لله والمنة که درین ظلمت سرای بی تمیزی و سواد ستان
نا اهلی حق سبحانه تعالی از فروغ آن شمع انجمن دولت و اقبال و نور ستارهٔ روشن [illegible] دامن اقبال
دردمندان شکسته دل و محبوسان قفس آب و گل را چراغی در کلبهٔ احزان برافروخت تا در تیرگی آن دفتر
شکر و محمدت را بقدر حوصلهٔ روزگار توان نگاشت دل بپرور این واله ملازمت گرامی بمقتضای الحریص
محروم هر چند سعی در ادراک حضور میکند محروم تر میشود و بعد مسافتی که طی آن بکر بال عنقا میسر شود گرفتار
میگردد المحرره زین بس نیم خبر تر زبان دل که از تیشهٔ اندیشه بهر سو دگرگردیم زبان داشت معنی عظمتها بجا
نافع قسم که خبر دهی که از مهجوری ملازمت باین سرانجام رسیده و در سوختمل که بلبل بال شکسته از محرومی
گلشن [illegible] این قدر فرصت نداد که در تهنیت متمادی یکرنگی ادراک صحبت فیاض [illegible]
کرد با تحیة و دعای که تا شش از اقلیم زبانها کم باد رخصت از درگاه گرفته پنج شش محبت [illegible]
ذخیره ایام محرومی از خوان نعمای آن [illegible] رحمانی بر سید است [illegible] اند که نزدیک چهل روز
شده که یکچند بعلل متضاده گرفتار است و قوت حرکت ندارد لمولفه جز و فرش خود شدم از بسکه

افتادم برو بسترم را آسمان چون پردهٔ تصویر کرد ان سوار شعر که صورت معنی را بخدای صورت معنی
آفرین بامانت سپردم العاقبة بالخير والرفاهية **ایضا بخان مذکور نوشته** تا روشن خلقی نورانی طینتی
در بدو آفرینش از وفور استعداد و پاکی ذات و صفای ضمیر و اعتدال آمیزش چهار ارکان بدرجه آفتاب
و ذره شمیمت نرسد در فلک البروج دلها قطع منازل نتواند کرد و از شرق جانها طلوع نتواند نمود و دامن
قدسی نهادش برخلاف آفتاب از وصمت وبال و زوال و کسف مبرا بوده همواره در شرف باد
المنة لله که مصداق این حال صدق مآل ذات والای روشن ستاره ایست که اگر اسم شعاع آتش
بر زبان قلم بگذرد تا قیامت از دواتها بجای سیاهی آب زر بر جوشد سبحان الله داد
که از آغاز شناسائی روی مخلص بچشم حسی ندیده و صحبت مجالس را بتجلیات عقلی تصور نکرده
و همیشه لب تشنه و جگر سوخته ملازمت این قسم دریا ولایتست و اگر بحسب نصیب و هنر نوشت پس از
عمری صحبت انجمن عالی فطرتی صاحب نظری یا روشن ضمیری که نفادی سخن و معیاری معنی کمترین حالت او
اتفاق افتاد آسمان فلاخن در دست بمان ساعت بسنگ تفرقه بنات النعش وار از انجمان متفرق می سازد
که وصول نامه و پیغام بوسیلهٔ مسرعان صبا و قاصدان نسیم هم دشوار میشود چنانچه ایمعنی را در دار الخلافه اکبرآباد
برای العین مشاهده نموده عطوفت پناها ورود عنایت نامه گرامی موجبی بود آسمانی از عهده شکر این عطایا
بلکه لطائف اخلاص صمیمی و شرائف اعتقاد یقینی دوستان تواند بر آمد **لمحرره** لذتی یافت دل زنامهٔ یار
کز سر انگشت یار خامه بار العاقبة بالخير والرفاهية **بنواب اسلام خان نوشته** لا آدم فی الکون و لا ابلیس
لا ملک سلیمان و لا بلقیس فالکل اشاره و انت المعنی یا من هو للقلوب مقناطیس انبساط نامه
عقول و مسرت رقیمه نفوس که از فلک اعلی قدر شناسی رفعت نزول یافته بود در ارض فلک ارتفاع
برهانپور که بیت المعمور شکسته دلان بمان درست است حیات فانی موهوم را ببقاء خضر و مسیحا تثبیت
بخشش کرد و بتقدیم مهلت عنایی بمطالعه دقیقه شناسا سراپا آگاها شوق خدمت عالی را در کالبد گفت
در آورد بدان باز که بحر خار را در صدفی گنجانند و کوه قاف را در بیضه عنقای تعبیه کنند قلم سحر رقم من که
در سحر پردازی و ظهور خرق عادات اعجوبه روزگار و نادره دوران است در اظهار عشر عشیر نکات

نکات شوق و دقایق آرزومندی همچو سودائیان عنوانی مزاج گاه متحیر و گاه نریا منست لهذا از آن باب
لب بستن و بیان انما فی الضمیر صبح تنویر آن ضمیر آرای انجمن هستی که کاشف اسرار غامضه لاهوت
و بینائی بخش دلهای جهان فرتوت است باز گذاشتن اولی و انسب امید که این حیران بادیه کامیابی
را که پیش استاد ازل از صفوه سبق ملک بدو وجود بخود درس محبت و اتحاد نسبت بهر کس حرفی دیگر
نخوانده وقتی که حال این غریب عموما برین منوال باشد بخدمت آن مرجع دلها که شمع انجمن دولت
و اقبال و نور ستاره المیت و افضال است چگونه خواهد بود درین باب زیاده ازین چه معروض دارد و السلام
علی من اتبع الهدی **ایضا الیه** ایزد جل ذکره مغرب ارض را از اشعه انوار ان خاور شین دولت
و اقبال منور و دل نخانغال نش از حسد و جانکاهی منظلم دارد مدتیست بل عمریست که بوی از بهار مردمی
و اهلیت در دماغ الفت گرفتهای روایح فردوسی اعنی بزم جنت ساحت ان مسند نشین کامروائی
نرسیده بنابران حی تا یانه در کلمه که مخلصان بی ریا را از سر نو در ملک و اقلیم نو بیاد و بنگاشته لحظه باعث
تضیع وقت گردید عطوفت پناها چرام ساد که حامل عریضه الاخلاص است از مردم خوب گجرات بل ارث
و استحقاق ملک در جو بهای ذات به از مردم و سکنه شهرهای دیگر است و مصدر خدمات عظیم میتواند
چنانچه در دیوار آن ملک شاه اعنی میتوانند بود امید که قدر دانی و حالت شناسی آن ملاذ وسیله انجاح
مرادات او بشود **ایضا الیه** الله سبحانه آن مشرق بر درد ازل را در مغرب زمین هندوستان از حجب
ظلمانی طبعت بر کران ساخته محفوف طیلسان نهایی نور و شمول نورهای حضور داشته اوضاع غیر منضبط دنیا که
فانی معدوم الوفا را در باطن فیض مواطن آن بهین نتیجه چهار ارکان شش هنگام دیگر می افسرده دار الدمعنی قدر اعذر
نوشتن صحایف اخلاص پیش من آسمان تراز شریک شدن بدریا نمایان سراب فروش و روزگار زراهان
این او وقت ضمیر روشن ایشان شاحال این فرقه کمالات انسانی و اخلاق ملکی ایشانست و اگر
چشم شاهی از برای این ادعا میداشتم اینجا همحبت کجا بهم میرسید الحمد لله که روزگار بوجود فایض الجود مفتخر
است و دوست مبصر تماشای شمار زین افتخار انچنان چشم روشن است که امید سرمه مسیح و کحل طور
نمی شد زیاده چه نوید العاقبة بالخير والرفاهية **بنواب خانخانان نوشته** وحی منزل نامه آسمانی

مع دانش فرهنگ آفرینش انجمن معنی نسک نجات ترجمان دل ملک آگهی جنت عقول بحر جواهر
گوهر افق نور فهرست سعادت نهر حیات اعنی مرحمت نامهٔ عالی که هر لفظش پیرایهٔ وحی در بر هر نقطه ذات بر اعلا
دعوی ضحا برین سکون تجلی بود ناطق در اثبات اعجاز بلاغت مشکین واثق بازار جوهر بیان سخن سنجی را
گوهری بود پیش بها و مغمومان الم مفارقت را مفرحی بود روح افزا یا این آبله پائی وادی هجران و سراسیمه
بادیه حرمان و جوینده آدم وادمیت نایاب و بیننده دریای آتش در هر قطره آب رسیده در بکرای چنین
راحت دل و مسرت جان و تنویر بصر کردید با دل مرده ام مسیحائی کرد با افسردگی عمر زلال خضر شد دیدهٔ رمیده را
سرمه سلیمانی کشید عشق انچه کرد با من و با دل خدا گواست * با لعل آفتاب و صبا با چمن نکرد و از ذوق اشتیاق
جمال را نامه و پیغام همان قدر تسلی دهد که تشنگی را سراب در ره گم کرده کان آبله پا راده خراب کاش مصیبت
ایام مفارقت را ابتدا نیستی تا با فرزانه این دل از طاقت و شکیب سوار را با صبر گریز پا توانستی کرد کاشکی
داد با قدرت آن داشتمی که قضا و قدر را محکوم حکم خویش ساخته خواهش دل و اراده باطن را از پیش بردمی
اما از انجا که این بوالعجب ترکیب آدمی مخاطب بخطاب خلق الانسان ضعیفا واقع شده چه علاج منتظر وقت بوده
خود را مهیا و آماده حکم الهی باید ساخت تا هر تلخ و شیرین که از مایده فیاض وارد شود طوعاً و رغبةً بی اکراه و چین
جبین توان نوشید و کرنه این شیوه دعوی باشد کار بر خود مشکل و خود را بر کار آسان نمودن است روی روز کلمه چند
که مرقوم کلک شوق شده بود نه جواب محبت نامه شریف بود بل اظهار دوستی را سجلی بود ناطق واد عای محبت
را مسکی واثق و گرنه در برابر آن درر غرر بی بها که هر کدام زینت بخش گردن و گوش ملک و ملکوت تواند بود
این مفلس تهی دست را چه یارا که خزف ریزه چند را بجلوه در آورده خود را پیش خرد و خرده بین خود شرمنده
و منفعل ساخته باجرا خلیفه دآب شیوه و اعرابی را از سر نو احیا بخشد العاقبة بالخیر والرفاهیة ایضا الیه
حق سبحانه مشرق ارض را از اشعه ذات فایض الانوار نواب مستطاب روشن و منور و دل تمنا لفانش را بهجو
چاه منزوی مظلم و مکدر دارا دو مرحمت نامهٔ عالی در چاره کری علل روحانی کار صد نسخه مسیحا نمود حق العلاج آن در دفینه
دل دستان بجز جان نیست و آن خود روز از ازل ایثار محبت ایشان شده باشد که حضرت بیچون از خزانهای
لطف و بی نیازی خود گنجینه وافر نثار و آن ذات عدیم المثال نماید تا عیان محبت شما را در بحر وصال از ان

از احسان شما انفعال نباشد العاقبة بالخیر والرفاهیة بخانزمان نوشته حق جل ذکره آن بلندی و افتخار بخش
سخن بلند و معانی ارجمند را در معرکه سخنوری و مصاف معنی آرای که نبردگاه روحانی و آزمون جای مرتبه انسانی
است مظفر و منصور و سر بلند داراد کین مشتاق معنوی که ازل و ابد در جنب مدت اخلاصش هفته بیش
خود را بوسیله این دو کلمه ناقص که اتمامش حواله بر ضمیر معنی تویر است بر خاطر قدسی مآثر آن صورتشین
مسند دولت و اقبال میکرداند و نسبت اتحاد فقیر بجائی رسیده که محبت گرامی شما از بس که بجان عزیز
همنشین است بمقتضای الصحبة موثرة همجانی دیگر شده و من بعید اگر ادعا نماید کنم که کالبد من مورد دو روح
است محتمل که خلاف نباشد و پیش ارباب این حالت که وجود عنقا وارند شاید که متهم بکذب نگردد
پس برین تقدیر بعد مسافت اگر چه وجود و عدم باشد باعث جدائی و افتراق نخواهد گردید تا بلاهور و جریانیه
که پیش گرم روان بادیه اشتیاق از نیم گام هم کمتر است چه رسد والسلام مولانا عرفی بنواب خانخانان نوشته
صاحبا خداوندا اجتراء دگفت و شنود حاضرانه مولد سوء ادب گردیده ار اده تداریک مکالمه غایبانه بوسیله
ترجمان قلم از دل بر انگیخته هر چند زبان ادب بدین بیت که خبر نیافته عرفی ز طبع نازک دوست *
زبان خود بکر امتحانه جای بکشوده است * ناطق میگردد اشتیاق مکالمت شتاق بی اندازه انخداوند را
منظور داشته تجاهل می ورزد و اکنون اگر از دقایق مراتب بیماری روز افزون و تکرارات گوناگون نوشته
آید بالمناب انجامیده موجب ملال خاطر قدسی مناظر میگردد چند کلمه از وقایع حالت نزع که بیکبارگی نزار گول
دو دهشت و آشنایان را امن و سلوت می افزاید نوشته کرد که قدم بر آخرین آن حالی که محل انتقال است
گذاشته مراجعت واقع شد صاحبا چگویم سر رشته معامله دل و زبان از دست رفته بود انچه دل بران ناطق
بود خلاف آن بر زبان میگذشت و انچه زبان بر ان نطق می کشاد هنوز آن بر ضمیر دل میگذشت اگر در هوا
نطق دل و زبان توجه نموده میشد قوت تمیز از حفظ هیئه اتفاقی عاجز آمده شیوه تعطیل بر میگزید و صورت
معقولیت از هر دو بری نحاست انواع اشغال سینه که هر یک در مقام بود و بسی دیبای فریب در پوشیده
حوری و رضوانی می نمودند از پوست بر آمده زهر نوا ست در کام مرارت در جام میریختند الهفال اعمال حسنه
که انتظار تولدشان در رحم هلاک کرده بود یک بیک بوی موت زنده گردیده شیخ متولد نا شده

مردن خویش را پیش یکی یک از حواس دقوی برده سجل تقصیری بر من درست میکردند طغیان مرض
احتمال شان را از شربت مزاج اسیلی زبان سر صحرای آوارگی داده امید صحت بر این تسلی جبل یاس
در کشیده و آرایش حلقه ماتمیان گردیده وهم را چه دیدم خفاشی که چاشتگاه از بیت صدای بیدار گشته
از خوابگاه سراسیمه پرواز کشید و فی الحال از تابش نور بر خاک فتور افتاده از بی بصری خویش یاد از شقاوت
راز گوید عقل را چه دیدم دانشمندی مصروع که از صرع برخاسته دهشتناک بهر سو نگرد و تقاضای
دانش خواهد که زبانش بقول حق برگشاید و استیلای زناده صرع زبانش زیر دندان رحجر خاید و بنال
بیرون کسی که شمری بجاری از تن برآورده افکنده باشد موجب نفرت جان پاک گردیده آخرت مثل های تو
ز بردم بدای درد بدرد وجودش مشاهد نباشد دم بدم جان سراسیمه را لیوی خود خوانده و خود را بی نموده
وداع هستی مانند پیغام درشت بر زبان قاصد شرکین بر تن هستی دوست گران آمده سلام نیستی مانند
خودستائی نو هنرمندان تنگ ظرف و مسدم از دل بر لب سایه انداز گردیده توجه نواب صاحبی بر دروازه شهر
عدم نشسته جنازه اجل را بر انور در آورده محمل جانبر از کوهان وی باز کشاده انتظار میکشید که جواب التماس
بتخت الیش این فرصت تاراج داده از دیوان رحمت الهی بر نفس اجابت سرشت نواب قتیل کاهی فرو دامر
لله الحمد والمنة که تقرب آن مخدوم در درگاه الهی معلوم سکنان گشت و بروانچه تجدید حیات این مخلص از دیوان رحمت
نامتناهی حاصل گردید اکنون التماس از عطوفت آن پرورده نعم اسرار الهی و سرکرده جنود فیوضات
نامتناهی آنست که توجه عالی برین مصروف دارند که تتمه حیات محمول الکمیه بر وجهی طی شود که چون این بوت
فضل از در قفس کشیده گردد مرغ روح بال بشاشت برگشاید نه سر خجالت در زیر پر کشد صاحبا
از مرض تازه که امید صحت بجهت شکون خاتم الامراض خط ایشی داده چنین معلوم میشود که ایام حرمان بطلان مدت
بطول می انجامد معالجان وعده حمام بیک ماه دیگر میدهند این بار رعایت بر دلم گرانی میکند و الا با جراحت
بدنی را استخوان و پی یک شد تقطیع از اندازه برگذشت محل رعایت الله تعالی ذات والا صفات
آن منبع ذوق را طایر کنگره عرش کمال گرداناد و با ثیار جواهر کمال بر فرق استعداد تربیت یافتگانش
خصوصا عرفی محتاج تثبیت نهاد بحرمة محمد و آله الامجاد **بآصف خان نوشته** عقده در و گهر ابکار معانی

معانی ترا منتظر آمده در سلک قدم چون خلخال ؛ معنی روشن و شکین خط تو هر که بدید ؛ گفت یا لیت
تو تا لیس ماه بحال ؛ گلدسته ریاض اهل بیت که دست آویز نسیم محبت بود دسمای عقیدت را تجلیه
آن نسرین داد سبحان الله این چه گلزار معاینت که اطفال غنچه اش بر ترزها بالغه چمن سرای جنت
ستروق شه تبسم گردیده تبارک الله این چه شیرینی کلامست که شکر خواره مذاق در نوبده اش
زهر حرمان چشیده الفاظش بلا لطف مثنوی بتذویر عبارات و تدقیق استعارات مایح استقبال و استکمال پذیرفته
مقصودش بی دستیاری صناعات بدیع از صنیع خاطر قدسی نقش وزوال رفته انتظام عقد معانیش
حصول شایستگی دست و گردن قبول یافته بی تکلف ایجاد معانی چنان شریف و انتظام الفاظ معجزنمایان
لطیف که گویی یوسفی است بجلوه گاه خلد آراسته منصب شمارت و از شما زیباست ؛ هر که گو
چو تو سخن گوید ؛ رگ و ریشش روزگار رحم یکم ؛ اگر باظهار اشتیاق و اعلام آلام مهجوری که رسمی است عرفی
متکفل تضییع اوقات گردد چه اگر وقوع آن معلوم سکنان بوده باشد نتیجه تمی بخشد بهتر آنکه ازان مقوله
ترک نموده شروع در مقصود رود **بنواب حکیم ابوالفتح گیلانی نوشته** مخلص ترین مشتاقان عرفی جواهر
گنجینه صدق و عبودیت که جگر گوشگان شخص ارجمندی و سرمایه تاج سربلندیست در دامن حدیقه
دعوت و محبت که پرورش آموز آب و هوای برومندی و آرایش افروز رنگ و بوی آرزومندی است
نثار آستان و ایثار دامان نواب مخدومی جالینوس الزمانی گردانیده خود را بامید توجه فیاض مذکور
خاطر قدسی مآثر میگرداند که معذرت ناتوشتن نامه های شوق انگیز که یگانگان آشنا رو را علت ازدیاد
آشنائی ظاهری و آشنایان یگانگی دشمن را باعث تهمت بیگانگی باطنی است باین مصراع اکتفا نماید
مصراع من خود کنم آغاز بپایان که رساند ؛ طی کردن تعلیمات شاعرانه و تعریفات منشیانه را که
مصراع مذکور سعد رتبی ناقص تواند بود خوبی فشانیهای ناصیه شرم و ادب عذر خواه است از جمله عاریتها که بابت
خودپرست بدون استحقاق از مبدا فیاض جبهه خودنمای برگرفته منصب یامردی قناعت نکرده بی بلیه
بخود نسبت میدهد بعضی نوشته بخدمت فرستاده بنظر افادت منتظر و آرزومند اصلاح خواهد فرمود
ایام مفارقت مختصر باد و السلام **بخانخانان نوشته** چند اشعار رقتی که حسن دقایق شیوه های اخلاص که

درستی مواصلت از دیدهٔ بصیرت محجوب بود و شاهد عشوهٔ ازلی در حجله خانهٔ فطرت بآرایشگری آن منصوب
بدستیاری اشتیاق ملازمت از حجاب غفلت بدر آورده دیده ادراک این مخلص را از شرف مطالعه مشحون
ساخته و کمیت قدر وصال را که طول و عرض امکان از احاطهٔ آن معترف بعجز بود پذیرای سمت تزاید نموده
عقل را در ورطهٔ حیرت انداخته سبحان الله عجب سهوی افتاد فوایدی که بحسب اتفاق در روزگار فراق نصیب آمده بود
در صدد کلام لغزش زبان از نتایج مفارقت میشمرد تحسین نمود اکنون نشاط یکجهتی و یکرنگی باقی که زیرکان
بی درد و عیب و ساده لوحان جوان میز میشمارند مانع است از آنکه عمر نوح از برای خود فرض کرده دریتی
برگرداند و اداراشته از زیانهای صوری و معنوی که از مفارقت انجامد او نیکجان زار و جسم نزار رسیده
در عهدهٔ خویش گیرد و الحال مصلحت و بهتر دانست که از شیوهٔ نثر احتراز نموده در پناه نظم گریزد تا شکوه
فراق و زمزمهٔ اشتیاق را از پردهٔ نظم برانگیخته این شیوه را بنیای تازه نام تواند نهاد **رباعی** دل بی رخت
از گلاب پژمرده شود ٭ جان بی لبت از شراب پژمرده شود ٭ بی روی تو چون گل از دم سرد خزان ٭ آزاده
من آفتاب پژمرده شود **غزل** بصدر مجلس وصل توام چنان مشتاق ٭ که بوسه‌های ملایک بآستان
مشتاق ٭ اسیر دام تو گردم که هیچگه در دی ٭ نبود طایر جنت ببوستان مشتاق ٭ زحال سینهٔ مجروح من
خبر دارد ٭ کسی که بوده بمعشوق مهربان مشتاق ٭ مگو بوصل که مشتاقی اینچنین عرفی ٭ که هست بر سر
مو هیچ جهان مشتاق ٭ صاحبا احوال مخلص بدینمنوال است که از بیماریهای گوناگون بمن توجه آن خداوند
اثری نمانده الا جراحت معلوم ان نیز حشمتش بصحت کرم می شود ان شاء الله عنقریب شرف ملازمت
را که سرمایه افتخار دو جهانیست درخواهد یافت الله تعالی ذات شریف آن زبدهٔ آفرینش را
از آلایش اسباب بیگانگی در خلوتگاه قرب مقدس دارا و در مشعل عرش پرواز آن خلاصه
بینش را پروانهٔ شمع جمال خویش گرداناد و شعشعهٔ انوار جمال خویش را از آینهٔ دل آن برگزیدهٔ ارباب
ذوق بر دیدهٔ بصیرت اصحاب شوق منعکس گردانیده بخششی یعرفی محروم رساناد بحق محمد و آله الامجاد
ملا میر باعتقاد خان نوشته بنده اعتقاد پرست میر بعرض میرساند که در بندگی آن صاحب جوهرشناس
که بمن تربیت ذره را آفتاب و قطره را دریا می تواند ساخت امیدوار بود که چه مرسوم بنده چه

بنده و چون دولت اخلاص و نور رو دو افزایش داشته باشد ناگاه از روزگار چون جان بو اندیشه در کاهش
افتاد و جانان فلک تنگ چشم که جا نگرامی خردوران دانش کمالست نتوانست دید که مواجب یکساله عمر طبیعی
نوع انسان در عدد مساوی باشد ناچار از صد و بیست بصد و پنج انجامید و این قطعه از زبان قلم بیرون تراوید
قطعه ای که هست از جود و بخشش ماه و سال ٭ گوهر افشانی و زر ریزی خفت ٭ وجه ماه بنده حیرانم چرا
گشته کم چون سال عمر و شمنت ٭ **ملا نکو بسیف خان نوشته** بندی نژاد که چو تیغ زبان تیز بعرض آن سرکردهٔ
تیغ گذاران سر آمد سرداران خدیو صاحب والا گوهر میرساند که منکه چون تیغ پاس آبروی خود میدارم
دم از خورسندی جاوید میزنم رنگ بوس با طبع دمسازی نکرده و حرف طلب قطعی باز مانم آشنا
نکرده اکنون چون راهی هولناک قطع باید کرد و مرا از بی جوهری تا این دم تیغ دست نداده و بی دستیاری
تیغ باز این نان آهنین جل تیغ شدن سخت دشوار است ناچار حرف خواهش تیغ در میان می آرم و در این
گفتگو را جوهر تیغ زبان میسازم اگر از لطف آن صاحب جوهرشناس تیغی بقبضهٔ من بنده درآید تا از
رشک حسود به گوهر در خون نشیند باین تیغ محرابی سجده شکر بجا می توانم آورد ٭ گر در طرف
خواهش من کوتهی ٭ قطرهٔ آبی ز دریا خواستم ٭ الهی تا تیغ مغربی خورشید از زره شنگری فارغ است
تیغ آن والا گوهر از دشمن تراز تیغ خورشید گرداناد **ملا حیاتی گیلانی بنواب رستم خان نوشته** کمترین
نیک اندیشان بموقف عز و جلال نواب رستم الزمان میرساند که اگرچه دیده کامیاب فیض جمال جهان آرا
نیست اما گوش ظاهر و باطن از اوضاع آن گرامی نژاد لبریز است شجاعت پناها اگرچه در جناب
ایشان آن جوهر خلوت نشین عدم است با وجود درین خشک سال اگر لب تشنگان بادیه نایافت این
رباعی را بدیهه روی داد بآن سرمست خمکدهٔ مروت و فتوت و جرات و شجاعت عرض نکند چکار کند
رباعی روزی که می و جام فراهم کردند ٭ صاف می عشق روبراهم کردند ٭ با باده توام چه حاجت باده و بنگ ٭
یاران فضول باده خواهم کردند ٭ یکی از یاران فضول ملا دوانی اند مغز میکرد ایام دولت و اقبال پاینده باد
میرزا صادق دست غیب بصفی قلی خان نوشته بنده اندکسی در وصل قدر و دستگر انراء جدائی
میکند ظاهر بیاران قدر یاران را ٭ قسم بمصحف چهرهٔ نازنینان نازآفرین و صحیفهٔ صحایف رخسار آفتاب

دوستداران

طلعتان ماه‌چین به بزم پیمانه در بیت الحرام میخانه بدیدهٔ پرخون ساغر صهبا بصفای باطن چله‌نشینان
صومعه مینا المجر خیران فیض صبوحی یاب شب زنده‌داران بزم شراب بمهربانی جی نفاق مستان بکرمی بی‌باکی ساقی
می‌پرستان باحتیاج اسیران محبت بی انتظار باستغنای من برسمین عذار بخونریزی شوخ چشمان بی‌باک
بدامن پاکی پرده‌نشینان سلسلهٔ تاک بکم ظرفی پیمانه بوسعت مشرب خمخانه بتزلزل مینا و سالهٔ بحق صحبت
یاران هم پیاله که در نیت یکسال که از عرصه بزم وصال آن قدسی خصال فرشته فعال انجمن آرای ارباب
خلوت حال مهر سپهر فطرت سپهر ذکا و فطنت بدر افق اقبال محترم تتق اجلال نکته‌دان مکتب ازل
ادب آموز عقل اول دریاکش بادهٔ خرد مست شراب فیض ازل و ابد روشن‌ضمیری که ماه منیر از شرم اشعهٔ
خاطر خطیرش سایه‌نشین است و آفتاب عالمتاب از غیرت لمعات انوار رای جهان آرایش
در زمین اگر بدخواهش همیشه چون یتیمان تیره روزگار است از آنست که مردم تیغ و دو دو سه شرکتش رو عجز
اعدا اسیر آورده اگر صفایح دلهای دوستان جاهش سفید رخسار است از آنست که قرد هم خطش
زهره جبینان معانی را از لباس اهل عزا برآورده اعنی آنکه بیان تحریک خامه بنوشتن نام نامیش
از نامه دور و عجب از ادب و قلم بنگاشتن اسم سامیش جز بلوح دل ترک ادب میداند یاد آن اوان که
اگر زمانی از یاران کم خون خالی بود این بیت حالی بود فرد کسی جز باده عیب چهرهٔ زردم نمی‌پوشد
بغیر از شیشه خون همکیسه با من نمیجوشد در آن ولا افسردگی هنگامه بمرتبهٔ رسیده که خون شوق در
عروق تاک چون مسواک زاهدان مرده و سبزه مینا که از شادابی رشک سبزه زار مینو بود از بی آبی
در رنگ جوهر تیغ پژمرده قرابه که از قهقههٔ خنده‌اش گوش صراحی کر میشد بقدری که بکمژه وار برحال خشک
لبی خود گریه خون در اعضاش نماند سبو را از غم دست بر سر مانده خم که از ترشحات فیض جاهش
مستان نامه سیاه را در هر مجلس و محفل منح رو داشت و دعای قدح به برکت وجود باجودش ورد زبانها
گشته بود از خمیازه خمار دهان باز مانده کدورات غصه در سر نمانده و درستی با تند دوران روزگار از می‌پرستان
بیکبار برگشته و غنچه دهان ساقیان گلچهره از سنبل زلف پریشان‌تر نشسته حال میکشان انجمن قیاس
فرمایند که چون خواهد بود امید که بلطف سامی ساقی میکده تقدیر دستگیر شده خمیازهٔ مخموران وصال را

وصال را بنشاه وصول در کنار به حق پیمبر و بحرمت ساقی کوثر ملا بنایی نشاه غریب میرزا نوشته بعرض
میرسانند که درین ایام فقیر شکسته حال از خانه بخانه انتقال کرده یاران بی ریا بوریا کوبی طمع میدارند طعام
بی گوشت بی لذت و شوربای بی مرچی بی آبرو و بی حرمت است بیت آبروی آشهار ز روغن است
این سخن بر اهل لذت روشن است ع برنج بی گوشت هیچ عیار قند باشند خاکسار است و کیری
بی قیمه آتش بر نیر مردم بیمار عیاذا بالله اگر شهرستان معموره صحن بغداد در پناه قلعه قلیه نباشد خشت بریانی
نپاید و اگر مروارید و مرجان قیمه قریه و نزار در رشته یاپیچه در نیاید در نظر جوهریان خرگه دان قیمتش بیفزاید
از کبابهای بی گوشت که ابنا نیست بر سبوس نعوذ بالله و از عصب بی قیمه که بهایانیست بی درم
و فلوس عیاذا بالله درین روزها گوشت حکم کیمیا و گوسفند صورت عنقا گرفته در هزار خانه گوشت پیدا
نیست و بهزاران خون جگر دلاوران را گرده میسر نه مهمانی بحق پراغراز و اکرام کشته و جزغاله صدرنشین
صحن طعام شده از بی گوشتی جوی و حمل پناه بمریخ و زحل برده اند و ثور منقلب شده کارش بجان و کارد
باستخوان رسیده توقع از کرم کریم آنست که یک راس گوسفند هلال شاخ قمر پیشانی زهره دندان
کیمیت لب بهمن سینه غزال گردن فربه تن آهو چشم نگله پشم زنگیر سم دایره دم که در مرتع مهر پرورش
رسیده باشد و گیاه کیمیا چریده که چون از غایت فربهی دهان بکشاید اثر طلای مهری از بین دندان
عیان کرده امینی را بیان سازد که حیران در آن زرینه دندان گله اند ع انها که خاک را بنظر کیمیا کنند
آیا بود که گوشهٔ چشمی بما کنند انعام فرمایند که موجب ازدیاد نعم خواهد بود میرزایی محمدرضا بنواب معادل خان
نوشته بشنو از نی چون حکایت میکند وز جداییها شکایت میکند سینه خواهم شرحه شرحه از فراق
تا بگویم شرح درد اشتیاق نواب عالی جاهی قبله گاهی ارشاد پناهی را الله سبحانه تعالی الی آن دنیا که
عزتست و عزت آخرت که ایمانست ارزانی داراد بحق الحق و اهله نگارنده این حروف مهجور غریب از نعمت وصال
بی نصیب است که بسبب درد فراق باقسام آلام گرفتار روز و شب دل و دیده آتش قرین محنت انتظار
است و هرچند از آن آستان که سجودگاه ماست دور افتاده و خرمن جهت شکیبائی بباد داده اما حقوق
صحبت را بادو خود را بدین یاد شاد دارد هرگاه نظر بر بعد صوری می اندازد باشاهم غم همنشین و هرگاه شطرنج

قرب معنوی می بازد با مسرت ابدی قرین میگردد غم با شادی یکسان و شادی ما با غم تو امانست و چرا چنین
نباشد عاشق را کار معشوق است غم را در سینه اش چه کار و شادی را در آینه اش چه روی بازار
هر که خود را با دوست یگانه دید متاع شادی و غم از دکان فروچید ازینجاست که گفته اند ~ مردن و
زیستن و راحت و رنج و بد و نیک ٭ عشق چون روی نماید همه یکسان باشد ٭ نتیجه کلام آنکه اگر ذکر است
ذکر شما است و اگر فکر است فکر شما ما در میان هیچکاره ایم ~ در مذهب ما هر چه بجز دوست حرام است
کز خود همه ذوق طلب اوست حرام است ٭ الحمد لله والمنة که حال دردمندان درینجا بدین نمط میگذرد از انجا خبری
نیست آیا نام جمعی که بی نام و نشان اند گاهی بتقریبی در بزم عالی مذکور میشود یا مطابق مضمون اینکه
مصراع از دل برود هر آنچه از دیده برفت ٭ ارباب اخلاص را از صفحه خاطر غیب ناظر بیرون کرده بپهلوی فراموشی
جا داده اند قیاس بعض قراین شق اخیر را ترجیح می نماید و اگرچه گنجایش دارد که فقیر مکرر عرایض مبسوطه
بفرستد و در مدت اصلا جواب نفرستند فرد اگر بمذهب تو خون عاشقان است مباح ٭ صلاح ما همه آنست
کان صلاح ترا است ٭ نظر بر حفظ مراتب ظاهر که اکثر ارباب ظاهر مراعات رسم کوشیده بکرده خود را این
و تیره گفتگو آشنا ساخت والا من و این گفتگو خدا نکند در حقیقت پیش چشم محبوبان محبت یاد و فراموشی
هر دو حجاب راه است دراز نفسی از حد گذشت مبادا موجب ملال طبع گردد گدا با مید کرم کریم زبان گستاخی
گستاخی را العفو حواله کند دولت دارین میسر باد الیضاً الیه نواب مستطاب ولایت مآب هدایت انتساب
سلامت هر چند دیده غمدیده از دیدار فیض آثار محروم است اما بوساطت حضور قلب جان ناتوان در طواف
خاک آن آستان است اگر زبان را بسبب دوری صوری شکایت حلال باشد دل را بسبب دریافت قرب
معنوی لب بشکر اتصال است نظر بر اشفاق کریمانه آن عالی جناب نموده یا مداد مداد دستیاری قلم شکسته
رقم خود را گاهی بیاد خاطر عاطر ایشان میدهد و گرنه مصراع چراغ مرده کجا شمع آفتاب کجا ٭ در مدت یکبار
نوازشنامه نواب بفقیر رسیده هر چند تکرار مصرع کرده که نشنود و او دردمند همیشه می فرستاده باشند
غیر از تغافل جواب نشنیده ~ فریاد با دگر تو نمی پرسید ٭ بستیم لب مگر تو بفریاد ما رسی ٭
شنیده میشود که رایات اقبال عنقریب متوجه انصوب خواهد شد روح از شادی این مژده ببال شوق در

ببال شوق در پرواز است کی باشد که نامه و پیام از میان برخیزد و سعادت قدمبوسی سامی نصیب شود
الیضاً الیه نواب کریم الاخلاق عمیم الاشفاق سلامت در برابر مضمون التفات مشحون نوازشنامه
نامی هرچه بر زبان قلم پراگنده رقم جاری و ساری شود ما در برابر است فی الواقع شبها چون روز عمر دشمن
دولت نواب خدایگان در نهایت کمی و کوتاهی است و روزها چون شفقت و مهربانی آن مربی قدر دان
در تزاید و تضاعف روز را بمنزله نوروز داشته و شب را شب قدر پنداشته بعد از لمحه بادراک سجود آستان
معلی ناصیه اخلاص را رشک آینه ظلمت زدای خورشید و محل پرتو چهره امید میگرداند روزت از شب خوشتر
و شبت از روز روشن تر باد الیضاً بقاضی افضل نوشته هرگاه میخواهم در خدمت نواب خدایگان اشتیاق
مهربان خود چیزی بنویسم مطالب نامتناهی صف بسته هجوم می آرد هیچکدام یکی توان پرداخت طرفه حیصی و عجیب
هنگامه رو میدهد هیچ مطلبی نیست که تقدیم طلب نباشد آتش دل از کثرت شوق زبانه میزند و بلسان
حال میگوید که اضطراب مرا باید شرح داد دیده غمدیده که از طلب دیدار بجای آب خون می بارد در مقام الحاح
است که قطع نظر از آب و تاب ما باید کرد باد نفس که بیاد همنفس در تگاپو و جست و جو است
بر چه باد یاد گفته عرض حال خود مینماید تن خاکی که از شدت آلام فراق بخاک برابر گشته خاک بر سر میکند
که هر سری از سر حکایت ما باید گذشت حاصل که ارکان عناصر وجود همه از دوری خدمت در فریاد اند
بعض اوقات که مروت دامنگیر میشود علی قدر حال از در هر کدام شرحی بر سبیل اجمال داده می آید و اکثر
اوقات وداع همه کرده بجانب هیچ یکی نمی بیند و قلم از دست انداخته معطل می نشیند سبب اینکه
مراسلات دیرتر میرسد اینست از انصاف نگذرند برادر این جماعه که غیر وصول مطلوب حقیقی بامر دیگر
قانع نیستند چگونه توان رسید و تا کی تغافل باید کرد مگر نوبت وصال روزی شود که سایل و مسئول
هر دو بیاسایند ~ دلم بهیچ تسلی نمیشود هرگز ٭ بهار دیدم و گل دیدم و خزان دیدم ٭ تا زمان حصول
این مطلب اقصی و مقصد اعلی بنگارش اخبار سلامتی ذات خجسته آیات خود و توابع و لواحق دیگر
یاد خیر اندیش جمیمی خودمی فرموده باشند که مکاتبات را بمنزله مکالمات داشته اند زیاده زیاده الیضاً الیه
نواب خدایگانی افضل افراد انسانی قبله دو جهانی را توفیقات سبحانی یابد و تائیدات آسمانی

ملازم روزگار باد جذبهٔ شوق برین داشت که هرچه از دل بزبان آید بمدد کاری قلم پریشان رقم برین صحیفه
ثبت نماید اما عقل فضول ازین اندیشه عدول نموده گفت که مراتب قباحت فهمی را مستحضر باش و دست
از قاعدهٔ ادب دور مدار نشنیده که گفته اند نا پرسنده مگو گفتم خبر از خود نداری که نمی پرسم و میگویی که سخن فهمیده
گوی و چاره گفتار از من جویی — سعدی بهمه عمر پند مردم — میگوید و خود نمیکند گوشش — تا این دو مصرع خواندم
خاموش شد و بجای خود نشست و در وعظ و نصیحت را فرو بست راه مدعا سر کردم تا حدیث شوق بزبان
آوردم حیله دیگر جست و گفت بمقتضای مودی کلموا الناس علی قدر عقولهم فی الجمله اندیشه باید کرد که مخاطب
کیست می ترسم که در آن حضرت سخن رانی و در قدم اول فرو مانی اول تهیهٔ اسباب کن نه الفاظ تازه
نه معانی رنگین نه عبارات پسندیده نه استعارات دلنشین نه چیزی از آنها بهره از املا ترا اینهمه جرات
نمی شاید اگر بجای تو ارسطو خواهد که در خدمت این سکندر اقلیم دانش زبان بنطق گشاید و در سخن در آید
از روی انصاف بعجز اعتراف می نماید گفتم حال مخاطب را ملحوظ نظر داشتن و مطلب را بسجع و رجع
نگاشتن و علم فصاحت و بلاغت برافراشتن و خود را بدین وسیله از ارباب استعداد پنداشتن دلیل [illegible]
است که باستصواب تو کار کند مجذوب محبت را که هرگز بفرمان تو نبوده با این فکر بیهوده چه کار است
و دیوانهٔ عشق که در کوی ملامت قدم تا بزانو سوده و از پیچ و دم بر آسوده مرفوع القلم و خلیع العذار رباعی خاک قدم
عشق در ابای عقل است — طی کردن این ره نه بپای عقل است — سری که سری فرشته زان بی خبر است
ای عقل کجا بی عقل چه جای عقل است — چون سخن باینجا رسید جنود عقل معاش از تلاش باز مانده
دنغمهٔ افراق بینی و بینک فرو خوانده بکنار رفت اما چه فایده وقتی بر این واگذاشته که دماغم بهره رفت
اسکات او شد اکنون که فتور در هوش و قصور در جوش و خروش بهم رسیده تنها کار اعتداد نموده بر سبیل
اختصار درد دل بیمار را عیان و حقیقت الحال را بیان میکند همین که از سعادت خدمت گرامی بظاهر محرومی دست داد
افتان و خیزان طی منازل و قطع مراحل نموده بمعمورهٔ لاهور قدم نهاده اول بدولتخانهٔ آن مربی قدردان رفته
بخدمت والده ماجده عرض تسلیمات رسانید و از ادراک این سعادت عظمی بر خود بالید چند پیرهن
که از روی شفقت ابوی از درون فرستادند شگون سرخروئی آنرا در پذیرفت و خاطر حزین ازین رهگذر

ازین رهگذر بغایت شگفت زد آنجا بخدمت امارت پناه مهربان امیدگاه رسید و بعد از ملازمت آنچه لازمهٔ
قدردانی و آدم شناسی بود روز اول از آن جناب بظهور انجامید بعد از آن بکلبهٔ خود آمده لمحه آرام کرد
مقارن حال خوشحال بیک را طلبیده آنچه در بسته سوغاتی سپرده حوالهٔ خادم فرموده بودند با مکاتیب
که در دست داشت تفویض بمشار الیه نمود و شب بفراغ خاطر خوابیده چون روز شد ثانیا بملازمت
امارت پناه در شتافت و در آن روز از روز اول ایشانرا برخود مهربانتر یافت همچنین توجه خاطر ایشان
درباره خود یوما فیوما در ترقی و تضاعف می دید تا آنکه فقیر نیز از جملهٔ معتقدان و شکرگویان ایشان
گردید الحمد لله که الحال اخلاص و عقیدت از ینجانب و تفقد و شفقت از آنجانب بمرتبه کمال است الحق
آنچه در وقت وداع از ملکات رضیه و صفات سنیه و اخلاق ستوده و اوصاف محمودهٔ این سید بزرگوار
رفیع القدر عالی مقدار بر زبان الهام بیان خداوندگان جاری و ساری شده بود همه بیان واقع و مطابق نفس الامر
بوده اکثر اوقات و اغلب احوال بنشر محامد و ذکر مدایح آن مخدوم بی مثال اشتغال دارند و در حفظ مراتب
دوستی مراعات مقدمات یاری و پاس حقوق آشنائی و آئین دوستداری ذات برگزیده صفات
این بزرگ را دستور العمل می توان گفت الحمد لله که این خیراندیش وفاکیش بجمعیت خاطر [illegible]
اوقات را در دعاگوئی شما و ایشان مصروف دارد قاضی در جواب نوشته رقیمهٔ محبت طراز بی که خدام والا
مقام شجرهٔ طیبهٔ شرافت ثمرهٔ شجرهٔ نجابت برادر عینی دوست یعنی از نقش ربیب میرزا ابو الحسن [illegible] محمد رضا
ارسال داشته بودند و شمه از کمال صوری و معنوی حضرت ظاهر گشت در ایام اوان عز ورود یافت در جواب آن
نه دل دانائی که عبارتی تواند پرداخت و نه قلم را یارای آنکه حرفی تواند نگاشت حسن خط آن رقیمه این معلم
را بنان شکسته و فصاحت و بلاغتش سحبان را زبان بسته بغیر ازین که بعجز معترف گشته بر سر مطلب
نیامد علاجی ندید و خواست که از اشتیاق و وفور فراق سطری چند نویسد باز از عهدهٔ آنچه با خود
داشت هم نتوانست برآمد بالضرور عنان قلم را از رقیم آن باز داشت و جمیع این مراتب را حواله بوجدان
همدان آن دوست مهربان نمود بمیرزا ابو المعبود نوشته زمان زمان جهیم از شوق دگر و دل کردم — که دل
بگرد تو گردیدن آرزو دارد — مخدوم علی الاطلاق امیدگاه باستحقاق کریم الاخلاق عظیم الاشفاق قبله گاه شفیق

سلامت وقلم بدست گرفته فکر میکردم که بخدمت آن صاحب مهربان قدردان مرا چه باید نوشت اگر از شوق
شوق سرکنم بپایان نمیرسد واگر از آیات اخلاص واعتقاد خود شرح دهم هرچه هست بر ضمیر پاک ایشان
روشن ومبرهن است چه لازم که بوسیله تقریر وتحریر خود را از جمله مخلصان ومعتقدان وانمایم واگر از شکایت جدایی
ومحنت تنهایی داستان آرایی کنم اندوه من از نوشتن کم نمی شود وخواندنش موجب ملال خاطر عزیزان میگردد
واگر از سوانح این حدود وشمه اخبار در بار که قضایا ضروری را نیز متضمن است بقلم درآورم چه بی دماغی رخصت
نمیدهد ودماغ وفا نمیکند چندان لطف هم ندارد که اینکس در رنگ پخته کاران دنیا حواس ظاهر وباطن را
جمع ساخته تمامی مهمات عالم وسرگذشت فرزندان بابا آدم را بدوستان خود می نوشته باشد واگر از پیش آمدن
یا پس رفتن کار خود که بمقتضای تغیر وتبدیل وضع زمانه مشاهده می افتد از بابت اینکه یکچندی در خدمت نواب
جمله الملکی بود وحظی از زندگی کافی نداشت وبالفعل صاحب وقبله جهانیان در بندگی خود گرفته بقانون قدیم
خدمت بخشی گری لاهور فرموده اند واوقات بحلاوت میگذرد مرقوم سازم افسانه بیش نخواهد بود
چون فکر بجایی نرسید ومقدمات مبتذل مشهوره را ومضمونهای کهنه فرسوده را بعبارت تازه درآوردن
وکسوت نو پوشانیدن از فطرت خداداد که خدای تعالی باین دوست نصیری شما موهبت کرده مستبعد دید قلم را
از دست انداخته وبخاموشی پرداخته دعای مزید عمر ودولت شما را وبرادران شما را ودوستان شما را از دوستی که
دوست ودشمن ودوستی ودشمنی ازو بوجود آمده درخواست نمود بیت بسیار بمانی تو وبسیار نمانند آنکس که
نخواهد که تو بسیار نمانی ایضا الیه این درد نامه ایست از جانب محب مهجور مشتاق که عمرهاست
حلقه بندگی در گوش ودر راه ارادت بر دوش دارد واصلا مقبول طبع خدایگان خود که جناب شفقت مآب
مخدومی وقبله گاهی حضرت میان صاحب مد ظله العالی باشند نیست وعدم قبول ایشان را در ماده خود از اعظم
آثار قبول فرا گرفته دست از دامن عقیدت که بدان محبوبست بر نمیدارد وهر روز آثار تازه که یاد از رسم عاشق
کشی میدهد از حضرت مشاهده میکند وغیر از صبر وشکیبایی چاره ندارد چند گاه رسوم وعادات را اگرچه گرد
[illegible] است بر سوی [illegible] این خاصه نامه که بعض اوقات مترجم آیات شوق میگردد نگردد وسواد اختصاص معنوی را
منظور نظر داشته بخاموشی که هزاران زبان در تحت آن مندرج است در سازد آن ملاذ بکشف باطنی [illegible]

بالمعنی مشرف بدین اراده گشته این بیمدان بازار امکان را اجمال خود نگذاشته وقلم بر داشته احیانا مراسم
نامه نویسی نمودند اگرچه تغافل سرشار خود که در پیش مخلصان بچه مرتبه عزیز است میدانستند بر کثر اقدام بر مضمون
نمی نمودند بهر حال بیت لطف وبیداد هر دو مطلوبست خوب هرچه میکند خوب است نتیجه وثمره اخلاص
این می باشد که در حاشیه مکتوب عزیزان نام نامرادان را ثبت فرمایند علی الرسم بدعا وسلام که هرگز خواهان
نبوده ایم یاد فرموده منت دارند یعنی ما ترا فراموش نکرده ایم از آنجا که محبت اخوی اعزی میرزا فلان درین
ایام در خدمت شما زیاده از همه کس باشد چه توان کرد محبت که فیمابین حاکم عادل است روادار اینچنین ظلم
هیچ نخواهد بود من بعد کار فهمیده کنند که مبادا حوصله بی طاقتی کند بیت کم شراب لطف که بر تشنه ایاغ
ما روغن چنان مریز که میرد چراغ ما از مقدمات پیچ وپوچ دنیوی همین مقدار می نویسد که صحبت فقیر با
خدام صاحب صوبه تا حال در کمال موافقت است وخبر خدمت بخشی گری را اضافه خود شنیده اند
ان شاء الله میان ابوالحسن وصاحبزاده کامگار سلامت برسند العاقبة بالعافیة بنواب ایرج خان نوشته
صد نامه نوشتیم وجوابی ننوشتی این هم که جوابی ننوشتن جوابیست نمیدانند که در برابر تغافلهای آن
مخدوم نامهربان که مخلصان را بمهربانیهای سابق ونامهربانیهای لاحق در مقام شکر وشکایت دارند
از چه راه درآید وبچه کیفیت زبان بحرف کشاید هرگاه این فکر داشتند که آخر با استغنا سرکنند نبایستی
در ابتدا این همه تفقدات در کار دردمندان کرد الحال که طبیعت باشفاق خداوند خوگر شده است یکبارگی
تغیر سلوک راضی نمیشود بدو تیپا قسم میدهم که من بعد بحال دوستان قدیمی صمیمی بهتر ازین بپردازند وممنون
باشند بمیرزا امید شریف نوشته لهذا امسا ذا قبل از آنکه کلام بتطویل انجامد انسب آنست که عنوان نامه را
بدعا مهر از زبان مصدر ساخته سلام سلامت انجام عرضه دارم السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته السلام علینا
وعلی عباد الله الصالحین راقم این ابیات دوستی محمدرضا نام دارد که مدتیست فریفته جمال وشیفته کمال
ایشان است بهمه جهت صیت وآوازه اوصاف ستوده واخلاق محموده پیوسته بگوشش میرسید وطیبات
انفاس خدام ونتایج کلام از السنه وافواه میشنید اما الحمدلله که بالفعل بتوصیف وتعریف اعز الاخوان
برادر مهربان سلالة السادات میرکمال الدین حسین میانی وداد واتحاد وفاقی استحکام تمام یافت و

نسبت شناسائی که سابق بالاسم شریف صورت تحقیق پذیرفته بود الحال باسم و مسمّی بهم رسید اگرچه فی الحقیقه
همان شد که بوده چنانچه قدوة الاخیار شیخ فرید الدین عطار در باب اتحاد اسم و مسمّی فرموده ع گفت احمد
بر صراط مستقیم ٭ نام من احمد ولی ظالی زمیم ٭ چون احد در خلوتم با خود نشاند ٭ میم احمد بر در خلوت بماند ٭ چون
علی الشنید قول احمدی ٭ در درون جان بکوش سرمدی ٭ گفت من محمود می دروم بحق ٭ راز بنهانست نهادم
بر طبق ٭ واو محمود است و میم احمد است ٭ مو دآن سوی پیش چشم بخرد است ٭ هرکه بردارد ز پیش چشم مو ٭
جمله اسما را مسمی بیند او ٭ پس هرگاه صورت حال بدین منوال بوده باشد حاشا که خود ها را اجنبی هم بینداشته
امروز طرح اشنائی بینداریم چه با وجود مناسبت و مخالطت روحانی که علاقه جسمانی را در آن مدخلی نیست
بمحض اینکه بیک خاکی یکدیگر را برای العین مشاهده نکرده باشیم حکم به بیگانگی نمی توان کرد ع عمریست که
چون سایه قدم بر قدم ما است ٭ امروز ندیدیم من و عشق توهم را ٭ اصحاب توحید و ارباب تفرید که نسخه جامعه دانش
و بینش ملک مقصود از آفرینش ایشانند قایل بوحدت وجود بوده اند و صورت شهودی را قدری یا و زنجی
تعین نفرموده اند سبحان الله مصراع برشان القدر گفتم که مطلب از میان کم شد ٭ حقا نم حقا انچه در حیز
بیان آمده نه از قسم مقالات بی فروغ سراسر دروغ ترسمان روزگار است که چرب زبانی را شعار خود
ساخته و قبح کذب را از حسن صدق باز نشناخته بدانچه خاطر ایشان از آن آگاه و دل شان را
بدان براه نباشد ناطق شود ملک شمه از حقیقت الحال است که در کسوت مقال جلوه ظهور نموده این دلخسته
از خویش و بیگانه وارسته که پابسته هوا و هوس و مشتاق اختلاط با هر کس و ناکس نیست از مرحوم خلایق
برآسوده و هرگز درین راه این توقع نبوده مبادا بخاطر عاطر راه یابد که دبیرانه و منشیانه مسوده این ارقام
پراگنده نظام برداخته درویش دل ریش شما ازین برات بقطع نظر در ساخته سواد الله این شیوه مخصوص
ابنا زمان است که کریمه لم تقولون ما لا تفعلون در شان ایشان است حق تعالی شما را و ما را از شر الناس
که پیش نقدم و دیو خناسند و از رذایت خویش وا داد رفع سوانح نموده عنان توجه زود تر با نیط فیها
معطوف فرمایند که احتیاج بنامه و پیغام نماند ع بهر جهتی وصل توجویم نعل الله یحیی دایا کت ٭
الله معکم اینما کنتم ٭ بملا یعقوب نوشته مخدوما مطاعا قاضد الکانا ملاذا استظهار الاعضاد نبل الرجز

انتظارت بیشتر از بیشتر دارم بیا ٭ ملاطهوری بحکیم آتشی نوشته محیط فیض حکیم آتشی که چون خورشید بود
رشحه او نور مصطفی تابان ٭ چو حلقه بر در او مانده چشم افلاطون که هست ریزه خور خوان حکمتش لقمان
محب معنوی و صوری ظهوری ابن ظهوری بعد از اظهار حقیقت صورت و معنی که مطلب از طی سپاری و شکر گذارست
انداز آن دارد که زبانی بشکرانه محبت اشنا سازد و بی تابانه بشرح اشتیاق پردازد ع سینه چاکم
شره اشک فشانی دارم ٭ سخنی گوش کن از من که زبانی دارم ٭ سخن گفتن خونین جگران گوهر سیراب
اشک سفتن است و چشم بستن روشن نظران با دوست پیوستن بینائی عین شناسائی است
و خود شناسی محض خدا آگاهی فرد غنچه بنخواست که بیند رخ گل چون بلبل ٭ سوی خود دید و بخندید که گل
من بودم ٭ من ساده لوح را مجال آن کجا است که نقش بیکاری قلم امتحان در بیان آرم یا به
وقت اندیشه عاقبت بین را بران دارم چهره پردازان کارگاه عبارت برنگ آمیزی کاری نوازند و بر لوح
هستی نقش های خویشتن بی شمارند و انای ظهور و بطون نظری بر ظهور دارد که خود را مظهر انوار عقیدت و مودت
اهل بیت گردانیده و میگرداند ع خط شعاعی خورشید گشته رگ تنم ٭ که شد بنور ولای تو سینه ام
مشحون ٭ الحمد و المنة که بی منت سعی و اهتمام کار خود را تمام ساخته بمشاهده عین الیقین پرداخته ام و
چشمی که جوهر بینش ندارد پاره سفالی است در خس و خاشاک افتاده دولت دیدار مخصوص صاحب
نظران است و گنجینه سعادت نصیب پاک گوهران حق تعالی آن چراغ خاندان نبوی را که جامع صفات
مرتضوی است بدولت ابدی و سعادت سرمدی ترقی درجات کرامت کناد هر چند که صفات ذات کثیر البرکات
از کلفات ستایش و تصرف اوهام مبرا و منزه است شمه از آن درین صحیفه نگاشته می شود تا مالوف تحریر
اعتراف نماید برحق گذارمی حرف بناید حکیم در جواب نوشته حق شناسی که پرتو انوار ضمیرش نور دیده
حکمت است نسخه شناصحت یافته خانه سمیت رقم او است تب محرق هجران را از استخوان مهجوران بیک
نگاه کرم بر آوردن کاری بس آسان می پندارد و از نبض شناسی جز دل بدست آوردن دستمندان
مطلبی ندارد و حاصل کائنات راحق الطبابت خویش انگاشتن رعایت خاطر ارباب استحقاق مرعی
داشتن است تا تصرف بر قانون شفا بر قانونی بسته که بو علی از ذوق این نوا لب کشف زنان

در زیر پرده خاک برقص نیاید زبان بتوصیف حکمت او کشودن فلاطون زمان خویش بودن است و انشش تشریح
درجات شعر و شاعری چه دخلی تمام داشته هیچکس برگ دری باین خوبی نبرده ونی تواند برد ستم طبعان ضعیف
اندیشه را بتقویت فکر صایب از ضعف شکسته باز داشته و امر فرموده که از خیالات فاسد پرهیز کنند تا بیوست
بمزاج سخن راه نیابد و اختلاط خبر کشی در دماغ ایشان ماده فساد معنی نکرده ما نژاد ان عقرب بنا در الوض
درمن عقربی و قرص افعی در دهان عبرت اندوخته روزگار را بچون تجربه پرساختن است عاقبت اندیشی که از
مهر سبح فرایش ذخیره امن و امانی بهم برساند ترکیب وجودش از کیفیت حیات جاودانی تا ابدی دیده
مانند نقطه خامه حکمتش مجموعه حصول مطالب است و نشان سرپنجه فکرش رسوم اسد الله غالب که آیا مشکلان
محله سخن که چشم طبعی پیش پا افتاده مردم دو خیت سر بخالت از پیش بر نمی داشتند بمن طبیعت او در
کنج بختی تمام برآورده اند و دریا گوهر مضمون از آستین تفکر بیرون میدهد قلم و الاقدرش علم افتخار لوح و قلم
است و طبع معنی آفرینش محیط گوهر آفرینش ~ چو دریای طبعش شود موج زن ❊ ز نه موج گوهر
زمین و زمین ❊ قلم در بنانش چو گردد علم ❊ کند سجده از فرق لوح و قلم ❊ بمیدان معنی چو تازد سمند ❊
مراهل دعوی کشد در کمند ❊ بمردانگی برده زین عرصه گوی ❊ شود معنی بکر از و سرخ روی ❊ زهی نکته پرداز صاحب
قران ❊ که بر درگه فکرش از قدر و شان ❊ در آینه صف بسته هر صبح و شام ❊ مضامین نایاب بهر سلام ❊
سعد نشینان کشور نظم و نثر که آوازه صاحب قرانی در چار سوی شهرت انداخته اند در اداء اوصاف
حمیده انش زبان بیان بکام مقدرت کشیده بهر سکو بردهان گفتگو دارند راقم این حقایق نامه را قدرت
آن کو که الیقدر حوصله اعتقاد قدر و شان سخن بیفزاید صرفه وقت در آنست که نقد دعای بی ریا صرف اختتام
نماید ~ چرخ گردون تا بود سرگشته گرد بیت ❊ دولت بیدار باد آیا بان در کبت ❊ ملا محمد طاهر غنی نوشته
عرضه میدارد که نوعروس سخن را بشاطگی طبع افسرده چنان آراستن که شایستگی زیور قبول نکته سنجان
اقلیم سخنوری داشته و به سکو مدایح و مناقب خلاصه دودمان سعادت و کرامت کنجید بیرون اندازه دستگاه
مجهول من تهی مایه است و اعتراف بعجز و قصور هم عین قصور است لاجرم از ابتدا اراده اندیشه را بوسیله و قود
اخلاص و بی غرضی در ره وار خود در اند که خاطر فیاض بیکراند و مطلقا از بی وجودی خود و عدم مناسبت نمی اند شد

در سخنی

یعنی اندیشه اما این مقدار در ملاحظه هست که مبادا خاطر عاطر در میدان سخن تو که چه کسی و از کجایی ملال
پذیرد و این معنی موجب وبال و نکال سالکان این بیت وطالبان وادی ارادت است لیکن ابنا که
عنان اختیار از دست داده اند و صحرای بی تفاوتی را بر خود کشاده معذور دارند از اکابران دکن ... نوشته
ای صبا خیز و عنبر افشان شو ❊ عطر بیزی کن و همه جان شو ❊ سر قدم کرده راه را سر کن ❊ خاک ره
ببر معطر کن ❊ آستان سامی شو زبوس زدن ❊ جبهه را کن بسجده آبستن ❊ و در بار اخوی عزو علا ❊ بحد
ریزان درآ بعرض دعا ❊ کن برسم نثار افشانی ❊ شیخ ابو الفیض را ثنا خوانی ❊ سبحان الله عجب ضعیف
طالعی شاهده نمایم که با وجود آنکه سالها در خیال ملازمت فیاضی شوق و آرزو گریبان کش بسوی مطلب
بوده و در تحصیل این مطلب عظمی عزیمت مصمم داشته که بعد مسافت از میانه بردارد و بقدم سعی طی این مراحل نماید
توفیق رفیق نیامد عجب تر آنکه اکنون بحسب اقتضاء وقت و جذبات شوق بعد تقرب مبدل شده
بلکه قرب جوار حاصل آمده حرمان همان بود که هست و بآن مقصد عالی رسیدن متعذر نیست مردمک تران دور
تران هم نیست امید که جاذبه بنده گریبان کش آید و پیشانی مخلصان همی را بر آستان عالی سجدات
شکر این نعمت فرماید انه قریب مجیب محمد امین مستغنی یا بیری نوشته ذره آفتاب در آغوش قطره با
محیط در دوش بروش الله الله که در میانه آب ماهی اب را ندیده بخواب خاک نشین کوچه های
خاکستر آتشکده آشنائی محمد امین کشمیری خود را بوسیله دعا و اخلاص بی ریا که اجابت شیوه اوا
لذت یافت آن بقبل آرزو کشاده است و ملا اعلی بذوق شغل این آن از سایر عبادات افتاده براباد
معیار رسیده های عالم حقیقت یعنی سرفراز سجود کشتهای مجلس ملائک مسجود که قبله توجه ارباب کشف و شهود
باد و باد اقطاب والافراد میدهد اندک توجهی از ان ضمیر آگاه که متضمن حل جمیع مشکلات فقرا ارباب امید
است ارزانی باد بالنون والصاد ایضا دعائی که حرز جان ثابت قدمان پیشگاه اخلاص بوده و زور کاری
سکل بازوی کرم روان شاهراه عبودیت بسته ارسال نماید و فضولی نموده بی اختیار خود را مخطور ضمیر
فیض پذیر که مرآت صور سافی و مرقات مصاعد ربانی است میکرداند چون خود را آینه از زمره افتادگی
فراشخانه عدم و گم کشتهای صحرای تنا میداند اکثری خیانت که از ادب در رسوم این نشاء موهوم

ذاهل و محروم می ماند و اگر نه مقتضای سوابق خلوص داعی و شرائف مکارم نواب مستطاب آن بود که همواره بعرض
دعا و عریضهٔ نیاز می جرات مینموده باشد درین مرتبه که عالی همات متعالی صفات نقاوهٔ دودمان مجد و علا خلاصهٔ
خاندان قدس و ارتضا صفی الدین شاه ابوتراب که بیامن توجه گرامی موسوم شکر گویان متوجه موطن
مالوف و مسکن مانوس شده از فرط شوق دلیری نموده این دو حرف بزبان قلم آورده بنیرد ایه ابرام
نمود ظلال مکارم مبسوط باد **میرزا جلالا در جواب نامهٔ عزیزی نوشته** سد ذکر کتاب کلادر بنال من حاز
معناه به زبرا آیات بینات سوره نور یعنی مسطوره این رق منشور که در عین شروق و ظهور در کمال بهاء و نور
بطریق اقتباس الکتاب آب و تاب از آفتاب فصل الخطاب نموده از آسمان فضل و کمال و
فلک عز و جلال نازل گردید یعنی رنگین توقیع عطرآگین که بعنوان استعاره چمن رنگ و بو از گلشن ریاض
منور بوده چون گلبرگ طری ببال مبارک فال نسیم سحری بپرواز آمده مانند شاه پر همایون فر
هما بر تارک ما از اوج جلالت سیادت و سایهٔ شرف سعادت گسترانید **بیت** نازل چو شد این
لطیفهٔ غیبت گفتم ذلک الکتاب لاریب **بیت** بوسش دادم ز روی تعظیم بر مردم دیده یافت تقدیم **شعر**
تارک نجم آسمان سای برچشم و سرم نهاد چون پای **بیت** گوناهی سخن بخیرتم که زبان بسته خامهٔ این سیاه
نامه باکوتهی پایه و کمی سرمایه در توصیف این لطیفهٔ آسمانی که قد هرت فیها شقاشق البلاغة و البراعة و بهرت
فی بیاضها الید البیضاء من جیب الدواة و کم البراعة به نیروی زبانی سحر و اعجاز که امین جوهر راز
بر طبق اظهار و ابراز نهد و قلم کز نشر رقم این پایه ال دستبرد انده والم با بیان شکسته و زبان گرفته در
تعریف این ملاطفه روحانی که قد اعجز صاحبها بهو الغ حکمها المنظومة بیان اصحاب البلاغة و الطر بجوامع
کلمها المرقومة کمال اعجاز الفصاحة بدستیاری اندیشه بر کار چگونه باز عهدهٔ این کار برزگوار بر کردن گرد
و صیانی ان اللسان لو وصفه قدر القدرة بانه تنزیل من حکیم حمید تکلم بالحقیقة و الحق و لو عرف هذه البطاقة
فوق الوسع و طوق الطاقة بانه کتاب لا یاتیه الباطل من بین یدیه و لا من خلفه لنقوه بالصواب و الصدق
و لم یرین الی الانسان لو وصفه بانه مجمع جوامع الکلم الذی به و تجاه دو اشتی علیه بانه معجزة اللسان و
ذکره بکونه معجزة نوع الانسان کانه الثناء عبارات صاحب و صابی و اشارات ابن سینا و فارابی

و تمام حرکات و سکنات با او برای او بود چون احوال ثمرهٔ اعمال و ست یقین که این عورت بکمال مغفرت خواهد
رسانید و بدرجه الصلوة معراج المومنین مشرف خواهند گردید فروغ گوهر انسانی بمعرفت سبحانی و خلوص نیت و
صفاء عقیدت و ادا آداب عبودیت ملازمت پادشاهان کرده اند و خدمتها بجا آورده اند و عنایت
ها دیده و بمراتب رسیده پاس عزت حکم ایشان نگاه داشته و از روی طبیعت فرو گذاشته اگر اینجا نیز با پادشاه
حقیقی چنین سلوک مرعی بود بنده بکمال قربت و عنایت خداوند رسد و هو ولی التوفیق بر دوام و خود اهتمام نمایند
و از کسل احتراز فرمایند و حق را همه جا حاضر و ناظر دانند و این کلمات در دل نخوانند الله حاضری الله ناظری الله
شاهدی الله معی الهی بظاهر محظوظ و بباطن محفوظ باشند و العاقبة بالخیر **ایضاً الیه** و اهب العطیات ملازمان
والا رتبت عالی درجات سحاب کرم و آفتاب احسان نواب قدسی القاب فدای جان را ضاعف الله
قدره همواره ابواب حصول مطالب گشاده دارد و اسباب وصول مقاصد آماده فقیر نعمت الله بعد از دعای
عمر و عشرت و عافیت افزای میرساند مراسله عنایت که در جواب کتابت این داعی شرف صدور یافته
بود بغر ورودش مفتخر و مسرور گردید و از غایت بی جمتی شیخ ابو محمد عمال و نهایت عنایت الصاحب
لطف و نوال حیرتها بخاطر رسید **مصراع** هر کس کاری که لایق اوست کند صاحبا هر شخصی قابل
چیزی است که از و بوجود می آید انتظام عالم را مقابلات می باید **مصراع** ما جرم و گنه کنیم تو عفو و کرم
بلکه **بیت** عفو بی اندازه میخواهد گناه بی شمار بیش عفوت قلت تقصیر بالقصر باشد **شعر** چون نزاق
طبیعت کریمان لذت بخشش زیاده از چاشنی انتقام است و آن خداوند نعمت را از خوان احسان
بهره تمام شکر و سپاس حضرت ذو الجلال و الاکرام می نماید و زبان خامه بدعاء مزید توفیق می گشاید
تائید عون الهی متوالی و پایه همت و قدرت متعالی باد بالنبی و آله الامجاد از شنیدن خبر انتقال مرحوم
خان علم بسیار الم کشید حق سبحانه آن بکرم و مربی مهربان را در امان خویش داراد و افزونی عمر کناد والسلام
ایضاً در جواب مراسله سید صفی الدین مراسله که مشتمل بر اجناس مواعظ و انواع نصایح بغایت دلسوزی
و بنهایت دلت آموزی تسلی نموده بود رسید ما این مبتلای قید جسمانی و گرفتار هوای نفسانی
هیچ تنبیه نگر دیده شب و روز بصحرا در شکار و تمام شب با جانوران بیداری و بدین روی گیرگ بنگالی

بی قرار امید که بوقت خلاص توجه فرمایند که اوصاف ذمیمه از من بر بایند و کرنه رباعی تا من بزیم بیشه کارم اینست
آرام و قرار و غمگسارم اینست رفتم اینست در روز کارم اینست چو بنده همیم و شکارم اینست الحمد لله خان عالم
وغیره نیاز نموده بود وجماعه طلاشان بهادم رود نرمارا سر و سامان نمی باشد هر گاه که نفس اضطراب مینماید فقیر
مدد دیده می بر آید فرد هر روز نواست روزی تو این نکته بکوش هوش بشنو ای عزیز نیز اکر توانی ورد نیز بکی
و کردن توکل بشکنی و پرده ننگ و ناموس بیفکنی و بکویی لا حول و لا قوة الا بالله ایضا بمیرزا مراد نوشته ای
آرزوی تن و توانم همه تو جانی و دلی ای دل و جانم همه تو تو هستی من شدی از آن نیم همه من من نیست شدم
در تو از آنم همه تو صاحبا مشفقا شکر الطاف و عنایت بیکران بر زبان نمی آید نوک خامه از آن باز داشته اظهار دعا
می نماید که این عالم اصبش است و آن جهان آرام بر که از صفت بشریت بشد و بصفت الهی آرمید بکمال انسانی رسید
ه بگذرم از فضل و ارحمی و فرج کار خوبست دارد و خلق حسن بعبارت دیگر این عالم صورت است و آن جهان معنی
هر که معنی در صورت دید از خواب غفلت بیدار شد و آنکه صورت بر معنی گزید از بیداری بخواب رفت حاصل آنکه صفت که
در نهاد آدم غالب آید پس از انحلال ترکیب بدن بآن صفت زندگی نماید اگر ملکات اخلاق نیک داشته باشد
فروح و ریحان و جنة نعیم و اگر بر عکس آن بود فویل و ثبور و عذاب مقیم دقوی کلامی این دو عالم بالا کی برتر شده اند فی مقعد
صدق عند ملیک مقتدر منزل دارند و خبر دجود حقیقی در نظر شهودی آرند باقی حقایق تعلق بحضور دارد امید دارا
که منتسب خدمت بزبان آرد از غایت درویش نوازی قلمی بود که خوبی صحرا و موسم سرما از دست برده است
ه تا من بزیم بیشه کارم اینست آرام و قرار و غمگسارم اینست رفتم اینست در روز کارم اینست چو بنده همیم
و شکارم اینست یک دست جزء و بجری اول قربة الی الله عنایت کرده اند نهایت خوشوقت کردید حق سبحانه تعالی
بانواع خیرات و اتمام حسنات موفق داشته مظهر فتوحات دو جهانی دارد و خاتمه سعادت کناد بالنبی و آله الامجاد
نامه میرزا کاظما بحضرت شیخ محمد اشرف بموارد لمعات انوار فیض و رشاد از مشکوة افاضت و ارشاد قدسی جناب
کرامت انتساب مخزن اسرار معرفت و آگاهی مبسط انوار فیوضات نامتناهی طراز ننده و ساده هدایت و انای
رموز بدایت و نهایت جامع نشأتین علم و عمل بقیه آثار کمل فروزنده محفل شهود نماینده منزل مقصود چهره
کشای شاهد کمالات مستعدان پیرایش ساز حجب مستفیدان پیشوای معتقد ایان حقیقت دستگاه

حقیقت دستگاه قدوه مرشدان طریقت آگاه حاوی جلایل مناقب و شرایف مفاخر اکمل الشیوخ و ازبد
الاکابر روشنگر مرآة قلوب طالبان ارادت آیین باد مخلص نیاز سرشت محمد کاظم بعد طی وظایف دعاگوی
و ثناگستری شهود ضمیر منیر مهر تنویر میگرداند که اگرچه این عقیدت نهاد در فقدان بضاعت استعداد که شرط
افاضه میداراست خود را قابل انظار توجه و قبول آن بار یافته درگاه صمدیت نمیداند و چند انکه نظر تامل
بر سراپای وجود بی بود خویش می افکند سرمایه شایستگی این منزلت عظمی و مقصد اشتی که دست
ادراک بی بهرگان جواهر استعداد از فتراک دولت آن کوتاه است در خود نمی بیند خصوصا این که
علاوه تعلقات صوری و لوازم نشأه بشری که ناقصان را سنگ راه سعادت و عوایق طریق توفیق است
علاوه قصور فطرت و فتور همت کوتاه کردیده و آیینه دل را غبار هوا جس نفس و هوا و زنگار ریا و
آز و هوس پوشیده لیکن از آنجا که پیوسته نقش ارادت بر لوح خاطر اخلاص ماثر می نگارد و بدست
صدق تخم نیاز در زمین اعتقاد می کارد خود را مطلقا از زمره بی نصیبان نمی شمارد و از این راه بجود امید ها دارد
چه این کلام بشارت نظام از برکات انفاس قدسیه یکی از اکابر عظام پیر توری جابرساحت روزکار
طالبان محروم می گسترد اگر نخواستندی نوا ندی امید که این خارخار روزی گل مقصود بار آرد و جواذب
توجهات باطن فیض موطن همت افسرده را بر سر کار آرد جانا مولوی معنوی را صورت حال این شکسته بال
در آیینه شهود جلوه کر بوده که فرموده فرد تو مکو مارا بدان شه بار نیست بر کریمان کارها دشوار نیست
انوار شرف ملازمت خورشید خاصیت به بهترین صورتی ظلمت زدای روزگار مهجوران باد تمامیا عرض میدارد
که چندی پیش از این از پیشگاه خلافت فقیر را در برکنه موندالی جاگیر مرحمت شده اگرچه با وجود بعد
مسافت فی الجمله ز طلب است اما چون از برکات قرب جوار آن مرشد انام فیض پذیرست سکنه و
متوطنین آنجا رابطه ارادت و اعتقاد بآنجناب است بملاحظه این لطیفه شرافت و امید الطاف عالی قبول
نموده التماس آنکه از روی مخلص پروری و معتقد نوازی برفعت و شجاعت پناه شیخ دستگاه شیخ
عبد الواسع که از منتسبان و ارادت منشان آن مقصد طالبان است اشارت رود که آن محال
از اراضی خلوه مان و مریدان جدا دانسته هرگاه کاشته فقیر را الشیخ ... الیه ... رعایی رودی دهد لوازم اعانت

وامداد بظهور رساند فضیلت پناه صداقت اطوار مولانا سلیمان ملتمسی که ضرور باشد بخدمت سامی مرتبت عرض
خواهد نمود یقین حاصل است که بمقتضای اشفاق عظیم و اخلاق کریم در اسعاف آن توجه فرمایند دل خواهند فرمود
خواجه محمد هاشم بملا شاه نوشته الحمد لله والمنة که برهنمائی بخت بلند و طالع ارجمند پی بمنزل مقصود و راه مطلب
بجهود بردم سعادت و دولت مرافقت نمود فلک میگوید که این کعبه حاجاتست ملک منتج انکه این
قبله مراداتست شوق مجمل که بجوش است ادب مانع که خاموش چون این حالت بر ضمیر منیر کیمیا تاثیر که مرآة
صور حقایق و مصدر جلوه دقایق است پرتو ظهور انداخت مرحمت عام بطریق خاص ادب را نمود و بزبان حال
خطاب فرمود تو برای وصل کردن آمدی * یا برای فصل کردن آمدی * اجازت سخن یافتم چون تشنه
بودم بسرچشمه مطلب شتافتم هرچه از مبداء فیاض بر قلم زبان طاری شد بسبیل عرض بر زبان قلم جاری شد
ای ظاهر و باطنت مصفا و منیر * این ره لبرآدم سراپا تقصیر * چشم نظری بصورت و معنی هست * ای کز
نظر تو خاک گردد اکسیر * بر فرقه که بحلیه سعادت استعداد و زینت شرف استحقاق آراسته و پیراسته اند
و شایستگی وصول قرب و قرب وصول بواسطه متعیبان وصل و واصلان قرب دارد اثر تربیت در نظر رحمت
لازم بل واجبست و زمره که از دولت این مراتب محروم است مرحمت آن قرب و بعد بشرط اثبات انسانیت
است درین دعوی دلیل بمصداق این مضمون تسلی بخش خاطر آرزومند است سگ اصحاب کهف روزی
چند * پی نیکان گرفت مردم شد * چون فیض عام است چه نقصان که طالب خام است و کلامش ناتمام کیست
قلم پیش از ینکه [illegible] دو دامید که بر لا یعقل قلم نرود سایه خورشید پایه بحلیه باد بالنون والصاد میان محمد باقر
نوشته هو الله الواحد الاحد حامداً و مسلماً السلام لکم اهل الوداد هو الکم الدهر اذا السداد لما وصل محرر کم المحمود
و علم کلامکم المسعود المسطور کما عواطل الم کاهو لو المکلل حصل السرور لاطلاع المرام و هو ما الیوم و الایام
موحود مهیه لسرور الارواح و هو رسوم السماح مع اهل الصلاح والکرام موارد صدور الاکرام و هم اهل لورود دار السلام
طول الله عمرکم و ادام و اعلموا الوداد مع اهل البلد راس القلم والعمل والورع والمرء مع کل الاحوال بدول کلام الرسول
امام اهل الکمال علیه السلام و هو محمود الکلام ایضاً داد از کرد کار رماه مراد عمده اهل دول و علا اسوه اکارم
کرم آما سر آمد گروه شعرا سرکرده دادرد و سرا و ام صلاحه و سراده صلح اوله و معاده را بموارد مطلع کمال

در مطلع کمال طالع و لامع و ساطع دارد الحمد لله که گو او در دلها و اهل سلوک را مطلع صدار وصول بر سمار کرم
در دار السرور لاهور داسط روح روح و سرور صفا آمده مامول که در اسعد احوال و اسرع حال کام دل بحصل کرده
و حامل مراسله اهل وداد محرر سطور و در امور عمده ماهر و مشهور و در اعوام سر آمده و در سر کار اهل دول کارها کرده
الحال اراده دارد که در سلک کار کرد هاء سرکار سلوک کرده مراحم واسعه زیاده او در کار والسلام والاکرام
ایضاً سلام سر کلمه و کلام اهل اسلام را ابدا کرده ما هو المرام در مسطور آمده که مرا سلا و لا مواصله سرور صدور اهل
علم و صلاح سرور دلها و ربط مهر و سماح کمل مر دمک سالک همصام معرکه سهام وربح عمدة الله عماهو مکره مملو عکه
سماها سادهٔ روسطوح الدرر واللولوء محصل اسم والا عمده ملک وحالی مدار حصول دول و آمال و مال لا مال
سماها راسم هوادار کرام و عوام و رسم حال ورود روح آمود کرد و دل و داد محل را الملاع و دوله اراده و حالی و سطامع
سماها و سراسر کمال حرم ملال و هم کلال آورد مدعو که در آل هم کما ارسل حالا کالک کبر سلک ارسال کرده
مسطوره را حال محل مواصله معلوم کرده آرام مالا کلام دهد و السلام استفسار کیفیت بعضی مقدمات حیرت انگیز
از خدمت جامع فضائل وهبی و کسبی حاوی علمی و ادبی مجموعه جامعه کمالات انسانی مولانا ابو الفتح ملتانی
از آن بیدار دل زنده در دل استفسار کیفیت موت عرفی نموده می آید اگرچه از بعض تمثیلات روشن می شود
که هستی موجودی بحسب معنی پذیرای فنا نمیگردد چه از برهم خوردن صورت موج آب منتفی نمی شود و این معنی نیز
که امواج از جمله صفات اوست منافات نمیکند بعض اکابر تمثیل حباب و آب و ممکنات بسیاهی و حروف کرده اند
و ازین لازم می آید که سیاهی بغیر از آنکه در تحت حروف باشد وجود نمی تواند گرفت اگرچه حروف عین سیاهی
است و این معنی بر ابجد آموزان توحید ظاهر است و واحد و اعداد نیز برین حباب و دریا و امواج برین ست
آنکه چون روح از بدن انفکاک پذیرفت آیا ابقائی هست یا نه و بعد از اثبات بقا آگاهی بر بعض
امور دارد یا نه در باب اماته موتی چه میفرمایند که بیشتری از اهل ارادت استمداد همت از ارواح اولیا قدس الله
ارواحهم می نمایند و نزد بعضی روح عبارتست از معنی که از امتزاج مواد و ارتباط اجزاء جسمانی بر سبیل اعتدال
حادث میشود در صورت بعد از برهم شدن امتزاج اجزاء مذکوره انعدام مواد و لازم می آید و معنی این مثال
چراغ روشن می شود چه نور چراغ که نتیجه فتیله و روغن و اسباب دیگرست بعد از رفتن چراغ انعدام او لازم می آید

پس استمداد معنی تواند داد بمعنی مخصوص تاریک دلانست که پرده از فیض نور الانوار نیافته اند و بسیاری از حکام
زنده دل که مرده دلیلند بر اثبات بقای روح دلایل روشن ایراد نموده اند چنانچه بر آن شمع دوده فضل روشن
خواهد بود آنکه روح را در هنگامی که خرقه پیوندی جسم از دوش انداخته باشد نیرویی آن هست که طایفه را باب
طواف و زیارت خاک جسد او گل و چراغ ببرند و فاتحه با اخلاص بخوانند غنچه مراد بشگفد آرد یا چراغ امید
روشن سازد و آنچه ازین قسم آثار بوقوع می آید بعضی برانند که ثمره صدق و کل اعتقاد ارباب زیارت است والا روح
را دسترس آن نیست که بقدر سر ناخن عقده از کار کسی تواند کشاد و منشا خوارق چیست و شرح این مطالب
اگرچه در کتب پیشینیان هست و بیشتری هم بنظر آمده اما چون میدانند که اسرار حقیقت از انجا که شایستگی و
سزاوارش آن ندارد که در عبارت و تصریح درآید بزرگان باشارت و نکته اکتفا نموده اند ازین هم بتصریح ایشان
راضی گشت یقین که از روی مهربانی جواب این مقدمات مصرح و مفصل مرقوم قلم فیض رقم فرموده منت بر
چشم رهی خواهند گذاشت **جواب با صواب از جناب الصاحب فضایل صوری و معنوی** دانای رموز
سخندانی شناسای کنوز معانی دوربین شکر گفتار حق گزین نیک کردار مرد قدر ارباب مروت سر حلقه
اصحاب فتوت مرد نک جسم کرم روح مجسم میان محمد صالح سلمه الله تعالی همیشه موید بتاییدات الهی و موفق
بتوفیقات نامتناهی بوده کارروای محتاجان باشند از فقیر استفسار کیفیت سوت عرفی فرموده مرقوم نموده
که از تمثیلات روشن می شود که هیچ موجودی پذیرای فنا نمیگردد دیگر آنکه روح آدمی بعد از انفکاک
از بدن باقی است یا نه و بعد از اثبات بقا آگاهی بر بعض امور دارد یا نه دیگر اعانت موحی و استمداد از ایشان
دیگر از تمثیل تاریک دلان روح را بنور چراغ روشن می شود که روح آدمی مانند نور چراغ بعد از مردن چراغ منعدم
میگردد پس اعانت و استمداد معنی ندارد و دیگر منشاء خارق عادات که عبارتست از کرامات چیست بنا بر آن
با وجود تشتت بال و تفرق حال حسب الامر آن عدیم المثال می نگارد که تمثیل واجب و ممکنات بدریا و امواج
و بواحد و اعداد و بسیاهی و حروف و امثال ذلک مبنی است بر مشرب صافی طایفه علیه صوفیه که قایل اند
بوحدت وجود و موجودات با جمیعها نزد ایشان صور صفات و شیون ذات واجب تعالی شانه چنانکه منقول
است از بعض عارفان که در ترکیب کلمه توحید یعنی لا اله الا الله اشعاریست بوحدت که مضمون این کلمات

آن کلمه است چه درین کلمه غیر از حروف اسم الله حرفی دیگر نیست و مظهر حروف اسم ذاتی مانند ذات مسمی
که مظاهرش ممکن و غیر ممکن است کلمه مذکوره و غیر آن کلمه است **مصراع** که شود جامه بدل شخص مبدل نشود
بدان روحک الله تعالی روح آدمی را دو روح است یکی روح حیوانی که در جمیع حیوانات است
و از عالم سفلی است و آن بخاریست لطیف متصاعد بدماغ ناشی از اخلاط اربعه که منشا آن عناصر اربعه
است و مدار اعتدال این روح بر سلوک علم ابدانست تا مزاجش معتدل بود معانی لطیفه که قوتهای
حواس خمس ظاهریست و حرکات ارادی از انوار ملایکه سماوی منتقش گردد چنانکه در آئینه مصقل صور
محسوسات مرتسم شود و چون ملایکه بحکم الهی مزاج او را باطل سازند بسببی از اسباب برودت و حرارت
وغیر ذلک آن انتقاش از وی فوت شود چنانکه در آئینه زنگ خورده ارتسام صور صورت نه بندد و اعضا
از آثار آن انوار محروم مانند که گویند که بمرد دوم روح انسانی که از عالم علوی است و از جوهر ملایکه و آن لطیف‌تر
و این روح قایم است بذات خویش و درین قیام مستغنی است از قالب و معنی مرگ این روح انقطاع
تصرف است از قالب و اعتدال این روح بامتثال احکام شرعی و تهذیب اخلاق است و تمثیل روح
حیوانی و انسانی بچراغ و نور چراغ ازین حیثیت که نور چراغ الطف از چراغ است که بوی اشارت
نموده اند کرده چنانکه روح انسانی الطف از روح حیوانیست اگرچه درست است اما ازین حیثیت که نور چراغ تابع
چراغ است و چون چراغ باطل گردد نور نیز منعدم می شود درست نیست زیرا که روح حیوانی تابع و فرع و مرکب
و آلت این روح است و چون مزاج روح حیوانی باطل شود قالب از حس و حرکت و اطاعت باز ماند و بمیرد
و روح انسانی که متبوع و اصل و سوار و خداوند آلتست باقی ماند لیکن چون تابع و فرع و مرکب
وی آلتست و این آلت برای این داده اند که روح انسانی معرفت و محبت واجب تعالی صید کند و اگر
صید کرده است بهلاکت آلت ضرری نیست که بعد از حصول مطلب از بار وی خلاص شود و اگر پیش از صید کردن
آن مطلب این آلت باطل شود حسرت و مصیبت وی را نهایت نباشد نعوذ بالله من ذلک [illegible] ان
مجید از حیات و ارتیاح ارواح شهدا خبر میدهد و لا تحسبن الذین قتلوا فی سبیل الله امواتا بل احیاء
عند ربهم یرزقون فرحین بما آتاهم الله من فضله و از احادیث صحیح مروی که [illegible] برگاهی ارواح

موقوف از اهل ماتم و اهل زیارت و بر تنعیم سعدا و تعذیب اشقیا یقین حاصل است که روح انسانی باقی است لیکن منتقل
است از صفتی بصفتی و از داری بداری و دیگر استمداد و استعانه از ارواح که مشغلان و امداد و اعانه ایشان نزد اهل
طریقت و مشایخ عظام محقق و مجرب است و دران هیچ حرفی نیست و لهذا طایفه اولیا را که مستمد از ان ارواح اویسی
نامند دیگر مرویست از بعض عارفان که منشا خرق عادت انست که چون سالک ترک کند رسمیات را که نفوس
خلایق با انس او بان معتاد گشته حق سبحانه تعالی در مقابل این خرق عادات در بعض اوقات عادتی را خرق فرماید
که عوام انرا کرامت خوانند و کرامت نزد خواص عبارتست از عنایات الهی که توفیق اعمال صالحه بوی ارزانی داشته
تا انکه باره کرده است چیزی را که نفس با ان معتاد گشته و بالجمله چون حق سبحانه تعالی یکی از دوستان خود را
مظهر قدرت کامله خود گرداند و در هیولی عالم هر تصرفی که خواهد تواند کرد فی الحقیقه آن تاثیر و تصرف واجب تعالی
است که در وی ظاهر میشود و روی میداند نیست العلم عند الله **شرح رساله عجیبه در تصوف** اما بعد حمد الله علی نواله
والصلوة علی نبیه محمد و آله میگوید موضح این کلمات گرامی عبد الواحد ابراهیم حسینی بلگرامی که سخنهای اهل تحقیق
هر چند بر وجه هزل و مزاح واقع شود بیهوده نیست الفقرا از نهیم جد و جد هم ضرر از مصلحتی و منفعتی خالی نباشد
و این بزرگوار بر انوار یعنی محرم حریم بی انبازی نیاز میران سید محمد گیسو دراز رحمة الله علیه عبارت بطریق تعجب
ادا فرموده است تا افهام عوام راغب تر باشد و ان تعجب ایشان را بر ان شد که معانی باعث تر آید که طبایع
مجبول اند بر رغبت ادراک چنین تعجبات و امثال ذلک و این فقیر بقدر فهم رکیک خود شرح آن بانموده است
و توضیحی که نا موجه افتد از خوانندگان مامول عفو است **قطعه** گرگشایی ورقهای غنچه باد بهارش بهوش
گر شنوی فیض طبع درویش است ؛ تو حل عقده اشکال از دلی میجوی ؛ که بر دوام گرفتار عقده خویش است
بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله رب العلمین والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد و آله اجمعین قوله تعالی و تلک الامثال
نضربها للناس لعلهم یتفکرون ما چهار برادر بودیم یعنی ما چهار روح بودیم جمادی نباتی حیوانی انسانی
از نه وی یعنی از نه فلک که عالم علویاتست **بیت** ما ز فلک بوده ایم یار ملک بوده ایم ؛ باز همانجا
رویم تا اکبریاست ؛ سه جامه نداشتند یعنی سه از ان چهار روح که جمادی و نباتی و حیوانی است
بسبب کثافت نسبتی و اضافی قابل تجلیات نبوده اند و ازین کسوت عاری بودند و یکی برهنه بود یعنی روح انسانی

یعنی روح انسانی بسبب فرط لطافت از کسوت عوارض برهنه و یکتا بود و قابلیه انعکاس انوار الهی میداشت
آن برادر برهنه که روح انسانی الطف است در ستی زر در آستین داشت یعنی بقیه آن کنج مخفی در آستین
وجود با خود داشت که الانسان سری و صفتی سر ما از رفتیم یعنی ببازار ظهور آمدیم و از مرتبه احدیه بواحدیه
رسیدیم تا بجهة شکار تیر و کمان بخریم تا بجهة شکار تجلیات ذات و صفات قابلیه و استعداد حاصل
کنیم قضا رسید یعنی تقاضاء کنت کنزا مخفیا فاحببت ان اعرف رسید هر چهار کشته شدیم یعنی هر چهار
از حرف اطلاق بتقیید آمدیم و از مستقر غیب بمستودع فطرت رسیدیم و بحقیقت قتل کنایه از جدای از مقام
اصلی است که الفتنه اشد من القتل نیست و چهار زنده و بر خاستیم یعنی هر یکی ازین چهار بمجرد تقیید
نسبی و اضافی بشکان صفت شدیم یکی تعین مرتبه ظهور دوم هر یکی در مرتبه خود اسمی یافتیم سیوم در مرتبه خود
قابلیتی گرفتیم چهارم هر یکی بعلمی رسیدیم کل قد علم صلوته و تسبیحه پنجم در هر یکی کثافت نسبی پدید آمد و از اوج
حرف لطافت فرود آمدیم ششم داغ خلیقه بر ناصیه هر یکی پدید آمد و ازینجا پی توان برد بر اشارة خلق
السموات والارض فی سته ایام **قطعه** بصحرای عدم خوش خفته بودم ؛ مرا با هستی خویش هیچ نبود
ز خواب خوش مرا بیدار کردی ؛ ندانم تا ترا زین چیست مقصود ؛ انگاه چهار کمان دیدیم سه شکسته و
ناقص بود و نبود جمادی و نباتی و حیوانی زیرا که مظهر بعض اسما و صفات بودند نه مظهر جمله اسما و صفات
از انجهة ناقص گفت و یکی دو گوشه و دو خانه نداشت یعنی چهارم استعداد انسانی که مظهر ذات
با جمله اسما و صفات کامل اللطافه بود دو گوشه و دو خانه نداشت یعنی هیچ کژی و خمیدگی نداشت ل
بجهة التفات بما سوی الله نبود و بحقیقت کژی و خمیدگی التفاتست بغیر ذات پاک و بدانکه تا
استعداد انسانی چون خورشیدی که وقت استوا بر صحرای هموار بتابد پس انجا در هیچ کنج ظل و ظلمت
نیست آن برادر برهنه روح انسانی الطف زر داد بالتبعیه کنج مخفی آن کمان بی خانه و بی گوشه را بخرید
یعنی آن استعداد را که هیچ کجی و خمیدگی نداشت حاصل کرد و عبارت چنین آمد ما زاغ البصر و ما طغی
تیری می بایست یعنی قابلیتی می بایست چهار تیر دیدیم سه شکسته بود یعنی چهار قابلیه دیدیم سه
شکسته از ان گفت که از حمل بار امانت سر باز زدند و نرسیدند و یکی پر و پیکان نداشت یعنی قابلیه

یعنی چهار استعداد دیدیم سه شکسته و ناقص بودند

چهارم انسانی که حامل امانت بود بر ومیکمان خودبینی و خودنمائی نداشت بطلب صید تحقیق بصحرا شدیم
بصحرای وجود آمدیم چهار آهو دیدیم یعنی چهار مراتب عالم دیدیم سه مرده بودند یعنی ناسوت ملکوت جبروت که
نسبت با عالم لاهوت هالکند کل شیء هالک الا وجهه و یکی جان نداشت و یکی که عالم لاهوت بود جان نداشت
یعنی حقیقی که برو بپیدا آید بلکه خود عین حقیقت است کل حقایق را نه که او را حقیقی دیگر است آن برادر زردار
کمانکش باستعداد کامل برهنه الطف تیرانداز با قابلیة تمام از آن کمان یعنی استعدادی جانوری که و شد
هیچ کجی و خمی که آن تیر بی پر وی بیکان را بران آهوی بی جان زد یعنی بران مقام حقیقة الحقایق ربط
داد و عبارت چنین آمده ثم دنی فتدلی فکان قاب قوسین او ادنی سه زیبی بلند کمانی که وصف دعوی
همه نشانه او قلب قاب قوسین است فرق میان قابلیة و استعداد است که استعداد وصف ذاتی است
بی انضمام شرطی و امری زاید و قابلیة تمه اداست بانضمام صفتی و امری و دیگر خارجی کمندی می بایست
تا صید را بغراک بندیم یعنی آن رابطی بایست تا مقام قاب قوسین او ادنی مربوط آن باشد برقرار و دوام
چهار کمند رابط دیدیم یکی کمند عبادات ظاهری دوم کمند عمارت و آبادانی باطن سیوم کمند فنا فی التوحید چهارم
کمند فنا الفنا سه پاره پاره بوده زیرا که کمند عبادات سه تاب خودی و دوئی است و در کمند عمارت باطن
هیچ شرک است شبلی قدس سره فرموده التصوف شرک لانه صیانة القلب عن الغیر ولا غیر و بزرگی دیگر فرموده
انیّتک عمرک فی عمارة الباطن و این الفنا فی التوحید است نور و شعور باقی است تا نور و شعور باقی باشد
تفرقه باقی باشد از جنید قدس سره پرسیدند چه کوئی در حق مردی که از همتی هیچ ندارد مگر مقدار رشته فرمکفت
المکاتب عبد ما بقی علیه درهم چهارم فنا الفنا که عین لقا است و یکی دو کرانه و میانه نداشت یعنی کرانه ازل و ابد
و میانه حدوث و مکان نداشت صید لاهوتی را بدان کمند بی کرانه و بی میانه بمیان بستیم سه با توقرب
قاب قوسین انگاه انته عشق را که صفات خود بعد المشرقین افتی جدا خانه می بایست که مقام کنیم و صید را
بخته سازیم فنا رابطه می بایست که ترا که بمقام فنا الفنا باشد تا رابطه آن مرتبه لاهوتی بدین مقام
بران ضابطه کامل و اکمل بود چهار زمانه بدیدیم چهار ضابطه ذکر دیدیم یکی ذکر لسانی دوم ذکر نفسانی سیوم
ذکر قلبی چهارم ذکر روحانی سه دیم افتاده بودند و یکی سقف و دیوار نداشت سه ذکر را ضابطه در هم فتاده بود

افتاده بود که ذکر لسان تعلقه است و ذکر نفس وسوسه اما ذکر قلبی متضمن حرف و صوت است و این سقف و دیوار
اصل ذکر است چهارم ذکر روحانی که اصل همه ذکرها است و آنرا هیچ حروف و اصوات نیست از آن گفت
که یکی سقف و دیوار نداشت و در آن خانه بی سقف و بی دیوار در آمدیم یعنی ذکر روحانی و یکی دیدیم یعنی دیگ عشق
و محبت که بدان برخامی را توان پخت و یا دیگ اخلاق که بدان تمام تخلقوا باخلاق الله حاصل می توان کرد
وان دیگ بر طاقی بلند سعادت ازلی و کاشفات رفیع عنایت لم یزلی نهاده بود که هیچ حیله دست بآن
دیگ نمیرسید یعنی رایگان سنگ چهار کز زیر پای کنیم یعنی در زمین نفس چهار کز مغاک کندیدیم اول کز
نصوح دوم کز صدق و اخلاص سیوم کز تواضع و عجز و بیچارگی و شکستگی چهارم کز رستی و فنا بحکم من تقرب الی
شبرا تقربت الیه ذراعا و من تقرب الی ذراعا تقربت الیه باعا دست بهمان دیگ رسید و کوبند چهار
از طبایع اربعه در آدمی پدید آمده است اول کبر که نتیجه آتش است دوم شهوه که ثمره باد است سیوم حرص
که عادت آبست چهارم امساک که صفت خاک است این صفات را زایل کندیم دست بآن دیگ رسید
چون شکار پخته شد یعنی اتم و اکمل شد و عبارة چنین آمد که الیوم اکملت لکم دینکم واتممت علیکم نعمتی
ورضیت لکم الاسلام دینا شخصی از بالاخانه بیرون آمد که بخش من بدهید نصیبی مفروض دارم یعنی جان قدیم
شیطان که از بالاخانه سموات فرود آمده است بدعوی در آمد که لاتخذن من عبادک نصیبا مفروضا و بانفس
تقاضا کرد که نفسک علیک حق تعود علیه السلام آخر ما یخرج من رؤس الصدیقین حب الجاه برادر کامل
و مکمل که بمقام تمکین چون خورشیدی تافت و نجوم خطرات و وساوس را بنور روحانی در می یافت و شوای
حقانی و عالم اسرار ربانی بود و در مقام بلند و ما ینطق عن الهوی زبان کشاده و در صدد رسنده ما کذب الفؤاد ما رای
پهلوی صدق و اخلاص باز دارد و در کمین خطرات نشسته بود یعنی بعد تکمیل این حال چنین خطرات اشکال است
چه عارفی کامل و مکمل باید با بصیرت تیز تر که بدو این خطرات باریک ظاهر گردد و معلوم شود که الشرک فی امتی
اخفی من دبیب النملة السوداء آمد و رچه سیاه که در خانه تاریک بر سنگ سیاه میرود و معلوم است اینچه قدر چه
بصیرتی باید که آنرا ببیند و عبارت چنین کند فلک فناء ک غطاءک فبصرک الیوم حدید استخوان آن شکار
از دیگ بر آورد و استخوان شکار کنایه از شرک خفی است یعنی چنانکه بعد پخته شدن گوشت دیگدار آن

آن استخوانها که ناخوردنی است ظاهر میشود همچنین بعد از کامل و مکمل شدن سالک این پوشیده کیها که نامحمود و حجاب
راه است معلوم میگردد بر تارک سر وی زد زیرا که این وساوس و خطرات از شیطان و نفس بر می خاست
هم بر سر ایشان زد درخت شجری از پاشنه پای او بیرون آمد پاشنه پا کنایه از زمین شور است
که انجا هیچ نمیروید چنانکه در پاشنه پا هیچ موی نمیروید و درخت شجری کنایه از جنس آن زمین شور است
یعنی خطره خبیثه پس میگوید قلوب عرفا همچو بلد طیب پاک و صاف گشته است پاره زمین شور مگر در میان بود
که از و اینچنین خطره خبیثه رو نمود که خبیث بکوشش بر کز طیب نگردد والذی خبث لا یخرج الا نکدا بر سر آن
درخت بر تاخ صفت مزار دنزار شده رفتیم و او را تنبیه پای کردیم خربزه کاشته بودند و بفلاخن آب میدادند
یعنی آن هنگام دیدیم که خربزه اعیان دنیا از معادن و نبات و حیوان و انسان در پالیز نقش و هوا کاشته
و بفلاخن رجوع و قبول خلق پرورش میدهند از آن درخت بادنجان فرود آوردیم و تلبه زردکی ساختیم
یعنی بادنجان زینت و زخارف دنیا آنچه تعلق بان درخت سابق داشت همه فرود آوردیم و با آن جهار اعیان
که معادن و نبات و حیوان و انسان بود تلبه زردکی ساختیم یعنی زرد روی آخرت پنداشتیم تا از دو عید
این آیه بسلامت گذشتیم که زین للناس حب الشهوات من النساء والبنین والقناطیر المقنطرة من الذهب
والفضة والخیل المسومة والانعام والحرث ذلک متاع الحیوة الدنیا و با اهل دنیا گذاشتیم چندان بخوردند که اما
کشتند یعنی متاع دنیوی را اهل دنیا چندان بتصرف و استعمال در آوردند که مریض گشتند و دلهای ایشان را
مرض معنوی گرفت فی قلوبهم مرض عبارت از احوال ایشان آمد و طرفه تر آنکه ایشان پنداشتند که درین و دار را
پرورش میدهند که درست و مستقیم شده باشد و با آنکه پنداشتند که فربه شدند یعنی پنداشتند که برین داری
و دین پروری قوی حال شده اند و ندانستند که آن هم نفس پرورست کرسن کلکیب یا کلک عبارت از احوال
ایشان است از خانه بیرون نتوانستند رفت یعنی از خانه طبیعت بیرون آمدن نتوانستند که لا یلج ملکوت السماء
من لم یولد مرتین ۔ تو کز سرای طبیعت نمیروی بیرون ۔ کجا براه طریقت گذر توانی کرد ۔ در نجاست خود
ماندند الدنیا جیفة و طالبها کلاب و سر الطلامت وقف علیها بزرگان گفته اند دنیا چون نجاسته عین است
و خلق چون حدث و نفس چون خبائث به دنیا تا یابی از کید آن یعنی از فریب دیگران طبیعت بیرون شدیم یعنی

زرد آلو رفتیم یکی
ان درخت مرباس

بزار جاده شش می ورزد و صواب دید دیده توحیدش پرتو نور ذات بر کعبه و صنمات یکسان تابیده باین بهانه که مصرع
خورشید در مسجد و بتخانه بتابد ۔ والبتوا از اختیار طال طواف حرم در بیت الصنم میکند و بدین ترانه تر زبانست که مصرع
تن در حرم و رقص در بیابان ۔ در صورت دعوای صلاف باطنی و پاکبازی مانند آینه کار با عالمی یکرو کرده و دل
خوبرویان عالم را در حقیقت حق نفس خویش میداند و تکیه بر استحکام احکام آیات توحید و آیات احکام ایجاد کرده
خود را در حقوق الله حاکم خلیع العذار و سلطان مطلق العنان میتواند ۔ می نوشد و هر چه کاید و میگوید حق الله است
این دو حق الناس است ۔ بر تنگ ستر شریعت از تار و پود خیالات سست نسیج عنکبوتی می تند و اشتغال زبانه
اعمال قبیحه را بپرده پوشی شبکه چون حس پوس میکند موحد است اما از غایت عدم تعلق و دلبستگی با همه
مانند مشرکان مزدکی بعدم شرکت همه کس را در همه چیز شرک خفی میداند خدا نخواسته باشد که طریقه باطنیان داشته
باشد اما از ساده لوحیها دیگ باطنیها با کمال تا ظاهر و باطن دعوای اشراق ظاهر و صفای باطن میکند عیاذا بالله
خبری نیست خود را در امر و نهی امردان از اختیار معزول نموده مجبور وامی نماید حاشاه عن ذلک محمودی نیست
لیکن با کمال اطاعت شریعت با حجت بمقتضای احکام نفس متقطعه عمل می نماید و در محال جوییما در یوزه بحر
فیض از فیض بحر کوزه میکند باری هر چه در حق آن ناحق بیچاره که گرفتار توسنی نفس اماره است دعای بیان این
نمیدانیم که در جهاد نفس بر اضداد هوا و هوس مظفر و منصور و در زمره فرقه ناجیه محشور باد و مانند رستگاران دین
احمدی و ملت محمدی صلوات الله علیه عاقبت محمود و رشاد یا نون والصاد میر باقر علوی در جواب رقعه مرزا جلالا
نوشته مظهر فیوضات حق جل و علا میرزا جلالا ایده الله تعالی این درد نوش بزم مشرب پروری میر باقر علوی
را التفات چند سرافراز نموده توسن تند رو قلمش در قلمرو خود رای سر موئی نارسائی ننموده و بران سریع السیر
کلکش در عرصه بالادوی قدمی کوتاهی نکرده در شان محرمان خلوتگاه قدس نقطه فروتنی اشارت نموده و در حق یاران دیگران
نزهتگاه انس حرفی تقصیر نکرده مجردان را در لباس حروفیان جلوه داده و مفردان را در اقطار نقطویان کشیده
موحدان را در پله ملحدان سنجیده و ملامتیه را در بازار زنادقه تشهیر داده اگر تا صوفیش خوانم رواست و اگر نامتقش
گویم بجا است غواصان دریای معرفت را با سراب بحر کوزه که از رشحه فیض خالی است چه آشنایی و دو اصلان مکاره
وصال را با حجاب نفس متقطعه که از حلیه اتصال عاری است چه گنجایی متعددان از عار حلول و اتحاد معرا اند و مردان

ازتهمت زندقه وایجاد بدعتی ارباب فنا بتوهم نتوان کرد و انکار اصحاب تحقیق بتشکیک نتوان نمود بر ان عارف
پوشیده نماند که اگر وقتی لاابالیانه درد نوشی تلخی ایام را بر خود گوارا ساخته از اهل مشرب شده باشد در اعتقاد
صافی نهاد شان چه خلل و اگر گاهی رندان نظرباز خود را بنگاهی خرسند داشته مشاهده جمال شاهدی نموده باشند
در طینت پاک فطرت شان چه نقصان نه از آن کفری لازم و نه از دین الحادی ثابت بیت پاک رو تا لاابالی در چه
روز و شب با شاهد است ٭ بادکی رنگین شود گر بگذرد بر لاله زار ٭ زخارف دنیوی را لقب العین ساختن به پستی
است و زنار طول امل را بر کمر خواهش بستن کافر نعمتی مستلذات نفسانی را بالفعل آوردن و امور لذیذه مباح نام
نهادن طریقه مباحیان است و عبد البطن بودن و خود را آزاده وانمودن شیوه باطنیان است از انجا که عالم تحقیق و ایجاب
است اگر حرص شیان صاحب بصیرت خواهش حسن گندم گون غلمان نموده منظور شان حور العین نباشد در
دیده بصیرت شان چه قصور و اگر خشک لبان راست خمر لذة للشاربین بوده آرزوی شیر و عسل کنند در مشرب
تحقیق شان چه فتور و للناس فیما یعشقون مذاهب هرچند خود را متعصب مبتدا ابنا (?) از غایت جلالی که با
نفس عنود آن صاحب کمالی است واصلان را محجوب و کاملان را ناقص پنداشته در جمیع فنون خود را ذوفنون میداند و
و نمیداند که الجنون فنون و از نهایت غروری که با آن جناب غفلت مآبست آگاه نیست که عارفان ربانی
از هر پرده این راحت طبع می پندارد و غافل که الحمد نوع من الجنون از انجمنه گر بوی از تحقیق بمشامش رسیده
صافی دلان بیکرده عرفا نرا اثبات کفر با بودگی شرب مدام می فرماید و ازین سبب که هنوز در پس پرده پندار است
خلوت نشینان سرا پرده قدس را بتک ستر تهمت حیق (?) فسق می نماید و محبت حبیبی تابست که حب العلب (?)
است و از شریعت و دنیا محظوظ است که دل حبیب است از زنان محرمه تمتع میکرد که تعلم و فواحش مستی اند را
در پس کوچه طریقت از راه می برد که شرع ظاهرا آیه مروقه و بیکر عن الفحشاء (?) بشریفش نرسیده با آنکه
مقتضای الضرورات تبیح المحظورات عمل نموده حرام را بر خود حلال میسازد و با این حال از کمال افراطی که او را
در طرف خوف است مبشره الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون را بطریق عکس نقیض می فهمد و از
نهایت تنزلی که درجات رجا دارد مفهوم و لا تیاسوا من روح الله مصداق قرار نمیدهد و ازین غافل که محتاج
را با کریم ربطی است که غنی را نیست و گناه کار را با آمرزگار نسبتی است که رستگار را نیست کریمه ان الله کبریم (?) حق

در حق محتاجان است و لطیفه آن ترکیب لذت مغفرة درشان گناهکاران وقتی که غرور زهد خشک را بانوا
دیده تریاش عرضه نماید معلوم خواهد شد حرف او با که در کبیر است فریبان زبانه او با که الله و ربانی که نامه
اعمال سبکروحان با صحیفه آمال گران جانان در میزان انصاف سنجد ظاهر خواهد گردید که هرکس در چه مرتبه
است و رتبه کدام فایق بیت تو غره بدان مشو که می می نخورم ٭ صد کار کنی که می غلام است آنجا ٭ در
حقیقت اگر گویم حق بطرف آن سید عالی جناب است حق گفته باشم و در طریقت اگر مدعی این شوم که طرفی
از جانب این سالک است بر صواب خواهم بود فاما مذاق تصوف هرچیست ورای سماع و شرب تحقیق
معنی است سوای استماع و اگر آن محجوب خواهد که ابواب فیض بر وی مکشوف شود در مطالع عالم اراده زنهار رد
و ایراد و مطلب نماید و آنچه در حق عارفان کامل گمان برده از جمله اجتهادات بالملء و اعتقادات فاسده
فسخ آنرا هم بنسخ تام نکرد و کافر ماجرا بنوده با اولیاء خدا در مقام ارادت باشد نه انکار از عالم
اتحاد آنچه شرط بلاغ بود بجا آورد معذور فرماید و بر جلال نزنند مصراع عزیز من جواب است این نه جنگ است
درشت نامه که میرزا جلالا بلا شیوا نوشته آن کیست که پا کرده سر از روی توجه ٭ این نامه بدان بی پروا
برساند ٭ زین سوخته صفوا که بریخت قلم را ٭ یک قطره بان مایه سودا برساند ٭ از تیر شهاب قلم
شعله کش باندی بهبادی مقوا برساند ٭ در پرده سخن چند کنم با دصبا گو ٭ کین نامه رسالت شیوا برساند
ای بزرگ هرکه اندک پای خرد خورده بین و ادنی درجه عقل دقیقه یاب دارد آیینه تصورش عکس پذیر صورت
معنی است که مقصد اصلی از تصویر عالم و تخمیر آدم معرفت مبداء المبادی و اول الاولیست غرض کلی
از ایجاد عرض و جوهر و ابداع روح و پیکر شناخت مبدع جزو کل و دریافت صانع خار و گل است و هرکه ادراک
این دقیقه نماید از مهاوی درکات حیوانیت بفراز مصاعد درجات انسانیت بر نیاید و بیت ١١ که هرکه شناسای
نفس خود پی نبرد طریق عرفان چسان تواند نمود و سلوک شاهراه وجدان چگونه تواند نمود در این مسلک روش
و اقرب طرق الی الله است و برین دعوی بدیهه عقل شاهد و فحوای من عرف نفسه فقد عرف ربه گواه
و بنا بر قرار این مقدمه مقرر شد که هرکه خدا را شناخته باید که خود را شناخته باشد لامحاله از پایه خود اندازه
برداشته باشد و پای خویش سنجیده و از کار خود شمار برگرفته و بجای خود فرا رسیده و بر خواص و مزایای نفس

ابن شعله محمده که سر رد ریا
تا حرص این سوخته کالا به سامه

و هرکه خود را شناخت

خویش کمابی آگاهی یافته و تقدیر حدّ اندازه و قدر مقدار خود کماینبغی نموده پس پای از حد گلیم کوتاه خود دراز
نکشیدن و طبل زیاده سری در خارج گلیم بی بزرگی و نا ضابطی زدن و با وجود عدم بصارت خویشتن را
بچشم دیگر دیدن و بدیدن نظاره بر تو آفتاب جهانتاب نگریدن یعنی پا بست خود را فراتر از پایه رسائی گلیم بر
نهادن و پایه کوتاه خویش را بالاتر از پایه والای بلند قدران قرار دادن و با دست بریده و بنان از دست
رفته انگشت بر حرف سخن آفرینان گذاشتن و خود را سخن سنج دهر فکیر و نکته شناس پنداشتن بفتوای
خرد انصاف گزین مستلزم ناشناختن خود است که خدا ناشناسی را خدا نخواسته لازم دارد یاری مراد
ازین همه تضییع زبان خامه و خراش عارض نامه و کاو کاو خاطر نازک دوات و تشویش اندیشه و تضییع
اوقات اینست که چون در نیولا یگانه ترانه دلکوب و خارج آهنگ نغمه بی اسلوب کوشش زد سامعه خرد آمد
که آن ناحفاظ بی حجاب پرده حفظ صورت آدمیت از پیش رو برداشته گرفتی چند بارد و اعتراضات
بی معنی غیر وارد بالصورت نظم بوصه آورده قصیده نام نهاده و بیداد بر کاغذ و مداد کرده بزعم ناقص خود داد
کمال سخنوری داده و چون با لجاج و ابرام عزیزی از هرزه کاران روزگار ملاحظه و استماع این فرقرفات
بی سروبن را کفاره تقصیرات چشم و گوش نامیده بسرا پای آن دار سیدم ببر غیر سخن و جان یار سخن
معنی مو کنده وانه تقسیم تو تعلمون عظیم که پای تا سر آن ثمره ماخولیای باد در هوا را مانند اندیشه پر شور از
تهی سر بوح مطلق دیدیم و بهر آن نمود بی بود را چون موج قلم با با مقصود ببیچ در بیچ یافتم لاجرم بفتوی
شرع مروت و حکم طریقت انصاف بر ذمه همت واجب و لازم دانستم که از روی نصیحت این انوز نابان
خویشتن بستای خود کامه نوشته او را از غرشهای او بیاگاهانم از جمله سوالهای بی ادبانه او یکی سخن
که بگمان ارباب تصدیق بلا تصور صورت بی معنی دارد و فی الجمله در خور جواب است اینست که زهر آلای را که الطان
یعنی آلاینده زهر است یعنی زهر آلوده دانسته سبحان الله هنوز این قدر ندانسته که در محاورات پارسیان
ازین دست الفاظ بسیار است که یعنی اسم فاعل و اسم مفعول هر دو آمده و بقرینه مقام معنی مراد ظاهر
می شود و اینعنی اگرچه از غایت ظهور بایراد امثله نیاز مندی نیست اما در ینمقام بضرورت می آرد مثلاً کارساز
و عالم گیر و جهان آفرین و دانش آموز و عالم سوز که یعنی سازنده کار و گیرنده عالم و آفریننده جهان و آموزنده

هزار سخنه انست و چرب بشوی برادر چرب زبان با کاغذ سفید را در رنگ نامه اعمال خود سیاه می سازند خامه
از دست بر داین بی سروپایان خط بینی میکشد و خط از تنگ خط و سواد این کور سوادان در خط غلطی افتد
عروس معنی از خیره چشمی این آلوده نگاهان در پرده لفظ پنهان ساختن خود میکوشد و لفظ از کبیر و دار تلفظ
این کج مج زبانان سخن کش جامه کاغذین می پوشد فرقه ثانی جوانان میرزا طبیعت اند که برای تحسین جاریاش
یکتایی گردیده قبای خود آرائی در بر گرفته عمامه خود سری بر سر نهاده و سر سرکشی علاوه خودی و خودنمائی
نموده غیر از دم هائی و منی حرفی نمیزنند و بجز فکر فخریه خیال شعری نمیکنند و نقش حلاوت از لوح لهای سرگشتانی
می شویند و جواب مصرع بیهوده شیرین زبانان شگفته رو بجبین چین میکوشند تحسین اشعار دلپذیر تحویل امداد
ابرو می نمایند و برات صله سخن بشاخ آهو حواله میفرمایند ـ خود پسندان چون سماع شعر رنگین می کنند
از زبان طره دستار تحسین می کنند ـ بیگانه ستیجان غایب از نظر شطرنج غایبانه می بازند و سخن طرازان حاضر
الوقت ساز راستی با بنگ مخالف می نوازند صنف ثالث پیران نابالغ اند که به پایه بلاغت در رتبه
فصاحت که معراج عروج نشاه افکار بالغ نظران عالم خیال است رسیده ناموس سخن بگردن گرفته زبان را
یار قلم و قلم را دستیار زبان ساخته بتاراج معنی آشنا و بیگانه دو دا سیه می تازند و بغارت مضامین و دواوین معتقد
مین و متاخرین می پردازند گاه فضلای چون ابوالفضیل نبدی می شوند و گاه بدریوزه نثر نصیرای همدانی میروند و
گاه بنثر شرف نامه شرف الدین علی یزدی شرف شده فقره فقره میربایند و گاه خوان خلیل مولانا
ظهوری را خوان یغما تصور نموده دست بتاراج میکشایند چه شگونها که بر دواوین نمیزنند و چه شبکرها که بر جراید
نمی کنند آه ازین خوشه چینان خرمن سخن که مصرع مصرع و فقره فقره بتقدیم و تاخیر حرفی یا لفظی فراهم آورده
در صدد جمع دیوان و ترتیب دفتر میکوشند و بجولان سبکرو قلم گرد از زمین سخن و دود از نهاد بحر معنی می انگیزند
و همه وقت مغلوب حریفان متتبع گردیده در پناه توارد میگریزند ـ هرچه گویند بی محل گویند ـ بتوارد
غزل غزل گویند ـ بیداست که اختلاط طایفه نخستین که کم از بچه بازی نیست همان مصاحبت دیوانه
بطفلان و مجاورت صوفی بمستان است و با گروه ثانی طرح همزبانی انداختن و نرد هم نشینی باختن خود را
باختن است و با فرقه ثالث صحبت ساخته داشتن علم نفاق افراختن و بنا و خانه زیستن عمر خود خیال باختن

است وکامل عیاراتی که ممتاز و مستثنی اند و براز ماه شما بر فرش پادشاهی فلک جمای قلم بر آمده تیغ
میندر مجمع البحرین لفظ و معنی بمدد اخترست در صفت بحر سخن و صفت اقلیم این فن منح نو بخسروی نواخته اند و هم وقت
ورست از ترتیب دواوین و یغمای مضامین بیگانه باز داشته در انتظام معنی خداداد که دولتی است لایزال و ملکی
است بی زوال چشم بیدار خیال اقتباس دوخته چراغ معنی برافروخته اند عقل کل جز دکش استعداد این اشارات
ونوح محفوظ کهن تخته اطفال دبستان اینان ارباب سخن را در رنگ کتاب آسمانی بمحل خود می خوانند و حق سخن
را چون ادای فرض بر خود فرض میدانند جرس شعله ایج بلند ایشان آفتاب بشت دست بر زمین میگذارد و دود مهر
فلکی بناخن انگشت قلم مرجالت می خارد الحمد لله بمواره بخدمت این طایفه عالیه رسیده از کیفیت نظم و نثر
کزنتاه دریا الابحر ساییده کامیاب نشاتین میگردد و اگر از گردش روزگار عزیزی در رنگ واردات غیبی
از جایی وارد و صادر میشود و بحسب قسمت و نصیب چون معنی غریب دو چار این غریب میگردد سپهر دغا باز
منصوبه می بازد که طرح مفارقت در میان می اندازد ـه همکر فلک دو چار به هم آشنا نکرد ؛ کز اولین سخن چو لب از
هم جدا نکرد ؛ وانچه نگارش یافته بود که یار تازه آمده را کهن شاعر تازه مضمون دانسته تتبع نقش اینهمه
اغراق شاعرانه و مبالغه منشیانه نمودن معنی نداشت مگر نمود چند بیت ابلاشکار که تیر روی ترکش خود
ساخته کمان معنی از بیت طاق دعوی آویخته خوب وا نسپرده اید خوب منع نباید اما میدانید که فقیر شاعر مکرر کم
سر کوچه بازار خودنمایی و دفعه خوان چارسوی خودستایی نبود که برقع حیای بر رو کشیده بروی میمان میدوید
دمساز وار پرده او میدرید و او را از خود میرنجانید و الا مجرد استماع این غزل بی بدل او بیاران حاضر الوقت
بطریق مطایبه گفته بود که مولانا در مصرع اول این بیت که گفته اند ـه بگیر ملک سلامت اگر ترا بوست
تاج وزیده و در مصرع ثانی که گفته ـه دو ال طبل سکندر زبان خاموش است ؛ پوست مولانا زلالی
کنده دوالی برکشیده ملک طبل و دو الش راکه بر داشته زده حایف پوشیده متوجه تسخیر یاران شده گرد
است چنانچه شعر زلالی و صایب را که استشهاد نوشته می شود زلالی راست ـه شب اینکی بیا لیتم
نوازد ؛ نوای آشنا بر آشناز ؛ زبان زاهای سحر خیز خرابات ؛ دو ال کوس دل کن در مناجات ؛
در جای دیگر گفته ـه چنین طوفان زیاد و کوس آوا ؛ دو ال موج زد بر طبل دریا ؛ مصرع واقع مصراع که جو

که همچو آینه زیر قبا زره پوش است ؛ صایب راست ـه کسی تا خدنگ غمزه آن دلربا دارد ؛ که چون آینه
از جوهر از که نوبر قبا دارد ؛ با وجود اینها در پاس خاطر ایشان انقدر کوشیده که باری محو است این ابیات
بر دلش چیس بخوانه فقیر مانع گردید و صد بار گفته ام و باز میگویم زران تاریکی که قدسی حجسته فرجام و کلیم قدسی کلام و کلیم
سلیم الطبع از جهان فانی بعالم جاودانی انتقال فرموده اند سخن سرایی بشگفته رویی و کشادگی پیشانی
و سلامت نفس و استقامت مزاج باستعداد تمام و اقتدار تمام مثل مولانا واثق بهندوستان نیامده و قطع نظر
از شعر و شاعری مرد مشدی است سوخته و برشته که در سوختگی و برشتگی پروانه را داغ خود کرده و آتش رشک در
بال سمندر زده و ردی در صبای انصاف نگماشته در رنگ کدورت از آیینه دلها بر داشته کمال نیی نوع آدم
که صدر جریده کاینات و بیت القصیده مخلوقات است همین است و بس و اینکه اشعار آبدار مولانا زلالی را موج
سیرابی بیش نیست فرموده اید درین سخن بمولانا شیدا توارد زده اید آری آری یارانی که بطرز قدم بار حرف
میزنند که نکویی تازه تازه گویا نزاپی نه و بمعنی میدانند و بادای نیم رنگ اینها نمیرسند لیکن در شرب زلال کوثر
دقیقه یاب که از نقیر و قطمیر سخن و عیب و هنر این فن آگاهند هر مصرع زلالی موج آب زلال است و گلدسته گلستان
خیال شبیه طاوس بهشتی است و شعله آتش فردوسی اگر شعله طور کشش نسبت کنم رواست و اگر
بهلال عیدش شبیه نمایم بجا است ترکش کمانی است که خبر قوت قدرت الهی و دستی نکشیده و غیر از نازه
تحسین زیبی ندیده نادکش دلدوز جادو است و شمع بزم افروز ارباب اتحاد معلوم شد که طلازمان پر کام خود بجائی
بر آمده از کشاکش ادبار طبیعی الفقدر پس رفتند که عنان انصاف از دست اختیار داده از آن سر بام افتاده اند
اما چون دست ارادت بمولانا شیدا داده اید و قدم بر قدم او نهاده دایم الاوقات بر همه دم و قدم ثابت دم
در راسخ قدم بوده طریق او را پاس میدارید و سنت او فرو نمیگذارید که دلیران بجنگ میش قدمان میروید
واز معجزه پردازی مثل زلالی منکری شوید و یاری را که دی روز با استادی برداشته بودید امروز شاگردی
هم قبول نمیدارید زنهار زنهار دوستان از خود میازارید و دل ان سیم نرنجید و مرا هم مرنجانید تا خنگ نثر و نظم عنان
نشود باقی مختار ید مرزا جلالا در مذمت خراب درونان برون آرای و خودنمایان ریاکرای و شکایت
طمع بندگان هوا خدای آزرده دلیم از دل آزاری چند ؛ دل بسته بنقش زر درم داری چند ؛ چون گبر زر

بنده و نیاری چند؛ مانندهٔ سربسته دستاری چند؛ خدا از این کرده خدا بیزار خلق آزار پناه دهم که در پناه دستار
وریش کار خویش نمی سازند و از فرط کم فناری پرداخت احوال خود بخدا نمی پردازند پس که همواره خاطر
دور اندیش شان در بند غم کم و بیش روزی خویش است و دوری و بیگانگی از نزدیکی آشنائی شان بهزار مرحله وار
دور بیش است و پس که از ویرانی باطن طمع کیش در صدد تعمیر خراب آباد ظاهر خویشند پیوسته چون علاقه پی نقش
دلگاه دستار و طرح پیرامون ریشند از ننگ بی اداری ریش سرا پا تشویش ایشان آبرو پامال خاک بی قدری
گشته و از عار بی بتهای اعتبار شان بتی توقع الشان چون مردم چشم بر روی خاک سیاه برابر شده بی سیاهی
چند چون خامه بر و سیاهی حرص سر در آورده و مانندهٔ دوات تیره درونی شره تن در داده پیوسته چون قلم مداد اس
سر بر سر تراشش نهاده اند و همواره مانند فتح الباب سوال مانند حرف در دنبال اخذ افتاده از شرم کثافت توبره
ریش این کشش کیشان که پابند معرکه اخذ و جر است زبان شانهٔ موشکاف در کام غلاف رو نهفته و از پهلوی
همنشینی سر باز علاقه دستار شان که راس المال سودا و سوال است مسواک پریشان منزوی و دماغ آشفته
مژگان بکحل شان سیاه چشمی طمع را خس و پس کرده و شانه زبان شان از هر اداست ذکر یا رزاق
چون زبان شانه مو بر آورده از حلقه تسبیح شست دام و دانه همچو پرداخته اند و از افسانه تحت الحنک اسباب فریب
عمر در ریشه ساخته از گل نقش بوریا بر پهلوی غنچه خسپی ریاضت شان بیچه خار خار طمع گل کرده و هجوم بار هجوم
خطرات خاطر شان چون دنبالهٔ ریش سر درخته در رشته رویش تو گل کرده زه خشک ساخته این قوم پوست را انتها
دراز بی تلاش معنی سربزرگی و بالانشینی ماندهٔ دستار علاقه حفظ صورت را پی سر انداخته قومی پاچون زر دل
بچرک دنیا آلوده مانند کرکس تنگ چشم نظر برین جیفه محو افکنده و کم وحدت را الکمرا اخذ و جر منفعت و سبحه ذکر
ریائی را دست آویز گدائی کرده اند و از آب زمزم مظلم و خاک کربلای معلی خمیر مایه تحصیل آب و نان
بدست آورده **رباعی** شیاد که سبحه او از زنجیر؛ دارد همه تن ز موج خار از نجیر؛ تحت الحنکش نهاده غل
بر گردن؛ دام شیدش فکنده بر پا زنجیر؛ بی تا فنک دست بریده شان از ناخن چشم هم دست بر نمی دارد
و از بی کمان گوشت دیده گرسنه چشم شان چون سر تا پای کمان میوه و از اهل درازی شان از مایده کاسه
لیسی یکسر گرسنه چشم هم زانی مینه و در حرص فطرت شان از خرمن زیره چینی مور نظر تنگ تیر خوشه

تیز خوشه بی چند سخن الله علیهم چشم عباس دو پس بروی شان روشن است و پس شمع چراغ دود مان سامان
از پرتو کیمیای دم گرم شان پرتو افکن؛ سکن الله رحیم روح قاضی اوش با این فرزندان شاد انست
دها نمان ابو زید سروجی با این خانه خرابان آبادان نان گدائی از پهلوی چرب نرمی زبان سوال شان
نان بر روغن افتاده وهانه چشم لب را چون شیمانه با مثال این مردم آدمی در کشاده؛ **مثنوی** ابله دل و دو دانگ
یاز؛ آستین کوتهان دست دراز؛ عقل شان کوته از درازی ریش؛ کوته اندیش تر ز فطرت خویش؛
پای تا سر دعا چو کعب قار؛ همه تن ریش و ریشهٔ دستار؛ همه بد باطنان نیک نمود؛ راست همچون پشیز
سیم اندود؛ دیده از فکر ریش شان ناسور؛ دیده بد زرعی ایشان دور؛ چون کس کلیسا بر کیش خار
پشتی است روی شان از ریش؛ نیکوی شان خدای آزارد؛ از بد شان خدا نگهدارد؛ **عریضه نگوید بفضائل الحق**
والدین ولد ملا جانی تبریزی نوشته؛ شیرینی جان مزهٔ زندگانی عیش نوشگوار حیات جاودانی عمر دراز
گرامی ضیار الانامی را اطال الله بقاه و رزقنی سعادة لقیاه چه انگه مشتاقم مشتاقم سبحان الله زهی ساده دلی سخ
و سلامت باطن که با این مرتبه صفای عقیدت در شرح حکایت بی نهایت شوق بر سر افسانه پردازیم و با وجود این
مایه ظهور ارادت در صدد اشتیاق نامه طرازی هیهات از مراتب خواهش چه معنی تعلیم گزارش توان آورد که تصویر
آن در مرآة الصفا ضمیر آفتاب تنویر با حسن وجوه صورت بسته باشد و از مطالب اشتیاق که این شرح بزبان
کلک اظهار توان داد که بیان اخلاص خاص در راه طرز تازه هر گوشی با بانگ بلند بگوش دار نیوش آن
نرسانیده باشد آری آنجا که عالم کامل خردی و بالغ هوشی است بهانه عرض نیاز اطفال بلاغت کودک منشی
و خودنمائی فصاحت سخن خویشتن فروشی است و از آنجا که صفای شرب آشنائی بکدورت عبارت جدائی پذیرای
اندیشه فراموشی نگردد بیان دلهای دیده و در ارباب نظر در ابلاغ مطالب نیازمندی الحق از تیز گفتار زبان
خاموشی از این راه طریقه رسمیات که لکه فرسود ارباب شعر است و کام بیهوده اصحاب ترسل است طی نا نموده طی نمط
این گفتگو مینمایم و از در دیگر در آمده راه شکایت بی تمیزی روزگار و تمیز ابنا این پدر بزرگوار می پاید؛ **بیت**
لب تا کی قفل مخزن راز کنم؛ رفتم که حدیث شکوه آغاز کنم؛ بلبل سخن و کلوخ طبعان بیهات؛ در بزم گران
چه ارغنون ساز کنم؛ ای عزیز درین زمانه نوبت تمیز سخن و شناخت پایه سخنور بگردی بی سر و بن افتاده

کرازاز دیاد اخلاط زیاده سری سرمایه سرسام اندوخته اند و بافساد مواد زبان درازی در از نفسی آموخته بی سوادی
چند بیاض از سواد نشناخته و تیز کاغذ از مداد نکرده چون کودکان ابجدخوان حرف شناسی را عرش المعرفة دانش
میخوانند و از الف چیزی ندارد تا جی یکی بزبر دارد دبالا تر نشیند اند ــ اینان زمانه از سخن بی خبرند بر رغم خرد
دشمن جان سیزند خود سامو شان رسا تر از یا مرده است یعنی که دراز گوش کوته نظرند چه میگویم قوی آب
هنر برده و شمار ابجد را از حساب خرد شمرده شعله ادراک افسرده وم سردی شان دجان انصاف دلمرده به ردی
شان خاطر نازنین معنی رنگین از کاوکاو ناخن وقت سیاهی شان افگار دل نازک استعارات تازه از دست
خرچ کردن دخل بی حاصل شان در آزار ــ گروهی خرد دشمن جهل دوست ندانسته مغز سخن را ز پوست
سخن زخمی جرح و تعدیل شان همین است حاصل ز تحصیل شان همه راست همچون خط هندوی زنار آسی در پی
کجروی عزیزان همه خوار از بیم شان تمیز از ذلیلان اقلیم شان از ایشان در آشوب مغز خرد همه از دست
شان پای نغز خرد هنر عیب بینی جهان بین شان چو آئینه عمر است آئین شان شمارند تحسین چه جان
تیغ جهان پر ز دجال شد که نسخ یکو تا بی نشاط طبیعت در نگار بنوی اصابع المحور مضامین و نکته درد وقت
ناخن حرف گیری را در دست درازی انگشت نمامی سازند دلسیر آهنگی انداز دور از بی معنی دور کرد میروی
قزد نیان کرده ما بطرف می افتند چاشنی گیری ذائقه تمیز شان بی نمکی دخل بیجا را شور میکنند و طغیانات
یاجوج اندیشه فاسد شان چون دیوانه سین صد رخنه در شور وین ربط سخن می افکند بیان کوتاه فطرت
شان در مطلب نویسی دو دکلمه بزر جان می نغود و بنان از دست رفته شان خامه طوطی نسب ارسطو حسب را
در بر کام صد دست سکندری میفرماید با اینهمه سودای این اندیشه خام در سودار که خامه دو زبان را همبر اسکندر دد الدین
خوانند و باعرض تبلیغ بی زبانی با شکسته سخن نی سرد این شان تسخیر چار ضریع سکون در سر دارد
ــ داد از این مردم خرد آزار چون زر قلب نا تمام عیار خود پرستان ناخدای شناس همه باد بر دست چون
آماس همه همچون ستاره چشمک زن همه چون شب نفیقه آبستن نادرستان زرد رو چو هلال سست
بنیاد و کج نهاد چو نال همه چون خوی زشت بر سر خشم دشمن خاکی چو مردم چشم بی تهان گزنده چون سوزن
بی سر و بن لسان پر و تیز همه دم سرد و گرم خون چون تیغ زین دغل دوستان هزار دریغ همچو زنبور شهد ...

شید و بپا بوس سر نیش میدهم توشش نازک نهالان سو میان یعنی سواد رقم را که خاک قدمش توتیای
چشم سرمه سلیمانی بل کحل الجواهر ابصار انسانیست مورچه سلیمانی چند قیمه سر موری میکشند و سخن حالی
یعنی ار ابو تناسیه رباعیات بلندم که چون دو بیتی ملا سجانی مصراع آخر ارکان رباعی تناسب است بیکار خانه
کمال تر بهای این خشک مغزان آتش رفته بی بیداری آتش برده بزبان درازی ناخن سخن چنت
شان شان سخن آفرین از دست رفته و بنا رسائی فطرت پست شان آسمان خرام خامه کوتاه خانه بلند
آهنگ از پای در افتاده یعنی که از پریشان نویسی خاطر پراکنده در هر سطری مختصر تلخیص رقعه را مطول المخا
می سازم و از کثرت حک رنگ و خراش قلمتراش الکاره لکه این نقطه را اگر کرده تصویر معنی است
از چاره پردازی کلک اصلاح می اندازم هر چند بچهره پردازی شاهد حسن ادا گلگونه عارض کلامم
سیاه قلم بهزاد رنگ آمیزی میفرماید و لیکن از پریشانی خیالات گوناگون کاغذ نسخه نشآت را
کبیت الشرف آفتاب معنی است ابری می نماید و اگر چه سحر آمیز خامه مشک بیزم بزرگ زری طبعت نزاکت
طبعت نزاکت کار بر بلور تر کاغذ از غیرتکی معنی شاداب رنگ آب بر سنگ میریزد و لیکن از کرده کاوی
معانی بیگانه آشنا رو کرد کدورت طبایع می انگیزد و اگر چه از بلند پروازی فقرات کوتاه خامه سر برافرازی
سخن را با آسمان میرساند ولی از زیاده سری کیفیت دو بالای معانی والا چاشنی فقرات شیرین را
بلند میکرد چه میگویم درای هرزه درا نیستم نوای نواسنج ارغنونم افلاطون خم نشین خود و خرده بین نیم مجنون
بادیه پیمای وادی جنونم سرو سرکش خاکی نهادم آتشی نسب اهرمن نژاد نیستم یوسف سلب دو دست
ظلیم دو دست روی دشمن خوی نیم و فا منصب وفاق مشربم خلاف آئین نفاق مذهب نیستم در دست ارادت
مطلوب مرادم سست همت طلب مطلب نیستم چون جواد قلم سیر چشم گرسنه شکم و چون اوراق بیاض کشاده
جبین روسفیدم چون دست ارباب جود تنگ عرصه فراخ دلم و چون نظر ارباب خبر و اصحاب فرهنگ کوتاه خانه
بلند انگیم صافی دل ورد نوشم هم جام است و هم جمشید و دماغ بلند فطرتم هم آسمان است و هم خورشید
ظهوری ــ سپهرم باقبال افتادگی چو آئینه بر نقشم از ساده گی چه شد گر از کمال کم قدری قدر والا
مجهول القدر مانده ام و از عالی پایگی همت بلند بالا در کوه سبک سنگی یوسف آسا در بلد کم بهایم داشته یعنی

بهم قریه اندخواهی را بپاس که بکوی جدا خوان کنعان زبان همان هیچ می ارزم و هر چند از کمال سبک سیری
در سلوک طریق تجرید و سیر انجمن انوار تفرید آسمان آسا کرد دنیا میگردم ولیکن گیتی خدای را منت که بزور ثبات
قدم همت چون آفتاب در چرخ چهارم بر سر این خرابه طارم نمی لرزم هر چند چون نظر در بین ارباب اسطرلاب
خانه نشین آسمان پیمایم ولیکن چون پرتو آفتاب کوچه گرد خاک نشینم و اگر چه بشم الستن صد آفتاب است ولیکن
جهان بخویشتن آرای خویشتن بیرارم هر چند بلبل آسا بیاد داد هی و هوی میترنم اما چه سود که نغمه سنج این خاکدان ستانم
و اگر چه هر چه میگویم از دوست میگویم اما چه حاصل که جغدانه عمارت دشمن این کهن ویرانه ام لمصنفه در بند بحرف
عیش لب نگشایم آغوش بآهنگ طرب نگشایم من ذهبت آفتاب تابان دارم خفاش بال
بشب نگشایم سخن کوتاه باد از زبان درازی این بیت قطرتان طعنه نقص بلندی فقرات که چون عمر دراز
خوش آینده است کشیده ام کار بآن کشیده که یکباره از سر رشته سخن آفرینی بغنیم و بیک قلم قطع سلسله خود نمایی
گفتگو نمایم لمصنفه بس طره بحرف تیره هوشان چکنم بگذار که باشم از خموشان چکنم حیف است سخن گوش
فلک را اگر کرد با گوش گران دراز گوشان چکنم یا رب حرف طبیعت قدسی سرشت سروش منش از
کل صلح کل در دستر جنگ نمیده ولیکن بسکه غنچه خاطر چون خاطر غنچه دل پری ز ذخیره خاطر کرده بی شورت خرد
زهرخندی در کار این هرزه درایان تراز خای میکند و اگر چه دل آب نوشیده آبگینه مشرب از پهلوی صفا سینا قدیم
بی احتیاط کینه می نهد اما از بسکه خامه خود کام مرا دوات تا از کاو کاو این تیره درونان سیاهی سودا
بر سر زده بی رخصت من ازین پر گویان دل خالی می نماید لمصنفه بگذار که از صحبت اصحاب نگویم تعبیر پریشانی
این خواب نگویم کوته کنم از دامن کوتاهی شان دست با هم نقصان فضلی ازین باب نگویم از شکوه دون
فطرتان کلک و پریشان حرف از دم این تیغ سیه تاب نگویم مرزا مسطور در عتاب ترک زیارت بمرزا محمد حسین نوشته
جمال مجالس شیم مکارم خصال آن محبوب آثار جلال و جمال واضح رسوم فراموشی سود از ده سود یار دوستی
مقید علایق بی پروائی دامن زن چراغ آشنائی از چهره نمای مراة روی دل نیاز مندان بی نیاز مباد
که گفت که احوال ما بپرس روزگاریست که از شمایل اطوار و مآل روی کار چنین ظاهر میشود که زین خاکسار
بر صفو نکرده آئینه کار باطن انور که جلوه گاه تجلیات انوار جلی و سر منزل وفود فیض ازلی است غبار ملالی نشسته

ملالی نشسته در پرده زنبوری حفظ صورت آدمیت که در معنی پرده نشین حجاب لعاب عنکبوتی بود چون گرد از پیش
برخاسته سبحان الله آنچه متخیله تجویز وقوع آن نکرده از عالم ممتنعات می دانست اکنون برای العین می بینید و
این قضیه کاذبه که تمکین احتمالات عقلی نیز تصور امکان آن نموده از مقوله محالات می شمرد الحال حکم بوجوب وجود
آن می نماید جهات مصراع نه بی تصور باطل نه بی خیال محال بلی مصراع حیف از تو که ارباب وفا را نشناختی
دریغ روزگار که یار وفادار چون اکسیر کیمیا کم یافت و مرید صادق چون صدق ارادت کمنام درین زمانه که
زمان عهد ... است و تمیز اهلیت چون اهلیت تمیز زیب آشیانه عنقا درین ایام که وجود عزیزان عزیز
الوجود است و بود وجود آدمیت نمودی بود اگر دوستی دوستی دوست بدست افتد زود از دستش نه از دست
نتوان داد و اگر آشنائی آشنائی طلب بدام مطلب آید بهیچ روا از دست نشاید داشت شعر زیر کس که بوی وفا
یافتی زدستش مده کیمیا یافتی کلمة الحق انما الیقین بتیقین شنیده باشند و یا هر کار تنگ یا جار من تنگ
با خاک رسیده بر روزگار آن در مندی برور بخت بلند اقبال مندی تن بکند قبول درد هر دو وجود شرایق امثال
این عزیزان که بلند گران جانی رقابت شان بر جان سبکروحان استادی داشته اند همیشه از دامن بها و آسمان با
است حق شاهد است و راستی گواه و درستی آگاه که درین پنج روزه ایام مهاجرت که در نظر بی توجهی آن
چشم گردشی بشیعیت ... دیده مترصدان سر کوی انتظار از امتداد مدت قرن روزگار داد از چرخ
دولاب بیش است در معنی معنی کریمه هل اتی علی الانسان حین من الدهر لم یکن شیئا مذکورا قبل از اجل
موعود برای العین جلوه نمود نموده در حقیقت از پرتو فراموشی آن خورشید اوج فطرت عدم بالمره این ناچیز
ذره هوائی بی قدری ساحت شهود بکلام وجود نموده و بر نمود بی بود و بود بی نمود خویش اطلاق معدوم مطلق
نموده در تمدت که از طلاکاری غبار آن آستان که کحل الجواهر ابصار ارباب آگاهیست خواهی نخواهی چشم بر دوخته
و از آن موطن جان و تن بی اختیار جلای وطن اختیار نموده و رب کوچه شهر بند فراموشان مقام گزیده
هر چند با سر کردار و گفتار خود می آیم و با صحیفه احوال خویش باز گشت می نمایم گناهی بجز بی گناهی بخود
راه نمی برم و بغیر از ارادت که گل ساده نقشی و ثمره بالا بلندیست کوتاهی دیگر از خویش نمی بینیم همانا
مصراع تقصیر من آنست که تقصیر ندارم استغفر الله قولا و فعلا و خاطرا و ضمیرا در کیش اخلاص ادب

اظهار بی گناهی خویش و گواهی عموم تقصیر و کوتاهی در حق خود کفر باطنی و زندقهٔ معنوی است و در آیین دل ارادت
گزین دعوی عصمت خروج از دین است و در مشرب ارباب همت ادعای برائت ذمت رفض مذهب ادب هر چند من
هیچ در حساب خویشتن را قابل خطاب نمی‌خوانم و خود را در خور مرتبهٔ عتاب نمی‌دانم ولیکن بزبان وحی بی کم و بیش آیات
پی برده جنایت ناکرده دل العنایت خو کرده را چندان نمی‌داند که مستحق چندین آزار باشد آخر نه در تعالیم عقل
اول و نبی آخر صلی الله علیه وسلم آمده که چون آشنایی را لغزش پای دست دهد بسبیل فتوت آنکه از راه مروت
در آمده در دست اول از سر جریمهٔ او درگذرد و اگر در مرتبه سرکشی نفس مطاوعت نکند آن خرده را اعتقاد حمل نهد
و چون درین مراتب بر سر راه نیاید درین میانه لغزش او پامال عفو نشود در مرتبهٔ خویشتن را در سراپای نکوهش
گردن گیرد باری اگر بطریق استصحاب پیروی اصحاب آداب نموده یکبار دیگر فقیر خود را باز پرسند من ضامن که
دران اثناء این گناه را زیاده باز پرسی نخواهد بود فی الحقیقه گرفتم که در طریقت سلوک و شریعت ادب حقیقت بهترین
شناس دعا مشرب بحکم فتوای هفتاد و دو مذهب براگرفت توان گرفت آخر عفو آمرزش دوست عاشق
گناه آن حلم کوه حرم کاه را چه شد ☙ دوست را کس بیک خطا نفروخت ☙ بهر کیکی گلیم نتوان سوخت

مکتوبی که مرزا [illegible] از کشمیر بمیرزا اینا نوشته مشتمل بر اظهار این که از نفاق اخوان حسد پیشه آزرده نباشند محسود

حق ستیزان محسودی تمیزان عزیز یاران و یار عزیزان میرزائی میرزا اینا جیو ادام الله عمره باید که از نفاق اخوان
حسد پیشه کنعان وطن ملول نه نکند و از غبار انگیزی عناد این تیره خاطران طیره نشود چه هر که عیاذاً بالله محسود
نباشد البته دشمن کام بود و هر کس که خدا نخواسته بر در شک تیر بند لامحاله خامل الذکر و گمنام باشد شنیده باشند
که حکمای عرب که از منابع فضل الهی عیون فیض حکمت نامتناهی بر مجاری زبانهای ایشان جاری بوده این دعا را
بهترین ادعیه میدانسته اند که اصلح فاسدک ولا تجد حاسدک باری چون اجزای زمان در
هیچ روزگاری از وجود اضداد خالی نبوده تا کرد بر خردمند چه بر آنست که زبان بحکایت شکایت حساد
نگشاده خویشتن را آماجگاه ناوک شماتت اعدا ننموده چون غنچهٔ خونین جگر گلگل بخندد و با پیشانی گشاده
و جگربند ریش داغ کشیده لب در بندد در بلاو صید عصر و معجزهٔ دهر استاد الادبا امام ابوالفضل بدیع الزمان
همدانی را که در جواب استادش ابوالحسین بن فارس لغوی نوشته و تشفیة الفؤاد من داء الحساد نام نهاده

سلطان الاخوان
[illegible]

نام نهاده تسلی بخش خاطر کرده چه این جهان جهان کون و فساد و این عالم عالم اضداد است نه آخر مدار طبایع
عالم تکوین و ایجاد بر تخالف و تضاد گذاشته اند و بنیاد وجود انواع و افراد کاینات بر امتزاج و ازدواج چهار
نفاق منش خلاف نهاد نهاده سبحان الله اگر در غرایب و بدایع کارخانهٔ ابداع بنظر امعان غور رود هر اینه
هیچ ذره از ذرات خورشید وجود بجلوه گاه نمود در نیاید که از شایبهٔ اینمعنی خالی باشد و بالا از غایلهٔ این بلیه حلیه
عقلی و طارمهٔ کبری [illegible] بود جهات بسات در عالم عناصر ازین امر چه شگفت است اگر نظر حقایق نگر نیم
لمحه باسر صحیفهٔ احوال فلکیات بازگشت نماید لامحاله حقیقت حال و چگونگی کار پدیدار آید که با وجود کمال
بساطت و عدم نقص ترکیب از تخالفات و تناکرات اکثر کواکب و نجوم ثوابت اضداد و انداد یکدیگر
اند و از اختلاف انظار ایشان آثار متناقضه و اطوار متباینه بر سعود و نحوس و هبوط و صعود و شرف
و وبال و طلوع و زوال هر یک مترتب میگردد از نیها در گذشته انیک عالم لاهوت که انجا مقام وحدت بحت
و اتحاد محض و یگانگی صرف است و قطعاً در پیشگاه تنزه و ساحت تقدسش کثرت و تعدد راه ندارد
و گرد آلایش چندی و چونی و کمی و افزونی بر دامن کبریا و جلالش نمی توان نشست مع هذا در میان اسماء
صفات جلالی و جمالی آن ذات متعالی جل شانه عم احسانه که مدار کار روزگار وجود و مبادی ظهور و بروز
ظهور و شهود ند اسماء متضاده و صفات متخالفه مثل قاهر و لطیف و محیی و ممیت و قابض و باسط و رافع
و خافض ثابت میشود اکنون باز بر سر این عالم باز گردیم و بسیار بتحقیق و تشخیص نفس حقایق اشخاص کاینات
بدست آورده بدیدهٔ تیزبینش مطالعهٔ روزنامچات روزگار باستان نماییم و از آدم گرفته تا خاتم از حساب فرد
فرد شمار بر گیریم و از کار خرد جزو اعتبار در نبریم نه هر آدمی را ابلیسی و هر خلیلی را نمرودی بوده و هر کلیمی فرعونی
و هر بوالقاسمی بوجهلی در برابر داشته باری بحکم این قضایا تن بقضای باری جل شانه داده دل خویش مبرار
و از حرکات ناهنجار این بی راهان خاطر عاطر خویش را دستخوش تشویش مسازند که بمقتضای قضیهٔ حقهٔ
انما تعرف الاشیاء باضدادها اگر مریم صالح و عبداللطیف نباشند شاهد جمال اینان و جلالای کوی جلوه
ظهور نمود نمی توانند نمود اگر انصاف دهیم این مرحومی حیثیت در صدور این امور مجبور اند چه جهل و عناد لازمهٔ
طبع و نهاد ایشان است در شک و حسد مقتضای فطرت ایشان است و سرشت زشت شان بهانا همان مصرع [illegible]

از حال ایشان نشان میدهد مصراع که ناچار فریاد خیزد ز درد فی الواقع اگر ذوات اصحاب از ظهور مهتاب بجو
درایت مغرور نند واگر شام بیچاره جبل شمیم شمامه گل ونسیم جعد سنبل در بنیاد مجبور است بحمد الله که خدیو زمان
وخلیفه روی زمین حضرت شاهنشاهی خلافت پناهی ظل اللهی از باطن آگاه آئینه بین نمای حقایق اعیان وجود
در دست حق پرست دارند که حقیقت نیک و بد وخوب و زشت و عالم و جاهل و عالی و سافل را ز قرار واقع در آن
پرتو افکن است واز روی ظاهر نیز دو اسطرلاب دقیقه یاب یعنی دو جام گیتی نمای دیده بینا موجود که از پرتو
آن ارتفاع آفتاب نطبیات انسانی میگیرند وهر کس را بقدر مرتبت درجه منزلت می افزایند بیت یار دم نکند
غلط شماری که کند جوری نکند در اختیاری که کند امید که این سایه خورشید عنایت الهی تا یوم القیام
مستدام بماند وخبر برورد کانرا از انواع عاطفت ومرحمت بکام رسانیده لطیفه بحاجی حسین کرمانی
در طلب عینک نوشته قرة العین اولی الابصار چشم وچراغ مردم روزگار نظر یافته میداد فیاض سواد خوان
دیوان سواد وبیاض مردم دیده مردمی آبروی مردم آدمی قبله روی دل ذوی الالباب محراب توجه ارباب
آداب را پیوسته چون ابرو بر سر چشم صاحب نظران جای باد درین روزگار قومی شوخ چشم بر روی کار زده اند
از در حیلت وجوی بهانه اقتدوه عینک دوربین بر دیده نصب کرده اند وگروهی نادیده چون دیده از مردم بر سر آمده اند
که از پس چشم بمال مردم سیاه نموده اند صدف دیده شان چون دیده صدف آب مروارید آورده کوتاهی سخن
یکی از کمی بی بصران کوتاه نظر که کلکونه روز زردی طمع عارض بی روی افروخته چشمی که ندارد در عینک شما
دوخته واز نهایت بی آزرمی وقاحت چشم از قباحت ایمعنی پوشیده در استرعای تکلف آن عینک بتکلیف بلغت
مالا یطاق را بر طاق بلند گذاشته وچون ملتفت نظر یافته توجه شما را چون عینک ملحوظ عین عنایت و منظور نظر عا
ملازمان می بیند لاطرد بمعنی انداخته بمقیت از جهت شفاعت سر بلند ساخته داین عرض دوست غرض دشمن
با وجود آنکه تا سواد از بیاض باز شناخته چشم دل بسیاه وسفید گیتی سیاه نکرده از بیم خبث صورت آن بوالفضول
انگشت قبول بر سر وچشم نهاده وازبیم بیلک زبان این چار چار گوی زیاده سر ناچار سر خود را بهر دو دست
گرفته بالراس والعین نیز گفته والحال از کمال خیره نظری حرص لحظه بلحظه بجویت کاری چشمک تحریک در عین تحصیل
در است وازغایت سفید چشمی شرم میدم بزبان بریده می آرد که چشم براه آنم که آن عینک شوری نسب را

شوری نسب را که دیده دور بین فلک شبیه آن منظر در نیاورده بکمیت زدن برای العین ببینم ودیده روی این روز
ندیده را بدیدار منیرش روشن گردانم اکنون از آن رفته باز شعر خود از کوه یک روز سر بر نزد که آن قلبتان
حلقه بر در نزد چه میگویم هنوز آفتاب سر نزده که آن خلف الصدق اشعت طالع چون عارضه صداع درد سر میده مجمانند
ناخنه بچشم دست انداز من مردم آدمی این خانه هم بر نمیدارد یک طرفة العین عینک آسا چشم از چشم من بر نمیگرد
ودیم لمح البصر از برابر نظر دور نیگردد واز غایت تنگ ظرفی همواره چون چشمک متقابل کوب نظر شده ودو پیوسته
مانند مژه دزد در دیده موی بینی گردیده بهر حال چون دیده توقع این چشم در دیده که چون چشم چشمک بی نور بل دیده
بی آزرم بس دور باد در سر کور راه انتظار چون چشم عینک واز چهار شده وبراث حرصش که از غبار یکی بر شمار
در نمی آید یکی هزار شده هنوز که عینک دیده کشش چون دیده عینک یکبار گی رو سفید کاری ننهاده بیش از کم
کریمة العین بالعین را دست آویز طمع قصاص طلب سازد وبجنایت فضولیهای آزرم تنگ روی من از عالم حوادث
دیت بر عاقله شما ابر ساز سامان مصالح توتیا وکحل الجواهر باید آمد من بیچاره را که چشم دو جهان او بنداریم واز توجه شما
چشم داشت نظر یافتن ولدم زد تحلیل اری های بی دردی وتقاضا کار کودکی این مردم دمی خلاصی بخشید امید که چون
عین عاطفت بر رعایت آمده آن عینک را امانت با بر سرو چشم من که اشتم ارسال فرماید وباخود نیز برسر بهر بانی از هم
این زیاده سر کم آزرم را از سر من وا کنید همواره مجلس عالی آن روشناس ملا اعلی وآشنا روی عالم بالا چون خانه
چشم دیده وران سر منزل جلوه صفا وجلا ومظهر انوار تجلیات ایزد تعالی باد ودیده عین الیقین آن صاحب دل صاحب نظر
از چشم زخم غبار شک وشبهه کلال پذیر مباد ایضا بحاجی حسین کرمانی نوشته متضمن تعلیل سرباغ سرمایه آدمی
خاطر احباب وصاحب سر ارباب الباب ورین گل صبح که آب وتاب غنچه دل ترخنده بر گل آفتاب میزند ودیدهٔ باقی
هوش از هر جوش خمکده صفای دماغ کاسه کاسه می ناب میزند وشادمانی از خاطر بر سر کار سر کاری آرایش
باغ جهان آرایت وطرب خانه طبیعت چون فضای روح افزای بوستان نور افشان صفا پیرا ابو ستان انجمن
دوستان چون گلستان سعدی رنگین وطنینکده بزم اخوان الصفا مانند ابواب محاضرات راغب مرغوب ورنگین
خامه گلزار صحبت میت بهار مردم چشم احرار آبروی ابنا روزگار میرزا محمد ربیع سلمه الله تعالی نهم ضاچون گل محمدی
ودم عیسوی دمیدم سرشار نوشخند کلکل شگفتن است دیر بود حضور جاوید سرور در سایه حضرات چون گلستان

ابراهیم و دست کلیم نورافشان و پرتو افکن نسیم روضهٔ جهان آرا از اکبرآباد نزهت‌بستان صفاهان را صفای دیگر داده
و فیض سرشار رود جوش آب زنده بجوی رکناباد شیراز سر داده طرهٔ سنبلش چون سنبل طرهٔ هندوان طریق
هندوی از هندوستان تحفه بیچ و تاب سنبلستان چین فرستاده و آب رنگ گلهای چمنش چمن چمن رنگ و آب
بعنوان ارمغانی بترکان ختا و ختن داده درین گونه گل زمینی اند و یکروه سینه از گل نشاط مفرح خواتین را
برودی گل بته فرح آباد کشیده و شادابی گلزار طبیعت از جوش طوفان نشاط میان گالی [illegible] جو آبروی [illegible]
زار باغ زاغان بیری را آب داده سرمستی دل طرب منزل حریفان از پهلوی نشاط و بالائی [illegible]
پوست سراپا مغز پر تر طیب دماغ و سرشار کاسهٔ سر احباب از پرتو تر دماغی حیات بخش بیخ موت
چون پیالهٔ لاله سرگرم سازد و برگ دماغ و بار نهد گلدستهٔ دماغ بی گل رویت دیم بر سر پژمرد کیست و شعله‌ستان
گرمی هنگامهٔ صحبت دوستان بی پرتو جمالت شرف برافروزی از این رو که جای شما خالیست دل بر پی داریم و از این راه که
بی وجود شریف صفائی نیست عدم دماغ تری هنوز که صفا پرور دل باد از شگفتگیهای گلزار دل کشمیر نسیه هر
و باغ نشاط خاطر فرح بخشی جویبار نشاط مارا از یاد می برد هنوز که موسم بهار گل تریاک دست فرسای خزان
خار و پایمال دستبرد مهرگان خمیازه نشده اگر خود را چون نشاه باده زود برسانند سرفرازی منتظران ما نمیند
سرکشی شعلهٔ گرمی صحبت احباب باسمان میرسد دم است زود برسد گوئیم ـه ان صاحب سر که جای او بر سر ما ست
پنهان شده از دیده و جایش پیدا است ـه چون نور نظر زدیده لطف و رهبری که جای کند بدیده ما جا است

ایضاً بمیرزا حسین نوشته درة التاج سر ارادت فقرا همواره واسطه العقد عقد انجمن ارباب اقبال و قبول
درج در کلام ثریا نظام مرسله الصدر عقایل عقول باد یعنی آن قرة العین اصحاب جاه و جلال پیوسته سر حلقهٔ سلسلهٔ صحبت
خداوندان کمال و قلادهٔ اشعار شعری شعارش سر رشتهٔ پیوند محبت اهل حال شود دو بار شوق نشاط [illegible] ردی زور او بر زیاده
دارد و خواهش حرارتش شوخ نظر ردی ببرده دری می اژدها و سلطان اشتیاق در کشاکش است
و سرکشی زبانهٔ نیران فراق چون سوالف پر شکن آرزوی طفل طبیعت دیوانه خوئی در زنجیر خائی است و بی
ادب و دشمن بی پروا بر سر زر در آزمائی داعیهٔ غلبهٔ محبت فتوای تجویز کم آزاری و بی حیائی میدهد تماشائی ادراک
در جلوه گاه جسارت آراده خودنمائی دارد خلاصهٔ مدعا آنکه داعیهٔ اخلاص عنایت طلب داعی از کمال حسن عقیدت

گستاخ رو

حسن عقیدت تن بیمار سر و برادب در داده این ادعا دارد که باستجابت دعا و اجابت دعوات فقرا سر در آرند و قدوم
رنجه فرموده بسرفرازی قدوم برکت لزوم منت سر و جان بر سر جان دردمندان گذارند همواره ارتفاع اختر نیک اختری
و آفتاب سعادت آن صاحب سر اصحاب ارادت در اوج سروری و شاهد اقبال آن مالک رتبهٔ جلال در مجالی اجلال
در عین جلوه گری باد ـه کشمیر سلمه الله اگر بر نو طلوع پر اطلال و ربایع دردمندان افگنند بی جا نیست **ایضاً بصاحب**
صاحبدل خود میرزا حسین نوشته صاحب جلال را از قدر بر در درجات ارتفاع آفتاب دولت و اقبال در پایهٔ افزایش
و خودنمائی یعنی انوار جاه و جلال در جلوه گاه ظهور در عین نمایش باد مدتیست که دیدهٔ این حرمان حسرت زده روزی
روی آن روز بخود ندیده که یک روز تا شب شب را تا که پر زر خود نشیند بجمال صبح وصال بر روز آرد و صبح بدا
چشم این دارد که یکچشم زدن چنین روزی را برای العین بیند اگر تتمهٔ امروز و تمام امشب که شب روزنیست و نیم
روز است این سعادت میسر مراد که روزگار باستمداد آن کمتر مساعدت می نماید روزی گردد روزم بروز سفیدی
نوروز و شبم بخجسته روی لیلة القدر رو خواهد نمود اگر صبح کشمیر سلمه الله تعالی در صحبت شریف تشریف فرماید
روزی عجیب و روزگاری غریب خواهد بود و شبانروز این مصراع که **مصراع** این را روزی نویسد و این را روزی
و روزبان حال نامه خوان خواهد شد ایام بکام ابلق روز و شب رام باد **ایضاً بمخدوم اعظام میرزا حسین نوشته**
قبلهٔ امید من اگر توقع عنایت از آن صاحب مهربان داشته باشم جا دارد و اگر چشم چشمداشت در سر راه
انتظار تماشا کحل الجواهر الابصار یعنی غبار موکب قدوم عنایت لزوم نماید بر لوازم ارادت طریقهٔ انکاری سیار رد
برخیده این التفات بزرگ در حوصلهٔ قدر چون منی جای گنجایی ندارد و لیکن برداشت ذره از خورشید [illegible]
و بزرگ داشت من از شمار دور نه اگر بزرگی فرموده درد سر با روا دارند و کرم نموده رنج قدوم [illegible]
سرفرازی ملازمان ملازمان خواهد بود صبح کشمیر سلمه الله تعالی اگر شام میشم را روکش روز و بامداد نشاطم را
رشک نوروز گردانند سعادت روز روزگار طلوع خواهش است و است ایام بکام باد **بیار جانی حاجی حسین کرمانی**
نوشته سرگروه سرکشان و سرکردهٔ متمردان سلامت چندین خریف فرج گذشت که بهوس شاد تن بر عیش
در نمیدهند و سر اطاعت بمراسم طاعت و لوازم خدمت فرود نمی آرند اگر خواستن تشریف خدام میرزا [illegible]
میرزا محمد ربیع شفیع نمی افتاد فوج بی عنایتی لشکر داری بی توجهی بر سر آن متمرد الاخلاص می فرستاد در [illegible]

حرره

بسجنبره ادراک سعادت خدمت درعهده وانتظار با همت طریق بر سر راه آینده و مال واجبی و حقوق دیوانی بر کنه
ارادت و سرکار صوبه جنس عقیدت بخزانه عامره لقبه معمور و خلوص نیت عمرها اسد واصل نموده باقبض الوصول سند نان
دیوان ولایت ولایت بملازمت کراینه **بیرادای نوشته** صاحب الفقرا مصراع جمعیت شگفته تر ز گل آفتاب
باد ٭ درین گل صبح عرقه دماغ و صحن باغ در برابر یکدیگر دکان شگفتگی باز کشوده اند و نزهت آباد صفا
و خاطر شادی نشاط بر نشاط افزوده طرب خانه سینه خود را فرح آباد خطاب داده و صفا کده دل خویشتن را کشمیر
بینظیر لقب نهاده خوش نظر بزبان سوسن صفا طلبانه اصغای نظر سکویید تا چه درس کردنی بر
نرگس دو چشم در راه انتظار آن چشم و چراغ احرار چها کرده عشق بیچاره عشق بلندی پرسانده و صنوبر که
بهر امید شاخ بر شاخ ساز و برگ طرب ساز کرده صاحب نظرانه تبغج خویش میخواند گل آفتابی از
بی تابی شوق صحبت آن خورشید فطرت کتان صبر با بیتابی نموده دماغ ریحان چون رنق دماغ سرشار نشاه
رطوبت کشته عباسی از گل محمدی چهره افروزی آموخته دلستان افروز جهان ناز پرور دشاهدان خلوت سرای
غنچه چاره دلبری بر افروخته باری چون تر و خشک این بوستان در حسرت وصال دوستان مانند غنچه گل
شگفتا لو دماغ خشک بر خاک راه دوخته امیدواری دوش با نسیم خلق کریم مخادیم دارند اگر از کمال سکرومی
چون نسیم صبا پا بر چشم گلهای این چمن گذارند جا دارد ٭ آن کو چو خرد بر سر من جا دارد ٭ و میلش عمر صحبت
دل تمنا دارد خاطر خوش و دل شگفته بستان خرم ٭ خوش باش اگر بر تماشا دارد ٭ **بمیرزا شاد باقر**
در معذرت نامه نوشتن و اکتفا کردن بملاقات روحانی نوشته بی نیازی دلهای نیاز منداران سوکند که از آن
روز باز که بحسب ظاهر خود را از دریافت سعادت ملازمت حرمان نصیب پنداشته کمتر شمرده [illegible] دل عاشق و صال
را از دوام ملاقات خیالی محروم نگداشته و در ارسال رسل و رسل که تقیید بدان شیوه لاطایل ارباب صورت است
هیچ باب کوتاهی نرفته چه سکویم که محبت بر کسی حرام که ذکر عرض مطالب بنیاز مندی از طول و عرض نامه و خامه
بی نیاز نباشد و از روشنائی آشنائی بهره در بساط آشنائی که در شرح مراتب آرزو مندی با بلاغ قلبی اکتفا نکند
آری چون آفتاب دوستی است که جائی که آفتاب هوای صادق پرتو ظهور افکند اظهار هواداری ذره
هیچ در حساب یعنی محبت نامه احباب شمار در نیاید در انجا که حاکم عشق فرمانروا و قهرمان غلبه خواهش کارفرما گردد

کارفرما گردد و بحکم سلطان خرد در تبلیغ آیات احکام محبت بمیان میین رسول امین دل کفایت باشد ٭
ایجاد من و تو از برای عشق است ٭ خلق دو جهان تماشای عشق است ٭ با اگر بود و نمود اعیان از عشق ٭ دل آئینه
بدن نمائی عشق است ٭ بنابر آنکه خاطر نازک طبع دوستی تاب برداشت گرانجانی بار اظهار ندارد در محفلی که
بخامه صحبت اشراق دلها کرم باشد هرزه گردی شایان نامه و پیغام دران بساط قرب راه ندارد و بیچاره رسول دل
قاصد مقصد رس است و در پیغام سیمرغ دل مرغ نامه برنیست چون در میانه ارباب الباب مباحثی مغز قلوب باب
است دو سالت سفیری پرده خامه واسطی نژاد بتار بر پرده در حجاب لهذا اودرمندانرا بانامه و پیغام کاری نیست
و تنا مراد ایشانرا با اخبار و اعلام شماری نه اگر دوستان دوستی دوست از طرفین لوازم محبت را بطهور بازگذاشته
باظهار باطن بسنه نمایند ملازمت هیچ یک باز نکرده و اگر آشنایان آشنائی طلب غایبانه انجمن آرائی بزم حضور
کردند دراز دوری بساط قرب گسترند در دیده و وادیه صوری در پس و جوی ظاهری تفریقی روا دارند گرانی رنجش
از میانه در د سر ببرد و وحشت گلگذاری دران محفل انس بار نیابد باری محبت بهمان و عذر تقصیر همین نامه
تمام والسلام **بخدام کرام ضیاءالاسلام نوشته** صحبت شگفته تر ز گل آفتاب باد ٭ از گلگلی که درین گل
همیشه شگفته یعنی استشمام نسیم این خبر وحشت انگیز کلفت آمیز چه نویسم که چه مایه شگفتگی عدما رو نمود
دماغی که نداشتیم چون غنچه گل شفتالو خشک شده یکبار ره رو بپژمردگی نهاد و فراغ خاطری که هر گز روزی دل
ممنت نعیم نگشته از خار خار گلگشت گلزار لقا رمبارکت مانند غنچه گل صد برگ دل بر پی توخیره خاطر گردد دماغی که
از پهلوی چرب روغن یاسمین صحبت رنگینت ترطیب دماغی میکرد از خشک مغز بهاتری سر کرد و خاطری که بمیدو
مومیائی خلق کریمت استخوان بندی صحبت نشاطی درست میکرد چون شکن طره سنبل شکست بر شکست
افزود چه میگویم چه دل و کدام دماغ و کدام خاطر و چه نشاط حوصله تنگ خواهشم ظرف برداشت این بار ندارد
که طبع نازک آن گلشن لقا رسیده ام بوی خط عزیزی که بر هیچ معاشرتش ربع خبر لیت ملاقات فقرا
نمی کند و بهار الفتش رنگ خزان صحبت در دمندان ندارد باهمدمی بهار خار در درسازد و تحمل بار هم طریقی
صد خروار خر نمایه باری ٭ ای حبیب و کنار دکرانرا گل و دامن ٭ تا ساز تر از خار که در پیرهن افتد ٭ هنوز که
موسم خزان گل تریاک نشده و لب لباب نشاه پوست پوچ و تهی مغز نکردیده اگر در مرتبه نیز ذیص صحبت [illegible]

نجش که در تبسم چون گل محمدی کل‌کل می‌شکفد تلف فرمایند و بعشق علی یکبار دیگر جمال الهی بنماید که فقرا
برگل جمالت هزار نعره مستانه زده صد صلوات بر جمال محمد و جلال آلش فرستند دور از صواب و خالی از
نوابی نخواهد بود والدعا فالدعا **میر نوشته** سلمکم الله تعالی رباعیات بلیغه که هر یک نسبت بار به
مثابه سر رسانند و از آفتاب تشبیه ارکان اربعه سر باز میزنند رسید بطون ثلثه دماغ از کیفیت این
نشاه می دو ساله دو بالا رسانید همیشه نشاء طبیعت آن یکتای دودمان این فن و نغز خوش زبان نکده
سخن سرسبز باد دو سه رباعی درین یک دو روز رو داده بود بخدمت ارسال داشت **رباعی** یا رب که آن یار
دلفریبی که تراست خود محرومی توئی نصیبی که تراست ادبی تو دمی قرار و آرام نداشت توبی ادبی
نهیب شکیبی که تراست **رباعی** سودای ترا سود بیازار دلست آن جنس که باب تست در بازار دل است
در خور کارت بگوش آب و گل است بمایه و دیوار به برابر دل است **رباعی** بیدم نه شکوفه نی ثمر
میخواهم چون لاله همین داغ جگر میخواهم نی سروری و نی تاج زر میخواهم یعنی نه سر و نه درد سر میخواهم **میرزا حسن
فیاض نوشته** آفتاب منیر من غزل صبح را بخشاه صبوحی ادا فرموده اند و دلش که خنده گل صبح کرده
کشای غنچه دلها کرده اند از لب گل و زبان بلبل رنگین ترانهای هوش آهنگ نیک سروده اند نقد
جان جنس خرد ذخیره خاطر متاع هوش تمام صرف نثار آن شد لیکن چشم دل در شناختن کاغذ کافور
و یافتن جنس مغنیش خیره ماند **میر الهی بمیر نوشته** کوکب طبع منیر همواره معالی پذیر باد اشتیاق صحبت
گرامی آن مجموعه کمالات زیاده از اندازه تحریر است و انقطاع آن خبر بدریافت ملاقات قدام
همت دی روز شفقت کرده تشریف آورده بودند مخلص حوین در منزل نبود غمی حاصل گشت که تلافی این
خبر بکرار توجه ایشان چیزی نمیکند اگر امروز فرصت باشد شرف قدوم ارزانی دارند والا هر وقت که باشد
بجنس اتفاق مشورت دارد عجب آنکه جزو اشعار ایشان در دست بود و مطالعه میشود چون تخلص در اول
نوشته نشده بود مفهوم نمیشد که از کیست با خبر که نظر افتاد همین بود که تیره بختی بادل روشن
نشکون دلبرد منیر شمع را میسر سعادت خیر شد دیکور نیست **شاه صالح شیرازی بمیر نوشته** ای
پیک راستان خبر با ملکو احوال گل بلبل و بستان سر انکو از واردات غیبی آنکه دوش زنده بگوش این

بگوشش این مدهوش رسانید که آنم که بد خلق و به خویشتنم از فیض هنر زیب ده خویشتنم بکس چو بر
من نمی‌شناسد خرمن مانند گهر در گره خویشتنم گفتم آفرین مصدر این مضمون کامثال اللؤلؤ المکنون گوهر انبوه
بود به تبسم لب گشود و گفت که زمره یاران هوشمند و خلاصه خوبان ارجمند مجتهد قانون محبت مخترع آداب
مودت آنکه گوهر از شرم اشعارش در دهن صدف بر آب ساخته و سیلاب رشک ابیاتش خانه حاتم
چون حباب بر انداخته خورشید پیش شعله طبع او شراره ایست امارده الحیات نظر بچشمه ضمیرش قطره
ایست آماده خلاصه معانی خلاق المعانی از باغچه طبعش یکدسته گل و شاه بیت مجموعه خاقانی
از بهارستان نظمش یک شاخ سنبل اعنی انتخاب سفینه تقدیر دستگیر مراة ضمیر مولانا منیر گفتم حق میگوئی
دل سالهاست که از باده مودتش بی‌خود و شیدا است و جان عمرهاست که از بار محبتش دوتا است
آری در دلسوزیهاش آمد شمع است و منت بر دانه و در خون گرمیهاش چشم صراحی است و دل پیمانه در مکتب
عشق سبق آموز کتاب گل است و واقف اسرار بلبل **جنید بهان برهمن بمیر نوشته** لمعات مهر منیر سپهر
سخنوری و رشحات ابر مطیر فلک سخن گستری همواره بر کشور سخن تابان و در گلشن معنی گوهر افشان
باد این خوشه‌چین خرمن سخن را که بامر و برگ الفت که گلدسته از نظم و نثر ترتیب داده در ارسال خدمت آن
نخلبند بوستان معانی و طراوت بخش گلستان سخندانی نماید و امینی بدان ماند که کسی گل بگلستان و زیره
بکرمان فرستد لیکن از آنجا که عروس سخن بی قبول خاطران مشهور مضمار سخنوری و سخندانی از حلیه معانی
خالی و عریانست نظر بر آرایش و اصلاح داشته این غزل طرحی را هدیه محفل منیر منیف نمود چون از نظر
فیض اثر بگذرد رتبه دیگر خواهد یافت **عنایت الله کنبو بملا منیر نوشته** گلبن آرای گلشن کاینات که ذات
قدسیش مبرا از شوایب کیف و نظیر است گل طبع گلستان رشک آن طلسم انگیز گنج سخن را در چمن بلند نامی
شگفته و شاداب و اراده گلدسته فصاحت که با هزاران طراوت معانی مرسل شده بود در وقتی که مرغ چرخ
آبنوسی پر بیشانی مار نه سرگشاده و عروس شب پرده کحلی از چهره مشکین کشیده و لباس کافوری بر بام هوا
تمهید گشته و عقد ثریا آویزه دامان سپهر گردیده بشمایم ورود دماغ آرای طرب و مشام افروز نشاط کلک
جادو سلک خیال نقش آرای صفحه تم گردیده بود که این مفلس نقد استعداد بیش باب بوستان معنی را

که ترتیب یافته فکر ضیا داد آن خورشید اوج کمالات یعنی دیوان دُرر بیان که متانت نظمش زر لوح سلاسل
روزگار است و نزاهت عباراتش محسود نضارت چمن بهار الکل افشانی نثر که عبارت از دیباچه باشد
رشک افروز عرصه جنان سازد چندی آذین بر اس که رشته صبح را با سلک جواهر چگونه هم پیوند کند و سها را
در پهلوی خورشید چون نشاند یا کش دامان خجالت بود لیکن از آنجا که اقبال حکم و انقیاد اطاعت امر
دلیل طریق عقیدت و اخلاص است لاجرم تجر لا خزف ریزهای چند که علاوه صداع جادو طبعان از حد و
ثرف نگهبان لآلی اندیشه است مرکب گشت بلی اگرچه کیا را با سمن دسته بستن و سفال را با لعل وصل
ساختن بیرون دایره قبول است اما چشم بر نگاه مهربانی آن خدیو ملک کلام داشته چون زیره بکرمان و
بکنعان با انواع انفعال فرا پیش مسند پرورشش گردیده مبادرت با بلاغ نمود اگر مهربانیها مبذول فرموده بمقتضای
مخلص نوازی مقبول افتد همانا کلاه افتخار زرق سامی فلک خواهد بود ع چو گل نخنده در آید لب اهل خاطر
اگر ز کلکش لطافت فرد نسیم قبول ع صریر مرغ کلک عنبرین بالت سرخوشی بخشش قدسیان سما باد القیله
چهره آرای چمن بهین بجواهر شب افروز بردین منقار طوطی کلک جادو سلک آن شاهباز اوج معانی سرافراز
انجمن سخندانی را همواره شکرافشان عرصه روزگار داراد گلدسته معانی که از سر بر نقش زندگانی بخشش
آن بزرگان را که مهربانی پیشام روزگار این مشتاق صحبت لطیف آن خسرو ثانی موصول شده از چمن فضل و کمال
برسالت گشته بود عزیزترین احیان در ورود فرموده صفحه طبع محزون را چون روضه ارم نزهت افروز طرب و نشاط
ساخت و از مشاهده جمال فرزندان معنوی طبع غرا که در تتق عنبرین نسخه از خورشید برده اند دیده خاطر منور کرد
لیطرز داد مخلص بی ریا حیان مامور گشته بود که نگاشتن دیباچه دیوان اعجاز بیان که ترتیبش با بیت ابروی
گل خیابان توامان نمت دیباچه سعادت ابدی بر لوح بخت خود قرار داده از سنگباب چنین دولت غیر مترقبه
بسبب مفلسی نقد استعداد چندی فرو و در طه فکرت بود که با اینهمه نا پیوا زبانی از این سودا سعی حیان
بسود سعود قرین گردد و تیر تخته بند تخیل می شد که با اینهمه برگ و سامان فضیلت که آن سالار ملک سخن راست
من بی نوا را مقید به سرانجام چنین امر شگرف ساختن جز نقد سنگ عیار طبع ناقص را بر محک امتحان
فرو کشیدن حسن اراده خاطر احسن دیگر نخواهد بود به حال انقیاد امر شریف شرف روزگار خود دانسته بر سیاه دامانی

... تنامی که در کلبه مسکینی موجود داشت فراهم آورده بنیازمندان [illegible] در ارسال آن ابرام نمود اگرچه آن
موجود شاید این عبارت چندان آنی ندارد که بمشاهده طالبان کامل نظر کی تحسین و تمدیح تواند شد اما پروانه
خاطر چنان محو نور شمع امید است که چون بدستیاری اصلاح آن امیر کشور فصاحت [illegible] انگی نقاب غیب از چهره
اش بر داشته گردد بمن آنکه پرده دار حریم خورشید است سراپا صورت هنر گشته بجو آئینه روشناس روشنی
خواهد بود و از نظاره اش دیده هر طالب را آفتابی دیگر خواهد بود اگر در جلد دوی این خدمت دیوان اسرار ترجمان را
که نسخه دیوان خورشید است ای نقطه خورشید نقطه از دو امر الفاظ اوست مرحمت کرده همانا پایه طبع مخلص که مفلس نقود
فضایل است از توانگری معانی بر کلاه کیوان رسیده گنج شایگان بر الکیان نخواهد بر داشت بیشتر بر خط ظلم
صواب اندیشش قربت کز نغمه مخبر است شاخ عنبر آلود کلک واله گلبن غنچه آفتاب باد ایضاً لآلی آبدار
معانی و جواهر زواهر نشاط افزای زندگانی که از بحر مواج فیض انگیز طبع غرای جادو سنج قهرمان کشور سخندانی
دستور العمل سحر پردازان زبانی نشاط بخش دماغ شخص کمال فنون سامری عالم سحر حلال جنایدنچه شاه
سخن مقتدای بلبلان معانی چمن بود کاری غواص فکر آسمان پیما و ساعی غواطه خاطر خورشید انتما بدون آمده
در صله نثر این خوشه چین خرمن ارباب منشآت و دریوزه گر کوی منشیان جهان انشا در حجت گشته بود جب واستعنت
حالت این مفلس نقود استعداد را بر ابراز جواهر فیض فرموده توانگر عالم فضل و دانش ساخت از عنایت سترگ بنیادی
دو الا منشی ملطوفهای تازه و تفقدات بی اندازه که در حوصله توقع و مخیله آرزو عشر عشیر از آن امکان گنجایی نداشت
نسبت باین بی سرانجام طبع و مفتقر خاطر در منصه وقوع جلوه ظهور یافته بود در ازاء این لطف بی بدل و شفقت غیر
مترقبه بی آنکه محو خجالت و غرق تشویر بوده زبان عذر و لسان عجز گشایم دیگر چه از دست می آید نعمت بی نهایت
خدمت و اجرت بی وقوع کار بند دل داشتن بجز از محض عنایات و بخت عطوفت دیگر بکجا می توان برد ظاهرا هویدا
است که متاع محقر و بضاعت مزجات نثر من کاسد طبع در جنب شعر و سامان و سرانجام نظم آن فرمان فرمای اقلیم
دانش و فرهنگ چه پشتک داشته باشد همانا کیا را برو ستہ سمن بچیدن و سفالین مهره را در سلک جواهر کشیدن
و چوب را با نبات هم شیشه ساختن و چراغ را در شبستان خورشید افروختن و سها را در پهلوی ماه نشاندن
و قطره را بر قلزم عرض دادن است لیکن چون آن سکندر ملک سخنوری عیبها را نهفته داشته در عرصه اجابت

تحقیق

بارخشیده و عروس این نثر را باوجود انهمه بی‌راجی صورت در خلوتکده قبول جا داده کنج آن بهره رسیده که در کسوت عبرت
ببالد و غنده بر خاتون سپهر زند بلی مصراع هر عیب که سلطان بپسندد هنر است شعر زیاده برین از شب تسلم ادر مطمار
تصدیع کرم عنان ساختن سر و بهای عالم دانش و خردوری انگاشته عذر کوتهی را بکرم پوزش نواز حواله میدهد
مشعل‌افزای پروانه شمع طبعت عالی آن خورشید آسمان معانی باد ایضاً گلدسته معانی و ریاحین زندگانی
که از چمن طبیعت گلریز و بوستان خاطر بهار انگیز گلشن فصاحت و سخنوری گلستان دانش و بلاغت گستری
مسیح عالم سخن طوطی ساحری فن خورشید طبع فیض فطرت باریک بین ضیا فکرت خسرو منش سعدی کلام
جواهر سنج جادو نظام فصیح نطق خرد پرده طلسم نگار نظامی شکوه بیدار فکر نوشین رقم صبا نفس گلگون قلم
مهین هوش روشن ضمیر بهار سخن مولانا منیر مرسل شده بود در شگفته‌ترین اوقات ورود فرموده بهارستان گلشن
خاطر این نیازمند را که غایبانه نهال محبت در مزرع دل غرس کرده و تخم دوستی در مزرع خاطر افشانده گل گل شگفانید
واز زیر پرده هر حرفش گوناگون نقش معانی بر صفحه ظهور محسوس گشت والفاظ جان پرورش در طبیعت نوازی از نسیم صبا
بچمن پروازی چالاک‌تر آمد هزاران نقد تحسین و جواهر آفرین نثار طبع دُر بار آن گنجور خزاین معنی که از هبوب ریاح
فیض آلود فلمش ملک هندوستان همچو بوستان رونق پذیر بهاری گشته واز شگاف کلک جوهر منش خورشید برعرصه
خواطر ذوی الخطر تابان والاخرد پرتو انداخته تعالی الله این چه کلک است که از ترشحات سحاب نوکش چمن خاطر
هوشمندان باریک بین شاداب گشته واین چه کلام است که رونق نطق طوطیان شکرمنقار شکسته امید که کلیات
...بین دو آسمان نهال وجود شریفش را در ریاض توانایی معنی با آب لطف و عنایت تربیت داده از جرم
حوادث چرخ نیلی و آسیب خزان عوایق گنبد نیلوفری محفوظ و محروس داراد و غنچه طبعیت عالیش که چمن آرای بوستان
معانی و رونق افزای گلبن زندگانی است از سموم عین الکمال زمانه پژمرده و خمول نشود و روح بخشا چمن ابتلاب
نیازمند بوستان‌آرای دیده ظاهر بین گل دیدار فایض الانوار از باغ وصال نچیده و از بوستان ملاقات که توام
حیات است بهره‌یاب طرب و نشاط نگردیده لیکن روایح محبت و نسایم طلب بنهی در دماغ دل پیچیده که باوجود
محرومی صورت بر معرفت مدت امتداد و تفوق میجوید بلی این عقده والیست متین که از ازادی ازل استحکام یافته واز
روز ابتدا پیوند پذیرفته امید که بزودی از کارخانه قدرت الوهیت مفتاح عنایت پدید آید و ابواب وصال که بقفل

که بقفل حجاب بند است بگشاید و شاهد مقصود در بزم حصول جلوه نماید که تا هنگام وصول این دولت
سعادت اصول از طالبان صداقت کیش انگاشته گاه گاه بلالی رسید ... بانی که عبارت از خرد تمام
سامی باشد دامن وجیب حالت من مجنون وادی اخلاص مملو فرمایند از رسم روح پروری و شعار جان نوازی
بعید نخواهد بود ایضاً در هنگامیکه هوا چون مزاج دانا معتدل و چشم رعد کا کحل امن مکحل بود خلیلی جسته خورشید
طبع مسیح چنین پرستند جمیعت لطف دلنشین بهم مخصوص چون خوشه پروین دقایق محبت را بر لیل دانش از زبن
دین همت خرد در زمین حل بیافشند که ناگاه بهار فیض از اوج آسمان دانش و فرهنگ منزل گشت و انجمن را
همچو چمن نضارت آمود طرب ساخت ریاحین سخن آویزه دامان دل کردید و خرمن خرمن گل معنی در دامن خاطر
عطا شد نهال طبع از هوای فیض چمیدن آغاز کرد و گلبن امل از تربیت آفتاب معنی در گلشن عبارت
بالیدن گرفت یعنی کتاب فصاحت انتخاب مشکین همچو نافه چین مرقوم انامل سید الشعرا زمن ساقی
بزم سخن توانگر نقد معانی کلاه دار اقلیم سخندانی آفتاب سپهر فضایل جولانگر عرصه جلایل عقل دماغ دانشوری
ناسخ سحر سامری عالی منش عطارد دقت مولانا منیر معجز سخن بهزاران نزاهت تازگی وارد وقت کردید از
سواد هر حرفش سواد دیده معنی روشن شد واز ضمن هر فقره اش چون بو از گل انواع رمز محبت هویدا گشت
واز استعارات عبارتش معانی اخلاص چون تشاه از می پدید آمد و هر نکته او همچو گل زینت افزای باغ
خاطر گردید و هر سطر او چون سبزه نورس طراوت بخش صفحه ریاض باطن شد صدای آفرین از السنه مجلسیان
دانا مزاج در دوره گنبد لاجوردی پیچید و نوای تحسین از فلک برسد و مینای می در بساط زمین محیط گردید
دل از یاد محبت بجوش آمد و سراپا هوش گشته بر در گوش نشست و دسته دسته گل نشاط و شادمانی
باغوش برداشت شوق علم بی‌صبری در فضای سینه برافراشت و دیده در وادی تمنی ملاقات قطره زن گشت
برالف شوق صفحه آشوب درکشید و جگر میگان دوستی را پاسبان شد امید که این قول وفا دوست را
همچو باد صبا حاشیه گرد آن زلف دوتا که کنایه از حضور آن یکتای عالم بود و فا است انگاشته نفسی
غفلت آلود نشناسند و بهمین طرز و آئین تا میسر شدن سعادت دیدار فیض انوار بر رشحه آب زلال معانی که
مترشح از نوک کلک رقم ریز زندگانی باشد اکام حالت مشتاق ریخته رقم حیات بر تخته جاودانی می‌کشیده

باشند همای ملک آسمان پیوند ت بالکشای عرصه عرش برین باد **میر الهی بمولانا دانا نوشته** دانای دانایان
و عیار سنج سخن آرایان منظور نظر الهی و مشمول عنایت ولی عهد پادشاهی باشند بعد ارسال دعای اخلاص پیرا
مکشوف رای نکته آرای آن جوهری رسته معانی میگرداند که رقعه گرامی در بهترین وقتی رسیده بهجت افزای مخلص
صمیمی گردیده ابواب شادمانی بر دل محزون گشوده موجب تکمیل محبت قلبی گشت مبارک باشد خدمتی که نامزد آن عارف
آداب سلوک و دقت اطوار ملوک شده انشاءالله باعث بجای تمام آن عجبیه کلام گشته مورث تکرار ملاقات صوری و معنوی
آیات گردد ملاذا تخم خربزه و تربوز طلب نموده بودند یک سیر تخم این هر دو جنس در خانه داشت که ملا عبد الغنی
بمخلص داده بودند و مخلص در کنار دریا قطعه زمینی چند دارد و شروع در تهیه آن اینجا نموده بودیم که هر جا بالیز یکجا کاشته
شود چون رقعه شریف رسیده ناچار آنرا به وجه نصفه نموده نیمی را بخدمت شریف ارسال داشته تحویل پسته خند مشار الیه ملاذن
نمود رجا بعنایت واهب العطایا واثق است که حاصل آن بروجه احسن برداشته شود و مکرر صحبتهای دلکشا در ملازمت آن
محبوب القلوبی داشته شود ملاذا موی الیه تولف تخم کرده که بسیار خوب واعلی است تا به قسم ظاهر گردد و در باب فالیز
بخدمتگار املاذ تعلیم نموده البته بیان روش و دماغ سوزی نماینده که اثر آن بهتر از طریق انجائی بظهور آید ایام بکام باد
شیخ عبد الصمد بشیخ محمود نوشته ای جان معانی و بیانت دلشاد ⁂ حکمت یکی ز منطقت یافت گشاد ⁂ از فیض
الهی طبعی آمد ⁂ کشتی که بود ریاضی اهل رشاد ⁂ ستایشی که از فکرت این آیت فطرت زاید اتحاف آن قدسی
قباب دانش آمد و سپاسی که از دست و زبان این ناتوان آید در برابر احسان بی پایان مناسب شایان
نماید لاجرم چون خامه خویش سر خجالت در پیش انداخته و عرق تشویر عذر خواه تقصیر ساخته ام هر چه از آرزومندی
و هواخواهی خود در حضرت برگزیدگان الهی معروض داشتن و بستان اختلال احوال بخدمت قدوه ارباب فضل و افضال
نگاشتن بسیار است مرضیه ارباب تفطن و آئینی است ناگزیر نشاه تمدن لیکن این شوریده درون و آرمیده برون
نمیخواهم که شمه از خواهش پنهانی که در یافت خدمت فضائل مآبی دارد برگزارد و یا برخی از فراوان پریشانی که در
ایام عزم و جام نصیب این ناکام شده معروض دارد چه در صورت نخست بحکم من احب قوما فهو منهم خود را بسعادت
جاوید بسته و دانسته دبیر تقدیر اخیر با حکمتهای الهی و نعمتهای نامتناهی ناشناسی و ناسپاسی نمودن سبحان الله
عجب ساده لوحم که درین گذارش هر چه می نهفتم آشکارا گفتم و آنچه ازو میگریختم بود در آویختم اکنون بهتر مناسب انگیختن

در برابر

اگر این مقدمات سماجت سمات بگذارم و آنچه ناگزیر گذارش است در میان آرم **ملا رونق در طلب تحریر اقلیدس بمیرزا بیگی**
نوشته مهندس چار ایوان عناصر بعنایت غنی صمد مرحمت بی حد همواره پایه ادراک قابلیت سنج آن مرکز دایره دانش را
که محل ملاقات خطوط شعاعی بصر اولو الابصار است برتر از اوج درجات افلاک دوازده تدویر داراد بعد از تحریر
دعا بر خاطر ملکوت ناظر مبرهن و هویدا باد که این منزوی زاویه تنهائی که در اشکال مطالب چندان اختلاف وقوع
از گردش پرگار لیل و نهار دیده که اقلیدس حجاج فطنت در ثابت کردن سیل و قایم ساختن برهان
چون کواکب متحیره حیران و فلک دوار سر گردان است اکنون نفرت از الغیر حقیقی یافته از طول امل و عرض تحمل
رو بر تافته مانند خط فصل مشترک بین سطحین در میان خوف و رجا القدم رضا ایستاده بمقتضای من لم یعرف
علم الهیئة والتشریح فهو عنین فی معرفة الله میخواهم که در تحصیل معرفت کوشد و چون حصول موقوف علیه آن از الطاف
عمیم و اخلاق کریم موقوف بحصول این عارفه بر تحریر مطلب میسر انشاءالله امید که بزودی برسد مجهود آله الا بمجاهد **ملا انور در**
طلب شبیه مطلوب بنادر الزمان منصور نوشته چهره پرداز صور ممکنات همواره ظاهر و باطن آن یگانه جهان و
نادره زمان را زینت افزای محفل صورت و رنگینی بخش محفل معنی داراد بعد از تصویر دعا بر آئینه ضمیر آفتاب نظیر
منقوش میگرداند که این ضعیف نحیف که اجزاء وجودش از کوره شبیه مجنون ترکیب یافته عمریست که در سلسله
زلف لیلی طلعتی گرفتاری تخلص میکند و چون نور دیده از رویت مردمک در نهایت قرب از لذت دیدار
حرمان نصیب است اگر بحر بکلک و قلم اعجاز رقم صفحه را آئینه دار صورت جمال مطلوب سازند بر آنچه برگشتگان بادیه
محرومی را از عیش وصال مویده بهره مند خواهند ساخت ⁂ بیا به خبر تو عاشق دستیاری ⁂ [illegible]
بلبل آری ⁂ معروض شبیه و مثال رونق افزای احوال خیر مآل باد **چند بهان بمیر عبد الکریم دعتی که بپای مگو**
الیه درد میکرد نوشته تا در دو پای چرخ سای تو رسید ⁂ صد درد و بیمار و آشنائی تو رسید ⁂ پای تو شیشه دام
که دردی دارد ⁂ آسیب گلی مگر بپای تو رسید ⁂ میر مذکور در جواب این چند کلمه را قلمی نموده ارسال داشت
نسبته بلیغه و دثیقه شریفه خدام منشی الملکی ملک الشعراء هم درد و الم دوستان گردیده و بدیهی در جواب رباعی چهار مصراعی
بر زبان قلم آمده امید که بقلم اصلاح مطالع شکسته گیها گردد **رباعی** عمری ره محنت و وفا پیمودم ⁂ این وادی را به
جفا پیمودم ⁂ چون راحت پای منحصر بود بدرد ⁂ این مرحله را نیز بپا پیمودم ⁂ منشی الملکی در جواب این رباعی تحریر نموده

رباعی مردان ره عشق را بسر جا نهند ؛ کز مانده شوند بیشتر جا نهند ؛ اینجا سر و پا نمی توان دانستن ؛ ارباب نظر ره بنظر جا نهند ؛ میرزا در جواب نوشته که بریم شما باز فکر دیگران است منشی مذکور بخواجه بهاک مل نوشته از دیر باز پیش نهاد خاطر حق گزین بود که ابلق قلم را در عرصه شوق اجازت جولان دهم اما بمقتضاء محبت عنان سخن را کشیده میداشت و معقول خود میساخت که در تقریر مراتب یک رنگی و یکتائی و تسطیر روابط محبت و آشنائی که آن قلبی است نه لسانی و آن رازیست نه بیانی قلم دو زبان و کاغذ دو رو را در چه مجال است از کجا ؛ کو گوش آن راز محبت که بجوا نیند بیاض ؛ صفحه کاغذ داد قلم نشناسد ؛ لیکن از آنجا که بمقتضاء جوش اشتیاق که عدم حوصله را لازم دارد اظهار مکنونات ضمیر اضطرار لیست نه لازمی و ابراز لوازم اتحاد ناچاریست نه ضروری اگر قلم شکسته رقم متکفل تحریر نامه محبت آئین گردد بر تکلف رسمی خیال نتوان کرد در جواب نگاشته کلک عنبر نگار در قمزده کلک سحر کار قلم برگرفتن و نوشتن از آئین انصاف بعید و قلت استعداد و عدم ادراک مانع این امر خطیر از مشاهده هر فقره سراپا معنی که چون زلف گلرویان بسبب نزاکت و لطافت معنی خم در خم و پیچ در پیچ دو دلپسند و دلکش و دل آویز بود صورت معنی را مشاهده نمود و بر قصور دریافت خود که در تحریر بعضی از مطالب خاص از قانون صواب عدول نموده بود مطلع گشته بعجز متوقف شد اعظم فوایدی که در ضمن ارسال رسل و رسایل واقع است آنست که چون بمطالعه ارباب بصیرت و بمشاهده اهل انصاف در آید بچشم انصاف و دیده بصیرت ملحوظ فرموده صورت معنی را در آئینه تمیز مشاهده نمایند و سهو و خطا را که لازمه بشریت است بکلک اصلاح درست سازند در آغاز حال که دریای جوانی در جوش و پنبه غفلت در گوش بود بر سبیل امتحان طبیعت دماغ عبارت آرائی و حرف و صوت و گفت و گو و بحث و مباحثه و طرح و مطارحه انقدر داشت که بصورت محض پیچیده نظر بر خودنمائی و مو که آرائی که لازمه ایام شباب و عنفوان حال است نوبت سخن را بدیگری نمیگذاشت و در ترجیح درجات درجه دانشمندان سخن سر رشته دقت طبع را از دست نمیداد و مزدی طبع سیار این عالم بود و بعد از آنکه نشاه غفلت از سر بدر رفت و هنگام هنگامه تمیز در رسید از فساد بصلاح و از خشم بصلح و از رعونت با مانت و از فراز بنشیب در آمده در مقام شکست نفس و اصلاح تصورات باطل در آمده و از ارتکاب قبول و عدم ابا و تنفر از مطارحه روزگار را پیش نهاد وقت خود ساخت الکنون هر حرفی از هر جای که بگوش میرسد میداند که راه بجائی دارد و بگوش هوش

بگوش هوش و سمع قبول اصغا نماید و غیر از انقیاد و صلاح مسلکی که مناسب طالب رشد نمی باید و السلام منشی مذکور بحاجی محمد جان قدسی نوشته بلبل هزار دستان طبع لطیف که پیوسته بر شاخسار سخن نغمه سرا بهاره بغزل سرائی دخوش نوائی مترنم دگویا باد چون درین عصر سعادت نشان که انتخاب اعصار و منتخب ادوار است اگر حیرفی نقد سخن باشد و قدر ارباب سخن دانند ذات قدسی صفات آن معدن فصاحت و بلاغت است لهذا بر سیاحان ملک معانی و رهروان وادی سخن لازم و واجب است که متاع سخن را از بهر دیدار ارسال بزم فیض آئین آن مصرف روزگار گردانند اگرچه متاع کاسد این ذره بمقدار آن قماش ندارد که جرات بر اقدام این نماید لیکن نظر بر اصلاح داشته غزلی که بتازگی طرح شده بود رقمزده قلم شکسته رقم نمود امید که بحسن قبول رتبه دیگر یابد میرزا جلالا لطالب کلیم نوشته چون جمعیت حو کیانه از پریشان خاطری داشته منزوی اهل دنیا و بی سرو پی عالم دست بهم میدهد دلنشین سرپی سودا دیر الکن که برای شان سر خواهم آمدن ندارد و تن بسامان پذیری نمیدهد و شوق دریافت فیض صحبت شریف شرشار است و تنگ حوصلگی ظرف سکیب از جوش نشاه آرزوی عربده انگیز لبریز داز بن رو که از شور چشمی خنرا آب تلخ توشکوار ندان از چاشنی بی فتح بی نمکی اطفال شدن شورمی توان کرد لهذا درین کلّ هیچ خارخار خواهش و سلسله جنبانی شوق زور آور با وجود کمال شرم منشی عرق طبیعت ره سپار پرورد با حرکت در آورده و شوق بی پروا در مقام ترک ادب ترانه بی ره روشی سرودن گرفته در راه بی راهی سر کرده چند انکه از سلطان علیه حیاتت کار ارباب دولت کم اعمر گرانمایه صرف مشق بی طلبی کرده اند و هواره کوشش بی تعلق زده و نزد مجاهدات صوری و معنوی از سواد مرتبه عقل هیولانی تا بالفعل عدم و بستگی بر رسوم و باز گشت بادبان ملکه را استحکام رسانیده اند با آن همه شایسته که امتثال شان عزیزان متعارف را تکیه نامرادی خوانند و نهت ضیافت بر جان آزادگی و جنایت ساختگی بر گردن آزادی نهند بار باری تسلیم اقتضاء آن میکنند و رعایت جانب خاطر نازنین آشنائی و دیرین استوار و تیقن می نماید که بندگان فاضلی صاحب و خدام میرزا امینا را از زبان بی زبانی نامرادان و عار سانیده دعوت نمایند اگر مخدومی جالینوس الزمانی حکیم سید سر صحبت این مرید درست را ادب صاحب حقیقت داشته باشند توجه دریغ نفرمایند و دست و پای فلان کار دارم و فلان مرا میکنم نزده بخانه فقرا و سرپا و دریغ قدم ره آورد تشریف قدوم بی ملالت است و از عنایات انجمن مقدسات بین میرزا صاحب میرزا سید بیگ و مخدومی میرزا مومن جیو تشریف خواهند فرمود یگانه نخواهد بود صحبت آشنایی

می توان داشت یاران همه الحمد دارا این جمعه خار موانع از راه اهتمام صحبت برخاسته که چه کحل بینش و بخیه برروی کار بی‌فند
بهرچه خواهش خاطر اقدس باشد خاطر جمع دیدیشانکه فقرا ممکن است واله عاد میرزا مذکور بمیرزا رضا نوشته
وعلیکم اهل السلام سلامی * والیکم من صبوتی وغرامی * مامت شرح الشوق کتبت والالفی * تقلیل اشواقی کثیر
کلامی * روزگاریست که چشم انتظار این امیدوار در راه تحسر ورود عنایت نامه حضرات مقدس مخادیم علت اقدام
در دیت انتظارم چهار شده و دیده چشم داشت که در راه انتظار سرو کارش با بیاض افتاده سواد آن کحل الجواهر ابصار
والبصار چشمی روشن نکرده و زبان حال نامه خوان را مضمون این بیت ورد زبان گشته بیت ما را ز نامه نیز فراموش
کرده * دانسته که دیده ما را سواد نیست * سخن سفید کرده مرا روشن ترکم سیاه بختی ازین بیشتر نمی باشد
کمن افتاده دل که بسیاه وسفید گیتی چشم سیاه میکنم در عوض این مدت بعوض مراتب اخلاص هزار صفحه حرف عرضه داشت
پرنسی کرده بود و انگشت رقعه روسفید نشده ام و با اینهمه باز سفید چشمی کرده در سیاه کاری نامه بوده ام و چشم این
معنی داشته که لااقل بمیدار یک نقطه دار از ریخته خامه توجه حضرات مصالح جبه القلب و قره العین سامان نمایم والحال که
عبارت رست از غره فروردین ماه سال حال چون این سعادت همیشه مراد که روزگار با نامرادان باستعداد آن کمتر مساعدت
مینماید روزی بخت تیره ره سود این مقصود جاوید مقصد که صفحات ایام ببر آمدن آن گاهی میکند نصیب دل حسرت
اندوز گردید و بردومنی نور خاطر ارادت آیین و مسرت آموز طبیعت مهراکیش خواندم و بهزار وجه این سرمایه سعادت اندوزی
راعیدی پاداش ناامیدی دفتره نوروزی خواهش طبع کودک منش نامیدم و از مضمون عنایت مشحونش شگون ظفر
دیرفروزی برگرفتم و فال نیک اختری و بهره وری زدم و چگونه چنین نباشد که بعد از هزار سال رأس الآمال مسلوب همیش
جاودانی و سرمایه لذت عمر گرامی یعنی مرحمت نامه نامی که متن بدستخط سامی خدام نزین وحواشی بخطوط گرامی حضرات
موقع بود رسیده مژده عنایت و مهربانی و بشارت خوشوقتی و شادکامی مخادیم کرام رسانید و لعبد و حبه مستند اعتبار
این همه دارگشته سر افتخار نامرادی را آسمان سا کرد اینجا بیت هر آن نامه کز یار جانی بود * طرب نامه زندگانی
بود ایضاً بمیرزا محمد حسین نوشته مالک رق رقبه آزادگی و سرمایه وبستگی آزادگان امروز ارادت دل اخلاص
آیین هوای خاطر ارادت سرشت این بود که اگر میانجی سعادت پای میان نهد و توجه اقبال رو آورد و مرافقت
طالع دست دهد و همراهی بخت کند ی بسر وقت بی دلان افکنده یعنی خار باغ از سر راه کسی بیغ شود و ذره کارقابو

روزگار قابوچی منصوبه وغابازی نصب نکند و فرزین بند اتمام را کجرو سرنبو باید شد دیگر سر راه بر اقبال فقرا نگیرد تا
که در بند سر و پا نیستند از سر قدم ساخته سر کنند و سر کنند خود را رسانیده پیشانی بسر بر و رسانی سعادت آمود و لبی بخاک
بوسی فیض آلود کرده اند چون از گفته فقرا ظاهر شد که صاحب سر فقرا بران سرند که بسر کاری کنند و در سر پا در بیخ قدم
روادارند و بیمن پاکی فقرا بیا مردی سرعت خود را رسانیده و سرفرازی رسانیدن رقعه عنایت که چشم منتظران را
سنت وار پاساخته صاحب سر به سرسواری بوده اند ازین رو بان فوز عظیم سربلندی نیافت و چه سکت را
بسیده خدمت ارجمندی نهاد سرفراز هر دو سراد ممتاز دین و دنیا باشند نیز بان عزیز مصر تمیز نوشته صاحب سر فقرا
دی شب از آن که لذت صحبت شریف در مذاق التذاذ جا کرده بود سلطان تصرفش مالک حافظه فقرا شده
قوه متذکره را از عمل در اعمال خود معزول نموده و بحکم آنکه حاکم عقل محکوم قصباتیان قوی و حواس می باشد
آن بیچاره نیز دم یاد آوری بر نیارست آورد و ازین رو حرف و سنگ از خاطر رفت و از سر آفتاب تا پایان
روز فقرا شما در تفحص سر منزل عالی گذر بر سر نبرده سر گذر نموده از صاحب سر بنده و سر بندی بدست نیاورد و چون
مهبازی آن عزیز بسر کاری و سنگ شریف که بتوقیع دستخط عالی بر سد ازین رو سرفرازی فقرا در
جلوه گاه تماشا الظاهر یدیمنا نماید بای بند عوائق تعویق بود باز از سر نو زیاده سری نموده بتکرار در درد سرهای
از حد بالگاه نمود و اثر نهاد و الحال گرملاح سر کار دست خالی را جانشین و سنگ نموده لعین قدوم در بیخ قدم
فقرا را سرلیت سرفرازی ساخت اتفاقاً آن عزیز بهان پاکه بر لب آب رسیده بود با آن مهتری رسیده
ازین راه فایده دستیاری و سنگ دبا بمردی ملاح از دست بیرون رفته بود و اکنون اوزحمت دیگری
درمیان دارد که چون صاحب سر فقرا میرزای میرزا محمد ربیع سلمه الله تعالی بر سر سفر بنارس اند و ناچار گذری بر گذر
بحت آب می افکنند اگر میانجی و سنگ دیگر فقرا را در میانه روسفید سازد و آن مخدوم بر سر گذر پای مبارک
در سر توقف نه نهند عنایت سرشار صاحبان طهور دیگر خواهد نمود و از سر نو التفات تازه منت بر سر جان
فقرا خواهد داشت بیش ازین درد سر نمی توان داد همواره پایه اقبال ارجمندی و سرمایه جاه و جلال را سربلندی باد
بمیرزا عبدالله نجم ثانی نوشته صاحب صاحبدل فقرا چون شرح قصه شوق از طوق امکان بیرون است
حکایت شکایت جدائی که نهایتی ندارد از حوصله اداء بیان بجان افزودن و اظهار اخلاص و ارادت با آنکه

با آنکه از دست اظهار ظاهر است از دست توست و گفت به معنی آید و ادای مراسم آداب گذاری و القاب نویسی با وجود آنکه
از عالم تخیل حاصل است بوسعت آباد عالم تصور در نمی آید ~ من کجا و حوصلهٔ درخور صفتش ز کجا ؛ دانش اینجا متحیر
خرد اینجا لال است ؛ لهذا به دعای حصول مطلب و برآمد مدعا خاطر ارادت سرشت اخلاص اندوز که کبر خلود جاه و جلال
و دوام دولت و اقبال آن صاحب جلال زینت اختصار نماید امید که همیشه بکام دل دوستان باشی باری مراجی که از
ارباب رسم و اصحاب ترسل است چون بسترا از دست برنیامد ملتو از سر واکردم اما فقره اینجا درعقاب است
کا ادای شکر التفات و توجه که عبارت از سرافرازی ارجاع خدمات و دلخوشی اعلام شادکامی ذات فرشته
صفات است بچه زبان بیان توان نمود و بیاوری کدام مرتبه سخنوری از عهده تحریر دیگر تران توان برآمد مگر عنایات
ملازمان بر سر عنایت آمده ناکرده را کرده برداره تعلیم اضطراری را بحساب خدمت گذاری مجری دارد الحمد
مرزا [illegible] بمرزا [illegible] نوشته بیشتر از این غبار رهگذار قاصدان روز بروز توتیای دیده جان میکرد دید حالا از دوری راه
نفس یا نزدیک و جهان روشن تاریک شده شب دوشنبه چهارم ماه بوروز نوازش نامه نامی عیش همه عید
و نوروز در کلبه منتظران بر هم افتاد درج الفاظش بگوهر معنی التفات آراسته بود از ترغیب آمدن و گنجینه باید
اخلاص افزود دل در این آرزو از هر قطره خون سپیدی بر انگیخته و از هر مو پروازی در آویخته قطعه از آن نی خود
ایم که هر دم ببوی ؛ دوانیده صد جا صبا دشمالش ؛ غمی نیست گر سینه از آه تنگست ؛ فراخ است آغوش
فکر محالش ؛ از این تقریب گویند یازده ی نامه بود که دل ما هم عزیز است و لفظ هم نمی گنجد همین دل شما عزیز است
دیده نیز است بی تکلفی محبت کرم سنجی شده جبههٔ ادب عرق ریزی معذرت خواهد کرد [illegible] از هوا و دل از محبت
زبان از دعا و گوش از آواز و دیده از دیدار شما مالامال است مصراع عشق صیقل میزند آئینه در زنگار نیست
از خود گذشتگان را بخود وا گذاشتن و سبکروحان را گران پنداشتن و تخم مهر در دل بی زبان کاشتن از حد
شان برداشتن شیوه ها چنین بوده باشد ~ صبر داریم تا برون شمار ؛ دیده را بار نی حسابی نیست ؛
از آشفتگی حال خود چه نویسم می ترسم که قلم به پریشان نویسی علم گردد امید که بر بساط حضور از غایبان
نباشم ملا طغرا بمرزا [illegible] نوشته دشت سبز و کوه سبز و خانه سبز ؛ باز از نو تشنه کردی باده در میخانه
سبز ؛ آتش این سرزمین از بس [illegible] آلوده است ؛ از هوای شعله میگردد پر پروانه سبز

بنازکی سخن نرسم که با اینهمه خرمی شمی نو بهار گلشن مردمی میرزا بر می نرشد [illegible] از شکفتگی دارد و نه طفل غنچه بوی
از تر دماغی شنود چشم نرگس شمی خرام آن سرو بوستان انبساط از سیل گریه بیتاره سبزه را آب برده و بهار چمن
بی مرج لبی آن رونق باغ سرکس کمی [illegible] که راه شکست خزانی خود شمرده لب جوی بردن تکرار نشست و بر جا است
آن سبق آموز عیش ساز موج زار دوان ندارد و مینای می لبریز گفتار آن هنگامه ساز طرب بسر گوشی ساغر زبان نگشاید
ساقی بزم در میان رندان خود را گوشه نشین انگاشته و صدا مطرب چمن غرام خوان پای از دایره بیرون نگذاشته
مثنوی ندارد دلی تو این گلشن صفائی ؛ تپیدن این چمن پرواز پائی ؛ جدا از آن می پرست لاابالی ؛ زباده جام نرگس مانده
خالی ؛ ز هجرت سرو قمری می دماند ؛ گل و بلبل انیس درد و غم اند ؛ بنفشه از غم آن رشک گلشن ؛ کشیده دست بر خود
همچو سوسن ؛ رسانده زنبق از رخسار کاهی ؛ شکست رنگ را تا کاه و ماهی ؛ گل خیری ز هجران حالتش تباه است ؛
گل لاله از غمش سرخ و سیاه است ؛ نباشد یاسمین را تاب دوری ؛ بود حسرت باین گلشن ضروری ؛ زمین را تازه تر
ساز از گل ؛ بده موج هوا را جوش سنبل ؛ نشاط آور بصحن این گلستان ؛ لطیفه ام گل ذوقی برافشان ؛ ایضاً
بمیرزا [illegible] نوشته صباحت رسته صحیفه که در عدم تحریر آن ید بیضا نموده بود و چون ماه نخشب از شرق جیب
قاصد خالی از خبر دمیده دو دشت سیاهی رقعه که قابلیت پذیرای رقم با آن ندیده بود چون صبح کاذب در شبستان
دل مرجوی نقاب صفا کشید ساعتی که هر فکر چنین سستی که این سیماب گونه مکتوب بسفید آب نگارش یافته
لمحه ساعتی با خویش گفتی که لآلی رقوم این صدف آئین از سرعت قاصد در راه ریخته اشتاره یان کلمات محبت
آمیز که در کتم عدم اند از مقوله سخن ناگفته شنیدن بنظر شوق در آورده گفت جای شما خالی است دیگران
ذرات کلام اکثر که در پرده غیب اند از عالم ورق نانوشته خواندن بدیده مقصود شناس مشاهده کرده بر آشفت
با آنکه طبع لاابالیست کمیت خامه شیر [illegible] را که مطلق العنان عرصه پیام بود نعل وار کوس زدن از طریق یکجهتی
دور است و شیوه تسلیم را که مردود انام بود با طبع نازک پسند جدید وا نمودن خلاف جمهور هم چه این ساده
پرست را شاهد رقعه بی خط و خال خوش نمود اما دل انبساط طلب را چنین جبین این ساده بر کار موجب تشویش
بود میدان خالی عذر خواه تیز جلوی یکه تاز خامه است و ارسال مبلغ می نوشته جواب نامه چه سازد که بموجب وقت
[illegible] نمود و در مقصود برروی دل [illegible] نگشود ~ کلک طغرا با قتضای اهتمام ؛ سطر چندی بلند و پست نوشت ؛

چین برابرو مزن زنجیر کشش کاغذ باب انچه مهت نوشت ایضاً جواب رقعه میرزا شاه صفی متضمن بیان
شوق بعنوان قرار داد اظهار تعطیل خضر سرچشمه معاش عقده کشای بی کسی و تلاش موجه فیضان
عزت و کمال مورد جان شرف العلم با کمال پیرایه ساز بساط کامروائی مسبب الاسباب خلوت نازک
ادائی چراغ شبستان کم بستی آتش بی دود خرمن تنگدستی گلستان جهان را گل جعفری همیشه بهار
بدخشان گیتی را لعل شاداب از آب اعتبار مظهر نور قدرت خدای خورشید طلعت موج اجرائی از
دست انداز حریفان دغل و بازنده مایگان بد طال امل محفوظ بوده در مرتبه رواج تمام عیار باشد آتش اشتیاق
آن بت آزری نه بت مبیت که زبان خامه در کف ازان نسوزد در رقم نامه در اظهار آن نیفروزد حریفان با ملامس پیوسته
در زندان سر و گوش شکسته در بیت المعمور لجلاج که کعبه مقصود مقامران پاکباز است معتکف کردیده چراغ ناله در دم
شمع آه کم نفس کم را در هر جانب بنیت مواصلتش برافروخته اند تخته نرد از مفارقت سینه چاک زده
و سراپای خویش را الف کشیده خیار از نسبت چوبش در میان بیکاره طلبان بی جوهری علم کردیده و بجار
از حیثیت از نکابش خطاب لاطایل تمغه بر شغل خویش پسندیده کعبتین از آتش فراق سراپا
سوخته و داغ جدائی چون چاه چشم بر استخوانش دوخته نقشها چون کواکب تیره بختان مردود نظر و از یک
تا ششش همه و بال یکه گر مهره را دل از غم سراسر کره گشته و فصل از الم خویش را تخم بد فصلی انگاشته
کنجفه را دل از تیغ مهاجرت پاره پاره کردیده داز دفتر وجودش دو فرد را هیچکس یکجا ندیده اعضا نقش
از کمساد بازاری دکانها برچیده اند و دست امید از دامن خریدار کشیده شمشیر منظر که آب رفته بجوی باز
آید و چنگ گوش بر صدای تار امید با دارد آیدار نی رونق تماشی پنبه را آتش بجان افتاده و تاج را
در کلاه اعتبار بخشی نمانده و در نسخ بر نگ زردعه بستر در سفید برد زبول سیاه نشسته ده غلام را
بر پیشه می خرند و دسته برات را بکاغذ حلوای بی شکر تمر در لباس سینه سرد برگ بی برگیست و هزار
نقش مراد بیک کودکیست چهار بجول را پیشانی از سجده دعا فرسوده و حشت کف نیاز بور گاه
بجلاج گشوده بسلو یا بازی سخ و سبز را نتیجه دو رنگی در کنار است و چون کودکی خاکبازی در زیر غبار
راه انتظار امید که جلوه بعیت اجرائی و نیاز با شمی موختگان کشیده ای شعبده انگیزی تنگ مایگان

تنگ مایگان بساط نرد و تصدیق بلا تصور شغل خواهان حاشیه گرد شه بندی لا ابالیان دادبرده و شکر بیگی
باختگان نیم مرده فروش بهای یکناز داد هوی حریفان پاکباز بر دردی زرد بپیه مجموعی پا مالان پریشانی
جوئی ای ان مجمع جمعیت مبدل کردد قطعه زبهر دام تمارت چیان و مانکم که همچو تخته فتد مهره توام در دست
بزار خصل حریفانه می برم از تو چو کعبتیم اگر یک دو بار نقش نشست ایضاً معذرت نامه بمیرزا فرخ نوشت تا صفحه امکان
بپیرایه رقم منشی قضا مزین است لوح ضمیر آن هنگامه آرای بلبلان گلشن معنی طرازی رغبت افزای
طوطیان چمن عبارت پردازی معیار نقود نثر و نظم دستور العمل بزم و رزم از فیضان انوار الهی و لمعان اسرار نامتناهی
منور بوده خوش وقت باد صحیفه که در باب تکلیف نثری متضمن بعضی از اسامی علوم نگاهه لالی رقوم نگارش یافته
بود سر دفتر اسباب نشاط کردید سخن شناسا متبل ترین که طایر از آشیان طبع این مهجور شاهد ات
مطالب عالیه پرواز نموده بود و شب و روز بگرفتن جام وصال ایشان دست فکری کشود چنانچه پاریک بینان
دقایق طبیعیات با هم آغوش هیولی و صورت خود داشتی حقیقت داران نکات الهیات را متحد با هیئه
خویش پنداشتی در آشنائی یگانه نژادان امور عامه سخن خواص بودی و در یکجهتی الهام نسبان نکات
اشراقی طریق مشائی پیمودی لب از شش هدایت بخشان وجوه کلام اعتقاد را متوجه ساختی و با میر شش
پرد کیان رموز تصوف بصنعت تجرد پرداختی زهره جبینان اشکال هندسه را مرکز نشین دایره خیال شمردی
و نازک ادایان رقوم هندسه بموجب قسمت بشبکه دل سپردی نی تصور دلربایان قوانین منطق تصدیق
حیات نکردی و بی تذکر عرب زادگان معانی و بیان نام فصاحت و بلاغت ناطقه نبردی شکاری آهو چشمان
غزالان بادیه کرد قواعد نحو گوشه ی چندی بجهه تعرف وحشی صنعتان رسوم صرف تن بفکر شکوف
دادی زمانه بدستیاری ذوق اغوش خاطر برآشنا رویان مسایل فقه کشودی و ساعتی بمد کاری شوق
هوش بدلنشینان مطالب اصول وصل نمودی لحظه باشکر نکر بر سر خیل ضوابط نجوم هم آوردی
و لمحه بجمعیت اکراث در ملک عدم علم ساحت افلاک قرات انگنده می اکر در تکسیر از مثلث اثر صدور صد
ندیدی بربع تسلی ادا کرد در جفر از آداب ملامس نزدیک مقصد را در دست نیافتی با آیام نه مو بستی و غنوغان
میغوده بدستیاری توفیق الهی چشمه سار طبع آبی بجوی انشا در آورد و اکنون که این بابی نسبت سرزمین آ
را

در بسم الله خرطوم فیل است و ما و موی عروه سر تا بپستاب فال و قیل صفوه شنامیه ان زنگ ازول بر سرباریست
و سطر اشارات تیغ پرحرکات هنگامه یکتازی سر برکشیدن دایره بر سمت الراس فرض کردن است و از خانهٔ کمان
بپریدن آمدن کمان سر از قوس برآوردن کشاد تیر حل بالا نخل است و نیزه و طبنه قامت معنی مسلول در جستن
از محل دلرا ثابت قدم جوبید و نیزه ن حکمت العین را عین حکمت کوید از یکیانکی اشکال اربعه را شکل بر شناس
و بدیهیات را نظریات داند کتاب ریاضی را ریاضی خواند و حاشیهٔ قدیم را جدید نامد تیر را تنشیر انگارد و متابل
حدیث را متقابل پندارد و چگونه بار تکاب این امر جرات نموده خود را هدف تیر اعتراض ارباب دانش سازد و میلکه
این بیگانه و توف را بر سوای آشنایان ساخته درین باب معاف دارند قطعه طغرا چه پسان دوات و قلم آورد
بر پیش تیغ و سپر مناسب وضع سپاهی است باید که مشق جنگ کند از دو سوی خویش نامش
چو یکتاز در اقلیم شاهی است الف و نون شاهد شمار جمعی نوشته درحالتی که تیغ جان خراش را قلمتراش
شمردی و بجای قلم و اسلی دست به نیزهٔ خطی بردی دوات را از متوله کلاه خود پنداشتی و مداد را
از جمل سپاهی لشکر انگاشتی قط زدن خامه کارد باستخوان رسانیدن دشمن بود و مقراض
کردن نامه سیم بریدن و صف می نمود کارنامه آن بی ملاحظه کا در سخن بعرصه آمد عزیزمن فقرات پیشانی
رابسته ایم و تاثیری انشا نامیدن منشا و مضحکی بود لنت و عبارات سخنور ابراکم تغیری بسیار نیز هم خوش
دکان عبرت کشودن بنظم بلند دیگری آرایش نثر کردن پست فطرتیست و بسجع دلپسند غیری زینت
کلام دادن بی غیرتی انکه بندکان قرارداده اند که لفظ صاحب نوارد فی معنی است و کلیه نیست این معنی دقیق
حق است که لفظ کهنه باشد نه تازه لفظ تازه صاحب دارد و دعوی آن کنه نمی شود فی الواقع دلیر میدان
سخن رانی نصیرای همدانی که اکثر مکاتبش بدعوی چکانه روشنی مصدر است برکاه بمروت آشنا
نکرده و بتاخت و غارت ظهوری جرات نموده خود را بالفیر در تصور نامه ملازمان که دعدغه مردی او
دارند چگونه نسبت میشر و خود را واجب التشنیع شمارند چون لغوی قلم حق پیام بدین مقدمه زبان کشود
لازم نمود که بیایم بردی الانصاف چندی از دستبرد نصیر مذکور بحیز ظهور آید و فقره فقره جابجا نمود از کردد
والتوفیق منه تعالی ظهوری در دیباجه گلزار ابراهیم گفته به پیرایه اجتهادش رونق برشیح منقوش و

منقوش و بدرستی اعتقادش کارملت از شکست مصون نصیرا در مکتوب قاضی نورالله نوشته به پیرایه اجتهادش
رونق برشیح منقوش و بدرستی اعتقادش کارملت از شکست مصون ظهوری در دیباچه مذکور گفته اکر دریاست
بزخاک نشانده اوست و اگر کانست بآب رسانده او نصیرا در مکتوب قاضی نوشته اگر دریا است بآب رسانده او
و اگر کانست بخاک نشانده او ظهوری گفته بتوضیح بیانش نشانهای بی نشان مه و نشین و خاطرنشان
نصیرا نوشته از پرتو تقریرش معانی دور از نشان سراسر جمل نزدیک و خاطرنشان ظهوری دعوی علاوه بست	کوشه
از هرکه غیر اوست گزاف نصیرا نوشته دعوی دانش از هرکه غیر اوست گزاف ظهوری گفته این مدح و
ثنای دیگران نیست که عذر تطویل باید گفت سامعه و سعادت نیفتاده که در شکر گذاری ناطق نشود نصیرا
نوشته این ثنای دیگران نیست که تطویل ناخوشش در اختصار دلکش باشد اینجا سامعه ازین کوشش ممنون
است ظهوری در دیباچه خوان خلیل گفته عطارد منصب دوات داری جون قلم انگشت نمای اقلیم نثر
نصیرا در دیباچه عروض نوشته خامه در بنانش بجوهر نمای انگشت نما گشته ظهوری در دیباچه مذکور گفته از
اسطرلاب پیشانیها ارتفاع آفتاب قطرها گرفته نصیرا در توطلب اسطرلاب نوشته از اسطرلاب جبینها استنباط
سرگذشت هرکس تواند کرد ظهوری گفته از تقویم چهرها باحکام آینده و رفته و حال پی برداشته نصیرا نوشته از تقویم سیماها
استخراج احکام نیست وها تواند نمود ظهوری در دیباچه نورس گفته جلاجل اوراق در خمستان بهوای او ترانه ریز
و بلبان منقار بلبلان بنوای او نغمه خیز نصیرا در رقعه میرزا نظام نوشته بلبان هر قلم بآهنگ آن نغمه ریز و جلاجل
اوراق هر سفینه بهوای آن ترانه خیز مجملا از خانه زادان طبع ظهوری بعنوان قتل و اسیری در فتح سخن این
برافراشته علم اقدرت بسیار است اولی کم آن گرفتن است و بدعا البقیة السیف بر دو ختن تا قلمرو اسمانک
از آسیب لشکر حوادث دوران مصون است حصار دیباچه نورس از یورش کنه غزاقان محفوظ باد
و دست شان از نقب زدن بازمانده پای رفتن بکوچه سلامت شان مباد قطعه نصیحت نامه بشنو
زطغرای سخن پیشه امانت دار لفظ تازه شو از نامه مردم بشغل وزدی معنی دکر کش اکن بنت
که خواهی شبها حوزه اززبان خامه مردم سواد رقعه میر باقر طوی بمیرزا صایب همیشه از کیفیت معنی
کستهوی دنشاء محفوری صاحب وقت و فرمناک باشند محبت حب سخن نه آنقدر تفرق در دل مجان

کرده که بمفارقت چند روزه هوای آن از سر برود حب نیست بلکه خالیست از جوهر شاهدان معنی که در عالم صورت
باین کیفیت جلوه نموده عجب دانه ایست که مرغان را فریفته دام حلقه خود کرده عجب گوهریست که جوهریان دار العیار
سخنداتی را حلقه بگوش خود نموده اگر مجبوب القلوبش خوانم رواست و اگر مجذبه القلوبش منسوب دارم سزاوار است
این نه دانه ایست که لآلی مکنون در سلک ان توان آورد و این نه منظریست که زبان بیان اسرار آن تواند نمود
اگر بگوهر نسبت دهم چیکاره رشته باشم و اگر بقطره آب حیات تشبیه کنم چه هنر کرده باشم لعل درکان مرده از رشک
لقاء او آب حیوان در ظلمات زنده بود جان فزای او سبحان الله این چه عنایتی است که در ماده این صورت واقع
شده روحیست مجسم صورتیست سراسر معنی اگرچه در ظاهر خورد است اما در باطن بزرگ است اسرار کروبیه آسمانی در
تدبیر آن شمع دخفار سراج عرفان در عروج نشاه آن شمع خاموش است ولی بزبان اشراق متکلم است
اما بطریق فکر سیار عالم بالا است طریق شناسائی او ادب است فردیه او کنایه است از تحقیق توحید عیانی او اشاره
ایست از بیان تجرید **الیضاً در طلب کشتی نوشته** همیشه در سفینه نجات محفوظ و از طوفان حوادث
مصون باشند دریادلا از سیلوی دل و همنا تنگی دیده دریا در کنار و سیلاب در آستین دارم کاهی چون ماهی تشنه
طوفان و زمانی چون موج در گرداب اضطراب سرگردان نه پائی که چون آب روان شوم و نه قراری که
چون خاک بنشینم درین حال روز کار غدار کشتی برخشک بسته و هرچه باد اباد گفته چون کشتی شکسته دل بدریا
انداخته که باد مراد از جانب آن سحاب مکرمت بسفینه موعود نجات دهم والا **ـه** سیل اشکم که بچنین
بر زده عده ماده تو بدریا بارد محملاً حباب آسا چشم براه است که کشتی اولی که ثانی نداشته باشد ثالثی
دران گنجید بدریا که خانه زاد دیده و باد شمال که همنفس دیرینه است سپرده روانه نمایند و از طوفان حوادث
خاطر جمع ارند که کشتی ما تو کلان را لنگر صبر و باد بان توکل و ناخدا خداست **الیضاً** همیشه از نشاه
اسرار الهی و کیفیت رموز آگاهی کامیاب و فرخناک باشند درین هنگام که از بس حرارت پیوست بر مزاج
غالب گشته عقل که حکیم نفس و حاکم طبع است حکم بتناول مفرحات [illegible] نموده تحصیل اجزاء مفرده صوریه معجونی که
در ترکیب و تخمیر آن موقوف است باده زعفرانی که فی الجمله ملهٔ غائی [illegible] مقصود است که قدری از ان ماده نشاط
در ذهن سلیمان که بلسان غذب البیان فرموده بود ترسلت نمایند که بطلا از تفرقه اجزا رجوع نماید انما که

از انجا که چرب نرمی خلق عظیم آن کریم الذات بود گستاخی نمود **الیضاً** امید که همیشه نشاط کیف ملازمان [illegible]
از کوشمال نشاه گوکنار کوک باد سردر نشینمان سلامت بحق نقد اسرار که از دریت کاسه کوکنار الحکام
کشته واز محبوبت پیاله قهوه سیه پوش نشسته واز عشقت کوزه بوزه کف برلب آورده و بی وجودت بتنگ
از تنگ سیچ سرزمین سبز نشده و بی همدمیت چلیم سیه کلیم دم و دودی ندارد و زبان حالش بدین بیت مترنم
است **ـه** من هیبودی خوش تر دم خوش نشتم جای نشستم که در آتش نشستم فی الجمله بجهت
مقابله کیف ترا شان خود را بکنج سرایان دار البنگ کوکنار خانه رسانند که آن زهر خورده های فراق
مشتاق تریاق دیدار کیفیت آثار خدام اند اگر احیاناً چنانچه نشاه افیون اختلاط کیفیت پوست
اتحاد جرت فراموشی آورد هر آینه دهان نفاق را بهم خمیازه بحیث می گشایند و مانند پوست در پوست
می افتند زیاده ازین خماردار درد سر نمی توان داد **الیضاً بنزاد در دیش نوشته** چهره در دیدگاه [illegible]
برسر گذاشته تسلیم نیمایه مکشوف باطن فیض مظاهر آن سر حلقه صوفیان و پیشوای مجردان لنگر این دستار
پریشان که علاقه تعلقات و علاوه تملقات بود سرسودای را چون موی ژولیده در پیچ و تاب داشت
و هرتاری از ان دست آزادی را در رشته کشاکش گرفتاری بند کرده بود چرب کرد خاطر گردید که دوستی
صادق و یاری موافق بهم رساند که این بار که سرباتعلقات ازو دوش من برداردو منزوی البغرازان [illegible]
در عالم وجدان خیافت الحال طایفه اشنای و یگانگی چنانست که در گرفتن آن بران [illegible] والتماس [illegible]
چیزی بان بسته است آزادگان را هیچ است و گرفتاران را هیچ اگرچه چیزی نیست اما امیدوارم [illegible] کاهی
بآن سرپیچی می توان کرد مترصدم که بوصول بخودی مژده وصول رسانند که کلاه شادی بر آسمان اندازم
و زمین را سیده کاه شکر قبول سازم چون کمال علاقه و رابطه معنوی بود گستاخی نمود **جواب** بهواره
سایه التفات آن سرآمد زمان و انان بهره وار بر سر و روشنه ان حلوه کر باد این سرکرده شوریده سران که
سرازپا و پا از سر نداند با این همه [illegible] سر رشته شکر این کجا بدست آرد و سرکلاه چیان کم کنه که آن سر حلقه
نقادان کارکاه معنی که دستیار [illegible] سرساز لیمری را بجیر بلافی قبول نوازند مرا بولالانامه و دستاری
رسم [illegible] ساخته اند اگر بدستیاری سخن در تولیت طول و عرض آن هم بر انیفه نارسا باشم امیدوارم که بر

فقره ازان دوستش کرد نگشان معنی را که دله بار لیست و بهر پودی اذین زلف حور العین را تار لیست من نیز
حسب الحکم بران نه پیچیدم و بعد از گشادن نامه پیچیدم و یک سر دکردن بر خود بالیدم و این گلدستهٔ معنی را
بهر دوش علاقهٔ تسلیم رخته سر افراز شدم ― ازین سبب سر دستار من گلستان شد * زبس که پیچیدم
دیه بسر زدم گل تسلیم فقره در دوستش در طلب حلوا العزیزی نوشته چو لسه کام جان آن تلخ آشام بزم محبت آبی از
ناخوش روشهای ایام شور انگیز شیرین و کامیاب باد تا طوطی داراشکر شکر احسان سرکرده خسرو منشان
شیرین سخن را زینت منقار دعا ساخته ام بهر جا نقل رقعه منشآتم نقل مجلس ظریفان و چاشنی بخش مذاق
ظریفان است امروز از دست اندازیهای نبک در چنگال نفس حلوا طلب گرفتار است و دل از دو دست در خیال
کوزه نبات بافته سر و کله میزند و چشم در راه بادام قندی شور آیه حسرت از دیده می بارد و جان تلخ کام لخت
دل و خون جگر را پالوده و شربت می انگارد امید که ناصیه همت را سر که فروش بازار ترشروئی نساخته
ازان حلوای سیب که به ازان رخته نخواهد شد قدری مرسول دارند دعا لفیدا از اغراض چون کاغذ حلوا پرور
شیرازند ― دوستش آب چشم من همه پالوده شد زغم * مشکل حکایتی است که حلوا نمیشود * سواد
رقعه نصیرا همدانی صورت زچشم غایب و اخلاق در نظر * دیدار در حجاب و معانی برابر است * سبحان الله
درین کساد بازار محبت و قحط سال الفت که دوستان قدیم از هم فراموش کرده اند و آشنایان کهن از یاد هم رفته
خاربا از گوشه کلیم نام کشیده و مرغ نامه بر آواز طبل باز قضا شنیده و دوست باد دست این بیت نویسد و بار
بیاد نمی خاطرشان نماید ― سر اوزم نمی سازی بشناسائی و تنهائی * اگر صلح است تنهائی
ور جنگست آشنائی * نصیر مسکین ان کمردم همه بن مه دان بهر دانش خطاب داده اند میخواهد که با این طرز
دطور زمانه دکا و بار روزگار بی میانجی روشنائی در آشنائی آن عزیز بهر جامع وجود و میر آب مدار کعبه جود زنده
و بی سابقه انس انیس آن محفل قدس کرده و سلام و پیام خواسته نکرده و تقاضه نامه نکرا یده بهیات
بهیات چه سگویم انجا که از دل بدل کند داز خاطر بخاطر خبر است آشنائی معنوی در کار و روابط باطنی گرم
بازار و صیت افضال و ذکر جمیل بر بادپای انفاس و کمیت السنه و افواه سوار راه نوردان عالم سواد زده
زوده بدوستان غایب الاشباح حاضر الارواح میرسند و پیغام دوستان بدوستان میرسانند و دلها را بهم پیوند

بهم می پیوند ند و جانها را بجانها خویش آوند میسازند در صورت ملاقات صوری چه لازم و موافقت ظاهری چه
ضرور خصوصا آنکه اکثر اوقات از ساحت محفل قدس منزل فیض اساس خدام سپهر تمام قدسی احترام
انو فرح مفاخر و معالی زبده اماثل و اعالی تر و خشک نظم و نثر پرورده رشحه طبع وقادش و لیت و بلیته تازی
و دری بیوده کام ذهن نقادش حتی بساعده سواد و رقعهای او را چون رقعه بر خرقه دوخته سبحان و ایل
مشاهده ثواب بسیار از ذکر سبحان الله و الحمد لله اندوخته سیاح بحر و بر علم و عمل فاتحه و خاتمه فیض الله
و ازل مجموعه مکارم و مبنی مکتسبی محمد حسین چلپی رزقه الله من العیش ارغده و جعل خیر یومه غده استفاضه
انوار آثار آن منتخب مجموعه لیل و نهار بذکر محامد و نشر مناقب و طی ماثر ان منبع مفاخر و معالی مشغول میشود
ایمعنی متمم روابط باطنی و مؤکد استیناس معنوی گشته یگانگی بر و بنا آشنائی صورت تحلیل رفته امید که روابط
ظاهری هم ضمیمه روابط باطنی گردیده بسعادت جامعیت این دو فیض عظیم مستسعد گردد والسلام علیکم اولا و آخرا
ظاهرا و باطنا میرزا محمد منشی بطالب کلیم نوشته همیشه بلبل طبع آن نکته پرداز معنی طراز گل سر سبد بوستان
دانش همیشه بهار گلستان جنبش در چمن معنی گرم نواسنجی باد ― نکویم حرف مهجوری ندارم شکوه
دوری * که پیغامی زد و در افتادگان این چمن دارم * خلاصه پیغام آنکه دوشینه نسیم سحری از در در آمد و زبان حال
مضمون این مثال کشود که خورد و بزرگ ریاحین دعا و سلام میرسانند و میگویند چنین استماع افتاده که آن
عندلیب ریاض سخن و ملک الکلام خطه این فن مکتوبی بتو نوشته و دران مکتوب مرغوب در تعریف خزان
داد سخنوری داده و تظلم کنان بزبان بی زبانی میگویند ― که بی زبانی ما را مگر حریف بهار داد بارس
ای دوست تازیانی است * حال اینکه در ایام بهار و هنگام سبزه و لاله زار بیشتر شاهدان این چمن که بهترین
صنایع بدایع آفریدگار است قدم رنجه فرموده اند و از لاله رخان و سمن عارضان این بوستان کام دل برگرفته
حقوق نمکخوارگی ژاله را که بسینه ها داده اند و نیروی احسانی که باد داده در توصیف خزان که حریف دشمنیش باد
و برکات آنچه نالی آبدار بر صفحه بهار افشانده و اندوهی دو دسته مخصوص دل ما نکشیده * مصراع * مخدوم چنین
یاد نموده است خدم را * با آنکه کریمه فانظروا الی آثار رحمة الله کیف یحیی الارض بعد موتها بحقیقت در شان
بهار نازل شده و مصدوقه بحر لیست من الیق وصف حال ایام بهار آنچه گسترده ازین عرصه سر از خاک

برمی آرد و گل اچه پوشش که مقدمة الجیش عساکر ریاحین است از ین جهت خاک بر سر میکند شکوفه از خجالت
چشم نمی تواند وا کرد نرگس از ین واقعه بیمار شده و با وجود بیماری العصا تکیه نموده در انجمن تظلم حاضر گشته
گل از غیرتی غضب آلوده شده رنگ رویش برافروخته نزدیک است آتش بعالم زند یاسمن خود در میان نازک
بدنان چمن سفید نمی تواند شد سوسن از ین غصه خنجر کشیده که بر خود زند نافرمان از قفا رسیده آمده اظهار مسکنت
که ظاهر آن یگانهٔ اقلیم سخنوری در توصیف خزان باین مضمون متمسک شده اند که مصراع رنگین بهار از … بود
جلوهٔ خزان ؛ و این اصلی ندارد و محض ادعا است بید که هرگز خلاف نگفته تصدیق این سخن نموده مجملا شاهدان ریاحین
همگی با دیدهٔ اشکبار از تعدی آن صاحب انصاف درین باب با خاطر افگار اظهار نموده اند که عوض اخلاص
و اشتیاق ما را بجهت آن دوست نامهربان خواهی کرد و خواهی نوشت که تلافی آن تهمه آزار در تعویق انتظار انگ
در اواخر فروردین و اوایل اردی بهشت که عالم جوان و کشمیر بهشت برین است چون باد بهاری باین بستان سرا
قدم رنجه فرمایند مرهمی بر جراحت خاطر شکسته دلان گذارند س دگر بوصف خزان خامه سر مکن زنهار ؛
از آنچه با دل ما کرده ای پشیمان باش ؛ شکوفه میان بر دیگران سبقت جسته اظهار نمود که چشم براه مقدم
بهجت توام مصراع کرم دریافتی برداشت بوس ؛ سوسن هم از غایت اشتیاق بزبان رانده مصراع
دگر غافل شوی افسوس افسوس ؛ و همچنین هر یک از شاهدان ریاحین جدا جدا عرض اشتیاق
خود نموده مضمون این بیت مترنم گشته مصرع این شکایت نامهٔ نامهربانیهای تست ؛ آنچه دیدم از جدا …
جدا … هم نوشت ؛ رعایت خوردان که دل نازکی دارند بر بزرگان واجب است تشریف قدوم
میمنت لزوم در اول بهار که بهار اول است مسرت افزای و فرحت بخش ای خاطر مشتاقان باد …
دوستان و مخلصان ایشان قرین صحت … و مترصد ورود مقدم شریف خصوص سالک سالک
سخنوری مولانا سالک که بیاد رنگی زرگر خانه سرفراز است و در دار الضرب سخن کی طلای فهمیده کیش
از بوتهٔ امتحان تمام عیار آمده و نقش اعتبارش درست نشسته و این عبارت متین حلل ادا آمده شاعر
زرگرمنم اما چون پریشانی احوال بکمال خود است زبان حالش مضمون این قطعه مترنم شده قطعه
منم خراب دار ضرابی من ؛ بجز زیادی دبانگی نباشد ؛ همیشه در میان زر نشینم ؛ ولیکن …

دانگی نباشد ؛ بهار طبع آن نوبادهٔ بوستان آفرینش آفت خزان … پژمردگی نه بیند بالنبی و آله الامجاد
کلیم در جواب نوشته بهارستان دل و نگارستان دیده اعنی نگارشتهٔ خامهٔ ذو الریاستین قلمرو لفظ و معنی
سند نشین دار الانشاء خطهٔ سخن رانی مشمول الفیض سرمد خدام میرزا محمد که شگفتگی بهار کشمیر در نقش
نگار حروفش پیچیده بود و مجمع البحرین فصاحت و بلاغت و ظرف هر حرفش گنجینه دل و دیدهٔ غبار آلود
کدورت را بسیر باغ فرح بخش صلا زد که دیده از خیابان هر سطرش چمن چمن گل الفاظ سیراب چید و دل
خرمن خرمن معانی تازه در کنار کشید با آنکه از ابر سیاه عبارتش باران سلاست چون آبشار جدولیه فیض
بخش لاینقطع میریخت آتش شوق کشمیر را برافروخت آری اعجاز بلاغت همین می باشد و چند انکه
از گلبن الفاظ سیرابش دست اندیشه گلهای معانی تازه … گلباری شاخسار طوبی عبارت از ازهار
مضامین شگفته همچنان برجا بود و بلی سحر فصاحت جز این نتواند بود سبحان الله از حسن خط …
فصاحت چه گویم الله الله نیر معانی پرتو انکشاف چون درخشیدن باده از مینا بر ظاهر آن الفاظ می تابد
و دیده و دل بیک نگاه بلطف آن دو شاهد روحانی نمی رسید هرگز حسن جلوهٔ الفاظ دامن دیدهٔ بصیرت را
ننگاشت که از آن گلشن آراسته یک پرده گوشهٔ نقاب حسن شاهدان معانی بر سر و نزاکت آینه معانی
رنگین بلا تشبیه چون مضمون اشعار تازه گویان روزگار ما تا فهمیده نشاید دو دل از داغ این غبن تا قیامت
میوه حسرت زبان خامهٔ سحر طرازان یگانه سخن پرداز که ترجمان زبان حال شاهدان بهار کشمیر شده گله …
خزان این بی بضاعت را باین مدهوش بادهٔ مهجوری فهمانیده از وی التماس نموده که عذر بی ادبی را گلشن
… گل آن چمن برساند که اگر این حیران نقش بدیع کارخانهٔ ابداع از جلوه خزان این گلشن پیشتر از جا در
و بهشت برین … که این سیاح وادی … پیشتر هنگام ورود از نزهت آباد این سرزمین و چمن مهاجرت
از صحبت یاران و نشستن باین تماشا … روشن نموده و در آن وقت آینهٔ دل بعد پاره از سنگ تفرقه
داشته و بسیر بهار این فردوس … گلستان ارم هنگام آمدن خاطر گشته اگر شگفتگی خاطری بود به مبادی
امید مواصلت عزیزان و دریافت … این باغ جنان جبر … شکستگیها شده … آینهٔ شکستهٔ جلوه صور
پیشش از آینه درست می باشد … صورت اگر پیشتر زلیخا این نقش و نگار شده باشم چه عجب چشمی که جلوه

بخش حرانی بخش باوجود این عذر درست هرچند قرارداد خاطر فاتر این بود که اواخر بهار که گل ولای سینه‌های
وطغیان سیلهای پل شکن بروم ربا در راه کم شده باشد احرام این گلشن به بنده اما با بسط یخ این تقصیر
انشاء الله وعده العزیز فرودین فتور تحمل بر شعشعها بخاطر بود یار داده مضمون بیت مولانا بهشتی را که
بیت کدورت غم عشقت بیک نگاه برفت ؛ جمال کعبه چو دیدم غبار راه برفت ؛ خاطرنشان دل یافت
طلب کرده ببال و پر اشتیاق پرواز آمدن بالصوب خواهد کرد بواسطه شفاعت این گناه یگانه کشور عزت
ممتاز اقلیم حرمت، علوی نژاد خاکی نهاد، شکسته نفس درست اعتقاد، ملک سیرت، آدمی صورت
صاحب کمال بی دعوی، خالی از لاف هر معنی اعنی خدام میرزا محمد حسین متعنا الله بطول بقایه را که با بردی
شفاعت عرش نقش بستی صد گناه از صحیفه اعمال می توان سترد و بپایمردی حمایت حرمتش نزاردیت
خون ناحق انبیا را می توان بهمراه می آورد و یک معتقد که واحد کافی عبارت از آن یگانه است
بر سواداران بهار کشمیر می افزاید و باین جایزه غبار نخش از خاطر پاک گل و لاله آن دلکشا چمن می زداید
مصراع اگر موافق تدبیر من بود تقدیر ؛ امید که هادرین دلا دو غزل رو داده بشرف اصلاح نواب مستطاب
سخن سنج معنی پناه و سایر اعزه برساند اما از آن رو که ردیفش یکیست شان و غزلی وارد اگر زبان قلم را از
بیان آن کشیده دارد با آنکه غزل مزه ندارد بی مزه تر بذائقه تمیز خواهم آمد و اگر بنوشتن آن اقدام نماید می‌ترسد
بعض ظاهر بینان آدم شناس که بر جمعیت بی تعلقی بنده آگاه نیستند حمل بر شکایت روزگار و متاثر شدن
نفس تنگ نگیرند از امثال این حوادث کنند اما چون سخن را رو بصاحب دلانست و صاحب دل
آدم شناس و درست یافت می باشد نوشتن بر نانوشتن غالب آمد درین ایام چون پایه حکیم دانای
مصالح عباد و مدبر کارخانه کون و فساد که جانها فدای نامش باد بنده را بسعادت خودسری و یکتایی
سرافراز ساخته بنده روسه وظیفه بنده را زیاده از ما یحتاج زندگانی این فقیر دانسته بعنایت روزینه اترا
قطع کرده با آبروی گوشه نشینان صومعه توفیق قسم که اگر سعت عمر را در سجده شکر این موهبت عظمی
و عطیه کبری بسر آرم ابجمده شکر این التفات و عنایت برنیامده باشم با دلی از جبین گشاده تر این
داد و دهی را پذیرفته و بشارت شکوه که در دل نبود بجاروب رضا رفت ... برابر این توارث در کف باد شاهانه

پادشاه نامه چون شمع بسر گرمی فکر و شب بیداری افزوده الحال کشور آسودگی را ازین قطع باقطاع گرفت
و از اندیشه تغیر و تبدیل خار غبال نشست چون مکاتیب خلت اسالیب نایب مناب مکالمات در ارتباطی
را در مخاطبه دوستان جانی بزرگان عیب نشمرند و خرده بگیرند و بکرم بگذرانند عاقبت محمود و عافیت مسعود باد
طالب کلیم بمیرزا امینا نوشته این شوقنامه را در طلوع صبح جمعه سیوم شهر شعبان المعظم که دل و دماغ از فیض صبح خرمی
بموج حضرت شاهنشاهی چمن چمن شگفتگی داشت بخدمت بهار گلشن خاطر دوستان و سحاب کشت سوخته
فراق زدگان آینه رخسار صدق و صفا این کنج خانه مهر و دعا می نویسد که کمال شوق و دلبستگی این نیازمند را
بخود ازین جا قیاس کنند که دماغ پریشانی را که از سر شب باز اوقات صرف در ترطیب و ترتیب آن
کرده ام و از یوسف مصر شاه عزیز خط دلگشای کاکا پور در تعمیر این خرابه مدد طلبیده ام تا چنان شده
که رختهای او را بسته ام و شمع فکر در آن افروخته کنونش بسر نامه نویسی آورده ام با آنکه پیش ازین
بچند روز پارسال مکاتیب بتصدیع خدام داده بود والحال بغرار اشتیاق که با اظهار حاجت ندارد
چیزی مکنون خاطر نبود که پارسال مکتوبی باز بار خاطر کردم زندگانی من دیر و زود خدام رسید و التفات نامه
خدام رسانید بوی نوازش ثبات قدم ما بشام شمار رسیده با نجدام این دماغ تر ده بودیم که اگر بخت
جگر در نامه نیم شما بوی سوخته بشنوید چشم بد دور الحال از یکماه راه بوی شکست توبه می شنوید در آینه
خیال ظهوری شما جلوه گر بوده آید که گفته فرد چنان پر وز آئینه دیده زنگ ؛ که هم زنگ بود دیده هم بوی
زنگ ؛ اما شما معذورید شکست خاطر ما بشکست توبه تشبیه شده نزد شما مه بر هوشان هم شکستنیها
یک بو دارد بجان عزیزت که چنان گرفتارم که اگر تاب بتی بودم ثابت نمی بودم خبر از جای ندارم بیت
سوز داغ جگر بلبل باغ از من پرس ؛ دستی از دوری گل بر سر آتش دارم ؛ از سر شب تا صباح فکر نکرده
که قصیده خون جگر پیچ بیت بگوی و کمال اعتقاد بآن داشتی صبح که بر نکته سنجان بخوانی یکی ازین شیخ نظامی
ماخذ خواند و دیگری از امیر خسرو با آن سیاق سخن راند یکی گوید مولانا جامی نزدیک باین گفته و دیگری
گوید ماتقی ندشما ده تر رفت و لیکن از آن که این خطه را گرد آینده باشد ... زاده در شست
... بوی بر خیزد و خدام ... میرزا جلالا طلا در تحت الفاظش گهر بریزد و سید نکته سنجان میرزا ابراهیم

در وزن و قافیه اش سخن داشته باشد تا انصاف استادی ملاحیدر خصالی چه فتوی دهم احوال ما اینست

باقی حالات آنکه بعد از نماز و خورد و خواب اوقات صرف فکر میشود بتوفیق الهی و توجه دوستان از عقبات

دشوار گذار توحید و مناجات و نعت و معراج گذشته ایم در شاهراه کعبه مدح افتاده اگر قبول نوابی حاصل فکر

امشب را که در آمد مدح حضرتست با مطلع برساند — سخن بار از معراج پیغمبری؛ چو آمد بکف پایه برتری؛ همان

به که نگذارم این پایه را؛ به پستی نیالایم این پایه را؛ سخن تا نیفتد ز اوجی که داشت؛ بمدح شهنشاه بایدگماشت

سر سروران بادشاه جهان؛ باقبال ثانی صاحب قران؛ ببلندی اقبالش از اوج پیش؛ درستی

رائش بالهام خویش؛ فلاطون بشوری سرکه منش؛ ز فیض ازل یافته پرورش؛ چو تادیب

این چرخ کمره کند؛ نی نیزه در ناخن مه کند؛ تا حال سیصد بیت گفته شده چنانچه امید دارد است که چون

بدرگاه خلایق پناه برسد بزرگان بحیثیتش سری و خوردان لبی بجنبانند اما چون خالی از شاه بیت مدح

بادشاه بود بهار فیض آثار فرستاد انشاء الله درین دو روز که داستان مدح تمام شود مصحوب داکچوکیان میفرستد

و منتظر رد و قبول و اقسام و تمل و اعراض مصراع تا خود فلک از پرده چه آرد بیرون؛ می نشیند بمیرزا رستم نوشته

خرم نبود داشتم دل پر غم را؛ مهر تو حزین کرد دل خرم را؛ من تلخی عالم بتو خوش میکردم؛ با تلخی هجرت چکنم عالم را

فردی بی سروپا طالبا باین دست دل دسرد برگ چکند و چه سازد و از نیز از بیطلب واجب العرض کدام

بعرض پایه فتگان محفل فردوس شمایل نواب مستطاب خورشید احتجاب عالیان مآب رساند از ذوق

خاطر که چون کلفت نیز بهتر روز افزون است دم زدنیار از اوضاع پریشان و احوال نابسامان که در قالب

بطالت ریخته سخن گوید لباس عمر جان بشکنجه مجرای هیچ و شام زرین است و غنچه خاطر از اوان میزان

بهیست کلکاری ملون تا سر رشته ملازمت لازم عیبت از دوست رسته دفتر شادمانی را چون اوراق

گنجفه شیرازه گسسته و حریفان معاشر چون مهره گشاد در راه الحق نشسته سیدالطایفه میر هاشم

بوجود یگانه صحبت بیت الغیب چندین که دختر زر را منظور نداشته علیه و فائی وحق ناشناسی برخود بسته و

بتوبه کرده طلاق بنت العنب است و امن از صحبت او در چیده و در برهال چنین از حجلة الحقها الرسبزی

نهال شادمانی بیچیده مصراع تهی تصور باطل زهی خیال محال؛ و ازین ملال آنکه درین توبه ناصواب چون

چون خمای مصنف در بستی راسخ است امروز سر حد افراط و تفریط او بوجود این دو عزیز معدوم است و میر علی نقی همچنان در

زندان فراموشست احمد بیک خود عصای ترک را چون نی تنبا کوی میرزا محمد وزیر الملکی از دست نمیدهد پس صحبت چون

دست دهد ملاحیدر خصالی از زبان میرزا رستم بکلیم نوشته برادر سلسله شریف ملک الشعرا طالبا در خجسته ترین اوقات رسید

و غنچه خاطر مهر آگین را بوزید شگفتگی و ساغر دل محبت گزین را سرشار نشاط کرد و آنچه از شوق و اشتیاق خاطر در بی نی

امن و بی سامانی اوضاع و احوال و خدمت دوام صبح و شام و دیگر مقدمات مرقوم بود اگر بکیل قیاس و قسطاس عقل

سلیم میزان بلند آن انصاف سنج بر تمایند و بسنجند بغیر خدمت مدام شاید رجحان تمام ازین جانب بوده باشد دیگر

آنچه از توبه نا صواب سیدالطایفه میر هاشم نوشته بودند ازین چه غم این خود مقرر است که توبه از بهر شکستن است و اگر

درین مبالغه داشته باشد همان بت خود را بروی بخواند فرد — سبحق ما بهر آن عارف که بشناسد درست؛

واند ابری بیت چیوان توبه شکسته را؛ و اگر باین بت نرم نشود باین بیت که یکی از دوستان شما گفته اند و الهام سازند

فرد — ز عیب توبه میندیش ای خطر بشکن؛ عذر توبه بدست زود تر بشکن؛ و اگر باینها براه نیاید دختر زر را او زنقاب

شیشه جلی باو نمایند تا خود بخود شکسته شود چنانچه گفته اند مصراع — توبه گر سنگ بود شیشه می بشکندش؛

تا ازین شکستن خمای مصنف نیز از خود بدستی بر آید و از افراط و تفریط بر دو لب حد اعتدال برسد و الا از

معموری رو بخرابی خواهند نهاد و میر علی نقی را بگویند که کمینش ضامن حیات خود توان شد یا انهمه طول امل باید

داشت که ضامن غیری باید کرد و خدای تعالی کریم است که بمن یاد آوری دوستان از زندان فراموشی بر آید

احمد بیک را بگویند که عصای تنزک عصای موسی نیست که از دست نتوان انداخت که اگر چنین اژدهای شود

چون نی تنباکوی میرزا محمد وزیر الملکی که ید بیضا د خود رخته و از آتش دود و فراد عالمی را نابینا دارد زمان قصه کلیم

مالیه را بگویند که باد لمیک شهوت پرستی را چون عمر و بنقیل در جوش خواهد داشت و از دار وی بیهوشی عمر

دنیای غدر فروش کرد و منتریب است که کلباد دارد خواب غفلت بیهوشیت گرفته در شیون رسوائی بسته

و لای ساغر بی بسیری بر جبهه و صورتش می فشاند پیش از آنکه مقدمات رود هر از غفلت بر می باید آمد بهشیار

باید بود و الا خود پی بر آنچه پی ملامت دوستان عنقریب روزی باد در طلب جنت الیوم نوشته

ترتیب از عتبه بوستان آستان و مع اشان آنکه چون خامه سکین بجذب ملذذان صاحب تیکن آن جناب

معنوی شد وبالات جنون حکیم فرخی گوید — سر شکم ز خون جگر ارغوانی — رخ من ز اندوه برنگ معصفر اگر
لفظ عصفر را بمعنی دانه کسی بنظم آورده باشد یا در کتاب لغت بهم رسد اعلام فرمایند واگر در پادشاهنامه ازین قسم
الفاظ نادانسته بکار برده کارنامه خواهد بود — بحرف من بود انگشت اعتراض جهان — که کس بدیده روشن نمی‌نهد
فرود انگشت — حالت ارباب دانش در عصر ما اینست وای بر دیده ایشان گستاخی را ابهام معذورست مولانا عرفی
بشیخ فیضی نوشته معنی که نبیش طبیعت عصمت سرشت ارباب وفاق روا میدارند از طینت معیت گرای
ارباب نفاق صدورش بدیع می نماید بلکه ظن غالب آنست که موثرات عالم علوی که حامله لطف سوانح در نمود
اطفال حوادث حوصله قبول این نطفه بدیع الوجود نداشته باشند تیمر مایه نطفگی و تخمیر ماده طفولیت و تسهیل زادن
وتعین اسم خود احتمال چند است برهین اشتمالات و اغلوطه ممتنعات که عقل اول را الکن و نفس کلی را ابکم
دارد بنا برین مقدمات صدور این سانحه بدیعه متضمن یکی از سه وجه است اول ساده لوحی و لوح طبیعت رنگ آمیز
مانی وحاشیه صورتکده نگارخانه چینی چگونه ساده تواند بود دوم بدگمانی در حق دوستان یقینی واین خود مباد
که ثبوت لطف نفس حاجت بدلیل و برهان ندارد سیوم عداوت طالع بدشگون و خاصیت بخت واژگون
عرفی که سعادت مشتری را نحوست ذنب و درجه آفتاب را درجه شب میگرداند و شکل انتهی برجوی اندیشه ابر
امیال کن فیکون حکم صورت شیرین برلوح بی ستون دارد تفاوت اینست که این در نهایت حسن است
واین در غایت زشتی بنابرین خجالت بابی صورتیست در کشش ملازمان بی معنی — سه زمین بکیش مروت
خطاست تمجید من که اطلاع برین بخت واژگون داری — آثار نوادر رحمت واشفاق مانند ایثار جواهر
عرفی مشتاق از ننگ تباهی خنده باد حکیم عبد الحاذق بشیخ عبد العزیز جونپوری نوشته بجا طبائع
وجمال ضمایر را امروز آن فیض وحالت کجا است که شهوار دری یا گرانمایه گوهری که قابل آویزه گوش و
گردن عزیزانی که آفتاب درخشان وماه تابان در جنب انوار دل و شعاع باطن ایشان باختر مهره بازی
صحرانشینان همسری کند بروی کار آورد الحمد لله والمنة که درین آشوب آباد جهان که گرد بادهای حوادث همیشه
سایر ودایر است اکثر حادثه فنا تا امروز محفوظ است اما دل در دست من گم بستره وانگیخته جمیع دلها
پرست از شغلی خاطر پریشان و لحظه لحظه از درد دلی مجروحست یاری الله بر محل شکرست آن عزیز

آن عزیز رسیده باشند که در جاهای که مردم بپای فکر و طبیعت بپای خیال عبور نکنند فقیر پیش ازین دو سال سفری
جسمانی روداد ودران سرزمین جنگلهای معنی را آن قدر گرمی بخشید که مردم بخارا با آنهمه برودت نزدیک بود
که بسوزند شوق صحبت شما از بابت شوق معنی روز افزونست بنابران انتظار نامهای اتحاد بسیار می برد زیاده ازین
کشش کمتر دارند ملاعطائی را از نسبت معنی معارفت تامی دست داده که یاد مرا از جمله مظلمه‌های عظیم دانسته
مطلقا این طرف با آنهمه طول قامت که ماه نورد در تحت الارض می پسند نگاهی نمیکند میر سهیان بعزیز مصری نوشته
مفارقت عزیز مصر جو پور کنعانیان وصال الطلب در قحط سال صبر و شکیب الحان بس از ابیم دارد که وصول
پیمانهای نامجات و مکیال مراسلات را نگوی ازیر توده‌وار واقعه صحبت داشته فی الجمله بوئی از پیرهن بدن
مثالی که متخیل بحافظه سپرده بمشام جان برساند ... افسرده را بشراری گرمی بخشد
بحاذق عزیز و حکیم قدیر سوگند است که هیچ وقتی از اوقات شبانه روزی نمیگذرد که اوضاع و اطوار پسندیده ایشان
در مد نظر ذهنی آید تقیه ملازمت بالیکی است عظیم هر کتابی دلخواه دران حالت متعذر آن خانه که چند روز در آنجا
گذرانیده بوده شتر بنابر مصلحتها انهدام آن قرار یافته بود اما الحال ببرکت تمکن وقدم شریف که صورت
وبوی ایشان ازان منزل دریافته می شود نتوانستم که اراده سابق را بفعل آورم بلکه توجه در مرمت وصفای آن
شد بفضل الله بان اشاره حکیم با برپیاض خطاب شریف که گنجینه الیست واخروبه خورداعی قرة العین عبد العظیم
سلمه الله تعالی عنایت نموده اند اکثر اوقات عزیز رفیق شفیق است العاقبة بالخیر والرفاهیة مولانا عرفی بملا
ظهوری نوشته خجسته سالی که نسیم جامه عنبر بیز ماه کنعان و شمیم حله عنبر آمیز غلمان در رضوان بهوای دریوزه
عطر پیراهن دامنش سایر وزایر تر رسیده مانند سجاده طاعت ریا اندیشان صوامع تنه ویرد ولطافت
آرایش دوش رعونت عبار داشابه طوق عبودیت طاعت پیشگان معابد صدق وصفا طراز گردن
عزت وافتخار کرد ویرسمان الله این چه ترمم تماشای است که دوش و گردن معانقه دوستان از ملمس و آمیزش
ساعد سیمین و سینه بلورین حوری نژادان کشمیر و طراز مستغنی بسر ارد و تبارک الله این چه گستره رنگینی است
که آرزوی شایستگی تخم پرفشان دریافت بنگوری نرگس زار آهو چشمان هرات و شیراز می کارد —
این سال که در صحن صد تحریر است — آیات رعونت مانقسم است — تا چشم نکنی تماشا کشمیر کرد

صد رخنه بکار مردم کشمیر است ٭ رباعی این سال که داده صد کتان را التزام ٭ رنگ از رخ زرد من گرفته است تمام ٭
تا گونهٔ زعفران زروی لبست خاست ٭ در خنده زدن لب دهانست تمام رباعی این سال که یادگار
صد دوش و تن است ٭ آرایش دوش لعبتان دکن است ٭ بس نازک و یک بیک درست آمده است ٭
کوی لعبت پردهٔ تو پیرهن است ٭ آثار تو ادر رحمت اشفاق مانند ایثار جواهر دعا و عرض مشتاق ارزنگ
تباهی منتشره باد سواد مکتوب ملا ظهوری بشیخ فیضی در ماندهٔ دوری ظهوری بتوفیق عرض عبودیت خود را نزدیک
میداند و ازین توفیق بموافقت بخت و ساعدت روزگار امیدوار میگردد و در امیدواری بدلیل و برهان
ثابت و راسخ می باشد و دلیل آن و برهان اینکه اگر در معنی رخصتی نمی بود چه صورت میداشت که قلم بر سر این
رقم و زبان بپای این سخن آید مصراع در جواب او است این لبیک ما ٭ با مقیمان آستان از دور نزدیک
نشستن و بالیستادگان حضور غایبانه همدوش بودن نشان بخت بلند است و علامت طالع ارجمند با
نخجیر لاغر که بتربیت همت خود را ابر فتراک شاهسواری بندد و لب طایر شکسته بال که به پرواز توجه بلند کرد در دام
کعبه مراد کردد فرد گرچه خوردیم نسبتی است بزرگ ٭ ذرهٔ آفتاب تابانیم ٭ الحمد که تجلی محبت
در ستایش سویدای دل ظلمت زده بزبان آمده و به پرتو اعتقاد روشن گردیده که نسبت باین دو دلم حسانت
سعادت عرض جوهر ارادت مثال فرع اصل اخلاص مصراع همگی اخلاص پیش اقبال پیش ٭
اگر به نثر گوهر دعای نثار شده یا بنظم تحفه ثنای ایثار رفته عرض زیور اثر و رعایت سخن است و الا بی نیازی
آن برگزیده بی نیاز ظاهر است چو آفتاب در نفی عیب خفاش طبیعی است و اشارت منیر صاحب
بصیرت است اگر تو فیر در دعوی این غبن که معامله دیده با کحل الجواهر خاک آن درگاه دیر تر بهم رسیده زودتر از
بصیرت طرقی متوان نیست زبی حسرات و زبان ناله این درد و نفس آه این ملال که است بتصور آینده
از تاسف گذشته جانی برده می شود الحال عزم خود بدلیل تصمیم در اثبات مجال تاخیر است و اراده
بزور بازوی شوق برزانوی گسیختن زنجیر تقدیر رباعی خوش آنکه نکه پرده سرای تو شود ٭ در منزل
دل جای تو جای تو شود ٭ دامان نقاب جلوه رحم کنند ٭ هر چیز بجز تو رهنمای تو شود رباعی از شعله
امید مشعل زده ایم ٭ چون شیشه به سنگ ریشه حنظل زده ایم ٭ در آرزوی آینهٔ دیداری ٭ در دیده هزار دیده

هزار دیده چو قندیل زده ایم ٭ بازن نوی غزلی بر صفحه حسب حال مرقوم میگردد مامول از تلطف اثر پرتو سعادتش بروزگار
مهجوران برساد غزل از دم تیغ نگهش بلبل صد دمیم ٭ سرمه حیرت که بچشم دو بهم بدهیم ٭ از دوش جلوه
آه براه افکنیم ٭ در خلش غمزهٔ خون بچکیدن دهیم ٭ بند نقابی کشیم تیغ و ترنج آوریم ٭ یوسف و یعقوب را
کف به بریدن دهیم ٭ از خس و خار رهی جیب گلستان کنیم ٭ برگ گل و لاله را نوک خلیدن دهیم ٭ گوشه دامان
آه مانه ستر کوه صنعت ٭ اشک سبک کام را پای دویدن دهیم ٭ فرق مشبر دیم پیش زخم نمکهد است دست
در پس زانوی حیث لب بگزیدن دهیم ٭ کنگر ایوان وصل گرچه ندارد کمند ٭ ناله شبگیر را تا برسیدن دهیم
بهر تماشای حسن بیرره شاهین عشق ٭ فاخته عقل را بال پریدن دهیم ٭ تو به پرهیز را گر دهد شکستن در دست
محضر ناموس را زیب دریدن دهیم ٭ آه و نزدیک لب حرف کسی در دست ٭ گر بن هر موی را گوش شنیدن
دهیم ٭ محمل دل در حرم پای بدامن کشید ٭ بختی امید را سر بچریدن دهیم ٭ بخت ظهوری بجد دامن دولت
گرفت ٭ بازوی اقبال را زور کشیدن دهیم سبب آنکه این قطرهٔ بی آب و ذرهٔ بی تاب خورشید دریا
و چرخ آفتاب منیر نظر رافت مظهر الطاف الهی و مورد اعطاف بادشاهی حضرت افادت و افاضت
پناه حقایق و معارف آگاه ملک الشعراء ابوالفیض شیخ فیضی مد ظله العالی است که بلمعه طور افاضتش چراغ علم
روشن است و به رشحه بحر افادتش ریاض خرد خرم و زمین شکر نعمت تربیتش بهر دو مه اداء سخن بهر دو کان
واجب و حق حک و اصلاحش بر دیباچه کلام عدیم النسیان ثابت باب چشمه خامه تیره روزی از دیر
بخت سخن شکسته دبستان و دامن نامه خاک بی رونقی از چهره قدر برفته شاهین الفاظ معنی شکار را بال افروختش
سیمرغ احتشام و تذرو نکته رنگین کلامان در قفس رنگین انفاسش طاوس خرام بعراقی بصیرتش نوع کامل
ناقص عیاران در بوتهٔ گداز و مینای تیز آتش پای معانی کو به خردان بقدر کلیم الفاظ دراز در زبان کلک دستش
مولدش نکته هند و یونانی و در مجلس رمز زبان دانیش خراسانی جاهل هندوستانی از لطافت و طراوت
کلام معجز نظامش خواندن جوهر لطافت و شنیدن موجه رطوبت برآورده نثری چون نظم ثریا ذی رتبه
و نظمی چون کواکب مرصود شمرده نظم گشته از رتبهٔ فکر او آسمان پایه تمام سخن ٭ لالهٔ طبعش از
طراوت لبست ٭ آب در رنگ ارغوان سخن ٭ آفتابی نگردی از رایش ٭ ماهتابی شد گلستان سخن

سیل که بسیط انوار الهی است که دستها و جبهای عنبر نیران شده چنانچه تمام دریاها و سیلها را بمحیط میل است
جمیع بمثابه همان طور بازگشت باو [illegible] بر این حالت نماز برای باز نمودن مرتبه این حالت است با آنکه انجلا [illegible]
ضمیر مکتوب الیه بمرتبه متحقق است که مکنونات بواطن را چون کواکب افلاک در نظر داشته باشد پس در تمیز بهر چه
نویسد از جمله تحصیل حاصل خواهد بود زیاده ازین افشاء و راز درآن محرمان بارگاه محبت ممنوع است العاقبه
بالخیر والرفاهیه **ایضاً الیه** لطیف ترین عبارتی که ادا و معانی الضمیر مشتاقان اهلیت نماید در دستگاه
آفرینش قدم فرسای کلک معجز رقم شده پس دران وادی هرچه نویسد بر غبار نامه خورشید انعکاس
از سواد تکلف و تصنع نقابی که تار و پودش از انفعال و خجالتست خواهد انداخت عزیز من در نامه محبت اساس
که بنا بر چهار دیوار دوستی بر دو شاهد عدل نه درین پنج شش روز مسرت افزای دل غم اندود گردید فقیر از ارشاد و
تا امروز در کتابت مسجوب سرهان طریق بملازمت [illegible] داشته با آنکه قلمی که فقیر باو کتابت میکنم در زمینی که اتحاد
قلبین واقع شده رسته اما در تحریر محبت نامه که بجهت شما بلیه نوشت سرلیقرار [illegible] خواهش بیزار از
کرشمای سرعت قلم درین وادی بر فقیر سبقت توانید نمود الحمدلله که بجهتا رتبه مرتبه بجای رسیده که اقرار [illegible]
حلان میدان تمانزه والسلام علی من اتبع الهدی **ایضاً الیه** لفظ غفلت و تغافل که دران نوشته مرقوم شده بود
عمدا بوده چه محبت و دوستی قدردانی بسیط پرده نشینان استار غیب اند و جمهور انام واکثر اهل عالم نامحرم این مخدرات
بواطن لهذا این حجاب نشینان عفاف دوست را در هجوم بازار محشر خواستن آوردن از پاس ناموس دور نمود
و بگمان اینکه **مصراع** می شناسم شاه را در هر لباس [illegible] محبت را در پرده غفلت و خواهش را در لباس
تغافل ادا نمود ای عزیز من راه یافتهای معانی و محرمان سرادق لفظ دل را نظر بر گفتار و تحریر نیست از نکته
دفتری میخوانند و از هر جواب افسانه تعبیر کنند اگر از هر لفظ عامان معنی لغوی صوری استنباط شود پس عالمی را بر سر
حرف با همدیگر معرکه جنگ و مصاف جدال باید آراست بجهتها و دوستیهای صرف را بر دریا پس حرف
و نا امیدی منزوی باید شد و بیت الاسرار را که کمتر از بیت المعمور نیست بتاراج نااهلی باید داد درین وادی
خواستمی که طومارها تعلیم آورم اما باز ازان اندیشیدم که مبادا این الفاظ و معانی هم در رنگ آن کلمه غلط نما مفهوم
شود و مرا از برای تبع آن هنیه ها بار قسم نامها باید ترتیب داد بهر تقدیر لفظ تغافل از برای من کارها کرد که [illegible]

که هر کرد فرقهای محبت می کرد یکی ازانجمله آنکه شما را بر سر این آورد که بنگاه [illegible] را اکرام یاد فرمود و متوجه
تحریر نامه دوستی باید شد الحمدلله که فعل حکیم متضمن حکمتها است [illegible] از ان کلمه تغافل بر تقدیری که بمعنی غفلت باشد
آرزو دارم و یقین که الال شما هم ملول نخواهید شد بخدا سوگند است که مطالعه کتابت شما شما را این بطرز دیگر نماید
و مرآت شناسائی را از عالم دیگر روشنگری نمود والسلام **ایضاً الیه** انزوا و خمول و گوشه نشینی و کم نامی و فرصت
از دنیا و عزلت از خلایق و تجرد و تفقص آزادی باطن و جمعیت دل و آسودگی روان و توجه بمبدا بر آن ذات لطیف
مبارک باد شوق صحبت شما بجز فیض محبت شما از کم و بیش و کیف و کم بیرون است دران وادی هرچه نوشته
شود باعث خجلت و انفعال خواهد بود آن گفتگوی دوستانه که بسیادت پناه میر عبدالله در وادی ملازمان
بزبان آمده بود از عالم خوابی بود که تعبیرش باز رعایت شیخ دوری ظاهر و باطن ملازمان بود و گرنه چه گنجایش
دارد که از زبان سکوت پرور دم حرفی که باعث گمان شوریدگی عزیزانی که بر صراط مستقیم بی تعلقی و
آزردگی استقامت داشته باشد ظهور یابد امید موفق عزیز این نشاه قدسی در هر توفیق یافته که دیده
نمیشود نزدیک است که خاک قدم او را در دیده معنی و چشم جهان بین نجم الجبل کحل الجواهر و سرمه [illegible] داشته
جاده و صفای بیچون شاه ضمایر است که هیچ ساعتی از ساعات شما روزی عمر من نگذشته که [illegible]
که در تمنی و خواهش این مطلب علیا بوده و هست انشاءالله که بمن توجه عزیزان باحسن وجه ازدی باد
این مطالب محض از برای اطمینان قلب سره شما حسب الاشاره تحریر می یابد و گرنه نزاریابی است از ان گوش
گویاتر و گوششی است از زبان شنواتر نه از زبان حرفی میگویم و نه از گوش سخنی می شنوم اگر عیار فقیر بطالبش
حال ایکس کرفته [illegible] این منع در دل هم خطور نمیکرد چه جای آنکه بزبان آید یا بر قلم گذرد والسلام
ایضاً باخوند ملا یوسف قرابا عی نوشته ایزد جل ذکره ذات برگزیده اعلم الایام زبدة الشهور والاعوام قدوة
الفاضلین رئیس المحققین کاشف اسرار المتقدمین والمتاخرین ظهیر الاسلام والمسلمین علامة الدوران
آخوند ملا یوسف ادام میامن ایابه و حصل جوامع مرامه را مصدر خصوصیات ناشناسی و ارادت بحق الحق
داخل آخوند جیو سلامت شوق ملازمت گرامی بجو کمالات نفسانی و روحانی آن منبع العلوم معدوم الکنیه
است الحمدلله والمنة که ودیعت اخلاص و امانت عقیده تمدی موروثی و کسبی را از جسیم [illegible]

پس بیان اولی که بکلیه دل شکوه طلب را ابرام جبر تسلی نموده بفارسی نوح اکتفا نموده در اداء مقصود گوشد
ای افلاطون ارسطو نواز اول از آن سر اسرار نامه که جبین جبران دلبستان خرد کالوحی من السماء منزل شده بود
در بی تفهیم ما حصلش نفس ناطقه که در جولانگاه توسن شهوار است بعد از طی مراحل بی اقصا سر و دست شکسته
برگشت الکنون از کمال ترس دم کز آن نیز شیوه فرزدان است عریضه می نگارد عیاذا بالله اگر جوابش مثل
جواب عریضه دیگر مرقوم شود العاقبة بالخیر والرفاهیة **ایضاً بشیخ احمد نوشته** گمان بود که غلام شیخ بنابی
باز بر جمعیت قهقری بولس مالوف تشریف فرموده اند اما الحال از بعض نوشتجات چنین مفهوم شد
که هنوز بدولت و سعادت در دار الخلافه ذاکره سایر و دایر اند خواص اشیا درین جزو زمان بمرتبه ضعیف
وبی اثر شده اند که اگر صد کوه مقناطیس را در مقابل سوزنی نهند و هزاران لیل بار کهربا را در برابر خسی آورند
گمان جذب و انجذاب در هیچ کدام تصور نتوان کرد پس برین تقدیر اگر جاذبه ما شما را از اگره بپیرا پور
نتوان آورد عجبی نیست یاری صحبت برادر گرامی را دولت بی انتزاع و نعمتی لا انقطاع دانسته از توالی
نوایب زمان و تصادم حوادث دوران که اکثری از اعاظم برایا و کافه خلایق با آن گرفتار و بر کنار بوده از تو
دای که عبارت از نوکری و عمل روز کار باشد خصوصا در وقتی که درس ستون را بواسطه تعمق موانع
قضا و قدر کذر اسنده باشد دا انحنا قامت و بیاض لحیه و فرسودگی قوای ظاهر و باطن را برأی العین مشاهده نموده
باشد مطلقا گریزان و متنفر باشد که اختیار آن نسبت بحال این کس آنجنان سم قاتل است که تریاق
هنوز پس مرگ اعظم است علی الخصوص اورا العاقبة بالخیر والرفاهیة **ایضاً الیه** هر که بیمار عشق را
عشق است معانی و الفاظی که ارباب شوق با هم در تصور و تلفظ در هم تنهایی در از مفارقت در آورده باشند
دیادر آرند ما را بیان معانی و الفاظ در شان خود گویا و دانا و دانا دانا دانا که لعبه المشرقین را در صد بکر نور دیده
بجوار شما آمده ایم مع هذا نه کتابتی می نویسید و نه پیغامی میفرستید و نه خود می آیید انتهی را بجز آنکه لازمه
بس سمین شما را دریافته باشد پیش خود چه جواب گوییم پیش برادر گرامی بواسطه گرفتن چند بیگه
زمین همچو قلم لب رسیده دید و اینجا از برای تسخیر آقلیم تقدس و اهلاک عالم شود بپای مرکب هم کز آن
آدم تماز شماست نمی آید اما بمقتضای آیه کریمه کل حزب بما لدیهم فرحون بهر چه دارید و بهر طور هستید خورسند

تزاحمی

تجرّد

۴۲

خورسندید و منتهای المطلب همانا امید است که با عالم بالا هم می توان کرد تا کی عینک بنا ده عالم تحت الثری
را توان دید عجب است که گردن پیش او برده نیامده بعالم فنا الحنان چسپیده که عالم تقادرا برابر ده خراب
خود هم نمیدانی مجمل کلام بپای هست می باید برخاست و سخنان برتر نامه قطاع الطریقانه خویشان وطن دوست
را که شیاطین عالم ترقی داده چند شنیده بهچو باد صبا بر رفتار در آمده خود را بجز گلستان خلوت بلند رسانیده
گلهای رشک فردوس باید برچید حقا که اگر در راه این مطلب علیا کسی بمیرد هم چه سعادتیست دگر کدام دولت برابر
این باشد که منازل فردوسی و حجرهای بهشتی و قصرهای جنتی را از برای صاحب این حالت می آرایند باید چه بود
حق سبحانه کردار موافق گفتار کناد بمنه و فضله العاقبة بالخیر والرفاهیة **بمرزا باد کار حسین نوشته** یکتا گوهر دریای
اهلیت و مردمی شهسوار فارس مضمار خوبی و محبوبی بهین منشور دیوانگاه بوسه واصطفا مبین طغرای پیشگاه خلت
وارتضا میر ارزغالی مثین میرزا یاد کار حسین همواره بر مسند صفات ملکی متمکن باد منشور دوستی و سجل محبت و وداد مرتب
افزای خاطر محبت سرای گردید محبتی که کشتنی از اظهار است از فرط طوفان بجائی رسیده که بر خورشید تابنده در
اشتمال گردیده سبقت میجوید از لطافت های که کنده پای دو نودار می کاغذ تنگ میدان المراسله که خیاز است
من بعد صفحه دل را که آیینه مرآیای ضمیر محبان است در مد نظر داشته آیات شوق و آرزومندی و نکات خواهش
و دردمندی تا زمان ملاقات که انشاء الله قریب از منه والسر طرق میسر باد مطالعه می فرموده باشند
العاقبة بالخیر والرفاهیة **ایضاً بنوازی نوشته** نجات از اشغال دنیوی که مقدمة الجیش نجات اخروی است
چون بی سعی حاصل است اگر شکرانه آن سعی در مرضیات الهی بیشتر بکار رود هانا در طوفان محشر سفینه نجات بود
مر روح را چه جسد که روح از ضرر طوفان و انقطاع سفینه بطریق ظاهر بی نیاز است اما در عرصه حایکدار قیامت
که جاها از هول های جرمای متعری و طالب پناهی خواهند بود اگر عمل صالحی درین نشأه از این کس سر برزده
در آن آشوبگاه همان طوری که در تلاطم امواج سفینه بکار غریق آید بحیل که باعث رهائی و سبب خلاص تواند شد
و امثال بر دلهای آگاه از آن ظاهر تر است که بزبان قلم گذرد چون راه سخن باز از دل برین بنیاد افتاد
ناچار بر همان نمط باختتام رسانید دگر نه راقم این افسانه را که مست خواب غفلت و غریق دریای بی توفیق
دستگیر دان بادیه ناکامی است چه یارا که مصدر تحریر این جنس سخن گردد علی الخصوص وقتی که مخاطب مکتوب الیه

منفقی که از صفای طویت وجودت گرد از حیز ملایک ملا اعلی باشد خود چه گنجایش داشته باشد الله لسه که سود و درد

دراز بنجارا که از شب وعده جانان درازتر بود یا بسبیل الوجوه واین طرق بآخر رسید و خدمات مرجوعه موافق اراده او بنیاد

دولت قاهره سرانجام یافت العاقبه بالخیر والرفاهیه **ایضا** الحمد لله والمنة که نخشی تقدیر عبارتی که

انبار دوستی ولیای محبت بپرورد نمایه از بود و جود بر زبان قلم شیاورده و کرنه صحایف افلاک و اوراق لیل و نهار

از نقوش قلم آفاق کرد عالم نوردمن بسیه عنوان تر از نامه مجرمان و ظلمت اندود تر از زلف سمن بران

می بود و شکر دیگر آنکه مزاج شریف که نزاکتش نه از امهات سفلی بل از آباء علویست از انحراف عارضی

بصحت اصلی مبدل شد و این مژده دل بیمار مرا که ناشی از کوفت ایشان بود باعث شفا تمام کردید شوق صحبت

کثیر الراحت را یاد کرمحامدی که زبانی بی اختیاری لازم آن ذات ملکی صفاتست هر قدر که درین رقیمه الوداد

درج نماید یکی از هزار و اندکی از بسیار تراهم بحواسید که حق سبحانه بدیدار فرخنده آثار که همین آرزوی مشتاقانست

است باسبر وجوه واین طرق بزودی برساند زیاده چه نویسد العاقبه بالخیر والرفاهیه **ایضا** همچو نیکوان

ازل و مسودان دول داد اختیار دنیای دنی اگر چه مطلب اصلی استرضای دل خاکساران درگاه

غنی بودی هرگز بار گرانمایه موهوم را برین دکان کاسد و بازار پر چاسه دنیا نکشودندی علی الخصوص ذات

والای تحاطب محبت که شمع انجمن دولت و اقبال و نور ستاره اهلیت و افضالست همت و فطرت

خداداد او بلندتر از آنست که چشم تماشائی را بجز جمال هر کوینین بکشاید **قاضی افضل تبریزی نوشته**

هنوز آدم خاکی دم از عدم میزد که در بوادی عشقت دلم قدم میزد بمقتضای الارواح جنود مجنده من بی هیچ

که بی منت مردم دیده و توسط عبارات شوریده رابطه وداد و قاعده اتحاد با حضرت فلانی موکد و مستحکم بود

و دل بی غل از هاتف غیبی نداء دیدیم و بجویم شنوده امیدواری بعنایات حضرت باری جل شانه

چنانست که اسباب ادراک سعادت لقا برو فق مدعا معد و مهیا کردد **ایضا له** هرچند پر دیده

هجران کشیده رشحه جمال روز افزون و مطالعه غره غراء همایون دست نداده اما جان محنت کشیده

و دل محبت ورزیده در جمعیت آباد عرصه ملکوت و وحدت سرای عالم لاهوت دم موافقت و وداد

ولاف موافقت و اتحاد میزند و چه توجه بقبله نیاز آورده از کریم بنده نواز سعادت اعزاز شرف لقا

شرف لقا آن سرفراز استدعا می نماید **لااوری** پیوسته چمن بلاغت و انجمن فصاحت بوجود فایض الجود آن

قدوه دودمان سخنوری و منتخب دیوان فصاحت و بلاغت گستری آراسته باد کلهای اعجاز نما که بدست تفکر از گلستان

قدس و بوستان انس چیده چون گلدسته جمال نازنینان با صد هزار طراوت و نزاهت بر هم بسته بودند چون

مژده وصال وارد گردید مشام روح را گنجینه فتوح گردانید و غنچهای الفاظش چون بدیده تامل و تفکر تماشا کردم

علم عالم معانی بکردیدم از رنگ و بوی رعنائی و لطافت نقاب بر عارض بسته و در حجله عصمت نشسته نفس ناطقه

که حقیقت شناس حقایق کونی و الهی است چون از روزنهای حواس اقتباس انوار خورشید آثارش

نمود خود را چون نوح در دریای او را کشش سرگردان دید **ع** آفرین بر باغبانی کین چمن را آب داد

دایما از ابر رحمت این چمن شاداب باد حقا که از در دولت لطیفه غیبی او صحیفه مقدس لاریبی چون از سمت

بر سمت و نشاط برنشاط افزود که زبان قلم از تقریر آن چون قلم زبان بعجز معترف است در عالی مجلس نواب که

و اکابر شعرا و اعاظم فصحا است بطرزی که لایق شرب دوستی باشد خوانده شد همگی مورد هزار تحسین و

آفرین کردید **ع** کالا چو نیک باشد با خر زیان نه بیند صاحب متاع یوسف دایم عزیز باشد

چون مکرر بجا نامه و بجای مغز نگردیده بود و بغایت الغایت خاطر آزرده بود چون قافله یوسف رسید کلفت

از مصر دل رخت بکسو کشید ترقب از مکرمت جبلی آنست که همیشه همین شیوه منظور داشته مسامع دوستان را

از نتایج طبع و قاد محظوظ و بهره مند کردانند **حکیم همام بشیخ فیضی نوشته** عنایت نامجات دستان قدیم را

دلسوزانه و مهربانانه یکی از پی دیگری میرسد موجب نیاد کی حسن عقیدت میکردد الحمد لله که هنوز آثار مهر و محبت

در آب و هوای هندوستان سکونت پذیر شد **ع** تخت کسری کل شد و تاج مرصع خاک خورد

نام عاشق مهجنان بر سر هر در و دیوار هست **سوده مکتوب شیخ مبارک بشیخ فیضی** بعد از دعا بلقا را ایمان کامل که

اصل اجل نعم الهی و سرمایه سعادت نامتناهی است بر ضمیر فیض پذیر فرزندی دلبندی سعادتمندی قرة

عینی ثمره فوادی شیخ ابوالفیض فیضی ابده الله بالفیض الابدی والفضل السرمدی مخفی نماند که زمانه بواسطه

شومی علمای بی دیانت و فقهای بی رطانت فلانی بنهایت بیجا کرده حضرت حجة الاسلام امام غزالی

قدس سره فرموده آن کسانی که راه دین را روان می ساختند این راه را میزنند چگونه درین راه توان رفت

شیخ اوحدی که یکی از بزرگان دین است در حلم جم مبنیز ماید ـه روح قرآن بر آسمان بردند ؛ نقد تحقیق از میان
بردند از حقیقت بویست کوری چند ؛ مصحفی مانده و کهنه کوری چند ؛ ترکان ناخوانده و سپاهیان ساده لوح بمهابت
ازین جماعه بهترند یکی بزور چاپلوسی وخاکبوسی افغانان شیخ الاسلام لقب یافته ودیگری بواسطه غلط نمائی وخود ستائی
صدر الکرام گشته بواسطه تعصب وجاه دنیوی فتوی بر قتل سید مینهند وافغانان بی ایمانی که سب نبی کرده قتل او را
نامشروع میدانند سبحان الله سبحان الله این چه اسلام است ـه این زاهدان که دعوی اسلام میکنند ؛ اسلام
را برای چه بدنام میکنند ؛ زنهار صد هزار زنهار که از حیله ومکر اینها ایمن مباشید که بی باکتر ازینها کسی نیست حق سبحانه
از شر این نوع هوا پرستان شما را وسایر مومنان را و ایمان خود محفوظ دارد و سایه التفات حضرت ظل الهی خلد الله ابدا
بر شما وسایر حق پرستان مخلد و ممدود دارد بعزة وجوده وکماله کرمه مکرر شنیده شد که فرزند ارجمند اعز ارشد
افضل شیخ ابو الفضل که از زمین زمان الصبر نشان بندگان حضرت ظل الهی خلده بلکه علوم عقلی ونقلی پیش فقیر
خوانده وابواب انواع علوم ومعارف برو مفتوح شده در مجلس اقدس اشرف حضرت ظل الهی خلده وقته با این
سپید ریشان سیاه دل وهوا پرستان بی حاصل مباحثه میکند وادب نماید چون بی کسی برد و برادر وکثرت
هجوم حساد در نظر می آید بسیار بسیار دلگیری دست میدهد که مبادا این جماعه حیله ور در مقام مرافعت باو شوند
و رفته رفته ضرر کنند آن الفرزند باید که برادر اعز خود را نصیحت نماید که سکوت اختیار نمودن فرض وقت است وانچه خاطر را
تسلی می بخشد آنست که بندگان حضرت خلافت پناهی ظل الهی بنور ولایت خاص آن جماعه را دریافته اند
وتعصب وبی دیانتی اینها را دانسته اند الحمد لله علی ذلک حق سبحانه ظل دولت و اقبال آن حضرت را مستدام
دارد و آنکه نوشته اند که شنیده شد که یکی از ناگوریان در مجلس بعض کشان نام والده سیده فقیر را با آت
برده اند او را بغضب خدا ورسول او صلی الله علیه وسلم سپرده اند فرزند ارجمند از نسب لاف زدن و استخوان
پدران فروختن است وافتخار بکمال غیر کردن نشان کودنی است ـه بنده عشق شو وترک نسب کن جامی
که درین راه فلان ابن فلان چیزی نیست ؛ ـه ای تو نادان ز نام بند پدر باش ؛ پدر بکذار فرزند هنر باش
چو دود از روشنی نبود نشانمند ؛ چه حاصل زانکه آتش راست فرزند ؛ پسر حضرت نوح کافر گشته و حضرت
ابراهیم از کافر تراشی بوجود آمده ـه گرد تمام پدر چه میکردی ؛ پدر خویش باش گر مردی ؛

گر مردی ؛ فقیر مبارک بن خضر بن رکن الدین بن عبید الله بن موسی بن محمد یوسف بن عبد القیوم بن عبد الله القریشی
است و این شیخ موسی و پدرانش از عرب بودند و در یمن سکونت داشتند و این شیخ موسی سیر عالم بسیار
کرده بود آخر باراده الهی در ولایت سند در قصبه ریل آمده متوطن شد و در همانجا متاهل شده بدرویشی و فقر وزهد
وصلاح آراسته بود و همین روش در فرزندان او بود تا والدم شیخ خضر با والده ام از ولایت سند بر آمده در ناگور
آمده در جوار حضرت سلطان التارکین متوطن شده بود و فقیر در ناگور در جوار شیخ منور پدر شیخ نظام ناگوری متولد
شده فقیر چار بودم که والدم بجهه آوردن بعض اقربا بسند رفته بود و مادرم را در خانه شیخ منور مذکور گذاشته بود والدم
بقضیه الهی بسند رفته وفات یافت و مادرم بیکس و تنها وغریب در خانه مردم اجنبی و شهر بی مالوف مانده
بنامرادی وبیکسی ومسکینی قوت می بود و مرا می پرورد و در تعلیم من سعی بلیغ می نمود حق سبحانه بر بیکسی ویتیمی وغریبی
من نظرات الطاف عنایت خود انداخته فقیر را رشدی عظیم وطبع سلیم و ذهنی مستقیم حفظ نمود و در چهارده سالگی
علوم متداوله فقیر موهوب شد و شهزادهای جاهل حد تمام می بردند و درین میان یکبار در عورات گفت وگوی شد
مادرم رحلت کردند مادرم که ریگستان بخانه مغفور سید السادات الکلام شیخ عبد الرزاق قادری چشتی
بغدادی که از اولاد حضرت غوث ربانی سید عبد القادر جیلانی قدس سره بودند که دران وقت کلان تر
آن شهر بودند و در علم وتقوی وخداجوئی بی نظیر بودند و به پدرم شیخ خضر عنایت وشفقت بسیار بسیار
داشتند رفته دادخواهی کرد و همچنین بخدام شیخ یوسف سندی که سیر حوالی تسلیم کرده صحبت داشته
چ کند راده بود و بر احوال پدران ما اطلاع داشت رفته مظلومی خود را گفت اینها آن جماعه بی اندام را
طلب فرمودند که شما چرا این سیده زاده بیکس غریب را لت کرده اید اینها در جواب گفتند که زن شیخ خضر
خانه زاد وخدمتگار ماست و شیخ خضر بزنی او را نداده بودیم و او بوالدات و همشیره های ما دشنام میداد ما هم او را لت
کردیم اگرچه آن شهزادهای جاهل بواسطه خلاصی خود تهمتی در معرکه کرده بودند اما چون خدام عالی مقام که اسامی شریف
ایشان در متن مذکور شده از احوال پدر ومادرم اطلاع داشتند آن جمله جهال بی اندام را بانتها رسانیدند
و شاد تنبا کردند بعد ازان فقیر با والده در جوار جناب سید یحیی مذکور می بودیم بعد ازان والده ام برحمت حق پیوست
و آن پیشه بزرگوار مذکور ازین عالم رخت اقامت بستند و بنیاد حادثه ما از سر نو شد و هجر او در سودای سافت

دیگران منظومات اشتیاق نگارش پذیرد مقالات التیام کند ارشش گیرد ~ فغان کز کار سوز نیست پیشه

بستم که تازه هم‌دم جمله بود دیدار سفر ~ مقصود سفر که شیان یار غار در سفر است ~ تو بخت کنب مسفردان و کلام کار سفر

میان محمد نور الله جیو بوزیری نوشته اند گلشن آمال و امانی و حدیقهٔ مسرت و کامرانی ذات بابرکات مخدوم جامع العلوم

خلاصهٔ خاندان بزرگی نقاوهٔ دودمان والاگهری عالم معالم آن شاهین کشاف غوامض صحیحین مجموعهٔ مکارم اخلاق بسط

مواهب خلاق ~ عارج معارج مجد یوسف ثانی عهد مخزن اسرار الهی ~ مطلع انوار فیض نامتناهی بحر الحقایق کنز الدقایق

جوهر خایق و گوهر لایق مشکوة مصباح هدایت موضح توضیح درایت معدن جواهر فضایل جار کانه مرجع اکابر فرید فضل

زمانه عین العلم سراپا علم سالک مسالک هدایه واقف مواقف نهایه سیدی سندی عضدی آنکه نام نامیش تحفة الاحرار

این حقیقت چکنم زنگار گون است و ذکر سامیش سبحة الابرار این گلستان ربع مسکون و بوستان بوقلمون همواره

برشحات مطر سطیر فیض و موهبت الهی شادی مستغنی سرسبز و خرم باد مطالعه روضة الاحباب صحیفهٔ شریفه و مفرح القلوب

نمیقهٔ منیفه که عیار دانش و معیار بینش اهل آفرینش تواند بود در هنگامیکه مجمع البحرین دو دیده رو گشیده

بغی در زیده می‌خواست که کشف محجوبات دل عقابه منزل نماید کارنهها برزخ لا یبغیان نمود درین دیار

بی بهری که مالک بلند و پستی در کار خانهٔ هستی غیر از طلاسم محبت و دوست پرستی مجنون شانی و لبوب وافی

نیافریده زاد المسافرین نامه مجمع الکرام و مزاح الارواح گلدستهٔ مکتوب مشکین شمامه شفا بخش علیلان فراق

و معلولان اشتیاق گردید قصهٔ گلوسوز شوق بزنگ سرگذشت لیلی مجنون و محمود ایاز سراپا سوز و گداز است

و مفتاح حل معمای این نزهة الارواح در دست قلم نکته پرداز حواله بر دهوان بسبب ملازمت نمودن بلک

در تذکره این نسخهٔ جامع الرموز خاموش بودن مزه دارد ~ شرح دردی کشیدن ز قانون دور تر باشد

حدیث شوق آن بهتر که اندک مختصر باشد ~ و ماه در کشش نفحات و مثنوی الانس سطر و محفل اخلاص

بلمعات مصابیح قدس منور باد و ایضاً له ذکر نام شریف تو منطق شیرین است ~ بیاد گلشن طبع

تو طبع من رنگین است ~ کلی و جزئی احوال محبت مآل مطابق آرزوی دوستان باد و اشکال صوری

دیگری خواهش همواره بر مراد دل فیض منزل بوده بحد تناقض نرساد التزام یادگاری محبان حقیقی خاصه

بران خلاصهٔ دودمان شرافت از جمله موجبات فریدالنفس محبت که جوهر بست شریف بذات

شریف نیرات فایض البرکات کلیه آنکه امروز درین چار بازار ترکیب عنصری هنگامهٔ بجام و نامه بوجود و سلام سود گرم است

چرا جا باشد که دوست من بعد تن ردی و سراپا آزرم است تغافل از آن سرمایهٔ جمعیت و آرام قضیه ایست که حکم

بتصدیق آن نتوان نمود بلی طریق مودت نه آن راهیست که بپای خوابیده توان پیمود در آیینهٔ دل محبت منزل که

علی الدوام عکس پذیر صور خیالات و اوهام است غیر از شاهد شوق جلوه گر نمیگردد و دنبال تصور بجز از تمر اخلاص

بار در نمیشود اگرچه اتفاق اهل علم بر آن است که بیان هیه عشق و ماهیهٔ شوق بیرون از حد قیاس است

اما در اصطلاح محبان نکته ازین کتابست مهمل که اشتق خارج از قیاس است محبت است که بر شرف نوع انسان

برهانیست مبرهن عشق است که بر امتیاز بنی آدم دلالتی است روشن استغفر الله چه گفتم و کی رقم اظهار محبت

نه شان زبان قلم و قلم زبان است و بیان معانی مقدم و تمانی عشق لاابالی نه احسان گفتار را با کردار چه نسبت

و اظهار را بخموشی چه مناسبت سایهٔ عشق است که فصل قضایا و قطع احکام ذاتی و عرضی نتیجه شرط

یک سلب اوست محک محبت است که نقد دو جهان و خالص این و آن مغشوش و قلب او نیز رسم

رسل و رسایل که موضوع سلف خجسته شمایلست محمول بر امور لاطایل تواند بود و سر دو درد غیر از نی قلم نوای

سرود و سبحان الله چه گفتگوست شرف می باید گفت و لال می باید بود السلام علیکم والقلب لدیکم

ایضاً نحمده ما ملاذا لکرما امیدگاها دی روز مشتاق لبعهٔ اشتیاق از حضرت امیر در غبار رسیده شوق را که

درجه بالاتر از آن گفته شود نیست چستی دل و داد منزل منیر باید که کم خدمت برمیان جان بسته همان و

خیزان برای طواف کعبهٔ اخلاص بشتابم و فیض ملازمت زود تر دریابم که تا شبنم بال شوق بکشوده با فتاب

نرسید و تا پروانه پرواز نکرد خود را در محفل شمع ندید والحق که حق میگوید سستی تن فرو تن میگوید که خوش لذت

نشسته و پا بدامن شکسته تر صد می باید بود که گاه باشد که مور سلیمان را مهمان خویش می یابد و بست

که خورشید بر ذره می تابد و راست که دولت مغز مایه من هیچدان که قره ایا پس فرداً فقط بیشتر و پایهٔ اشتیاق

بلند تر و بیشتر دارم درین میان حیرانم و هیچ نمیدانم از شب غم را بر کدام راه برانم هرچه فرمان پیرو دلداده

بجانم و هرچه فرمائی برانم الامر بیدیک والقلب لدیک ایضاً نمک عشق چاشنای محبت بمبر کشا

امروز که گوش خلق نیوش و هوش صداقت گوش دریانوشان بادهٔ الست و سبو بدوشان سر مست

بنوای عندلیب وناله قمری وکوکوی فاخته ودیگر مرغان سحرگاهی وقهقه مینا وکلبانگ صراحی است اگر
قدم رنجه فرمایند کار خمار شب گذشته بهمی عمر رفته است عزیز شما که بر سر نرگس شکسته رنگ برنگ گل آتشی
چندی رشاری هم شبنم وازگلشن زندگی گلی برچینیم والاخوان دریا است ولوما عمر دربی ـه اگر بسیر چمن بری
قدم بردار که بهمچو رنگ حنا چروه بهار ازدست ـ الیضا جانانا خانانا سعادت نشانا رفعت مکانا
حرفی چند بتکلیف طبیعت هوس پیشه بقید قلم درآورده مصرع اوقات شریف میکرد الماسول
منکم القبول امروز که صحن چمن ازشگوفه زار رشک فزای گلشن خلد برین وازجویبار شرمنده ساز باد
معین است اگر میل ودیدن تماشای مسیح بهار داشته باشند امید که چون مضمون بخاطر رسیده زود بر بستند
ـه اگر بسیر چمن میروی قدم بردار که همچو رنگ حنا میرود بهار ازدست ـ یاران چشم بر در وگوش بر دیوار
دمشتاق دیدار ـ الیضا مانده ایم لنسیم وشناسیم صبا ـ هر که آرد خبر دوست دل ازما ببرد ـ میک نسیم خرام
صبا رفتار برده شگفتگی آن گل سر رسید چمن اخلاص غنچه دل را شگفته ساخت ونامه عنبرین شمامه که بر حرف
بنفشه دماغ دوستی بود دماغ سودا را تسکین بخشید از شوق چه گویم که زبان چون سوسن ازین گفتگو بیرون
می آرد واز فراق چه نویسد که دیده مانند نرگس خود را بحیرانی می سازد تا کی بنامه وپیغام خرسند باید بود
بگوش آن ... رسیده باشد که دل بریان مرغ بریان نیا ساید دل ترا می طلبد دیده ترا میجوید والسلام
علیکم ... ملا میر فوزی نوشته همواره شاهسار آمال وآمانی آن یگانه منی میوه بردار مقصود باد
نامه گرامی رسید ایمای بیان خصوصیات میوه های این دیار رفته بود درین بستر زمین ازجمله فواکه نیشکر بیرانی
دشیرینی برآمده است وشاه توت دماغ بلند دارد وکیله بشیرین زبانی دعوی حلاوت میکند وسوبز
چون سیه چردگان هند دلفریبست خربزه شیرین ... نان وپنیر را سرگرم دارد انبه انبجات در
... ادا ... جان شیرین ارزان می سازد ... چون ادم ... کمیاب است بهای ...
یافته میشود ... شراب آید اناری که بروزن ... هوس تیر توان کرد پوست کنده میکوییم بهم برسد
انگور سیاه خال ... سیمای دار انگوری دانه یکدانه بدست نمی آید والسلام ملا عبد اللطیف ... نوشته
ودانهای شاه آلو که شاه فواکه است وپادشاه شاه توت انش بر سایر اشمار شاهی عطا کرده

عطا کرده وشاه نشین ایوان فاکهه ساخته اند مصداق کانهن الیاقوت والمرجان آمده وآلوبالو که در لون
بوزارت شاه شابابت بروانهای عقیق یمن طعنه زن گردیده زرد آلو ... کریمه صفر آن فاقع لونها تسر الناظرین
را بر منبر حسن برآمده بر سایر صابرین وناظرین تفسیر کرده سیب بی آسیبش که بی شمار وحسب یاد آورده
چون ذقن دلبران ودلها را صید کرده ورنگ زیبا وبوی راحت افزا علتی را فریفته نموده ـ سیب را با ذقن یار شبه
کردم ـ رنگ او سرخ شد وروی برافروخت بباغ ـ سیب مانند چراغ است درخشان زدرخت ـ روز روشن
بسر شاخ که دیده است چراغ مولانا منیر عنایت ایزد بیچون وسعادت روز افزون شامل حال والا فطرتان
که نسبت گزین مبدا فیاض وفیض باب ملاء اعلا اند ضمیر شان مظهر تجلیات نور الانوار است وخاطر شان
مطلع اشعه فیض کردگار جسم شان پیرایه روح است واسم شان سرمایه فتوح ازپاک نهادی بانفوس قدسیه
نسبت درست کرده اند واز تجرد نژادی خود را درسلسله مجردات درآورده اند بپایمردی ریاضت ازثقل جسمانی
پهلو تهی ساخته وبدستیاری معرفت طرح لذات روحانی انداخته بر معارج مرادات صوری ومعنوی ارتقا گزیده اند
وبر مدارج سعادت ظاهری وباطنی اوج گرا گردیده اند کیفیت نشاتین دریافته اند وبهای خانه زار شتافته اند
... پی ... را پایه حواس درونی داده اند وکام ارادت درپیشگاه توفیق نهاده اند علی الخصوص آن
... رحله پیمای جاده دانش پژوهی مسند آرای انجمن والا شکوهی فهرست نگار معالم یزدان دیباچه نویس
دیوان ازل مجمع فیوض نامتناهی رمز شناس طبیعی والهی پایه سنج حکمت اندیشان آفاق فروغ بخش
سخندان اهل اشراق چهره آرای حسن کلام نسخه پیرای صفحه ایام شمع انجمن روشن رای چراغ دوده سخن
سرای ... نقش خاتم ناموری نقش کارنامه معنی نگاری ... ربای معلم اول مشکل گشای عقده
مالا ینحل سیاح مراحل اوصاف کشاف غوامض کشاف شناسای مراتب صعود ونزول دانای
مطالب نفوس وعقول مجسطی گشای رصدبند ... کرای خرد پیوند سخن آفرین نادره فن گویای
بخشش زبان سخن مرسله پیوند لالی معانی آذین ابند شهرستان سخن دانی سرکرده ... اهل ...
تیز هوشش سرحلقه نکته دانان معنی گوشش نور افزای دیده بینش خطبه پیرای مجموعه آفرینش
توصیف بند سداقی ادا ازاندازه تحریر بیرون وتعریف حساب فهمی او از حوصله تقریر افزون معانی ...

بیان نمی آید و مقاصد کلامش بینه براین شیخ منکر اید صوبش در احکام سته جهات بفصاحت مشهور
و خبرش بحکمت اشراقی سلاله هیاکل نور فضایل اربعه رباعی است از دیوان کمالش در مراتب سته سدسی
است از نظم خیالش نردبان اندیشه سخنانی که رواقیان بر طاق بلند گذاشته اند بدست آورده و بنور
باطن هنری که اسراقیان برروی او از افکنده اند روشن تر از آفتاب کرده ~ علم منطق در برانگیختنش بود
کلیات جنس در مشتش بود * هر که بر دل صورت ید حشش نگاشت * تخم معنی در زمین نظم کاشت * سد الحمد
که آن اختر سعد سپهر فضل از انجم همایون حضرت شاهنشاهی مظهر انوار الهی فروغ ناصیه بخت و اقبال
پناه کوکبه قدر و جلال خورشید اوج گیتی ستانی صاحب قران ثانی خلد الله ملکه سعادت اندوز جاوید
گردیده در شکر فرمای بلند کوکبان و الاخترلت گشته امیدواری از درگاه باری تعالی است که هنگامه
آن فرخنده طالع باعتبار معنی اوج گرای سپهر کمال است همچنین بحسب صورت نیز بدرجه والا برسد دانه انشاء جلال
مدهای خاطر هر گزنیان ازین بیت که لمعه ایست از انوار خاطر حکیم انوری نور مرقده روشن میگردد ~
باش تا صبح دولتت بدمد * کین اثرها نتیجه سحر است * از منشآت محمد صالح کنبو *
بیست و هشتم از ذکر التماس رخصت شراب و نغمه و نگارش سخنان نو آیین بعنوانی که هر فقره اش
کار موج شراب میکند و هر نقشش چون نغمه ماه رویان زهره جبین دل از ارباب مستی می برد بر بزم آرایان هوش
پیداست که طبع سخن اندیش ارباب معنی را با نشاه نسبتی است تمام و اهل سخن را که کیفیت معانی دریافته
اند در نشاه عنصری از التزام نشاه گریزیست تا تاثیر طبیب و دماغ به داشته و سرگرمی آن نشاه دماغ افروز
رهرو اندیشه سخنان نشاه بخش و معانی فرح افزا توانند آورد اما از مستی کوکنار اگر چه سرمایه هوشیاری است
و پیرایه بیداری اما آخر حال چنان در پوست افتد که ابتر بیکرانه خشخاس از دو شکیبایی نی توان در رنج
و از خواب و خور جسمانی باز داشته سر انجام آنقدر بر جهد و نیرو می باید که لاعلاج قطع زندگانی باید کرد و از نیاز برید
و اگر مفرح داری بحبه الخضرا دم و از فیض نشاه روح افزایش سبحی تخلص کند در ابتدا بخیالات رنگین
و فکرهای نو آیین طبیعت را فرین بهاران سرسبز گردانیده و شیفته خود میگردانند لیکن عاقبت بست
و نسیان و فرو بیهوشی فراوان بار آورده آدمی را از نیز وزرات بغایت دور میاندازد و اگر التزام نشاه

التزام نشاه والا که نامش بر زبان بردیم از پی خرد سیت نمایه بهتر هم نفس و لذت نشاه فانی حلاوت و جانی
کیفیت باده معنی از دست داده آبروی عزت دایمی در خاک خوات ریخته باشد درین صورت اولی و انسب آنست
که بیاوری توفیق و رهنمونی هدایت نشاه حق پرستی سر خوش بوده سر رشته آگاهی از دست ندهد غرض از تحریر
این مقدمات و مطلب از نگارش این کلیات آنکه چون بعضی از یاران سخنور والاخردان دانشور نشاه کوک خو پذیر
شده بودند هر چند از فیض صحبت آن مانند نفوس مقدسه قایم اللیل و صایم الدهر گردیده و حق عظیم بر گردن شان
از و ثابت گشته لیکن درین ایام از ناسازیهای وقت و ناحق شناسی بی صحبت مذاق شان از آشنای او
چنان تلخ گشته که اگر همه حلوای خشخاش است انهم شارکت اسمی اندوه ذوق باب نیستند و از اقسام مکیفات
انچه جای او را تواند نگاهداشت هیچ نیست بغیر از آن نشاه که حرمت او بنص قطعی باثبات رسیده و تنزد کا ذریانان
حنفه شرع بجهه معالجه مباح گردیده رندان صاف مشرب بر جاش مخانه دو دعای قدح ادمانش میدانند
تلخی است زاده شکر ابی است آتش پرور افلاطونی است خم نشین لطیف مزاجی است مسرت قرین
خواهش آن دارند که از نوشداروی خود سازند در روزی چند برای معالجه [illegible] بکار برده صحت
بدن و استعادت مزاج حاصل فرمایند انجا که اجتناب و منع ان صاحب نشاه معنی و صورت و سرخوش شراب
فطرت و فطنت بشایه ایست که چشم معشوقان از سیستی باز ناخود و پیمانه از عمل شراب معزول کرده سیاهی
کمیت را نمی تواند نگاهداشت و کباده نمی تواند کشید و معمار بنا رکنید نمی تواند نهاد و جام [illegible] نمی تواند
تعمیر نمود معاشران باده پرست درباب رخصت آن ازین سرخوش نشاه اخلاص درخواست کردند لاکلام
مقتضای خواهش آن متعطشان باده شوق [illegible] بر این دو کلمه جرات نموده می آید آشنایان عالم آب و تشنه لبان
نشاه شراب مانند مینا باقتضای اعتقاد و [illegible] ارادت سر نیاز بر زمین ادب نهاده و چون صراحی خلاصه
سینه را بآب چشم سپردن داده بعرض آن سرخوش خمخانه فطرت صاحب نشاه معنی و صورت
میرسانند که چون خشور عالی در منع سواد خوانی خط جام بانعطاف رسید که هیچ یکی از رندان لاابالی و
ارادت بدامن بر جام نزنند و دعای قدح در دخود نسازند و ازین جرمی کشان و دردی کشش تزویج دختر
رز را حمام و استه بکنج تنهایی نشسته و دست از آب انگور شسته از ماجرای خمخانه لب بر بسته [illegible] قدح جوری

کرشح نتوان داد و ساغر را با شراب شکری شکر آبی افتاد که نتوان گفت کشتی شراب که همواره در رود [illegible]
دیده ساز بادبان او بود و دنیای رهشکران تیره او کشتی بی آب مانند بط باده که پیوسته در عالم آب بال کشودی
دالبکار [illegible] آشنای خود کرد اینده دنبال موج باده پرواز کردی و از حباب بی بیضه نهادی کی باشد دختر رزکه
چون پسته [illegible] تاک زاده حسن کلوحلوی داشت و از ذرکیای او حنا بود و پیوسته در پیاله قدح نوشان درمی آمد
در حجله شیشه جلوه گری میکرد بخاک ذلت نشست سرو مینا که از چمنستان منقلطی رست و تر و نظر می
پرستان بروی بال افشانی میکرد و از فیض عالم آب نشو و نمایی یافت دار تنبه سایه گل ابری بر سر داشت
شاخ شاخ شد الحاصل می الخنان بی آب شد که بروی شیشه نشیند و شراب بر انکوره فساد خون کم سینه
کرد و بی چسپانیده تاک بی بر کی رو نهاد و از خوشه انکور هزاران کره در کارش افتاد و بنت العنب چون هندو زنان
خود را زنده باتش سوخت و ساقی با آب دیده دست از بزم نشاط شسته از منهل حیات سیرابی اندوخت
مینا چون شمع مرده بی فروغ گردید ساغر چون گل چراغ بر آتش نشست و خط جام بلورین که از فیض باده لعل
نمونه خط یاقوت بود بکلیلم رقم نسخ پذیرفت ساغر از خط زنار رنج باریک بسر رسانیده و باده از صراحی بر جلیا
کردیده میناکه سرسبز کرده کلستان بود از طاق [illegible] افتاده و ساغر که دسته گل فته می پرستان بود از دست
رفته شیشه را پنبه کردند جام را سر کردان ساختند شراب را از حباب چشم در برید و آمد و غنچه مینا را نا شکفته
گل کرد در دسته پیابوس شراب مشرف شدی خشک بر جا ماند و خط پیاله خط بر آورد و کیفیت باده تغیل
کشید و صراحی گردن شکسته گردید جام چون جام سقف از باده بی نصیب شد و شیشه چون شیشه تا جان از می
بی بهره ماند اگر چه موی ساغر بیرون کشیدن بسی دشوار است اما خط نار را از پیاله بر آوردند و می را در کوچه
رسیت شیشه گرفته و بجاکش نشاندند پیمانه رسیت که از خط سیه کر سیاه سیاهی برزد بهیچ نگی
بروی نظر سیاه می تواند کرد و شیشه که م خون کراز باده آتشین با هم کرم میجوشید اکنون بهیچ کس با دی
گرمی نمی تواند کرد شیشه خون گرفته که باده لعل رنگ در آستین نهفته بود دستش در زیر سنگ آمد و جام جان بلب
رسیده چون می را از غرت در چشم خود جا داده بود از باده تا ختنه در چشمش افتاد لب ساغر بخاک نسیمی مرد اختر
و زبان شیشه خشک ماند خون باده را سبیل کردانیدند و شیشه می را سنگسار کردند اگر جائی بنگ ندکسی

کرکسی از زدستی باد ختر رز که پرده نشین بوج حرمت شاهد بازی آغاز نهاده در ساعت آب او می ریز شد
و اگر بشنوند که کسی از بی خردی ساغر را که صاحب نشاء حال است دستگیری کرده در لحظه دست او می برند و بیرون
فرمان شد که پرده گوش را با پرده ساز آشنا نکردانند و ساز ها را نوازش نفرمایند و صحبتهای نغمه کوک
نکنند و کوش خاطری با زمزمه ننهاده باشند و در مقام خویش رامشکران را راه ندهند و گوش را کشتی رود نغمه نگردانند
و پرده گوش را بادبان کشتی سبک نسازند قانون شناسان بزم ادب و دولت سنجان بستان اخلاص و طرب
در تقدیم مراسم این امر خنک نموده و الالت حکم شرعا و طبعا از منسوخات شمرده پرده نغمه را بدریدند و آب زمزمه را
بر خاک ریخته کمانچه را به تیر رکیا پاره کردند و رگ جان طنبور بناخن خراشیده نه تیر کمانچه را که چون تیر شکر زخمها
شیرین خاطرنشان میکرد زنجیر در پا انداختند و کاسه طنبور را بجرم دریوزه نغمه کاسه سر جمع کردانیدند
و نغمه را از خرک طنبور بر خر سوار ساختند دایره را پوست از تن برکشیدند و جلاجل را تخته بند کردانیدند
رباب را چون عید در ناله آوردند و طنبور را ریسمان در گردن آختند و کاسه سر شکستند ساز عنقا کردید
و نغمه طلسم کیمیا پیدا کرد و موسیقار انقیا برتن کشید کمانچه تیر بر جگر خویش نهاد اگر بی [illegible] مطرب در مقام می
[illegible] نغمه سرائی کرده و قول [illegible] و صوت انگاشته همان نفس از سر [illegible] نفس در گلوی او
شکنند و اگر بشنوند که قوال در گوشه بر قول خویش عمل نموده دیده بالا کار نبسته همان ساعت دستش از طنبور
بر چوب می بندند القصه نغمه چنان از ساز افتاده که بجام کز بیرون بی هم اورا کوچه بیند هر نشاه جهان [illegible] باشد
که مینا هم بروی او در [illegible] داید از لطف خاص که نمازشکن در مسندان بالا اخلاص است [illegible] که از درگاه
عنایت دستوری [illegible] کرده تا گفته ارشد [illegible] منع رائی یافته سیر مقامات کند و رود می را آب رفته
باز بجو آید شیشه را زبان بسته بکشاید و بط باده بال افشانی طرب آغاز نماید پیمانه می را از سر نو خط غلامی دهد
و قدح بوی دار شراب باده دیگر چشم را آب افزاید خط ساغر کاز کرد کسا و خط عنبار کردید و از فیض شراب
ریحانی کار خط ریحان کند و دهان شیشه که بی زبانی خموشید و پیش گرفته از لطف باده آتشین سبحان
گلو سوز نماید کار آب را خشک را که سرمایه آبروی نزاهت است از شرمناکی تر سازد و باده بهنگام توبه بی محل را
آسوده ارباب شیدا است از خجلت زردی خشک گرداند الفبا این دو کلمه بجهة عطای خیرات بمولانا ابوالحسن [illegible]

در خدمت عنبرین زبان مصدر طلبیت بقلم آمده

ودین کار زمان حیرت افزا که مروت و احسان مانند عنقا نام بی نشان است
و صفحه امید حلقه نشینان بساط روزگار از کج رفتی ترسای فلک چون سر خطای پنهان مانده عنایت
ایزدی بچمن وسعادت روز افزون شامل حال والا گهر است که بمقتضای همت بلند و فطرت ارجمند کام امداد
در پیشگاه توفیق نهاده رعایت حال خاک نشینان کوی پریشانی و دستگاه طریق حیرانی که بسبب
بار گران تعلق مانند نقطه در دایره نگرانی دلتنگ نشسته اند فرض عین و عین فرض میداند و فیض خدمت
نور الانوار و مکارم الطاف پروردگار مخصوص والا همتانیست که شکر این نعمت کبری و موهبت عظمی که در
نشاه تعلق بی منت دونان روزگار اوقات شریف را که عوض ندارد بغیرت بسر برده برای سرانجام
مطلب و حاجت گرو یاران احسان و همین سپاس عمری نمی شود امداد و دلجوئی شکسته دلان وادی افلاس
دستم کشان چرخ نیلی لباس که از چنگ بی نوائی آوازه و فغان شان بفلک الافلاک میرسد
واجب و لازم می انگارد چند افطرت بلند خردمندی که باشاره عقل دور اندیش لذات سیم و زر دنیا را آلوده
خار غم انگاشته بوسیله دلجوئی و رعایت خاطر عجزه و مساکین ذخیره نعم باقی اندوزد و چراغ زندگانی این
فریبنده مکان و عیش و شادمانی این دایره بی پایان را معرا از فروغ [illegible] دروغ پنداشته منزل جاودانی
خود را باشعه دعوات بی نوایان گوشه گزین روشن و نورانی سازد والحمد لله والمنة که قاید توفیق الهی
دلیل راه اندیشه والا منشانیست که اسامی آنها در ذیل این نوشته ثبت است چشمداشت از عزیزان و توقع
از آن والا منشان آنست که بعد از مطالعه این نامه توجه در باب [illegible] کوچه خاکساری کرده نامه بی اعتباری مولانا
ابو تراب که از جور روزگار کج رفتار در کارش افتاده و از ستم چرخ سفاک سیل خون از دیده باکشاده از بار اندوه
چو سرو پرش با اقدام مانند دایره همراز است و همواره در [illegible] گاه از چمن ایزدی
[illegible] خواهان کینه توز رگ و پی [illegible] در کشاکش می افتد و از ضرب تقاضای متعلقان خویش
مانند رشته تسبیح در دل خاک جا میکند [illegible] از دست روزگار [illegible] گوشمال میخورد برنگ اهل زمانه نغمه خارج
نوای ناسپاسی نمی سراید چندانکه از دست فلک مضراب غم بر تار جانش میرسد بغیر از شکر آهنگ
دیگر بر نمی آرد چنانچه داشته دهر باقی داد او بجا و موقع انگاشته نتیجه آن ثواب جمیل و اجر جزیل داشته

دانند و بمقتضای توفیق خیر و احسان هر چه در حوصله وقت گنجد به یک از آن والا گهران باید شفقت فرمایند

ایضاً بعزلت گزین زاویه عزلت که طالب وحدت در کثرت بوده مرقوم قلم نیاز گردیده

عزیز من
طریقه اتحاد از لام و الف باید تعلیم گرفت زیرا که یگانگی این هر دو با هم بمرتبه ایست که لام پیوسته در دل الف جا دارد
و الف همواره در دل لام قطع نظر از این شدت اتحاد با این این دو حرف بجایه رسیده که غیریت و اثنینیت منفک گردیده
اطلاق دوئی کردن بر اینها نمی شاید و داخل مفردات حروف گردیده و بلام الف موسوم گشته در اسم این
هر دو نیز اتحاد بمرتبه کمال است چه لام الف را که دو اسم اند هر دو حرف را یک اسم گردیده چون دانا صنعان ماتقدم
اتحاد این هر دو را بمرتبه کمال دیدند لام و الف را یک حرف تصور نموده و دوئی را مفقود انگاشته از حروف
مفرده شمرده والا ترکیب و تالیف ایشان بر اولی الابصار مخفی نیست

ملا میر شکوه کاتب غلط نویس نوشته

جوانان نوخاسته زمین سخن از سفیدی میانه ابیات که بجان جاگیر کرده و تظلم جامه کاغذ پوشیده بعرض
حاشیه نشینان محفل نواب دقیقه یاب که فرمانروای قلمرو معانی و انصاف گزین ملک سخنند ایشت میرسانند
که ما پریشان روزگاران چون بفرمان صاحب دیوان ازل از عالم فیض بخط اندیشه رسیدیم و از حصار [illegible]
قلم [illegible] کاغذ وطن گزیدیم از فرخی فال رقم مدح آن خجسته اختر خط پیشانی ما گشته و از فرزندان بخت
نقش ثنای آن بلند طالع سرنوشت ما گردید سهر افراز زمره ارباب معنی شدیم و سرآمد طایفه موزونان گشتیم

شدیم از مدح آن خداوند ندیم نکته سنجان خردمند
بهمین فیض بی اندازه گشتیم به نیکوی بلند آوازه گشتیم

اراده کردیم که بتایید ایزد فیض بخش مدایح آن پاک [illegible] از جان خود [illegible] شویم
و گرد چار رکن عالم برائیم با قلمزنان روزگار دستبوس کنیم و با سخنوران زمانه همزبان شویم باشد که نام ما بر چهره
روزگار یادگار بماند و شهرت ما بیاض و سواد را فرا گیرد

گر ز انکه هست طالع شهرت نصیب ما کردیم در جهان ایام داستان

خواستیم به دیوان رویم تا چهره خود را نمو بیانیم و باد پایان معانی را از نقطه انتخاب داغ
رسانیم یکی از ارباب قلم را وسیله ساختیم تا دستگیری کرده ما را به دیوان رسانند آن نا انصاف
گردنش قلم باد ما را بی جرم از قلم [illegible] چوب گرفت و بند بند ترکیب ما را شکست یکقلم از دستش
در غلط شدیم هر چه بیشتر خط کشید ما از سر ما در نگذشت با آنکه سراپا سخن بودیم از بی زبانی خاموش

دعای که چون مسهل حاد بعد از امداد طبیعت و تنقیح مواد با جابت مقرون باشد و سلامی که سودای قرار فرو
روح ان از اعمار ادراکهم احشا و سه اعادم زند بار داجل هجوم همراه باد سموم بجانب استاد و هر دو جلاد شهر
ثانی ریب المنون ثالث قتل عام طاعون قایم مقام سم قاتل ناب مناب زهر هلاهل قاطع امل ممدود قاید اجل
موعود رهنمای هلاک و فوت کارفرمای ملک الموت قافله سالار عواصف نفحات ظلیمه عساکر هاذم اللذات
آن طبی که چو نوشت دوا بهر کسی بود برگ همان حرف نخستش دال ◦ او طبیب است ولی است طبیب
جاهل ◦ او مسیح است ولی است مسیح دجال ◦ ان کامل الصناعه که خرمن عمر که ذخیره چندین ساله ابدان نوع انسان
است در یک نفس بباد فنا برده و آن حاوی اسباب و علامات ممات که در شیوه کلک سنان سان ایشان در هم
بنیان شفا و نجات از سعی تا لیفات ارواح مستغنی باشد رای حاذقش قانونیست کلی در ازاله صحت
و حفظ امراض حدس صایبش دستوریست مقرر جهت اشتداد علت تراید عرض مریض را النعمه او چون سموم بی تریاک
و سقیم را عیادت او بی بحران روئی مستند سلاک روانه میکرد انه حتا که اشتیاق بدیدار آن بلا یحمومیل صاحب
اسهال و مبهم یطاوارت خانه زیاده میکرد د اسباب مفارقت که باعث لقا ارچند روزه است میسر باد
نسخه مفرح دلکشا که اطبا حکمت اساس و حکماء مزاج شناس از روی قانون
عقل و ادراک تالیف نموده اند جهت دلان بیمارستان عشق را بتناول آن ترغیب نموده سنبل الطیب
زلف گل سرخ رخسار بنفشه خط غالیه خال مشک سیاه کاکل ابریشم مقرض خط لعل و یاقوت لب مروارید دندان سفته
دندان صندل سفید پیشانی پرسیاوشان ابرو بادام چشم پسته دهن مرزنگوش گوش آب زنق
ورق نقره بدن پشم سفید سینه حجر الیهود دل مرجان پنجه فندق سرانگشتان سقنقور ساق اجزا را هو کدام
را دو کاکین رسته بازار حسن تفحص نمایند بعد ترتیب و تالیف آن حرف بیرشک خوی رخسار با قدری شکر خنده
همانا کنند و با آتش بزم خوبی گرم و آهسته آهسته پخته سازند و گاه و بیگاه بقدر دست رس لقا ربرند که مواد
آن تشنا تمام آرد و نور چشم میفزاید و دماغ را تازه دارد و درد دل و ضعف قلب زایل سازد و سودای خام
از سر بیرون برد و قوت باه زیاده کند و نقوط تمام آرد ◦ تخم خرفه خال انچه بهر سه بنفشه خط انچه بر آید
سنبل زلف انچه بنظر آید عناب لب دو دانه مروارید ناسفته دندان سی و دو دانه قرص تبسم بقدر احتیاج

بقدر احتیاج شربت وافر که ریشه انقدر که در حوصله گنجد تخم خطل و دشنام مقداری که تلخ نشود تخم بیلم تغافل انقدر که
بکار آید شک نا مار انچه از گیسو بهر سه مجموع را کوفته و بیخته با شیره تخم محبت در دیگ کرده بجوش آشنا تالقوام
آید و آب از چاه زنخدان کشیده با عرق گل رخسار ضم کرده جهت صفت کلفه گفتار و بسیه زنخدان بقدر احتیاج بجوشد
غذا کبوتر دل گرفته با تیغ غمزه بقتل رسانیده در تنور مژگان کشیده با آتش سازگاری کباب کرده تناول نماید
که قوت بسیار دارد میرزا الفت خان عالی تبریزی نوشته ◦ بهر مکتوب تو چون بال کبوتر داشتم آتش شوق
مرا با دزنی پیدا شد صبح صادق سخن از مطلع طبع روشنضمیری طلوع نموده که صفای خاطر اش چون سرگرمش شینلی
نوید آینه تخته مشق منودات نویسی جوید است و هر گاه نور تجلی طور بلندی فطرت طورش از فوق السما خاطر
ملکوت ناظر عالم افروز کرده خورشید را بر یک از خطوط شعاعی انگشت حیرت دیگر اوج پرواز طبع شهبازی که از رسائی
فکرش سایل طلبه صیدگاه معنی در دست را جواب سخنی که هنوز نجاطر سیده رسیده سخن پرداز خامه نقاشی که
بستقبل نگاری کلک خیال الکلیل موشکافی بر سرش نقاب از چهره نیمرخ نکته رنگین که صورتش را مصور مقصوره نکشیده
کشیده از تابش آفتاب رای انورش نبات لعل لفظ و یاقوت معنی رنگ شوخی بگیرد و تا نفس جانفزای
روان پرورش نفحه اشارتی در تن عبارتی ندمد قالب حروف روح مضمون فهمیدن نپذیرد ◦ نوشته
عقل کل دانش بنیاد اهش ◦ حقایق جلوه در سطر نگارشش ◦ رسد هر گاه دستش بر قلمدان ◦ در آید همچو شیری
در نیستان ◦ اعنی خان علوفت نشان استظهار محبان زاهر خانه صاحب خانه هر دو جهان ◦
سرمایه آبرو گرفته از نقش جبین او السعادت ◦ در دفتر جود او ز حاتم ◦ در بیت کشیده سخاوت ◦ از جوهر
تیغ او بر رستم ◦ برقی است رسیده شجاعت ◦ ابر فکرش که بیکون از شعله ادراک است در بولاد ریاض
سخن را طرح بهاری انداخت که از رشک رنگ آمیزی گلهای معانی و فرط شگفتگی ریاحین الفاظ نقش حسن لاله
الحمرة تکحیل و سبع نگین نرگس الصفرة موجل شود جواهر آبدار گفتار رنگین بالله کامل عیار سخن دلنشین معدن
اندیشه بلاوش نقش قلم ابداع پیشه چندان در دامن گوش ریخت که قارون از خجلت بزمین فرو رود چه نویسم
این صفحه چمن بود از شاخ و برگ انشا و خرمن نونهالان سخن بوصف اسلوب ثابت و ثوابت السماء موصوف
و سطور از سیرابی اشعار آبدار و حلاوت گفتار شیرین بو و میت انهار من عسل مصفی منشم فصاحت و

غنچه بخت من دیده اورد در محل الارادت از [illegible] عنایت بشگفت و نخل طالع از تربیت هوای لطف یاره [illegible] آورد
کرسی پایه ام از بلندی [illegible] برگذشت و مهره روز مسالک رشته نظم فطرتم شد یعنی فیض نامه والا رقم زده کلک سعادت
سالک مریدان آستان فیض نشان زبده خلفای نبوت قدوه دودمان رسالت فرناصیه بزرگی دیرزکواری شکوه
جبهه نجابت و مهین کاری نغمه آموز طوطیان باغ معانی زادبخش آزادگان طریق سخندانی دریای موج انگیز
عظمت و جلال آسمان رفعت دانش و کمال بنام این فقیری راه ارادت شرف نزول فرموده بجانا پیراری
خورشید ذره را در حساب گرفته و آسمان بزمین سلام گفته و نور بر سایه احرام فرموده و بحر بر قطره [illegible]
بمن ورود چنین تشریف عزت و علا کلبه مسکنت مسکن من بی برگ و نوا همچو چمن پر از سوری و سمن میمنت شد از
کنار ضلع کاشانه کلبهای فیض چیدن گرفت گاه ازین استجابت که سها را با خورشید چه نسبت گمانم نقش
رو با بر تخته تصویر حیرت و گاه ازین استغراب که نرگسم که پرورده کحل بید است حیرت طراز آستین خاطر
دراثنا و چنین حال زمانه را دیدم اطلس برکار سپهر بر دوش کشیده و طره همت گوهر آبدار بر گوشه تاج
آویخته بی محابانه در رسید و باین قاعده شناسان ادب سلام گفت و تهنیت دل ساعتی میل بدی کرد
کلمه چند بادات تهنیت بر خواند گفتمش ای شیشه شکن آرزوی مردم دای برهمن [illegible] عالم
آخر [illegible] حیلت انگیز نیست و سرمایات فریب [illegible] از ظل تو تباه سایه و غنچه از شمیم طبع
تو تر اید اینهمه بار سرکشی از گردن فرو نهادن و دست بحبل المتین راستی در آویختن و ناگهان بی محابانه در کنج
خلوت همچو من بی برگ و نوای رسیدن و [illegible] سیات را بحسنات مبدل گردانیدن و دلداری را بر جفاجوی
گزیدن و همه بر خلاف آیین طبیعت اصلی رفتن از همچو توئی چه توان تصور کرد چون چنین کلمات مستغیثانه
از قلم زبانم بر صفحه [illegible] ثبت کرد دیدم [illegible] تبسم برگشاد و باد ای غیب
والطاف لطیف صادقانه بپاسخ سنجی در آمد و گفت الحق ای نکته دان باریک بین اثر مراحم سبحانی است
که امید عیارش را بر محک تقریر زدی و لیکن زان وقتی که بدستیاری طالع و بامردی بخت همین ارادتم
نشانه داغ غلامی آن آستان فیض نشان گردیده دامن دل از اوباب دل آزاری [illegible] بر دری [illegible]
ام در [illegible] المقتضای رسمیت خواجه تاشی نیز در تو رسیدن محترم شناخته تهنیت مبارکباد این سعادت [illegible] دل

فی بدل که نصیبه وقت تو گشته بهترین امتیازم [illegible] بر خیز و گلشن [illegible] ارادت افزای فیض از مهر سعادت مند بستان
وار اغصان عبارت گلهای معنی در دامن طبع برچین از استماع این مژده دولت انگیز چون صبا سبک برخاستم
وارد باغ ادب صد گل تسلیم شکفته در آوردم و بمطالعه آن گنج نامه سعادت بشرف امتیاز پیوستم سواد الفاظش مانند
دیده مقبلان پر نور و بیاض صفحه اش در رنگ عارض خورشید از تیرگی دور از چشمه عبارتش چمن روضه فردوس معنی
شکفته و در پرده مضمونش هزاران عیسی فیض نهفته تا به تحریر جواب لسان [illegible] گلوگیر حال شد از نارسای طبع
بر روی [illegible] شکست نه یارا که از دامن این امر خطیر پای قبول بیرون نهم و نه سامان که بسر انجام چنین عمل شگرف بپردازم
سر عجز بر زانوی اعتراف زدم و با طبع کم سرانجام بگفتگوی درشت در آمدم ناگرفت و بیرحی با متقلمه اللطف با این بحت
که لازمه مربیان علوفت گستر است وارد وقت شد بی تامل از جا برجستم و تنگ در آغوشش کشیدم و به پرده نظر
کرد راه از چهره منورش پاک ساخته و در حل این مشکل چاره جستم زمانی سر بجیب تفکر فرو برده قلم اعجاز رقم
برداشت و این نیاز نامه را که دستور العمل کارشناسان عالم عقیدت است بر صفحه عبودیت نگاشت گلدسته هدایت
که از گلشن عنایت بار دیگر آن جناب سعادت و جلالت خورشید آسمان معانی کعبه متوطنان زمانی غواص بحر
موج انگیز یقین اسطرلاب حقیقت نمای دقایق دین پرده شناس پردگیان حقیقت قاعده آموز کارآگاهان
دانیت وقار انجمن معارف افتخار روزگار افاضل وحوارث منتهی عالم فضل و کرامت مطلع انوار عزه و جلالت
بنام این خاک [illegible] راه عقیدت و ارادت مرسل گشته بود در فرخنده ترین احیان بشرف نزول پیوسته پایه
حالت سرشد همی را سر کوب کرسی افلاک گردانید خضر خامه که صفا پذیر آینه فکر طبیعت عالی آن سکندر پاک
معانیست چنان جرعه آبحیات تمنا در نای لب تشنگان عالم [illegible] ریخته بود که این مرید سراپا ادب مطلق
منشور سعادت [illegible] شاهی ظل الهی پروانه شمع انجمن دولت دنیا الی قدوه امرا عظیم الشان پشت
بان نصرت قلیچ خان حاصل نموده بخدمت خادمان آستان فیض رسانند حسب الامر آن امیر کشور هدایت خان
مشار الیه را بدین جسنه احسن ممتاز جهان جاوید حسنت امتثال حکم مونور رشته اطاعت و انقیاد جناب فیضیاب
والا که حبل المتین سعادت ازل و ابد است در گردن جان انداختن کی صدق و صفا بجان باد **مولانا میر در تهنیت قدوم**
نوشته چمن آرایان نشاط مژده میدهند و نغمه سرایان طرب نوید میرسانند که گل خورشید از نوبهار شرف

آب وتاب تازه یافته ولنسیم نوروز باجمع سعادت وسازی گرفته موبر اندام سرو سبز شده وخون در تن غلطیدن گل گردیده
هر گل زمینی گلگل شکفته وهر کف خاکی نگارین گشته غنچه به انگشت خویش عقده از کار خویش می کشاید ونرگس بچشم خود
تماشای جمال خود میکند بهار زیبایان چمن را زیب داده وبی زیبدش نامیه کیفیت رسا رسانده وبپرورش گل خود ها بی
میکند ونامیه تماما مینمند اگر خار دب از دفت دردب چمن چون دسته بنفشه گل کند می شاید واگر آب از شست وشوی
گلشن بوی گلاب گیرد می سزد گل چون سخن رنگین وجیده خاطر می فریبد وغنچه چون مصرع پیچیده دل از دست می برد گل
بهار از یکدیگر شگفتگی می آموزند ودل ودماغ از هم تازگی بیاد میکنند ~ چمن رنگ نگارستان گرفته صبا درس بهارستان
گرفته : چنان جوشش طراوت گشته گستاخ : که چون گل تراود از رگ شاخ : گل از بس فریب عندلیبان : بشبنم
ساخته کوی گریبان : زغیرت چمن نگردد داغ بلبل : که دیوار چمن بر سر زده گل : صبا در بوستان نم برده : که مردش
مصرعی موزون نکرده : در چمن بفصل دلکشا مرغ برگ ونوا چون بوی گل در غنچه در کلبه تنگ خویش نشسته ودر بردی نسیم
بهاری بسته چون نرگس گل چشمان تن بیماری داده وچون شبنم گل بر بستر خونین افتاده کناگاه بلبل رنگین ترانه
بحکم آمیزشی که اتحاد جنس را باهم می باشد غزلخوان ازدم در آمده واز روی دلسوزی با من گرم سخن گردیده گفت
ای چمن آرای سخن گلشن برای معنی درین موسم که بلبل تصویر آهنگ پرواز وصورت دیوار گلگشت چمن می شتابد.
در چار دیوار خانه چون مرغ گرفتار در چار دیوار قفس تا کی خواهی نشست دلا ز تماشای گل وگلزار تا کی خار حسرت
در دل خواهی داشت ~ چو غنچه تنگدل تا کی نشینی : گل از شاخ چمن تا چند چینی : چمن سرسبز گشته ابر برات
صفای وقت گل دریاب دریاب : ابر اوراق گل [illegible] شبنم بهره می کشد بنفشه رشته های مسطر تا به
گل شب بوی می سازد نرگس قلم بر می آرد ریحان خطی می نگارد تا سخنان تازه در رنگین چو را بر روی کار آری
دارا سخنان گلدسته بندی وآن گلدسته را در مجلس بهار پیرا ومحفل نشاط افزای نواب کامیاب چمن طراز
گلشن اقبال بهار انگیز چمن اجلال صاحب فیض رسان سیف خان ~ که طبعش نو بهار نکته دانی است :
طراوت بخش گلزار معانیست : چنان بر جوشش چمن خیز بهار است : که نرگس بر در او چوبدار است : زعدلش
نیابان بی حکم بلبل : نکرده حافظ سی پاره گل : کند گلها چمن بزم فراغش : گل شب بو بود دود چراغش :
زلطفش نا صبا در چمن باست : بگلشن پرسحر صب کلاه بیت : صبح نوروز بر سم ارمغان بری یاچون [illegible]

گلها که تو این از بلبل بگوشم رسید بگلگشت گلستان نگذاشتم لیکن از ناشگفتگی چه غزل بگیرم [illegible] دم
نداد از شرم رنگ باختم ناچار گل از شاخ ثنا ناچیده بگلدسته بندی دعا پرداختم الهی تا بر بهار مایه آبروی چمن است
چمن رنگانی آن ابر فیض را از جویبار بقا سیراب دار مبارکباد نام جشن وزن از نواب سعدالله خان مغفور
تا هیبار قمری رنگریز بساتین است وهوای بهار عطر آمیز ریاحین ونشاط بهاییان بسرور جهانیان مربوط است
وانبساط جهان بمسرت خدیو زمان منوط وصول ساعتی همنوش عمل لعلش است وصلاح ملک وقوام ملت
تو این جشن فرخنده وزن سال فرخ فال که مبدا تاریخ عیش وعشرت ومنتج زمان بهجت ومسرت است
بر مهر سالم آرای خلافت کبری بد جهان پیرای نیابت عظمی ذریعه نظام عالم ووسیله قوام بنی آدم وبنده ی
این دولت خداداد ابد مدت ازل بنیاد مبارک وخجسته وفرخ وفرخنده باد از نتایج طبع عالی فطرت محمد صالح
ارتقای درجه شرف سخن وبرج مبارکباد شرف آفتاب وآغاز نوروز عالم افروز شاه گیتی پناه فلک درگاه
درین هنگام خجسته فرجام که صوفی صومعه سپهر امنی خورشید فرخنده چهر از صحف آسمانی برج صحیفه حمل را که بحسب
شمار درجات سی پاره است مبارک فال سیر نموده درجه شرف را حرز سعادت ابدی شمرده آیات سوره
نور بران انجمن فیض پیرا بمود کاری انفاس صبح سپید مد روشن ضمیران صوامع افلاک را که از فروغ تجلیات الهی
سراپا نور گردیده اند در طی منازل سلوک شیوه آزاده روی را برگزیده نوای آیین بر لب میچو شد اگر چمن طرازان
گلشن سخن بنا رنفس گلهای تهنیت بر بندند سزاوار است واگر بلبل نوایان چمن معنی بترانه سنجی گلبانگ مبارکباد
پردازند رواست تربی شرف سخن که ازین جهت این برکات ها [illegible] بدرجه سعادت رسید وطهی سعادت قلم
که از فیض ستایش این آستانه دالاپره اندوز شرف گردیده ~ جهان گشته روشن کران تا کران :
زاقبال ثانی صاحبقران : شه آسمان قدر والانظر : زرفعت باوج فلک برده سر : از و خانه طالع آباد
شد : دل دولت از بخت او شاد شد ~ اگر از اقبال جشن بیت سخن طرازان بیت الشرف کوکب
معنی گرده می سزد واگر از فر تمایش نثر رقم بر طراوان منزلت نثره حاصل کند می شاید الهی تا غره فروردین
مقدمه شرف نیر اعظم است وآغاز نوروز مبدا فیض گزینی عالم درجه شرف آن خورشید اوج اقبال را
بلند وار دکوکب بخت آن سپهر جهان اجلال را اوج پسند ایضا تقدیم مراسم تهنیت ومبارکباد از ورود مسعود

لطف الله ولد خواجه حاجی سعد الله خان از عالم بطون بجلوه گاه ظهور در چنین زمان نشاط آغاز سعادت انجام
که شاهد قدرت ربانی عروس روزگار را گلگونه مراد بر رخ می کشد و فیض واهب بی منت روح در تن نباتات میدمد
سحاب رحمت آسمانی حرف سبز بختی را از آب میدهد و نسیم شوق انگیز کامرانی گره از غنچه دلها می گشاید چمن آرایان
نشاط با اهل جهان مژده بی غمی میدهند و نو سرایان طرب نوید خرمی بگوش گردون پیر میرسانند والا گوهران خطه گرامی
دعای خیر آبروی ناطقه میگرداند و در دشت جمیران صوامع افلاک را نوای آمین از لب میجوشد زمین و زمان از یکدیگر
شگفتگی می آموزند و دل و دماغ از هم تازگی یاد می گیرند عندلیب جادو نوای قلم که از ناله صریرش صد بلبل را دل از
دست میرود در گلبن مبارکباد و گلشن تهنیت مترنم ساختن فرض عین و عین فرض است هزاران شکر و سپاس
و شمار ادای منت بی قیاس مر نقش پرداز کارنامه قدرت و چهره نگار فطرت را که بفیض اشعه انوار عنایت
بی غایتش سپهر فضل را ستاره سعد و اوج معنی را اختری تابنده عطا شد یعنی سر ابستان دولت نشان دستور
والا دستگاه دقیقه شناس خرد آگاه راز دار دین و دیانت آموزگار عقل و فطانت مجموعه سعادات دین و دول
شایسته عنایات ایزد عزوجل بشارت شادکامرانی زینت تازه و نضارت بی اندازه پذیرفت قطعه
نمود رخ ز مطلع امید اختری که ز مهر دولتش گل خورشید رفته اند گشاده اند اهل سخن لب بتهنیت آوازه
ولادت او تا شنفته اند گلبانگ تهنیت شده از هر طرف بلند و لها ز عیش چون گل خندان شگفته
اند این چنین گوهری از بحر امید بساحل مراد آمده که چون در یکتا آبروی لجه دولت و اقبال است و چون
گرامی اختری از مطلع کامگاری بافق مقصود رسیده که مانند اختر سعد زینت افزای فلک اجلال است مبارک
طالعی که تاریخ ولادتش از فرخ فالی کوکب روشن است و فرخنده اختری که دلیل سعادتش از فیروزی طالع
مبین آیی طلوع آن اختر خجسته و همایون و ظهور آن گوهر ارزنده باعث نشاط روز افزون باد ایضاً
مبارکباد تهنیت طلوع اختر مسعود از برج بطون بجهت الشرف سیادت یعنی ولادت با سعادت خلف خلاصه
خاندان شهادت رضویخان ریاض عیش را دیگر بهار دلکشا آمد بتوق عشرت از نو سایه بال هما
آمد مبارک اختری مستلزم صد گونه عشرت شد بباغ خاطر افسردگان آب بقا آمد ز زردی اختر
مسعود چشم بخت پر نور شد دعای مستجاب از آسمان حاجت روا آمد کنون از باغ بهروزی گل شادی

گل شادی بدامان کن نهال خوشدلی از موسم نشو و نما آمد هزاران شکر و سپاس که کیمیاگر محبوب جلیلی
عاطفت از مهب مواهب واهب فی صحت نوگلی در بوستانسرای وجود بگشاده روی گل صبح چهره نموده گلشن اهل بیت را
شادابی تازه و خرمی بی اندازه بخشید یعنی فرخنده کوکبی از آسمان عز و نجابت چون خورشید از مطلع ولادت طالع جهان
آمده مهبط لطیفه صدق خاندان ولایت را ضیا و انوار فیض پیرا صدیقه نور گردانید و در دامن مسعود آن گوهر گرامی مقصود بعرصه وجود
که قیاس بسایر مواهب الهی موهبتی دیگر و کرامتی غیر مکرر است بیت دولت پذیر ای انواع سعادت ساخته
دودمان جلالت را بتازگی بسیط فیوضات عز و علا نمود از این جشن ظفر منشور که بیمن فرخنده ولادت در چمنستان
سیادت سمت آرایش پذیرفته فرو بیان آل و معتقدان اهل بیت از کمال اهتزاز و نشاط غنچه اشتیاق بدانگونه
پیرهن بر پیرهن بالیدند که در جامه نگنجیدند و از نشاه سرشار خرمی و ابتهاج مانند صدف لبریز گوهر مقصود گشته
در جایرین لیست برگ شگفتگی بدر بروی مهم گذاشته الحق سر عیر از این موهبت و عزیزتر از این کرامت
که ساکنان قریه وجود را بمنزله عمر دو باره است نعمت دیگر چه خواهد بود بحمد الله والمنه
که بیمن ظهور این میوه پیش رس که ثمره نخل زندگانی است چنین روز نیک اختری و بهروزی نصیب آن منتخب
دودمان بمکارم اخلاق شده نصاب کامل و نصیب شامل رسانیده و اسباب عشرت و مواد انبساط خاطر گرامی
بر وفق اراده مهیا گشته راس المال امانی و آمال و سرمایه شادکامی سعادت اشتمال روزی روزگار فرخنده آثار
آن یگانه انفس و آفاق گردید امید که برکات آثار بقای آن تازه نهال چمنستان نجابت تا قیام ساعت بخاندان
فیض نشان رسیده و نتایج سعادت آن سعد اکبر فلک سیادت باعث رونق دودمان رسالت بوده
که تاکنون جمعیت و عشرت نصیب روزگار فرخنده آثار گرداند اکنون قلم ارادت رقم بران سر است
که بعد از ادای مراسم تهنیت و دعا بتحریر این تاریخ بدیع که با سال فرخ فال ولادت موافق است عارض
عشیقه بیان را غازه حسن تازه بخشد و شکر این موهبت والا که از عالم بالا بزبانش داده اند ادا حق مقام
نموده تازه نگاری قلم گردد شاید برضه آمد فرزند از دلی کاینه ور غالم ما گشته منجلی از روشنی
طالع آن اختر شرف امروز سطح ارض نماید سنجلی بیتی که در تولد او میکنم رقم خط خفی زنشو و نماش شود
جلی چون هست این خلف خلف الصدق اولیا دارم امید آنکه شود اختر این ولی تاریخ مولدش چو

در رفاه حال جهان و جهانیان تا گردش سال و ماه و جلوه نوروز و بهار بر مسند وزارت و کامرانی و سیاده دولت و شادمانی متمکن داشته کامیاب مطالب صوری و معنوی و کامروای دولت ظاهر و باطن سازد و بجاه بخت همایون و یاوری سعادت روز افزون زینت افزای انجمن روزگار و رونق پیرای محفل اقبال داراد

الیضاً نغمه سرای عندلیب جادو نوای قلم در چمن مبارکباد وزارت عمده وزرای عالیشان زبده امراء سامی المکان علامی فهامی سعد الله خان

هر گاه مشیت جناب الهی جل شانه بتمشیت امری ذی شان تعلق گیرد و در انصرام آن معنی منشور قضای آسمانی صورت امضا پذیرد هر آینه پیشگاهان دیوان گاه تقدیر بتمهید مقدمات آن پردازند و حجاب عوایق از پیش روی برآمدن مراد برگیرند و سایر اسباب و شرایط وجود آن امر معهود را رفته رفته از قوه بفعل آورند تا با حصول آن مراد بر وفق اراده از خلوتکده غیب بتماشاگاه ظهور جلوه نماید محصل این سیاق صدق انتظام بر تمهید مقدمات وزارت و تشیید مبانی شوکت نواب والاجناب مطلع صبح سعادت و اقبال مصباح آسمان عز و جلال درة التاج ناموران عصر و واسطة العقد گردن فرازان دهر کتابه پیشطاق فطرت بهین رقم خامه قدرت ایزدی دین و دولت نیرو بازوی ملک و ملت صدر نشین انجمن پرده آسمان سعد اکبر فلک عز و شان

بلند همت و عالی جناب کیوان قدر ° خجسته طالع و فرخنده رخ همایون فال ° بدیع منزلت جواد خوب سیرت و خوشخوی ° درست قول و سخن راست گوی و نیک افعال ° انطباق تمام دارد بنا بر آنکه چون در روز ازل منصب جهانبانی باین بهین معدن حلم و حیا مهین بیرو شرع حضرت خیر الانبیا مظهر اتم قدرت آفریدگار ظل ظلیل رحمت پروردگار تفویض یافته همای در بانیت کارخانه دولت از عالم بالا دست بهم در عالم بالا دست آن حضرت بهم داد و در قسمت خانه روز تخت سرانجام جمیع اسباب جاه و حشمت لایق شان و شوکت آن حضرت راست درست شده بود آن وقت خلعت تنظیم امور دیوان الخلافة اعلی بر بالای والای استعداد و استحقاق صاحب والاجاه چست و چالاک آمده بود اکنون که پرده کشائی تعلیم لطف خدائی شاهد اسرار نهفته استار غیب در نظر خرد عالم جلوه گر گردیده پرتو مراحم سرشار بساعت مراعات احوال خیر مآل افتاد گویا صورت این واقعه دقیقه از روی نسخه یادداشت لوح محفوظ نقل نموده بر طبق آن امضا فرموده و بمقتضای اشارت کامل بشارت کارکنان تصویر تقدیم امر رفیع ایشان وزارت بذات تقدس صفات نواب مد ظله السامی رجوع نموده فی الحقیقه رونق انجمن دولت افزود الحق شایسته

شایسته وزارت این بادشاه سلیمان دستگاه چنین وزیر صاحب جاه باید که از آوان ظهور تا زمان طلوع اسلام و چنین در دولت سلاطین الی الآن از زین دست وزیری عطارد و تدبیر و مشیری شورت قدر تدبیر پای بر مسند ایوان و دیوان ننهاده و دست بوس بنان این نوع دستوری والا منش خرد آیین خامه و نگین وزارت را دست نداده از انجا که ثبات دولت و دوام سلطنت از خوابیر وزرای صاحب رای می باشد و نفاذ اوامر و نواهی و اجرای احکام حدود الهی که علت غائی سلطنت و فرمانروائی است بحسن سعی و صوابدید این فرقه شریفه بیشتر رو میدهد زینت یافتن مسند وزارت از وجود فایض الجود این نوع بزرگ گردانای ایزدی موجب مزید اعتبار ملک است و انتظام باعث وقع و وقر ایشان است در قلوب و در این صورت هر گونه عنایت نمایان که از پیشگاه حضرت خلافت در حق آن شایان مکارم دولت و اقبال بسبب این رتبه والا که محض استحقاق و شایستگی خود یافته اند بظهور آمده جا دارد بلکه اگر ولی نعمت در بدل این عاطفت و مرحمت که بهمه جا بوده قطعاً امتنان بر او ننهند گنجایش دارد لله الحمد والمنة که کارها بر وفق خواهش نیک اندیشان رو نموده گردش روزگار بکام هواخواهان شده و لداده کامل الهی با یمنی متعلق گشته وقت آن رسید که جوهر ذاتی والا گوهران بنمایش در آید و پایه هنرمندان رو در افزایش نهد و خلق را حاجتی نماند که روانشود و دستدعای رو نماید که بدعا بر بنا بر رعیت و سپاه تیه دل از سر از زو انده و بر خاسته با کام دل در نشست آباد فراغ خاطر شاد نشسته و سایر توطنان قریه وجود و ساکنان خط شهود سرمایه حصول امید بدست آورده نقش بی نیازی بر در خاطر بسته در جاه و ثروت است و امید صادق که نهال امید سرور ارشاد منتهای کمال رسیده خواص و عوام را از ثمره عاطفت و ظل علم بکام تمام و نهایت مرام رساند و مسند وزارت بر ذات گرامی مبارک و میمون و خجسته فال و فرخنده شگون گردید تا قیام قیامت مقرون باستقامت و موصوف باستدامت باشد مصراع ایزد و دعا از من و از خلق جهان آمین باد °

میان محمد مراد مرحوم نوروزی نوشته اند

چون خسرو تدبیر هوای مهر بر مملکت وسیع الفضای سیهم رایات عدل و داویه اعتدال بر افراخت و بیت الشرف را از اشعه جهان افروزی و انوار نور وزی بر افروخت و بر اجزاء و متضاده مزاج کاینات حالت و جدانی فایض شد و قوای نامیه در تولید اطفال نبات افزونی گرفت و گشت اشجار و خشیدن از نار بر گستره زر نگار فلک دوار تفوق و برتری جست و سطح زمین از رب الاسنر نبات

ازلیسی که رشک افزای طارم خضرا باشد پذیرفت و اجواف اصداف از قطرات نیسان احسان ایزدی
بارورگشت و قامت با استقامت درختان حلل اوراق دحلی از ازهار در پوشید و از گفتگوی بلبل حکایت
رنگ و بوی گل بسمع ساکنان جهان رسید مرغان خوش الحان خطبه ثنای رحمن را که نقاش تقدیرش
بر لوح دشت و کوه بتعلیم قدرت چندین نقوش زیبا نگاشت بر منابر اغصان آغاز کرد در زبان السنه طین
حمد ملک منان که نیرنگ قدرتش از دل خاک و سنگ اینهمه گلهای رنگارنگ برآورد ادا نمود و دیده اعتبار اولی الابصار
از مشاهده گل و گلزار بر کمال قدرت آفریدگار دیده ور گشت **ایضاً** درین هنگام دولت انجام که تنور بهار
فیض بهار حضرت صاحبقران ثانی در روزگار اتصال بی همال سریر آرای جهانبانی از چمن دلها کدورت غم زدوده
و در باغ خاطرها ریاحین شادی شکفته نوروز عالم افروز رایت ترتیب کارخانه دینی برافراخت و لشکر دی الطیوه
سپاه ربیع منهزم ساخت ملک صورت چون جهان معنی خضارت تازه یافت و ظاهر عالم چون باطن عالمیان
نضارت بی اندازه نقش انگیز صنایع کوه و صحرا را رشک نگارخانه چین کرده و رنگ آمیز بدایع روضه
از بهشت برین بر روی زمین آورده نغمه بلبل بر روی گل و دامن بزم پرده را بعشقبازی رهنمون گشت و
بخشش بخشایش بادشاه جود پرور داد گستر و لهای غم اگنده را انبساط بر دارحی داده و روی جهان فراخ
دیده را حسن تازه بخشیده و در دامن هوا ابر و افضال خسرو دریا نوال المجمره آسمان در پیچید اسباب نشاط که پیالهٔ
نشاط بر چیده بود کشیدن گل و دمیدن سنبل آماده شد ابواب امانی و آمال که از دیر باز بسته بکلید داد و دهش
خدیو زمان گشاده **رساله عیار الحسب از کلام شیخ محب علی** بعد از نیایش احدی که سیر ا ا است از تهمت والد
و ولد و پس از ستایش صمدی که مبرا است از کسوت سوت و مرد نعالت آلاده و نوالت نفاه بوخواص ارباب
ادب و اصحاب حسب پوشیده ماند که در شهر نشاط افزای لاهور که روشن باد چون حرم مه و مهر رسمی است مرغوب
و طرزی است بس خوب که چون سلطان ثوابت و سیار در اول فصل بهار رایت نهضت بصوب بیت الشرف
خویش برافرازد و نسیم اعتدال آثار یمن فضاء باغ و گلزار را از خس و خار شتوی پاک سازد و دو شهر از آن
چمن از تشریف هوای نوبهاری جامهای زنگاری پوشند و نو رسیدگان نسرین و سمن از پیاله لاله شراب
گلناری نوشند جمعی از خوش طبعان بجهه کسب هوا و سیر باتین روح افزا و بعضی حقیقت شناسان بواسطه

بواسطه مشاهده حسن صورت بدیده بصیرت و معاینه ظهور وحدت در کثرت و جامی از دانش منشان
بسبب تماشای گوناگون مردمان و وقوف بر اوضاع متباینه و اطوار متفاوته ایشان و گروهی از ساده لوحان
ساحت بنابر استدعای وسعت روزی و حصول فرزند در زمره ارشکم پرستان و تهی دستان بر رسم گدائی و اظهار
بینوائی و چندی از بدمستان برای خودنمائی و از بیده و فرقه از سفاهت پیشگان از راه مسخرگی و شعبده و برخی
از مطربان و افسانه گویان بشیوه نغمه سرائی و بیهوده درائی بر سر مزار فیض آثار عارف دوران شیخ حسین
که واقع است در نیم فرسخی این شهر عظمت بهم در عرصه که مانند مشرب ارباب حقیقت بهناور است و مثل
اصحاب طریقت فیض پرور سواد روشنش از ساحت روضه ارم دلکشاتر است و شمیم نسیمش از نوافه مشک خطا
عطرساتر **بیت** رضوان بهشت گر ببیند بر خلد برینش برگزیند در سیر بدیدنش شتابد ایام شباب
باز یابد بادش چو نسیم باغ رضوان در قالب مرده میدمد جان خاکش مثل چو مشک اذفر الوات
جهان از و معطر فاهم آیند دعقده اندوه با تامل عیش از خواطر گشایند **بیت** عارف و عامی همه حاضر
درو جمله منظاهر شده ظاهر درو سلسله بر سلسله اهل شرف بسته چو تسبیح در آن عرصه صف دایره بر دایره
ارباب شید بیلام دغا چیده دکان که طایفه طایفه بازاریان چیده با تمام تکلف دکان در هر گوشه کلرخی
بجلوه های لیقانون عشرت ساز کرده و در هر سو خوبروی بکرشمه پردازی در تقاضی آرام از دلها برده **بیت**
بر سو نشسته بت برچین چو در صحن ظلبرین حور عین زمردم ربوده دل و دین همه فرح بخش جانهای غمگین همه
درین مقام ذکر مجملی از احوال شیخ حسین مذکور ناگزیر کلک سخن گزار است او مردی بود جولاه نژاد در بدن جلوس
نشاد لیکن ادبا بحسب جاذبه ازلی واثر تیز هوشی و بیدار دلی روزی با خردوی ارشاد اتفاق صحبت افتاد
آن ناصح بی غرض و طبیب بر مرض حرف شتابرین نمط باز گفت و قانون سخن چنین و تیره ساز کرد که ای سرهنگ
افلاک تاکی در تقیه خاک چون روباه خواهی خزید و ای شاهباز عالم پاک تا چند درین تیره مغاک مانند عنکبوت
بر گرد خویشتن خواهی تنید **بیت** چند شوی چون مگس از بهر قوت در دهن این تنه عنکبوت بشنو از این
پرده و بیدار شو خلوتی پردهٔ اسرار شو همای قدس آشیانه از رشته جان باستخوانی بستن پهلوی است
مرغوب همایر ریاض لامکان را چند دار در ویرانه نشستن نه طریق است نه اینق در شفقت بافند کی ترخند

خود را جستی و تار کردار صد بار گسستی و بهم پیوستی طرفی از عاقبت نبستی و چندانکه در کارگاه خویش از یک سر تا سر
دیگر شتافتی جامه نیافتی که نقش فراست را شایه یاددای که دولش هوش آرایند به که دست آئین تا رزود گسل
بداری و پا از حجره این کار کشی حاصل برآری همگی همت بتلافی مافات و استدراک اضافات بگماری و متمسک
شوی بعروة الوثقی هدای بی بهتا هو یهدی من یشاء و یضل من یشاء — بر آستان خداوند دل منه که جایی
دگر برای نزهت تو برکشیده اند قصور — ترا که حبل متین است اعتصام چه باک — اگر گسسته شود رشته سنین و دهور
چون از قسمتگاه ازل نصیبه سعادت اندوخته بود و چراغ هدایت در شبستان طلب برافروخته لاجرم کوشش
بازوان خجسته بنیاد بنیاد و در تحقیق را بمفتاح توفیق برگشاد و از آشوبگاه کثرت بسلامت باز آمد که بر چه
و در سلامتگاه عالم وحدت بیارمید — عهد ازل دامن جانش گرفت — سابقه عشق عنانش گرفت
راه میخانه توفیق برد — باده ز پیمانه تحقیق خورد — لیکن از جهت که چهره حال در نقاب ملامت پوشیده و در ظلمتکده
مخالفان شرع متواری کردید و قدم اهتمام در طریق مردم بدنام فرسود از جاده مستقیم و منهج قویم انحراف نمود
مطعون ارباب شریعت افاض الله علی العالمین برکتها بود چنانکه گویند روزی در چهار سوی شهر مجمع شراب
و استماع نغمه رباب و حرکات ضرب اصول مشغول بود و خلق انبوه بر وی جمع آمده از قضا مخدوم الملک نام زکی
که شیخ الاسلامی علم امتیاز بر می افراشت و بحسب ظاهر همت بر اجرای امر معروف و نهی منکر می گماشت
بر آن مجمع در رسیده از حسین پرسید که این چه حال است جواب داد که مگر نشنیده انما الحیوة الدنیا لعب و لهو
و نیز شیخ الاسلام در ماه صیام بسر وقت آن رند بدنام رسیده پرسید که بنای مسلمانی بر چند چیز است
جواب داد که بر پنج چیز کلمه شهادت و روزه و نماز و حج و زکوة شیخ گفت که اگر تو مسلمانی چرا پاس
این مراتب نمیداری حسین گفت که درین پنج چیز دو چیز با وجود استطاعت و دولت و مال از تو متروک است
یعنی زکوة و حج و دو چیز از من یعنی روزه و نماز ماند یک چیز که کلمه شهادت باشد آن را تو هم میگوئی و من هم
پس اعتراض تو بر دین روا نباشد شیخ دم در کشیده نتوانست ادا ملزم ساخت القصه طریقه مذموم او انی بود تا
بنا و اتباع و اشیاع او مسلک است و مرسوم چنانکه در روز معهود ایشان که موسوم بنیست است ابتدا
بهار جان افروز باعتبار اهل هند از آن روز — روزی و چه روز عالم افروز — خوشتر ز هزار عید نوروز

عید و نوروز — پادشاه نفس پیچ و پیره صبحش ز بهشت بر دمیده — بر رسم معهود مخلوق اللحیه ریشها تراشیده
و عبیر سرخ بر سر و روی یکدیگر پاشیده اصلا از سماحت و سرود خوانی و پاکوبی و لطف افشانی دقیقه فرو
نمیگذارد و این تماشای بوالعجبهای جهان و ابنا آن با دوستی و دوست ارادت آئین و رفیق صداقت آئین
در مکانی که بخوبی هوا امتیازی از دیگر اماکن آن فضا و دلگشا داشته و تماشائی را رغبتی بتمکین آنجائی مسرت
افزا بهم رسیده نشسته بود که چند توانگرزاده قدم تقلید در طریق ظرافت نهاده و به پندار خویش آزاده طاقیه
زردوزی بر سر مرقع زربفتی در بر تافته ریسمانی زنار دار حمایل کردن سفینه پر از اشعار در جیب پیراهن کارد و
زنگری در کمر آویزان با شاخچه گلی بازی کنان در طریق عزیمت هرگز قدم نگذاشته حرف ریاضت
اصلا بر لوح دل نگاشته روز بخنده و بازی بشب آورده شب بخواب و افسانه بسر برده سلام ایشان
عشق الله یا بردن سبابه بسوی کلاه از راه مروت و مردمی بغایت دور بنام پدر برده مدعی و مغرور در آن
سر منزل راحت حاصل نزول فرمودند پس از لحظه یکی از درویشان دلریش و خدا شناسان حقیقت کیش
که بهار رتبی داشت در علوم رسمیه و دعوای در مباحث علمیه و اسمیه سیمای ریاضت از چهره حالش هویدا
و اثر فقر از وجنات اوضاعش پیدا — در صد رقعه بالای هم دوخته — چو خرقه خود در میان نمد
در آن مجمع در رسیده هم در پهلوی توانگرزاده که باد نخوت از دیگر یاران خود زیاده در دماغ داشته و رقم خودپرستی
بر صفحه ضمیر خویش می نگاشت سلامی گفته اقامت ورزید توانگرزاده از فرط غصه [illegible] متقلب بجواب سلام
او نکردیده گفت سبحان الله در وقتی که [illegible] فقیران فوج فوج از مائده خوان [illegible] بوده اند و این زمان
گدایان جوق جوق بر در م چین می سوده اکنون کار بجائی رسیده که [illegible] باید [illegible] دیر بزره
درای دساز و این بیت که مبنی است از علو شان و عظمت دودمان بر زبان راند — تا گور آدم
نسیم باز نه ایستند — ز آبار خود از شرم اصحاب کرم را — آن غارکس مضمار فصاحت و سخنوری و شهسوار
میدان بلاغت و هنرپروری یعنی درویش سینه ریش سر بر آورده گفت — اما بود وصف اضافی
هنر ذات — این فتوی بهت بود ارباب هم را — الحمد لله که نبازم نسبت — ایک شهادت ظلم
لوح و قلم را — حاشا که سعادت کزین بیدار دل با فسانه نسب بجواب زود و گوشش بکلمه الحسب افضل من النسب

نداردو ~ بر اصل و نسب تباش مغرور ۞ کان هست بسی ز مردمی دور ۞ ناخوش بود این عروس دیر
کو ناز کند بجهیز مادر ۞ بیننده گفتی که آبا و خود را تا آدم بشمرم بهیات مصراع تو بهیش کی خبر داری ۞
که از نطفه بجان پدری که خود را بسر آدمی پنداری ۞ چه شعور بر امور مستوره و وقوف بر سرایر ضمایر از صفات
مختصه عالم السر و الخفیات است نه مستور آدمی کثیر الخطیات لا یعلم الغیب الا الله ~ نه هیچ کسی را
ز کار آگهیان ۞ که آگه شد از کارهای نهان ۞ که راز کارها بر کشاید بند ۞ بکرد جهان در جهان بوی کند ۞
توانگرزاده از استماع این ماجرا زبان بدشنام کشاد و سفاهت آغاز نهاد درویش گفت ~ دشنام
ده اگر خسیسی ۞ چاره نبود بجز شنیدن ۞ که بای کسی سکی گزیده ۞ سک را نتوان عوض گزیدن ۞ اما بود کی
انکه مصراع یا هر که در او فتی چنان باش که اوست ۞ واجب نمود جواب داد و نفرین تو بدلیل متین گفتن گوهر راز
پنهان را با الماس تبیان سفتن بدان ای جوان نادان که بر سالکان مسالک ادب و مالکان ممالک
[illegible] که واقفان رموز حقایق و خازنان کنوز دقایق اند پوشیده نیست که زنان بوفور وقاحت بی باکی
و افراط شهوت و ناپاکی موصوفند و بکمال ستیزه و خودرایی و حیله و بیوفایی معروف چه اگر خصایل مذکوره
مرکوز طبایع این جماعه نبودی حوا که ام البشر عبارت از واست با وجود نهی کلمه ولا تقربا هذه الشجره فتکونا من الظلمین
در نهی فرمانی حق بمجاورت ننمودی و بشامت و نکوهت او آدم علی نبینا و علیه السلام از دار بهشت با [illegible] دار
بعالم سریع الزوال انتقال نفرمودی و همچنین زلیخا از عزیز مصر دل نپرداختی و مشعل عشق با یوسف نباختی
و بمقوله قدت [illegible] شهادت شهد شاهد من اهلها رایت رسوای نیفراختی ~ زن گرچه یکی در هزار باشد ۞
[illegible] کم اعتبار باشد ۞ چون نقش وفا و عهد بستند ۞ بر نام زنان قلم شکستند ۞ در دشمنی آفت جهان است ۞
چون دوست شود هلاک جان است ۞ این کار زنان پاکباز است ۞ افسون زنان بد دراز است ۞
و از انجا که نقصان دین و قبح نیت مر ایشان را لازم ذاتی است لاجرم در قضای شهوت و هوای نفس بهت
و بر انگیختن [illegible] مکاید بجهت حصول مقاصد بر وجهی سعی مینمایند که مردان حیله دان از ان عاجز می آیند رباعی
دیوار سرایت ار بود از آهن ۞ زنهار مشو تسلی از عصمت زن ۞ کاخر بهزار حیله آرد بیرون ۞ چون رشته
تسبیح سر از صد روزن ۞ عاقل بهیچ حال بر ایشان اعتماد نکند و بدم ایشان در دام غرور نیفتد فرد مشو

مشو ایمن از زن که زن پارساست ۞ که خر بسته به گرچه دزد آشناست ۞ ابیات ~ صفیا سوخته بعالم زنانند
دردی ز کید ایشان دشوار دانند ~ ز کید زن دل مردان دو نیم است ۞ [illegible] ای ابلیس علیم است ۞
عزیزان را کند کید زنان خوار ۞ بکید زن بود دانا گرفتار ۞ ز کید زن کسی را جز مبادا ۞ زن بکاره خود
هرگز مبادا ۞ حق تعالی کید شیطان را با وجود کمال اضلال ضعیف فرموده که ان کید الشیطان کان ضعیفا
و کید زنان را با وجود ضعف بنیه و نقصان عقل عظیم خوانده که ان کیدکن عظیم از کید شیطان بذکر رحمن می توان
رست و از کید زنان بوسیله ذکر و قرآن نتوان جست و عبارت کرده اینها [illegible] حقیقت نتوان [illegible]
فرد درراه خدا گرهزنانند ۞ آن راهزنان همین زنانند ۞ و پیغامبر فرموده صلی الله علیه و سلم که شهادت
زن مثل نصف شهادت مرد است و آن از نقصان دین او است و بحکم للذکر مثل حظ الانثیین میراث خواهر
مثل نصف میراث برادر است و حال آنکه زن بواسطه مجبر و ضعف احق است از مرد و نیز فرموده که النساء حبائل الشیطان
[illegible] بوادی طریقت و سیاح فیافی وحدت مقتدای اهل یقین ملا معین رحمة الله علیه و علی سایر المحققین
در تفسیر سوره یوسف مرقوم قلم صدق رقم نموده که چون بعض طوایف انام از نطفه حرام متولد شده اند
فردای قیامت بحکم حضرت ستار العیوب هر فرد را بنام مادر خوانند تا دران عرصه خجالت نکشند و دردی انکان
ملحا به ناکوار شرمندگی نچشند و از اکثر حرامیه ساقین بطاله مردم دانش گزین رسیده خواهد بود که بنابر ظهور
حادثات و وقاحت فاحشات بیابین و ثبات مجهول الاباء متولده من الزناء از صحرای عدم بوطن
وجود قدم نهاده اند و الان ایضا کذلک مرئی میشود که عفت و صلاح از اکثر نساء مفقود است و دامن
عصمت ایشان بنجاست آلوده هر جا که کان پارسائی و پرهیز کاری زیاده تر چون پرده از روی کار
برگیری [illegible] سامان خرابی و خواری آماده تر و لیس الخبر کالعیان رباعی یا رشته زنان بقول ایمان
بیوست ۞ هرگز نکند عهد و پیمان درست ۞ مشکل که شود بآخرت ز اهل نجات ۞ هر کس که خلاص جوید
ازین قوم نجست ۞ یاد دارم که روزی دایه را نزد شحنه شهر گرفته آوردند بجرم آنکه این پیر زال روزها
[illegible] اهل فجور نمی پردازد و شبها بچه های خام از اباب حرام در مغاکها می اندازد و شاعری همدین معنی
گفته رباعی آنرا که زنش نه زاده ناموس شناخت ۞ دل آن زن بد جمع نمی باید ساخت ۞

که بنه کنند شیشه ناموس هم‌کلاب عصمت چو نزار در چه چاه انداخت٭ فعلی هذا بعد از انکه نقض قاطع و برهان
ساطع و نارت طبی و دو … جیل این طایفه ثابت شد زهی نادان کسی که با وجود عدم حسب بر صحت نسب
مغرور بوده این قدر نفهمد که از حضرت آدم تا او چه لازم که ابطنا بعد بطن جمیع امهاتش عفیفه باشند یا بسبب انقلاب روزگار
و تسلط جبابره و استیلاء فسقه و هیجان شهوات که غریزی طبایع زنانست هر عفت واحده منها شکسته
باشد و عقد عصمت بعضها من جملتها گسسته٭ فرد٭ این بیوه زن دهر که چندین دوران٭ زاد است بدین گونه
بسی فرزندان٭ در خلال این مقال شخصی از حوادث فلکی نقل کرد که در فلان جا بهنگام قحط و غلا که
علامت قهر حق جل و علا است برای العین دیده ام که چندین بنات طاهرات اهل حیا بیع و شرا در آمده
و از ان جمله چندی را قوادان خریده با عمال قبیحه مامور ساختند و بنیاد ناموس ایشان برانداختند و فلان
ملک … ایشان که فلان ولایت از فلان سلطان انتزاع نمود و بقتل مردان و اخذ زنان اشاره
فرمود چندین هزار مخدره مقنعه عصمت و مستوره حجره عزت اسیر سپاه سفاک و لشکریان بی باک گردید
و دست بیداد زمانه پرده شرم و عفت ایشان بردرید بالجمله امثال این امور از روزگار بی شر و چه دور
٭ مجو درستی عهد از جهان سست نهاد٭ که این عجوزه عروس هزار داماد است٭ تو آنکه زاده ازین مقدمات
بهم بر آمده گفت از فحوای کلام تو چنان مفهوم میشود که بر صحت نسب هیچکس قایل نیستی و دلش گفت
حاشا که گمان تو نسبت بمن این باشد و مذهب من چنین لیکن چون تو کوس دشنام را بلند آوازه ساختی
من هم در جواب تو ساز سخن بدین آهنگ نواختم و از آنجا که اغراق در مدح و قدح لازمه شاعران و سخنوران
است اگر کلمه چنیه تو جاهل بخود مغرور سمند سخن را از فضای ادب بیرون رانده باشم چه قصور و غرض از
تمهید این مقدمه ناپسند که … شایان حال خردمند است غیر از الزام فرقه غره بست (?) و انجام حجاجه خبر از ریب
نیست و الا یقین حاصل است که اشتباه در انساب کل انسان علی الاطلاق شیوه مسلمانان صادق
نیست بمقتضای ظنوا بالمومنین خیرا بجز حسن ظن در حق اهل ایمان بل جمیع خلایق لایق نه اما در مباحثه
و مجادله اگر به بلاغت منظور بودی و هم خطا و صواب منظور گشتی پس معاویه بر علی کرم الله وجهه لشکر نکشیدی
و یزید پلید حسین شهید را شهید نساختی بر عقلا و دقیقه یاب و فضلای حقیقت ایاب مخفی نخواهد بود که از آب

که مذاهب مختلفه نیز بواسطه نزاع علما صورت وقوع یافته و فواید متنوعه هم بسبب آرای متناقضه سمت
شیوع پذیرفته سر حقیقت از غواشی دروغ بی فروغ ایشان مستور است و چراغ معنی از باد گفتار بی بنیاد ایشان
بی نور٭ رباعی٭ از بهر فساد و جنگ بعضی مردم٭ کردند بگوی گمرهی خود را گم٭ در مدرسه علم که آموخته اند٭ فی البحر غریقهم
ولا تنفعهم٭ و الا در راه رهروان حقیقت نشیب و فراز سبیل نیست و در حرف قاعده ایشان هیچ علل تغیران دانش
این سبکروحان گران سنگ نفاق نسنجید و در پیمانه دل این سرخوشان نشاء عرفان جرعه محبت و وفاق
نگنجد باد دوستان رضا و تسلیم همیشه همنشین اند و در گلستان صلح کل همواره گلچین آینه وار در قبول
برروی یسح (?) صورت نخشبه اند و در معنی از قید هر صورت وارسته٭ رباعی٭ آینه ذات حق چو درویشانند٭ از
هر حیثیت قبله ما ایشانند٭ نکم نرسد بگرد ایشان هرگز٭ زیراکه بسی بزرگ و عالیشانند٭ بالجمله کلام انکه
اگرچه بر صحت انساب انسان و درستی اسلاف و اعقاب ایشان بجز عالم الغیب و الشهادة هیچکس آگاه
نیست و درین دعوی بجز … دیگری گواه نه اما بوسیله رای صایب و فکر ثاقب
مفهوم میشود که انسان را ترقی بر مدارج سلطنت و ایالت و حکومت و امارت و تصاعد بر معارج شرف و سعادت
و تقضا دعو السقف میسر نمی تواند شد الا با خلاق حسنه و مهذب الاخلاق نمی تواند بود مگر کسی که صحیح الاصل
باشد و تفاوت در مراتب و مقامات ایشان بر طبق خلق و همت هر کدام ایشان است در کمال و نقصان
فضایل اخلاق هر که وسیع تر پایه قدر او رفیع تر٭ فرد٭ همت درین دایره لاجورد٭ مرتبه مرد بمقدار مرد٭
برهان این بیان و دلیل این تاویل ذات اقدس و وجود مقدس بادشاه بلند اختر جهانبان عدالت
گستر عالی نژاد والا دودمان دیهیم بخش ممالک ستان اورنگ نشین معدلت آیین حق پژوه نصفت گزین
حافظ بلاد ناصر عباد قامع کفر و اتباع فساد رافع اعلام ملت نبویه مشید ارکان شریعت مصطفویه بانی
مبانی عدل و انصاف ماحی مآثر ظلم و اعتساف یکتای جهان آگاهی سایه رحمت الهی قضا قوت
قدر قدرت عقل مجسم انجم حشم گردون غلام بهرام انتقام خورشید نظیر عطارد تدبیر قمر منظر جل جاکر (?)
ناهید رامشگر برجیس انیس جوهر عرض ممکنات منتخب نسخه موجودات خدیو زمین و زمان خداوند
عالم و عالمیان فرزند نو چهره دولت و ملک رانی فرازنده رایت سلطنت و جهانبانی خلیفه ربانی

ابوالمظفر شهاب الدین محمد صاحب قران ثانی است که طینت اشرفش بجمیع صفات حسنه و فضایل اربعه مخمر است
و مشام ارواح و اجسام [illegible] گلستان خلقش معنبر و معطر شجره طیبه نسبش ازان جهت اصلها ثابت و فرعها فی السماء
و سحاب همتش بجز گوهر خلق و احسان نمی بارد و دهقان کرمش در اراضی دلها سوای دانه مهر و شفقت نمی کارد
داند تواریخ مشتهره و کتب معتبره بر مستحضران وقایع روزگار و مستمعان اخبار و آثار روشن و مبرهن گشته که سلسله
آبای کرام و اجداد عالی مقام این بادشاه اسلام بآدم علیه السلام منتهی و منقضی شده و بی غایله اغراق شاعرانه
و تصنع منشیانه که بیت عرفی مصداق حال آن شاهنشاه بلند اقبال و کعبه ارباب افضال می تواند بود
بیت تا گوهر آدم نسبتش بازنه ایستد ● را آبای خود از شمر و اصحاب کرم را ● و از فحوای آیت حق تولیت
این انسان کامل یعنی جهانبان عادل عامل که مقصور بر پرورش بنی آدم است و محصور آرایش عالم جنات
مستنبط و مستفاد است که طناب دولت بی زوالش بساهیر خلود ممدود خواهد بود و ظلال اقبال اولاد
و الا نژادش که بر کرام آفتاب سپهر سلطنت و اختر برج عظمت اند الی یوم الموعود بر مفارق جهانیان
مخلد و ممدود ارباب علم و ادب بیمن تربیتش باعلی مدارج عزت و رفعت تصاعد نموده اند و جهال عاری
از کسوت حسب راه مذلت پیموده و لهذا ذات کامل الصفات این مجمع البحرین حسب و نسب از وصمت عدیل
و همتا منزه است و مبرا مصرع در صد هزار سال ببرج شرف رسد ● از آسمان فیض بدینگونه اختری ● نسب
بمقتضای آنکه مصرع دولت همه ز خدای کس را نبلط ● بجهت تحقیق انساب صحیحه هیچ دلیلی به از صفات مذکوره
متینست فرد نیکی خلق [illegible] دلیل اصیل ● به ازین اصل را مجوی دلیل ● دیگر بدانکه اگر باعث افتخار
انسان بر نسبت پدر بودی پس حضرت آدم که ابو الآبا و رقاطبه انام از خواص و عوام است و پدری
نداشت مسجود ملایک نشدی مصرع بزرگی که بآدم بود ز بی نسبی است ● و یکی از حکمتهای خداوند اکبر
در بی پدر آفریدن عیسی پیغمبر آنست که آدمی نسبت صوری را سبب کبر و تفاخر نسازد و گردن بدعوی
نسب نیفرازد و اگر عنایت ربانی منحصر در اهل نسب بودی بعض پیغامبران مثل اسمعیل علیه السلام
و ائمه هدی مثل امام موسی کاظم و امام علی بن موسی رضی الله عنهم از بطن کنیزکان متولد نگشتندی قال النبی
علیه السلام ولد الامة انجب و انا ابن الامة یعنی انا عن اولاد اسمعیل و هو ابن الامة قطعه ز نسبت

نسبت نسبت مردم ● هر کسی را نفس خود شرف است ● شرف در بجوهر خویش است ● نه زیبایی گوهر
صدف است ● و بعضی از اولیاء کمل چون ابو حامد اسود زنگی و ابو الخیر حبشی و کرخی بار و شیخ معروف و ابو نونی
پدر ذو النون مصری و ابو نصر سراج و ابو الحسن نساج و عبد الملک سکاف و ابو محمد خفاف و ابو عبد الله جلاد
و ابو حفص حداد و ابو العباس قصاب و حمدون قصار و ابو علی دقاق و ابو جعفر حناک با وجود عدم شرافت نسب
بمرتبه عالیه ولایت فایز گشتندی و ابواب هدایت و درایت بروی خلایق مفتوح ساختندی بیت حسن ز بصره
بلال از حبش صهیب از روم ● ز خاک مکه ابو جهل این چه بوالعجبی است ● و ملوک بلوک چون سلطان محمود غازی
و سلاطین مصر و شام و غیرهم بر سریر سلطنت جلوس نموده سالهای بسیار رعیت پروری و داد گستری
نکردندی آری مصرع دولت تو دهی بهر که خواهی ● سید اصفیا و خاتم انبیا علیه التحیة و الثنا فرموده العلماء
ورثة الانبیاء نفرموده اولاد الانبیاء ورثة الانبیاء و مراد از علما محققان و مجتهدان اند که حقایق و دقایق اشیا
دانند گویند سیدی و عالمی باهم بحث کرده سید فریاد برآورد که وا محمداه عالم گفت وا آدماه حاضران مجلس از عالم
گفتند که سید وا محمداه گفته استغاثه بجد خود نمود تو وا آدماه بچه سبب گفتی گفت من هم جد خود را یاد کردم
لیکن این مرد را طلبی محنت باید کشید تا نسبت خود را با محمد درست سازد و بر عالمیان روشن است که جد من
آدم است و این دعوی از گواه مبری است رباعی سادات که پاکیزه بود گوهرشان ● تاج سر عالم است
خاک در شان ● آنها که لقب آل یاسین شده اند ● یاسین سیادت آمده بر سرشان ●
تا ظلم از بزرگی که میگفت پدرم بر سبیل تجارت بتوران زمین رفته بود و بهنگام مراجعت در کاروانسرای
شهر فرود آمده برای تجدید وضو از خادم آب خواست خادم مشربه را از آب جو پر کرده می آورد که مقارن اینحال
طفلی بازیکنان باو رسیده و سیخ آهنی که در دست داشت مشربه را سوراخ کرده ابلش بر بخت خادم
در هم شده سیلی بروی بزد طفل گریه و فریاد آغاز نهاد مردم سرا از هر طرف هجوم نموده خادم را بگرفته که
فرزند فلان سید عظیم القدر را لطمه زده بی درنگ در قفس فرد کوفتند سید از استماع این ماجرا همگنان را نزد خود
خواند پدرم نیز برفت و او کیفیت سانحه استفسار نمود پدرم آنچه گذشته بود بیان نمود آن بزرگوار
رفیع مقدار مردم بزه کار را از پیش براند و پدرم را در مهمانخانه نشاند و بعد از فراغ ضیافت درون خانه

رفته زن خویش را پیش طلبید و گفت ای مطلوبه بر آئینه دلم از زنگ شبهه زنگی بسته که جز بصیقل تصدیق تو نزداید بشنو
جانم از رهگذر شک ... بیتاده که غیر از اظهار راستی تو تنگ شد بیت زن بگفتا که شبهه باز نمای لب خود را
بشرح آن بگشای که ز دلت زنگ شبهه بزدایم که ز دل خاطر تو بگشایم سید گفت بدانکه طبیعت بسرت
بر انداد مردم مجبول است و دلش مشعوف کردار ارذال ناقبول اگر او از صلب من بودی در وادی خلاف
رضای تو قدم سعی نفرسودی بل مقتضای الولد سرّ لابیه صورت سیرتم از مرآة حالش روی نمودی و لدی کسر
والد نبود ضرب المثل سودی این مصرع تواند بود که مصراع در دیده و بود آنچه نامد بجز او نتوان و پسری که از جوان بیشتر نشان میدهد
نباشد ترجمان حالش این بیت دلپذیر تواند گشت که فرد پسر کو ندارد نشان پدر تو بیگانه دانش و
مخوانش پسر زن را از استماع این سخنان هوش از سر برفت و گفت آنچه گفتی همه از وساوس شیطانی
است و خطرات نفسانی و الا از گلزار جوهیم بجز تو هیچکس گلی نچیده و هرگز دست نامحرمی بدامنم نرسیده این جگرگوشه
پسر من است و این ثمر از شجر تو الحاصل اظهار عصمت را چندین افسانه پرداخت و بر عذری را بر آن قسم مؤکد
ساخت لیکن سید عالی فطرت سر رشته آگهی از دست نداده خنجر بر سینه اش نهاده گفت اگر
براستی معترف میشوی برات نجات بدست میدهم و الا همین دم بزندان عدم میفرستم زن راستی را
واسطه رستگاری دانسته اقرار کرد که در فلان سال که تو بفلان دیار رفته بودی شبی از افراط شهوتم بی طاقت
... و در کوشت با فلان شتربان خلوت میسر گشت و این پسر بر همان ازوست سید دست از زن باز
داشته بسه طلاق اطلاقش کرد و نزد پدرم آمده گفت که ای عزیز ما از اولاد سرور کائناتیم که پروردگار کریم
درشان او که وانک لعلی خلق عظیم فرموده و محقق و مقرر است که از سلاله حضرت خیر البشر بجز خلق و احسان
امر دیگر بظهور نیاید و از ایشان هیچ آفریده ستادی و مضرر نگردد چون اثر سعادت و نیکبختی از ان پسر
مفقود بود لاجرم نقاب از چهره کار بر گشودم و صورت معامله چنانکه بود مشاهده نمودم بیت ای دل مکن از
عهد زنان هرگز یاد باشد عهد های ایشان برباد در بزم وفا شیشه دلها شکنند از دست جفای
این جماعت فریاد علی ای التقدیر افعال خوب و زشت شواهد آثار هر پاک طینت و بد سرشت است
و سوید امتی است آنچه نیز کی فرموده فرد انرا که ذاتی نسب و نسبت دانش اورا نبود هیچ گواهی چو

گواهی چو فعالش محقق طوسی در اخلاق ناصری حکایت کند که یکی از رؤسای یونان بر غلام حکیم افتخار کرد
غلام گفت اگر موجب مفاخرت تو بر من این خلعتهای نیکو است که خویشتن را بدان بیاراسته حسن و زینت
در جامه است نه در تو و اگر موجب این اسب است که برو نشسته چابکی و فراست در اسب است نه در تو و اگر موجب
فضیلت پدرانند صاحب فضل ایشان بوده اند نه تو چون صاحب فضیلت بر حق خود متصرف شود با تو هیچ چیز
نماند الا نفس موصوف بجهل که بدترین عیبها است پس برابر من افتخار نرسد بیت این سخن از دستی و
از ضلع او است پاسخ مغروری اتباع او است در سخن از عاقبت اندیشی است آخر کار همه درویشی
است و نیز منقول است که حکیمی نزد صاحب ثروتی بود که بزینت و تجمل و کثرت مال و عدت مباهات
نمودی در اثنای محاورت حالت که آب دهن بیندازد بجانب دست چپ و راست نگریست موضعی نیافت که
انداختن شاید بر آنکه در دهن جمع کرده بود بر روی صاحب ثروت انداخت حاضران عتاب و ملامت نمودند
حکیم گفت نه ادب چنان بود که آب دهن با خس و اقبح مواضع افکنند پس چندانکه از چپ و راست نگاه کردم
هیچ موضعی خسیس تر و قبیح تر از روی این شخص که موسوم است بجهل نیافتم بیت بی فضل گر مال کسند
فخر بر حکیم کون خرش شمار اگر گاو عنبر است و نیز فرموده اگر فخر بمال کند از غضب و نسب ان این شنوند
و اگر بنسب کنند گویند صادق ترین این نوع آنگاه بود که شخصی از پدران او بفضل موسوم بوده با شرف خویش
تقریر کنند که آن پدر فاضل او حاضر آید و گوید این شرف که تو دعوی میکنی بر سبیل استحقاق از آن من است
نه ترا ترا بنفس خویش چه فضیلت است که بدان مفاخرت توانی کرد در جواب او عاجز آید و شاعر اینمعنی
بنظم آورده شعر لئن افتخرت بآباء مضوا سلفا قالوا صدقت و لکن بئس ما ولدوا بیت خواهی که
شوی خلاصه نوع بشر باید که فراموش کنی نام پدر در فضل و ادب کوش و بیدا ن بنهر از
اهل کمال و معرفت گوی ببر افتخار بشرف نسب علامت ابلهی است و استکبار بهنگام داب امارت
کم بی مفلس بخیال مال منعمان توانگر نگردد و کور بتصور بینائی دیگران دیده ور نشود شعر ان الفتی من یقول
ها انا ذا لیس الفتی من یقول کان ابی آدمی را فضل چو بر آدمیت بسند است سگ است آنکه با ستخوانها
خرسند است فرد از پدر مرده ملاف ای جوان گر نه سگی چون خوشی از استخوان پسر نوح را

چه نفع از یزدان پرستی چه و ابراهیم را چه ضرر از بت تراشی آزر حضرت خیر البشر فرموده ایتونی باعمالکم ولا تا
تونی بانسابکم — بیاوه نان نه ورچند پدر باشی ؛ پدر بگذار و فرزند هنر باش ؛ چو دود از روشنی نبود
نشان مند ؛ چه واصل زانکه آتش راست فرزند ؛ درین مقام نقل بیتی چند که محقق کامل شیخ محمود
شبستری در کتاب گلشن راز فرموده با شرحی که مقتدای اکابر و افاضل محمد لاهیجی نوشته مناسب نمود
— نسب چه بود مناسب را طلب کن ؛ بحق رو آور و ترک نسب کن ؛ یعنی بقید نسب مقید نشده روی
اخلاص بطرف حق و جانب وحدت می باید آورد چه در مرتبه اطلاق نسبت نسب و تعین محو و مضمحل است
— بخیزد نسبت هر کو فرو شد ؛ فلا انساب نقد وقت او شد ؛ اشارتست بآیه فاذا نفخ فی الصور
فلا انساب بینهم چه در آن حال کار باعمال است و نسب در معرض زوال و هرچه زایل است موجب کمال
نفس نمیگردد — بران نسبت که میلاد شد ز شهوت ؛ ندارد حاصلی جز کبر و نخوت ؛ چه موجب اجتماع
زن و مرد شهوت است و نسبت نسب مترتب بران — اگر شهوت نبودی در میانه ؛ نسبها جمله
گشتی در فسانه ؛ یعنی قوت شهوانیست که مبداء شوق و طلب مناکح و واسطه توالد و تناسل میگردد
— چو شهوت در میانه کارگر شد ؛ یکی مادر شد آن دیگر پدر شد ؛ مقصود سخن آنست که غرض اصلی
از انسان اکتساب معرفت الله است باقی هرچه هست فرع و طفیل است چه مادر و چه پدر و چه متعلقات
دیگر — نهاده ناقصی را نام خواهر ؛ حسودی را لقب کرده برادر ؛ یعنی بموجب حدیث نبوی ناقص العقل
والدین را خواهر نام نهاده و حسودی را که دایم با تو در حسد است و قصد تو مینماید برادر لقب کرده خود را
گرفتار ایشان میکنی و از غرض ایجاد و فطرت محروم میشوی چون باز ماندگی اکثر خلایق از کسب معرفت
بسبب زن و فرزند است نمود — عدو خویش را فرزند خوانی ؛ ز خود بیگانه خویشاوند خوانی ؛
یعنی موذی آیه کریمه ان من ازواجکم واولادکم عدوا لکم فرزند دشمن جان است باشد چه آدمی عمر عزیز
خود را که بدلی ندارد مصروف تربیت و خدمت ایشان می سازد و از مطلوب حقیقی باز می ماند
— وکم عم یکون الغم منه وکم خال عن الاحسان خالی — مرا باری بگو تا خال و عم کیست ؛ وز ایشان
حاصلی جز درد و غم چیست ؛ یعنی فی الجمله برادر و خواهر و زن و فرزند را با نکس نسبت علاقه و محبت جبلی

قربی هست باری بگو که خال و عم و برادر و مادر و پدر نگرسته که بخود منسوب می باید داشت بجز از ایشان غیر از درد
و غم بی حضوری و گرفتاری چیز دیگر حاصل نیست — همه افسانه و افسون و بند است ؛ بجان خواجه گر بیار ارجمند
است ؛ یعنی جمیع نسبت نسبی از مادر و پدر و خواهر و فرزند و خویشاوند و خال و عم چون فی الحقیقه نظر نمائی همه افسانه
و بند است که انکس را مقید میکردانند و نمیگذارد که بدرجه کمال انسانی برسد پس امتیاز ارجمندست که با یکدیگر
بیمایند ولشیشه تهی سر یکدیگر را جرب میکنند و میگویند که حق برادران و خویشان نگاه می باید داشت و خود را
و دیگری را مقید ببود در رسوم و عادات میسازند القصه اگر ابنای زمانه که نظر بر احوال معامله نینداخته اند و جز بر جزئیات
و فرعیات نه پرداخته نسب را که در محاورات تحفه تراد و ذات و امثال آن تعبیر یافته لعالی و سافل اسناد میکنند
لیکن آگاه دل نیک داند که در مبداء حال یکی بفزونی مال و ثروت و سامان و دست رس داشت بدولتمندی
و بزرگی علم ناداری و کامکاری برافراشت و فرزندانش بتوانگرزادگی موسوم گشتند و همچنین شخصی بوسیله علم
و واسطه ریاضت در حقیقت شناسی و خدا آگاهی پیر دستی یافته به پیری و شیخی و هدیسی نام آور گشت اولادش
به پیرزادگی و اصالت و نجابت زبان زد مردم شد و برین قیاس برخی بسخاوت یا بشجاعت یا دیگر
نام و لقب و پیشکی و حرفت علم شد نسلش بهمان نام و لقب موسوم و متطالب گردید هرچند که این نام و نشان نیز
بسبب این زمان و انقلاب دوران و دیرینگی یابد من حیث العقل والتجربه اعتماد را نشاید — این خورد
و بزرگی که بنام آن تنند ؛ در دست زمانه همچو انگشتانند ؛ امروز اگر پست و بلندی دارند ؛ فردا که بخوانند همه یکسانند
بالجمله خردمند دقیقه یاب انسان را از فرزندان آدم صفی شمرد و ملکیت و گوی داستان گذاران دیار و فرد شان الکمال
دیگر راه ندهد — بنده عشق شدی ترک نسب کن جامی ؛ که درین راه فلان ابن فلان چیزی نیست ؛ تو انگر
زاده گفت که اگر نسب معتبر نبودی بایستی مردم اصیل از اراذل بخویشی بهیچگونه برتر نه و حال آنکه چنین نیست
درویش گفت نزد ارباب تمیز اراذل و اسافل آنانند که از درجه عالیه انسانی بمرتبه سافله حیوانی انحطاط نموده اند
و از غایت پستی فطرت و نقصان فکرت بجز شهوتهای که در نظر عقل مستکره اند مثل مجامعی و رباعی و کناسی و غیره عادت
کرده و مرئی است که منظور صاحب سامان را چه شمرده که با وجود ناز و نعمت و کمال دولت و حشمت با فرومایگان اند
و نفسان اند با با لیشم طیلسان و در بنات یوند خویشی کنند و همچنین جاهل و عاقل را که همتش مصروف تحصیل فضایل

کمالات و منبع عبارات و اشارات و تحقیق مبدا و معاد و تحریک سلسله ارشاد باشد چه لایق که با سفیهان و خسیسان
قرابت نماید تو آنگاه اوکفت چون کفته اند که خلق الانسان من تفاوت درویش کفت که تفاوت در صور مختلفه
و اوضاع متباینه و مدارج علوم است که رفعنا بعضهم فوق بعض درجات نه تفاوت در ماهیت چه اکر چنین بودی
هر جا که در قرآن مجید ایها الناس بر وجه کلی واقع شده با یستی موصوف شیر صنفی مخصوص تا امتیاز در شان
لازم آمدی قال الله تعالی ما تری فی خلق الرحمن من تفاوت قال علی کرم الله وجهه شعر الناس من جهة التمثال
اکفاء ابوهم آدم والام حواء و قاضی میر حسین بن معین الدین میبدی شرح آن به نیکو نموده که میفرماید که همی
افراد حقیقت انسانند از روی صورت یکسانند چه پدر ایشان آدم و مادر ایشان حوا است و تفاخر
بنسب عاری از حسب نه آب مردم دانا است رباعی انسان که بصورت همه چون یکدگرانند باید که بعین
مهر در هم نکرند تا م پدر و مادر صوری بنگر کین قوم زیک پدر و از یک مادرانند و قال ایضا کرم الله وجهه شعر
فان یکن من اصلهم شرف تفاخرون به فالطین والماء میفرماید که اکر باشد مر ایشان را از اصل ایشان
شرف عالی که بان مباهات کنند بر زبر دستان و درویشان پس اصل ایشان بحقیقه گل است چون
با دم نظر کنیم و آب منی است چون ملاحظه پدران دیکر کنیم رباعی ای طبع کجت سرشته با کرد منی داننده
تمام خلق را دون و دنی بر جا که زدی لاف اصالت چه زنی چون اصل تو از گل است یا آب منی و قال
کرم الله وجهه شعر و ان لشیت فخرا من ذوی نسب فان نسبتها جود و علیاء میفرماید که اکر ارزدی تو فخری
از جماعت صاحب نسب ارجمند پس بدرستی که آنچه مادر مقابله نسب میکنیم آن جود است و مرتبه بلند رباعی ای ساخته
تو خو کرده با این خلاف تا چند زنی ز نسب عالی لاف در نفس تو کر فضیلتی هست بکو باقی همه از
قبیل حشو است و کزاف و قال کرم الله وجهه شعر لا فضل الا لاهل العلم انهم علی الهدی لمن استهدی
ادلاء میفرماید که نیست فضل مکر اهل علم را بدرستی که این طایفه متمکن بر سریر هدایت اند و در تیره شب
ضلالت راهنمایان اهل جهالت رباعی ارباب علوم دین که در دل شانند یارب چه رفیع قدر
و عالی شانند پیوسته بحق دلیل و مرشدانند مقصود ز هستی جهان ایشانند و قال کرم الله وجهه شعر
ایها الفاخر جهلا بالنسب و انما الناس لام و لاب هل تریهم خلقوا من فضة ام حدید ام نحاس ام ذهب

وهب بل تریهم خلقوا من لهم بل سوی لحم و عظم و عصب و انما الفخر بعقل ثابت و حیاء و عفة و ادب
میفرماید ای فخر کننده بنسب از روی جهل نیست مردم مکر مادری و پدری را آیا می بینی ایشان را که آفریده شده اند
از سیم یا آهن یا زر یا مس آیا موجود است در ایشان غیر کوشت و استخوان و پی نیست فخر مکر برای عقل استوار
و شرم و عفت و ادب رباعی ای کرده سلوک در بیابان طلب زنهار مکن مفاخرت بهر نسب فخری که
بان فخر توانی کردن عقل است و حیا و عفت و علم و ادب و قال کرم الله وجهه و لو کشف للخلق اطباق الثری
لم یعرف المولی من العبد من کان لا یطاء التراب برجله یطاء التراب بناعم الخد میفرماید که اکر کشف کرده شود
مر خلق را طبقات خاک شناخته نشود خواجه از بنده هر که باشد که نسپرد خاک را بر رخسار نازک خود
اینهمه باد در بروت که چه وین تکبر زمن بلوت که چه ای تو اندر جهان هیچ با هیچ هیچ بن هیچ بن هزاران هیچ
علی ای حال آدمی خاک نژاد راکه از عدم تا بکنار آمده است از ره بول دو بار آمده است منه
دیگرش نهاد راه سرکشی و استکبار پیمودن شیطان صفت از قرب حق مهجور بودن است
ز خاک آفریدت خداوند پاک پس ای بنده افتادکی کن چو خاک و چون محقق شد که وجود هر
موجود حضرت واجب الوجود است و مصور هر صورت کریم معبود پس بر طبق آنکه مصراع عیب صنعت کرکوی
غیبت صنعت کر است عیب جوئی از طریق ادب دور است و عتاب خسران مآب عند الله مغضوب
و مقهور زمیب کسان چشم پوشیده دار که کس نیست بی عیب جز کردکار این مقدمه نبود مستنبط
از مواعظ ارباب موعظت و مستخرج از نصایح اصحاب نصیحت لیکن از جلایل کلمات متضمنه و نوادر نکات عارفه
اهل وحدت که بعرف این طایفه علیه فرق میان خلق و حق جز باعتبار اطلاق و تقیید نیست چه کفته شود که کوش
هر نادان را که انبار آن که هر شاهوار توان ساخت و کالای آن معارف و اسرار بیاراز زخارف روزکار
دست و صد ریح و شرا نتوان نمود غرض از تبیین این مقال آنکه اکاه دل را باید از تراع جلی باید بود و هم
دیکرم ز ملاحظه ذات مسبب که موثری است باقی غفلت نباید ورزید و وجود اسباب را که اثر سبب خالق
در میان نشاید دید شرط درویش آن بود که چون نور ز آلایش نیک و بد شوی دور
چون آینه ای جان نواز نی با جمله رنکها بسازی در رویش حقیقت کیش از این نوع متعدد بات لطایف

سمات چندان التفات کرد که توانگرزاده متوجه مقصور ادراک خود گردیده از هر چه گذشته بود اعتذار و استغفار نمود
و حضار مجلس با جمیع متحیر بماندند و گوهر تحسین و آفرین از اطراف و جوانب بر فرق او برفشاندند ه بماندند یاران
همه در شگفت ٭ و زان هر کسی عرقی بر گرفت ٭ ز بی رایی خود به راه آمدند ٭ ز گفتار بد عذرخواه آمدند ٭ چون این گفتگوی
النفع و مبحث لا مدفع منطوی بود بکلمات واضح البیانات و محتوی بعبارات براعت سمات بنا بر علیه باشارت
بعض احباب اولی الالباب سمت تحریر پذیرفت و موسوم بمعیار الحب گردید و القبول من الله المجید ترقب از منی کس این
فضلا روزگار و مهرصدا از بدایع کرم بلغاء فصاحت آثار آنکه وجود ما حصل این مقولات را در میان نه بینند چه اورا
در تحریر این سطور مطلب جز ترجمانی نیست و وقوفی در نکته دانی نه و چون چنین است عذرش پذیرند و هر حرفی که
ملایم طبع نیفته خرده نگیرند و اگر بر خطائی وقوف یابند فی الفور بجانب اعتراض نشتابند بلکه رسم بزرگی و بردباری
بجا آرند و لعیاذا بالله تمام شرف اصلاح ارزانی دارند و التوفیق من الله المالک و کل شی باعتبار وجوده هالک

آغاز کارنامه مولانا منیر بسم الله الرحمن الرحیم بعد از سپاس ایزد دانش آموز و پس از درود پیغمبر
خرد افروز بنده مبر بتدبیر منیر بر رای روشنان سپهر معانی روشن میگرداند که روزی بطالع همایون و سعادت
روزافزون چند کز بیان معنی طراز و دقیقه بینان نکته پرداز مجلس آراسته بودند و محفلی پیراسته من که چون کتاب
سخن را جزو بدن خویش گردانیده‌ام و با آنکه جلیه سخنم خاموشی گزیده‌ام حاشیه نشین آن مجلس بودم
و گفتگوی آن نکته اندیشان می‌شنیدم نور بینائی که فروغ چراغ خرد است از منظر چشم به نیروی هوش در دریچه
گوش می‌بردم و در حسن گفتار آن چهره آرایان سخن می‌نگریستم و از تماشا حیرتی که مرا از کیفیت سخن آن
باده گساران معنی دست میداد بخود می‌شدم و نمیدانستم که من کیستم از سخنهای رنگارنگ سامعه را لباس بوقلمون
در بر می‌انداختم و پرده گوش را رشک پرند تصویری ساختم عذر بی زبانی خویش بزبان بی زبانی می‌خواستم
و هنگامه پرورش گری را بخاموشی می‌آراستم هر کس فراخور استعداد خویش سخنی میراند و باندازه دانش
خویش داستانی میخواند از آنجا که گفته‌اند سخن از سخن خیزد و شعر بی دران مجلس سخن از سخن بر آمد و حرف از باب
سخن بیان به میر گردید همگنان نکوهش سخنوران پیشین سر کردند و ستایش صاحب طرزان پسین
در میان آوردند پیشروان قافله معانی را نکوهیدن گرفتند و پس ماندگان مرحله سخندانی را ستودن آغاز نهادند

آغاز نهادند یکی تولیف عرفی را آغاز کرد و گفت که آن سخن طراز صاحب طرز تازه است و منظر فیض بی اندازه
سخن را نازک گردانیده و طرز را تازگی بخشیده طره اشعار را مو به مو پیراسته و چهره معانی را به وجه حسن آراسته
لفظ رنگینش روی معنی را گلگونه است و سواد نقش سواد چمن را بهین نمونه یکی سخن طالب را ستودن گرفت
و گفت که آن تازه گفتار معنی را جان داده و سخن را روان بخشیده چشم کاتب از فروغ گفتارش بهتاب بکر نمود
و زمین سخن از نور معنیش آفتاب تکمل اندوده یکی اوصاف زلالی را بر روی آب آورد و گفت که آن پاک روان
مثنوی را برآبی گفته که در روانی از آب گذشته و سخنهای تر را چنان طراوت داده که روان فیض اشلیان خشک
تر ساخته در برابر خمسه که پنج گنج گنجور گنجه است سبعه بنیاد نهاده که از عمارت کار سبع شداد کرده و در اقلیم
سبعه مشهور گشته یکی شمایل طبع ظهوری را ظاهر ساخت و گفت آن والا دستگاه در بهروت سخن ید بیضا نموده
و در معنی دستی داشته که هیچ سخن آفرینی را دست نداده در سخن او از هجوم معنی جای انگشت نهادن نیست و در
معنی او از کمال دقت گنجایش ناخن بند کردن نه زیر دستان سخن نزد او پشت دست بر زمین گذاشته
و انگشت نمایان خط معنی پیش او انگشت بر زینهار آورده القصه چار نا چار قرار داده که این چار سخن آفرین
که سخن شان شایسته آفرین است آفریدگار عالم سخندانی اند و مایه آفرینش معانی اگر سخن اینان را
اعجاز گویند سزا است و اگر افسون خوانند روا بالجمله این چار سخنور چار عنصر جسم سخن اند و سخن از این چار
عنصران ایجاد پذیرفته چهار رکن عالم معنی را طبع شان آباد کرده و چار دیوار بیت المعمور سخن را فکر شان
بنیاد نهاده سرشت شان از آب و خاک بحر نظم و زمین شعر تخمیر یافته و آب و گل شان خمیر مایه فیض
گردیده رقمی در دیوان ازل از طبع شان سر مشق سخنوری برده و کمال پیش از وجود شان عدم را
غنیمت شمرده اگر خسرو بصحبت ایشان رسیدی چاشنی سخنهای شیرین اندوختی و اگر سلمان در روزگار
ایشان بودی فارسی از اهل بیت ایشان آموختی در روزگار پیشین ازین نمط سخن طرازان برروی کار
نیامده اند و درین عهد و زمان هم نیستند و پس ازین عهد هم نخواهند بود آخر من که آئینه دار انصافم چون دیدم که
آن آئینه دلان از روی بی انصافی خیالهای دور از کار می‌انگیزند و سخن شان چون صورت آئینه
تماشائی پیش نیست و هیچ وجه صورت نمی‌بندد گفتم ای صاف ضمیران روز آئینه انصاف تا فتن و

جونید بنده خلق کسانی نیز درین زمین بیروی سخن آفرین قلم تاب کرده و گوهرهای زیاد را انجمین بسته سه بر قلم
نثار کرده گوهرهاست. به بر دست خلق تو گوهرهای زیاد هم اوراست نثار مقدم اندازه تو چشم ملوکت
غبار دامن آوازه تو گوش بلاد. گوش بلاد بی‌سخن نیوشی نشنیده و غبار دامن آوازه بیسخ دقیقه نمی
مزیده با اینهمه گوش را بغبار تشبیه کرده و کرد از شهاد سخن برآورده بلاد را گوش انگاشته و معنی را گوش نشنیده
اگر گوشهای بلاد گفته سخن بیرون کاری ایهام حسن دوبالا پیدا کردی و معنی بی پیچ حرفی گوشمال نخوردی هم اوراست
ارغوان زار حیا شد پا بمال زعفران. مشت خونی بر دماغ خنده ناک یا بریز. این بیت میدان نازک واقع
شده که بار معنی بر نمی تابد گویند یکی از نازک طبعان در سخن بسیار نزاکت برداختی و کار بر سخن سخت نازک
ساختی روزی با یکی از سخن شناسان سخن از نازکیهای سخن میراند و گفتهای نازک خویش میخواند آن
معنی رس چون سخنان او را شنید و نزاکت معانی او را بمیزان اندیشه سنجید گفت ای سخن پرداز معنی طراز
سخن را بجایی رسانده که هیچ معنی ندارد هم اوراست حکم تو ارش آورد بکشمیر و گرنه. آن کز گل این
خاک از آن خاک درآید. سخن چرا رنگ نیارد که گل خاک را بمعنی گل زمین آورده و آن در گفتگوی جمعی
ارباب سخن رنگ و بوی آشنائی ندارد و این بآن ماناست که بجای زاغ کمان کلاغ کمان گویند و بمنزله
خانه زین کلبه زین نویسند و اگر گل بکسر خوانده شود معنی خلاف معنی یاد در گل می ماند زیرا که گل خاک اشباعی است
بی موقع و سخریت این عبارت خمیرمایه سهواست هم اوراست نیست تو کر اندازه را کند معزول. مدحت تو کرا شود رسا
کنه بجا. مصرع دوم دوانده از دارد هم بستایش میکشد و هم بنکوهش و این طرز در آئین مدحگری ناستوده است
هم اوراست درین بحث عقل ناوک لا ریختی. در کلم درس عشق دست بنم داشتن. اگرچه زبانخوانان درین
بحث هم سخنها دارند اما کم درس چون میان خوبان بیچ است هم اوراست دستان تن زنی وبال افشانی
کو دلکشاست. از کبک طالع من و زاغ کمان مخواه. اگر کینه پروران هوای سخن بر کبک طالع قهقهه کنند
می ستردد هم اوراست بر عطسه که از مغز کمان تو کشاید. ریزد بگریبان لقا خون عدم را. این بیت از دیوان
آن ستمکار قلمرو سخن خطی بخون معنی آورده هم اوراست مضجع دشمن بیست تر داو دفات. صدر ایوان بیع
سکون باد. این بیت که زنده دلان اجر از مرگ معنی میدهد هر جای آن دارد که بر لوح مزار او بنویسند هم اوراست

هم اوراست وات تو عنوان
وسلمان مزاج عمل علی تو
محو جوهر کل احوال علم ...
کرستا که امر بحق ...
... که احوال علم السعاده
بمعنی ... هم اوراست

اوراست می فشانند بر لبم خون مراد. عطسه که مغز حریفان میزنم. خون معنی ریختن و سخن را رنگین ساختن
از شیوه‌های طبع اوست هم اوراست زمزمه کاد لب تا فروش دل. داغ فروش دم طاوس دل.
این بیت معنی را در توحید نگاشته پیداست دل را که مرغ قدسی است دم طاوس گفتن و ایزد پاک را که معبود
اولی اجمعه است بداغ فروشی دم طاوس ستودن از پله پروازهای آن عنقای اوج معانیست هم اوراست
زیور دوازده ناموسیان چشمه آرایش طاوسیان. مصحح یسین که مانند چشمه بال طاوس بی آب است اگرچه
عبارتی است شسته اما آشنایان بحر سخن دست از معنی آن شسته اند هم اوراست اقبال کرم می گزد ارباب
هم را. همت نخورد نشتر آری و نعم را. این بیت که کتابه پیشطاق شهرت است از کلک معنی نگار او نگارش یافته
روزی با یکی از ارباب خلت که باسم خلیل اللهی شهره و منشت دربانی بیت الحرام سخن در خلوتکده انس
صحبت میداشتم ناگاه عزیزی در رسید و معنی بیت مذکور را که ابروی شاهد معانی است از من پرسید گفتم این
بیت دلاویز را بیت ابرو توان خواند با معنی که معنی ندارد ازین سخن آن عزیز که چون ابرو در کجکرائی طاق
بوده با من کج شد زیرا که پیشانی راست گفتاری نداشت چون سازشکین ابوالقاسم دید که از
آهو کرفتم آن خطا اندیش را چون نافه مشک موی بر تن خاسته و چین در پیشانی افکنده مضمون این بیت را
بطبیعت نسر کرد و آهوی اندیشه را رمیده است و خیز آورد و گفت هم نام دهی است و سکی دران ده می بود
که اقبال کرم تام داشت و پیوسته ارباب آن ده را می گزید و همت نام رئیس آن ده است که نعم و نعم
بهم رسانیده بود و عمران ده دو برادر بودند که در شیوه فصادی دست تمام داشتند یکی را آری میگفتند و دیگری را
نعم میخواندند این بیت شرح است بر احوال ارباب آن ده و نکوهش گزندگی سگ و کیفیت بیماری رئیس و
نیر دستی فصادان آن ده طالب بر آمد صلب بوسی ای کاش شدی خشک و نکردی
ز نطفه عصیان رحم مادر مشرب. این بیت از نتایج طبع اوست و از نطفه کلک معنی زای او متولد شده
همانا این بهین نتیجه دلیل حیض مادر زاد آن معنی نژاد است آن پاک روان از شرم این شعر خشک
اگر تر شود رواست و از این تری که فراهم آورده اگر در عرق نشسته سزاست رحم مادر مشرب استعاره
الیست که ته ندارد دریاب که این سخن ته دارد هم اوراست زلفت از گل عرق انگیز تر است. لب تو

باکیزه است؛ چون آن تازه گفتار در سخن طرز نو انگیخته از شانه زلف سنبل شانه گردانی کرده و اسرا
بگل نسبت داده آری اینجا گل تازه گویست اگر لب را چه توانم گفت که سخن از شرم لب می گزد هم او راست
چون ابر که زینت منقار بلبل است؛ در ناخن نغم زاغم فشرده اند؛ اگر در ناخن ترنم ناخن بند کنم مشتی را که
ازین دو بیت سخن ناخن بر دل میزند باهم چون ناخن کاوش میکند و گفتار را اکثر ناخن در نمی پذیرد هم او راست
تا بوی تو برقی بشام چمن انداخته است؛ صد عطسه افسرده بمغز چمن افتاد؛ عطسه افسرده که از انفعال او جوشیده
بسیار خنک است کسی که خود را در هوای این بیت نیندازد هم او راست شام غم کاشوب سودای تو
مغز افشان شد؛ تو نیاز ان جنون را جیب و دامن زار شد؛ جیب و دامن این بیت از گوهر معنی تهی است
هم او راست زبس ترشح می شور در دماغ انگیخت؛ جبین گشائی لب خنده نمکدان شد؛ خنده نمکدان
در بسته و جبین لب را نیز هم بگشیند ترنم این نمک طرز در سخن بخراد دیگری را دست نداده هم او راست
تهی که ستر نبود ز سامان غمزه اش؛ صد نیش چاشنی بدل انگبین زند؛ حیرانم که سامان غمزه را
چگویم و نیش چاشنی را چه نویسم اگر چشش ازین بر انگبین سخن آن شیرین گفتار انگشت می نسم
زنبور طبعان بر بنیش عشا دمیزند هم او راست. راست مغز دل بلبل کاود؛ ناخن نغمه زاغی که مراست
بمن شیفتان سخن میدانند که این ترانه نغمه زاغ است نه کلبانگ بلبل هم او راست بوی چرب تراز دود عنبر
نکه راتان بروغن افتاده است؛ اگر آن گرسنه چشم خوان سخن زنده بودی معنی تان نکه ازوی پرسیدمی
و گفتمی که مشعل نان بروغن افتادن را سخن چرب می باید نه خشک سبقی بخاری در بستن این مثل چرب دستی
نموده و گفته؛ چو عشق کله بر کردن افتاد؛ دلا خوش باش نان در روغن افتاد؛ هم او راست
انم که طفلان شاه سرکرم نژاد است؛ تخمیر بر و تنم همه از عنصر باد است؛ اگرچه این شعر موبمو حشو است اما
بتخصیص تخمیر مروت را خمیر مایه ریشخند می توان گفت هم او راست افسرد آتش دل و آب سرشک ماند
هر گیسوان دیده بگیر مو معنی ندارد هم او راست هنگام فغان بحش زلف خفقانم؛ بیراه شادابی
آواز کشد تارا؛ این شعر پیچ در پیچ که مو بمو مایه سوداست جانا داشته بی معنی گفته است و گرنه چه معنی دارد
که معنی برداشته باشد. هم او راست نکشوده جبین ناصیه ماتم و تهوز؛ صد تار خفته در خم ابروی انتعاش

انتعاش؛ بعض کج طبعان باین بیت که از نزاکت ابرو نازک که دو یکدر ابروی خوبان نا شکسته دارد وی
انتعاش آن کی می نشیند هم او راست یک شعر ز کیفیت نرگس یارم؛ در دفتر چندین پر طاوس نگنجد
یارم عبارتیست که همه پایان سخنوری در پیچ مرزبوم نکته است و نخواهد گفت هم او راست بی جنون شور فغان
بی نمک است؛ چین زلف خفقان بی نمک است؛ این بیت بی نمک شیرازان شور انگیز معانیست تللی راست
سخن بی مدحش از لب پاک کردم؛ بمیدان دهن در خاک کردم؛ شهیدان سخن را یادگاری نیز دم است
من نوح مزاری؛ این دو بیت که از الفاظش بوی معنی مرده می آید شایسته آنست که کنایه نوح مزار او
گردد هم او راست قلم طوطی شد و من شکرستان؛ ز انگشتم خروشد نیشکرستان؛ مصراع ثانی
او از آن دست است که بروی دست رد نتوان گذاشت هم او راست قلم از من بخواهی در آمد سوز نقش
بر قاصی در آمد؛ رقاصی سر زلف او دیست که بران رقص توان کرد موشکافان معانی میدانند که قلم
بلند بالا که از سیاهان هند دواتیست خطی می کشد اما زلف ندارد و اگر زلف داشته باشد رقاصی را بر زلف
چه نسبت جانا قلم نازک زبان او اینجا بسر زلف حرف زده است هم او راست جنبش سهر
دزد را اشتا زنگ؛ کمان و ترکش چین بر سر خدنگ؛ این بیت که چین بسهو در ابروش پیدا است
آرایش پیشانی گفتار او است اما ازین کمان بی معنی توان برد و نه ازین ترکش نشان مطلب
توان یافت هم او راست زانداز ایاز آن شوخ خونریز؛ معشر سکینم بادام انگیز؛ این بیت که کام تلخ
طبع او است پوست کنده میگویم که بی مغز است هم او راست چو شد برد بیراز شیرین عنان تاب
ز سر جوش شکر برداشت عناب؛ که شاید بشکند زان لعل نوشین؛ خمار بوسه های بکر
شیرین؛ بوسه های بکر شیرین است و خمار بوسها از آن شیرین تر اما ازین گونه سخنان بی مزه بمذاق
طبقه که لذت سخنان بی مزه دریافته اند آشنا است هم او راست ایازی گوش بدیوان بنا گوش
نوشته شاه بیت غارت هوش؛ حیرانم که دیوان بنا گوش را ستایم یا شاه بیت غارت هوش
که مصرعش غارتست و مصرع دیگر هوش تحسین کنم هم او راست ز نزاکش دم تیغ اجل کند
تماشا را دو بالا چاشنی شد؛ درین بیت تماشا باید کرد که چاشنی سخن بی مزه چگونه شده گشته

ظهوری راست بجامهای سرشار خیز مغان ✽ بلبلک حجاج دیر مغان ✽ از خمهای سرشار هیچ بوی خبر نمی آید
و مضبطه نشینان را حجاج دیر گفتن آنچنانست که کعبه پرستان را استان حرم گویند همانا این سخن آشنا این
لفظ بیگانه را به بند اشت معنی بیگانه گزین کرده و ندانسته که میان لفظ و معنی تفاوت آشنا و بیگانه است
و نفهمیده که لفظ را آشنای می زیبد و معنی را بیگانگی هم اوراست برشح سبوی می آبرو ✽ منقش کرده ی
سر آرزو ✽ آرزو را سری پدید آوردن و آن سر را بکدو سنجیدن و بران کدو نقش نگاشتن و بآن
نقش سوگند خوردن شیوه ایست نو این مخصوص اندیشه سحر پیشه آن تازه گفتار هم اوراست بلب تشنگان
سراب فنا ✽ بالا س کاوان دشت بقا ✽ بر مصرع پسین باید گریست زیرا که قصد کاوش از ان معنی بیرون
نمی تراود و اگر بیرون تراود دل از ان آب نمیخورد هم اوراست از نرگس حسن ساغر زده است ✽
در سینه صبر خنجر زده است ✽ از نرگس حسن چشم لطف نمی توان داشت که بوی آشنائی ندارد
هم اوراست بجوشش که از سینه خم دمید ✽ بهوشی که در مغز مستی خرید ✽ این سخن برگوش سخن نیوشان
دمیدن لازم است که از دمیدن جوشش معنی گل نشکفد مغز مستی بی مغز است اگر از سر هوشیاری بمغز
سخن رسی دانی که سخن در پوست بینکویم هم اوراست ملک عشقم آرد بیرون از خلاف ✽ که عقل است
جولاه وسواس باف ✽ نمیدانم که آن شعر باف کارگاه سخن چرا بر هم تافته است که تار لفظ را با پود
معنی [illegible] نیست هم اوراست ببرج فلک بتراش از حباب ✽ برای شب [illegible] تم آفتاب ✽
تراشیدن آفتاب تراشیده صنعت طبع اوست دگرنه روشن است که تراشش تراشیدن چوب و سنگ دارد
نه ماه و آفتاب هم اوراست [illegible] رشک یاقوت را ✽ که سازم علاج عقل فرتوت را ✽ مصرع پسین را
بیماری عارض شده که علاج پذیر نیست لا علاج یا عقل باید برید یا پای علاج را پی باید کرد یا خار [illegible]
که حرف نخستین عقل الف است نه عین و این عین بی عقلی است هم اوراست بود زیب هندوان حنای عجب ✽
که بر کف نهی رنگ رویه زلب ✽ همانا آن تازه کو درین بیت رنگین که در ستایش تنبول نگاشته از بهم
چنین گفتن بپرده برداشته پیداست که تا برگ پان بر دست است لب نمی تواند رنگین شد پس معنی این
بیت رنگین چون رنگ حنا توان بدست آورد هم اوراست بزانو سر هوش از چشم مست ✽ نزاکت

نزاکت بدندان زلب پشت دست ✽ دندان نزاکت استعاره است که تا زکیهان از بن دندان آرزوی
مکان دارند هم اوراست هم از بر تو جان دل افروز تر ✽ هم از داغ بر سینه جانسوز تر ✽ این بیت گلوسوز در گفت
گرمی شراب گفته و انرا بداغ تشبیه داده و بر جان سخن داغ نهاده هم اوراست جوادی که گر ابر از دم کشد ✽
ز مغز نباتات حاتم کشد ✽ از مغز نباتات بر آوردن حاتم طی کردن نامه معنی است هم اوراست فلک
بهر تیر و بهر قراب ✽ گل شادمانی گرفته در آب ✽ خاک بر سر شادمانی که آنرا بگل نسبت کنند هم اوراست
بیا ساقی آن باز غیرت شکار ✽ که خوانی است جنگ عقاب خمار ✽ همانا آن شاهباز اوج معانی را بال
بوزه در ای در سر هیضه کرده بود که شراب را باز غیرت شکار گفته هم اوراست بده می که گردم فریدون حشم ✽
پریشان کنم مغز ضحاک غم ✽ اگر سخن شناسان بر ضحاک غم خنده کنند جای تعجب نیست همانا
از قم کلک آن فریدون قلمرو معنی مار ضحاک بوده که ازین دست سخنان مغز آشوب بکار می برد هم اوراست
ز ساحل زراهی رسلام ✽ گر راندیم کشتی بگرداب جام ✽ اگر از کشتی کشتی شراب خواسته است
گرداب جام خود همان است و اگر راندن کشتی در گرداب جام عبارت از درآمدن در جام است این کار
باده است نه کار باده گسار هم اوراست درآن بارگاه تهمتن نواز ✽ زمرد کند از خرد شیشه ساز ✽ خرد را که
جوهرشناس معانیست زمرد کند از گفتن شان بی جوهریست هم اوراست بتوصیف جان جهان نوال ✽
کنم مغز در استخوان خیال ✽ استخوان خیال استعاره ایست خشک و خیالیست بی مغز هم اوراست بجام
کن آن نیز حرف کو ✽ که گویم سخنهای خورشید رو ✽ نیز حرف گو دلیل است بر معنی که آن خورشید ضمیر
تازه گوی را باوج رسانیده هم اوراست ده ابر تا کشت غم را بآب ✽ ز باران روان کرد سیل شراب ✽
باران را سیل شراب گفتن از مستی است نه از هوشیاری اگر بجای سیل شراب عالم آب گفتی سخن
خود را توانستی آب داد هم اوراست نزیده است تا ترکت سوی من ✽ نخندیده جز گریه بر روی من ✽ گریه
اگر چه از اشک دندان سپید سازد اما خنده ناک نتوان گفت درین روزگار ارباب سخن تا بچهار صفت
موصوف نباشند اگرچه سخن شان آبحیات است آبی ندارد نخست پیری چه جوان طبعی که مو بموی او معنی
خیز بود تا محاسن سپید نداشته باشد نزد سخن شناسان این عصر سفید نمی تواند شد هر که در سال پیری طبع

او بر ناتر جوان اگرچه معانی انگیزد سر موئی باشعار او التفات نمی کنند دوم توانگری که سخن زر دار را اگرچه آیتی
دور باشد چون نقش نگین بزر میگیرند و گفتار مفلس را اگرچه سزای آن بود که بآب زر باید نوشت بهیچ نمی خرند
سیوم بلند آوازگی چه نکته طرازی که نامبردار شهرت گشته اگرچه در سخنش صد سخن باشد بهزاران شوق
میخوانند و سخن پردازی که نام بر نیاورده اگرچه گفتار او تمامی بود بسهو بر زبان نمی رانند چهارم والانژادی
چه اگر فارسی صد جا در فارسی غلط کند در سخن او سخن نمیکنند و هندی اگرچه چون تیغ هندی جوهر ذاتی آشکار سازد
دم از تحسین نمیزنند تنگه چون مفلسم و کنام هندی نژاد و جوان و هیچ یکی از ان چار صفت با من نیست اگر اهل
روزگار صاحب سخن نخوانند چه جای سخن است چون خوانم خود را در جوانی پیر نمی توانم ساخت تا معنیهای جوانم را
روز بازاری پدید آید پیران به تیزرنگ سیه کاری خضاب ریش سفید را سیاه میکنند و بحیله در رنگ خود را
جوان می سازند اما جوان بچه رنگ خود را پیر تواند نمود چون مفلسم چگونه خود را توانگر گردانم تا سیاه بختم
نمودار گردد و کیمیا سازی ندانم و در یوزه گری نیاموخته ام آری کیمیا سازی سخن را در فکر اکسیر اراده فراخ است
دور از کار است و مال و دینار را از زر چندین بکشش دشوار چون کنانم یکبار از خاتم پشت بتواضع خم ساخته
دست ابنای روزگار را نمی توانم بوسید تا نام بردارم و سخن من نامی گردد و چون هندی نژادم از بهر این آئین والان
دم از کذب نمی توانم زد تا جوهرم آشکار گردد و طبعم را آبی پردی کار آید در روزگار پیشین اگر خداوند سخن
و صاحب معنی بودی جوان بودی باعتبار عقل و رای او را پیر دانستندی و اگر مفلس بودی از دولت کیمیای سخن
اثر اکسیر پرداز شمردندی و اگر خلوت نشین کنج خمول بودی بمن سخنان نامی اثر نامور انگاشتندی و اگر
نسب والا نداشتی از فیض نجابت معانی اثر انجب خواندندی اکنون اگر ان چار صفت با سخن نیز
نباشد آن را بی شک میدانند و سخن او را برازدی اندیشه نا سنجیده میخوانند علی الخصوص صفت
والانژادی زیرا که درین عهد صاحب سخنی که نژاد کاداو ملک بالا نبود کار او بالا نمی گیرد و پایه سخن او والا
نمی گردد من مهر پرستم که چون بر منیر از مطلع لاهور طلوع کرده ام و از فیض خورشید ازل طبع درست روشن درای
یافته ام کوکب معنی را باسمان رسانیده ام و در درجه شناسی سخن دقیقه فرو نگذاشته ام پنجاه هزار بیت که برج
بیت الشرف کواکب معانی است باوج ظهور آورده ام و از فروغ معانی مطلع سخن را چون مطلع خورشید

مطلع خورشید نورانی ساخته ام ناچار برابر این تیره رایان چون صبح کاذب دم از کذب باید زد و خود را
خورشید وار سبزه خراسان منسوب باید ساخت تا نظم مرا نگار دفتر تیره تمیزان از روی مهر مشتری گردد و اگر
بنا بر راست گفتاری نهم که نژاد کادو من خاک هند است این سیه کاران زمین سخنم را بخاک سیاه برابر
می سازند بر والا نظران روشن باد که چندین روشن رایان از سواد هند چون روشنان از شب تار بر آمده اند
که نام شان در آفاق روشن است و از ان خورشید ضمیران پنج کس را نام می برم که چون پنج خورشید نامبردار
شهر پنجند نخستین مسعود سعد که از لاهور باوج ظهور آمده چنانچه این دقیقه از شعر او روشن می گردد سعد
ای لاهور ویحک بی من چگونه‌ای بی آفتاب روشن روشن چگونه‌ای تاکه فرزند عزیز از تو جدا شده
با درد او بنوحه و شیون چگونه‌ای دوم ابوالفرج رونی و رون قصبه ایست از مضافات لاهور و آن شیرین گفتار
گوی سبق از شکرشکنان معانی برده از ان قصبه بوده سیوم خسرو شیرین سخن که از دهلی خاسته است
چهارم حسن نیکو طبع که او نیز از ان شهر فیض بهر پدید آمده پنجم فیضی که از خاک فیض خیز ناگور ظهور کرده و انکه دو
شاه در نسب نامه سخنوران مسعود را جرجانی نوشته و ابوالفرج را سنجری خطائیست که از ان شکم ریم
سر زده و هم ازین غلطی بالادست کرده و پس و رای نخست که منظومات ناظم گنجه نوشته و بار تعلیم آورده
که باعتقاد کاتب منظوم نظامی عروضی است و این بر دو غلط است چنانچه این داستان را عطار شکین نفس
طیب الله انفاسه در الهی نامه آورده است پس این سخن که سنی او امکان غلط ندارد و می تواند بود داستان [illegible]
سپهر آن کرده که کوته اندیشان این روزگار را مجال دم زدن نماند من غلط گفتم طراز کش این سخنان و
پردازش این خیالات بهر آن بهر خود است تا بهر کسی که چون من در دو سخن داشته باشد پذیرای گفتار من
تواند شد و اگر این نوع الثانی درین عهد توان یافت بعد ازین روزگار پدید خواهد آمد و این نامه است
که بان یار گرامی نوشته ام و آن [illegible] را از درد دل خویش آگاهی داده ام این نامه که بخطاب کارنامه نامی شده
روز آدینه هفتم ربیع نخستین سال هزار و پنجاه و اکبر نگر نگارش پذیر گردید

مناظره اربعه عناصر از مولانا منیر

آغاز سخن بنام جهان آفرینی که عالم کون و فساد را از چهار عنصر انتظام بخشیده و هر عنصری را پایه و منزلتی ارزانی
داشت عنصری را بعنصر دیگر تبدیل داد و طبعی را بطبع دیگر مبدل ساخت یک جوهر را بچهار نمود در جلوه آورد

من بادم و سخن هم باد است از کل ابر چندین قطعه تر از بر کرده ام و از غنچه گل چندین لطیفه رنگین برانگیخته ام نظم
سحابی را من بروی کار آورده ام و شور نسیمی را من روان نموده ام قطره ابر از دلم بیرون تراویده و شوخ شبنم
از خاطرم فرو چکیده بر بحر عبور میکنم و سفینه ها را روان میسازم روحانیت سراپا چشم من است و کلمه هو جز از دم
روح در تن حباب دمیده ام و آیه نفخت فیه من روحی خوانده ام خود را از نظرها نهفته ام و عالمی را فرو گرفته ام گرد باد گرما
وجد است من از خاکش بر داشته ام و حباب که بی پاس انفاس مشغول است من سبکروحش ساخته ام
نفحات الانس را از بر کرده و نزهة الارواح را سر کرده ام با بطال خلا پرداخته ام و از کاینات الجو اشکار
ساخته ام دم روح القدس با من سازش کرده و صور اسرافیل از من نوازش یافته سراپا مجسم از انزوا
مرا هوا نام کرده اند طاوس کشتی را بال افشان میکنم و مرغابی موج را در پرواز می آرم خشت باد را من
بنیاد نهاده و خانه حباب من آباد ساخته ام گاهی در دماغ سرداران می افتم و گاهی در بروت بزرگان
می پیچم گاهی در خرگاه گردباد برقص در می آیم و گاهی حباب نفسی را راست میکنم ــ آنم که نگشته ام گرفتار کسی
کس را نبود بقید من دست رسی ــ در عالم هر کجا سبکروحی هست ــ دم میزند از هوای من هر نفسی
باد چون دم در کشید آب پاک نهاد ادام الله بقاءه از موج زبان بر آورد و در طلب انصاف شد و بر سیه روان
سر کرد و گفت ای دیوانه مزاج هرزه گرد بیهوده دم زن خودستائی بگذار و سبکی مکن گاهی باد بروت و باد جوت
دیوانگان خانه بر کنان سر بصحرا می نهی و گاهی چون دیو در تن مردم تصرف میکنی و دستبازی ایشان را
خشک میگردانی دعوی بادستی میکنی و دم از هوا پرستی میزنی هر جا خیمه [illegible] دست میخورد و هر جا کسی
است از تو می پرد تن بهوا و هوس در داده و مذهب چراغ کشان اختیار کرده دم در کش مبادا کارت
بدم باز پسین رسد ضبط نفس کن مبادا رقت شماره افتد بسیار پر و سخنهای بار بر هوا مگو من حباب دلم
و پاک طبیعت مشرب صفا کیشان بگزیده ام و تن باشنایان داده ام سالک پاکم و صاحب کشف سر از چشمه الاکبر
بر می آورم و از قطره ها سبحه میگردانم و باسم یا لطیف مداومت می نمایم مرید خواجه معینم و باین نسبت مرا اهل معین
میگویند علم سلوک خوانده ام و لطیفه باطن کرده ام و عالم مثال برای العین دیده ام صفای وقت مرا حاصل شده
است و چنین خوارق از من بسر زده القدس نژادم قدسی نهادم و خمیرم از نور تقدس روشن است

روشن است و حبابم از دم روح القدس آبستن در ازل او افتاده ام و سوره کوثر روان کرده ام علم توحید از هم
ترشح کرده و رشحات از طبعم بیرون تراویده تن بخاکساری میدهم و در عین نماز تیمم میکنم پیوسته تسبیح و سجود
دارم و آئین پرستش بجا می آرم چون عزیمت کردن از ها دایره می کشم و از حباب پری را در شیشه محبوس
میسازم چون حس مشترک صورت جمیع اشیا در من نقش پذیرفته است و چون عقل مستفاد همگی معلومات که
در خیال من است شاهد گشته چون در محیط می درایم از کشتیها عکسهای مختلفه اشکار می سازم و از زیر کشتی
صورت قطر می نمایم بر سطحم هم خطها است و هم نقطه بر صفحه ام هم صفر است و هم هندسه قطره آیم کوکب سیارات
دریایم فلک تدویر صورت را بی هیولی آشکار ساخته ام و عکس را بی تناقض بیان کرده ام از حواس ظاهری
ذایقه را دریافته ام و از حواس باطنی خیال را شناخته ام موجم سخن از طول میرانم و حبابم جزو مختصر
می گشایم گاهی از گرداب سلسله دور میکنم و گاهی از سلاسل صورت تسلسل وا می نمایم تفسیر کشاف را
سر کرده ام و بحر المواج را سراسر گشته ام چون اهل رمل چندین نقطه نوشته ام و چون اهل حساب چندین
سطر رقم کرده ام هر قطره ام نقطه ایست و هر حبابم صفری چندین خیال مرا رو داده است و حاشیه
خیالی بیادم آمده در اجسام نباتات حلول میکنم و در اشجار و ریاحین بطریق سریان می در آیم روحانیات
چون باد موجم میکنند و غرغره بر زبان می آرند و قدسیان چون نام حبابم می برند قدس سره میگویند من در نیم
و در چاه آرام گرفته ام کیوان منیم و میل بلولو کرده ام ضمیرم روشن است و خیالم صاف [illegible]
و در من سخن متحیرم ذکرهای عمیق میکنم و معنیهای رقیق می اندیشم چندین سفینه ساخته ام و چندین جنگ
پرداخته ام شعر زلالی از من آبدار شده و نظم [illegible] از من بگوشها افتاده سیر کچور کرده ام و از گرداب دایره
عروض کشیده ام کرده چرخاب گشته ام [illegible] کرده ام سخن تحریر کاغذ آبی نوشته ام و از حباب نقطه
انتخاب نهاده ام معینم سیر آبیست و نفعم نشسته ضمیرم صفا اندیش است و طبعم خیال انگیز باب مهمات
کاتشها خیالم بر بسته است و ماهی چیستانی است که آنرا طبعم برانگیخته موجم زبان آوری میکند و حبابم سخن در پرده
میگوید هم حباب منیم و هم صاحب مشربم سیر عالم بی رنگی کرده ام و به رنگها پذیرفته ام سر برده در می آرم و در موج تر
می سرایم از حباب پرده کوچک می نوازم و از گرداب دایره می سازم مردم آبی از فیضم ابا می توانند کرد و ماهی

ماتم جیان نمی تواند نمود هیچ را ترزبانی تسلیم کرده ام وحبابک را کوچکی لی آموخته ام ملال زورقم را در موج آبی سکن
است دنانوس حبابم از شمع یاد روشن سفینه ام یاد از بحر سخن میده وکشتیم جز از عالم آب می آرد چنین
هزار حباب برانگیخته ام در هنگامه شور دختر از استرام بی فلک چندین ستاره نمودار کرده ام ودر یک ماه چندین هاله اشکار
ساخته ام چون حباب بر جا نفسی است بمن زنده است وچون سحاب بر جا جوادیست از من شرمنده است با سیلان
چمن آمیزش میکنم ودر رگ وریشه ایشان فرو میروم جانم دمرا روان میخواهند روانم ومرا جان میدانند خود را بی
عزیزان می کشم و در چشم دردمندان جا میکنم شمشیر موج را آب میدهم وسواران آب را اشک کشتی می آموزم
چون از انگشت پیغمبر بیرون آمده ام معجزه انگشت نما گشتم وچون از دل ابر فرو چکیده ام بزلال رحمت مشهورم
شرم یا هر که احسان میکنم از خجالت می شوم تکوی میکنم و بجا می اندازم شیرینم وشکر را از شرم می گدازم و کام
لب تشنگان را جوی شیری میسازم تن چشمه را الازال حیاة روانم وچشم حباب را علیه عین الله عینکم جای که
من از چشمهایش پنهان گشته ام کور است وچشمه که من از دو منه گشتم ام در شور است شیشه گری میکنم
وشیشه حباب را بر بادی سازم ۞ آنم که تنم زیبای تا سر جانست طبعم بخیال آشنا شکل دانست
بیداراست زنبشانی من راز دلم برون ز درون از صفا یکسانست آب چون ماجرای خود بسر رسانید
خاک پاک طینت ابرا اسد ظله بنیاد کرد وگفت آبی یخ بندی اینهمه خنکی برای چیست واینهمه سردی برای چه کار
باسنی وماهی سپید وشیوه است خود ستائی با ما خواب خنسته واز صفا غافل از بار مزه تر دامنی شعار تست وآلودگی
کار تو کاهی تن سنگ میگردد وکاهی آئینه ات زنگ میگیرد ترا ساده دل و تنگ رو میگویند و همه از تو
دست میشویند هیچ ترا ابربان نمی گرد و حباب باتو چشمک میزند کناره جویان را تو دریان می داری و خسان را
تو بر روی کار می آری به هیچ بی پرش میگیری ودر بر ماه گرفته گردنت میکنی ماهی را از تهگار در پهلو افتاده وحباب را
از تو آه در سینه پیچیده و چشمها را تر می سازی ونالها را بجوش می آری تخته ات همه ساعت شست وشو
می یابد و ملت بر یک آب نمی ماند سفینه ات را بباد می دهد واز سر بحر هایت روان میکنند از موج فلکی
بجز دلو و حوت نداشته و از حروف تهجی بحر مین وغین نشناخته طبیعت شورش گرفته است و دلزده در اعماق
افتاده آخر شرمی دار و آبروی خود مریز چه شور انگیخته و چه طوفان برداشته از انفعال تر شده و از خجالت خود را

تو در او در چاه افکنده لب بکز و مشور بگس ورمن از آب بچشم کم میبین وبر من از هیچ زبان طعن بکشا گرد
میدان من تنه و بگرد من نمی رسی غافل مباش گردی ومردی گفته اند هیچکس طرف من نمی گیرد و برای
من می میرد و هم خاکساران بمن می سازند و هم زمین داران بمن می پردازند هر جا تخمی است سبز کرده من است
و هر جا گلی است بر آورده من مرا از روی تعظیم با آسمان یکجا مذکور می کنند و زمین و آسمان میگویند رب السموات
والارض گواه این سخن است انبیا و اولیا را در دل جا داده ام قصص الانبیا و تذکرة الاولیا بخاطر دارم
پیوسته کارم با کشت و کار است وکشاورزان اسرار الطبیعیم راز دار علم فلاحت دیده ام ومعنی الدنیا مزرعة الاخرة نیک
فهمیده ام آیین علم شناخته ام و در اسم باحلیم ورد خود ساخته ام با زبین سخن نسبتی دارم و صاحب وزنم چندین
قطعه هموار بر روی کار آورده ام و چندین بیت بلند بنیاد کرده ام نرگس ترکیب گل برانگیخته طبع
من است مصرع سرو و رباعی لاله برآورده خاطر من چشم بزمین شکفته ام دارد فردوسی از قطعه یکتیم
نسخه میکرد در بهارستان جای کرده ام وبیتهای بلند پرداخته ام ار ساق نرگس قلم بر آورده ام ومشق
بهاریه رسانده ام اوراق گلستان را ترتیب داده ام واجزای بهارستان را مربوط ساخته ام اگرچه مرا
بقبار توپیسی می ستایند اما ریحان هم از من بر می آید واگرچه مرا بسبزه پردازی منسوب میدارند اما گل هم
از من نهال میکرد نخلی که برآورده من نیست نخل ماتم است وگلی که پرورده من نیست گل چشم نقطه دلم
مرکز عالم است ودرک خانم خط استوا مایه ایجاد عالم از من است وسرشت بنی آدم از من خط
من است وتخمه خاکیان گشت من بر جا گلی است از من دمیده و هنوز چندین گل از من خواهد شکفت
و هر جا چشمه الیست از من بر آمده هنوز چندین چشمه از من خواهد تراوید آباد باطنم و گنجها در دل دارم پایدارم عیان
است و هلام گران صاحب استعلام و پایی بر جای تمام تمکینم و سرا پا وقار با آنکه صاحب چندین گنجم
شیوه افتادگی از دست نمیدهم و از آیین خاکساری نمی گذارم در شب ساعت می دوایم و ساعت
حساب ساعت میکنم ذره فرو گذاشت نمی کنم بوم دیبا و زمین نظم بهنامی من می نازند و گنجینه شناسان
بوی ات پی بگنج می برند صاحب کالم واز گنج مالامال چون گشت شطرنج گشته من نیست یکر حاصل ندارد چون
زر گنجینه پرورده من بخت تهی دستی بهار می آرد و قرنها است که بر کار او آفات کنیده ام و در چه طالع خود را

دربیچ نبود دیده‌ام چون بهشتیان سبزپوشش در دوست مکنیم هم تخم آدمی کرده‌ام و هم مردم گیا را پرورده‌ام و دیت
کار نیست و مردمی شعار من علم ریاضی میخوانم و بر تخته خاکی رقوم هندسی می نویسم پاک سرشتان تسبیح می سازند
و بالادست خود می نشانند و به ستیاری من با شمار الهی مشغول می کردند ه ام که بود به برد باری کلام
از رازبود و خزانه داری کلام دانم بتوانم سرافکنده بنزیر افتادگیست و خاکساری کارم خاک چون سخن
تمام کرد باد دیگر آتش زبان کشید و گفت ای گرانجان تیره سرشت لگدکوب مردم شده و پامال اهلش گشته
با هر سرت که دشته [illegible] دزد دار توبر آورده اند هر گرد خاک بخیده و بی حس و حرکت افتاده هر که یادت میکند
غبار بر دلش می نشیند و هر که نامت می برد خاک بر دهنش می افتد تا ترا نمی کاوند راز دل در میان نمی نهی
و تا ترا سوراخ سوراخ نمی کنند زر بیرون نمی آری گاهی از زلزله لرزه بر اندامت می افتد و گاهی از چشمه
پر آب می شود زندگان از تو پهلو تهی میکنند و مردگان تن بتو در میدهند لوح مزار دست پرورده لست ذنب
قبر بنیاد کرده تو چون کافران تیره دل سیاه کاری و از خط استوا زنار بمیان داری چه ناخنها که در دولت
نمیزنند و چه لگدها که بر سرت نمی زنند چون میان ماه و خورشید حایل می شوی ماه را از استفاده نور
باز میداری و در کشش سیاه میسازی و سیاه روی او را در آفاق روشن ترا آفتاب میکنی خاطرت بی
غباری نیست و دولت خالی از کدورت نه اکنون آن به که با باهم مباحثه نکنیم و همه پیش طبیعت خامه که
راز دار افلاکست برویم هر که او ترجیح دهد از امثال و اقران خود ممتاز باشد به اتفاق کردند و نزد طبیعت
خامه رفتند و هر چهار کیفیت حال بر وجه کمال شرح دادند طبیعت خامه جواب داد که شما جمیل بسیط
دارید و عیت خود را بر سر بحث می آرید هر چند چاردید با هم نظر تربیع دارید من شما را چار یار با صفا میدانم
و هر چار یار را برابر می سنجم و هیچ کدام را بر دیگری ترجیح نمی نهم و خود را تفضیل نمی سازم هر چند بحسب ظاهر چار یارید
اما در حقیقت شما را یکی توان گفت زیرا که استحالات شما دلالت میکند بر اتحاد شما جانی چون طبیعت خامه
این بیان کرد هر چهار عنصر با هم آشتی کردند و از یکدیگر عذر خواستند آتش گرمی را بگذاشت و باد از تندی
باز آمد آب سینه را صاف گردانید و خاک غبار را از دل دور کرد ه بود چهار گوهر شیده کار از
خفی یکدگر شده کینه شعار چون کرد خرد حقیقت اظهار هر چار بهم یکی شد آخر کار این سواد در عرض

در عرض چهار روز بانجام رسید و دوراشار تحریر این سواد شد و معنی دو چار من شد امید گه ارباب طبیان
چهار رکن عالم از شوق این سواد چشم چار کنند و هر نکته را چار معنی گویند و هر چار چار کو نکته نگرند و عذر مرا
چار دنیا چار بپذیرند **ایضاً مناظره تیغ و قلم** بعد از سپاس داوری که تیغ شهادت توحیدش
زبان برکشاده و قلم به سجده تحمیدش تن در داده بر تیغ گذاران ملک معانی و قلمزنان خطه سخندانی
پوشیده نماند که روزی تیغ و قلم را با هم گفتگو روداد تیغ دمبدم تندی می شد و قلم ساعت بساعت تیز
می گشت تیغ مشت کره می کرد و قلم نیزه می نمود تیغ می خواست که سخن خود را آب دهد و قلم می خواست
که حرف خود را پیش برد اکنون بشنو که تیغ بر جواب سخن سر کرد و قلم از چه دست جواب داد
تیغ گفت من سرآمد سرداران و مالک رقاب گردنکشانم کلمه شهادت بر زبان منست و حدیث انا بی السیف
در بیان من هم صاحب جوهرم و هم پاک گوهر خط جوهرم آبدار است و آب گوهرم آشکار مرا معتزلی میخوانند و دم از حکمت
اشراقی میزنم مرا هندی میگویند و کار آتش فارسی میکنم اگرچه زبانم منطق آشنا نیست حجه قاطع سر کرده ام
و اگرچه چخیم از حکمت بیگانه است مبحث جوهر را از بر کرده ام چون مجردان طریقت تخته پوست بر دوش افکنده ام
و چون ساکنان کشمیر در خانه چوبین وطن گرفته ام قلم گفت من آشنای بحر سخنم و متحیر این فن سیر سفینه ها
میکنم و بالا دست سلطان می نشینم گوهر معنی در گره دارم و نکته سر بسته بر زبان می آرم سخنوران را اعصایم دلیل
رهنما مغز و پوستم تربیت یافته فضل است در کیش [illegible] ام پرورده فیض بادیران سر کوش [illegible] وزیران
سدستی می نمایم قلم [illegible] را به نیزه گلی میکنم و بنام زمین داران توقیع می نویسم هم دیوان غزل گویان را انشا
می نویسم و هم دیوان دفتر نویسان را زیب می بخشم در یاب که صاحب دو دیوانم تیغ گفت من عروض سیفی
خوانده‌ام روش تقطیع را کسی به از من نمیداند زحیه را سر میکنم و نظم چار پاره میخوانم میدانم رو رفت
در بانم قطعه خوان صنعت ترجیع در قبضه من است و صنعت توشیح در گوهر من قلم در اردو [illegible] میسازم مطلع
را مقطع میکنم سخن سیف [illegible] من آب داده‌ام و نظم جوهری را من بلادی گار آورده ام بسیر نامه سر کرده منست و آینه
سکندری پیش آورده من قلم گفت من محور آسمان فضلم و ستون خانه علم سخن از عالم بالا میگویم و حرف از معنی
بلند میزنم کار سخن از پهلوی من بالا گرفته است و پایه معنی از بالای من بلند شده و دهن دوات را از ما [illegible] را

کلید محبت مطابامن جوشش برآمده و نقش سخن با من درست نشسته بهر حاصلی است سبز کرده من است و بر جا
شکسته السیت برآورده من تو چون هندیان کج مج زبانی و آیین سخن نمیدانی تیغ گفت ای سودائی مزاج
چه سود از حسرت افتاده است که خون در رگت سیاه شده ترا با اهل سخن چه نسبت سواد سخن سرسری خوانده
در دلان از سر سخن گذشته سر بلفظ در آورده و سر از معنی بر نیاورده خط از دو شاخ کشیده در سخن باز زبان
گرفته دعوی شعر باقی مکن که چون نی جولاهه دل بر ریسمان بسته و از رشته معنی آگاه نیستی قلم گفت در
سواد ملک معنی سیر میکنم و در فضای زمین نظم قطره میزنم بدعوی معنی نگاری برمی خیزم و خط بری آورم حرف از
نکته طرازی میرانم و سخن را پیش می برم چون کاتبی پهلوان سخنم و از پهلوانان سخن منشوری ستانم اگر تو برای من
قطع اللسان فکر میکنی من نیز ترکیب بندی در هجایت سر می کنم تیغ چون این سرگذشت بشنید زبان گشاد
و گفت ای سیاه زبان آخر صد بار زبانت بریده ام و بند از بندت جدا کرده ام هیچ در خط نمی شوی
و ترتی گردی قلم بر زبان آوری آمد و گفت دم از خودستائی مزن که روزگار تخته بندت میکند و بر سنگ میزند
و دوال در گردنت می بندد و مشت بر سرت میکوبد و بکوفت گرفتارت می سازد تیغ گفت ای بزرگ
ترا گاهی نام تراشیده میخوانند و گاهی سر بریده می نامند در رگت از دلمردگی یکقطره خون نمانده است
دور نیست از کج طبعی رگ و ریشه کج گشته و چون کافران تیره دل زنار بمیان بسته و چون سیه کار
بر کاغذ خطا کشیده قلم تیره شد و گفت که من نیز کشتی قلمدانم و تو مار سوراخ بنام من زاده بجرم از آن
با بحر آشنائی نشنوم و تو زاده سنگی از آن بر سنگ میزنی من تیز زبانم و تو خشک بی من انگشت بر اشک
نزنی الایم تو چهره را چون می شوی من تیز سخن آشکاری سازم و تو سخن در پوست می گوئی من سر از بند
کشیده ام و تو سر به بند در آورده من راستی گزیده ام و تو کجی اختیار کرده دولت آهن است در زبانم شیرین
ترا جماد میخوانند و مرا نبات میدانند تیغ گفت ای دراز زیاده سر و ای شاخ بی بر یکدام سر و برگ با من بحث
میکنی تو از اقسام اجسام بجز برگ نمیدانی و از انواع مقادیر بجز خط نمی شناسی گاهی از صدف شکافت
سر چشمه خوش خرامی ببری گاهی از لیقه دوات در رگ و ریشه سیه درونان جا میکنی بهانه و سری با نخوات
داری اسکندر در ظلمات آورده قلم گفت من خضرم و بحیات در سیاهی میجویم بر گنج معنی مارم در بحر سخن

دو بحر سخن ماهی طفل و بستانم و تخته اول لوح محفوظ است ریاضی دانم و درس نخستم مبحث نقطه است حس
هنر بر خامتم جیست است و شکسته ام در دست عمری دماغ سوخته ام و پی بپی در روشن برده ام و دود چراغی خورده
ام و چراغ دود سخن برافروخته ام تیغ گفت طرفه ترکیبی داری همه کس را موبمو برتن [illegible] تن باشد و ترا اندرون
تن است همه کس را زبان درون دهان باشد و ترا برون دهان قلم گفت چه بلا سخت جانی زنده در تابوت
خفته و دم نمیزنی خون میخوری و گوارا میکنی از سنگ برآمده و در چوب جا کرده پیوسته کارت با سنگ و چوب
بوده است تیغ گفت تو هرساعت بخشک استخوانی سر فرو می آری هر نفس با آب سیاهی زبان تر میکنی باری
چون تو بی جوهر نیم جوهری دارم زیردستان را امشب من کارات و مردان را القصه من قسم قلم گفت من حکمت
شایان می ورزم و چون بوعلی پیکر کاغذ را جان می بخشم بعضی مرا صاحب توقیع میدانند و جمعی مرا ابوریحان
میخوانند از سیاهی دوات چون خضر الکلام زلال حیات فرو چکیده و در زمین سخن چون کلیم از عصایم چشمها برفت
ترا دیده تیغ گفت من کینه بانم و تو دو زبان مرا احرالی میدانند و ترا از تار دار میخوانند قلم گفت تو یک قطره
آبی بیش نه چندین دم از آبداری مزن رگ ابری که شنیده ام ز زمین سخن از من سیراب شده است
و تخم معنی از من سبز گشته علم منطق بر زبان دارم و علم معانی در بیان می آرم گاهی بزبان پارسی سخن میکنم
و گاهی بزبان تازی حرف میزنم مرا بایمنی دو زبان میخوانند اهل هنر بنواز سرم بر می دارند و اهل سخن گره از کارم
می کشایند سحر سازم و فسون خوانم در سفینه کاغذ چندین گهر از امواج در می آرم و از زبان چوبین [illegible] فارسی
بر می انگیزم تیغ گفت من جسر دم و طلای شستم زر دست افشار خسروست من اقلیدس و نقوش
جوهرم اشکال هندسی قلم گفت من قائم اللیلم انگشت توحید بر آورده ام شب خیزی میکنم و نماز شبی گذارم
پنج تن پاک دستیار من اند با اهل بیت نسبت بالا دست دارم بریاضت تن در داده ام و خشکی چوبی [illegible]
ام بیولند سودا کرده ام و سر از بند برآورده ام تیغ گفت اگرچه پوست پوشم با پادشاهان لب برده ام
و اگرچه خونریزم عمرها با جانداران گذرانیده ام آب از این بر داشته ام که سفرها در پیش دارم و در سفرها کارها
میکنم روح را از آمیزش جسم پاک می سازم و جان را از شهربند تن رهائی می بخشم قلم گفت ترا
هندی میگویند و کارت چون هندیان واژونه است ترا میزنند و خون از تن دیگری بر می آید ترا ای [illegible]

ودیگری انجام رود کاهی ترا سنگ میزند و گاهی ترا چوب فرو می برد تخته الف از حرف ساده است و زبانت
از سخن بیکار تیغ گفت چه در پوست من افتاده بن رگ گردن منمای صدبار زبانت قلم کرده ام با من تیغ
چگونه توانی شد قلم گفت ای خون گرفته کارت جوم و این رسیده است مشت گره مکن و تیزی
مرا مبین نشنیده که رشت باد فرش بر نمی آید تیغ گفت ای سیه روز تیره بخت همه عمرت در شب گذشت
در روی تیغ نظیری مکس با من روز نشنید چه بلاهای سیاه که بر سرت نمی آید رگ از دست بر می آورند ذلکم شارت
می سازند تا خط بلکشی ترا راهی نیست قلم چو مار بر خود پیچید و گفت از چوب دستی نمی ترسی ای تیره
خطی من نمی ترسی دعوی از شنبلی مکن که از قطره تیره می شوی و لاف مردانگی مزن که از مور چه دل می باری
تیغ چین در ابرو فکند و تیز شد و گفت ای سر بریده بسیار زبان درازی مکن همین دم چنان بر سرت میزنم
که رنگ از رویم میرود قلم گفت ای ابری خونخوار تو جگرخواری دم آبی مکس مبینی تا جانش نمی ستانی
دو دستی بگردن کس حمایل نمیکنی تا سرش از گردن بر نمیداری بیدینی آئین تست و بی روی دین تو
شمع حیات از دست می میرد و نخل ماتم از آب تازه میگردد دولت را از رنگ سرشته اند و سرنوشت
بر انگار نوشته اند تیغ گفت ای حسن میا از سر این گفتگو بگذر که نه دود از نهادت بر می آرم تو چه داری
پیش من بابانگ کو سران دعوی همسری مکن قلم گفت تهمت چه میاری بر من پسند من به تیره بازی
علم با من هیچ دم مزن و بسنگ باش و آب خود مریز تیغ گفت با انگشت کردی میکنی که بت می برتر
و با انگه بالا دست می نشینی نکو تاریست بسیار نمود زبانت می شکافند و سر نکونت می کشند چون زبانت
چرب می شود هیچ حرفی بزبان نمی توانی آورد و چون سوار زبانت بر می آید موشکافی نمی توانی کرد قلم گفت
هر که آب میخورد دست از جان می شوید و هر که دست در دو کاری کند بی دم می شود قلم چون این ماجرا
بزبان آورد تیغ را دم گرفت الکاه زبان بپاسخ گشاد و گفت بابای جوهر قطره مزن تا پای بر داشته ام
از سرت گذشته میدانم که آخر از دست من خواهی نالید و انگشت زنهار خواهی گشید قلم از شرم سر بالا نداشت
گرد آخر عرق از چهره پاک کرده سر بر داشت و گفت از سرم بگذر که شیوه است از سر گذشتن است
روزگار سیاهی شکر است و مرا کار سیاهی دوات تو بنیاد میدان ساخته و من بلبنا خط پرداخته ام تیغ قطعاً

قلمها دم نزد و از شرم آب شد و گفت زمانه الیست که در شمشیر تند و ترا میرانند و مرا چون می نشانند و ترا آب سیاه
نو لعه میدهند قلم گفت من دست بسیار خورده ام مرا پیش از این دم مده ترا نیکو شناخته ام میدانم که عمری با تو قطاع
طریق و ساز بوده و همدستی ایشان کرده و داد هزاران زده تیغ گفت روزگاری در دل سنگ ساکن بوده ام
و عمری با آتش بسر برده ام اکنون چون جوهرم نمود از شده و آبی بر روی کارم آمده دست نشین شهر و بستان
شده ام و دوست در کمر زرین کمران کرده ام میدانی چه قدر راه بریده ام و از کجا بکجا رسیده ام قلم گفت
من نیز نقشبندم و صورتگران معنی مریدمنند چون در صومعه دوات می نشینم اسرار حق و جلی بر من کشف می شود
و حقیقت سواد و بیاض بر من آشکار میگردد تیغ گفت من از تیغ کوه کم نیستم اگر تیغ کوه را آب از سنگ بر می آید
مرا هم آب از سنگ بر می آید قلم گفت حیف از خدمتم صاحب سنگ شده و بنام رزدوده ام صاحب آب گشته قلم گفت
زبانم سمایست که آن را رمز دانان سخن شکافته اند در گره معنی است که آنرا راز داران خرد گشاده اند آینه سخن را ادم
و چشمه فیض را افزوده زبان را سخن می ابهم و سخن را زبان میدهم تیغ گفت چون بحر دان پوست پوشی شکار
وچون آزادگان سرافرازی کار من مانند زاهدان محرابی اسم ما شهید میخوانم و چون قلندران هندی نوای دم در ترنم
از یکی قطره آب چندین گوهر نمودار ساخته ام و در یک محراب چندین چراغ بر افروخته ام قلم گفت من کرام الکاتبین
را دستیارم و از لوح محفوظ خبر دار سوره قاف سرنوشت من است در از نون والقلم در سرشت من سابق الوجود
کائناتم و سابقه سالار ممکنات سر سیاهی و سپیدی در یافته و سواد در ابرادی بیاض کشیده ام با ناموس ملکوت کرده ام
و بر ابادی دست یافته ام منقرم از رنگ سخن بگین است و رشته ام از جاشنی معنی شیرین من خزانه و بستانم
و نغمه ام که از دل می گشاید من شاخ ریحانم و ریحان از من بر می آید تیغ گفت دعاد سیفی ورد زبان من
است و آیه فتح حرز جان من هیشه یک عالم و پیوسته بر یک آب و دست در گردن سران حمایل میکنم و گردنکشان را
گردن سر میکنم بنام مرا در کشور هند از سر تعظیم میان میگویند و ملک گیران بهای گنج من ملک بدست می آرند بر کرده
سرداران تم و برآورده نامداران سرو مرد ای کس ندادم در معرکه دلیران سرزده می درایم قلم گفت من کی بی تو
اهل سخنم از آن سبب مارا دان میخوانند در پیشه ام رشته جان میدانند چرا نهان نکردم که در پیشه ام در زبیت
سخن فرو رفته پراسخن بگویم که رشته ام هوای کاغذ باد گرفته تیغ گفت محاسب نیم و از اعمال حساب عمل خود

آموخته‌ام گردشی نیم داز خواهد عروض قاعده تقطیع بیاد کرده گاهی از نیام شیجر می پوشم وگاهی از غلاف تن نجلا
میدهم دخل من دلپسند است واز من گشته قلم گفت رشته جان از نیم بری آورد وخود من سر رشته زندگانی از دست
نمیدهم تیغ بر سرم می رانند ومن قطعها از سر حیات نمی کذارم یکی قدم همه تن منقار رخنه وست آموزم لبسته رشته‌ام زبان
نامه بری باشند من مرغ نامه نویسم تیغ گفت گوهر را بجان می خرند وبهای آنم روان میدهند آبرویم مادرزاد است
وجوهرم خداداد پاک گوهران از من روی در محراب آورده اند ونیک اختران بر روی من ماه نو دیده اند قلم گفت
طفل نیم واسب نی را بهر جانب میدوانم بجاریم وقبض خود را بدست طلبان میدهم من یکی شاهد قد کشیده‌ام
بر چهره خط بر آورده‌ام خوبان از من سرمشق حسن می گیرند ودر زبان صنعت ایهام بیان می سازم ویک
انگشت حساب عقد میکنم که چندین بحر کرده‌ام وسر کچندین سفینه فرد برده‌ام سخنم گریه آورده است وسخن را باب اشک
آب داده‌ام بجا تازبانم مژگان است وسخن آبدارم قطره اشک تیغ گفت بحریم اما صد هزار گوهر از من پیدا شده
سپهریم اما صد هزار ستاره از من نمودار گشته کشتن به دست من است الاشیء وسیماب بر بدن همه باختیار
من است الا راه وجهان قلم گفت تارد پود سخن یافته‌ام ورشته معنی بدست آورده‌ام دسته سنبل
بدست بیعت میدهد و شاخ گل از من شجره می ستاند علم ساحت خوانده‌ام وزمین سخن را بگز پیموده‌ام
نی می نوازم ونغمه ترمی سرایم تیغ گفت عجب نی داری که تاری درمیان او است وآن تار بر هیچ قلم راست نیامده
دراز … بری خرد قلم گفت ریاضت کشیده‌ام ودماغ خشته از سودای سخن مغز در سرم نمانده است
باستخوان … قناعت کرده‌ام بیکیا بهار را سراسر گشته‌ام ودر سواد سخن فرو رفته‌ام از عطارد نظر یافته‌ام
ودرجه فلکی حاصل کرده‌ام تیغ گفت گاهی چون سلیمان از ضعیف نوازی تن بمور چه میدهم وگاهی چون سکندر
از ملک گیری رو بسواد زنگ می آرم قلم گفت هر چه بر سرم می آید از سر می نهم ودر سرنوشت خود را از سر دامنگیم
اگرچه هم رشته دارم وهم گره اما نه رشته‌ام در بند گره است ونه گرهم در گرو رشته عزم پاک است ودیدم از عرق
نمناک تیغ گفت دست در کمر پردلان میکنم واز بی جگران پهلو تهی می سازم مردان کمر بسته‌اند وپاک
گوهران پیوسته من آیم در غبار هیجا روشن می شود وجوهرم در کارزار بر روی کار می آید قلم گفت
معنی باریک رشته بر انگشتم می بندد تا فراموشش نکنم وسخن شیرین بر زبانم می چسپد از زبانش نانم

نرانم زلف سخن برابشانه دو زبان آرایش میدهم مرغ معنی را بتیر دو پیکان صید میکنم گوهرم بصورت تشبیه است
وتشبیه‌ام بمعنی گوهر تیغ گفت تا تنم در رخنه بند است از بیداد خونریزی خاطرم ونازبانم چربست از تهمت سبزه زبانی
پاکم گاهی مرا بابروی خوبان تشبیه میدهند وگاهی ابروی خوبان را بمن نسبت میکنند بلالم وچندین هلاله از من نموداری شده
آیم وچندین کرداب ازمن اشکار گشته قلم گفت نقطه تو هر کس موی هست وپیش من محسوس نقطه
ریزی میکنم وفال می بینم هرچند درسرم پیش از دو نقطه نیست سودای چندین نقطه در سر دارم من برحرف
هر کس انگشت می نهم وهر کس را یارای آن نیست که بر حرف من انگشت تواند نهاد تیغ گفت من بی دست
آموزم از بیضه فولاد سر برون کشیده‌ام ودر بیابان خشک چوبی آشیان ساخته‌ام از گوهر خویش هم آب دارم
دهم دانه قلم گفت من صاحب مقامانم وآهنگ ترانه دارم آوازه‌ام بهمه مقامها رسیده است عمری از دو ات
چینی نوازی کرده‌ام ودرقی از ریشه با تار در یک پرده بوده‌ام از شعبه‌ام چندین نغمه می تراود واز نغمه‌ام چندین
قانون بنوا میرسد گاهی بنقش می پردازم وگاهی بدایره می سازم تیغ گفت من آبم اما سایل نیم ولایت
جود بر خاک نمی ریزیم آب اگر سایل نمی بود بخاک نمی نشست آبم روان نیست اما روانم آب است
قلم گفت خط شناسان سری بخطم دارند وخوش نویسان سر از خطم بر نمی آرند در رشته‌ام چندین گوهر
است ودر سرانگشتم چندین هنر با عروس سخن عقد بسته‌ام وانگشت از حنا سیاه کرده‌ام وجه خیال شب
درمیان بسته … تیغ گفت … برابکری … ودر نیام … بر اوقات دمی جای ور میان … دارم اگر
چشم تیز بین داری تیز دستی مرا ملاحظه کن واگر سواد در وش کرده سوره فتح از خط پیشانیم بخوان هرچند
تیزدم زبان بسخن نمی گشایم وهرچند غرقه آبم ترد امنی ندارم قلم گفت هر جا معنی سر بر آرد سر بر دوم
وسر دپی او می نهم وسواد سخن را سر سبزی کردم تیغ گفت ماهر چند لب درسنگ می سازند بیشتر دم … دم
هرچند مرا بزور میزنند بیشتر کار میکنم قلم گفت ساق نرگس از نسبت همنامی من منظور نظرها شده وداغ لاله
از شاهد نقطه‌ام چون سویدا در دلها جا کرده تیغ گفت من گوهر را آب میدهم وتو رشته را تاب میدهی
من بگوهر پرداخته‌ام وتو بارشته ساخته قلم گفت چندین بیک شت … ممتاز من از فیض هنر کیمیا سازی
میدانم تو هنر می بازی ومن هنر تیغ گفت توجهل مرکب داری هر چند دو دوات … بری آید هنوز خالی …

کترا خاره‌ای نباشد قلم از دست سپردن شود گفت با تو چراغ نو آیین دل آدم سرد سخن کردن آن سر و گفتن است
تو سرکوبی من سر و برگ جنگ ندارم تیغ گفت تو صاحب قلمی و من صاحب دم تو رگ ابری و من شعله برقم تو عصای
کلیمی و من آیینه سکندرم ملک شجاعت در قبضه من است و نقد فضیلت در گره لست من مبارزان از دستیاری‌ام و تو
سخنوران در دستگیری من و تو از یک دستیم نه من از تو دست می توانم برد و نه تو چون دست می توانی یافت
قلم گفت آری تو هم سرداری و من هم سردارم حساب من و تو برابر است تیغ گفت سخن پوست کنده
میگویم بشنو اگر سر آشتی داری سودای جنگ از سر بنه قلم گفت میانه من و تو آنچه گذشت گذشت اکنون گرد غبار
از خاطر می شویم تو هم زنگ از دل بزدای تیغ گفت من نسبت همنامی با نواب والا گوهر دارم ازین رو مرا جای
بر سر میدهند و در خدمتم کمر می بندند قلم گفت اگر تو همنام آن صاحب نامداری من هم دست پرورده اویم
و یاد او قریب الادست دارم سر بر خطش نهاده‌ام و عنان اختیار بدستش داده‌ام تیغ گفت مرا او برآورده است
قلم گفت مرا او سر کرده است تیغ گفت او صاحب السیف است قلم گفت او صاحب القلم است تیغ
گفت من دم از دعاگویی او میزنم قلم گفت من زبان ثناخوانی او می گشایم ؎ خدیو فلک
قدر والا مکان ⁂ هنر سنج اهل هنر سیف خان ⁂ هر انگشت او در سخاوت قلم ⁂ خط دست او دستخط کرم
زاده صاف خلقش برنگ چمن ⁂ گل آورده بیرون زمین سخن ⁂ ز لیس آب بحر از کفش کاسته ⁂
حباب از آب بحر خاسته ⁂ سخن چون ز اقبال او لاف نیست ⁂ ... دولت بدیوان نشست ⁂ بلا نزد
معنی من ببر سر ⁂ چو معنی نکته سنج پیر ⁂ چنان گشتم از مدح او فیض یاب ⁂ که هر حرفم شد سخن چون کتاب ⁂
بنده بنز کرهون تیغ چوبین از جوهر ذاتی بهره ندارد و چون قلم موسر مو سخن آشنا نیست بتکلف طبعیت
هوس پیشه گفتگوی تیغ و قلم را سر کرد و سخنان بر در اسرار سر نوشت و در سر و در روز این سواد را
بسر رسانیدم جوهر تیغ وانمود و هم عقده قلم برگشاد امید از اهل تیغ و ارباب قلم آنست که چون سیر
این سواد کنند از سر انصاف نگذرند با این تیغ بر من زبان اعتراض نگشایند و بگرد قلم انگشت بحرف
ننهند والسلام مناظره روز و شب بعد از سپاس ایزدی که چهره روز را از پرتو مهر افروخته و طره شب را
عنبرسایی آموخته بر صبح خیزان روز ازل و شب نشینان فیض لم یزل روشن باد که در هنگامی که بیاض

بیاض روز می آراستند و سواد شب می پیراستند روز و شب را در پیشی رتبه و افزونی پایه با یکدیگر خصمی
افتاد و گفت و شنود در داد روز گفت نام آفتاب را من روشن کرده‌ام و کار صبح را من پیش آورده‌ام
نوربخشم و صبح جبین سپیده کارم و مهر گزین سوره نور بر زبان رانده‌ام و حدیث مشارق خوانده‌ام خورشید ازین
روی بازار بیچوید و صبح مرا ضحک الله میگوید گنجفه بازم و ورق آفتاب بدست آورده‌ام حکیم مزاجم و حکمت اشراقیان
سر کرده‌ام و شرح مطالع دیده‌ام و بر سر شرح شمسیه گردیده‌ام آفاق از طبع روشنم بهره یافته است و در شستن دلی
من بر همه روشن تر از آفتاب مطلع خورشید پیش نهاد خاطر من است و نامم چون انوری در همه آفاق
روشن است روشن ضمیرم و با آفتاب در ساخته‌ام و از بهای شمسی ماه مهر شناخته‌ام آیین کیمیا سازان
گزیده‌ام و عمل شمسی ورزیده‌ام اسم هو النور حرز جان من است و آیه والضحی در شان من است چون هو حل
بسفیدی شهره روزگارم و بیضه آفتاب در زیر بال دارم کارم از مهر می گشاید و لفظ مهربان بر من صادق می آید
صبح زرین شانیم و سپیده در فدا ناره‌ام بهر آفتاب سپیده دلبستگی بار و شنوالان بر لب من است و نتیجه آفتاب
متاع اوی در دست من است صبح دمی است بر آورده من خورشید گلی است و دسته بر زده من در آفاق
طرح عالم گیری می اندازم و خورشید را ملک نیمروزی می سازم صفحه ایام از نام بهره یافته است و در بیاض صبح خط آفتاب
است سپیدروی سرمایه شان من است و پنجه خورشید در دامان من است نقره خنگ صبح روان کرده
است و تیغ متولی آفتاب بر آورده من است از صبح سپیده بر روی دارم و از خورشید آیینه بدست آرم
خورشید از فروغ سخنم آگاه است و صبح صادق بر گفتار روشنم گواه از گریبان صبح سر بر زده‌ام و گل آفتاب
بر سر زده‌ام سخن از روشنایی رانده‌ام و درس روشنایی نامه خوانده‌ام خورشید ضمیرم و صبح نفس ساعت شناسم
و دقیقه رس روی ارادت بخورشید آورده‌ام و از تقویم افلاک صفحه شمسی از بر کرده‌ام ؎ بود مهر از ذات
من ⁂ بود صبح از پیشکاران من ⁂ در آفاق گردیده‌ام کامیاب ⁂ ز سیرابی چشمه آفتاب ⁂ دمیده‌ام
از سعادت تو ⁂ ز فرخنده فالیست نجم سعید ⁂ از الست آیین و طرز نکو ⁂ که از صبح گردیده‌ام خنده رو
زفیض شده صبح روشن دماغ ⁂ بود مرده و کشته من چراغ ⁂ تو ای سیه درون تیره لقا دای سیاه کم بها
هیچ تیره‌دلی شبی و از بیمایگی روی در دست آفتاب را پنهان می داری و دو دینار ناقص عیار ماه را برودی کار

کوه رشک برخاست میوه پخت بخورشید کردید کوه میان که زنار بسته تر ابر میان از جان بشوی
کرتو منور صبح بجا سر وانی چو کافور صبح بنده میر که در خیال معنی داند اندیشه سخن چندین روز
بشب آورده و چندین شب بروز رسانیده عمری بر سواد بیاض گشته و سپیدی و سیاهی دریافته برهمنی
طالع آفریده خورشید و ماه منیر گذشت شب و روز را در یک شبانروز بپایه انجام داده و هر دو را در رتبه باهم
برابر داشته سبحان الله درین کشور بعد از شش ماه شب و روز باهم برابری شوند و برابری ایشان بیش از
یک ساعت نمی ماند بنده هر دو را در یک شبانروز بنوعی باهم برابر ساخت که برابری ایشان تا ابد خواهد ماند
و هیچ یکی بر دیگری بیشی و افزونی نخواهد یافت نکات فصاحت سمات بلاغت آیات قدسی قطرت
روشن ضمیر مولانا منیر بسم الله الرحمن الرحیم نکته الهی بود همه ستایش تست و بهبود همه نیایش تو
اگر شمع است از تو چهره حسن برافروخته و اگر پروانه از تو داغ عشق سوخته در لب شیرین شکر خنده
نازشدی و در جان فرهاد آتش حسرت در عارض لیلی تجلی حسن گشتی و در چشم مجنون نگاه حیرت
فیض تو بود بزم ایام هم ساقی و هم شراب و هم جام نکته الهی از همه صدمه جلالت دل مصحف
پرستان سی پاره شده و لرزه در تن بید خوانان افتاده امام مسجد بکردار امام تسبیح خشک گردیده
راهب دیر بآیین ناقوس قالب تهی کرده حرم از زمزم چشم گریان در آستین دارد و دیر از هفتم
سنگ بر سینه خویش میزند صومعه و بتکده را دل بخروش زاهد و ترسا بفغان و خروش
نکته الهی نکات نوآیین را که از کلک فیض شعار منیر تراوش یافته مقبول طبع فیض گزینان و منظور
نظر پاک بینان گردان کر جوش زند از سخنم در دو عیب نیست دردست که از دل بزبان رفت
و سخن شد نکته چون شاهد حقیقی بجلوه گاه ظهور رخ نمود حسن حیران او شد و عشق هلاک او گشت
حسن را با عشق التفاتی پدید آمد و عشق را با حسن اختلاطی دست داد از ازل حسن و عشق
پیوسته هر دو چون رنگ و بوی گل باهم نکته ای کم گشته دیر و حرم وای بدین نقش و شکم
زنگ از آئینه دل بزدای و در صفاخانه عشق درای تا ساقی حیرت باده معنی بکام جانت اندازد
و شاهد عرفان چهره دولت را بگلگونه یکرنگی طرازد دل گر همه این است چون صاف گردد آئینه اسرار نما

اسرار نما میگردد نکته اگر زاهد سجده از شانه عشق برافروخته و اگر برهمن خرمن آسودگی از
آتش عشق سوخته اگر مسجد است لخت بهوس از بار عشق خمیدن آغاز نهاده و اگر کلیسا است
نوای ناقوسش از مقام عشق خبر داده فروزان کرده عشق از آتش خویش چراغ دیر و قندیل
حرم را نکته دیده دران نظر قانه بینش در آئینه عاشق دلفریبان صور تکده مجاز جمال شاهد جمیله حقیقت
مشاهده کنند و از ناصیه حسن سلطنتان جلوه گاه صورت پرتو آفتاب اوج معنی معاینه نمایند
صنم صورت صمد معنی است بس نباید بر صورت سراپا محو حیرت بودن از تصویر بتخانه نکته
تا بپرتو عشق که چراغ دوده جان و شمع فانوس دلست فروغ بخشد شاهد معنا رو نمیماید و تا فیض
عشق که نسیم صبح آرزو و بهار گلشن تمنا است جلوه گر نگردد غنچه مقصود بند کشایان نمیکشاید
پیرایه ده دولت جاوید بود عشق روشنگر آئینه امید بود عشق نکته عشق است که
غواص اندیشه را در گرداب تحیر غوطه داده و عندلیب خرد را ایشان بر شاخسار حیرت نشانده
و سمند آسمان خرام اهل علم را پای رسائی بر بسته و عنقای بلند پرواز فکر را بال توانائی شکسته
هر کجا عشق شعله زن گردد عقل را پنبه می توان کردن نکته از نشاه محبت کعبه و بتخانه
در جوش است و در عالم عشق کفر و دین هم آغوش حیرت منادی است که محرم این سر بیهوشی
باید و واقف این راز خاموش رشته سبحه و زنار یکی است گر بود رشته و یا تار یکی است
نکته ای هنگامه طراز صورت و ای انجمن آرای مجاز خود را انکار شاهد معنی و نامحرم تو عرفان حقیقت ساز
بر رسم و آیین شیخ و برهمن که سنگ راه معرفت است پشت پای استغنا زن و با بزم نشینان عرفات
کله گوشه ناز بشکن در کعبه مسلمانم و در بتکده کبرم من کشمکش شیخ و برهمن نپسندم نکته
عشق چون خنجر بکرکی مام می کند پرنیان هر پروانه دامن فانوس شمع می شود و رشته اشک بلبل تار رگ
گل میگردد نکو لیلی ندارد اتحاد ار باز با مجنون بصورت هست لیلی لیک مجنون گشت در
معنی نکته ای دون همت بیست فطرت از حرمگاه صورت که فرنگکده غلط نما است رو بنهانخانه
معنی آر که کعبه اهل صفا است چشمی داری نظر معنی بکشا چون آینه دل چرا بصورت بستی نکته

دلی که خسته درد عشق نیست بیمان دار الشفاء معنی مرضش نخواهند و ساکنان سواد کوه صورت عشق را مرض دوا خوانند ـه گل کجا شگفته طبع بلبل تصویر تا که درد نداری بدل ز داغ چه حظ نکته چون عشق عاشق کمال نرسید و آتش شوق در جانش گرد ناز در آستین نیاز قدم نشارد و معشوق از گریبان عاشق سر بر آرد ـه آمیزش حسن و عشق چون بلغت کمال برگ گل شمع شد پروانه نکته آتش پرستان عشق بهشت را دوزخ دانند و دوزخ را بهشت خوانند ـه دل عاشق شاد است از سوز سمندر را بود آتش گلستان نکته صورت شناسان معنی چهره شاهد معشوق را در آه خیال بی بینند و چمن طرازان بینش گلهای چمن معرفت را بدست حیرت بی چینند ـه که نظاره حسنی که ازو بی تاز می بارد شود چشم تماشا را نگه آموز حیرانی نکته چون اجزاء وجود عاشق با جزاء وجود معشوق تبدیل یابد حسن در لباس عشق جلوه گر گردد اما آن حوصله کجا که تاب این نشاه آرد و آن ظرف کو که این باده در و گنجد ـه شان تصور بیکطرفی منصور شکست نشاء عشق تا حوصله می باید نکته کوته نظران را معنی کفر و ایمان در عالم صورت دوئی می افزاید و دیده دوران وحدت را صحبت هر دو در جلوه گاه معنی صورت یکی می نماید ـه هر دو آئینه دار یک حسن اند بت کشیر و لعبت قرخار نکته روح قطره ایست از دریای وحدت باز ساحل کثرت جدا است قطره اش خواهند و چون در دریا گم گردد بحرش دانند ـه چشم دل چون باز شد معشوق را در خویش دید عین دریا گشت چون بیدار شد چشم حباب یک نکته بس است و باقی هوس عزیزی بشیخ ناصر علی نوشته همواره زلف گیر شاهد مقصود و جرعه پیمای باده عافیت و بهبود باز شنیده اند که سراغ آن محمل آرای سفر در وطن از کدام راه یافت بی پرده استفسار نماید بلکه طایر دل و ده امنزل را در هوای دریافت آن بلند پرواز اوج نازک خیالی بعالم بالا فرستد و لیکن کجا به نیروی رسید کی و کی طاقت همسری است لهذا بپرده اعتراف بیرون ناسای کشیده توسل بزبان بی زبانی میکند یعنی مکنون ضمیر را بزبان قلم می سپارد که مخموران شراب دیدار را در شرب انتظار داشتن آئین کجا است و بایندان سلسله محبت را وقت تغافل کردن رسم کدام شهر ـه زهجرت

زهجرت منزوی جگر خسته ام که مصداق این بیت بر جسته ام ـه بران ناتوان صبح باد رفت که در دوام از باد چو صبا در رفت ـه گویا آتش وحشت از طالبان دیدار بر ورق پرده چشم آهوی کند باکره دانا خط از نرگس زار دیده مهوشان بر میدارند نام آشنایان بتقدیم بر پرچه نوشتن از اوایل منهج سعادت دور است و در مطالعه لطایف جریده آن جریده را چون تقویم پارینه وزد باطل انگاشتن از آن سر دفتر ملک آگاهی بسیار بعید نزد ملکیست که زبان قلم چون پای کاتب از بس تفحص و تیافتن مقصود در شیوه آید بلکه مقصود بیر نامحرمیت خود مرکب را بسرمه گلوی جوشش ساخته ختم مدعا بدین بیت نماید ـه زحد شوق دیدار دارم زیاد دلم زخمی تن ترا آلی مباد باغ ار نیست ازان گل طبعی کر بیرم یکتایی مستی چند سطری در توصیف طبع فیاض آن روشن آئینه لفظ و معنی نوشته بود بخدمت ارسال داشته اگر پسند طبع حصار مجلس افتد برجی از وارد آن تذکره طبیعت در دهم ملیکش عنایت نمایند که با سطر مذکور در سفینه ثبت نماید شیخ در جواب نوشته مکتوب گرامی آن قدر آورت بی کلان سرمایه افتخار این از همه خبر غافل کردید ملاذ اشتلاء متصل میکند و کیتاز مند شما فرصت خشم داکردی ندارد که حوادث ناگوار در قد کشیدن و سوانح ناملایم کرم از پی هم رسیدن اند ـه دل عندیده دارم میر س از گرد کلفتها صدا در کوه چون رگ مانده از سنگینی آهش الحمد لله علی ذلک اگر اندکی از معراج دولت و کمال فرود آیند و سری به تیمار خاک نشینان کشند بحیل که تمنای خاطر ها بظهور پیوندد الی الحاصل فقیر درین ایام از خواندن و نوشتن فارغ و بایذوه لی بابان و اصل غیر زیاده ازین چه نویسم که آب شد نفسم سواد رقعه ملا طغرا که بمسیح الزمان در طلب سرکه نوشته پوشیده آن مسیح الزمان را در صغر اشکی طالع بتاریخ آفتاب دسترس بوده عنوده پروین بطلع کوکب اقبال مواقف باد اگرچه این ناشخص مزاج را توقع نفع از خبیث الحدید داشتن آهن سرد کوفتن است و سلیم طبعان را بحث خود انداختن لیکن از انجا که خویش را آلت تجربه ساخته هرچند ما از باشد بی سازد چون درین معدت بجهت نرم شدن آهن سرکه تند ضرورت است برای یک سرکه کرده روزیست که در سرا میکرد دو می یا بیاز بر که دنیای سرکه را پوشیده بود سراغی در لباس کرده هر که آتش روی نمود ازین وادی گنجی برد لیش اد ردهانست

تا خالی از سواد الوجه بر رویت باشد منظور النظار اولی الابصار نمی توانی شد دل در خوارق مبند که پرده در است
انزاجوی که در پرده در است در بند آزادگی مباش و از بند آزاده شو کلاه از سر مفکن شجره را از بیخ بر کن عمامه
چه داری که پیچ در پیچ است تن بجبه چه داده که سراپا پیچ است و شلوار از شمایل تحت الحنک شایسته تر پیچ
است فرد من انچه شرط بلاغ است با تو میگویم ۞ تو خواه از سخنم پند گیر خواه ملال ۞ والسلام علی من اتبع الهدی
از کلام عبد الله قطب ابن محیی امابعد دنیا و شیطان هولست آدمی را از بلاد مکروه ترسانند و بوی حسین باز نمایند
کا کر لیقه ما از دست جاری بحنت و سختی مبتلا کردی انان جهت حق در دستان خود را بسختی و بلا پرورش میدهد
تا چون شیطان ایشان را از ان ترساند نترسند چون باد خو کاره شده اند چنانچه از حضرت شیر حکایت
میکنند که بچه او در اول نوبت که باد بیرون می آید از هر سو که آوازی شنیده می ترسد شیر او را در کنار گرد
آوازی در گوش او میکند بصلابت هر چه تمامتر چنانچه قریب باواز رعد پس بچه او از هیچ آواز اندیشه نمیکند
و ترس در دل ندارد چون شیر را مثل این هدایت و تدبیر در باره طفل خود هست شیر آفرین را در باره دوستان
خود که پرورده لطف اویند چون نباشد تبارک الله رب العلمین ایضاً امابعد حسنات خدای
نه چیزیست که صبر از ان توان کرد و مکروهات نیز نه آن که صبر بران توان نمود و میدم اگر حسنه در ارض پیش آید
برای تذکره حسنات است و اگر مکروهی پیش آید برای تذکره مکروهات خردمند بنده که ترک تذکره
اخذ کنند … بلبه دران نه اویزد همچنان صاحب جمالی که کنیز کی بطلب شخصی فرستد او بکنیز مشغول
شود و از رفتن بسوی صاحب جمال باز ایستد چنان کس مستوجب غضب شود و از راه بی ادبی و بی حرمتی
از جمال صاحب جمال خود بس است محرمان او با صاحب جلالی که محصلی از پی شخصی فرستد که او را محل عقوبت
خواهد داد و بکی نقد و قوت خود صرف جستن رضای آن محصل و باز گردانیدن آواز خود کند و نداند که قهر
صاحب جلال چون راندن … محصل در حضرت او بسیار است اگر آن نقد و قوت صرف جستن رضای
صاحب امر کردی و برزخم و … ضرب آن محصل صبر نمودی اولی بودی ان فی ذلک لایات لقوم
یعقلون والعصر ان الانسان لفی خسر الا الذین امنوا و عملوا الصالحات و تواصوا بالحق و تواصوا بالصبر
ایضاً امابعد آدمی انجاست که همت او است نه انجاست که تن او است حکیم باید که بغایت قلیل الالتفات باشد

بتن و امور تن چه بیداد و جاج و ممن که تن را باشد گران نشمرد و شکسته دل نشود و از ین دقیقه غیر عاقل
بنابر بود که آدمی مطلع بر مصالح خویش نیست عسی ان تکرهوا شیئا و هو خیر لکم س هر نیک و بدی که
در گذار است ۞ چون در نگری صلاح کار است ۞ ای ولی من این نشاه سر آمده اندیشه نشاه دیگر کن
و خود را با نوشته حال این نشاه رنجه مدار که کار این نشاه چنان بخته شده که اگر کسی هیچ کار نکند کارش
راست می شود مانند کسی که در غلو و ازدحام ناس است که مردمان او را می برند اگرچه خود گام بر ندارد و خاقم
والله یهدیک الی الصواب ایضاً اگر کسی گوید که این مشهور است که وجود خیر محض است و عدم شر محض
گویم این لسان عقل است و لسان عشق اینست که وجود خیر محض است در حق معشوق و عدم خیر محض است
در حق عاشق اگرچه عاشق را زبانی نیست س گرچه تفسیر زبان روشن گر است ۞ لیک عشق
بی زبان روشن تر است ۞ لسان عشق فعل است نه قول عشق عبارت قبل اشیا را اثبات عدم
کند نه میبینی که چون نغمه معنوی باد عشق است و زنهار عاشق شود خواهد که قبای هستی بر خود در دهد هستی
سپرد از افادات ملا جلال الدین دوانی حقیقت یک معنی است اگر در اغراز ممتزجه عنصری ظاهر گردد اعتدال
مزاج گویند و اگر در حرکات جلوه کند شوخ غنج و دلال خوانند و اگر در اعضا حسن و اگر در کلام فصاحت
و بلاغت و اگر امرات نمود نقش عاشق و معشوق یک معنی است بهر صورتی که در آمده و بهر لباسی که بر آید
در سید شریف جرجانی بر سید علی همدانی نوشته لمکه لمکه محبوبان محبوبان رسند رسند ابل ابل حراج حوال
سه اسعد املکا ملکا ار عرب ر عرب مل سره مل سره ورد سان ورد سال حو ال
له حو له بهر بالی بر بالی مامه مامه کرمی کرمی رود رود الف الف از نواب
خانخانان مرحوم از زن آید باش فرستاده ایم نخود آمده که دهش دهی که چو بچو حساب
ایضاً ای این خام … باس بیشه مباش باهم رنیم بر با نباتی بخواهم ماند از نتایج الفاظ
متبرکه اکابر حرص در ترقی عمر در تنزل رحلت مستحضر وقت نامعین اینست لب لباب حیات
افسوس افسوس هیهات هیهات از بزرگی پرسیدند که آدمی را چه بهتر گفت دولت مادر زاد
گفت اگر نباشد گفت دل دانا گفت اگر نباشد گفت چشم بینا گفت اگر نباشد گفت گوش

شنود گفت اگر نباشد گفت برک متاعهای **از کلام ملا مومن** کریم عاشق گدا است و گدا عاشق کریم اگر گدا را صبر باشد کریم برد
او رود و اگر کریم را صبر باشد گدا بر در کریم رود صبر گدا کمال گدا است و صبر کریم نقصان کریم **ایضاً** مردم از غایت
کسالت کار امروز را بفردا می اندازند و هیچ نمی اندیشند که امروز فردای دی روز است امروز چه ساختید
که فردا خواهید ساخت **محمد صالح کنبو** روشن ضمیران را ظلمت جهل دو هم نمیگردد الا بفروغ صحبت یکدیگر
چنانچه تاریکی پای چراغ زایل نمی شود مگر به پرتو چراغ دیگر که نزدیک او بود همچنانکه دو چراغ با هم خلوتی در انجمن
میدارند و از فیض نزدیکی هم فروغی در کارشان پدید می آید و تاریکی پای هر یکی از تابش دیگری در
صحبت هم متفرق می شود همچنان دو دلسوخته که درون چون در کنجی با هم نشینند و شب زنده داری کنند
در زبان چرب سخن درون یکدیگر را اظهار نمایند بقیه ظلمت جبلی که موجب نقصان هر کدام است و با نوار
دل خویش رفع آن نمی تواند نمود بفیض صحبت زایل میگردد **این حکایت از واردات طبع نواب مغفرت**
مرحوم است سرمد تمام جهود پسری که بقدر کسب فضیلت کرده چندی در خدمت شیخ بهاء الدین محمد
و میرزا ... در ملازمت میر محمد باقر بسر برده ... بهوای سیر و تماشای ممالک هندوستان قدم همت
در بادیه طلب نهاده از راه دریا بولایت تته رسید و از اتفاقات جسته در ... تته بکمند عشق هندو
پسری اسیر گشته از آن کان ملاحت نمکیش محبت می نماید در آغاز تعلق و گرفتاری آن کافر بی رحم
نگاه آشنایی بجانب او نیفکند و پدرش از بیم رسوائی نزد محمود بیگ بخشی ... نویس تته رفته اظهار
ایمنی مینماید ... بکمندی مطلوب او را در جائی که گذر صبا و شمال متعذر بود مخفی میدارد آشوب
عشق و جنون سرمد را بشورش در می آرد و از تلاطم محبت و جوش و خروش جنون آنچه در بساط داشته
باتش سوخته خود را از لوث تعلقات پاک ساخته خاکسترش را چار بالش سلطنت دانسته عریان
از لباس عاریت می نشیند اتفاقا حتی از محمود بیگ بگوشش او میرسد ـه کلید مخزن افلاک
اگر در دست من باشد ، کواکب را براه اهل حاجت چون درم پاشم ، سرمد رباعی گفته نزد محمود بیگ می فرستد
سرمد ای یاد بگو بمیرزای بخشی ، کای کرده فلک زیر براتت رخشی ، گفتی که کواکب چو درم می بخشم
خورشید برا تیر بمن می بخشی ، چون بتماشا محبت او از صدق چاشنی داشت و دامن خواهش او از آلودگی

آلوده نیست غنچه دهانی است که کشایش در نفس اوست ثابت قدمی است که اگر بی در بانش کند پا از ...
ادب بیرون نمیگذارد و سوخته جانی است که اگر آتش در گریبانش اندازند نفس سرد شکایت بر لب
نمی آرد همانا بلبل آتش نفس شیراز این مطلع در حق او فرموده ـه دلم ربوده لولی وشی است شور انگیز
سیاه چرده و قتال وضع و رنگ آمیز ، **از منشآت میرزا جلالا** آنم که بزم زبان عالم سود نیست ، بود و نابود جهان
در نظرم نابود نیست ، بالم که از آتش کده فطرت با خورشید شراره و کره دود نیست ، عمریست
که در عرصه گیتی به نیروی دردمندی رایت سربلندی می افروزم و بزور بازوی همت در دار الملک قناعت
پنج نوبت خود ... می نوازم بسبزکی ترک دنیا سر اداهیم بر و ترکی باده بهر بل بر و از زده ترک
سپهر فرو نمی آید دیگران رکابی ثبات قدم تمکن پای سبک سیرم که مانند پرکار بی اندیشه از مرکز تا محیط را
بکامی می سپارد جز دایره علت دامنش جولانگاه اشهب همت نمی شاید کلاه گوشه رضا بر گوشه
تارک قناعت شکسته ام و در گوشه تکیه تفرید بر چار بالش سریر تجرید مربع بر نشسته بی برداد ماغ همت بلندم
ملخی پر داری بی نیازی از وزش نسیم فرو آشوب هوا و هوس دماغ آشفته است دوار سر دل
تجرد منشم پر بازی کار آگهی چون قلندر ریشان خانقاه تفرید دنیا و مافیها را یوف گفته بکلیم
زبان را سود می انگارم و به حساب معدوم و موجود را یکسان می شمارم در نظر همتم همه از هیچ کمتر است
دگلی با خبری برابر کم بیش و کم گرفته ام و به ترک بود و نابود مقصود گفته اکسیر کیمیا را کیمیای ... آتش
نیدانم و دشت پا ملک روی زمین زده اسمانرا میسر و یا میخوانم سراب هوا دی نامرادی را ... طلب وادی
کامرانی خطاب داده ام و محنت کده بلا و کربت را نزهتگاه نشاط و طرب لقب نهاده برای خواهش دعا
نمیکنم و جای مدعا گفته ام طلاق تعلق داده ام به بر آمد مقصد مطلقاً مقید نیستم وداع مطلب کرده ام لب بطلب
نمی آلایم خیر باد توقع نموده ام کونین را دفع می نهم ـه بیم نه شکوفه ای ثمر میخواهم ، چون لاله نه بیت داغ جگر
میخواهم ، نه سروری و نه تاج زر میخواهم ، یعنی که نه سر نه درد سر میخواهم ، خرمن خواهش در برابر برق جهان
بی تعلقی نهاده و کلاه آرزوهای دو بالا باید آتش افروز ناامیدی داده مانند لاله داغ داری دل
بر خیانه دوخته ام و چراغ ارادت شهرت در روز شاه حرم خمول افروخته ـه سرم را بود در سر شورش

آوازه و شهرت نهاده‌ام تا ابد بر کرسی زانوی نشسته‌اش چون مرغان هوای یک آشیان و از کل من
سر نکرده‌ام و خانه خانه داری در رهگذر سیل خانه خرابی اساس افکنده‌ام و در عمارتگری چهار سوی این گنبد
کاخ خشتی که بر زمین گذاشته‌ام بیاض خشتی است و در شش جهت این محیط از بیم چهار موجه طوفان بلا کشتی که
بر آب افکنده‌ام جنگ بی دستفینه پرسی است بلبل آسا بمطالعه برروی ورقی چند رنگین نغمه خوش شنودی
می پردازم و از خار خار تمنای عزت بگل خواری خرسند گشته از گلزار این بوستان خزان بهار چون گل بخار
می سازم ع از لذت عمر تلخکامی داریم ؛ وز پهلوی عیش عشرت ماتم داریم ؛ ای مرغ چمن وقت تو خوش
باد که ما ؛ در حلقه زلف یار دامی داریم ؛ اگرچه شقایق سان داغدار خرم گلستان هندوستانم ولیک از شرم
دوستان رو بتاریکی شکفته روی سرخ خسته با آتش گل سوری سوخته‌ام و در هر چه از افسردگی سرخ
این دو بوداغ درست و دل گرمی‌اش از کار رفته ولکن بخاشاک دل سردی آتش را سوختگی افروخته‌ام
از سود وعده سودا در راس المال تهی دستی سرمایه‌دار بندر سیر چشمی و قافله سالار کاروان پر دلیم
و از مزارع ناکاشته نامرادی خرمن خرمن حاصل مراد برداشته و از ریع کشتزار خشکسالی انبار اندوز
مستغلات بی حاصلیم با اعتبار عزت خواری عزیز مصر خود ادیم و بر دو شناسی شهرت گمنامی انگشت نمای
سواد اعظم نامیده داری سیماب سان بر سر زندگی تب لرزه اضطراب ندارم و سیراب آسا بر آبی وجود
نابود ابروی بیتابی نمی برم از بر تو شکفته روی گلهای داغ پهلویم خارستان بستر غنچه جنسی کلکل
شکفته و از گل گشاده جبینی روی دلم غنچه پیکان طرس سخت رویان در نهانکده خانه کمان رونق بجلاکاری
خاکستر گلخن خرسندی آیینه خاطرم چون خاطر آیینه از زنگار دلبستگی صاف است و بر دوستی
صناعت قناعت نقشبند استخوان پهلوی خشکم در تکیه‌گاه تکیه تعزیه بوریا بافت بگوشه دامان عزلت
عیب عیان تنی می پوشم ؛ فرد ؛ دهر بر دلی سیر چشمی در سامان چاره تهی شکلی میکوشم
از دست تنگی شمارم ؛ و ز دیده پر خزینه دارم ؛ از آزادی و بیاسیلی در بی بنیاطلی نسیم و باید مستی از
در شکم پرستی نیاز بی نیازم آری چون زمین سجده هیم بوریا پوشی است و مانند جاه زخم
مشیم شوراب نوشی چون شعله بخار خواری افروخته‌ام و مانند اخگر خاکستر لباسی اندوخته‌ای

نی نی جیب دوستان می‌پوشم و غم دشمنان مخورم سرمایه توکلم ترک سر رشته تدبیر است و اندوخته خاطرم
دل بحبت امروز غمی که دارم غم فرداست بشادمانی نقد بی سازی امروز چون توکل پا شکسته
از درها پا کشیده‌ام و خاطر جمعیت اسباب پریشانی جستجو نموده‌ام بهوا داری محبت هواخواه باب و هوای
ساز کار اشک و آه خفته‌ام و خلوت آیینه کار خطر را از زنگار هوا و هوس پرداخته بدستگیری افتادگی
انگشتنمای سرفرازیم و از پهلوی آزادگی آزاد مرد وادی وارستگی بدستکاری پاکی طینت لوح ساده
کار سینه را چون صفاخانه آینه ساده پرکار نموده‌ام و بجادو نگاری پرکار اندیشه صنعت پیشه در اعجاز پرداز
تصویر معانی بالا دست دست زنده ید بیضا ربوده از پهلوی ساده دلی دل بر سیاه و سپید گیتی نقش خواهش
گوناگون نمی‌بندم و از پرتو بی‌سازی خاطر بر گل آفتاب چون گل آفتاب می‌خندم و با اینهمه چه سود
که با چندین من و من و لاف و گزاف دراز نفسی سخن رونق کار گینه کشش انجام کیش بکام خویشتن
نمی‌بینم بمراد حسود گرفتار فکر بود و نابودم و بخواهش بداندیش در غم اندیشه کم و بیش از افتادگی
چه حاصل که مانند دسته ستاره‌ام و چون کیسه در بند درهم و دینار با آنکه دست از همه افشانده‌ام
شیشه دریا نده‌ام و با آنکه پیاله کاسه و نیز تهی کرده‌ام روی توجه بسوی طلب آورده‌ام بسر پنجه دعا حاجت
حاجت پرده ناموس استغنای درم و بر برداشت منت لئیمان عرق همت کریمان می‌بارم از سبک
سنگی پله استغنا کوه منت گرانجانان بر جان همت سبکروح می‌گذارم و از سستی پایکی پایه همت چون
کفه ترازو یار هر شریف و خسیس میکشیم و سر هیش سبکسر فرو دمی آرم یا وجود عدم است چون کلید بر الباب
هر جناب و دندان تیز کرده‌ام و مانند قفل بر ایکان دل بر مال فرومایگان بسته چون حلقه در چشم بر گشاد
درها دوخته‌ام و چون خانه زنجیر توقف زنخدان کده گرفتاری کشته اکنون از تیره بختی بخت دل بخت
صفا سینه آیینه‌ام در کدورت زنگست و سنگدلی روزگار دل آزار بکینه سنگ با آبگینه خاطرم
بر سر جنگ ع روزگاریست که زتلون حال ؛ روزگارم فتاده در دنبال ؛ چرخ انداز کشاکشم
دارد ؛ آتش آسا در آتشم دارد ؛ همه تن پشت بهر سر کویم ؛ همه شور شش برای آشوبم ؛ وارد ازو کو شمال
من درشت ؛ همچو خورشید صد هزار انگشت ؛ تیره دل از صفای سینه من ؛ سینه داشت بجز کینه من

هر که نام فن سخن می برد رشک بر روز کار من می برد داشتم از من ذخیره خاطر خبث باطن نمود بلند برآ
این زمان روزگار کم فرصت یافت هم دقت خویش و هم فرصت دفت چون دید بیکمالی کرد دست
چون بیافت سینه خالی کرد داد از دست حفظ صورت من سینه بپرداخت از کدورت من برد بی حد
بیکار حیله وفن تا که در زند بر شسته من پای تا سر چو تیغ جوهر دار بست بر خویش ثابت و سیار
می تواند که بر آزارم گره دل ببست در کارم چون بکارم دراوفتاد کره از فرد بایکی نداد فره بشتیز در پی
زوالم شد رفت و سر کرم با بجالم شد دست آخر که سر بلندم کرد بند دلگ دام پای بندم کرد کم نیاد درد
پای در بیداد بدکهر داد کو شمالم داد سبله اکنون زبان بکام کشید کز زبان بیان بکام خویشم دید
از بدایع افکار میرزا نور الله ای عزیز قولی شریف است و نکته لطیف که هر کس نفس خود و حقیقت آنرا
شناخت بدانچه خدا را عز شانه شناخت پس همچنانکه تو از سایه خود در آفتاب خبر شالی مهمل آنچنانی
و چون آن سایه را در آب نگاه کنی معرفت تو بهیکل محسوس بیشتر حاصل آید و چون در آینه مباشرت
مشاهده کنی بدانی که شناخت چشم و ابرو و لب و دندان و سایر اعضا درین حالت نسبت به هر دو صورت
سابق بدرجه اتم و اکمل است اگر کیفیت و کمیت ظاهر و باطن و صورت و معنی خود را بتفکر و تدبر و صنایع الهی در
آئینه معرفت و مرآت حقیقت تصور کنی و بنظر عبرت و دیده بصیرت بنگری هر آینه که بمقصد اصلی رسیده باشی
و عرفان حضرت جل و علا حاصل کرده و این قاعده مبنی بر دوام ریاضت و مواظبت طاعت و اشتغال اوامر
و اشتغال از نواهی و اصرار بر عجز و فنا خویش و تعین بقدرت و بقا و واجب تعالی و تقدس
ذکره انواردات بلیغ خواجه محمد صادق مرحوم احادیث مردم را در حدوث وقایع آثار عظیم است و علم
حرز و فال که احوال آینده از آن متفرع میگردد در ان مودع و حکمای قدیم که تفاصیل کلمات را از مجمل مصادر
استخراج کرده اند و اسامی اشیا را وضع نموده نظر بر خجستگی فال داشته نحوست را بیمنت و مقابح را بمحاسن
تغییر کرده اند چنانکه ضریر را البصیر نامیده اند و مار گزیده را سلیم خوانده اند و در اکثر محاورات این معنی را لازم
گرفته اند و بر صدق این دعوی از حکما و علما حکایات و روایات بسیار منقول است و متون کتب بدان موشح
و شیخ گنجه علیه الرحمه درین معنی ابیات دارد از جمله آنکه میفرماید کسی در عشق فال بد نگیرد که گرد

گیرد برای خود نگیرد با فال که از بازیچه برخاست چو اختر برکند بر فال شد راست و فالی که از اصوات و حرکات
و سکنات وحوش و طیور کیرند نیز تاثیر آن از محاورات و مکالمات فرقه انسانیه است که بدان می موزد
و چنانکه بر زبان صاحب فال میگذرد از قوه بفعل می آید و سبب حدوث گوینه بر طبق حدیث تفاولوا
الانسانیه از تاثیر کواکب است چنانچه شیخ گنجه در بیت سابق فرموده یا بسبب اجتماع خواطر و جمعیت که
بر وقوع امری واقع شده باشد یا بسببی دیگر از اسباب گوینه که حق تعالی بر سر آن مطلع تواند بود فی الجمله
بعض نفوس را که بعالم ارواح نسبت تمام دارند و لوح خاطر را از نقوش روبه صافی ساخته و بصفت تخلقوا
باخلاق الله رسیده باشند حالتی روی دهد که هرچه بخاطر شان خطور کند همچنان بوقوع آید و زبان
ایشان ناودان فیضان قضا و قدر بود که هرچه گویند و فرمایند البته خلاف آن متصور نباشد معجزه و
کرامات ازینجا خیزد و بعض نفوس شریره را نیز این حالت دست دهد که از کثرت ریاضت و حفظ خواطر
بدرجه رسند که سخن ایشان را در عالم کون و فساد اثر تمام باشد لیکن درانچه مستدعی شرو فساد بود
چون سحر و نیرنجات و امثال آن و کلام فصحا و بلغا و شعرا را اثر زیاده است از کلام سایر الناس
دائمی بکرات و مرات در ازمنه متعدده و اوقات متفرقه بظهور آمده و هر که بر کتب تواریخ عبوری کرده باشد
و از وقایع ایام سابقه اطلاعی یافته بر صدق این دعوی شاهد عدل است و کاتب این حروف را
نیز بارها از سخنان خود محقق و مفهوم گشته چنانچه در اواخر عهد جهانگیری رباعی بدیهه در مدح
آصف خان ابن اعتماد الدوله گفته بود و آن اینست رباعی ملک آسوده است و کشور آبادان است
دام دد و دیو جن و انس در فرمان است جم بر تخت و دیو در زندان است اینها از دولت آصف خان
است اتفاقا در همان شش هفت ماه جهانگیر برحمت حق رفت و بسی آصف جاهی جمیع کردنکشان
مقتول و معزول گشته در زندان غم و الم مسلسل و مغلول شدند و تیر کان حضرت خلافت پناه شاهجهان
خلد الله ملکه و دولته لیعنی او بر تخت دولت متمکن گشت و مضمون رباعی بتمام و کمال از قوه بفعل آمد و الحمد لله
علی ذلک و علی هذا القیاس این اتفاقات برای این بسیار مشاهده شده حق تعالی همگنان را بر ایجاد
کلمات لایق و انشا موافق مراد از اقبال و بنیاغره مشود از اد بار آن دل

آزرده مباش و هر دو را باختیار دیگری شناس که اگر کاغذ باد اوج گرا است و دلو در قعر چاه بصد رنج و عناست
چون رشته اختیار هر دو در دست دیگریست آن از اوج بی آب برزمین افتد و این سیراب بر کنار آید پس از
اقبال چه آید و این را از ادبار چه کاست   دولت دنیوی تا گرفتار آن نگشتی خوش شمار است
و چون گرفتار آن شوی رنج افزا است شمع را چون از دور نگاه کنی نور دهد و اگر در آمیزی بسوزد که ما را
توقع راحت از چشم تر دار و از خنده امید بهی مدار که ابر از گریه آب دهد و از خنده صاعقه آن نمود
نضارت او را داده است و این مورث هلاک افراد   هر که چون آب فروتنی گزیند دست قدرت بجوی آب
فواره او را بلند گرداند و چون در بلندی خود را پریشان کند باز چون آب فواره بر زمین بکشد انگند
اگر چون تیر ترک تواضع کنی از کمان تواضع دور افکند چرا بهجو کمان تواضع نکنی که بر دست و دو دست
بگیرند   دوستان را غنیمت شمار و باندک خطائی بر دوست اعتراض مکن که چینی شکسته را اگر چه پیوند
ممکن است اما در باقی است   هیچ شکسته قیمت ندارد مگر دل که چه شکسته تر قیمتش بیشتر
روشنه لاتر ا صافدل و دل که نفع بری آینه که زنگ گرفت بکار نیاید   لذت دنیوی چو چون عقرب
است که اول نشاه یارد آخر درد سر بار آرد   سخن چنان گو که اگر انکار کنند تو در اثبات آن
عاجز نمانی   صاحبدلی نابینا شعر عزیزی مشورت کرد گفت الحمد لله که دل روشن است   یکی پیش
مولانا جامی شعر زمین خود را خواند ملا فرمود که این شعر سهل است آن شخص تشنیع آغاز کرد ملا گفت
نثر شما هم معلوم شد   عزیزی گفت من دنیا را خوب بازی دادم یعنی نان اینجهان خوردم و کار
آنجهان کردم   آورده اند که حضرت شبلی را قدس الله مقتضای بشریت عارضه طاری شد حکیمی بمعالجه
آمده بود دید تشخیص مرض کرد گفت دیدن آثار پرهیز ضرور است فرمود تو پرهیز از روزی خود یا از روزی غیر

بسم الله الرحمن الرحیم

تا کاتب دبستان صنع رقم قدرتی بجلوه آرد و اسرار حکمتی را اظهار از عقول قلم خواست و از نقوش
صفحه آراست مشابهه عقل طائر بال در فهم امور حقیقت بسر نگونی پرداختن است و مناسبت نفس باجنحه
در قبول نقوش اسرار از جهت سر انداختن   تا عقل تفکر خود کرد پیدا نی کرد   هر چند وجوب دانشمند مجازی کرد

امکانی کرد یعنی چو قلم بکنه مسی برداشت گردید نگون و شق نادانی کرد معنی در اندیشه متخیل شد با نقش
مرقوم گردانید نقلی در نظر محسوس گشت بسر خط ظاهرش رسانید معنای آن دو کیفیت بنام وجوب
و امکان و انشقاق و از عبارات این دو نشاه مضامین غیب و شهادت امتیاز یافت اشاره نبات
تیز به رنگ مفردات ریخت و تحریک خامه تشبیه بنیاد مرکبات انگیخت تا املای نتایج خفا بر رقم
عنوان نمود چو بست ترکیب ثلاثه موالید بر صفحه اختیار ربیع نشست و تا انشا ظهور محتاج سلسله نطق انسانی
کشید ترتیب باهمی عناصر اربعه تسنزاد انجامید و تعلق اسباب یعنی صنایع تعلیق نگاشت و انقطاع آن
اسباب علم کمالات نسخ افراشت نظم ارتباط علایق بدبختیهای دقت تامل سر رشته رساند
و نثر اجتماعش خلایق ببسالت توضیح بیان کرد و این افسانه ضبط اسرار عنان رابطه گسیخت
مجموعه طبایع خرد استعداد در بغل تا تعلم تقریرش چه معنی افاده نماید و اجزا حواس خامه انفاس در کنار
تا دبیر فرمانش بجه تحریر اشاره فرماید   سر انگشت موج قدرت آبی در دوات گرداب چکانید و داد
بحر پروانی دوام رسید اشاره ابروی فطرت نوید اصلاحی رساند و نگشتان بر سیاهی جاوید مجید
صفحه هوای بلنداب ابر سطر زد   از عنوان بهار لشق طراوت شگفت طومار نسیمی از رشحات شبنم افشان
کرد طغرای صبح قم زینت پذیرفت نقاط انجم بر ورق گردون و بیل روشن بیاضهای نامه ادبست و سطور
امواج بر لوح محیط محبت نرو ستیهای خامه او تا املی که مطلع خورشید بر جمع شد و دیوان مشرقی چرا دست
که مصرع هلال بسمله کتاب مغربی از کجا است بسواد سایه کل نرسید و تا روشن شود که شتی زمین
سوده چه عالم تقریر است و بیرنگ آمیزی قطعه بهاری بی شیرده تا معین گردد که ابری سحاب قابل چه قسم
تحریر   سو   درین چمن همه گر فرد باطلی داری   چو گل سوده سینه های خسته نویس   خیال
اگر هوش آنکه مشق آرزوی است   چو بوی گل بهوا مشق بسته نویس   وگر مقید خویشی
حقیقت دلی جمع   چو غنچه در پس زانوی خود نشسته نویس   ز دهم تخته مشق هوس مباش
انجا   بعقد آتش ای ز سینه خسته نویس   زسبز شوخی خط بهار ریحانی است   تو نیز خامه
برگی زن و شکسته نویس   الحاصل ازین دفتر هر فردی که چهره گشای آیته نمود ذات بقدر جوهر

استعداد صورت نمای قدرت وجود دارین مجموعه هر جزوی که مطالعه تامل آشناست در مصالح دلبستان اتفاق
اهتمام تماشا تجدید امثال بی تامل اشتغال ورق گردانی است و تبدل احوال بی اختیار معنی تازه رسانی
سپهر از محور سرشتی دارد که ازین خط در گذشتن زوال مراتب فطرت است و زمین از هستی عریانی می نگارد
که باین صفحه در ماندن تعطیل سبقهای همت کهکشان تک باخته هوای سطر ساختن بیت و شفق در
خون نشسته سرخی آب پرداختن بتن خاک بمطالعه حواشی جهات مشروح عبارت وسعت بیابانی رساله
آب بتامل تالیف امواج موضوع وقت کوه فشانی بهره آفتاب لب مسوده تا صفحه سبزواری جلا رسانند
دهر کارداله بگو دوی بچید تا ورق تماشای لطافت گرداند صحرا از گرد باد به خامه الغبار نداد تا سواد وحشی
بر وحشی نپیوست دریا از گرداب چه صفرها بر رقم نیاورد تا اعداد موج و کثرت کم افزونی لیست بهار از جوش
غنچه ها سولف جز تحریر رنگ و بو است و صبح از بی ضبطی نفسها مصنف آفاق تسخیر گفتگو
کوه را از چراغان لاله زار تهیه دوده کشیدن بیشه را از دواسطا نیستان التزام خامه رسانیدن آفتاب
دست از دماغ سوزی شعاع بر نمیدارد تا جوهر جمادات مضمون گرانبها نبندد و سحاب از رشحات
عرق جبهه پاک نمیکند تا معنی نباتات بعبارت رنگینی نپیوندد نامیه را از تخم بر ریشه پرداختن خط از
لفظ دمانیدن است و نهال را از شاخ و برگ طرح ثمر انداختن نقطه از خط بیرون جلانیدن غنچه بیکلم ... بی
خیال گلشن راز ندوشمها یکدست آینه حیرت سوزد کوار هر جا رنگی متصور آرند از شکسته نویسان مراتب
ظهور است دهر کجا بوی لکمان برند از آئینه خوانان مکاتب شعور اگر نفسی است عبارات بسیار اند و اگر
فقاهی است اشارات میخوانند ؎ در خیالت هر چه زین صحرا سیاهی میکند * گر همه اندیشه محض
است نقش خامه است لفظ بیکاری ندارد نسخه باغ ظهور * حیرت آئینه شو هر سبزه طوطی نامه است
بیضه طاوس میخواند کتاب گلستان * در عدم هم از کمال معنوی هنگامه است بحکم حیرت نگاریهای استاد
یقین هنوز آنکه حروف رقیمه قدرت جلی است فهم معنی موصول خفی و هر قدر بیاشتی کلمات شور انگیز مندی
با حصل دالته و تنها نارسائی و کندی سعای یقین جهان ناشکافته است دلغز تحقیق همچنان نایافته
خامه نقش از تراشش وسوسه نمی آساید تا بنگارش صفی تواند رسید و تخته فکر برنده خراشش

برنده خراشش می فرساید تا زیر مشق تصور تواند گردید هر کس زبان عبارتی دارد تا بحرف آید مجاله
سرمی افشاند و هر کرا سرمایه بینشی است تا چشم گشاید چون دوات آب سیاه میکرداند جوهر هوش
با آنکه جاده سر منزل تحقیق است درین جستجو چون مسطر استخوان پهلوی کسی میشمارد و نشاه ادراک هر چند
محیط عالم معنی است درین مبحث چون جدول تصرف خود بر کنار میگذارد اگر کنار تحیر باض حشمی خبای نکند
ازین الفاظ قابل رنگ نمیتوان گردید و اگر خراشش جگر کاغذ اندیشه ابری ننماید ازین معانی برقم خیالی
نمی توان رسید نفس در سینه دزدیدن قلم پاک کنی است تا کشش کرد بتهای بیان صفا نگردید
و لب بدندان گزیدن مقطی تا قط خامه های زبان اندکی بحرف بر آید انجا دوات ابها از لیقه ریشه نگاه
بهجوم مژگان نپیوست تا چشم از شوخی دو خشد و خامه ها را از نال مغز که در استخوان کوچه فکر سوخت
تا شمع تحریر افروختند زمبکری سطور گستردن دام قصور است و بیمدگی الفاظ نفس ازدید برجر انهای
شعور صفحات را از خطوط مو بر بیدن بر خاستن و الواح را از نقطه پشت دستی بتسلیم اراستن اگر زبان عاجز
است ماده عجز و ناتوانی است و اگر لیقه دوات هیولای صفت ژولیده بیانی دفاتر اوراق
محو نفس شماری حیرت اند و صحایف از سطور داغ جگر خراشی حسرت نی خامه در هر حال بی نوا است
و طومار سطر در جمیع آنها بی صدا ؎ انکه او را بدرس سبقی خواند * ورق رنگ هستی گرداند * نفسی
دستگاه قدرت داد رقم نامه خبر کرد ایجاد بجز هستی چکیده قلمش رنگ امکان شکسته رقمش الخ
بنی سواد نامه او است * هر چه گوئی صریر خامه او است ؎ ریخت صد رنگ جوهر ادراک * از رشق خامه
یعنی از دل چاک هر چه منقوش نسخه صور است عجز ادراک و حیرت نظر است عرض رازش نگاره
نامه است از زبان بریده حرف خط است در دبستان کنه نقطه ذات خود بخود می کشد نقوش
صفات علمها جام جهل بهای است نسخه ها دام جلت آرائی است نامه صد نقطه داغ لیسته خویش خامه
یک نیزه آه جسته خویش صنعش انگاه کاملی رقمی است از ازل تا ابد رشق قلمی است کلک او
تا نقوش صنع الکمت نه فلک یک ورق تحریر ریخت نقطه ذره تا خطوط شعاع معنی اختیار کرده وداع
تمیین داده عرض بپهلوی عجز پای تا سر قفای زانوی عجز محو تسلیم خامه صنع اثر سجده فرسای نامه

صنع اند همه حرف زده در پس خاموشی جمله پوشند و مایه بیهوشی سوخت از نیرنگ آتش شرم بیان خامه‌ها را
چون شمع کشته زبان لفظ تا معنی کند تقریر از خطش میکند سیاهی زیر حیرت انجار سایه‌ها دارد
حرف در سرمه ناله‌ها دارد سطر اینجا غبار نادانی است دل بر نقطه داغ نادانی است بی تکلف مکتب
تقریر لفظ و معنی است عاجز تحریر صفحه کرسی تی خطی دارد عرق شرم جبهه منجارد رقم صنع لب که بر تو صفا است
دیده‌ها چون دوات نابیناست آن سپیدی و آن سیاهیها چشم تصویر دلی لکها نقش از اصلاب
دل خون شد جگر از رشک ناله مجنون شد کس نفهمید زین رقوم خطی نشد اندیشه کرم نقطی بستن
بوشها جنون خوانی است درس ادراک رنگ گردانی است سرگشت است بر صحیفه دل سر خطی
جز تپیدن بسمل نیست در خانه نقش نیّری رقص از خویش می کشد قدمی خواست اندیشه زین
نقاط و سطور کند از عقل امتحان شعور عقل بی پرده شد ز جیب جنون خشک و بی مغز دنبال
و نگون بوجود خیال سهمی در کن کاتب سرافکنی نی زمعنی لفیضه خبرش نی ز تحقیق جوهر سطرش
برد عجزی بلغزشش شره راه رفته فهمی ز جیب خویشش بجاد پس یقین شد که آن خیال طراز
دور گردی است از حقایق راز آنکه جز درد دل نمیند زرد از چراغ یقین چه افروزد عقل الطفل عجز دارد
و لیس خامه تسلیم می نگارد پس نقطه خاک تا خط افلاک نیست غیر از توهم ادراک گر تعین نقاب
میکرد دید ذره هم آفتاب میکردید با چنین نقطه و خط محسوس عالمی راست عامکوس علت الست
گر توهم خط نسخه ساده کرده ایم غلط رقمی در نظر نیامده است از رشق خامه بر نیامده است نقش ذهنی ا

نتایج اندیشه در دل تخم نمید و در رشه که نگارش کدام تلقینها معنی ذهن کاتب انیرانیها
این چند سطر از جمله نثرهای نثره نثار میرزا عبدالقادر بیدل است که بحسب تکلیف کامکار خان
پسر جملة الملک جعفرخان در تولیف کرده غبار نوشته و سرمه اعتبار نامیده الحق اگر صاحب نظران
سرمه سواد این کلمات را در دیده اعتبار کشند رواست و اگر نباید این سرمه اعتباری از ظلمت سیاهی
قلمش گیرند سزا اگر ظهوری در عرصه ظهور می بود خفای تخلص می یافت و دست انصاف عنان ادعای
نثر نویسی از جاده سخنوری می تافت
نه غبار است که زینت

دشت برافشان برخاست نگه باز تماشا از دو مژگان برخاست حسن کز موج تر آینه اش طوفان کو
شوق کز ناله شود اینهمه نتوان برخاست سبحان الله دلنشین غباری که تا مصور خیالش نقش تصویر بر دا
است صفحه اندیشه را آینه دار حسن مخطط است و تا خامه فکر بهوای تحریرش گردن افراخته سر رشته تأمل
در پیچ و خم زلف مسلسل باخته هر که از نور منشی بهره است سواد بر است خط غبار اوست و هر کس به مو در رشته
نفسی دارد دام بر دوش اندیشه شکار او ویرانی بنیاد امکان معروف تعمیر آبادیش خرمن جمعیت
این خاکدان بباد داده و وضع آزادیش باین غبار اگر تعمیر آینه خانه دل کند رواست و اگر شکست
او را باشکنهای زلف تعبیر نماید بجاست این سلسله گیسوی پریشان که دارد این فتنه هوای
سر دامان که دارد تا چشم گشای مژه در سرمه نهان است این دیده فریب خط ریحان که دارد
پیراهن سرنگ هواست عبیر است یارب خبر از نکهت جولان که دارد یخچه که چون حلقه دام از صید بصیرت
خالی است غبار فتور در دیده کرچون گرد باد آشفته نگاه دست صنع است چه ابرسرمه تو را پنهانچه فکرها
بلند عنان خود داری گسیخته است دیده و صفحهای هوا را بر امن بی سر و پای نیاد و بخته اگر آب
گوهر بدعوی تر اتشس زبان موج کشاید کرد تیمش زنگ ملامت است و اگر موج گل با شوخی لطافتش
اوج پیرایی خود نماید نزاکت شکست رنگش سیلی نوا بست لب تماشش جوهر لطافت کمخاب اطلس
فلکی است و باندازه وسعت بسالت بال تفرقت ملکی بتصور کل کردن خیالش زخم سینها نمکسود
و تا مل هوای اندیشه اش داغ دلها بینه اندود سبکروحی چون بوی گل از خانه بدوش شلش عشرت
بهمتایش و گرانجانی مانند شرار از سینه سوزان محفل پراف نیش اعتدال انشاء پرورش
صبح طراز دیجور کیفیت صحبتش شبستان پرواز شوری است از طبیعت خاک سر کشیده و نمک تا نره
هوا گردیده هرگاه به تنزل آید ابری است در صفای پرده لطافت روان و چون عروج گیرد صبحی است
صندل پیشانی آسمان حیرت وا ماندگان مرکز خاک است این که زمین تا آسمان بال تمنا
ریخته یا نگاه روشنان بزم افلاک است این کاینهمه نور و صفا بر روی دنیا ریخته و دیده داغ
است از لفهای برق آتشش که شرری تا جسته از چشم ثریا ریخته پرواز بر درد رستی است

حیرت آواز تپش غبارش چشمی است انتظار پرواز رقص سپندش همواره چون دل عاشق نعل در آتش
هوای بی تسکینی و پرپرزدنهای چشمش پیوسته چون بال بسمل مقیم آشیان بی تمکینی ــ اگر جوشش دل
است اینقدر با دل نمی باشد ؛ اگر بسمل زمین تا آسمان بسمل نمی باشد ؛ اگر دریا است دریا از کجا دارد
فلک نازی ؛ وگر ساحل تپش در طینت ساحل نمی باشد ؛ آیینه وحشت گردباد از موج تپیدنش چهره
پرداز جوهر دوشی و ساغر تمکین بعشق قدم از پرواز رنگش لبریز صدای خاموشی اگر غبار بهار
صبح نفس سوخته سپهرین است صبح بهار این غبار شکست رنگ ، سایش زمین با وجود ناتوانی
اگر جوهر جنبیده است زمین را از جا برداشته و با کمال زمینگیری تا دامن از خاک چیده است پای بر آسمان
گذاشته کثافت اجزاء ارضی را بوس لطافت دامن افشانیش شوخی اجرام سمائی پستی درات
امکان را بخنده به خورشید کمند نیش و دستگاه عرش بنای صاف خمکده خاکست بلندیهای نشاء [illegible]
باد در دمینای افلاک جز دمهای پستی کشیده ــ قیامت گرد جیب این گرد جولان کی هنوز
زمین شد آسمان این گرد از راه که میخیزد ؛ چمن خواهد بطوفان آید و با جلوه اش رقصد ؛ بهار
آمد که شوخی گرد دو با موجش آمیزد ؛ خط حیرت سواد نسخه گردون کشد روشنش گل گشت
ادی مینای هوا ریزد ؛ رفعت سپهر کموات بطوفان رفته امواج ، غبارش عزت الاکلیل ثریا [illegible]
بکمال رسیده اوج اعتبارش ابری است قطره از کسب تهمت تردامنی و سیلی بی پرواز کلفت [illegible]
بر عنبرین گرد او را آیینه وار دیدن مژگان توان چید و توتیای لطافتی که غبارش چون هوا باور [illegible]
نفس میتوان پیچید در وادی مقصد سرائی دلیل تسلی کم کرده راهان و در انجمن حیا پردازی دستار
مژده کلاهان فرق بی کلاهان عالم ناکسی را اقبال سایه هما شوق پابوسان کوچه انتظار را
اجابت قریب دست دعا موی سرمجنون را از نسبت آشفتگی آن بلندی دود سودا رسیدن دماغ
خاکساری را بکوا اندن پهلوی آسمانی عالم بالیدن ــ این موج برهوا زده غرض سیاه [illegible]
این رنگ جسته از چمنستان راه کیست ؛ عالم بزیر بال تپیدن گرفته است ؛ این گرد سرکشت شوخی آواز
افراز آه کیست ؛ هرسو نظر کنی گل رنگی شکسته اند ؛ آفاق سایه پرور طرف کلاه کیست ؛ شعله

سرمه آگهی

شعله آواز بلبل بر سالی پروازش افسرده بال رو تخت شوخیهای رنگ گل پاشکستهای اغبارش
در نسبت ناتوانی درست ناتوان نخجیری که تحریک نفس نسیم بیخ و ناب کند او است و رنگ شراب [illegible] که
گردش ساغر نقش بالش [illegible] آینه چشم منش تا از این سرمه رنگ نگیرد بی آبروست و باک نگاه
از دیش تا با این غبار تیمم نماید بی وضو ــ برقص حیرت او موج گل هوا گیرد ؛ ز لطف جوهرش آینه
صفا گیرد ؛ بجلوه آتش نکهی گر بهم زند شره ؛ سواد عالم منش بتوتیا گیرد ؛ هوا را برنگ صبح بر آوردن از
کیفیات شوخی مزاج او است و صبح را در شیشه هوا حل کردن از صنایع طبع بنای رواج او اگر نقاب
دوش چهره خورشید توان پوشید و اگر در رفع حجاب کوشد بکنه پرده خاک میتوان رسید صورت سرانجام
بر چه خواهی از آیینه معنیش روشن معنی سراغ هر که بر کسی از گل کردن نفعش مهر نوح حسن را
جلوه غبارش برنگ خط سرمشق عنای آیینه عشق راز رنگ اختیالش چون داغ چهره پرداز رسوای با غرور
بی حرفه تا زادن سرگشتش صد سر و گردن بالا و با ذایق آرمیده و صفحات همواریش تمام نقش با پیکر
عریان نشان عالم آزادی را خلعت کفایت و چراغ پوشیده حالان لباس فقر را دست حمایت
در طوفانکده پروازش نقشها چو هوا آیینه محجب نقاب رنگ در بهارستان پنهاپیش طاقت دلها
صدای ساغر شکست رنگ گرم آغوشی تلاطمش بر دوست مزاج هوار [illegible] پیچیده و نیه ای کار
ملاقیش و رشتی طبع خاک را لفرش سنجاب خوابانیده ــ زبان افشانیش [illegible]
مراجی لبی ست او نقش پا مکتلم تاجی نظره تاکنری است از لحاف ابر پوشیدن ؛ گرشد
زمین گرد حیرت پیشش جست دکان حلاجی امواجش چون حیل و خیلش چیال بدام افتاده
اضطراب از خود رمیدن در آتش جست هیبد دلها در کمند خفته پیچ و تاب برخود تپیدن فروغ این
ذرات چون شرار کاغذ چراغان هوائی است و تپش این امواج چون خطوط شعاع کاروان جهان پیمائی
چقدر با بال برخود تپیده است تا اینقدر پرواز شوخی رسیده است و چه مقدار اثر آیینه برهم شکسته اند
تا مثال این جوهر انقش بسته ــ هر نقطه تخم حیرت نظاره افتی ؛ هر ذره انتخاب بهار لطافتی ؛
چون آبرو زلال صفا جوشش بی غشی ؛ چون نور دیده آیینه بی کشافتی ؛ انجا که جهان قسمت نظاره

گستره تزیین رنگ بهار سرمه‌وار دعیانی عالی مقام زاهدی که هنگام قیام مصلای طاعتش باغ هوا
بهدوش است و تسلیم سرشت عابدی که پیش از قعود جبینش با نقش سجده بسم آغوشش قیامش
از سر خاکدان هستی برخاستن و قعودش مسند بلند نشستی آراستن در عروج مراتب سربلندی
چون نشاه سراپا اعتبار و در حضیض پایه تسلیم چون سایه محض خاکسار ه نالها در سرمه می‌بالد زموج این غبار
گاهی بجود و اماندگان هستی قفس فرسوده نیست ه بهر راحت چند باید رنج افسردن کشید ه وحشت ایجاد
اینجا خاک هم آسوده نیست ه کشتهای سلسله جنونش از زمین تا آسمان پیوسته و گردشهای
بی‌اعتدال رنگش شیشه بزم کهکشان شکسته با وجود طوفان خیزی چون موج دریای خیال بکلیم هموار
و با کمال پرفتاری چون قدم اندیشه یکدست آسوده رفتار با بهاری تپش موج گهر ترک ارسال
دعوی گشادن و با ملایمت طبعش جوهر آیینه متحیر از نقش آب وانمودن تماشش کارگاه اندیشه از
نقشبندان تار و پود لطافتش و حباب محمل خیال از حریر بافان پرده نزاکتش معراج پایه رسائی
نتیجه از خویش بیرون رفتن و دستگاه وسعت آزادیش با تنگنای ضبط خودداری بپرداختن
زنده دلان را از وضع این غبار عبرت در پیراهن دیده باید ریختن و ماتمیان فطرت پرده را خاک
پاس بر سر معیر بهیچ حال از شرح ترتیب این عبارت نظم دلستان معاشش خواندنی است و از وضع
همواری این نسخه ورق درشتیهای طبع گردانیدنی یعنی خاک شو و غبار آیینه کس مباش بر باد رو و گرد
بر دامن دلی مباش اگر پایه افتخار اندیشی جز با پستی مساز و اگر نقد آبرو خواهی غیر از رنگ
اعتبار مباز ه بردن زگرد ز دامان اعتبار نشین ه سرت اگر بفلک سود خاکسار نشین ه
درین بساط گران جز همچو سنگ مباش ه سبک چو رنگ مشو بر رخ بهار نشین ه تمام خانه چشم
است این تماشاگاه ه بهر کجا که نشینی نگاه وار نشین ه جهان صفا کده‌ییست که ز خود رستی ه
و گر بپید خودی در دل غبار نشین ه کم از نوایی نه‌ای بجو کسری شتاق ه ز خود بر آ ببر چشم رو بر کنار نشین ه

منه بهاریه

بیار باده که در عیدگاه عالم هوش ه بهار بر سر از موج گل فکنده بدوش ه ز شوق مژده وصل جنون بلاذمت ه هوا

هوا زابر بهاری گشاده است آغوشش ه پی صبوحی ساغرکشان بزم بهار ه چمن زشوخی رنگ گل آب باده فروش
زگرمجوشی رنگ چمن مشو غافل ه که در کمین نه بگلزار آتشی خاموش ه عجب مباش اگر سرو بجلوه رنگ
زجوی یار رگ گل بهار طوفان جوش ه ز برگ و انم و نه رنگ اینقدر دانم ه که صف کشیده سراسر غبار رفتن هوش
نوای سلسله شوق پرده‌ها دارد ه توهم چو موج زناقی جنون کن درگوش ه کراست سایه پیش ازره که بی آید
های رنگ بر برگ گل آشیان بردوش ه زشور باطن این خاک ناله می‌شنود ه که گل زغنچه سرانگشت خود نهاده بگوش
چه دیده‌اند که رگهای گل درین گلشن ه برنگ جوهر آیینه رفته‌اند بهوش ه زنوبهار چه پرسم حدیث باطن خاک ه
زبان بوی گل آواز سید هر که خموش ه صدای خنده گل از نغمه فیض ازل زمزمه الیست تازه ه و بیرد از
بوی بهار از آهنگ تپش اید نوای است بلند آوازه ه چمن تا رنگ بر پرده شکار نماید از رگهای گل
دام فریب نباده و بلبل تا ناله رسیده را در کنار کرد از منقار آغوشش شوق گشاده غباری اگر از دامن
صحرا بلند میشود جوهر آرای موج گل است و هر دودی که از مجمر لاله سر برکشد موج و تاب فروش طره سنبل
غنچه تا دم از بوی بهار میزند دل از دست داده است و نرگس تا نظر بچمن باز میکند چشم باختن
آماده حلاوت خنده یاسمین بال پرواز نظاره را بشیره بوس شکرلبان پیچیده و شور تبسم صبح آغوشش
زخم جگر را نمک لعل نوخطان خرابانیده دیدها در بتکده تماشای گل زنار بند تار نگاه و دلها در چشم خانه
هوای چمن ناقوس نواز جنبش آه ناله بلبل شمعی است از آتش رنگ گل فتیله آه افروخته و اشک
شبنم حبابی است چشم طراوت موج رنگ دوخته بپای شمع چه رنگ ریخته است که برگ گل فانوس
طراز خلوت او است فتیله رگهای گل از کدام شعله روشن است که موج نسیم روغن افزای طراوت
او از بیخبی داغ لاله ساغر آفتاب بانی رنگ توام و از همنشینی تبسم گل خنده صبح گلاب فروش شبنم
از خنده به تماشای بهار چشم شبنم هم پرواز طایر نگاه و از کشش سیر گلشن دل غنچه بهدوش قاصد آه
سایه تکلیف در پرواز شوخی طراوت سحاب و از چشمه جیبش زمین و زمان گرد دامن گل از نشاط
جولان لطافت برنگ مسیح نوردیده آسمان جاده صحرا از جلوه طراوت بهدست حنا بیان چمن
شاخ گل از فیض رطوبت بارک ابر نیسان از تقرب اشتعالی اگر طره شمشاد دل از صنوبر رباید روا

داغ از کمال سرگشتگی ها گر قامت سرو ستون خیمه ابر کرده بجا از گرمی آفتاب رنگ نزاکت در سایه برگ گل نشسته
دارنگینه شوخی طراوت لطافت خود را بدامن رنگ بستر سیاه مستی سایه گل نه بجدی است که شبنم گلاب بیداری
بر رویش تواند افشاند دیوانگی چمن نه بمرتبه که از سلسله امواج رنگ درس یکتن تواند خواند غبار از
زبردستی قوت نامیه سر پنجه آفتاب بر می تابد شکوفه در جولان سیکرد می عرصه بهار را تخته مشق بی باکی
نیزه بازان سرو چمن از طوق گردن قمری حلقه می رباید و تیغ بندان شاخ گل از پیچ و تاب ناله
بلبل جوهر شمشیر می نمایند سبزه در جولانگاه نشو و نما بسکه بتماشا بر خاسته اند در پای بر ریشه از تخم آبله
شکسته اند آب القدر در کوچه باد و دیده که از بوی غنچه نقش می بندد رنگ حنا بدان بر جاده های برگ گل جیده
که از داغ لاله دود از دماغ بر می آرد شگفتگی بسکه در عرصه لطافت تاخته است از رنگ دامن می افشاند
دلاوت بسکه از گرمی شوخی عرق کرده است از برگ گل مروحه میکرداند بخاک پهلو دادن سنبل
گواه تردد بسیار است و بزانو سر نهادن بنفشه شاهد تلاش بی شمار اگر به بهار مسافری است
گلشن آرمیده نسیم صبح چرا از شوق باستقبالش میرود و اگر نه گل آشنای بست از سفر برسد
شاخ چمن از چه مهیای آغوش او میشود با این مسافران عالم خیال فرصت عیش چون نشاط
سایه ابر غنیمت میدارد صحبت دوستان یکرنگ چون جمعیت اوراق گل مغتنم می شمارد در شبستان
طره سنبل پیچ و تابی نهاده اند که جاده بجای نزاکتش بی شمع مینا محال است و بر اوراق نسخه
گل از غبار رنگ خطی نوشته اند که سواد شناسی الطافتش بی عینک جام دشوار از کم فرصتی بهای
عشرت اگر لیطی در جلوه تمکین زر در غنچه بال می افشاند و از تعجیل عیش اگر ساغر صهبا در گردش
تامل نماید گل رنگ میگرداند بهر حال تا فصل بهار است چون گل داغ بی پیاله بودن ظلم است
و تا جوش گل است چون بلبل از ناله آسودن ستم جنون که شمع انجمن آزادی است درین موسم
مجلس افروز کلبه دماغ و شعور که آئینه پرداز محفل بی رنگی است درین فصل محتاج عینک داغ تا از
کدورت سعی خرد آب نمیده به سنبلستان ناله زنجیر بر خود نمی بالد و تا از دود خانمان عقل طناب نمی کشد
خیمه دماغ جنون برپا نمیشود همچنانکه بی وجه ساغر حال شاهد گل بوجه احسن نتوان دید بی

بی تماشا جنون گلی از بهار هستی نتوان چید ؎ بصحرای جنون دیوانه سامان بی چمن دارد * چو گل
چشم حیرانی چو گل چاک گریبانی * نماید لاله زار تازه از هر حلقه دامی * زهی فکر پریشان نوبهار سنبلستانی *
خوشا غریب پرستی که چون لاله با داغ سودا بعیث تازه می نماید و چون سنبل با زنجیر آشفتگی پیمان جدیدی می بندد
درین هواخانه پروازی حباب وار دیده گشادن است با انتظار حیرانی و دیگر سامان برنگ غنچه گره شدن بست
در جمیع اسباب پریشانی خانه نیست که چون خانه زنجیر شور صحرا در سر ندارد و خیمه نیست که چون چشم وحشی
سر بهوای بیابان بر نیارد چمن دیوانه است از بوی گل لباس رسوائی در بر دشت مجنونی است
از سایه ابر موی ژولیده بر سر آسمان از کهکشان فتیله بر داغ انجم میگذارد آفتاب سیاهی شب با پنبه صبح
از داغ بر میدارد کشش زنجیر تماشائی است که گردباد را بر فلک میرساند و بخشش دود سودائی است که ابر را
بکوه و دشت میکرداند تا نسیم مژده جنون بگوش بهار میرساند موج آب زنجیر تازه میکند و تا هوا پیغام شگفتگی
بگوش گل میگوید دستار غنچه پریشان میشود زمین را تا شور جنون از جا بر نیارد سایه برگ گل داغ بر سرش
میگذارد و آسمان را تا بهوای بهار دیوانه نسازد حلقه سرگشتگی زنجیر بپایش نمی آویزد ؎ بگرد از
جنون پیمان پرستان * کای صف آرای لشکر تدبیر * چه شود گر بدستگاه جنون * عالم بیخودی کنی
تسخیر * خاک کن بر سر کلاه ریا * چاک زن در جیب خرقه تزویر * نردبان عروج آزادی است * چون صدا پیر
کوچه زنجیر * لاله ها بسکه همه داغ بهوا انداخته اند خیمه ابر صورت بسته است و تیرها بسکه جوهر پیچ و تاب عرض
داده اند سلسله موج بهم پیوسته شعله هم در چشم داغ نگاهی است مضطرب رسیدن دیوانه نیز در خانه زنجیر
صدی است بیتاب تپیدن دیده آهو تمنای نخجیر داغ سودا خانمان سیاه و طره موج در جلای نخجیر زنجیر
جنون سطر پریشانی آه مجنون را از جوش بهار آبله پای استغنا رسته جم دیوانه را از شور زنجیر جنون
کوس دولت پا انداز در قدم در بازار جنون چه شعله کیست که بساط افروز داغ تواند بود و در شبستان
سودا چراغ آبله چیست که فانوس خانه زنجیر تواند بود اگر عقل رشته دنم تدبیر گم گشته دود سودا را تهمت شکار
نارسائی مبادا دگر خرد بساط دامن تصرف بر چیند آستین زنجیر جنون کوتاهی مباد ؎ تعالی الله عجب
فصل بهار است * که هر ذره را گل در کنار است * اگر خاک است جولانگاه سوداست * و اگر آبست معراج

تمناست طراوت اسبکه می بالد ز افلاک بود یک برجه گل دامن خاک نوا‌ها‌ئی بی منقار بلبل تو
آهنگی است از تار رگ گل نبات طوق قمری را وجودی ز شمع سرو روشن گشته دودی گند قطره
ابر بهاری برای حسن گل آیینه داری ز بس کز حسرت گل گشته بیتاب نگه چون موج شبنم میشود آب
زعطر است آن قدر سرمایه گل که بوی مشک دارد سایه گل نشاط عیش گل شور دماغ است متاع رنگها
دست لاله داغ است بوصف این بهار آرزو خیز نفس چون رشته شمع است گلریز کنون اندیشه
فرزانگی چیست گلی رنگین تر از دیوانگی چیست دماغ اهل سودا نیست بی نور الهی خانه زنجیر معمور

کاملی را دیدم پیوسته بستر آرای افتادگی چون سایه اش خط جبین بوده همواره سجده فرسای
زمینگیری چون اشک چکیده آتش نقش نگین کلوخش از فشار کرستگی تبکی کوچه نی رسیده
و زبانش از تشنگی نای کبابی بتابه کام چسپیده شمع وار گفتگویش موقوف جنبش مژگان
و شبنم کردار جستجویش بر افشان نگاه ناتوان ولاوران که پای ساز جنگ خود اند
بهر نفس زدنی چون حباب پاسنگ خود اند چو صبح جوهر فشتنع از جبین شان پیدا است ز بیکر
آیینه دار شکست رنگ خود اند بیخبری از کمین گاه تشنیع برخاست و زبان طعن بعبارت انوزر آراست
که التزام کوره اصلاح ناقص اعتبار ان است و یوزه گذر کامل عیاران اگر در مرتبه نقصانی بلاش اوج کمال
تا چند و اگر صاحب کمالی سمت تقصان بیش از این بر خود بسته تبسم آرای بهار دانش باین نکهت
عطر فروش دماغ آگاهی کرد یعنی که ناقص را از غیر احتراز و جست و کامل را از خود اجتناب لازم در وادی
کمالاتی بر جاده پیش پست احتیاط و منزل ز راه پیش ای رهرو اگر ز خویش غافل باشی
سر گشته تر از راه به منزل باشی چون گوهر اگر ز ضبط خود بر و آری در دریا هم مقیم ساحل باشی توانای
است که از مرنج جسم نیخود و بلا رسای است که از پا نیدکی بنهال اعضا بر زد اینجا شمع از پهلوی چرب
غذای شعله جفا کاری است و حباب از بیکر ما پیده هم آغوش پر خواری هر چند از طلب معنوی باز ندارد
علل صوری بیار آرد و اگر بالغ سیکروحی نگردد دست از گرانی اعتبار بر ندارد سماری کرستگی بیک لقمه
علاج پذیرد و فساد سیری جز به تقید و حلاب صورت اصلاح نگیرد پس با تشنگی بساز تا بطوفان آب

بطوفان آب تشنه تر روی و بکر سنگی بپرداز تا مقیم مرتبه نشوی برز در ستنا زی که زبون بساز دست
کردن مستر از تا نشینه از نیست ای غلب بلای امتحان در پیش است بگذار از آنان پیش که بگذارند دست
پوشیده نیست که صفت انیتاری سپری است در دفع تیغ اضطرار و شکیبا شیاری حصاری است از سنگ
باران آفت خمار هر غباری که از این دشت بطوفان برخاست همه از شوخی وبی باکی و جولان
برخاست دام آسوده دلی غیر زمینگیری نیست صرف صد قافله آن پا که ز دامان برخاست
نیزه دار است فلک تا تو قد افراختنه علم فتح همان است که نتوان برخاست **بمیرعبدالصمد سخن نگار
نوشته** بعد تمهید عرض اشتیاق که سعی تحریرش خجلت طمع مشتاقان است و جهد تقریرش
انفعال آرزوی سیر لان نگارش غزلی عذر کاهل تسلی خواستن ضروری است و بیادای معنی چند
اظهار مراتب ناصبوری نداشت برای عرض جوهر صفای آینه رنگش تبسم اهمال کرد
انشار کی زیاقوت شعله رنگش شکست زان چشم فتنه با یل اعتبار امکان بپال سنبل مباش
زانسوگن عاقل هنوز دستی است زیر سنگش چیان ز خلوت برون خرام نقاب نگشوده
نازنینی که شش جهت بمجموع کوهر هجوم آغوش کرده تنگش قبول تارس نه ضمون کن سر از کواز
جگر برون کن دلی بطرز ذوق نیاز خون کن چنانچه گل میده بو محکیش سعی جولان هوشش بیدل انگشت
بیدا اصراع قاتل بکرز بروا ز نک بسمل رسی بفهم پرخند نگش در سال فوفل و بادام باشعار رنگین
بر رنگ دوی چون شفقت گواهی طراوت داد بهارکنبات سخن نهت افروزی بنیاد
ایضا ایه زنگین بهار سخن لایزال باد در ورود التفات نامه باشعار سحر بیانی اشعار ساغر کیفی نمود
که شوق دیدار برت تفریق خیال نتوانست نمود خشکی دماغ حسرت سراغ بختمک رایحه بادام بیاد
افسردگی در نوردید و تبرهای مزاج مشتعل بذوق شعله سیاری آیینه امتثال کرده نامه ات کیفیتی
دارد که تا وا کرده ام شفق دیدار از نقشش تماشا کرده ام شکست شیشهای اعتبار کرد بی دل
بنا گنجینه که عبرت ته مژگان گشود تواند برد انقلاب او صاع امکان شود سعی بعرض نیاز درده که نقش از
جهت متالی تیواند بر خورد اگر با لفت یکدیگر نیز دارد و وحشت تنهائی را جه علاج و اگر بر توجه این ذات

سیلاب بهاری برخاسته دام عیشی گسترده شده که ماهی خار از زبان ملامت گویان را تا به سوخته برشتگی
در روغن چرب و نرمی می‌نشاند ۵ نوروز رشید جهان دار بسروقت لاله و گل روی زمین عارض حور
هر قطعه ابر جلوه صبح صفا هر لمعه برق موجه لجه نور دم بدم رواج نسرین و ریحان چون قفس تهلیل
سبحان سبک بال بمعراج اجابت پریدن و زبان زبان رشحات ژاله و باران مانند فوج سحاب در
غرفناک از عرش رحمت رسیدن در و دیوار گلزار رفته کار بر زبان سبزه نوخط ترنم ریز ترانه خوشی و خرمی
و شاخ و برگ بستان ببال بالیدگی سبک پرواز هوای نزهت و نغمی نشاط افزائی و وزیدن شمال
جویبار بر حباب‌ها نیاز آخنده نشاط و طرب گل خود رو و نغم فرسائی دمیدن حبابی کوهسار دیده عالم را
خواب آسایش در راحت گل شب بو خاک اگر به غبار خاطر بتاب تر دماغی در سبزه خرمی دمانیدن
دهار اگر به آنیش در من نسیم اهتزاز در گل شادمانی شگفانیدن درین جوش طراوت اگر فتیله عنبر
بدعوی خوابگی بر خیزد شکل که بر شیشه ریزی رطوبت خوی خجلت بر جبین منکران نشاند و درین علو
نکهت اگر دماغ سوخته مجمر فسرده سودای عنبگی پزد عجب که بعطر انگیزی هجوم رایحه نسترن تصدیق جرم لقمان
بپا پیچیانند بسا کاری اعتدال هوا جنگ آتش و پنبه بطبع شگفته و گل هم آغوشش و هموار
کاری ملایمت نسیم خشونت مرقع بالیدگی گلبن و دوش بروش از غرور انگیزی هوا و نخوت
آوری نشو و نما پلنگ شاخ شکوفه در اتوار بر ستاره چیدن و سر سرخ گلنار پنجه باز در کردن کاوکردن
شکستن نقش قابلیت نشو و نما چنان پیشه که سر قلم فولاد در آب زمین نگین تسخیر کردن حروف
این دعوی رتبه جوهر نموده‌اند در سررشته عموم انبساط بدرجه پیوسته که کوهسار بخشان چوب وادی
نعمان بسر خروی مدعی این سخن لاله لعل سیراب شگفته امروز گلزمینی که هزار بلبل گرفتار ندارد کو بر کوی
گر صد رنگ گل بدستار نزده کی بسیت عطر دقت برگ و ریشه خشک و تر ساز دل نواز اهتزاز نقابونی
نتواخته که اگر بلبلان سبک پرواز خدنگ از شاخ کمان بر غنچه جهان و گلبرگ نشان منقار سوفار سر آید
عجب آید و ساقی موسم در ساغر قالب هوای آب و گل شراب سرشار بهوش بکیفیتی تر کیفیته
گل اگر در دیوار گلشن بچشم و گوش حلقه در حلقه ناز و نیاز گل و بلبل سیند دشنوند شگفت بر آید

بر آید از طغیان مواد و موی که بشیر و شکر نوشی برف و باران در اندام طفل تازه زمین تولد
یافته جهات گل نمودن دوش گلبن بالیدگی افزای آبله ژاله و قصد فواره گشودن مرغ خونتاب مرتو علت
سرچه شقایق و لاله باقتضای فصل از بیابان طینت زاهدان چون مرغزار آب و گل رندان لاله
عشق پیشگی شوریده مشربی و ریحان سلامتی دمیدن سبزه گرد و از خشک رود مشرب بران مانند
جویبار طبع جوانان حباب نظربازی و فواره لهو و لعب جوشیدن آغاز نهاده و دستار بندان شاخسار
که حسب الحکم جهان مطاع نوروز سلطانی از سر کار فیض آثار نوبهار بجزای تاج سلام شگوفه بسال
مولف بوده‌اند تا دنیا آخر در کار شاهد پرستی تبان آب دندان غنچه‌های پر شبنم خندان بیاد دستی
سر داده‌اند و از زرق پوشان جبار که از هجوم دست ارادت ساده لوحان اوراق شاخ و برگ
پری و پیشوای بر خود چیده و دعویهای عرش روی و لافهای گزاف آسمان سری بر تربند
چه گویم که بذوق بخشی نسیم وجد انگیز و طرب افزای باد حالت آور چه پای کوبی و دست افشانیها
سر کرده‌اند درین خجسته موسم که بقطره ریزی ابر آذری و موج انگیزی نسیم نوروزی دریای اخضر
نوبهار تلاطم نشو و نما کف شکوفه برآورده و بدوجر شمایل درختان آغاز نهاده و بموج رطوبت
هوا طوفان خرمی و نشاط کرده و از جوش چار گل بساتین بحار موجه شگفتگی دامنها در آمده
گوهر طلبان صفای وقت را جام باده کشتی نوح در زمزمه سنجی مرغان چمن را شط سفینه شادی
است اکنون لنگر گرانجانی کو سکین نشین و بادبان کو یاد بها که زورق زرق دریا را ابروی
طناز موج سبزه بیک اشارت چشم حباب شبنم بیم کرشمه در ساحل نزهت خشک بگذارد شب باده
مهتابی باغ بهشت فراغ ارم آرام فردوس نزهت علیین آیین مینا اساس آباد جدید صفی بسحال
انزاحت در گریبان صبر و شکیب مردمان عقل و هوش رابطه بنکارت جدال لب کردن است
طوطیان اوراق از حریر خضرای جبار در لباس نزهت غابی شو که کار با طوطی‌ها است صوره مثال
نکده خاک را بهر عالم آب صلا زدند و خامه طاوس رفتار عندلیب منقار که فردوس عرش
وقت شناسی در سپیده دم صبح خرمی خواب آلودگان دیگر دنیا پرستی را باد از قریفه صبوحی

بگلبانگ صریر تحریر این غزل رندانه اقامت کرده نوبهار است بیا تا در خمار زنیم ÷ برقی از موج
قدح در خس بید از زنیم ÷ از صراحی و قدح برگ گل و لاله کنیم ÷ تا چو بلبل پس از این خیمه بگلزار زنیم
وقت آن شد که چو فواره زلف بگشاییم ÷ ببرآیی که بر آن ساغر سرشار زنیم ÷ دلم از صومعه و خرقه
سالوس گرفت ÷ خیز تا ساغر می بر سر بازار زنیم ÷ وقت دریاب که نباشد دو تا همچو فلک ÷
خوش تماشاییست که گل بر سر دستار زنیم ÷ سالها است که تخلص ناملایم گلچین توصیف این حوضه
در روضه جوشیده گلشن کبریست اکنون که گل این بقریب وندانه کلید خانه گشت دست تحریکی چرا نبارد
و چون خود را بباغ بیند از دست تبارک احسن صنعت این حوضه کوثر لطافت سلسبیل سلاست که جان ها لال
زلالش در پیرایه افضل الاشکال نیل پر نامی نقصان بچهره ماه تمام کشیده و صباحت رخسار
صفا پرورش سلاسل آب چشمه حیات را در خم سیاه ظلمات گردانیده دهقان آفتاب بچرخ دوار
دلکاو ثور و دلو زرین رسن عکس آب صفا از این زمزم صفا کشیده و باغ زمانه را سیراب روشنی نموده
و با ملکس خورشید که آبگینه آب در سر کشیده و بلبلاب زرین تار شعاع در آویخته درین محیط لطافت
از صدف صورت شکوفه غواصی لالی شبنم مثالی می نماید صوفی صومعه صفا است دست از غبار کثرت
ماسوی شسته دار جدول دایره پیکر درکمند وحدت نشسته هنوز صفای باطن درون و بیرون موافق دیده
و برهمه تطبیق انفس و آفاق رسیده روشندلی منزل الشین است بتراکیم خوانی بوح تسخیر بپرداخت
بر بتخانه گلشن کرده بکنارش بر قدم خدمتگاری و حکم آتش بر حمله جایی بدر منبر آسمان نشسته
در وسط اسما گلشن خرگاه لاله زده و آسمان سبزه چمن و ثابت و سیاره شکوفه و نسترن دلگشایان
جداول لب گردان که اشکال جنوبی و شمالی از جستان بیت المعمور قصر مینو سر در رابعه طلعت تابان
روشنی بر روشنی و رونق بر رونق افزوده گلشن از جداول الف مانند ÷ روش آینه پیست
دسته بلبلیه ÷ گرد آن نقطه نهر دایره دوار ÷ مرکز لبان را خجسته مدار ÷ افق آسمان آب شده ÷
خندق قلعه گلاب شده ÷ اکنون گلستان سلاستی چون فواره و ذخیره نقش تار ÷ چون حباب
کی است تا تر زبانی توصیف فواره حباب جوبیارش توان شد چه فواره شیرین خیمه نشین است

تشین است که گیسوی گوهر کش رشحه بر تن بلورین افشانده و بیرونش حباب از دور با چشم نمناک
تماشا استاده حبابها برنگ فاخته با سرو روان فواره در نظر بازی و شمع و پروانه از غیرت این عالم
در اشک ریزی و جانگدازی آب کدام جوشش سیماست که از چاه فواره بجذب طلای آفتاب جستن
نموده ز عکس گل و لاله شعله سوز ÷ شده شمع فواره بستان فروز ÷ بچوگان فواره گوی حباب ÷
بهر سو زده بازوی موج آب ÷ چو این زبان خامه را که بآبروی این توصیف بفوار کی جداول سطر
علم شده که زلال سلاست نوشش باد وقت است که رنگین رقمی چمن سخن بسبزی
گلشن صفحه انگشت‌نمای رعونت گردد تعالی الله نزهت این روضه بهشت بهجت طوبی طراوت که
تا صیاد آفتاب دام عالمگیر پرتو بر دوش کرده گرد سواد امکان برآمده باین نقش و نگار طلادوسی
در شبکه شعاع نیفکنده و تا بوالعجب متخیله پرده خیال یاری اندیشه در پیش چراغ ضمیر کشیده باین
آرایش و ادین بازیچه سلیمانی منظر تماشائیان حواس در نیاورده نسیم حدیث نظر بر
بر گل و نسترن گوشی نورزیده و سنبل رقم عندلیبش پس نرگس نظری ندیده اطلس
رومی رنگ بافته تمار نازک قماشی گلنارش و مخمل فرنگی را خود را بخواب انداخته از بخششی حرفه
سبزه زارش صبح از رشک خواب شبانه شکون کرده که بر روی شکفته ترین زارش برخیزد و عشق
از دودمان لاله ستانش برخود مبارک دیده که چراغ افروزد قامت رعنای سرو پایش جسم گوهر
دیده و آوازخنده گلهایش بگوش صدف رسیده و بسنگینی سایه درختان قامت نازک ابر امان
سبزه در سجود و برشتی کنان برتو ماه برن سیمین بالای کجی و صبح نسیمی کنار نسترن زارش
برگشته و شفق هوائی بر لاله ستانش که دلشته جوش گلهای بر انگشت جوانان غنچان را چیدن
رنگ بر زینت افزا داز تابناکی میل ارغوان از رشته نظرها رگ عشق تمام از تاب برق جولانی کلگونه
چمن گردش برنگها از رخساره لاله رخان پریده و بیضه چشمش شبنمهای پر شبنم صدف آب گوهر گریه در گلو
گره گردیده و با برگ بیرنگ گلهای آتشین از پرده زنبوری الشتاک سبزه چون اخگر دانه دانه در مجمر
کی گل فته نقش زر شکلات شاخ و برگ هیچ است که بناید از تحریر نازم وسعت فضای که سرو

وسفید از الوان و نوازش قطعی صبح طراز نموده واطلس آل سنق معلم بنظر آمده سایه رود دوت لیمونا
سرودش را بازوی ملال معانقه رعونت کرده ودست چنارش را پنجه کف الخضیب مصافحه رغبت نموده
چون کاغذ مدت کلبرگی کجا سر از خاکش بر آورده که کلنار شاخ از پرواز دادن فوج عندلیب ز نرگسش
بر خالی نکرده و دمانه انگشت افسرده که ادام دل پژمرده نسیم آباد هوایش در آمده که نفس میدرن
شمیمش چون انگر فروزنده زنده نگشته بر جعانی هوا در شوره زمین وسعت شمشاد شانه دردرش بنیوق
و بیاعیانی نشو نمایافته شمیده دهان سرو سواک در قد کشیدن بستر دمید از رشش اگر زنجیر کاکل سنبل
پای خود بسته نمید مرد عشق لیلی وشان بید مجنون چون گرد باد صحرا گرد جنون میکردید و کوکن آب
اگر فرق حباب خود بفواره تیشه نمی شکافت بذوق نظاره شیرین بیابان بیستون سحاب را
از پیش بر میداشت سیاره کواکب رسن اشعه فرو هشته و پوست گل پیراهن شبنم از تره جاه
داغ بدلو لاله بر آمده ودر مصر گلشن عوارق شقایق بجای ترنج جوی غنچه بشیره انگشتان اوراق
بریده وزبان طعن نطارباری از زلیخای نرگس کوتاه کردیده بصبا فروشی نشاه صبا ایاغ دماغ
ظریف طبعان چمن بسر شار شکفتگی و نشاط و بباده پیمای کیفیت یاد رجاج مزاج لطیف نهادان
گلشن لبریز مدام مسرت دادنیا شاخ ارغستی طرب عرق چین شکوفه دار زمین بنهاده و نیلوفر کلاه
سحاب بچه بازی حباب افکنده افروخته رویان شقایق در جوی چون پرسا دلیران لاله رو نجاح
شوریان بیان عکس آفتاب در آب افکنده دلو اوشان برشته حسن ریحان مانند مجوسی
ملمان فتان بتعظیم اتشکده لاله کردن بنهاده فراهم یاسمن دهان از غنچه لب چه عجب که از خرده
زعفرانش در جام ریخته اند لاله را که بیل داغ در ایاغ انداخته یاس اندازه مست کذاره بودن شکفت
است عاشقان بشوق سراسر ار ضیا بانش از تذهب کوچه کردی جانان برکشته و بزرق بر پای گل
افتادنش از نزلت یا یار شستن بر کاسته سر افکنده کی مجنونان ریحان مسطرا چون نغافل محبوبان
بهار یجب باعنان کسل اختیار بیرو جوان تو شبنم افشانی نرگسستان چون گریه سافتگی مشتوقان جانه
سیلاب ده تاب و توان سوسن سیاه کوشش چون عیار پیشکان عیار بر دوش دشته در ایستش

در اشتین کیسه بری هوش خنجر برگ بیدزنگ لسته خونریز عنبم دد هره بسته فولاد ریحان دم ریخته زر شکی الم
غصه را از بی شکاف جگر سبزه خنجر شده بسته بر که بسر تارون کر زخم عکن بر دوش چار
برکه است چار آئینه پوشش لیکه دست چنار بالیده پنجه آفتاب بالیده نرگس مست و
سوسن مخمور دشته برگ لسیه کلاه سمور حوکیان بنفشه سجیده چهره بر سر زموی ژولیده شاخ
ریحان بوستان آرای زده بر تاج لاله بر همای سبزه زر فشانده بیشتر گل زر شبنم کشیده
زر بستر نسترن طفل شیر خواره صبح زاله برتر نسترن ستاره صبح بوی سنبل شنیده را از باغ
نکهت زلف حور موی دماغ بلبل عشوه کفته حرف بحرف نرگسش رفر قاصرات الطرف خاک
این روضه است باغ بهشت آفرین نقش او ستاد بهشت در حریش زنده امروری هر
گیاهی شده گل معدی نوعروسان مهد پرورناز همه باهم بخوبی دستار حسته از جا بشوخی و شنگی
دست و پا در حنای خوش رنگی باده نوش می سرور شده محفل آرای بزم حور شده غنچه بکر را
برنگ شمیم زیور ناز رسته بهر نسیم بلبل و قمری فصیح مقال خطبه انشا کن نکاح وصال تحمله
بندی این سور پر سرور کلها تمام سوهن لقب و بر آهنگ اهتزاز صبا اوراق درختان دست افشان
خرمی و طرب یکطرف بیشکاری شاطه شمال شقایق کلگونه در دست از میده و برگ شکوفه
باد در دن سفیدآب ترص دو دیده سر برکه و سمه کحیین و بگیه برنار گذاشته و بنفشه خطوط اصبرین بسر سوزن
زمردین بر داشته سبزه بشانه کاری برخاسته و آب از حباب بآئینه داری نشسته نسترن زیبق
بهار شبنم در جام بلورین کرده و لاله گل گشته میترین داغ در منقل زرین بجنور آورده از بسیاری نقل
و نبات شکوفه و جعفری جیب و بغل درختان پر و دامن پارسی زر سرخ و سفید گل دامن زرین
جای مطلسان خالی یکجانب بعشرت سازی نکاره وصال شوخ نما یان قمری و هزار تغمه سرای
سرور و خرمی و قوالان چکاوک ساز ترانه سنج مغنی برخسار شکرفان گلشن بکوبی نکار نشاها
برافروخته و باز بکران چمن بتکلیت هوا و تحریک صبا در کار قامت کرشمها انداخته و تشانزده بکنیاری
شقایق و لاله زنگ عنم هزار ساله از آینه دل زدوده و خشکر لان سوسن در رقص کج کلاه و عجب

سرایت نموده نظاره سی بلدی خطی سفید صبحی سینها از حرارت اندوه رفته و شیشه باز آب
قرابه فواره ببرق سرانشاط جدول غلطیده رفته سیمین غبغان حباب با براهن بجیده چون کبوتر
در معلق زدن و ناز که اندامان نهال در جامه قلمکار شکوفه بال افشان طاوس وار رقص بسمجان اند
بید موله که بدام زاهدانه بازیچه های هزار دانه بر آمدی امسال چه حال است که خنگ قامت را مطربانه چهار ابریشم
شاخسار کشیده و ناروی ملمع که در هنگامه سبزی عمارشیره ستادن بر آمدی امروز چه شنیده که صوفیانه
بصورت نای فواره سرافشان رقص مولوی گردیده قامت سرو آزاد که چار فصل مانند عبادت قدم از
سایه بر نمیگرفت از جا در آمده کدام مژده بهشتی است که لفظ هنگامه سرت پذیری بر صفت رعنا
سبزان کشمیر شان اوان قوس قزح بر سر انداخته و برقص اصول کردن طنازی بر افراخته
هیهات هیهات مخبر حسرت درین پرده خارج آهنگ است از هجوم طرب جای تعجب تنگ و دماغ نسیم شکیب
نکهت نام این بشارت است و لب صبح در خنده خرمی سیر این نوید که صاحبقران کامکار نوبهار باده
زمان فرمان فرمای روی زمین ظل الله فی الارضین قهرمان الماء و الطین عندلیب صیت معدلتش
بر شاخسار گیتی نغمه سرای اشتهار و نسیم حکایت مکرمتش بر بوستان ارکان عالم نافه گشای انتشار
از فرخ آباد عالم قدس دار شرف جهان تجرد بطرف این طرفه گلشن که سواد اعظم قلمرو خرمی و دار السلطنه
اقلیم شگفتگی ظل سعادت گسترده و نی مراجعت افکنده دیهیم کیانی غنچه بر سر و کلاه خسروی گل در زیر تخت
مرصع گلبن برآمده امرای نامدار ریاحین دار بار در پایه سریر سلطنت صف در صف نشسته و پیاده و سوار
سبزه و شاخسار گرداگرد بساط معدلت جرگ بسته فراشان نسیم فروردین از تنابک سبزه و ریاحین
بگسترانیدن فرشهای منقش ابریشمی [illegible] در روی صحن چمن گلشن از بوته های رنگارنگ یاسمین
صندلیهای خاتم کاری در پس سبزه و جزاول ملکه پوشش اشجار شکوفه یاد در کرباس
خیابانها بر پاس از دو طرف صف کشیده و زرگابان قورچی کلاه سوسن در راسته جلوخانه
موج خونبار بر قدم آب رسیده و ایلک آقابان چهار باعصاهای مرصع سرو و بنظم و نسق بزم خسروی
استاده و شربت دار ابر سحاب بکشیدن نقل و نبات ستاره و آفتاب در عرق افتاده

افتاده نوشدادن نعمت الوان خرمی خاصه اطباق مزعفر جعفری سبز و تکیه و در مائده حضور کشیده ساقیان
سیمین ساق از شیشه و جام فواره و حباب بر خورده و بزرگان انجمن صحن چمن سرو باده بیمای شگفتگی گردیده
سنجمان قوای نامیه خدنگ سرو در کمان زه جویبار بسته و قوس قزح پیوسته تا اگر ستاره خیره
نگردد چشمش بر دوزند و شمشیر گل جوهر کهکشان بدست بازوی چنار بر کشیده تا اگر آسمان کج گذرد
دیمش بس کند اعیان تختگاه چمن و وضیع و شریف دار السلطنه گلشن از ارباب عمایم تا درون حجاب
قلوب صنوبر و مجذوب سالکان بید مجنون و قلمزنان مرج سبز و دیوان گران گل صدبرگ بار عنا
قدان شمشاد و مرغوله مویان مشکین کاکل بنفشه و سنبل و بازاریان لاله و ریحان و رعایای سبزه
دست برکه بکامیابی دیدار ولی نعمت نوبهار بند قبا در بند قبا و هر کلاه در هر کلاه استاده و شکر
مساعی جمیله ملک پروری و معدلت گستری دستور معظم وزیر اعظم نفس نباتی که حسب الامر اعلی
در نظم و نسق ممالک نشو و نما از رتق و فتق و صحو و غیم و حل و عقد شکوفه و ثمر در انتظام مداخل و مخارج
از امطار و ازهار و تعمیر مرز و بوم بر زمین و توفیر کشت و کار دهقین ماثر فراوان و آثار نمایان
بر روی عرصه روزگار بظهور رسانیده و بر طبق امر حضرت والا ترفیه حال سراپا از نضارت بخشی گل خوری
دین و طرب افزای لاله عباسی دولت پشاپال کردن متعزاران خسته دل و از خاک برداشتن
بی برگ نوایان یاد در گل با ضعفا سبزه داتو بای شاخسار از وفور حسن خلق یک رنگ شمن
و با آشنا و بیگانه تر و خشک نفیض و صحت مشرب یک و تیره سر گردان کار از دایره طوق لشکر در گذرانیدن
یکسان متفق اللفظ و المعنی استدعای خلود این خلافت کبری و دوام دولت عظمی را سر سوی آسمان
سر کرده و دست دعا را وراق بدرگاه علی الاطلاق [illegible] نهار فاخته و قمری و خطبای بلبل و هزار
ثنا طرازی پیشگاه سلطنت را غزل سرای قصاید غراء دعاگوی دولت روز افزون را فاتحه خوان زمزمه
اخلاص و وارسته بگنج افشانی آستین سحاب جیب و دامن انجمن بزار زرنثار عاشق کرمی نظامیه
زرخشک تر زبان باین خطاب

بیا ساقی ای چشمه زندگی — ستیز تو حجر مانند کی
بهار است می غلطد از جوش گل — ستاره چو شبنم در آغوش گل
از آن می که در جام گل نخی

افلاک بمی گشت ـ بر در که آن لیق فروز نامه وصال باشد بمجموعه سراست مهر با آن همه حال مریخ از ره مرت
بو بندی او ـ کار استه قشقه بر جبینش زحال ایضاً گر داری زعلم خود طرفی کوشش کن از
فضلیتش حرفی ـ اشراقیان در علم مکاشفه افلاطون وقتش میخوانند و مشائیان در فن مکالمه ارسطو
مهندسش میدانند قانون سخنش نه محتاج فصل است و نه باب زیراکه از اشارت دل میگوید نه از کتاب
مقاصد پادشاه را وزیری همچو او شرح نکرده و قواعد سپاه را دبیری مثل او ابزود در نیاورده مطول قصه طولانی
از خوبی عرض او بمختصر میکرد و حاشیه قدیم مقدمه کهنه از زیبی الطبارا او کلام جدید می پذیرد چون همه
سال شمسی را با نگشت نکته گیری کافه در تصور و تصدیق محاسبان راه دخل منطقیانه یافت
باین حرف دانی اگر بتعریف علم سیاق می اقسام صفحهای دفتر را بنوعی دیگر ترتیب می تواند داد
تصنیف ساز مجملی رموز دیوانی هست و تالیف های تذکره اسرار کاردانی دیباچه نویس کتاب
وقوف مهمات خاتمه طراز رساله معاملات گفتار نگارنگش قابل صد باب تحسین و کردار گوناگون
لایق هزار فصل آفرین نیک خیالش را در پایین آهن انواز بالا دوی و شراب فکرش را
در کهنه شدن کیفیت نوی با به شناسی که بکورنش او مفرازی داشته گوهر معنی این رباعی را ابرت
نگارگذاشته ـ دولت بتو همچو قطره باگل زیبد عزت بتو همچو شاه با مل زیبد نزدیکی مسند
شهنشاه بتو چون قرب جوار گل به بلبل زیبد ایضاً بیت جاییز خورشید نیست باید از
سیاه کشش کفتن ـ اگر زهره جنگ خود را ابیضای کاغذ شیره اش کوک می ساخت چون نای قلم تحریر
نو بقرار راستی نمی نواخت آفتاب در کوچه طالعش خانه شرافت دیده و مشتری در بازار بخش
دکان سعادت چیده بهرام را از پیادگی ... سهم کردن مینیر و کیوان را از دربانیش ایوان
زبرجد فلک در نظر اگر حسن شاه ... بوش بر رخ اعلی نمی بود آیه کریمه فی احسن تقویم چگونه صحیح
می نمود مسیح چون از تعلیم او سحرخیزی پرداخت شب تاریک را بنور ضمیر خود روشن ساخت بتوفیق
بالشش خامه را روشنی چراغ مهر در توصیف ظاهرش نامه را فرحی چمن سپهر قطب صوفیه فلک
از حیله مریدان او است و غوث شفاقه ملک در حرکه تابعان او شمعی که فتیله اش از حبل المتین تشافته

نقافته فراشش قدس لایق دولت سرای او نیافته سیدی که ظهور شرف او بمعراج است چون
حد خودنما تنبش چه احتیاج است ـ طغرا کشتای او بجان میگوید زر بهر شعر افت زبان میگوید
خوانده زرین مدحتش همچو قلم حرفی که زلوح آسمان میگوید ـ یارب اثری بناله و آهم ده در شام
سخن فیض سحرگاهم ده ـ از دولت آن یار بمهر طینت در حلقه دوستان خود راهم ده ایضاً
کلکم چو زد به کاغذ ابری چو یاد کرد این رنگ وصف ابری سلطان مراد کرد رونق افزای نیل سوسن
بلادت فروز سپیده نسترن ردای بخشش سیمای ریحان بی چم ساز برخی ارغوان برات نیلوفر
کبودی بنفشه بکاغذ سپار سبزی سبزه که تصرف نمای صنایع بهار سلطان فرمانفرما نازکی
کار پیوسته در ستر پروری موفق بوده رنگینی وجودش زوال پذیر مباد سه قطعه ابری که دو چشم
یکی مثل آن ندیده بود سیرگاه نظاره کردید معنی گلستان بر کاغذ صورت دادن اختراع نادر
الزمان است و برای بی برگان لاله زاری فرستادن ابداع آن بی نظیر دوران کدام رنگ است
که در کارخانه او داد فروغ نداده و از آنچه که در حجم صباح الارض بود بهترین نفتاده چه عجب
اگر رنگ جسمی را روحی سازد که با اگر رنگ بر آمدنی میداشت بجای زر دوش در آب میگذاشت
سبزی زمرد چون بسیار خشک بود کهلک تر آواز شرم رو نمود سرخی یاقوت کردانی نیافت
بمقام لعل او چگونه می شتافت فیروزه طالع داشتن ندارد بهم طبقی نیلش که میگذارد رنگ جسمی
لعل اگر تعقیل نمی نمود یارکت روحی قرمزش همکاسه بی بود الماس بشکستن رنگ نتوانست
بر داشت رتبه اشن چنان هم پیاله می ساخت که هر آب خود را قابل ریختن شمرد و در شستن ابری او
یکاری برد و بستگاه بیانه نیست که لاجورد فلک را نتواند سایید و طلای آفتاب را نتواند مالید اگر جواهر
لعلی شفق تیار است زنگار سپهر در پای کار طرح خاک چمن را ابری حلیه میکارد و گلستان قالب زدن
را ابری سازی شمارد این قطعه ابری را با که ابر چه نسبت این رونق می بارد و از آن باران این
از خود باغی دارد و اوراز باران سراپا نگار است از کاغذ لباس حریر پوشیده و از قالب خویش را
در آیینه چمن نادیده سایه گیسوی مرغوله ریزش پنجه بر ریاحنست و طراوت غازه رخسار خزش بلعل ختان

بهرکس

بلوا را ز آتش عشق او گداخت و عقیق بهره بر تخته نرد عمش بابت طلا ز تذهیب رویش را بوسید
دفتره صد دل برگردش گردیده کتاب از رشک چون نمیرد که خرد دان در بغلش نمیکرد طغرا بوصف
ابروی او چون کشادلیب در گفتگوی تازه بمرغ چمن رسید رنگی نمود در سخنش از بهار فیض آخر بابت
وسیله برنگ سخن رسید از براق بی ترتیب هم در قلمدان می توان داشت کاغذ کرو مغلط فاسقی
که بر سر ابر ابر یک نقطه سفید اب بیش نیست بخدمت ارسال نموده امید که در تعلیم وسیله یاد آوری تواند
گشت اگر تیه دیگر بزمین آسمان با به کرت رسیده قاشقی که با آن از بحر اخضر آب در دوات ریسد
و کاغذ کیری که بابن فرد خورشید بابت اخلال توان نگه داشت و بغلی که خامه کهکشان را با کلک
رفعت توان برد قطار تو بحسبه قلمدان شوکت ملاذ ملا خواهند آورد
این شگرف نوا مرغان آسمان پرواز که کبوتران حرم قدس خیال اند نامه معانی ببال بسته از کوشه بام
بلند عراق هوا گرفته در سراغ جلوه گاه طوطیان هند که رمز شناسان منطق الطیر مرغان این بوستان اند
گرم جولانند از راه دور دراز تیر رسید اگر بازرس شاباشی کامیاب شوند سلیمان مرغان گردند
اگر مضمون نامه دلنشین نباشد حاملان آنرا چه گناه بی پرده دقایق دانش داند که بنفس مال ...
استغفر الله چه میگویم رشته هندست که بدو کی فکر تافته ام و با انگشت بیاض پیچیده که بدست آویز آن
از خاطر نقرت حقایق انتباه معنی نگاه کامیاب سماط افضال منظر عنایات ایزد متعال رشید
خانواده سخن نورس این بوستان کهن فراموش نشود این کودکان بسته چشم
که از شست پدر قلم و ماد دوات ولادت یافته اند از خوردی نقصان برتبه بلوغ کمال نرسیده از
عزیزان بیشتر این سخن چشم بر باقی دارند که دلجویی طفلان نواب و شکست خاطر ایشان ناصواب
نامه پیش دو سه کرت در دوری او نوشته ایم وصل تراعمر برابر نوشته ایم احوال نارچو
نامه پیش بود برخی از آن بیال کبوتر نوشته ایم داستان من دراز است بلکه حکایات بی نهایه
تا بنوشتن چه رسد من که بسختت جانی خود سپرده بودم که اگر الماس بچشم کشیم تر دیده بر هم ترنم داگر
دشنه بر دل خود سینه بخارم از دو دشتر در جان پرده جگر من دریده شد و شیشه شکیب من بر سنگ آمد

بر سنگ آمد دیگر حرف اشتیاق نوشتن و گله فراق نمودن و نامه فرستادن معنی ندارد بر خصت که عنقریب
خود نامه و خود نامه بر خواهم شد الضیا جویای اخبار واقعی یعنی میرزا احسانی صاحب صوبه کک
راحت بوده بر مسند آسایش متمکن باشند آنچه در باب استفهام احوال دربار قلمی شده بود فیض ورود خورشید
مخفی نماند که یاران دربار را از نتایج آسودگی خبری در یار نیست درین میدان نحبت آزمائی کسی نمی توان یافت
که بچه گوی دولت چوگان قامت کورنش ایشان شد از شکر حرص برشته گرفتن جاگیر سوار است و مرغ
آرزو بدانه چینی الک دام گرفتار و صدف دیده ها تشنه لب گوهر احسان گشته بذوق داشتن فیل تن
بیدار الفیل میدهند و بشوق منصب لری منصب شدن و اکردن می نهند بمشابهت پالکی زنده بتابوت
چرا تر و تمرد یما نیست بمیل جل بر کاو چرا بنهند فرصت فراغت نصیب اعدا است از بیم غیر حاضر شدن
طعام را پا در رکاب کرده میخورند و لباس را استاخته می پوشند در آشوبگاه درس لذر بگذر از نصف روز
نهار بودن و بر سر پا استادن و با قماب سوختن و گرد و خاک خوردن و با آب عرق در آمدن منصب دار
بباجی تاج حیته هر بجرای طرف خاص و عام تلافی میکنند درین ایام تاریک قلم عرض نمود که
خالی الملکی از ناحق بیک بزور بهلی گرفته حکم شد که جاگیرش را تغیر کنند چون بیلبانان بر تال
کاو چراپیش در ستند حکیم بی سواد مرض واشت که نافهمیده بیک در عمالی نهایت دقت دارد
امر شد که بجای زبان قلمی در نقصان آباد بشعلداری سرافراز باشد کهاران فریادی شدند
که داروغه ما چون پالس پالکی نارا است افتاده دراز دست این کج ادا در جفایم فرمان شد که
تنش را چون دوش کهاران بضرب چوب کبود کنند و سیل عضد خان بهادر بنظر گذشت حکم شد
که بجنبه رخابیت مال تنبیهات کلی سلطان باشد بی دست و پا قلمی در وقت نظر کردن
روبروی فیل مستی واقع شد برای روسپیدی چون دندان بیرون آن بلای سیاه در آمد اما تقوا
بر آمد منت آن طایفه که گوشه نشسته اند و بدست آسودگی در بروی خاص و عام بسته چشم همت بفیل
گردون سیاه نمیکنند و بهل دو عالم را قابل کاه نمی شمرند بادشاه حقیقی یاران را از هند هوس اطلال
بشمار از قید برسش احوال رستگاری دهاد الضیا جانتن نوشته بودند که حسین سیرداری

زبانی دارد و به قانی برکار بمحض همت زد کی تصوف ادرا در تجلیات تعریف کردند چون ملا شاه را
که تصوف منهم ترازو است تولیف نکردند دیگر اشاره شده بود کی رساله دشمنی چند را بر رساله
در آورده تذکرة الاحیا نام کرده اگر ذاخورا اطوار ایشان لشبه وقوع پذیرفتی بایستی که نام آن رساله
تذکرة الاعدا باشد و قیقه با این جهت است که اینها قابل تعریف نیستند حق با شما است و از این جهت
که بهانه جوی سخن باعث تولیف اینها شد حق با فقیر ~ بنام این و آن کاری ندارم ٭ بذوق نازش
حرفی می نگارم **ایضا** امید که بر دوستان ترحم کرده مایل این شهر باشند حقا که سیل کدورت
مهجوران کم از دریای صفا نیست فراق زدگان را که چون سنگباران خار خار شوق در پوست دارند کارد
باستخوان رسیده و نهایت بیخبری دست داده زنهار که برهنمونی ملاحان بطریق کشتی دران دریا بار
لنگر خواهند انداخت که به عالم آب دیدن ترحمگاه بوجهی میسر است که ماهیان کباب اند تا با ستار
شکار مرغابی و غیره تفنگ را با بچه طلبیده از انجا بطی در بغل ساقی گریخته و درواج نغمه در آستین مطرب
پنهان شده سر خاب صراحی برده خانه شراب نزدیک تمی آید و تدرو دماغ بهزار روغن قاز بنشاط صهبا
نمیکند و تیتر راهم شوق صید افکنی در سر افتاده نمیخواهد که راه خود را با نهایت دل شکستگی درست کند
کم زینه که نزدیک شمااست بدست قاصد آهوتک بفرستند که حرف اصلح شود **رقعه منعم خان** مرکز
دایره آن باقی سلامت در آمد آمد شهر رمضان دل و جان مایل عبادت شده هوس بهوشی بفکر
افتاد که عبادت چیست از روح بافتوح مولوی معنوی مسترشد گشت که ~ دیدن دانا عبادت این بود
فتح ابواب سعادت این بود ٭ بعد انکشاف معنی عبادت در تجسس و انا افتاد ملهم بذات بابرکات
مجمع حسنات انجامع الکمالات شده دانکه با دل را داده طمانیت حاصل آمد چشم و گوش و دیگر
حواس بطلب دیدن و شنیدن صورت و صوت آن صاحب ظاهر و باطن نزول عقیدت منزل آمده
ازمن عاصی سوال حصول این مقصود سراپا بیهوده نموده هرچند با نها گفته شد که حالت من ذره بی مقدار
مقتضی این نیست که التماس تشریف آوردن آن قبله حقیقی بلا مهور کرده شود به باتفاق بزبان حال
گفتند که چرا بیت مولوی معنوی فراموش کردی ~ تو مگو مارا بدان شه بار نیست ٭ با کریمان کارها

ـه ایم ٭ شکفتم غنچه سان از دست این دل ~ که گشتم بر گل می خار بلبل ٭ ازین گل باد یار ب چشم بد دور ٭
که آید در نظر چون قبهٔ نور ٭ بهار انجا فکنده از سبزه بستر ٭ بران بستر شکوفه بالش بر ٭ بسر داری چو گل
سر ملیندی است ٭ به هر که در سیاه او سر بلندی است ٭ ازان ریحان بپای بید غلتید ٭ که سودا کم
شود در سایه بید ٭ چو بوی زلف جانان می تواند ٭ نسیم سنبلش دل بشگفاند ٭ نکویم خوش نظر تنها
شکفته ٭ که در هر برگ او کلها شکفته ٭ کند سیر چمن افتان و خیزان ٭ ازان بر خویش پیچد شوخ بجان ٭
رسید نخلش برلب جو فرصت آرام ٭ چو مخموری که لرزد بر سر جام ٭ چو سروش با بلندی یار گشته ٭ شکوه
دولت گلزار گشته ٭ سفیدارش ز لیس دارد رسائی ٭ ببالا چسته چون تیر هوائی ٭ لعبت دوستان
چنارش جلوه کرده ٭ لعب دست کار از پیش برده ٭ به هر برگش که از سبزی نشانست
حنای دست خوبان در حنا انگشت ٭ بگردون نقش ساقش خوش نشسته ٭ چو با آینه خاتمکار دسته ٭
برای بانی این بوستانش ٭ بود دست دعا بر آسمانش ٭ نگاه از تفرج گلزارش گلچین طراوت
و نطق از تکرار فواکهش کامیاب حلاوت **صفت فواکه** ~ بوصف میوه اشش
چون سر کنم حرف ٭ سخن در نکتهٔ شیرین شود صرف ٭ چاشنی انتاسش در از است مز کی
زبان بدعوی انانا سش کشوده دست کوته ابنه که از بهر آن برآز بهار تاریخ گوی ربوده ~
خورد آب نزاکت سیب این باغ ٭ گل رعنا ز رنگ و بوی او داغ ٭ بهش چون نافه از ان
پوشیده چشمش که رشد از قیض پوشش سیب سکین ٭ ز پرده آب و تاب او نمودار بود لعل
غلالی دانه نارش ببحر اخضر تاکش فراوان ٭ بجای دُر زمردهای رخشان ٭ ز شیر متی
توتش گر زند دم ٭ بهم پیچید زبان خامه هردم ٭ درخت کیلم سبز است جاوید ٭ هزاران سایه
پرورد ش چو خورشید ٭ بود بخشی اش با چرخ دوار ٭ که دایم ماه نو می آورد بار ٭ **صفت نهر**
طبعی که بوصف وسعت نهرش پردازد یا ب با ریک حرف و جلا نسازد هر که بذکر آتش عنوت انسان
گشته از تنگی فراتست شسته خرامش با وجود دستان نزدی بی شور دشین و ساحل
دریای چون از ملاقاتش مجمع البحرین **وجه تسمیه باغ و نهر** تاریخ ازان بخطاب حیات بخش نام او را

که آب زندگی را درد کزار است و نهر زبان موسوم به نهر بهشت است که آبیار باغ جنت سرشت است

بیت چو اینجا فیض را دایم ظهور است ٭ دعای بادشاه دین ضرور است ٭ جهان تا باشد از شاه جهان باد

سپاهش تا ابد کشورستان باد ٭ رباعی این نسخه که در طرز سخن نادره شد ٭ مستحسن طبع نکته سنجان و شاعر

شد ٭ چون گشت ز نظم و نثر ماهر بیکار ٭ موسوم بکارنامه ماهر شد ٭ تاریخ انجام کارنامه ماهر سخن چون

بدانش بود رهنما ٭ نهد پی سخن بر سر عرش پا ٭ چو سرو سخن بر فلک سر کشید ٭ فلک بر سرش تاج گوهر

کشید ٭ ز ماهر بهار سخن تازه شد ٭ گلستان معنی پر آوازه شد ٭ گلی در گلستان ماهر شگفت ٭

که از غصه از رنگ در خاک خفت ٭ هر آنکس که این کارنامه بدید ٭ خط نسخ بر کارهای کشید ٭ بیت

عجب طبع جعفر شتافت ٭ ز هر مصرعش سال تاریخ ٭ ز الطاف خلاق به تسهیل شد این

کارنامه ز ماهر عیان ٭ الصفت ستایش مرکز محیط دولت و قرارگاه سلطنت یعنی دار الخلافه

شاهجهان آباد سعادت بنیاد حرست عن طوارق الفساد و عمارات عالیه و ابنیه رفیعه منازل

دلنشینهای غریب و باغات و بساتین دلپسند نظر فریب و رود جون و نهر کوثر اثر

اکنون که انجمن افروز خرگاه اطلس فیروزه گون در ربیع نشین سپهر بوقلمون بدار الشرف حمل آمده از روی مهر

نظر لطف در کار جمیع ذرات کاینات و سایر جزئیات گیتی کرده آب و رنگی تازه بر روی کار عالم

آب و خاک آورده و شمول فیض روح القدس بطرازی رداء روح در تن پژمردگان صحرا و چمن و عمارت

زدگان دی و بهمن دمیده سرتاسر عرصه جهان را به پیرایه انوار و ازهار تزئین داده وقت آنست

که در زمین سخن بدستیاری تخیل پیرای طبع نهال معنی نشانم و از فیض ترشح سحاب فکر حدیقه

عبارت را سرسبز سازم الکاه گلهای مضامین را که در زمین سخن رسته بیمن هواداری نسیم فیض

آب و رنگ معنی پذیرفته باشد بهر بشارش شهر فیض بهر همایون بنیاد دار الخلافه شاه جهان آباد

که در سال هزار و پنجاه و چهار هجری بفرمان خداوند رفته کار ظل انور حضرت آفریدگار زینت اعظم روی زمین

ثانی صاحب قران سعادت قرین کارفرمای کارخانه دین طرازی ابو المظفر شهاب الدین

محمد شاهجهان بادشاه غازی بکنار رود جون در شگفته زمین دلنشین صورت آبادی پذیرفته

پذیرفته بدست اندیشه پیره بهار رقم گلدسته بندم و آن گلدسته را که دلفریب بوستان معانی است

بجهت انبساط طبع رنگ افروزان بهار فطرت بصد رنگ جلوه دهم چه خطه ارم تزئین شاهجهان آباد

که فضای پاکش از غایت صفا و لطافت مانند ضمیر حق کیشان هیچ وجه روی غبار غم ندیده

و سواد مینو طرازش از کمال تقدس و پاکیزگی چون باطن قدسی نفسان معنی کدورت نفهمیده

زمین سبز بخشش از روی تنزه و صفا نمودار بهشت برین است ملک نژاد قدس سرشت و دو نهر بلکه

رحمت اصل فردوس برین بر روی زمین است یک طرفش نهر کوثر اثر سلسبیل نژاد بجوشنای

موج و تازه ادای رفتار روکش یاسمین گشته و جانب دیگرش رود جون بکمال ظهور لطافت

و سلاست صورت جریان پذیرفته نسیم آمودش برنگ طیب خلد پیرایه روح روحانیان و شمیم

عنبر بیزش چون نکهت طره جانان دلاویز و مشک افشان از فیض هوای رحمت زمینش همیشه

مانند حدیقه سپهر نگارین است و از ترشح سحاب رحمت سواد جنت آسایش مدام بهارین

علی الخصوص در موسمی که ابر برسکالی جلوه نما گردیده سطح هوا چون کاغذ ابری رنگین می سازد

و هوا از ابر لباس بارانی پوشیده هر سر آب از حباب کلاه بارانی می نهد از رشتهای باران

جاده کشان مضبطه شوق را رشتهای جان پدید می آید و از رگهای ابر رگهای هوا آشکار گشته

مانند تار طنبور نغمه تر کرده غم از دلها می کشاید روی زمین از اقسام گل چون بال طاوس رنگین

می شود و ساحت سپهر از قطعهای ابر بسان سینه باز نوا بلند میگردد از فیض وقت بر اوراق زمین بینش

را سبزه سواد آب فرو میگیرد بدانگونه که خط غبار را نیز نگار نویسند و هوایش را ترشح گونه باران

آرایش میدهد بدان صفت که کاغذ ابری را افشان غبار کنند بیت این بقعه که جنت برین است

یارب ز چه دست بر زمین است ٭ گر روح هوا در آن مناظر ٭ روح القدس آمده مجاور ٭ چون

گل ورد دی هوا شکفته ٭ بیدار نسیم دیده خفته ٭ از سنبل تر بگرده ها موج ٭ زنجیر بپای بید مجنون

تا شانه باد صبح گاهی ٭ در دی بمشیت الهی ٭ گلگونه غازه کش بچهره گل ٭ گر شانه زند بجعد سنبل ٭

تا درین سرزمین دلنشین این قریه بهشت بریه صورت آبادی پذیرفته بفرح تفرحش

ازدل اهل عالم آرزوی گلگشت ارم و سیر بهشت محو گشته و تماشای این سرابستان فردوس نشان لغزبات
آن پادشاه عالی‌شان نهایت زیب و زینت اساس یافته تمنای مشاهده نزهت و فضای شگفته
روی سپهر مجره نشانش ساکنان ملأ اعلی از تماشای بهشت و چشمه کوثر دست بسته و چگونه
چنین نباشد که پیرایش این بهشتی مقام قدسی فضا و سرمایه آرایش این صفاکده جان فزا بنای قلعه
منیع الشان رفیع المکان است مشتمل بر چندین عمارت دلفریب خسروانی که همه آن در عالم پسندیدگی و دلنشینی
از روضه رضوان و غرفه قصور حدایق حور نشان میدهد و از تقدس و نزهت و برودت و فرح سبزه
مرغزار جنات عدن را بیاد می‌آرد توشیح الله ازان بنیاد رفیع العماد که در جنب رفعت مکان و متانت
شانش حصار پرنگار فلک چنبر رنگ آمیزی خجلت نقشی دیگر بر روی کار نشانده و متانت
اساس والایش چه بانگ متصور اندیشه سخنور نکته پرور در آئینه هزار درجه برتری دارد محیط چار دیوارش
بدانگونه پرکار احاطه در مرکز خاک در آورده که فلک از حیرت شانش انگشت هلال بدندان انجم
گرفته و از اوج تا حضیض و کنگره تا خاکریز از سنگ سرخ تراشیده با مینی اساس یافته که گنبد
ذرح چنبری از غیرت استحکامش روزی هزار بار رنگ باخته تعالی الله این چه بنا در رفیع مقدار است
که در برابر متانت اساسش قلعه بیدر سپهر با آن همه رفعت و شان سبکسر بنظر در می‌آید و کنگرهای
والایش برسته دندانهای سین آسمان بوسه خنده نماید شاه برجش از رفعت پایه و فروغ آتشین
رنگ سنگ چون تیر شهاب بر روی آسمان دویده و اوج دیوارش از غایت ارتفاع درجه گردون زر
دقیقه شمرده همانا کوهیست از یاقوت سر باوج گردون کشیده یا البرزیست بحسن خود خارای سرخ در پوشیده
نقاران سحرکار در وصالی و چسپانی الواح بدانگونه بوقت بکار برده اند که فکرت و الا افروزان با ادراک
ماهیت و کیفیت وصالی آن قطعا دست نمی‌یابد و خارا شگافان فرهاد پیشه بلطافت اندیشه آن
سنگ خاره را بدانگونه املس و شفاف ساخته‌اند که از پای تا سر هیچ جا پای نظر بند نمی‌شود

درآئینه سنگ خارا تراشش * چه خورشید حسن هنر کرده فاش * ز بنیاد تا کنگر از خاره سنگ
تراشیده گوئی زیکپاره سنگ * متانت سرشت و صفا گستر است * هم آئینه هم سد اسکندر است

بود بنیان بنا زفلک است * شرار سنگ با رنگ گلگون تمام * در پای آن قلعه عظیم الشان
که مانند بانی خود بر روی زمین ثانی ندارد دریای جون مانند عروسان هند لعبه حسن ادا برفتار آمده
و در حریمش یکدر راه خوبان دامی برای صید دلها پهن کرده زلال روح افزایش مانند عین الحیات
خضر بجان نوازی داستان است و آب صفوت مآبش چون رحمت الهی سازکار مزاج جهان
بهنگام تحرک امواج گوئی از نیک بحر هزاران مصرع مجید و در موج آورده و حبابش که مصرع موج را نقطه انتخاب
مرتبه با ارباب سخن نشان داده

چه رود آئینه سبزان گلشن * که گردد تازه رو دلهای روشن * صفای او بدلها میکند کار * چو رود نغمه و چون بحر اشعار * ز فیض آبحیوان خنده بر دم
ازان لبهای او دلها فراهم * دلم از گفتگویش گشته شاداب * ز حرفش تا دل میخورد آب

ازانجا که چهره شاهد ثنای این ارستان دلفریب بی غازه توصیف نگارستان دولت
و جهان افروزی یعنی دولتخانه والا رخساره دلبری نمیفروزد کلک جادو طراز بیوا تحریر شمه از حسن
آبادی این شهر چون بیان را آب و تابی دیگری بخشد زهی بارگاه گیتی پناه که از کمال شکوه
عظمت سپهر برین بچو حیران تفوق نمی تواند جست و سپهر بلند مرتبه از بهر اکتساب علو
منزلت بهم نشینی آستان کیوان پاسبانش دستگاه تفاخر خود بلندی سازد از سرافرازی
دیوارش تماشائیان چون صورت دیوار محو حیرت گشته و از فراخ پیشانی درش مطلع
مانند حلقه در بجود فرو رفته از در قلعه که فتح الابواب دولت جاوید است تا باب فیض خاص و عام
رسته بازار سقف مانند رسته خیابان عمده از کشیده و بر چهار طرفش چوکهای توامین بهجت
فضا مانند دل دوست کریمان فراخ میدان و کشاده ایوان چهل ستون خاص و عام دولتکش
از رفعت پایه با سمت بلند و بخت ارجمند دوش بدوش نوا اسمانست اساس رفیعش
بچون پای دانا و فکر خردمند با متانت هم آغوش چهره کواکب والایش به برکت طلوع انوار
ظل الهی در برابر مطلع خورشید انور چهره کشاده و بتلون نقش و نگار و تزیین سقف و جدارش چون
نگارش خدا آفرین عرض حسن و نیکوی داده و بر صفحات آن ایوان فردوس نشان

مجری از سیم ناب بقد آدم متوسط کشیده زینتی که گوئی از فروغ لمعان در دیوار آینه کرداران منبع انور و صفا
خطهای شعاعی روکش پرتو کواکب درشک قمرهای اشعه انوار مهر انور کردیده زهی بارگاه
همایون جناب که کل میخ زر زیبش آفتاب شده بر درش جبهه سا اختران کلیدش بود ابروی
مهوشان دیگر عمارات خاطر پسند و منازل فردوس مانند حرم سرای دولت و اقبال که از کمال
نزهت ساحت مسکن صفا و صفوت و موطن روح و راحت جاودانست و بنا بر کثرت جریان انهار
و اشتمال تالاب و ابگیرها فور گلزار نسخه روضه رضوان عکس فروغ رنگ آمیزی هر ایوان خیابانش
رنگ بر روی سقف مینو رنگ آورده و باعتبار دلکشای خوشنمای و رفعت پایه هر یک پای تفوق
بر کرسی فلک نهاده بی تکلف بر آنگونه صفا کده کشاده فضا بسطح مربع درست کیتی بکمر صورت
پذیر وقوع کردیده به دروغ حقیقی هر مرتبه عمارتش تبری دلکشا جاری کشته در پیش هر ایوانات
حوضی چون چشمه کوثر زینت ترتیب پذیرفته و بر حواشی فضاهای مربع آن عمارات بهشت نشان
دلنشین صفهای نو آئین مانند خانهای چشم دیوار به دیوار و در برابر هم زینت اساس یافته
و سقف و جدار هر یک بزینت سرای نقش و نگار و دلکشی آب و هوا قصور جنت را شرمنده
آب و رنگ خود ساخته علی الخصوص عمارات ارم تزئین خوابگاه مقدس منظر از رنگینی کمال الکتابت
نظر فیض اثر خداوند جهان بمثابه دلفریب و نوآئین است که بالاتر از آن در تحت تصرف خرد والا
در نیاید ذکر شمه از توصیف آن بیمانگی بیان و بنان دست بهم تو بو شمسهای نورانیش مانند
شمسه زرین بجو شمسهای سر لوح مرقع لیل و نهار آمده و ترنجهای اطراف آن برنگ ترنج سیمین ماه
پیرایه بخش صفحه روزگار از نقش نگارین گلهای ایوان چون چرخ متوازن بصد رنگ چهره برافروخته
دار طراوت رنگ آمیزی ریاحین رشک فرمای دیبای منقش سپهر اخضر گشته ه چو طرح حرم
طرح او دلپسند بنایش چو معنی نظم بلند از و شان جنت بود در قصور ز رشک بر ارم شد حلقه
گیسوی حور فلک گشته حیران بتعمیر او فرشته شده مرغ تصویر او از ان بوستان دارد او
سرشت بدنیا توان کرد سیر بهشت عجب نیست در آن قصر نورپار دو زیبا منظر آینه نگار بکمال

بکمال حسن و صفا بامی پیرا افروخته که اهل نظر حیران تفرج و محو تماشای هر یک آن گشته مانند مثال
آینه نظر بدید حیرت میکردند و هر دو بحسن نمایش و نزهت آب و تاب بنجوی دلنشین آمده که نظارگیان
صنع الهی حیران جلوه آن گشته آینه دل رونما میدهند از فروغ انوار سقف و دیوارشان که سراسر همه
آینه نگار است انواع جمال فیض حسن ظهور گرفته تو گوئی از ان مهر شبستان انوار الهی هر طرف ازان
آفتاب نورانی چهره افروز گشته بی مبالغه بر لوح آینه این دو نما نخانه فیض از فرط صفا چون ضمیر جواهر بستان
ذات حقیقت نما است داوری پرتو حسن صاحب خود دیده بینای نور طور سینا ه
نقش الله زان بهشت فیض جوش کز بهارش آینه شد گلفروش چشم آینه هر سو موج
زن چشمه گنج کالا گشته جمع خانه چشم است کز فیض و صفا نور در هر گوشه اش کرده جا
پایه بنیاد او همسنگ طور سایه دیوار او همچشم نور در صحن آن عمارت نزهت نصیب نگارین
چمنی دلفریب در کمال سبزی و خرمی واقع شده که بنا بر صفای نظر با نیم مقیم آن در عالم امکان
کمتر سمت وقوع پذیرفته چمنهایش مانند گلزار خدا آفرین از غایت طراوت فردوسی وادی
نشناسد و هر قطره گلزارش برنگ گلشن بهشت از تر کتازی نیراسه نقش شبنم بر عذار
تا بناک شاهد گلشن بکردار مروارید کرد روی عارض حورو شان دلپسند و نظر فریب گیسوی
خم اندر خم سنبلش چون کلالهٔ کاکل دلاویز سلسله مویان غارتگر صبر و شکیب نفحات گلهای
شاداب اش چهار دیوار حریم مطهر را لبریز عطر ساخته و هوای خنده سرشار شیرین دهنیان ازهر
غلغل در چار چمن روزگار انداخته خیابانش چون تیر مجره بکمال خوبی تا منتهای باغ کشیده
و در شش سنگینش از چینی کاری سنگ الوان چون نقش ارژنگ بتغیر و زمعی گل نقشبندیده ه
گلشنی بر درده فیض ابد تازه روئی راکل روی سپید خرمن مه خوشه چین او بود تخم پروین در
او بود خاک پاکش بی غبار کینه است از صفا هر ذره اش آینه است ه در حاق وسط
آن روضه ارم نشان آبگیری عظیم القدر چون چشمه خضر بنور فیض چهره افروخته و نوائین حوضی
مانند منبع سرشار رحمت الهی سرمایه لطافت و طراوت اندوخته جوش لبان سرچ آبات

و قرین ازان گذشته که شمار ادنی پایه جهای آن بیاوری تقریر و تحریر بپایان براید لاجرم جواد خامه
تیز تک را ازان وادی باز داشته در وصف حدیقه ارم مثال و قصر دلاویز کرم مکان می سازد بیا مترد
بهشتی مکانی که با آب و رنگ نقش و نگار و جر بیان این بهار زیور صفحه روزگار است فردوس آئین
بوستانی که بشگفتگی انوار و از هار و نزهت خیابان و دلکشای چمن و رسته اشجار مسرت بخش دلهای
فیض شعار هر طرفش ایوانهای عالی بنا رفیع فضا از سنگ مرمر زینت اساس یافته
و در پیش هر عمارت دلنشین حوضی در کمال پاکیزگی و صفا صحت ترتیب پذیرفته همانا باعتبار نزهت
ساحت خیابان و چمن و وقوع رستهای سرو بر کنار نهر کوثر آثار نمودار جنات تجری من تحتها
الانهار آشکار است و بحسب طراوت و استفاضه روح و راحت نشمه ای از نزهت وطن بر
روی زمین نمونه فردوس فیض شعار خاصه آن نشیمن قبله رو که با آب و رنگ و صفا قطعه بهشت
برین بر روی زمین است و تفریح آب و هوای نزهت افزایش چون لب بتان خاطر فریب و دلنشین
صفا روی کارش کاه نظاره گوهر نظر به چراغ منش را با آب و تاب جاوید افروخته و آئینه
پشت باش آتش از رشک بر آئینه مهر انور و شعله غیرت در مجمر فلک اخضر انداخته ازبسکه آن قصر
ارم زیب بصفای ظاهر و باطن چون آئینه ضمیران روشن دل لحفظ صور انوار بر داخته نظر تاب شعاعش
نیرانداورد وازبسکه آن مطرح حسن و جمال فیض نظر خدیو هفت کشور نسبت بجمیع مناظر پیشتر یافته
ظهور به زر نور و صفا یش حسن شاهد فیض رونمای خوبی خود گرفته از عکس سبزه و گل بنداری
استادان نگار پرداز بوستان خیالی ترتیب داده روی انرا رو پوش ساخته اند فی التقشبند قضا
باختراع خامهٔ قدرت بوستانی تازه بر سطح آب بجلوه در آورده عالمی را در حیرت انداخته ه
بدیوارش آرد سعادت نوید همانا کج اوست بخت سفید زکچ تا سفید است سرمایه اش
زمین رو سفید است از سایه اش بدیوار او می توان دید رو کند کار آئینه دیوار او که دیده که آئینه
از گل کند مگر باشش آئینهٔ دل کند و خارج ایوان متصل صیره تره نگارین حوضی از سنگ
یک لخت چون سیمین لوح سینه خورشید نور افزای نظر حسن پرستان آفاق گشته دار نیس

و از بس صافی و شفافی و تموج آب لطافت تاب یکبو رشحه چشمه آفتاب جلوه ظهور گرفته و از آب
تمام جویبار فیض آثار که از فرط عذوبت و گوارائی رو کش جوی شیر ریاض رضوانست و در سایر
عمارات دولتخانه و حمام و غسلخانه روان از وسط این قصر بی نظیر نیز در جریان آمده هم بعمارات مذکوره
میرود و هم بسوی دست راست از حوض مختصر مطبوع فوران نموده دران نوع عین الشمس بصورت آبشار بر زد
ابشار که فلک چنان نورد و دیده دوربین ماه و مهر نظیر آن بر روی زمین ندیده تو گوئی از فور
لطافت و کمال پاکیزگی از پرده چشم حور العین صفا پذیرفته عین الحیات پیوسته سرمایه
نافه از فیوضات سرشارش می اندوزد و چشمه نور پرور مهر انور از پرتو فروغ چهره اش شمع بر فلک
می افروزد همانا این ایوان والا بنیان از جلوه این حوض و آبشار از روضه رضوان نشان میدهد و از دو طرف
سبزه و گلهای الوان حدیقه فیض پیرا که در فضای طرب افزایش این نمونه و چشمه مهر واقع است
باکلش خلد دم از برابری میزند ه میکنم چون وصف این گلشن رقم میدمد نو نرگس
بدست من قلم گل شگفته در زمینش بی کران لاله می آید زروشیدن میان آورد
در روی گل خورشید بار تخم گل مانند خال روی یار داده آب اونشان موج نور گشته خاک او
عبیر جیب حور از نسیم او گل دماغ گل تر است شبنمش گوئی بهار عنبر است زهی گلزار
جاوید بهار که از وفور نشو و نما و افاضه روح و رحمت نمونه حدایق جنان بل از فرط نزهت
و فیض بخشی آب و هوا دلنشین و مطبوع تر از روضه رضوان است خیابانش بفیض آب و رنگ
چمنها رو کش کارگاه سپهر برین گشته و سراسر چمنهایش بچهره افروزی گلهای الوان بارونق
چرخ مینا کار شکسته خاکش چون سوده مشک بیداغ روحانیان پیرایه روح داده و زمین بیک گشت
مانند کوی عنبر بطیب فیض آماده نسیمش با شمیم فردوس برین همدم و دمساز و شمیم عطر
انگیزش با فیض سحر همراز شاخهای نهالانش از وفور گل چون گلدسته بهم پیوسته و گیسوی
شکن در شکن سنبلش قیمت طره عنبرین حوران بهشت درهم شکسته از وفور سبزه و بنفشه
همنارا گوئی در نخلها سبز و دیبای منقش گرفته اند و از جوش الله و ریاحین پنداری در صحن باغ

مشطاق نه رواق لاجوردی کشیده بترصیع سلک انتظام جواهر بروزش که مانند خط سبز لعل بتان
دلفریب در رونق افزا است گوئی لحضر استشهاد حسن سرشار آن آیه صنع ایزدی بقلم قدرت مرقوم گردیده
همانا این عرش مینای بادشاه جهان و کرسی زرنگار سلیمان زمان که با عتبار زر و از روشنی جواهر بر سپهر
گیتی فروزی و خاتم چرخ مینا کار را نگین فیروزه فیروزیست از صنایع عمده صانع مصنوع رنگ است نه ساخته
و پرداخته مخلوق و کار و کردار مصنوع ما اعظم اسد این چه همایون اورنگ است گرامی مقدار که بزاران قطعه لعل
درخشان بنهاد بدخشان نژاد که در آب و رنگ نظر شان چون جوهر فرد ممتنع الوجود است بجای خویش
رسیده و چندین یکتا گوهر والا قدر که مانند شش ورشش جهت گیتی مفقود بل معدوم است در پایه اش
جا گزیده وصف سنگ و رنگ جواهرش از تنگی دستگاه لفظ و معنی چگونه در ظرف تقریر و حوصله تحریر
گنجد و ثنای لآلی آبدارش که از فرط گرانمایگی قدر و مقدارش بفراریقت در نیند و میزان قیاس
داندیشه چه سان سنجد که آنچه سرمایه داد کان بصد خون دل در سالها جمع نموده و صاحب خزانه بحر و کان
پرورکاران نه روسیم آورده حرف یک پایه آن قره العین بنیان دعا گشته و بهر سحاب فراخ حوصله
بدریا داده و یکر بدو دست صدف بصد آرزو در پرداشته بطرح نقش و نگار آن چشم و چراغ دریا و کان بعالم
رفته و برفراز سطح اعلای آن دو طاووس مینا کار بدنهای مرصع از زمرد و بروی یکدیگر با همی مهیت دفوج
پذیرفته کسلما بر نوش نفرجیان از ملاحظه تراکت پیکر نگارین هر یک آن گرفتار پنجه جنون و حیرت گشته
همانا از آئین طاوسان بهشتند که با صد کوکبه منیع و دلال خطر سبز بر بر خویش کشیده و با مراد گونه گونه نشو و نما
یکسر زرین طارچرخ آن فرخنده سریر جا گزیده از رشک حسن صورت شان مرغ زرین بال آسمان را
از خط شعاعی مو بر تن خاسته داز تماشای منظر نیک و ادای نمود رقص مستانه شان
فلک بهراز هلال انگشت ابهام بر دندان تحیر ساخته بنازم بقدرت صنعت زرگران جادو اثر
و مینا کاران هنرور که در ساخت آن دو طایر بدیع منظر از کار مینا و حسن صناعت آنگونه آب و رنگ
برروی کار آورده اند که در نظر اهل بینش لطایف و معانی از پیکر هر یک آن آشکار است و در صنعت آن
نادر سنج در حسن نمودن طاوسان زرین بال و در ملعت پیشه و صنعت اندیشه را منتهی کمال

بسهی کار فرموده اند که مانند ترکیب ساخته و پرداخته بر قدرت که نقش نگارش بجای خود باشد صنایع و رسمی
آن طرز و اندام شبیه آن دو جانور پدیدار است و از لعل رخشان در منقار زرین هر یک تو گوئی کوهر نه صدف
مینا کار را از منقار مرغ زرین به صبح جلوه ظهور گرفته یا مهره نور از دهن طاوسان آتشین برانگیزد قفس
برق انگیزد شعله ریز گشته ❁ در و حرف بی منت بحر و کان ❁ زر و مهر و فیروزه آسمان ❁ جگر گوشه کان
و دریا در و ❁ گزین گوهری تا ثریا در و ❁ و بر فراز آن شامیانه زرنگار مطرز با نواع نقش و نگار و مسلسل
مروارید گرانمایه بر کشیده نه قلم جادو رقم در وصف رنگینی بوم و شکیلی گلهایش چه پایه معنی در لباس
تحریر جلوه دهد که تماشای صورت هر گل پیرایش هوش اهل معنی می رباید و مشاهده دستبرد پردار
نازک نساج که مانند قوه مصوره هزار گونه نقش دلکش بر بومش نمایان ساخته ابواب حیرت بروی
نظارگیان صنع الهی می گشاید و بر اطراف آن بوتهای نو آئین و گلهای نگارین از تار زر بروش سلطانی
مروارید دوخته اند که گوئی اطلس پرکار سپهر بگلهای انجم چهره افروز گشته یا سپهر جمع از حسرت آب و رنگ
جواهر و لطافت پرند نگارینش هزاران شعله سوزنده در کانون سینه افروخته بالجمله در ساعتی که سعد
اکبر کسب انواع سعادت از آن میکرد و صاحبقران سعادت قرین فروغ افزای گوهر عزت و تمکین بفر عنایات
ایزدی و شوکت جمشیدی مانند نیر اعظم بر زرین اورنگ سپهر جلوس عز و جلال و طلوع دولت و اقبال
فرموده از پرتو قدوم انور آن سریر عدیم المثال را با رنگش جا برین طارم چرخ اخضر ساخته اند گوهرین
اورنگ منور بل آسمان پر اختر را که مانند عقد پروین بدرر غرر ثمین آذین و چون همایون سریر سپهر اختر
بوم نور آگین بود از برکت نزول اشرف و میامن انوار نظر انور زیور صفا و فروغ ضیای تازه بخشیده
بچشم دانش بین گردانید نه انجم و الا بل بیان آن منظور نظر عنایات ایزد تعالی را استکمال کارسازان
چین یافته چون بهشت برین از نور حضور چهره برافروخت و روزگار نظاره سازان از فیض بهار آن
محفل رنگین دامن دامن گل مراد چیده ذخیره آب و رنگ نشاط و دیده اندوخت بنا میزد رنگین مجلسی که
پا انداز گوهر نگارش بجز نظر بلطافت کشان لعل نور و زرمی شد و نو آئین انجمنی که آرایش فرشش
زیبائیش پیرایه سواد زیب و زینت باغ و چمن بکمال رشک مخیل سایر سیارگان گردیدی شد و در ربیع بهجت و خوبی

آب و رنگ دولت آب و تاب جاوید از نیک اراده بزبارش رسیده و نور در مسرت افزود از پرتو
استفاضه آن انجمن والا جهان جهان نکهت فیض ذخیره اندوخته تو گوئی نهال که از طلب و صد رنگ
برگ و نوا گلستان عالم از سیوب صیلی فردوس نصیب گشته و صفحه روی زمین بفیض صنعت صانع بی عیب
دولت بزیور بهجت ظهور آثار آرایش پذیرفته منتهی مقصود خلایق و گلشن جهان چگونه بخت و اقبال
و از آنجا مرام جهانیان چیادر بوستان آرزو شکفته که شادمانی تازه و خرمی بی اندازه در صحن جهان
از فیض گهرریزی شاه عالم پناه رو نموده و بهار جمعیت در صد لیوه دهر بمیامن انجمن آرای خسرو گردون بارگاه
بگشاده روی نو صبح جلوه ظهور داده بسنه گزین طارم چهارم که حسن جهان افروزش پیرایه ساحت
ربع مسکون است نور نظر خویش زرش آن محفل والا ساخته و بعد از بهر که فروغ چهره اش سرمایه دارا
انجمن سپهر است جلوه جمال خویش بالمدار آن مجلس نموده اگر بالفرض سامان طرازان قوای نامیه
نسخه طراحی بهار از روی آن برداشته طرح چمن انگیزی در رنگ و بوی در زیب و زینت افزاد در گلزار ربیع
و نوروز ریختندی هر آئینه تار در قیام ترکتاز خزان در دست اندازد کان بر آن دست بینا و بر تو
افسردگی دی و بهمن اصلا بر ریاحینش نتافتی مجلاوان نگارین بهجت نزهت آئین از دو غور خرمی و نشاط و
ذرط نقش نگار عیش و انبساط نهی و لکشای و خوش اوائی پذیرفته بود که از روی مبالغه می توان گفت
که انجمن نور آگین سپهر برین گرده نقش آن می سزد و حنت و جدار آن آبروی گلزار فردوس معلی از زرنه
خطا و دیبای چین نجومی زینت گرفته بود که بی اغراق سخن پردازی مشطاق بلند رواق دیوان خاص
بوم پر از نقش و نگار آن ❁ زرقص عذاران سیمین عذار ❁ بهر سوی گرداب حسن آشکار ❁ تو گوئی که از زن
بصد گونه ذوق ❁ بهم گرد خود گشته از روی شوق ❁ دم رقص موج گل و لاله اند ❁ تو گوئی که هم ماه و هم هاله اند ❁
در این سه روز فراغ آموز که وقت خرمی و هنگام گرمی نشاط و ایام بسط انبساط در آمده بود از پیشگاه
عنایت خدیو گیتی نوازده هزار خلعت بیار یافتهای محفل معلی رحمت گشت و هر روز از صبح تا شام
بگشاده جبینی سحرگاه عید و از شام تا بام بار و سعیدی بر مشرق مهر خنده روی گل آفتاب فرخنده
بکمال شادمانی می گذشت سایر سرداران و ارباب مناصب بقدر پایه و ترتیب مراتب با نواع

با نواع عنایات و اصناف اعطاف و اقسام انعام از خلعت و خنجر و شمشیر و اسب و فیل اختصاص یافته
و سرتا سر نیازمندان عالم با نواع داد و دهش و گونا گون احسان و احداث قرار وظایف و افزایش
مراتب رواتب بی نیاز گشته اصحاب طرب و نشاط از فرط بذل وجود آن حضرت داد مراد و لها داده
کام خاطر بر گرفتند و همگنان از خواص و عوام از عطای بی اندازه آن مبدا فیض جود و احسان کامیاب
حصول مقاصد گشته دست دعا باز دیاد دولت ابد بنیاد و بی پایان برافراختند ❁ خدایا تا جهان
را آب و رنگست ❁ فلک را دور و گیتی را درنگست ❁ جهان را خاص این صاحبقران کن ❁ فلک را یار این
گیتی ستان کن ❁ ممتع دارش از بخت و جوانی ❁ ز هر خیرش فزون ده زندگانی ❁ فراخی باد ز
اقبالش جهان را ❁ ز عزش سربلندی آسمان را ❁ جمالش باد دایم عالم افروز ❁ شبش معراج
باد و روز نوروز ❁ ستایش آبادانی شهر سپهر آثار مرجع کاینات همایون بنیاد مستقر الخلافه
اکبرآباد و قلعه رفیع العماد آن که بحسب قدر هزار بار از محوطه حصار بلند سپهر بلند برتری دارد و منزل
سعادت محمل بادشاهی در وی بود چون الا ای عندلیب نکته سنج نازک بیان و ای سرو سرفراز
جویبار چمن بیان دهنان هزاران سجده شکر بدرگاه رنگ افروز بهار لفظ و معنی بجا آر که ذکر بدایع
و صنایع شهر نشاط بنیاد اکبرآباد که بهین نقش خامه قدرت بر صفحه روزگار است بتلفیق ترزبانی و
نیکو بیانیت زینت طراز جریده ایام گشته و شرح کمی جمله غرایب و عجایب آن زیبا سواد که بروی زمین
نسخه صنع حضرت آفریدگار است لبس و حریر فصاحت پرور جان نوازت ... سیاهه و روزنامه لیل و نهار
رسم زینت پذیرفته تو حش الله ازان سواد اعظم قبول و اقبال که خطه مقدسش از پرتو فیض ازل آرایش
محیط افلاک است و تعالی الله ازان محیط انوار فیوضات عز و جلال که فضای نور آگینش چون بینی
صبح دوم بگیتی افروزی همیراه عالم آب و خاک سواد جنت آسایش که بجا گزینی طراوت بهین مصداق
بهشت برینست آفاق را زینت جاوید داده تقدس و تنزه بوم همایونش که با آب و رنگ
لطافت زیور صفحه روی زمین است ابواب عیش بر دلها گشاده زمین نیک بختش از علو صفا
راه چون صفحه روی خلیل آیه سبح حسن و فضای سعادت و فضای همه دلکش مانند گلستان قدس بسیط

فیض نامتناهی فضلش از نشاه نشاط سرشار چون فصل شباب پیرایه بهار زندگانی و بر
موسمش برنگ موسم ربیع از فیض طراوت و صفا سرمایه عشرت و کامرانی از رشک افشانی نسیمش
خاک عنبر آمیز گشته و ببرکت اعتدال آب و هوایش مزاج زمانه استقامت جاوید یافته بی شایبه
تکلف این ارض مقدس از غایت صفا و لطافت رد کش رواق مقرنس بل رشک اقالیم
سبعه افلاک است و گل زمین فیض ترتیبش از غایت دلکشائی و فرح افزائی آبروی عالم آب و خاک
همانا از مبدا فیاض پرتو قبول بوجه اتم بر ساحت آن گلشن فیض پرور از ازل و ابد تافته و از بهشتی مقام
روح افزا از فرط نزهت و فیض بخشی آب و هوا زیاده از اندازه مقدار فیض قبول ایزد جل و علا دریافته
تو گوئی انجمن آرای آفرینش کائنات در چمن گل زمین آن مظهر قدرت ربانی جمیع لطایف [illegible]
گیتی تعبیه نموده و سایر خصایص و نزهت و خضرت ریاحین در هر کوی و برزن آن حسن آباد بی همال
بودیعت نهاده قطعه اگر آباد است یارب یا گلستان ارم یا نگارستان چین یا روضه
باغ جنان باد را از نکهت آن مشک اذفر در کنار خاک را از طینت آن آب کوثر در دامان
نیست جز سنبل در آن کشور کسی آشفته حال نیست غیر نرگس در آن آب و هوا کس ناتوان آب رود
چون او از غایت جان پروری چشمه حیوان فرستد آفرینش بر روان زهی مظهر اتم جلوه صفات
کامله الهی و مصدر اکمل کمالات نامتناهی که از رکن کثرت کوی و برزن و دکان و وسعت و عظمت با
قسمت آباد گیتی برابر است و بدلکشائی فضا و پاکیزگی آب و هوا و وفور جمعیت و جامعیت
و نزهت و زینت منازل و قصور بمراتب اشرف و انزه و بهتر است بی مبالغه سخن سازی [illegible]
بالا بهری این دولت آباد بی پایان نتواند چه در چپ و قور معموری و کثرت کوی و برزن آن
مطرح فیض معموره ربع مسکون را هیچ نتوان سنجید چه هر چه مدینه را در کار و مصر را از وجود آن ناچار است
همه بوجه اکمل و اتم در آن مصر جامع خوبی یافته میشود و نفایس و امتعه هر دیار و نوادر جواهر بحر و کان بچندان
بکمال ارزانی دست بهم میدهد هر چهار طرفش رسته بازاری راست مسطر چندانکه نظر کار کند
و سرتاسر دکانهای [illegible] چون خانه چشم [illegible] بهم دیوار بدیوار [illegible] رسته [illegible] صفا کرده [illegible]

علی الخصوص رسته بازار کلان روبروی قلعه مبارک که از غایت دلکشائی و خوشنمائی مینو را شرمنده زیب
و زینت خویش کرده و در کمال پاکیزگی و صفا و نهایت حسن و خوبی از بازار مینو گرو برده و طولش چون
طول امید از مقدار اندیشه زیاده و عرضش چون عرصه شباب مسرت را پیرایه داده از چهار سویش
صلای حسن سودا و صدق قول معاملان خوشش معامله اوج گرا اگر دیده و هر چه دل مشتری طلبیده و خاطر خواه
خواسته از یک دکانش بهم رسیده چه نویسم از این آباد روح و راحت و دار الامان خرمی که باعتبار
نزهت و صفا و فسحت ساحت و فضا در ربع مسکون عدیم المثال بل بفروغ حسن جاوید خال رخساره صنع
ایزدی و چشم و چراغ انجمن لیل و نهار است و بحسب نزه و تقدس بر دیوم و غرایب صنع بنا در سواد اعظم
دنیا بی نظیر و همال بل لبریز گرمی عشق و جمال و حسن آب و هوا نقطه اعتدال مزاج ایام و پیرایه شاهد روزگار
است در حضرت اگر آن مطرح نور را عالمیان بمنزله حدقه چشم عالم دانند سزا است و اگر سواد زمینش را
حبه نیان مردم عین جهان خوانند روا است یکتایان هفت اقلیم از هر طبقه و ذو فنونان عصر در هر فن
بکمال خواهش در سوادش وطن گزیده و از فروغ انوار حسن و عشق و لطف نغمه و درود لبریز از [illegible]
[illegible] و مسعود گردیده در هر کنج محلاتش سور و سرور رحل اقامت جاوید انداخته و در هر گوشه برزنش
فیض خرمی و جمعیت بی غمی وطن ساخته هر فصلش چون فصل بهار بحسن آب و رنگ و اعتدال
[illegible] مسرت دلها افزوده و همه وقت در مهد العیش [illegible] طراوت و سیرابی هوا لاله باده پرور و بلبل نغمه گستر
[illegible] است [illegible] اتحاد انگیز [illegible]
عشق همیشه در و تازه رواست بالجمله درین گلشن جنت نسب طبع والا شعربان پیوسته نشاه [illegible]
و نغمه طراز است و دلهای ارباب معنی بفیض محبت ورزی [illegible]
روحانی و ران بمقام دلکشا اوج گرا گشته و سرود که نوعی است از تجلیات سبحانی از مشرق
طبع سکنانش جلوه ظهور گرفته هر رسته کوی و بازارش نغمه سنجان شکر مقال و نیکو طبعان [illegible]
بکمال حسن صوت و صفای لحن بر جان نغمه [illegible] منت نهاده و از غایت [illegible] منشی در شیوه
[illegible] قانون [illegible] ساز و نوا داده الغرض خورد و بزرگ

آن شهر را از غایت [illegible] لطف طبیعی بنوا سنجی سرو کار است و بیدل و اهل دل در نغمه طرازی بی اختیار از اوج
گرای نغمه نقش محبت با دلها درست نشسته و از تماشای [illegible] زمزمه سنج که مانند مینای سرو [illegible] کیفیت
حسن رند دل و دیده نشاه پرداز عیش جاوید گشته ساز خوبان عشوه کیش [illegible] که هنگام نوازش
سوز انگیز است اهل استماع از پرده آن صوت بی [illegible] نغمه طرازان [illegible]
عشق طراز و شوق آمیز است [illegible] از استماع آن میگیرند از قانون نوازی شان
بیماران [illegible] دل رسیده و از چوب عود [illegible] بوی عود [illegible] ارباب اتحاد فایز گردد
قطعه [illegible] شیرین دهن هر یکی سحر فن نغمه زده راه ارباب هوش
هزاران دل از نغمه شان [illegible] حسن و ملاحت [illegible] بچنگ و چغانه همه نغمه ساز دل ناله آهنگ
مشتاق شان [illegible] حلقه در گوش عشاق شان بهر گوشه [illegible] گلی کرد هر سو قبا جامه
از نوای دلکشای آن زهره جبینان ماه رخ جان عشاق چگونه ناشکیب نگردد که گاه سرایش شان از غایت
لطافت [illegible] پرده ساز رنگین می شود [illegible] که هنگام نوازش از تار طنبور آن
نسرین بدنان نازک ادا [illegible] رازداران محبت از هر گوشه مانند
نغمه [illegible] عیش افزا می آید و از استماع نغمات دلکشای خوبان دایره کردار حلقه عشق
بگوش جان [illegible] اوصاف فصاحت شان [illegible] بی تکلف زبان [illegible] از
پرداز [illegible] حسن نغمه آن والا شعربان که هنگام نوا سنجی برسائی آهنگ [illegible]
رشک [illegible] گلچین می سازند کوتاه است و طبع سحر پرداز در ثنای لطایف طبع سحر آفرین و حسن [illegible]
نیکو طبعان این شهر که در [illegible] الفاظ و نزاکت معانی داد جادو طرازی داده [illegible]
[illegible] عذر خواه قطعه تعالی الله از آن شهر چمن خیز که باد آباد است بر دلها فرح بیز [illegible]
[illegible] مقام نغمه باشد [illegible] فزوده خاک او آب گلستان [illegible]
باب گلستان [illegible] نغمه [illegible] آب و [illegible] خوش [illegible] لطافت [illegible]
معشوق [illegible] بود کامل [illegible] آن مطرح حسن و عشق [illegible]

فیض شعار چون روان در کالبد رود جریان پذیرفته و از بس پاکیزگی و لطافت چون [illegible] جوی
مجره از میان آن سواد اعظم روان گشته بی شایبه تکلف از کمال آب و تاب [illegible] چشمه سیم ناب
[illegible] آمده فی الحقیقت بی مبالغه سخن سازی چشمه حیوان بجلوه نازش آغاز نهاده [illegible]
حل اشارات شفا میکند و زبان موجش هر لحظه بتر زبانی فیض کتاب کتاب سخن [illegible]
ظاهرش مانند ضمیر منیر مقبلان صاحبدل نمونه ساحت طهارت و باطنش برنگ باطن ایزدی [illegible]
معنی شناس جلوه گاه رب غفور موجش از ناز با آفتاب [illegible] سر [illegible]
صوفیا [illegible] با ثبات توحید اشاره میکند از پاکیزگی آن بحر صفوت [illegible] طبع پاک [illegible]
پاکی گرفته و از صفای صفوت آبش چشمه ضمیر [illegible] مانند خضر از عین الحیات فیض جاوید پذیرفته
موجش [illegible] از آنرو بصورت نگاری حروف [illegible] آن در دم [illegible] ساده کاری
مینماید که تماشائیان عالم کون و فساد در سررشته دفتر محو و اثبات قضا و قدر [illegible] حال واقف گشته
صفای وقت حاصل نمایند و حبابش هر دم بر محضر نفی و اثبات امواج راه [illegible] شهادت
میزند که دمسازان نغمات [illegible] وجود آن کارخانه هوش فریب [illegible] انگاشته مانند
حباب دل از هوای غیر خالی کرده بیکرنگی علم الیقین عین الیقین کشایند [illegible]
پیچیده امواج که در جریده مطهره آن آب [illegible] قدرت تحریر پذیرفته [illegible] معمائی است
[illegible] دقیقه سنج [illegible] ارباب معانی آن [illegible] و نکته [illegible]
[illegible] صنع بر جبین مبین آن عین الحیات افتاده [illegible] است که اندیشه [illegible]
و خرد [illegible] آن رسته [illegible] طلسمی است غریب که انظار صاحب نظران پیوسته در [illegible]
تماشای [illegible] و تفرج آن کارنامه حسن [illegible] هوش نظارگیان جهان گاه چون [illegible]
[illegible] از گرداب دایره بر خود میکشد و گاه طبع [illegible] چون [illegible]
[illegible] فانوس حباب از چراغ باد [illegible] لاله رخان [illegible]
[illegible] مانند مه و ماه [illegible] جلوه افروز ظهور میکرد [illegible] تماشای شان

دررطه تحیر می افتد وازدو سو کشتیهای نگارین وزورقهای نوآیین بر آبی روانی میجوید که زنگ ازدل دریا
می بردار عکس شعاع عارض خوبان پنداری بر آیینه خانه آب آتش نور شعله زده وازجلوه سفینه
های معنی نگار بر روی آن بحر لطف شعار گویا بر بحر فلک هزاران هلال فرخ فال بر فتار آمده
پری چهرگان هوش فریب بر اطرافش چون گوهر در آب غوطه خورده و بر غوله کشای زلف و دام افشانی
جعد پرخم دلهای مردم آبی بوی از میان برده از پرتو رخساره آتشین شان حباب بعینه گوهر شبچراغ می نماید
وازشناوری خوبان سطح آن دریا آسمانی پرستاره بنظر در می آید طلوع خوبان پس از غوطه از محن آب
معاینه گل خورشید شبنم آلود از جیب صبح سر برکشیده دیا هزاران پیر از هزار حباب سحاب بر فلک
اخضر طالع گردیده ﴿ گرچه پیستران بر تنک یک سر ٭ غوطه در روی زنند شام و سحر ٭ نشود شور آب
شیرینش ٭ که بود سحرسازی آتشش ٭ آب او را بود لبستران نگار ٭ زیب آن آینه است این زنگار ٭
با صنوبر قدان سیمین تن ٭ کرده از موج دست در گردن ٭ گیرد اندر کنار سبز اندام ٭ راست چون جوی سرو آزاد
شام ان را زرهی صدق و صفا ٭ بلب خویشتن بود سرپا ٭ کرده مستان لب ساحلش آرام ٭
همچو موج شراب بر لب جام ٭﴾ در هر دو جانب آن بحر نزهت بیرا عمارتها و باغهای فردوس صفت
بنحوی خوشنما و قریب بهم واقع شده که نظر تماشای از تفرج دلکش هر یک آن گلچین فیض اردی بهشت
میگردد و از [illegible] های ساحل و کنار که در پیش هم باغ در باغ و چمن در چمن بیکدیگر پیوسته بنظر در می آید
از روی گلگشت بهشت بالکل از صفحه خاطر محو میشود علی الخصوص عمارات وسیع و نشیمن های بهاری شاهزادهای
والاکرم و دیگر امرای نامور با یمن صورت اتمام یافته که به ترتیب حسن نمود آبروی کارخانه چین برده بالک بر لب
آن بدلگشائی و خوشنمائی از ریاض رضوان و قصور روضه جنان نشان داده عکس گلهای چمنهای
مذکور در آب آن بحر چون معنی نوآیین از لفظ گشته دهات هویدا و از سایه اشجار طوبی کردار ساحل
چون بحر اخضر بچندین رنگ جلوه نمائی دلاویز در کنارش چون اطفال هم سن و سال در دبستان
بتکرار سبق طراوت برخواسته نهالهای نوخیز چون جوانان نوخاسته از جلوه حسن نشاه عیش از سر گرفته
یافته برجهای عالی مقدار عمارات حیاتش گوی دعا مستجاب از سینه پاک آسمان شناسبت

شناسبت و قصر والا و نیز بر کنارش چون ضمیر اشراقیان روشن روان منتظر رحمت رب الارباب
تماشا این سواد اعظم باعتبار حسن ظاهر و باطن و فیض این آب بمنزله حدقه عالم است و سواد زیبایش
که نور دیده فلک است در عین جهان بمنزله مردم بنامیزد رنگین کارنامه نیرنگ ساز خط شهود دلوازین
نقطه قلم صورت نگار بارگاه وجود در دایره آسمان و مرکز خاک زینت نمایش پذیرفته بل الحاکمین بهشتی
است که هر مصرع باب عمارتش طلسمی است جادو فریب و هر بیت نوآیینش قصری است فردوس زیب از
تصور وصف طراوتش در چمن خاطرم بهاری شگفته که فصل ربیع دریوزه کر رنگ و بوی اوست و هنگام
فکر نگارش ثنای سوادش سنبل تر از صفحه بر صفحه نسرین دمیده که للاعذار چمن تشنه آبرو ابروی اوست
هانا باعتبار جمال صورت و معنی همکده فیض طراز است که حوران بهشت پیش پری نژادش جبین سای
نیاز ساینده و بوستان سرایست عیش پرور که انجمن نشینان چمن پیش لاله عذارانش خط بندگی
کشیده گلشن صفا آفرینی است بهر بین از حسرت شگفتگی آن حدیقه لطف طراز چشم سفید گشته
و گل رنگ پرور صبر از رشک عارض لاله رخانش زنگ بر روی خویش شکسته و کانهای روی بلا ارش
از انجمن آرائی خوبان چون چمنهای پر گل پیوسته پیرایه سنج حسن و صفا است و از طراوت دیا گرده
روشنی بازارش هنوز بحسرت جاوید مبتلا در هر کوی و برزنش نهالان حور نژاد پری وار در جلوه
حسن و نازاند و از کرشمه نرگس نیم مست و تبسم کوته غنچهای خندان هوش خرد میربایند از و پروانه خود
سیه سازند سبز از کل پیرهن لبسودای مهر در چارسوی نشاط عشوه را رخصت داده و غنچه نابالای آن شیرین
بن نگاه چشم سیاه مست را بهر سو بغارت دلها فرستاده نگارین رنگین ادا بخرام دلربا خراج از
آب حیوان گرفته و بکرشمهای صبر فریب هزاران ناوک جفا در جگرهای عشاق شکسته بهنگام جلوه طرازی
نازبانند طاوسان بهشت هزاران آفتاب را اسیر طره شکین خود نموده و گاه کمر کشای گیسو نکهت
عنبرین مشک تر بدماغ مشتاقان آموده ﴿ مسلسل موی خوبان ختائی ٭ از ایشان عقل
در زنجیر خائی ٭ هزاران جعد سنبل تاب داده ٭ متاع هوش با سیلاب داده ٭ نمایان در خم زلف از
سر ناز ٭ رم آهوی چین از چشم غماز ٭ نگه خواب اجل تعبیر کرده ٭ دهان سرمکو تفسیر کرده ٭ چو رخ نابان﴾

گشته از سر و قامت ٭ شود در تاب خورشید قیامت ٭ از وصف عارض آن مهوشان صد خورشید معنی
از مطلع الفاظم طلوع نموده و بهنگام طرازش ثنای آن گلعذاران نوک خامه ام چون نوک قلم شمع
گل نوربار آورده دیده که آیینه وار جلوه حسن است از مشاهده تجلی آن ماهرویان متحیر گشته و عقل که جوهری
صورحقیقت است از ادراک لطافت نازنینانش در ورطه حیرت فرو رفته از جهرهای این نرگس خمارین
شان نکهت می و بوی گل از چشم دماغ دل میرسد و از لعل نوشین لبان و عارض عقیقین شان فروغ
چمن صبح و طراوت چشمه حیوان آشکار میکرد و چگویم از طراوت وصفای این سر آستان جنت نشان
که انجمن آرایان فردوس برین مانند لاله از نشان [illegible] داغ محبت او میند و از تیغ عنادلان باغ ربیع بکرد از سنبل
آذربشی تر ادادان نبشه خطان او از رشک لطافت برو بوم همایونش بهشت عدن در پس مغرب پرده
زنگاری رخ نهفته و از غیرت نزهت این ساحت فیض مساحت انگارخانه فلک هزاران شعله
سوزنده در کانون سینه افروخته ﴿ دل ز سوادش شده معنی نگال ٭ جان ز هوایش شده
فرخنده فال ٭ فیض بنیرش چو شود در نوردد ٭ باد مسیحا رود آنجا بکرد ٭ در صفتش گشته زمین سخن
جلوه گر فیض چو صحن چمن ٭ هیچ برو پیش زمینش سجود ٭ بر گل این خاک نرستد درود ٭ هست زمینش
همه عنبر سرشت ٭ زان ز سوادش شده در خط بهشت ٭ سرمه چشم فلک است این سواد ٭ وه ز چنین
خطه فرخ بنیاد ٭﴾ جلوه آن خطه مینو نژاد ٭ همچو نگین یافته زیب از سواد ٭ زهی قلعه رفیع ایشان فلک
تمکین که در جنب رفعتش جبل طور ذره کاهی نزد و کوه متانت سنج شکوهش بیگران [illegible]
را مقدار نیم جو و زن نیکراز دهیات چه میگویم از سرمایه و قار گرانبارش پایه خاک اعتبار سنگین
گشته و از پرتو انوار تمکن وهن استوارش پرکار فلک فروغ قدر و مقدار گرانسنگی گرفته. بلی بعکس گران سنگ
آن عظیم القدر دایره خاک از مرکز ثبات است و عظمت مقدارش چون بزرگی سپهر خارج از دایره حصا
و صفات از برکت بنای رفیعش نقش مراد نقطه خاک باد و اثر درست نشسته و از یمن استقامت
اساس منیعش آشوب زلزال از روی زمین رخت بسته و چگونه چنین بنا باشد که آن بلند مرتبه باعتبار
قدر زیب روی زمین و ربع مسکون روزگار است و بحسب رفعت مکان و منعت شان پیرایه تارکهای

کارنامه بدایع افکار سنین و ادوار مانا کوهساریست ابر آثار که کنگره اش با پیشطاق ایوان کیوان برابر
افتاده و پای اساس پایه اش قدم بر پشت گاو زمین نهاده ما اعظم اسد چه حصار یست والا شکوه
که از نمایت احتشام رشک وزر و دایره فلک آمده بل بکمال گرانسنگی دو الاقدری رتبه اش از فلک بیدرجه
برشده از نمایت رفعت اساس و علو قدر و پیشانی و سنگ وزری انواع خارا انجیان زینت صفا و والای
بر گزیده که گویا ساخته و پرداخته ید صنع معمار قدرت است و به دقت طبع و لطافت صنع اوستادان نادره کار
از سنگ یکرنگ ملکوت بر انسان بسر حد اتمام و اکمال رسیده که رسیدن لنزوتر پایه صنعت آن فوق
تصور خرد برو جشن چون بلند پروازی همت رسا سر بفلک کشیده و سرافرازی دیوارش چون بالا دوش
فطرت والا با وج گردون رسیده صنعت ساختش با فراخنای معمورة جهان و امکان دم از برابری میزند و بار ده
رفیع العماد بش از فرط علو بنا مانند همت بلند سر بفلک نمی آرد و توکوی آن بنیاد متانت بنا و حفظ
گشته از بس استحکام و مدار دوایر این نه پرگار است و محیط چار دیوارش از کمال عظمت و شکوه روش
سقف تمام سپهر مینا کار منکرهایش از فروغ لمعان صفا و رنگ سنگ دیوار گویا شواعل نور روسپوی
فلک شاید فی فی جیوارش بتحریک زیاده سری رفعت زبان مناره بر رواق سبع شداد گشاده
نیروی فر و شان آن والا مکان بر رفعت پایه و حصانت سد و بر سه سکندری هزاران نکته گرفته
و با بر کمال متانت و بزرگی مقدار خیر برفعت حصار فلک بازوی خویش بسته از سراپای آن حصانت
و بهرقدری القدر موکب ظاهر و هویدا است که تماشائی را رعشه بر دست و پای افتد و سرفرازی آن
سپهر عظمت و فیروزی بدانگونه مهابت و جاه آشکار و هویدا است که نظارگی را دل در نهانخانه باطن
مانند سیماب می تپد ﴿ بگردون سوده سر برج حصارش ٭ برفعت برج گردون شرمسارش ٭
زبان کنگرش با اهل کشور ٭ سخن از عالم بالا کند سر ٭ رصدگاهش کند از اهل تقویم ٭ نگردد مختلف
احکام تنجیم ٭ سر تیغش نباف آسمان است ٭ شکم در دیدن اندک زان است ٭ سکندر آسمان اردو حبشش
زمین ها سنگین ز سنگین نامش ٭ خم مرم از تماشایش فیض مند است ٭ عجب نبود اگر شوم بلند است ٭﴾
و میان آن والا بنیان رفیع الکان عمارات دلگشا و منازل و قرب با صفا اشرف بر دریای

چون در کمال تکلف و تصلف و خوشنمائی صلابت متانت و استحکام و دیرپایی بر مثل صورت اساس یافته
و بتصرفات طبع اقدس و لطافت صنعت معماران دقیقه رس چون گنبد زرنگار چرخ اطلس با آئین زینت
اتمام و آب حسن انجام پذیرفته که خامهٔ نقاش در وصف نقش و نگار آن عمارت صفا پرور نیرنگ شعار هیچ معنی بر صفحهٔ
اساس تحریر جلوه نمی تواند داد بلکه باعتقاد ارباب صنایع معانی و بدایع بیان خرد که قدرت حساب ادراک ندارد
هیچ یک از عهدهٔ تحریر ستایش آن نمی تواند برآمد زهی بارگاه رفعت پناه که از کمال احترام ثانی
بیت الحرام است و خهی درگاه آسمان جاه که از غایت اجلال و اعظام قبله‌گاه دولتهای سلاطین عالی مقام
[illegible] کحل الجواهر در دیدهٔ روشندلان جا نشین نور نظر و زمین آسمان نشانش از غایت صفا
و پاکیزگی مصفاتر از آئینهٔ ضمیر منیر گرامی نشان والاگهر آثار سعادت ابرار فضایلش بی پروا آشکار
و صور اقبال سرمد از در و دیوارش پدیدار ارتفاع پایه بروجش تا بذروهٔ عیوق رسیده در نهایت [illegible]
چون قدر والاگهران بلندی گرا گردیده بارقهٔ انوار جلالت خاص و عامش چون اشعهٔ نیر اعظم پنجهٔ شناخت
نگاه نظارگی را بر تافته و منت شان جناب والایش مانند طور عظمت حریم حرمت چنگ وهم را
سرگردان وادی معرفت خود ساخته کمند اندیشهٔ دالافطر تا از نارسائی وصف سرافرازی دیوارش
کوتاه نظر دوربین دیده وران روزگار از قیاس درجهٔ ارتفاعش [illegible] عذرخواه جاذبهٔ شوق
تماشایش گردن جان عالمیان را وقف حلقهٔ کمند کشش خویش ساخته و تمنای هوای جهانگشایش
ذرهٔ جمهور خورشید را در وادی طلب تکاپو انداخته قطرهٔ مبداء فیض بر چهره که والایش چشم بر [illegible] گشوده
دل از پرتو انوار ظل ظلیل جناب سبحانی مانند دریچهٔ مشرق بطلوع آفتاب که ساحت گیتی را روشن
نموده ستونهای ایوانش بیمان بهت سرافرازی سر باوج فلک کشیده و تیر سقفش که باعث
استقامت روزگار است از والای اوج پیمای سعادت گردیده ابروی طاقش کارنامهٔ دلگشائی بر طاق
بلند نهاده و پیشانی باب دلگشایش مانند دیوان احسان الهی ابواب فیض بر روی خاص و عام گشاده
آستان رفیعش چون جناب ابدیت [illegible] کاه فیض رحمت جاوید است و بارگاه منیعش با آئین درگاه [illegible]
حضرت سرا سواد ارزو [illegible] فرد [illegible] جهان وصفش لرزد [illegible] که نامش می برد گردون بتعظیم قامت

در جنت بود دروازهٔ او ❊ رسیده تا بگوش آوازهٔ او ❊ ز صحنش ذره ذره غرق نور است ❊ همانا فرش او
از سنگ طور است ❊ حریمش پیر دمه را سجده گاه است ❊ فلک را سقف او پشت و پناه است ❊ و متصل
این عمارت عظمی خانهٔ مبارک با آب و رنگی زینت اتمام پذیرفته که مقیاس اندیشهٔ والا از رفعت پایهٔ بروج
آن اندازه نتواند گرفت و اقلیدس وهم از عهدهٔ ثنای این هزار یک آن نتواند برآمد سقفش از
سیم تاب بحسن صناعت زرگران جادو اثر چون آئینهٔ سیم تاب فلک براوج اقبال رخشان گشته
و نقش و بوتهای زر بر فراز آن برنگ نگین خورشید در خاتم سپهر در دست نشسته هنگام تماشا از فروغ انوار
آن گلهای زرنگار منظر جنت طبقه حدقه نورآگین میگردد و دل از پرتو جلای نقش و نگار [illegible] شده
پر از تجلی نور می شود از جلوهٔ آب و تاب گلهای زرین آن سقف سیمین عقد ثریا از سلک اعتبار گسیخته
دل از رشک نوآئین نگارات کارنامهٔ بهار آفرین کارستان فلک رنگ ریز ریخته تو گوئی سقف زرین
آن منظر صفا پرور که مانند آئینهٔ صبح نور گستر است از طلوع شعشعهٔ زر در تیغ سیمین مشرق تحسین گردیده
و گوناگون بوتهای نگارین که بر فراز آن مانند اوراق رنگین سفینهٔ غنچه سر در سر یکدیگر کشیده بنیاد [illegible]
خطوط شعاعی هر کوکب نور و ضیا بر روی سیم حلقه زده ❊ ز سقفش گشته روشن چشم جاوید ❊
کشیده صفحه اش را مهر خورشید ❊ از آن رو سقف او بر روی کار است ❊ که همچون آئینه صورت نگار است ❊
بنوعی نقش او دارد اثرها ❊ که می باید از اهل نظرها ❊ نگاه وصف نقش او چو خورشید ❊ شد [illegible] زرین
قلم از نقش او [illegible] بر بنیهٔ آن عمارت بحسن صنعت معماران دقیقه رس سراپا از سنگ مرمر [illegible]
صورت اساس یافته که صفای ظاهر و باطن و آب و تاب درون و بیرونش منظر آئینه نگار
فلک را حیران جلوهٔ حسن خویش ساخته صحنش چون صفوت کدهٔ ضمیر منیر ارباب معنی از گرد کدورت
منزه و مبرا و نشیمنهای دلنشینش برنگ مرآت دل حق کیشان از غایت پاکیزگی نور پرور و مصفا
الواح سنگ دیوارش از بس لمعان صفا فضای دولتخانه را نورآگین ساخته دل از رشک فروغ رنگ
آمیزی تابدانهای منورش که مانند شیشهٔ فلک [illegible] رنگ [illegible] افروز است خورشید را از فرط
شعاعی موبرون خاسته حوضهای نظر فریبش از گرمی باطن چون اهل [illegible] صفا پرور [illegible] اکثر

و بر کنارهای چمن ریشش از گرمی درون چون دیده ارباب محبت پیوسته از آب پر نیز نظر پاک بینان از تماشای
صفا بیش نسخه طهارت گرفته و نظاره آب و تاب لطف پیرایش غبار کدورت از الواح خاطرها شسته
الوان حیاض چو اداد آب گوی طلق محلول است بر روی رخام غلطان و شبنم گل سمای دلکش آهوی
آن بتخانه چون گلستان سبز خوش گردان فرشش نو آئین سنگ مرمرش از تاب درون و صفای بیرون
مانند چهره معشوق و درون عاشق بنور افروخته و اعتدال هوای جان فزای سردخانه آتش برواح افزای
سمن بر انفاس عیسوی گرفته گرم اشتعالی و صفای صحنش پاکیزه منشان را از شوق بتاب ساخته
[illegible] لطف معشوق و گرمی عاشق بطبع هر کس سازگار افتاده ~ چو ارباب
ریاضت صبح تا شام ✻ میان آب و آتش کرده آرام ✻ ز عریانان نکرده تا بسیاسی ✻ گرفته ترک باران
لباسی ✻ چنان گشته ضمیر او صفایاب ✻ که از صحبت آن میتوان دو آب ✻ از آن گذشته عمارت
خوابگاه مقدس بر شاه برج قلعه فلک اساس بکمال پاکیزگی و نزهت صورت تعمیر پذیرفته و کسب
فیض بخشی و فرح افزای آب و هوا رتبه اش از قصر فردوس برین بصد درجه بالا گذشته صفای در
و دیوار آن سر منزل سرور و سرور اهل بینش را نور بصر افزوده و لمعات ضیای و جلای سقف زرنگار
آن موطن روح و راحت بر روی دلها ابواب فیض گشوده شرفات غرفه اسر فتش هزار مرتبه رفعت از
درجات رفعت بروح مرج اطلس در گذرانیده و تمکن نشست در تختش که مانند عرش برین بر کرسی
تمکین واقع شده گرفت سانت اساس بر کرسی شانزده زینه صفا کرده عدیم النظیر که مانند صفوت کده
ضمیر ارباب معنی مظهر نور الهی و ایشان نزهتکده دل اهل عرفان محیط فیوضات نامتناهی فضایش از فرط
روشنی مشرق جلوه فیض و مطلع خورشید انوار است و ایوانهای رفیع کمالش باب در یک
نقش و نگار کارنامه صنع حضرت آذر نگار دل و دیده از تماشای هر گلی از نقش و نگار در و دیوار آن خجسته
منظر دامن گل عیش [illegible] نرگس نظر از چهره گشای تصویر آن فرخنده پیکر مانند گل مهر در چمن
فرخنده ترین کرده خامه بدایع نگار مصوران نیرنگ شعله بر چهره گشائی گوناگون صور دلفریب الخیال
رنگ [illegible] درجه برتری دارد که [illegible] از جلوه هر تصویر حسن مجسم و روح مصور ملحوظ نظر می شود

می شود و کلک سحر طراز نقاشان نادره کار بجوهر نمای صنع بر هر طرف آن ایوان سعادت نشان
برنگین گلهای شاداب نگاشته که بی رنج و محنت بهار فردوس برین بر روی زمین مشاهده میگردد
هر نقش صفحه دیوارش بگونه غنچه چمن فیض است که اهل دل از آن لفیفه رنگ و بوی خویش ساخته و هر گل
شگفته روی تصویرش بی شائبه تکلف گل حدیقه معنی است که طبع اصحاب دانشش را از جلوه آب
و رنگ نو لیشی کرده حیرانی ریخته در و دیوارش بجلوه طرازی نقش و نگار و لطافت روی کار آب
و رنگ هزاران ربیع و بهار بر خاک ریخته تو گوئی نقاشان جادو رقم هنگام جنبش قلم چون چهره صنع در چهره
پردازی تصاویر هزار گونه رنگ و نیرنگ بیکدیگر آمیخته همانا نمونه گلشن بهشت [illegible]
تارک یکتایی باوج سپهر مینا بر افراخته و عکس نشاهت نگارخانه [illegible] جوهر نمای گوهر
پرور است بموج آب و رنگ چون سپهر را اسیر تماشای خویش ساخته ~ نگارستان
چمن از خط و تصویر ✻ بتوصیفش زبان عاجز ز تقریر ✻ بود صورت چو معنی دلنشینش ✻ خطا گفتم نگارستان
چینش ✻ در و دیوارها از خامه مو ✻ مصور صفحه ها را اشنا رو ✻ کشیده نقش با گل نشاه با مل ✻
دهان بلبل باصوت بلبل ✻ چو معنی صورتش نتوان بیان نیست ✻ ازین بهتر چه سان صورت توان بست ✻
در پیش آن دولت سرا نوآئین باغی بصد آب و تاب خوبی حسن و طراوت معاینه عالی بهشتی بر روی
زمین جلوه ظهور گرفته بطراوتی که از حسرت فرط رنگینی تماشایش در دل حدیقه جنان از غنچه هزاران گره بسته
بی عامل التکلف مثال فردوس در بهار باغ دنیا صورت نشو و نما یافته که از غیرت شکر خنده ازهارش
خوشه پروین بر تارک سپهر خشک گشته چمنهایش از سبزه های لطافت پرور و آب و رنگ طراوت اشجار
پیرایه فیض بدست آورده قطعه های گلزارش از وفور گلهای شاداب احمر چون معدن بدست آورده
شجره بار اثمار نسبت خوشی درست کرده اگر از روی تفاخر بانگش خدا آفرین سپهر برین دعوی
همسری نماید گنجایش دارد و اگر از شرافت آب و هوا با خلد برین دم از برابری زند می شاید اشجار
دلالیس از سرافرازی طوبی فردوس در نشش [illegible] سبزه اش با سبز خطان خط بهشت
هم آغوشش طره شکن در شکن سنبلش دلهای گلرخان جنت را بدام محبت خویش کشیده و نگاه نظر

فریب نرگسش پرده حیا عاشقان دریده بر افراختگی چهره لاله نازنینش گل شگفته رو را حیران نظاره دید
ساخته و تر زبانی سوسنش عندلیبان چمن را از نغمه سنجی باز داشته مصرع برجسته سرو قدش بموزونی قامت
بر سهی سروان باغ اعتدال از راه سکته هزاران نکته سنجیده گرفته و ساق دلاویز چنار نوخیز
رونق حسن ساعد بلورین گلرخان خط [illegible] شکسته و خیابانش از بس چین کاری سنگ الوان
معاینه چون صرح ممرد سلیمان بسحر تو دل از اهل تفرج ربوده و از عکس موج آب و رنگ آن سنگ حریم
منظر دولت سرا که از غایت صفا روی نمای صور مراد است با [illegible] خیال انگیز گشته که پنداری رنگ آمیزی نیرنگ
[illegible] چمین رنگ عیان نموده ~ تعالی الله چه خرم بوستانی ✻ چه میگویم که باغ بهشت
جاودانی ✻ کند چون وصف آب رنگش آغاز ✻ شود گلدسته دست نکته پرداز ✻ بهار انگیز خاک
دلبر ناکش ✻ چو غنچه پر ز گل هر مشت خاکش ✻ زمین پیش درش بوسیده رضوان ✻ لب حوضش
مکیده آب حیوان ✻ چه حوض آئینه دار آب روشن ✻ ز عکس لاله رویان رشک گلشن ✻ سمای آب
سیم پلاش از بس پاکیزگی روکش شیشه طارم مینا گشته و از پرتو اقسام ازهار و انوار چمن کارنامه
روزگار بصد رنگ چهره برافروخته ضمیرش چون آشنایان پاک روان پیوسته روشناس جلوه
فیض جاودانست و از خط نوخیز تغیر سبزه نور در نظر آشنایان گلچه معرفت عیان موشی
بسان موج باده نشاه بخش طبیعت اهل معنی آمده و از کیفیت حبابش که از بس خوش مدام هوا
در گره بسته دل قلقل شیشه از رشک زده همانا نظیر این مرآة الصفا که جلوه نمای شاهد صنع جهان آفرین است
بچشم روشناس سپهر نیامده و چنین حوض غریب دلگیر بدیع با این همه خوشنمائی موج و لطافت
آب جز در باغ خلد برین موجود نشده ~ احمدی آب او نزهت زکوة است ✻ که موجش بر خط
آب حیاتست ✻ نموده قطره او بس سازی ✻ حبابش کرده طرح حقه بازی ✻ بدل مصراع موجش
سازگار است ✻ که چون نظم زلالی آبدار است ✻ و بر دور آن چشمه فیض فواره‌های تازه ادا از علم که
بر شمار لطافت نامتناها مانند ستاره گردانده گوهر افشانی آغاز نهاده [illegible]
[illegible] سیم ناب [illegible] نطاول [illegible] خرمن فلک گشاده تو گوئی هزاران معنی آبدار از

ایوان از ضمیر روشن اوج گرا گشته و هر یک آب به دلاویزی و نظر فریبی از سیمبران فردوس گرو گرفته
اند خوشش آینده هر یک بحسب موزونی و دلربایی بل به حساب دست از نونهالان باغ حسن برده
دیها بر صفای نظر و حسن منظر سر رفعت مانند خط شعاع از چشمه آفتاب جهانتاب بر آورده بصفای
دماغ در تشاد و سرشار عالم آب چون خامه سخنور در فکر نکته پرور هنگام گوهر افشانی بر مطلع بلند پایه اشکست
رو نهاده و زاده طبع مطبوع شان چون سخن آبدار لعل خوبان داد فصاحت و جان پروری داده
نی روشن ضمیران صاحب دم گاه مانند سخن سنجان معجزه فن سر رشته معنی بدست آورده باداهای
مصرعهای برجسته دل از اهل دانش در پرده می برند و گاه بسان نغمه طرازان [illegible]
اندیشه را نازک نوا ساخته قانون فصاحت را ساز و نوا می بخشند چون بکمال رسائی طبع
حسن شاهد سخن را در جلوه گری می آرند بزم آرایان عشرتکده معنی یک پرتو انوار تجلی این [illegible]
دار روح و روان را در می بازند و چون با آهنگ راه زنی هوش حریفان تار طنبور نغمه تر موج زنان
می سازند گوشه نشینان مقام نواسنجی از استماع آن ناشکیبا گشته جان خویش فدای
نوای دلگشای شان می سازند القصه باصره که آئینه دار جلوه حسن است از مشاهده کمال [illegible]
گوهر ریزی ایشان روشناس تجلیات حضرت نور الانوار است و سامعه که صدف دار مخزن
گوهر معرفت است از استماع لطف نوا و آهنگ نازک شان گلچین گلشن اسرار ~ هر جمله صافی
دل در روشن ضمیر ✻ فیض رسان دل معنی پذیر ✻ نزهت کرده مقامات علی [illegible] گشته از آن گرو
از خود و جهان ✻ گوهر جان سفته بالماس فکر ✻ جلوه گری داده بهر [illegible] چهره جان شسته ز آب حیات
برج دل بسته نقاب حیات ✻ و بر دور آن بوستان جنت سرشت عمارات عالی بهشتی صورت اتمام
یافته که از امواج سنگ دیوار هر یک که چون ضمیر اهل عرفان آئینه گیتی نما است صورت فیض جلوه ظهور گرفته
و از صفای صفحهای که بر یک صحیفه خاطر قدسی منشان [illegible] است [illegible] و صفا است آیات
سعادات هویدا گشته گوشه طاق والای هر عمارت چون گوشه [illegible] ابروی خوبان پایمال اشاره
دل ارباب نظر را بسوی خود کشیده و ستونهای هر ایوان نو آئین [illegible] برجسته از طبع [illegible]

سکال همه بجا و خوب رسیده و روی بر سقف نگارینش از فرط روشنی و صفا بسان پیشانی صبح
دوم چراغ نور در عرصه گیتی برافروخته پشت هر بام والا مقام از فروغ لمعان بکر و از جبین مبین بلند اختران
از اثر نیک اختری چهره افروز سعادت جاوید گشته و از ادای تبسم گونه انوار و انوار که بتر دستی
استادان جادو نگار مانند شیرین دهنان فرخنده اطوار بدلالت غنج و دلال لب بخنده گشوده اند
هزاران گل کرشمه بدامن نگاه بیخته و از تماشای شگفته روی گل و لاله تصویر که بآب و رنگ لطافت پیوش
از سر ارباب تفرج ربوده شیرازه نظر تماشائی از حیرت گسیخته بهارست از خاک او
فیض جو بهشت بیت در وصف او قطعه کو زخاکش تجلی جنان در ظهور که هر ذره او بود غرق نور
یازی صبح با خاک اوست که مژگان خورشید خاشاک اوست نگردد چرا خاکش آینه تاب
گرو بنا شاه کردون جناب فلک رتبه ثانی صاحب قران گرفته فروغ از دلش اختران
شهی آسمان قدر والا نظر زرفعت باوج فلک برده سر فروزنده آسمان و زمین مرید دلش صبح
روشن جبین امید که تا در دنیا و دیر گیتی را بقا است و زمین و آسمان ببرکت عدل
پابرجا و برپا است ذات مقدس حضرت بادشاه اسلام که وسیله نظام جهان و متکفل حفظ عالمیان
است از مکاره زمان محفوظ بوده اورنگ آرای محفل سلطنت ربع مسکون و کامروای دولت و اقبال
روز افزون باد ایضاً ستایش شان و شوکت و شکوه و بهجت قلعه مستقر الخلافه اکبرآباد
در موقعی که آفتاب جهان افروز بهزاران فرخی و میمنت سریر افراز دار الملک حمل گشته خطه خاک را
بنور سعادت منور گردانیده و درجه شرف آن فروغ بخش بیت السعود کمال الارتفاع گزیده
ساحت زمین را چون صحن فلک نگارین ساخت کوکبه بهار بلند آوازه گشت و هنگامه ربیع آوازه رنگ
تازه گرفت علم گذشته گل عود نمود و آب رفته جو باز آمد عرصه زمین از گلهای نوآئین چون بوم دیبا
رنگین گشت روی ریاض از خط و خال ریاحین حسن بی اندازه پذیرفت صبا بی محابا نقاب
از چهره نازنینان گلشن برگرفت ادو لطف هوا گوش و گردن نوعروسان چمن را بلآلی شبنم
زینت داد منشور نویسان باغ خرم مقدم گل بستر نخجان موزون ادا نوشتند و قافیه خوانان

خوانان حدیقه شرح گلشن پیش گرفته جهان از خرمی چون گل شگفته بود و بس هر دو ره و ر نور
نهفته بهر کنجی ریاحین بر دمیده بساط سبزه در صحرا کشیده شقایق صف زده در باغ و بستان
نسیم صبحدم در هر گلستان بسان چشم عاشق ابرنمناک رشته باد و باران مشک در خاک
دران زینت که باغ آب و گل داشت بر و عاشق شده هر کس که دل داشت من محزون را
بجهت کسب انبساط سیر حدیقه اتفاق افتاد که خوردن تر از طبیعت خاقانی در نگین تر از گلشن معانی
بود جنایا میزد نوآئین چمنی که خاکش بعبیر و عنبر سرشته و نگارین گلشنی که آتش آبروی یاسمین زده
هوا اش چون هوای ارم جان پرور نسیمش مانند دم روح القدس روح افزا و نسیمش چون بهشت
شعر دلکش و رنگین و فضا بانش بزنگ رشته کهکشان نگارین گلش چون گل صبح از دید چشم
نورشته دلنشینش از سیمبران فردوس گرو برده لاله نازپرورش داغ حسرت بدل اندیشان
خلد نهاده و سبزه زمرد گونش بلطف سبز پوشان فردوس زبان گشاده هر جویبارش
آبروی نوزاران سلسبیل و کوثر و هر چشمه سارش مانند عین الحیات خضر جان پرور هر قطعه
اش مانند قطعه بهشت مرقع فیض بر دوش و سر چمنش در رنگ چین طراز اطراف در هر گوشش
بیجه جارشش نگارین تر از پنجه گلعذار فردوس و طره شمشاد آزادش باز لف طوبی هم عنان
نهالانش بر کزم غم و آسیب خزان ندیده و اشجارش اصلا آفت دی در نج و هر کانی نکشیده نخل نازش
چون قامت نازنینان ریشه بوم دلها دوانیده و عروق نهالش در وجود اهل دل جاش چنین
سر پایان گشته بهر طرف چون گلهای قیمتی شکفته و در هر گوشه تخته تخته ریاحین عیش دمیده و اُنج
که از خاطر فرسین بر می داشت و صدای رود قانون عیش و لبهای غنچه بی داد غیر نطلند از ات
باغ صلای نوشانوش در داده و سوری و سمن بنوای دلنشین که گوشش بر گوشش نهاده
ارغوان مضمون رنگین تعین نموده و یاسمین بنظاره تجلی صنع برده از رخ گشوده بید مجنون پیسان
لیلی گیسو کشاده و امثال شکوفه هر صبح بروز کار خزان آغاز نیاده عشق بجان مانند طومار
زلف خوبان شیوه دلبری پیش گرفته و صد برگ با چهره زعفرانی چون عاشق شیدا از نوید وصال

جانان بهرلبریز شگفتگی گشته و حنا باد ای زیبا انجمن چمن را زینت تازه بخشیده و آفتابی چون گل صبح
صحن افروز بوستان گردیده جعفری بخوبی ست تبسم گشته که گوی شگفتگی از گلستان در کره بسته
دسته برگه چون خط عارض خوبان هزاران گل حسن در هم نهفته و زنبق بدعوی آب و رنگ خال طراوت
زده و نسترن با کمان از نقطهای شبنم سبحه گردان شده گل چینی که گل سرسبد بوستان است
است تبازه روی چار دیوار باغ را بعطر آموده و در ای بیل بلطافت بوشام روزگار را عنبرآگین نموده
و سیوتی که برگ برگش آماده بوی فیض است از شکوفه خود چمن را گوی کافور خفته و حسن روز رونق
پنبه غلغله در صحن چمن انداخته بحیرتم که اشجار فیض بارش را کان بدخشان خوانم یا معدن یاقوت رنگ
و ثمر نیک اخترش را جگر گوشه آفتاب نام یا ثمرة الفواد رضوان شادابی رنگ شاه آلو تاب
یاقوت رمانی را آب داده و شیفته رنگی زرد آلوش رنگ بر روی مهر انور شکسته و سیب دلفریبش
از کمال لطافت ذقن سیمین غبغبان نزاکت شعار شده نارنگ شفتالوش سیب یاقوت لبان از
از رتبه انداخته و انار جوهر دارش که حقه حقه گوهر شاهوار در مشت دارد از کان بدخشان خط
بندگی گرفته و صراحی امرودش که لبریز شاه حلاوت است شیشه ناموس نبات بر سنگ شکسته
و نا شناختیش چون کوزه نبات سراپا بلطافت و نزاکت شکر بسته و انجیرش نزاکت
نکته نازک و شیرین در باطن نهفته خوشهای تاک تا نماکش گرو از عقد پروین برده و ترنج و نارنج
در شاخ مینا رنگ بکردار زلف خوبان هزاران آفتاب تسخیر کرده پسته اش بشیرین دهنی بر اظهار
شان یاقوت و زمرد منهند و بادامش بسبزی و شوخ چشمی بر ترگش شهلای خوبان تهمت جاری
می نید و آب حیات از خجلت شیره جان پرورانه اش که چون ثمره ارم بنفحات قدس روح افزا است
رو در ظلمت نهفته و نبات از چاشنی لذت حاضش که مانند لعل مهربان نوشش پرور و مسرت افزا است
در شیشه دل تنگ نشسته و انناسش ببوی شیرین و چهره رنگین دلهای چاشنی گیران معنی را
اسیر است نری خود نموده و بطیبت انفاس نسیت شیخ و لب بثمره جنت دست کرده نهال
نارنگی که در حرم شان زمرد گونش گوی مانند گوی طلا جلوه پیراست چون طره رشام اند چوگان بازی

چوگان بازی آغاز نهاده و هر حقه زرینش پر چاشنی ذائقه افروز مانند چاشنی دل ادویان
پیر اران لذت آماده کیله حلاوت بارش بر فراز اشجار چون ماه نو بر سطح فیروزه فام طالع گشته
و ارباب لذت مانند اهل صوم از رویت هلال عید بجلوهای شیرینش تنها دل آب کردار
در رگ و ریشه گلها جا کرده و صنوبر دلپذیر بی نظیر زنگار کدورت از آئینه دلها برده و نوای محبت سرای
قمری بر قامت سرو چون نغمه شیرین لبان ارباب قال را صاحب حال گردانیده و نوای دلکشای
چکاوک رود رامشانه بهر سو دوانیده قهقه کبک چون قلقل مینا آشوب در انجمن چمن انداخته و تلوره
مستانه هزار دستان گریبان ریاحین را بچاک آشنا ساخته نشید عاشقانه بلبل رخسار
گل را بحسن افروخته و شیرین گوی طوطی لب غنچه را تبسم آموخته جلوه سازی طاوس هزاران
صورت حسن در آئینه پر و بال خود نموده و نغمه طرازی مرغ سلیمان چون آهنگ داود گره غم از رشته
جان گشوده تدرو برلب جو بعد ناز داد خوشخرامی داده و تیهو و دراج زبان بحمد بهار پیرای انجمن
آفرینش گشاده تعالی الله عجب باغی دل افروز نسیمش باج خواه از باد نوروز
درختانش کشیده شاخ در شاخ بهم آغوشی خود تنگ گستاخ ریاحینش لطیف و میوه ها نغز
مداوای دل و آسایش مغز صفا در غنچه او کرده منزل بود هر برگ او آئینه دل از تماشای
کاربرداز بیهای صنع ربانی و رنگ آمیزیهای قدرت یزدانی دلم لیان بر ریاحین ارباد صبحدم شگفتن
آغاز کرد و طبعم مانند گل از نسیم فیض شگفتگی مایل گشت نرگسم غبار ناکامی جست امید شباهت
بساغر آرزویم بریز باده طراوت آمد شکر این انبساط سبزه آسا جبین نیاز برخاک ادب نهادم
و بنفشه کردار فرق تواضع بر زمین منت سودم و بزبان ترانهای شوق آمیز صفیر خرمی کشیدم و نوای
غزلهای عشق انگیز بزبان حال ادا کردم درین اثنا بهشتی پیکری سر تا بالقدم از جلوه حسن سرشته
در بیا طلعتی آفتاب کردار چهره از نور شسته گل رخسارش خورشید مانند از گلشن فیض شگفته
و چین جبینش چون عین الحیات موج زن گشته ابروی دلفریبش بیداری مشکین هلال بر خورشید
پرتو انداخته و خدنگ سینه شگاف مژگانش در دلهای ارباب معنی وطن ساخته بندوی

زلفش کمند مشکین هزاران جان گرامی آویخته و در هر شکن طره عنبربیزش دل بر دل ریخته نرگس
خماربیزش عالمی را سیست حیرت ساخته و نگار مستش نرگستان را در حسرت انداخته بیمش
خراج از نوشین لبان مصر گرفته و سنبلش سلک لآلی را از پایه قیمت انداخته نبات از تنگ
شکرش پیوسته در شیشه دل تنگ و عقد ثریا از تبسم لعلش بی آب و رنگ قامت موزونش سرو را
موبر بیرون جسته و پیش بالای دلاویزش صنوبر دل باخته گل از مشاهده جمالش رنگ برو شکسته
و لاله از غیرت طراوت رخسارش داغ بر دل گرفته از خرام موزونش آب شیرین خرامی فراموش
کرده و رفتار نازنینش دل از کبک دربرده در عهد حسنش فتنه را روز بازار و در دور جمالش جانهای
گرامی بی مقدار ~ جهان افروز دلبندی چه دلبند ؛ بجز منها گل و خروار قند ؛ میان نازکش
از ساق تار موی ؛ دو عالم را گره بسته بیک موی ؛ شب افروزی چو مهتاب جوانی ؛ سیه چشمی
چو آب زندگانی ؛ قدی چون سرو بستان سر کشیده ؛ ز غم آسوده و آفت ندیده ؛ طراوت برده لعل او
ز بادام ؛ نکی ز نیک خوبتر اعضا و اندام ؛ نشاده هریکی کف ساغر مل ؛ گرفته بر دگر کف دسته گل ؛
چون جانان بدین سان به چمن نزول نموده دماغم را پر از عطر گل و پیمانه طبعم را لبالب از نشاه دل کرد خنده
بزبان آورد که ای مخمور جرعه حقیقت و سرخوش نشاه صورت چونی درین مکان دلفریب از هوش و خرد
معزول گشته و دل بتماشای گلهای صورت بسته بر سبیل ادب برخیز و برنگ سبزه بتماشای
بوستان سرای دولت و اقبال که در هر گوشه اش هزاران بهار دولت شکفته بپای جهان
و بنظاره گلشن عز و جلال که هنگامه فروردی ازان آب و رنگ پذیرفته دیده را حقیقت
باغ و بهار معنی گل و گلزار بر تو ظاهر گردد چو ازین مژده دولت افزا تر ساحه افروز تخت شد
طالع جهان اقبال سان بارگاه والا جاه شتافته در جائی که فیض قدسی از عالم بالا بر ساحت
ارض چون شبنم از هوا فرو میریخت و زمین از شکر هزاران زبان برآورده چون چمن گل و نسرین
منت در بوستان سکر ساخت پروازه قرشده حصار ربع مقدار که مانند همت کریمان
بغایت سربلند و چون طالع مقبلان اوج پیوند بود به دستیاری معماران سحر فن و استادان جادوطراز

جادوطراز از سنگ سرخ برآمده و کهکشانی در نکتی پایه سرخورده را نشانده رسیدم بنا بر
والا حصاری که ارتفاع دیوارش چون حصار دوار دیدار کشیده و بروج شامخش از
بلند پایگی بفلک البروج رسیده بنایش از ستبری شاخ گاو زمین شکسته و اساسش
باستواری بر گردون تکیه کرده کنگره اش که تبر زبانی طاق است با کنگره عرش هم زبانی کرده
و شاه برجش که بر بلندی سرآمد دنیا است پنجه در پنجه اسد زده قلعه دارش با اوج کرائی
بر سحر از چشمه آفتاب رو شسته و حارسش بر شب ربع دانه دانه خرمن ماه گرفته منداری کوهی
است از یاقوت سر باوج کشیده یا البرز لیست خارای سرخ پوشیده اگر دیده بانان قلعه
افلاک دیده بروشنی سرخ کنند روا است و اگر برج نشینان آن قلعه جرم انجم را کوله توپ نمایند
سزا است از عمق خندقش زانده دلی زمین آشکار گشته و از غیرت خاکریزش سینه فلک پر غبار
گردیده بی شک اگر بوسیله رفعت آن حصار راه بصحبت ساکنان ملاء اعلی می توان برد
به بلندی آن قلعه تماشای لامکان می توان کرد ~ حصاری چو گردون گردان
بلند ؛ که رفعت ز برجش بود بهره مند ؛ نیاید سر او بگردون فرود ؛ که سرکوب گردون
بود برج او ؛ شده تازه صحنش دلم بهره مند ؛ فلک را نماند دماغ بلند ؛ و در ناف آن قلعه
چون جبل در وسط حقیقی ربع مسکون همایون منظری دیدم از احاطه تقریرت و توصیف بیرون
و فرح شبستانی مشاهده نمودم مانند نظرگاه کواکب سعد سعادت معدن صحنش فراخ از دل
دوست کریمان و دو صحنش گشاده تر از پیشانی پاک دینان نسیم جانبخشش از زبان مسیحا
نیکو و هوای روح پرورش از روضه فردوس پیغام شنو سبزپوشان بهشت بتماشای
بهار گلهای تصویرش چون بلبل تماشای گل واله و شیدا گشته و نازنینان چمن بر دو بس
یارزوی نظاره لاله آتشین رنگ و نرگس از نگارستش بگرد در پروانه مشاهده شمع جمال
از دست رفته سعادت باشند بطواف آن کعبه آمانی و آمال رسیده شرف اندوز
جاوید گردیدیم و فیض گرد در زیارت آن ثانی بیت الحرام فایز گشته فخر و مباهات بسر اندوختیم

دری دیدم بکیوان سرکشیده ٭ ببی مثلی جهان مثلش ندیده ٭ درون رفتم بتن لرزیده چون بید
چو ذره کو گراید سوی خورشید ٭ تعالی الله همایون بارگاهی که بابش چون باب بهشت نگارین و فضای دلکش
چون فضای خلد برین سبا این دست قدرت ربانی گلکش را آب گوهر اندوده و ابر نیسانی بجبهه
خمیر سفید کاریش از چشمه خورشید آب در دامنش کشیده معمار روزگار بجبهه تسخیر لطافت از خشت دیوارش
نقش بدیع نوشته و مینار لیل و نهار کنج دیوارش از نور انجم سرشته در دیوارش بکردار بیت المعمورش
بجواهر آبدار آموده و صحنش از فیروزه و یاقوت رخشان چون آبگینه فلک آذین نموده روح الله بر
بیال شوق صحنش را جاروب کشیده و حور العین بطره عنبرین خاشاک ایوانش موعود چیده
بیت الطاق رواقش چون آسمان پیشانی گشاده و شاه نشین قصرش مانند دار السلام بسعادت
جاوید آماده ایوانش مانند عرش بعین کرسی دار و ستونش چون رکن ایمان پایدار سقفش
گوی زرین فلکی بر زمین قایم گشته و شمسهای والایش در و پنداری ماههای متعدد طلوع کرده
بر بام از خورشید بپای دیوارش افتاده و بر سر چرخ بلند گردن سرکشش گشته ماه بر شرارش سیر
باشش صاحب بخت سعید در وشنان در برابر صفای گچش از درشتی بهره و امید فضای
بنای رفیعش با سپهر برابر نهاده و سعادت جاوید را در هر حجره اش عنایت الهی جا داده از این بنیاد
والاایش زمین را تخت بلند از فیض بنای دلکشایش دنیا بسعادت جاوید برده

مبارک شبستان فرخ سرشت ٭ که خاکش بود آبروی بهشت ٭ در و یکه ساید زهره بر زمین ٭
سوادش بود جمله خط چین ٭ ز خط جبین تا بر ذره شمار ٭ بود خاک او سر خط روزگار ٭ چو معمار خشت
بنایش نهاد ٭ قضا گفت کاین لوح محفوظ باد ٭ ز روی ادب اندران جلوه گاه ٭ بمژگان توان
توان چون قلم رفت راه ٭ غباری که در وی بود توتیا است ٭ که رشک خانهٔ چشم خواقی روا است ٭
رود هر که بهر تماشا درون ٭ چو صورت ز آئینه نامد برون ٭

بیان کمیت و کیفیت احوال و اوضاع مدینه کامل و مصر جامع دار السلطنه لاهور که در زیر چرخ برین شهری بدین پایه وسعت و متانت نا یافته و بساتین و دیار دلفریب و عمارات دیگر آن ممالک از دو سه زیب

اکنون که بنا و بیان سخن

بهار سخن گلهای معانی را رنگ و بوی بخشد و رگ ابر قلم ریاحین الفاظ را آبرو دمیده و نسیم فیض در تحریک آید
و سحاب سکر ترشح میکند وقت آنست که گلشن طبیعت نهال معنی نشانم و در ریشه کلک را آبیار گلدسته
سخن انگاه ستایش شهر فیض بهر لاهور را گل سرسبد گفتار سازم و هر گل زمینش را بهزار رنگ ستودن
آغازم تعالی الله زهی خطه فیض آفرین که هوایش سرمایه نشاط و فرحی تمام دلنشین که خاکش پیرایه انبساط
بهشت است که شمار ازش فردوسی می تواند شد و گلستانیست که موج پردازش شرح گلشن
می تواند نوشت سواد دلکش بتازه ادای نزهت آباد جنت را هم آغوش حسرت داشته و لطافت
انهارش چشمه سار کوثر و تسنیم را بجوش انداخته صحنش بدلکشائی مانند روش جنان و دلکشی
نهاد انجمن آرای تجلیات فیض جاوید و شاخش بعطر سائی چون طره خوبان حلقه کردن خورشید
فصلش مانند فصل گل پیرایه آب و رنگ روزگار و هر برگ خاکش بزنگ افروزی سرمایه آرایش ربیع و بهار
بادش بعشرت سگالی همواره بر دلهای مشتاقان فرح بهر نسیمش بفرخنده فالی چون دم صبح سعادت
نزهت آمیز عنبار چهار سویش چون خط عنبار خوبان آرایش رخساره گل است
و خاشاک سر کویش چون سبزه گلشن مژگان دیده بلبل سبزه باغش پیوسته مانند زمرد از آب
خود سرسبز و سیراب است و گل خود روی صحرایش چون گل خورشید از چشمه خود بهره یاب دکانهای
روی بازارش از هجوم سیمبران ملاحت پرور نمکدان محبت گشته و قصرهای زیبایش از جلوه لاله
عذاران شیرین کار مانند قصور جنت بتکده حسن گردیده گیسوی مسلسل نازنینانش سلسله
دل روحانیان و از جلوه قامت شاهدانش صد خم در بالای سرو بوستان خاک هر کوچه اش
سایه سیمبران گلعذار پیوسته سرو ستان است و روی باغش از پرتو عارض نیکوان آینه
رخشان نگاه والا نظران

اقلیم دل قلمرو وحشی نگاه اوست ٭ از آهوی رمیده بلبلی توان گرفت ٭

که بلد شهرستان دیدار است هنگام نظاره حسن دلبرانش از غایت حیرت مانند آب
گوهر خشک بر جای خویش مانده و فکرت والا فکرتان که وحی اوج معانیست در ادراک آیات جمال
نازنینانش مانند غنچه سر در گریبان حیرت فرو برده هر شاهد جادو فریبش را بتازه ادائی

کرده‌ام

وقت نزول پاکان بوده و سر نگاه جلوه اش شکیب از دل قدسیان پاک نهاد ربوده هنگام تجلی
شمع جمال خوبانش چراغ آفتاب را شام بی اختیار بر زمین میزند و از خجلت طلوع رنگ عارضش
سپهر آتش عرق انجم از چهره بباریدن صبح میچکد سرو در پیش قامت موزونانش که مانند نیشکر
براست مرکز علم گردیده سبز نمی تواند شد و شمع کافوری سحر در برابر توجه چهره گلرخسارانش
که گلشن جاوید شده آفتاب چهره نیارد افروخت ـ پیر کوچه اش گلرخانش ره نورد لولوی گلستان
شده کوچه گرد ـ به حسن سنج و لطافت اساسش ـ بکردار گل کشته رنگین لباسش ـ فرشته
نبیند در ایشان دلیر ـ و گر بیند افتد ز بالا بزیر ـ نظر طاقت آن ندارد ز نور ـ که بیند در ایشان
ز نزدیک و دور ـ در هر محله اش روشندلان قدسی نهاد مانند نور در سواد چشم وطن گزیده و در
هر کوچه اش صبح نفسان تجرد نژاد چون روح پاک در تنها بخانه جسم سکونت ورزیده برکات
انفاس مقدس شان چون امید ساکنان خطه شهود گلگل شکفته و بیامن توجهات سامی
شان متوطنان قریه وجود کامروای صورت و معنی گشته بسیاری معرفت طرح لذات روحانی
انداخته و بیاوری ریاضت از ثقل جسمانی پهلو تهی ساخته برغم سپهر ازرق شعار شیشه عیش
بر سنگ ستم شکسته در خلاف قاعده روزگار رهگرای وادی آزادی گشته به پای فطرت از سجاده
جاده طریقت یافته و بیاوری توفیق از تسبیح سررشته مقصود بدست آورده مضمون نامه سربسته
صبح بر ضمیر منیر شان که مشرق انوار الهی است روشن و معنی انوار قدم بر آئینه رای شان
آوردهای شاهد مراد است مبرهن بهدایت سعادت روز افزون در نه شکوه محبت الهی مانند آب
در گوهر جا گرفته و باشنائی عنایت ایزدی چون گوهر در آب نهان گشته نسخه خاطر شان
مجموعه معانی و دل فیض منزل شان میر سامان بی سامانی بلند پایگی همنشین نسیم گشته
و بر قبه پستی منش شان شرح مطالع آفتاب نوشته نور تقدس از جبین مبین شان چون اشعه
فیض از صحف آسمانی پیدا و فیض کرامت از میثاق شان چون لمعات نور از ناصیه آفتاب
روشن و هویدا ـ خلوت شان در کرد الخفی گشته قدم سنج سنود و طرح فکرت شان

گنج ازل را طلسم ـ فطرت شان آئینه روح و جسم ـ گشته بمه عزت و صفا پروری ـ مشرب ایشان ز کدورت
بری ـ و همچنین در مساجد و مدارس آن دار الشرف فضل و ادب که از حوصله شمار و اندازه مقدار
افزون است و هم بفیض پروری در رنگ صفا که جنت سعادت جاوید مقرون والا گهران دانش پروری
و روشن ضمیران دیار بینش و فضل گستری چون معنی خلص در بیت ـ نوائین جا گرفته و بجهت تصفیه قلوب
و تزکیه نفس اوقات شریف را صرف علوم دینی نموده بتهذیب اخلاق و احیاء مراسم شریعت
در کافه انام ممتاز و بین قابلیت و استعداد از ذوات ممکنه ممتاز بنردبان اندیشه بر قصر رفیع سموات تنش
راه برده و بیراق فکرت پست و بلند الفاظ و معانی طی نموده بحدت ذهن نقاد دقایق صحف افلاک
را واشگافته و بجودت طبع وقاد حقایق خطه خاک را دریافته بمرتبه پستی ادراک علم الهی را طبیعی خود
ساخته و بصفا کیشی فطرت مانند عقل راز دار فیض الهی گشته بچهره آرای حسن کلام گوی سبقت
از معلم اول ربوده و نسخه پیرای فکرت گره از عقده مالا ینحل کشوده بروشنی رای و پاکیزگی طبع
اشاعت فنون یقینیه کرده و بهوش گرائی فکر وقت اقتباس گوهر معنی از بحر حقیقت
بچنگ آورده و بپاک گوهری در مراقبت صراط مستقیم معانی کوشیده و بوالا جوهری مستعد انوار تجلیات
سبحانی گردیده بقافله سالاری منازل تحقیق راه بسر منزل مقصود برده و بفروغ انوری انوار
توفیق کیفیت ذات و صفات یافته ـ چو هر گل طفل دبستان شان ـ بوج امین بلبل بستان
شان ـ معنی شان چهره نگار صفا ـ خاطر شان آئینه دار صفا ـ دیگر دقیقه سنجان درجات سخن
و نکته طرازان نادره فن که نکهت اندیشه سحر پیشه شان عطر سرای گلشن نکته دانی است و رشحه
کلک گوهر بار شان طراوت افزای حدیقه معانی از جویبار فطرت شان چون نکته سنجی را پیرایه طراوت
جاوید داده و شگفتگی طبع آن صبح نفسان سخن طراز خلد را سرمایه آب و رنگ همیشه در بسته داده
رتبه کلام آن والا اختران اوج فطرت بجائی رسیده که نثره نثار نثر رنگین شان می سترد و درجه سخن آن
اوج گرایان سمار خرد بایمنی رفعت و والائی گزیده که شعری شعار شعر متین شان را می شاید بر رنگ
طبع سحر طراز روح در قالب عبارت دمیده و بجنبش براق فکرت در سدره الهی معنی رسیده

سواد نظم شان چون سواد دیده چشم بینان عزیز و طراز خامه شان سر خط کارنامه فطرت اهل تمیز
دل نکته سنجان عجم و عرب از نکته شان آبخورده و رتبه شناسان دار الشرف فضل و ادب
زاده کلک معنی نگارشان را از جمله امهات شمرده آبحیاتی که زندگی طلبان سخن تشنه اویند
از عنبرین سواد الفاظ سیرابی شان می توان یافت و فیضی که عیسی نفسان ملاک او بینند از سخن زندگی
بخش شان می توان حاصل ساخت ـ خرد بی فطرت شان بی نشانست ـ سخن بی حاصل
شان بی زبانست ـ بود حرز فصاحت نامه شان ـ سری دارد معنی خامه شان ـ مانند بهار
زینت آن گلشن فیض افزوده و بکردار رنگ و بو پیرایه پیرای آن گل سرسبد بوستان بند و بستان
گشته بنا یزد چه زیبا سوادی است عشرت انگیز که کوچه و بازارش از فروغ فیض لبریز است
و در و دیوارش مانند کارنامه گلشن از حسن سرشار رنگ آمیز بجای سبزه از خاکش تخت
سبز مرو و بید و بجای گل از زمینش طبع شگفته دمیده سوادی خرم تر از سواد چمن و زمینی شگفته تر از
زمین سخن ـ ز خاک او که نزهت آفرین است ـ چمن را خجلت روی زمین است ـ
هوایش را بود با عافیت کار ـ درو جز چشم خوبان نیست بیمار ـ بود رشک آفرین خلد برین را ـ
گل روی سبد روی زمین را ـ تماشش را صفاهان گشته مشتاق ـ بود داو آرها ز اهل عشاق ـ
زمین او گل از باغ جنت ـ نهاده بر سر افلاک منت ـ شده کیوان ز رفعت قلعه دارش ـ
فلک گم گشته در برج حصارش ـ تعالی الله چه فرخنده حصاری مبنیست سپهر که فلک از رفعت مقدار
از خجلت سر افرازی دیوارش بر خود پیچیده و چه نوایین قلعه دلکشا که سپهر بلند مرتبه از حسرت
رفعت اساسش پشت دو تا گردیده چار دیوارش مانند حرمت سرای قدس در صفا بی رور و ایوانش
دایوانش بکشاده روی مانند دریچه صبح سعادت فیض کمال چرخ کهن سال بامید پابوس
جواهر انجم بر پشت طاق عرض چیده و دیده بانان قلعه بید را افلاک از نظاره صفایش فروغ افروز
گردیده برجش بکردار بروج افلاک انجمن افروزان جهانرا منزل و مسکن و کنگره های رفیعش مانند
تیغ زر افشان خورشید بر مرگ اعداء ظلمت سرشت خنده زن حماها برکار قضا برکرد این خطه نزهت

نزهت آفرین دایره امن و امان کشیده و والا گوهران گرامی فطرت در درونش چون نقوش سعادت
آرامت گزیده اگر آن معموره عشرت را که منظور نظر ارباب بینش است بزمگاه شهود خوانم عشرت آباد
و اگر آن ملک موصل وسیع شرب را که محیط مرکز حسن و عشق است سر حلقه بلاد عجم و عرب دانم روا است بهر پروری
چون زلف خوبان بر گرد شهرستان حسن حلقه زده و دلهای چندین صاحبدل را بنمایش چون حبایل
اسیر کمند خویش کرده در درون آن حصار نادره کار حصار فیض آثار دیگر بزمینی اساس پذیرفته
که کمند اندیشه دقیقه سنجان از کنگره رفعتش کوتاه است و فکر بلند سنجان کامل ادراک در ادای تماشای نقش
بنا رسای عذر خواه و میان آن دایره دولت و بهروزی زیبا منظر سلطانی و نگارین قصر خسروانی
با هزاران زینت و فر چون نقشه مهر انور در رواق سپهر بلند اقبال نگین سعادت در حلقه خاتم
عز و جلال جا گرفته بنا یزد چه فرخنده مکان عشرت فریب و چه نو آیین نگارستان فردوس
زیب که فیض ازل رازدار او است و دولت ها دیده سواد دار او زمین از پرتو رفعتش با آسمان همپایه
گشته و خاک از سایه دولتش چون طاق زبرجد پیرایه سرسبزی گرفته بهار از جلوه ارادت
نقش و نگار دیوارش چمن چمن پیرایه آب و رنگ بدست آورده و نسیم سحر از هوای جان پرورش
ختن ختن نکهت قدس در خیره و برده بروحشیش سایند با کی علت چون کوکب اقبال شهنشاه
گیتی ستان بدرجه ارتفاع صعود گرفته ایوانهای دل افروزش بسعادت اندازی چون باطن مقدس
فروغ فیض پذیرفته ستونهایش باوج گرای مانند مصرعهای برجسته سرو از چمن دلبری نمایان
و ابروی طاقش که چون ابروی خوبان در عالم فریبی طاق است با حوران بهشت چشمک زنان سقف
نزهت نشین و دلکش ایش از تبسم غنچه تصویر هزاران خنده بر گلشن اردی بهشت زده و شمسه های نوازش
از شعشعه طلا پنداری چشمه خورشید بموج آمده خورشید از صفای سینه پاکش که بیاض
سحر [illegible] سفید نبار دشت دیده را هر صبح آب داده و نگارین طاق فلک را از جلوه رنگ آمیزی
میشطاقش که چهره افروزی نگار آب گوهر عمانی و یاقوت رمانی بخاک ریخته سرمایه آب و رنگ
بدست افتاده سنگ دیوارش بسکه آئینه کردار ز مهره کشی استادان نادره کار صفا یافته بکش خط

بی خانمانرا الملحوظ نظر داشته بنان چنین التفات فرمایند ~ ای صاحب کرامت شکرانهٔ سلامت
روزی تفقدی کن درویش بینوا را ~ **بنواب سیف خان نوشته** حالت شوق متفرالبیان است
ذکر محامد جمیله در د زبان است اخوی محمد تقی نوشته بود که گله عدم وصول مکتوب میفرمودند اگر عذر تقصیر
درخواست نمایم تقصیری دیگر لازم می آید در جای که ظهور محبت است عذر بیگانه است مکتوب خود را
این پایه و رتبه نمیداند که آن ملاذ در انتظار ورود آن باشند اینهمه لطف و مخلص نوازی العبد از تعاهد
نخواهد رفت و از کوشه جو بیور طبیعت چندان محظوظ نیست برای مشق توکل اقامت درین دیار بسیار
بکار می آید و از جا گیر چیزی پیدا نمی شود و حاکم شهر نیز اوقاتی ابلاکت بسری میبرد و چند شیخ کهن سال
که از ایجاد بابا آدم تا این دم دام تزویر پهن کرده ام از کرامت میزنند حالتی ترا رانند که ستیفه توان شد
بهر حال شکر است عنایات پادشاهی و قبول منصب مبارک باد و جمعیت ایشان در همه حال او باک
مطلوب است **بملا عبد النبی نوشته** بعضی از ارباب رسم میگویند که شوق اناقا نادر افزایش
است مشتاق دیدار شما و کمی ذریاد تی ترقی و تنزل رانفهمید گویا کلام محقق شیرازی حافظ
لسان الغیب مطابق این حال و مصداق این مقال است ~ حلقهٔ پیر مغانم ز ازل در گوشست
بر همانیم که بودیم و همان خواهد بود ~ مولوی کشش آثار تخم خربزه ولایتی اول اول و دیگر آثار
تخم تربز ناقوتی مرسول داشته لونه بایست که در زمین صالح بکار رند و التماس برای سرکار خود فکر فالیز دیگر
کنند فقیر که درین باد حریص است از راه دوربینی پیش بندی واقع شد ثانیاً حال حضرت شریعت پناه
توقع اهلیت از فقرا نداشته باشند چون مثال خربزه نزد اصحاب فالیز محمود و مستحسن است فقیر از
روایت عمل کرده مشرب افیونیان اختیار نمود توفیق عدم شرکت و توفیر اهتمام شامل حال باد
الیضا الیه صحت ذات با ترقی درجات و مزید حیات با وفور برکات تا انقضای اوقات فرخنده آیات
آن قدسی صفات باد عنایت نامه که در جواب رقیمهٔ الوداد عز ایراد یافته بود خاطر ملال مال را رشحت
تمام ابتسام داد برای تشحید خاطر و شکستگی طبع املاذ بی بهانه لطیفه چند در باب کشت کار فالیز
رقم پذیر شده چنانچه خاتمه مشعر بود باینمعنی که در امسال خربزه مخلص را شرب افیونیان جوش آمده

جوشش آمده حضرت مخدومی ازین ملکیات استنباط فرمودند که فقیر تریاکی شده و چه لطیفه در ترک مواظبت
کیف افیون بکار برده اند مع هذا حاشیه قدیم طلب داشته اند اگر دقایق حاشیه را نیز ازین قرار
خواهند دریافت نفرستادن آن شاید بازفرستادن باشد مطلب اظهار خربزه بود و توجه و تقیه
ارشاد ان در سیر کردن فالیز نبود از آنکه خربزه بر سر برچه لترخ تراع و بواحق املاذ مانده زیاده برائید
بحمد خاطر خواه کتب و کتب ملا محمود را جند کستار نام سجاده نشین که برای اثبات فضیلت بلاینده
ته کرده یکردن می آمارد و بمجلسی که در آید خنده بی محل در اجاره اوست محبوس ساخته **فرد و سیه نفوا**
بهار تست لزین بوستان معنی پروری که چون در موسم اردی بهشت تحریر بطراحیش پرداخته
از جوی قلم الفاظ دلنشین رضوان پسند کاغذش از بزری بجای گل در یحان خط و خال
حور و غلمان نهالی ان خته ای در طلب تو خانه بر دوش سحاب ~ باران قطره در رسالک آب
بر باد تو موج خیز سیل نفس اند ~ در لقوه بحر خرقه پوشان حباب ~ ثنای بهار برای که انگشت
سبزه را بدانهای شبنم علطان سبحه کردان تهلیل خویش نموده و حمد بستان آرای که غنچه بنفشه را
از نم وضوی باران بیسن پیمان سجده خود کشوده بهوا داری نسیم بهاریش برگ ریزه و دی بر شاخسار
نیز مرده خزان رسید و با بیاری ابر بشارتش گل نغمه تر از خار خشک منقار مرغان دمید ما کاهی حی حی
لیس پنبه شکوفه از گوش شاخ درختان در کشاکش دلبر بستری شورید کی منصور طره خرمی
کش رزان دام شوکش چشم نرگس سحر خیز بجویای وصال او رنگ بست سرمه بیداری
طفل غنچه بر کبر بز بدلبستگی خیال او متر از لباسی بر خورداری ~ گلستان سینه رنگین
زده غش ~ چمن افتاده راه سراغش ~ زلیس در بوته سوختش زده جوش ~ شده خون
در رگ سنبل سیه پوشش ~ غمش چون با خراش آمیخت اوت ~ گل رابناخن کرد قسمت
زغش او که ازمه تا بماهیست ~ رخ زنبق طلسم رنگ کاهی است ~ پس خونبا که خورد دش ازل
سواد نقطه دارد چشم لاله ~ شقایق چون زد اغش سوخت عودی ~ رسید شعله اش هم دود غش
خوش بر دودی ~ یاد اش عندلیبان نغمه پرداز ~ بود منقار شان مضراب یکساز ~ نوادلی

راه نسبت دهان پوچ کو از گفتن جوز شود منفجر سخن را حقه چون نور زبان آرد چو بر لب حرف بادام

کشاید کف بروغن مالی کام چو ساقی پیش مستان لعل چینید بجای پسته فندق می نشیند

کسی چیز یاد تنگ از سیر پوشان نکشتیم تنگ با جرعه نوشان ز جوهر کارد چون میمون دواند

خیار از چنبر خود می جهاند چو زد در ناف قسمت خربزه دست حلاوت آنچه بودش در گره بست

نموده جمع یکجا هندوانه ز بیم مرغ لذت آب و دانه فضای کوه و صحرا میوه آمیز هوا تار رز دوش چاشنی تیز

اگر فرهاد شیرین کار بودی درین کهسار صنعتها نمودی بتماشای فصل هوا هر گلی موسمی بر گلبن فزاد ...ت

در هر میوه [illegible] ر میوه حسن کریا عنبانی بزرگ و کوچک انعام

همیشه بهارست و باستان تازگی و برگ نخستگی پیوسته پیرایه نشینی سایه بنا گوشش

مطربان لعل جلاجل دایره در آتش و یکمن افکنی شعله آواز مغنیان پروانه از لعل بیضه در کشاکش

طنبوری به پیوا انگشت طنبور دکان شماری شراب سرود و قانونی بجوی تار قانون در آبیاری

باغ نغمه داود موسیقاری لب غنچه موسیقار در بالا لشن رنگ ترانه تازه کمانچی بیتاب گیسوی کمانچه

در آرایش مرغوله بلند آوازه چنگی بسوزن مضراب در رشته تار ساز طرب کوک کرده نای به سازی

قلم نای نقش پرکار دست طراحی هوا برآورده از موج خیزی طوبت سرود کاسه ... رباب

ب تا داوی حباب از آتش فروزی صوت گلوسوز استخوان سینه عود بسوختگی دود ساعتی نکوزد

که زبان مضراب صد دم شور انگیز بر گوش ارباب خرد نکشد زمانی بینایه که لب جام تمار نکته رنگ

در کار اهل هوش نکند بمیزانی گلزار حسن خوبان مینای می سحر خیز و لعبت شکی لشکر بلا دور

نرخ پیاله جلوه ریز ساقیان لاله رخسار ساغر می عهد بکر رنگی پیسته محبوبان گلعذار پا بند ار برقص بر جا

نشسته گاهی که لیسماع دست بیادر بتر زد در پای شرق معذور است و جای که برقص قدم برداشته

هوش در سر گذاشتن مجبور بحر اصول بطوفان افتاده شیرینی حرکات تمام آهنگ از پا در آورده

دلنشینی نغمات دلربای حسن صوت ناهید را شایسته قسم مقام عشاق کرده و رسای آوازه حسن

خورشید را بدایره شکستگی رنگ در آورده شبپره شانه از شعشعه آفتاب جمال در شبستان زلف

زلف بتاب چشم شوخ آینه از هجوم فروغ تمثال شده رخنه اضطراب غمزه در فضای آتش رخسار بیتابی ۳۴۷

نیو مژگان در کار عشوه بهوای گرمی عذار بچابکی کمان ابرو گرفتار گیسوی شرنگ فتنه انگیز پشیمان

رو در ستیز زلف مرغوله پرواز فریاد رس اهل نیاز چشمان سرمه پرست ترکان سیاه مست لب شیرین

ستم سرچشمه شور ترنم بیت سرود حسن اینجا هم تا تند گل دی هر دو جنس یک دکانند ترنم ریز

هر سو آتش گرامی بنای نغمه در سیر مقامی سراپا نغمه پرداز نوازش شرر افروز گرمیهای سازش

ز مژگان بتان نغمه پرداز چشیده نیش مضرابی رگ ساز فتد چون مطربان را سایه از کف

چو برگ گل نماید پوست بر دف ز آب نغمه چون دف نم کشیده هوای زاتش رخسار دیده

بمطرب نی چنان دلبسته دارد که یکدم بی لب او بر نیارد مغنی چون زند زلف خود چنگ شود مرغوله

زلفش با آهنگ کند چون چشم مطرب ساز دیدن توان صد نغمه رنگین شنیدن ز شور انگیزی نقش و

ترانه رود لنگ فلک از ارتعاش آن صراحی بهر برداشت افسر ز نا قرا پرده ساز است چادر گدایان

پوست تخت افکنده از دف گرفته کاسه طنبور بر کف ز دیوار و در این گلشن ذوق

دمیده سبزه و برگ نغمه شوق نسیم و نغمه را یک عرض و طول است هوا را ابر از بحر وصول است

زهر جانب زده مرغی باهنگ فشانده از ترنم بر هوا رنگ نباشد دور کر من همچو بلبل غزل

خوانی کنم در عشق آن گل غزل بیا ساقی که عید نو بهار است گلستان جلوه گاه انتظار

است ز لطف آبیاری گلبنی ساز گل صد نغمه بر یک شاخ تار است لب مطرب

گرد در جوی که موسیقار رشک آبشار است ببازی رشته مغنی نغمه پرداز که تار شش

رگ ابر بهار است سرود عشق رنگ کهنگی ریخت نوای تازه برروی کار است نفس

باید تو ادر پرده دل ز بیهوده کشی در انتظار است تمکین خراب می مطرب عشق که برگ

ذوق سازش حصار است ... تازه کوئی دامن دل میکشد که بحرف دل تا لبی

تر شاند بحدیث دیگر نیز دارد و مرا اندیشه آنکه اگر پای بیان درین بحر گذارد بیخودی کلیم خویش را

از آب بر آرد ... هدایت فریاد رس باد شکسته لیته باز درق ... افتادن در آب ... ل توان

دل چیست یا ب خود گلستان دگر ٭ گل بنر نگارش ابر باران دگر ٭ میدانست کر از موج خلش
نوح چیز ٭ کشتی می ساخت بهر طوفان دگر ٭ زهی دریاچه که از جوشش گل آتشین هنگامه گلستان
خلیل را گرم ساخته و از طغیان سبزه دلنشین بسر سبزی کشتی و ملاح پرداخته از قرار گرفتن آتش نقش گل
دلستادن چنانچه باید نشسته و از فراوانی زلالش موج روانی از تصرف دست شکسته غواصان
آتش در آب نگهداشته سوختگی نفس شناوران هر سو دست و پا زده اشنائی [illegible] رفتن
تا میانش نرفته کشتی تا کجا رود و رسیدن بکنارش نرسیده کشتی تا بکجا رسد ازین عین که
برسالت ابر باد سلامی رسانده لب دریا از موج در زیر دندان تاسف مانده و از رطوبت هوای آتش
ابر نیسان الیاس بحر تر دماغی و از خرمی فضایش نو بهار خضر سرچشمه شگفتگی گلهای
رنگین بسنج و زرد بر چیدن دکان لعل و گوهر با تر دست [illegible] برگهای سبز سیر و نیم سیر
بشکست کار زمرد و فیروزه کف بهم داده عهد بستن موجی که بپایه گلها در آید برنگ قوس قزح
بر آید حبابی که بسیر ها دیده گشاید ساغر زمردین نماید سطح آبش بیرون دن گول گوی گشاده
بدخشان را از لعل آتش در نهاد افتاده شو و تماه در غوطه کاری آب و تاب نسیم و صبا در شناوری رنگ و
بوی خرمی و شادابی بنجر بهار آمیخته و دیدن و شگفتن بی اطلاع نامیه یکدیگر در آویخته آب برنگ گل
و گل برنگ آب و از نکهت در طوبت داده از زمین تا آسمان طوفان تر و تازگی از شرق تا مغرب [illegible]
شگفتگی آری گلشن عالم آب کم ازین نشاید و گل کردن که محیط کمتر ازین بظهور میاید ٭ گلهایکه
روداد است آبش ٭ نمی آرند هرگز در حسابش ٭ بهر سو کشتی طوفانی گل ٭ تلاطم خیز موج [illegible] ٭
ز هر کشتی نشینان شعله تر ٭ دراین حسن شان کشتی شناور ٭ ز عکس لاله رخساران سرکش ٭
نهاده ماهیان در دام آتش ٭ [illegible] کف گشاده ٭ گلستانی بدست باد داده ٭ درین
دریا چنان جوشش [illegible] ٭ که هر موجش ز آب نغمه رو دست ٭ ز صوت مطربان [illegible]
گرداب ٭ نماید رقص در دو صد [illegible] آب ٭ فشانده هر الف از شاخ آهنگ ٭ گل نغمه بگلهای گول رنگ
[illegible] های نغمه تر ٭ زده موج طرب بر گوشش اخگر ٭ رگ طنبور رشک موج [illegible] ٭ بدستش

بدستش کار محتشم حبابست ٭ لب کشتی هم آواز دف و نی ٭ شفق در بادبان لنگر تو می ٭ ز رنگ
آمیزی عکس پیاله ٭ شده نیلوفر افلاک لاله ٭ چراغان زد چنان نقش بر آبش ٭ که فانوس
حبابی شد حبابش ٭ رطوبت را ز بس می در ایاغست ٭ چراغ از شعله دایم تر دماغست ٭
بحمد الله که من بیم ترزبانم ٭ ازین آب و هوا روشن بیانم ٭ از انجا که اقتضاء خاک این فردوس آیین
بسر سبزی بیست که تازگی و خرمی آن حید بهار را پای بست نتوان یافت از هر طرف
باغهای دلنشین سرچشمه بهشت برین آورده خصوصا باغ فیض بخش و فرح بخش که در بخشش
و فیض طاق است و بر رفعت انگشت نمای ساکنان آفاق از رطوبت زمرد سایه درختانش
ماهی ترین در اندازد شناوری و از زعیت زر گلهای الوانش قادر نبوده ساز کیمیا گری شمشاد
باندازه پرورد مرغان نگاه کمند طره بدست انداز داده و سرو شماره صنوبر های اکاه جین اندام
گیسو گشاده بخوان الالاری اشک ابر طبقهای خنده بر خوان شگفتگی گل افزوده و نقره کاری
طراح شبنم افشان غبار بر اوراق مجموعه سنبل نموده نسیمی بجانب ریحانش نگذرد
که سرمشق تازگی بسوی خط خوبان نبرد و سایه پروری گل جعفری خاک را آب و تاب طلای احمر
و تعکس پذیری ارغوان زارش زمین را باد زرکی لعل تر از شرار افشانی آتش گل بنه
نسترن در سوختن [illegible] و از سوشکدانی چراغ لاله سوخته سوسن گرم افروختن صبح اگر از بیاض
سر منیش دم زند مجموعه سواد شب را بر هم زند دریای خیابانش رسائی غلیت زده کوتاهی دست
در سرآبشارش روانی تر شده تو بدین پا از نهایت صفای آبش دقت موج عکس از کم ان
محفوظ از غایت شیرینی زلالش طفل نگاه در غوطه خوردن محفوظ از غوله ریزی آبشار با نجاد تلاطم
در اصول روانی نواخته هم زمزمه خیزی جیبار در پست و بلندی تحیانی کوک نغمه زیر و بم
موسیقار فواره سرشار تر صدای رقاصان حباب انگشت نمای موج بجوشش ادای ٭
نگاه از سیر این باغ طرب خیز ٭ چو تار ساز گردد نغمه انگیز ٭ بهر سو عندلیبی کرده سرشار ٭ زآب
نغمه تر جوی منقار ٭ دل قمری ز افغان شعله سازاست ٭ ز سوز صوت طوطی در گدازاست ٭

آفتاب مطالعه نماید و در صفحهٔ جمالش از روی بینش بنی تکلم مشاهده را انقطع رساند شعشعهٔ حسنش
چون تسخیر جهان کف کشاده مهر درخشان اول دست بیعت داده الحق حسن جهانگیری حق تباه
حق است ببیند سوزی داستان جمالش بلبل گرم بر آتش گل دو بین و بکر ذوقی آشنائی جمالش
پروانه در انداز گیسوی شمع بر بین شبیه کش عارضش از صبح دشتی سفید آب و لعلی
چون در صدف ریخته گنجینهٔ قلم بنا رگیسوی خورشید در آویخته یوسف مصر لقائیش گرم بازاری
ندارد کرباه تابان کلاده هاله بجز مداری نیارد تا با بیاری یاقوت لبش سبز خط دمیده دود آتش
حسرت در نهاد ریحان بچیده صنوبر بادای جلوه اش اگر دل نمی باخت چه انداز ها که ذخیرهٔ بی
هر کرا دغدغه هوش است کو بیک نگاهش از دغدغه برآئی چهره درخشان برافروخته رونمای هفت اقلیم
جبهه نمایان درست نمود که نهادن دیهیم باده گفتار با شراب طهور هم پیمانه شمع رخسار با چراغ طور شریک
پروانه ابروی دلپذیر روکش ماه منیر چشم حقیقت بین سرچشمهٔ نور یقین غنچه دهن مجموعه رنگ سخن
سرو قامت اندازه قیامت **مثنوی** نه گل نه لاله نه سرو چمانست ❊ بهار گلشن آخر زمانست ❊
دل شب تیره از سودای مویش ❊ چراغ مهر سرگردان رویش ❊ چنان شمع رخش بالا گرفته است
که فانوسش چراغ آفتاب است ❊ لبش خمیازه فرمای دل تاک ❊ نگاهش باده
مینای افلاک ❊ بهری کز نگاهش می بجا است ❊ کباب شعله را گوینده خاست ❊ خط
سبزش که سر جوشش بهار است ❊ چو ریحان روشناس لاله زار است ❊ نهال قامت
سرکش شمشاد ❊ بجو لانش مقید سرو آزاد ❊ قدش از سرو به رویش بباز گل طبیعت
داد ❊ دل قمری و بلبل نمودن از نوی ار بلبل نه دین ❊ زمن گفتن ز قمری نا شنیدن ❊

چون ذکر مجملی از فضائلش الشاده مفضلیت اهل فضل را نا ملقه بذوق تحسین مستفید آن در بن باب
غرضی ندارد کریم در از نفسی تا منع بر دارد کو تا هی نمود کار خود نسازد توفیق رفیق باد تا طول
گفتار را بر اختصار تفضیل توان داد دانشمندانی که بپای سعی در هر وادی بنهایت استادی
رسیده اند در برابت ملازمت بدست انصاف حلقهٔ شاگردی بگوشش کشیده اند از پرتو چراغ

اندیشهٔ پرتو چراغ فکرش شبستان کتاب رنگ لبست روشنی دار شدی شعله ادراکش اتش طور بیگانه
گرم ساز فروتنی آفتاب درخشنده وضحیش تبل از صبح بیان در اوج طلوع نمودن ماه تا بر نهفته ایمائش
لعو ارشام سکوت در درجه غروب نکردن بمطالعه اشارات ابرویش علیل فهمان برستند شفا وانی
و بعد اگر قانون نگاهش ژولیده بیانان نظر یافته قواعد خواقی از تصور لطفش ارباب منطق را در برابا
تصدیقی حاصل شده که از روی حجت موقوف نباشند و از تخیل بیانش اهل عربیه را در فن معانی
جمع نکته که بزبان فصیح در بلاغت وصفش نکوشند یا صرف کردن زر چون بصیغهٔ مبالغه زبان گشوده
هر فیا تمام ابعد نحو محو کلام خویش نموده از شکستگی حاشیهٔ خاطرش دقت در تنگنای متن یکشاده دلی
نشسته که شرح توان کرد بمقابل حکمت اندیشش علم دینی مصحح و بتطبیق ضوابط عرفیش قواعد شرعی
منتج مبدا دبرهانش پیش از خبر با ثبات مدعا خوش خبر ده نفی غرض و دلیلش حق و در کلام حاصل
مقصودش مطلق فضیلت پیرا سوفت آرا تربیت پرور طریقت گستر مجاز شناس حقیقت دان کثرت
شناس وحدت نشان **ع** بود علمش علم در دین پناهی ❊ بود شانش نشان پادشاهی ❊
دل او معرفت را آفریده ❊ تماشای باغ عرفانت که دیده ❊ ز آگاهی کند در صفحهٔ باغ ❊ بیان معنی سطر ز زاغ
چو گردد و قتش بر مصحف گل ❊ برآرد آشیانها درشان بلبل ❊ کند طفل نگاهش وقت تقریر ❊ بسم الله
سرو انداز تفسیر ❊ نسیم لطفش از گلچه و لاله ❊ نماید رنگ معنی صدر رساله ❊ پریشان کر بود اوراق سنبل
بگردد خاطرش جمع از تغافل ❊ سوادش در بیاض فرد نسرین ❊ روان دارد ز شبنم شرح رنگین
حبابی را چو خواند نقطهٔ وصل ❊ دهد توضیح باب موج مستقل ❊ بشرح متن حال بید مجنون ❊ کند رنگ
تکلم را دگرگون ❊ گشاید لب چو در تعلیم بلبل ❊ شود دانای علم دفتر گل ❊ بیاموزد بآئین روانی ❊
زبان شمع را پروانه خوانی ❊ تمام طبعان را بدریافت گرمی نگاه سخن پرورش پخته گوئی روزی باد
هر اقران چهار سوی عبارت گستری نقود الفاظ را تا بسکهٔ تحسینش نرسانند دکان بیان نگشایند
و جوهریان بازار مضمون شناسی لآلی معانی را تا بر ترازوی تمیزش نسنجند نام ارزش نبرند گنج گاوی المنت
قدرش قفل دسواس سخن بدست آویز طبع سحر بیانان و بر رسائی دریافت فطرتش پستی

از احدیان سبزه تا پنجهزاریان اشجار بمیر توزکی باغبان جا بجا قرار میگرفتند و از خورد تا بزرگ طوبی
نژادان دربار بهواداری نسیم کورنش و تسلیم میکردند اعتماد الدوله تاک از نسبت نورمحل دختر شش از رشته
شگفتگی بهرسومی دواند داصف جاه سرو از مقرب شدن بارگاه آب خرمی در جوی بلیست حاصل
میدید مهابت خان نارون بجهة سرکشی بار بجهوتان ریاحین می ساخت و اعظم خان کرزم بنا بر بی
بعلان شقایق نمی پرداخت زبردست خان چنار از بسیاری جوهرهای سرسبزی بر ساق عرش
می نهاد و پردل خان صنوبر از تاب آوری زخم پنجه خرمی به تیغ مریخ می کشاد از نهایت ازدحام اهالی خان
شمشاد هر پیشه شجره نجابت بری آورد کسی نمیدید و از غایت هجوم تهور خان عرعر بر جنس دعوی
شجاعت میکرد احدی نمی شنید مسیح الزمان صبا کوشش برابر جان تازه بقالب تروخشک میدمید
و حکیم حاذق نسیم چشم بر عمر دوباره برنج بجوبر میکشید و حیاتخان ابر در خدمت آبداری لسکر تروتازه
کردید از هواداری اش نهال کردگان حضرت ترشح میرسید سیف الملوک برق در شمشیر پردازی
از بس تند و تیز بود بچشم سیاه بیانی سراپا تیغ فی نمود روشن قلم نرکس چشم بر چهار حد چمن
درباز داشت از دوات زرین براوراق سیمین واقعه انعام می نگاشت چنانچه لسپرانداز خان بید تیغ آرای
غلات عنایت میفرمودند ولقد آورخان سفید از خرگاه فیروزه یافت اکرام نمودند کامداران شاخ کل
چون از تیر لشکر خزان رو تافتند هر یک صد لعل بکجائی غنچه انعام یافتند سواران صد برگ
بر یک اسپ بمنصب صدی ذات نهال شدند و پیادگان بنفشه باضافه ماهیانه نکهت سرسبز
گشتند و بهادر قصبا تیان بسته برگ مجارستی شگفتگی رسید و شاه بداغ لاله از خدمت شمع
چراغ گلچین بسنج روی بود خواجه مشکین ریحان از تحویل خوشبوی اشمامه عنبری نمود ملک حسب التحریر
برطاقهای چینی خانه شاه هار کاسه فغفوری می چید خواجه ملیح زنبق در صیرفکده بوئه عرض کرمع
آلات سپید عاملان قوای نباتی بجهة تصرف مواضع خرمی مرخص شدند و شقداران نشو و نما
بنسق ستبری اماکن شگفتگی مامور گشتند بضبط کستری دارالملک چمن فرمان شد کز زبان نای فرمان
ارتفاع برآورند و بناموس برزمی تختگاه گلشن حکم رفت کز عشق سیمانرا بر دار منصوری کشند اگرچه

۳۵۳

اگرچه از شاخ عناب برطرف صدهزار چوبی برافراشتند شیرین اقوالان نیشکر همچو طوطی هزار جا شق
داشتند در چوکی خانه باغ خیراتخان خیری اگر دعوت شگفتگی بر خوان زرین میدید نمک ظرفان
غنچه را اسب یکی می طلبید و در کشکخانه زاغ جعفرخان جعفری اگر نعمت خرمی در ظروف طلائی کشید
گرسنه چشمان خار را از دیدن رنگش می گزید مستوفی نسیم بعرض رسانید که چمن بناها همه ترنج گل
کاغذ بری کرده و سیاهه را درست بنا ورده اهرتمر مطالع شجر ارتفاع شاداب می توقع کرده که از دو دقم خان
گلکشش برآویزد و بگره خار دار تا فرش را به پیرایه مروارید بیکم شبنم در محلخانه خرمی عرض کرد که سهیلات
یاسمین دستترن از نام خواص نور هی بوته بکوچه باغ دربار نگاه می کنند بنشانگاه قهر نکهت انگیز برنج ش
که جلاد گلچین برشاخسار از شاخسار تیغ بخواری جدا کند تا پرده کیان غنچه عبرت گیرند سیری مرجان
ارغوان التماس کرد که از گرمی هوای هند خون در رگ و ریشه این یکرنگ خشک شده امید که نهال
کرده خود را السرزمین تعینات کنند که برگ تازگی میسر گردد فرمان آب جاریان موج خیز صدور گشت
که در تربت آباد ملک هیدر سبزی بکذرانند تا در جنگ زرد رویان لشکر خزان سنج رو تواند گشت
ملا بلبل فریادی شد که خواجه سنبل ریشه تصرف بنواحی خستخانه این دعاگو دواینده موذن قمری
و خطیب تدرو شاهدند که در این سرزمین او را دخلی نیست فرمودند که شهادت حجره نشینان شاخسار
بی پروائی اعتبار ندارد اگر ملا بلبل از سر خود گذشته مصحف گل قسم خورد خواجه سنبل بی دخل باشد
در علتانه باران واقعه چمن زار دکن رسید که راجه خشک سال هرکنات خرمی را متصرف شده بود
و کردیان قوای نباتی را عمل نمیداد قزلباش خان تاج خروس و خنجر خان سوسن و تیغخان کلنار
باسپاه رطوبت بجنگ او فرستاد خواست بکریزد که تهنالکمان رعد و برق اندازان سحاب
و یکه تازان قطره و دلاوران حباب زره پوشان موج و تیغ آزمایان جویبار و نیزه داران فواره و
ترکشبندان آبشار از هر طرف بر سر او ریخته آن بی آبرو را بخاک میدان رزم یکسان کردند بجای
این فتح هر یک را منصب خرمی اضافه شد ساز و برگ نشاط دربار کاه چمن تازگی دیگر پذیرفت
کلاونتان طنبور سرود خوانی بدستک زدن بال از آلکاه نمودند و لولیان ریاحین در رقص شادمانی با هم

گوناگون گفت گشود تا از منزل باد صرصر آواز روح افزائی بر انگیخت و از نال برگ نیلوفر آواز
بلند صدای بریشم رنجیت کمانچه شاخ گل به تیر موج هوا بنوازش در آمد و چنگ طره سنبل عنبرین
حیثیت صبا از خوشی بر آمد تا ز کی صوت جرس و درای بربط آسمان پیچید و رنگینی برگ و نوا
بر نی کهکشان دوید الی حمل در چنین هنگامه که از شکفتگی و نشاط نشیم بخاطر میرسید تا نیوش
چه رسد یکی از دوستان نسخه فردوسیه را برای تصحیح نزد این بی سر و برگ سخن فرستاد چون عندلیب
بر حاشیه مصحف گل نوشته داشت و غنچه برای حفظ کردن پیش خود میگذاشت هر دو بمقابله آن
پرداختم از بس غلط بر آمد نتوانستند صحت داد معلوم شد که درین تحقیق کاتب را بیشتر از نصیحت
دخل است بر اهل هوش مخفی نماند که اول نثر توحید فردوسیه شش فقره بود و نظم توحید تاج المدایح
هفت هفت بیت آخر آن هشت فقره شد و این دوازده بیت و در هر کدام ازین دو رساله
بجهت زیادتی فصاحت لفظها کم و زیاد کرده چون از نسخه آخرین تا نسخه اولین از آسمان تا زمین
تفاوتست خدا که کرشمه آخرین منظر اغره در آید به نسخه اولین ـه اولین بهترین صحت بود
آخرین صحت دگر افزود باطنش تیرمان و رنگین است حرف طغرای حق سراسر نخست
جواهر زواهر آبدار که پیرایه مخدرات معانی را شاید
و در غرر شاهوار گوش و گردن عرایس عبارات آرایه ثنای والای شاهنشاهی است که وجود
سراسر سود و واسطه عقد لآلی روزگار است و ذات کامله الصفاتش دلیل ظهور کمال قدرت پروردگار
پادشاهی که تا ایوان هفتم تختگاه کیوان است و طارم چهارم جلوه گاه خورشید تابان بر جنس همت
جلیس آفتابی باین سعادت و سروری نخریده و تا ذوق افزای رواق پنجم بهرام است و صدر آرای
صفه سوم زهره و پدرام تیر صایب تدبیر تصویر ماهتابی باین نیک اختری بر صفحه خیمه نکشیده جاهش را
در اوج رفعت درجه دست داده که زحل بلند محل از عروج بر فایق حصنش بقصور خود اعتراف آورده
و آسمان در دوش را دستی حاصل شده که قاصد سبک سیر قمر در طی درجه از منازل شکوه ایش نقصان
خود اقرار کرده شمیم خلقش اگر بمشام شام مشکفام رسد در حال چون صبح تیمم تسخیری عطر پرور گردد و ظلمت

و شب ظلمت سلب اگر خیال جبین نورانیش در ضمیر آرد فی الفور چون روز از روشنی بهره ور شود
دست دریا بخشش گوهر جز در تیغ و خنجر نگذاشته و کف بادش مس از زر و خزف از گوهر باز نشناخته
برگه چون قطره از زر پاشی ید بیضا ضیایش بر زبان آرد دهانش همچو پیکر زرافشان خور
نورانی شود و هر که چون دولت تمنای قطرات سحاب کرمش به دل گذراند درج دهانش
لبالب صدف گوهر آمود گردد دولت آنهاکه پناه آستانش برد دیگر از حوادث روزگار متالم
نشود و بخت داراانکه داغ بندگیش بر جبین جان نهد آسمان جفا کیش نیل ملال بر چهره حالش
نکشد آب شمشیر آتش نشانش به وقت خصم را از سر گذشته و از تند باد غضبش نخل قامت اعدا
بخاک برابر گشته برق سنانش چون مشعل ماه روشنی بخش تیره شب و خورشید در جنب
بالمه رایتش چون ماه نخشب خدنگش شب آهنگی است که از برج قوس طالع گشته و راهزن
اجل را بغارت کاروان عمر بنی الف بشارت یا سرنگی است که با شاره ابروی کمان تند خو سر در خون هر
دشمن بنهاده رامی بر شستم هشتم بقصد اعدا آتش تیر از کمان جدا میسازد و کیوان بر چرخ هفتم
بجهة اشتغال بر سکات...ب بر می افرازد قمر طلایه دار بارگاه هوش اشتباه اداست
که هر شب بر بام فلک چشم شعل از پیدا رهی می آساید و آفتاب کمترین بنده درگاه والا جاه او که هر
صبح بزمین بوس آستانش بر آسمان بر می آید مشتری تا دعا در دوام دولتش ورد خود ساخت
علم سعادت بر فلک سادس افراخت و زهره یار رعنون ذوفنون را در پرده مدحتش بنواخت
سپهر ثالث عشرتگاه خود ساخت مریخ را بغیر از آنکه سپرهای گردنکشان را بسان راس الغول
در پایه کرسی دیوان عرشش تبیانش نیاید کار دیگر نیست و عطارد را بجز آنکه آیین دین پروری
و دادگستری و قانون ملک آرائی و جهانگشائیش بقید انشا در آورده بر صحایف افلاک
نگارد اختیار دیگر نه نهال توق مهر منجوقش مثمر فتح و ظفر است و نشان طوبی نشانش
بآفتاب جهانتاب سایه گستر آفتاب تابان خود را چه از یارگاه عالم پناهش میشمارد
و بآن افتخار می نماید و هلال در خرمن خویشتن را نعلی از سمند جهان پیمایش بی آنکه رد و بدلت

ورق مباهات لسپهری سایه آسمان صفحه کاغذ زرافشانی است در دست دبیران دیوان او یا زیر شتی است
در کف منشیان عطارد نشان او آفتاب سیمین طبقی است هزار گل نور که آسمان برای نثار زرین
گلدستهای قصور بلا قصور پادشاهی در دست دارد یا یک آفتاب با خطوط شعاعی دسته چار ترجی است
که سپهر اخضر بر سحر بجهة زینت دروب صحن محلهای شاهنشاهی از نیل بر می آرد تعالی الله چه محلها
است روح افزا مصراع که بهر دیدن آن کشته چرخ پیر دوتا ـ وچه آشیبها ست نزهت افزا مصراع که در بسیط
زمین است جنت الماوی ـ وچه عمارات است نور آگین مصراع که صنوبهی بر وازد عکس آن قمر زمین ـ آفتاب
و ماهتاب را چون بر تماشا درین عمارات بار نیست آن یکی روزانه بر کاخ فلک بر آمده چشم نظاره
می کشاید و آن دیگری شبانه از گوشه بام آسمان دیده دیدشاهده طراوت آن می آراید صفحه کاغذ از وصف
این محلهای زنگین رشک نگارخانه چین وصریر خامه طوطی نظیر در ستایش بساتین و گلهای رنگارنگ
غیرت افزای نوای شبانگ سبحان الله چه گلستانها است نوبهار و چه بوستانها است فیض گستر
که غنچه های حدیقه آسمان از خجلت گلهای به روز لب بهم بسته بجز از شب نمی خندند و شگوفهای ریاض
بهشت غیر از هبوب روایح شکین فواح این بوستان عنبر سرشت نمی شکفند لاله حمرالیش رنگ ده عذار
خوبان و بنفشه مشک سایش غیرت جعد محبوبان ساق سرو ش با قامت طوبی همدوش و نهال بالا
بلندش با شاهد سدره هم آغوش چنارش از غایت سرکشی دست بلعبتان خرستان عالم بالا
دراز میکند و شمشادش از کمال کشیدگی با سروقدان سرالبستان نرد وصل علی دمساز میشود دیوار در
این عمارات دلکشا و بساتین بهشت آسا حصنی است لسان کینه برهان مستحکم وحصین و مانند برج
آسمان مشید و متین بل باره است رفیعه چون منطقة البروج ثابت و محکم و دایره است عظیمه
مرکزش مرکز عالم از عظمت اساسش فلک تماشش قصر شداد خجل و از مناعب بنیان عرش تماشش
سبع شداد منفعل از رفعت برج بی عدیلش خورنق و سدیر در تشویر و در برابر بلندی فصیل طوطی
فلک اثیر قصیر العظمة لله چه حصار است رفیع مقدار مصراع که کنگرش زده پهلو بگنبد دوار ـ
ماهی خندق این حصن یاقوت تمام بجهة صید حوت آسمان متعام در بحور مردوام گردون دام می اندازد

می اندازد و گاو زمین از استیلام بنیان این حصار عقیق آثار بشیر سپهر فیروزه کار را که تا از نور بی الظام
اندیشه کردن خرام هنگام صعود بر شرفاتش ضیق النفس بهم رسانیده در نیمه راه درمانده و گردون ذوالاحرام
چون رشته در رستی جوار بلند مقدارش در حلقه مثال پرکار او خم گشته دیگر از بلندی سخن ترانه برجهای
رفیع اساسش را بزخارف چنان دعوی همسری و فضیل عالی بنیانش را با ایوان کیوان لاف برابری
امید که اساس این سلطنت خداداد ابد مدت ازل بنیاد الی یوم التناد از تطرق حوادث دوران
و تسلط نوایب آخرالزمان در امن و امان باد و از هار ریاض این دولت پایدار تا دامن روزگار و انقراض
ادوار از تبسم نسیم عطیات یزدانی و تائیدات آسمانی شگفته و خندان چند فقره در تعریف چراغان

نزدم قلم جادو رقم معنی بناه سخن دستگاه شیخ عبدالله که بر جوشش مانند چراغ لب دریا در دل نظارگیان
دو بالا روشنی می بخشد بالتکلف بر طرف چراغانی عجب کردیم امشب روی دریا را هوالنور

دل از کف برده سامان چراغان ـ جهان دل قربان چراغان ـ نظرها گشته همچون عندلیبان
بر افشان بر گلستان چراغان ـ دماغ باصره را عطر سا کرد ـ شمیم نرگستان چراغان ـ چو زلف
مهرخان نمود پریشان ـ نماید سنبلستان چراغان ـ نوای زاهد بسوز از داغ حسرت ـ من دو دستی
و دامان چراغان ـ بهار سوختنهای تامل ـ توان دیدن ز بستان چراغان ـ هزاران تماشا فوج در فوج
عجب گرم است دکان چراغان ـ الهی هر هر عین الکمال ـ مبادا شعله جنبان چراغان ـ فی قلم را
لشعله توصیف چراغان تبیر کار افتاده رخت هستی خود را در آتش این اندیشه بسوختن میدهد و
چراغان می کند تعالی الله ازین تماشای حیرت افزا که سپهر فلک دیده سیارگان بنظاره آن دوخته
و عناصر ثلثه درین هنگامه از رشک تجلی آتش واسوخته دریای جون از هجوم عکس چراغان بزبان
موج سبق ولقد زینا السماء الدنیا بمصابیح تکرار می کند و عندلیب شعله بر شاخسار فتیله آوازه
اسم هوالنور را بیان ردیش و دو بالا می نماید ـ استاده که اند بر سر با شعلها تمام
امشب کدام سوخته جهان آتش است ـ نشیدن پروانه که از قدیم الخدمتان این دودمان است
بیغام نورالله مرقده هم واصل گشته باین ترانه مترنم است ـ در مقامی که سرو برگ طرب سوختن است

فرض کردیم کرما نیز چراغان کردیم ٭ سیاحان حباب در عالم آب مو بسر نیز یکی آتش کرده اند تماشای این
مقاله اند مصراع یاری می آید چراغان کرده ایم ٭ طرفه بهارستانی است که با ماده آتش گلشن است العجب
گلستانی است که خزان آن گل کردن است بالفرض اگر نابینائی در سواد ظلمات در ناحیه مخیله الصور
این سرخوشی عالم انوار نماید دانه های ریگ در قعر دریا بی سنت تامل میتواند شمرد ٭ خاک بس
بباد آورد چهره دهر دبنا کشش همچو پنجه طاوس در عدم چراغان شد ٭ فی المثل اگر این شرق تجلیات
بر باطن تیره دلان پرتو اندازد بی توجه مرشد کامل صفا را بدی حاصل می تواند شد حرف ظلمت را
از صفحه روزگار با آب فراموشی برده اند و نام تاریکی را از لوح زمانه بکزلک سیاهی سترده بعد ازین نزد
خردمندان راستی طلب شب موسوم بر دخواهد شد در روز شب انثار النور زیارت این دردمندان
عاشق مزاج در شرب عشق امر ضروریست والکفا بتماشای ظاهر این دلسوختگان دلی مبنی بر دست
عین بی شعوری ٭ نیستند این شعلها سامان آتش کرده ها ٭ شکر اشک است در خون
جگر پرورده ها ٭ بر لب دریای چون سیر چراغان کرده ام ٭ دیده ام از اشک واه خویش گرم و سرد ها ٭ هستی
این توجع بهمان سینه با سوز خود است ٭ رشته در داغ این شمع بکف آورده ها ٭ ای دل از سوز گداز
شعلها غافل مباش ٭ قدر اهل درد میدانند صاحب دردها ٭ شیوه دلدادگان عشق دارند انتهمه
می تراود درد مندیها ازین رخ زردها ٭ فیض از سیر چراغان بی تامل نگذری ٭ عشق میسوزد بگنجینه تن
حیلها در پردها ٭ محرکات اصحاب بطالت از سیر چراغان معنی غافل مباد بدم الشمع و اهله سواد بهاریه
عبداللطیف خان موسوی المتخلص بتنها نوبهار است و دم گرمی بازار گل است ٭ باز در مصر چمن
جوش خریدار گل است ٭ از دل غنچه بدلها بره دست جاک ٭ شور در هر سری از شورش
دستار گل است ٭ نهال قلم مانند شاخ بید مشک از شوق چو انگشت بر سیار که بهاری
بر سر دست آمده که توالت عبیر بیری آن زیج و تاب رشک تارهای گریبان حلقه زلف شلها را
بچنگ شانه انداخته و دسته کاغذ مثال غنچه زرین از ذوق چیان بر خود بناله که فضلی بیش
آمده که توصیف رنگ آمیزی از خراش غیرت دامن رنگ چهره دیرا می ابدست قلم رقم ناخن زنی داد

زنی داده چه می در ساغر دور روزگار ریخته اند که تریاکیان بیدحال مانند داغ لاله سیاه مست فتاده و کدام
سرود در کار نوایان زبان کرده که سر بجیب کشیدگان بید باغ در وجد مثال بوی سمن پریشان دستار گشته اند
٭ گرد بهانه کند بی چیز بوی گل آلوده نسیم سحر ٭ رفت زسرها همگی هوش شان ٭ کیست که دارد خود از
دوش شان ٭ شگفتگی چنان بسالی گسترده که اگر غنچه حسان بنگرد بی برگی با از کلیم خود نکشند چرخی
چنان بازاری گرم ساخته که فتیله مویان داغ بی سر انجامی اگر بجای دستار سر از کلاه قرمانی نه بحید
روا است جوهری زمان یاقوت لاله را از پنبه برف برآورده کمخور روزگار زر شکوفه را تنخواه شکر فرو دی
اثر نسیم فروردی نمود جمعی که از بیم دستبرد دی پا بدامن پیچیده زیر کرسی افراز تخت باد شاهی گزیده
اکنون مانند گل بر تماشا و چمن فارغ بال می نشینند و آنها که از تیغ دم سردی خزان سر بگریبان کشیده
گوشه نجاری را بر کنار جو بیان ترجیح میدادند الحال میان باغ مثال سایه نهال بهر وضع که خواهند
دانی کشند آتش را که ابغض اهل ایران بهایه نمی توانست گرفت چنانش خاک بر سر شده که خرخانه
ظالم بناهی تواند و شعله که بر جامه ها بخواهش تمام نقش را الطلامی ساخته بمرتبه خوار شده که زنوری
ندارد که بخس و خاشاکی امدادش نماید سمور که در تحصیل یک دانه آتش خرمن عمر را بر باد بالیست داد
و تیغ آفتاب درخشش سپر می انداخت دست که با آتش برسیده در نیوقت که ما آتش بر بست
بی سروپای افتاده و بهر سوش می کشید پوست که در طلبش مانند کوسینه قربانی دست و پا بالیست زد
و صندلی صاحب کلاهان برابر تخته آن بشاتی بر زمین می کند الحق الفقر حقیقت است که قصابان بی انصاف
از بیم رسوای تخته کلاه آن کوشت را جب و تمام میفروشند جز با صنعتان آفتاب پرست که از بر دلم نام
سایه همچو بید لرزیده جز اطراف جویبار مانند حباب بسر نمی برند زردشت سنایان الشیحانه کزین که از
دین آینه یخ و بهم می کشید مثال موج از اظهار لمحه یا نمی کشتند آنها که جمعی را پنبه دار فی پوشانیدند
در نیوقت اگر از دست شان برآید که عریان شان کنند خلعت شان باید داد و گروهی که بجوشش طبع مردم را
گرم میگرفتند اگر توانند که در نیوقت گریبان چاک تن شان بسازند دامنهای زرنگار شان باید کرد شکر از
رحمان شیشهای یخ را بر شاخ نبات ساخت و بنزال جیح پنبه برف را صرف رشته شمع الله تمود

طراوت بمرتبه رسیده که قوت نامیه تا بخود جنبیده دانه از خلوتکده خاک با نخلستان سبزه قامت برافراخته
و کیفیت هوا بحدیست که نسیم تا خبردار شده غنچه در بزم چمن باکمر لکان طرح شکفتگی انداخته پیش ازین
اگر از امساک روزگار بعدی گل را از عزت یکروزه دستار محکم ساخته وجهت صرف خورده میکرد اینک آل
دامن داغش بآب میرزید و اگر از گرفتگی دهر لاله عباسی را مانند زر داغ در آستین پنهان می ساخته و در
خرجش کسی را دخل نمیدادند اکنون خرمن خرمنش بخاک می پاشند عکس گل حنائی دم ماهی پیمای موج
جویبار بسته و جوشش سبزه وسمه بر ابروی جاده کشیده از سبحه دن بوی گل آب از دماغ کوه می آید و از
دمیدن سبزه زمین آسمان بچشم کواکب مینماید نسیم نوروزی تو رسیده کمان شاخ را مشغول بکم باری
غنچه ساخته و ابر نیسان کلین کهن سال را کرم کردایده ساغر گل کردانیده و زر جعفری خوب از بوته
بر آمده و لاله عباسی بلاج دیار چمن گشته تقویت بهار زبان سوسن را البسر ریاحین دراز ساخته
دلنق ربیع دست خزان را از رنگ حنا کوتاه کردانیده گل زرد بر روی رنگ عشاق ایستاده در بحیات
مثال سایه همای گل افتاده موج آب بتحریک باد بهار فضل الفضیل زمین را جو لگار نموده که آنچه پنهان
کرده تا در آن آخر حاصل کرد و نسیم با شاره سلطان نوروز ناخن گل را بپیرایند تا خرده ای حیش
اظهار ساخت از گل حلوا بوی خبری شنیده اند و آوازه گوی بانکی تاج خروس بلند گشته
که لب برکان گلشن دست طلب دراز کرده اند زلف عروس را سهدو شی شمشاد شانه کشیده و کلاه
گوشه آفتاب بهمن برب هوا بابر رسیده روزگار آنقدر یاسمین در رخت خواب مخمل سبزه رخت
فراغش نسیم تا صبح محشر گرد آوری آن نمیتواند نمود و دور اخیان جام نرگس را از می برساخت
که تا قیامت مشکل که از خمار چشم بگشود و دین خواب بپریشان سنبل تواند گشود از هجوم سوار و پیاده
کلها بیم آنست که در چمن خون ارغوان پایمال شود و از دستبرد ریاحین نزدیکست که زر گل از میان
برود بهار خنده رود گل زعفران را بی برهندی ریحان کشیده و چمن شکفته خاطر آینه سمن را برابر رنگی
سوسن داشته از گرمی هنگامه چمن نزدیکست که رشته نفس بنفشه یکسلسله دار نسیم شور و غلغله گلشن
بیم است که چراغ لاله خاموش شود از افتادن زبان لعقا در پی شقایق تا چه حاصل شود دراین

دار خلوت شب بو با الجمی سوسن تا چه گل کند عنبر بوی برگوشه بهار رامیاید و گل مشکی بوی نمانه را
سر نصیحت امید هم مصور تقدیر چهره شاهد شکفتگی تعلیم موی نرگس و سنبل پرداخته و نقاشش فضا
جهة زینت در و دیوار بوته کار گلشن صدف نیلوفر را ابر لاجورد ساخته سوسن از حرف سنمظ الغیات
چمن خاموش و نسترن از بیم نامحرم زینق دریده دهن سراپا پنبه گوشش ~ باید تمام پنبه شود گوش
در بهار بند خوشی است این سخن از نسترن مرا دست کز برسد که دشت حنا را از سیر باغ کوتاه سازد
و کدام کس را دل بار میدهد که سر از پای سرو بردارد توجه صنوبر خنده کلها در دعا دبید مجنون هزار قافله
لیلی در سایه ابس جا دارد هزار گل آتش شوق در کف خاکستر قمری پنهان و صبحه خیابان سرو از دود آه
بلبل خرامان گشته فضای کلهای ابر چرخ فتنه را جهة عروسان چمن عرق بهار می کشد و نفس نسیم
صبحدم از صبات و علای قدح بازوی موج جویبار می بندد رنگینی عهد مرتبه ایست که شفق بر شام از جهات
یاقوت خراج میگیرد و فیض ایام بجائی رسیده که دم صبح مثل آبحیوان حیات جاوید ~ شنیدم اینکه
میگفته است بلبل رقم آمد بدفتر خانه گل که مردم را بحال خود گذارید حسابت نقد عمر کس نخواهید
نسیم بهار مانند مشت پر کوچه و خانه و شاخ و آشیانه میگردد و از دهان کلها بوی مستی می برد و موج جویبار
بال لکلک بر سینه باد ایثار می غلطه و شادی بر آمدن از زغوان ته خانه تنک فواره کرکر مسجد بیسار
جهته خرمی طرفه لیالی از سبزه گسترده در روزگار داسطه می گشتی عجب سایبانی از ابر بپا کرده امید که
یگانه بی همتا که بستانسرای دو بکیر از سر هر که باغ ابداع او است آوازه پنج نوبت خوبی چهار باغ
و بهشت هشت دار السلطنه اصفهان جنت نشان را که گوش دو هشتمان بهشتش جهت سنه
از زمین پایه سریر پادشاه هفت گشته این نه رواق ده یازده بجای دوازده انام بلند تر کرداند
العیا خان مذکور در جواب نواب ابراهیم خان نوشته مفرح یاقوتی خطی که ورق طلا و نقره نمود
جزوی سبکه از اجزای فرح بخشش بود پرتو وصول انداخت و شمه شوق نسیم نوبهار نامه که عنبر
بیزی آن عطر را سر در جیب کلها از دو خته رنگ خجلت داشت و در وعده لبیب فکر بی زبانی تخلص داده گویی
حمیمی عبد اللطیف موسوی شهرستانی که در شاهراه انتظار نقش قدم مثال سراپا یک دیده عیار

آلوده بود از آن عینک دور تماشا دیده توجهات آن قبله گاه نموده با جمعیت خاطر مشغول دعاگویی شد
الکنون گل بخرک حواس پریشان هوای نگارش جواب ان نوازشنامه عنبرشمامه است گرفتار
دام بجوده پیچیدن این تمنای دور از کام که با سلسله تهی دستی چگونه شاهباز بلند پرواز فکری بچنگ آرم
کهصیرتور ونقط رنگینش بجشمه حلقه فتراک سواران دولت یعنی نزهت یا قلمدان رکاب سعادت اثر
شهسواران مضمار فصاحت و بلاغت ضربی توانم بود و شب برده آورد سودای این افسانه تمام حکایتم که بیعت قماش
فرومایگی چه کو تاجر دربن تحصیل اندیشه بهر جانب روانه نمایم که متاع معنی تازه به دست آورد که در بازار روش
دود چراغ خورد دکان کسب هنرپروری که با وجود سرانگشت فکر ضربی پرشتهای دقایق علوم
نشسته معدلت گستری که قوت دست انصافش کلاه گوشه عجز و نیاز مظلوم را از شکست سر ظالم
شکسته است والاجاهی که سرفعت از ایستادن به پست ترپایه ایوان قدرش از آسمان گذشته
شوکت دستگاهی که طنطنه پنج نوبت غریب نوازی از فرودنی مرتبه دستگیری همتش بگوش
گردبیان رسیده از نسیم وسعت خلقش که چمن چمن گل ایاقی و آمال خلق شگفته در گوشش هوا خواهان
بوی طرب و انبساط مانند رگ گل جیدوار حیث قیاس که آفاق تا قاف مملکت را گرفته
آشیان پرقارچشم اندیشان خواب وجود عنقا وارد اگر نزلال حلمش قدر آب گوهری بدربار
شور جار موجه دامن بقصد کشتی هلال بر زده فرو می نشسته و اگر آتش غضبش تیغ شعاع کش زره تنگ
حلقه از کف خاکستر سنگ ریزه سیگر از دود برخیزد و جوب چپتی بتصدق عمری کار دریوزگیان
سیکوان احسانش سراپای ضعف را درهم شکسته و قوی دست قضا بادعای توانائی بازوی
دوشش عیب بسته در شبستان عبادتش موج بی تو بیات شکر قوات غفلت را از چشم خروش جاهلان
بستر مخمل راحت پرستی شسته بین تسیم بهار زیادتش   از رنگ عکس نامرم
سبزه بیگانه نرسته امید که حق تعالی دیده درگاه دولتش را بروی ارباب استحقاق و ساحت
بارگاه همتش را برای جمعیت اهل آفاق گشاده دارد **مرزا جلالا طباطبا در تعریف کشمیر**
جنت نظیر نوشته هرگاهی چون باطن آگاه چشم برگشاد دیدیم فیض رو گشاده در برابر آنست

مرات الکمال عقل فعال ایستاده آیینه حقیقت نمای سینه معارف گنجینه از زنگار تعلقات روزگار زدوده
مستند انطباس صور حقایق اعیان چشم براه اقتباس دقایق کون و مکان بوده با بخیه فاخره استعداد
دلایق قابلیت از مبداء فیاض خورسند شده بود رسیده بخطاب بالغ لقب کمال انتساب کامیاب گشته
بعالم اسباب بازگشت مولود عالی ویم از نوید مسترم سعادت لزوم بار یافتگان این انجمن فردوس آیین آمان
وزمینش در سپاسگزاری مانند نخل بزبان طینت زمزمه سرا و نشش حبیب این گنبد مینائی چون شان الینین
از چاشنی شهد و شکر رشار شیرین او اوج فرقوت بی سرو پا که با میدان حضرت پابوس این والا
بنیاد نشاط جوانی از سر گرفته بهجت انجام کرا کردیده و سینه عالم از مرکز مجره خاک تا اوج مثلثات افلاک
از عطر مثلث مهر و ماه و مانع سیر اکشته آسمان برسم پای انداز از امتیاز آب و خاک این گل زمین نوازش شبهای
گوناگون گوهر یمانی و یاقوت رمانی بر صحن زمرد و آبگینه صبح مم دکسترانیده و دعوت نامه براین پیشکش گرامی
احباب بر خاک و آب از گلزار چمن و شاخچه نسترن صد هزار شره و برین شوی یمانی و سهیل یمن بر
طبق عرض چیده از تازه روئی این گلزار همیشه بهار کشمیر جنت نظیر که گل شگفته چمن چمن نکهت ذخیره
نهاده و دو تیره به عطرآگین تبت چین چین نافه در چین ناف آهو نهفته بسلستان ختا تحفه فرستاده
و چگونه چنین نباشد که زمین آسمان این سرزمین بهشت آیین نقد مراد و دیرینه در کنار گنجینه سینه می پرور
چرخ کهن سال عمرا است که در شطاق بلند رواق سپهر از نخشه یاه و دهر لبطاق ابروی این آرزوی خرسال
بیاد می گشته آری ما بچه اعلام طرز خرام دارای جمشید غلام پرتو سایه برین زمین آسمان پایه افکنده و نوبت
ورایت تختگاه ملک سلیمان بپادشاه سلیمان جاهی رسیده که زمان مانند زمین ساحت بارگاهش
براوج طارم ماه می نازد و از غایت شگفتگی و انبساط کلاه شادی و نشاط بر آسمان می اندازد عرشش باید که
آسمان از نظاره طاق ابروی بارگاه جاهش که ماه تمام را به هنگام افکاه کلاه از تارک افتاده اگر از هلال
دست برابرو نگیرد یا مره اش از غایت خیرگی تیرگی نپذیرد دادوری که بجدی داد عدالت داده و بنای سیاست
بر اساسی نهاده که از اعتدال هوای گلزار جاوید بهار روزگارش نهال تیر دستی بی برگان بنجوی
زرنشه گیر شده و نخل ضعف نالی ضعفا بغایتی ضعف پذیر گشته که از فیض نغمه زیر دار هزار ناله زار بوس

تیغ یداللهی است تیغ زبان تیز کرده درجات اظهار القاب همایون حضرت خلافت پناهی سخن سر کند
و به نیروی پشتگرمی پرتو خورشید ذات و صفات جلالی و جمالی آن حضرت که مجالی حضرت اسماء و صفات جناب
ذوالجلال‌اند بتصریح اسم اقدس والا حضرت شاهنشاهی سخن روشن تر کند لاجرم قلم سست رقم
از دل قوی رای روایت سخن یکرو کرده بی پرده میگوید زیور بخش دیهیم صاحب قرانی مربع نشین بالش
سلیمانی آراینده افسر کسروانی بخشاینده سریر ملک کیانی غایت ایجاد وجود باعث نظام کارخانه وجود
برارای طراز جهان آرای زیبائی ده دیبای دارائی عرش نشین کرسی هفت اقلیم فرازنده اکلیل
و طرازنده دیهیم بهین گزیده درگاه الهی مصداق اطلاق حقیقت شاهنشاهی مهین جانشین خلفای
راشدین تتمه ائمه دین مبین پادشاه کامل نصاب تام النصیب شاهنشاه دارا شکوه اورنگ زیب
شهنشاه شجاع پرور مرادبخش دارای جهان آرای اسکندر فلاطون رای نوشیروان دیندار حقیقت گزین
حق گزار نیازمند درگاه بی نیازی کارفرمای کارخانه آفرین طرازی ابو المظفر شهاب الدین محمد صاحبقران
ثانی شاه جهان بادشاه غازی
شاه فریدون فر دارا نفر آئینه صورت فتح و ظفر
از گلشن آن آئینه صبح فام جام جم ز خجسته و جم ز جام خود سلیمان ز نگین آراستش دیده بدور
زین والد ریش جای که یگانه زمانه نیتی خود بپاک دامنی دامان پاک کشمیر سوگند میخورد که اگر فی المثل کار
بازرم بکرد و کرده بکران خامه دوز بانرا که از سیاه ستان برستان سخن و هزار داستان چار چمن این فن
است ناچار بجا کامه تازی در آورده با قوای ناطقه زبان یکی کند مانند شانه صد زبان یکجا فراهم
آورد هنوز از عهده هزار یک حق ثنایش بر نیاید در آرایش طره پرچم پر پیچ و خم شاهد ثنایش
از یک کوچه راه سر در رشته بیرون نیاورد من که پرورده نمک مائده فیض سحرگاهی و خاقانی سالار کار دانی
بندر آگاهیم چگونه حق نمک ادب فراموش کنم بر وسعیدی کلام بضاعت سود از وده سودای کالا شوم
و بیشتر کی کدام گرد و چنین این سودای خام کردم آری بی تعلیم منطق الطیر فال سرمنزل عنقا نتوان زد
و بساط سلیمانی نادیده ادعای مرغ زبانی نتوان نمود عرش پیمای جهت پیمای برق سلی براق چگونه
توان کرد و تا قاف آهنگی جبریل همایون فال سیمرغ جان توانا نمود
من کجا و [illegible]

حوصله درخورد حش زکجا دانش اینجا متحیر خرد اینجا لال است لاجرم درین مقام دراز نفسی کوته
اندیشی است سلسله سخن کوتاه داشته سر رشته رسالت را بحسب اقتضاء وقت بتعریف کشمیر ۳۶۰
دلپذیر پیوستن غایت عنایت ادب کیشی است حبذا الله ازین آباد خطه بی‌نظیر کشمیر که همانا سواد
نسخه حدیقه جنان بل بیاض مسوده ریاض رضوان است نه فردوس وار در هشت ستان و نه از
دستبرد مهرگان و سرد مهری بهمن بر اسد نام خدا گلشنی بهشت بهار و گلشن جاوید گل بر بار تموزی
صورت دی بر خویش بسته و خزانی برنگ و بوی صد بهار و آب و تاب هزار گلزار نشسته هوائی
مانند نسیم صبا سامان صد برگ و نوا و مایه هزار نشو و نما در ضمن موج جبین و نسیمی چون دم روح الامین
آیات احیاء اموات در طی آستین آبی بآن جیحون بجون انداخته و خاکی چون مشک اذفر
پرورده سموم وادیش مانند حرارت غریزی ساز کار مزاج کائنات و سراب بوادیش
خضر چشمه ساز عین الحیات سیماب آسایش [illegible] کیمیای خرد و قمر معمول خوانم یا لات
معقول زیبق معنویش نسیم باطلق محلول خاک حنیشش که همانا بر وزن فسترن بخته خوش رنگ
ختن بخاک برآمیخته و جدول جوبارش کریشتگی عذوبت برودی رود نیل در دیده آبروی
چشمه سلسبیل ریخته خضر آوای ریاض را که دست کشت مراد مید اوفیاض است همانا که خضر [illegible]
و عروس نهال این سرزمین خلد آئین که بیوم و بر و بهار ریشه دوانیده از فیض [illegible] عالم بالا سیراب اگر از دریای
صفا آئینه روی زمینش خوانم روی رضوان در میان دیده حفظ صورت بهشت [illegible] داشتم و اگر از راه گذر
قافیه سنج کشمیر فردوس نظیرش گویم خود حیثیت راحت پذیر کرده باشم بی بیزی گل مرغزارش که
همانا بهین کارگاه صنع پروردگار است آب کار دیبای چینی برده و خارای سبز کوساریش از موج
سبزه زنگار گون آبی برروی کار کارخانه [illegible] آورده بجیرم که اگر خرد گلزار جاده بهار کشمیر ندیدی معنی گلزمین
از روی حقیقت بچه آئین فهمیدی و اگر نظر از کثرت جلوه نشو و نمایش سیر چشم [illegible] شدی همانا معنی سخن
بچه روچهره دمنوی سخت روی مگر که گلزار خود روی آسمان خود را بر وکش سرزمین این گلشن خدا آفرین
[illegible] و ازین ساختگی بروی می سازد و خیره چشمی بین که گل [illegible] این ازگون کنند چشم بر حیم

کلهای این زمین نوآئین افکنده وازنم چشمی خبرگیش رو میدمید چو دایهٔ آب و خاک کشمیر چگونه بپاک نهادی
خو و نازو و چسان بر آسمان و زمین سر مباهات نیفرازد که بهین خلقی مانند سرابستان فرح بخشش که از
سربلندی پایهٔ رفعت با پایهٔ کرسی هم آغوش و از کمال پاکی سرشت با کوثر [illegible] عرش همدوش
است بردامن کوه پاکش او فتاده بی تکلف بهار جویبار مینو داغ لاله این راغ است و هوای حیات
افزای ریاض رضوان هلاک گلگشت این باغ بلبل این سرابستان سرمست شیدای داغ غزلخوانی اید
و پروانه بزمش سرگرم سر بازی و بال افشانی سر و نفحات نسیم این سنبلستان در غرفه طارم دماغ صبا
ناب مثاب روح در دل و عروق نهال چمنش در صدر انجمن دلها جانشین شریان سهی سرو بالای گلرخان
هار جاده صنوبر این بوم و بر بسته و ساق هنجار طوبی کردار نفس بلورین ساعد دلبران را دل شکسته سبز خطان
خط خوبی لیطرهٔ شمشاد آزادش چون سیاه قلم بهزاد بیک قلم خط بندگی داده و یک بیت دو بالای
طوبی پیش ابیات یکدست دیوان سروستانش بر یکپا ایستاده قامت سرو غرضاش بر سو
قیامتی برپا کرده و منطق طیورش بی منت نفخ صور اموات نباتات را احیا کرده ~ کلاه شاد
بلی شاه عادل ۞ دوانده چون محبت ریشه در دل ۞ چنان بر تارک نخلش سوار است ۞ که گویی [illegible] آتش
بر بهار است ۞ زگل افتاده چندان رنگ در رنگ ۞ که جای ناله بر بلبل بود تنگ ۞ درین گلشن ندارد
قدر خاشاک ۞ ارم کو از خیابان سینه زن چاک ۞ نگردد تا فضایش ظلمت آلود ۞ چراغ لاله را
در دل کرده دود ۞ دشنهٔ سوسنش با خنجر مژگان ترکان در زبان درازی و طرهٔ سنبلش با سنبل طره
هندوان در دست یازی لاله گرم خولش سر گرم سراغ درد و داغ و گل شکفته رویش مدام در سرانجام
ساز و برگ ایاغ مصراع موزون سرو نوازش بر سهی سروان از راه سکه تر از نکو سخنی به گرفته
دعزیبات غرای آبهای روان مانند مثنوی مسلسل خیابانش قصیده [illegible] پهلوی [illegible]
آسمان برطاق نسیان نهاده ~ زجویش آب حیوان تاب دارد ۞ که چندین خضر را سیراب دارد ۞ ندیدم
جز درین فردوس ثانی ۞ خیابانی بدان زیبا کمانی ۞ بهشت نگری آب و تاب گلزارش که گوئی
روی پشت زمین است روزگار رو با خشم چشم بر چشم آفتاب بعنوان چشمک [illegible] حدیقه چشمک میزند دو [illegible] سیارگان

۳۶۱

دو داغ سیاه کار لاله های آتشین بارش در سایه سبزه زار این جویبار بر تیره روزی سنبلستان [illegible] طارم
گلرخان می خندد گلبن این سرزمین اگر دی آسمان در میان ندیدی گل خود روی خورشید را چه پیدا نمودی
نمودی داغ رخساره آسمان نیلی نهدی سیاه قلم بهزاد سنبلش خط صورت آفتاب [illegible] کرده بر صفحه روزگار
چه چهره پرداز بیها نمودی قدر گوهر آتش آب گوهرهم قدر شمیم عنبر خاکش با خاک عنبر و سوده مشک اذفر
هم خطر براطراف نسرین زار خیابانش که مانند نهر مجره از محیط بمحیط کشیده کوی مه نسرین طایر و داغ اند
دهر از [illegible] دیروین ظاهر ولامع ~ خیابان گرچه باشد فرشش از سنگ ۞ هزار گل کشته همچون نقش
ارژنگ ۞ که سنگش بسکه صیقل آینه کردار ۞ بود عکس ریاحین زو پدیدار ۞ ازین آب طراوت
آشکارا ۞ نمایان موجها مانند خارا ۞ برین گلشن گذر هر کس که انداخت ۞ خیابان را ز جدول باز
نشناخت ۞ داغی که درین سواد اعظم روشناس لاله راغش نگشت نزد گلرخان چمن رو
نیافته چون گل در چشم [illegible] رو سفید نمی تواند شد و نسیمی که بر روی گلشن رخصت گذشتن نیافته
مانند نفس ناصح بیگانه بر دماغ هیچ کس خورده از [illegible] رهگذر راه آشنائی نمی یابد آفتاب با وجود
کمال شوخ چشمی تا رنگ تاب بر روی گلی و تاب رنگ بر طره سنبلی نشکند از حجاب سحاب بماه
بیرون نمی آید و ماه با نهایت [illegible] تا رنگ از رنگ برجبین آینه آبش [illegible] شیار روزی
مانند دل سراب بر سر آب از کمال بی تابی سیماب اضطرابی میکند آینه آب [illegible] دلش روی زنگار
کدورت ندیده و صفای سینه آبگینه خاکش از زنگار ستره نیل عار بر روی آینه جمشید و آینه روی
خورشید کشیده دریا دریا آب بپای خود بر روی چمن [illegible] روان و چمن چمن گل برسر درخشانش [illegible]
خویش [illegible] آفتاب پاک بین منظر بلندی [illegible] پای چمن پاک دامنش نور نظر با جست و یاقوت
[illegible] بس نهال شاداب [illegible] ازین خجالت که بر چاره [illegible] چنانچه منت غازه تازه میدارد در رو
غنچه رشک آب و تابش از دل گلبن باغ ارم بجای غنچه ورم برآورده و تاب تماشای ثمره الفواد [illegible]
خونابه در دل جگر گوشگان آفتاب کرده سیر [illegible] رقاع [illegible] که سیلاب خون از دیده قرة العین
[illegible] گشاده آن تماشای آفتاب بامید آنکه [illegible] شجره نسب [illegible] درست کنند [illegible] شاهد

برمحضر خون بست یاقوت بنهاده بجز تم که نهال بلند اقبالش را معدن سیلان خوانم باکان بدخشان
ولعل بو گرگ ثمر رنگ اخترش را جگر گوشهٔ آفتاب نامم یا گوشوارهٔ لعل شاداب آفتاب بهار خوان
جگر تهمت خون یاقوت بر کلیمی خوشگیش بسته و شیفتهٔ رنگ زرد آلوش رنگ زردی درست مغربی
شکسته سیب دلفریب سیمین ذقنان رونق بازار شفتالوش بیارد شکست و شفتالوی گونه رخسار
گلرخان از سیب آسیب جنبال بوسه برچیند سیب سیمین ذقنش نتواند لبست کوه شاهوار
انار آبدارش بر انبارشان لعل بدخشانی بیند و دهنهال بهیش که نوبری نکرده تا دل آفتاب
از زردفامی نشکند تهمت شکسته رنگی بر جگر گوشه‌ی نبرد از صفای صراحی امرودش که عیار بر دار ید
امرودی بر سنگ آزموده آب گونه آبگینه خرنگ در ماتم آب در رنگ جامه نیل زده و از بهای فرنگ به
آلو بالوش که آب مروارید عمانی بخاک ریخته و تاب یاقوت رمانی بآب داده جوهر سلسبیل تف
دیده گوهر آفتاب انور کلف

درین فردوس قصری دلفریب است ✽ که چشم از دیدن آن ناشکیب است ✽ صفای خلد فرش آستانش ✽ کرفته دلگشائی در میانش ✽ در و دیوارش از تصویر گلزار ✽ در و باید نشستن رو بدیوار ✽

زهی سر آستان که گوشهٔ طاق ابروی مشتاق رواقش را اشاره خدمت پابوس ساق عرش سر فرود می آید و سایه پای دیوارش مجرا گرفتن بجبرد خورشید قدم رنجه نمیفرماید در برابر جهرد که دالانش که مطلع صبح امید هر سیاه و سفید است دریچهٔ شرق خورشید زادگان خود نمای تخته بند وارزوی آرزوی عکس رانی در طرهٔ طارمش آفتاب در حرج جهانم بجان بستانی علاقهٔ زنار شرایط اگر متواضع بال روح الامین کعل گیری شمع خورشید الکنی محمش تازه سرا است و اگر کلاله بیچم حور العین بجاروبی برکش سرافراز بجا نگاه آفتاب بنظر اتفتن از دید روزنش رو ننا فته و آفتاب نگاه تا از روی گلزار پشت بامش کل مراد چیده دیگر بر روی اهتاب نتافته اگر از روی پرتو نظر حضرت که سایهٔ آفتاب حضرت رب الارباب است پشت و پناه این هفت بارگاهش کویم نظر مراعات حفظ پایه کرسی و ملاحظه ادب عرش نموده باشم و اگر نظر به نظر آیکه دل و گلزار گل که بجانانه چراغان روز بازار روز کار و چشم و چراغ این هندی این منظر

حصار است منبع آب و رنگ چار جوی بهشت باغش خوانم هنوز حفظ روی حور عین در رعایت آبروی
ماه زمین نموده باشم

٣٦

دران حوضی پر آب زندگانی است ✽ که حوضش را خبر از حلش تشنگیست ✽ ز سر فواره اش آبی بر افلاک ✽ روان همچون دعا از سینه پاک ✽ از این بخشش آب بارهای زگردون ✽ زمین بر آسمان می بارد اکنون ✽ زمین تا از وجودش سرفراز است ✽ زبان او بگردون خوش درازست ✽ ز وصفش حرف چون توانم بود خاموشش ✽ که چون فواره معنی میزند جوشش ✽

چون درین مقام خار خام طبع را پدر یافت سعادت ستایش گذاری این حضرت از اختلال دماغ و هجوم خیل سودا سیاهی بر سر زده در قلم و خط صفحه پای از اندازه گلیم خویش بیرون نهاده از زبان درازی و بلند پروازی انداز ستایش و آهنگ توصیف بلند معراج قامت سعید از طوبی الطاف نفس که بر آورده این پرورده دست قدرت پرورد کار است در سر دارد لاجرم جواهر لفظ در سلامتی کوتاه سلکم از زر بسیاهی کلک در سواد اعظم بیاض هیچ گونه سفید نمی تواند شد از این دو من بی سواد حفظ آبروی استعداد حو کرده از بالای والای بیش معانی بلند رتبه دو بالا و ادای تماز کی سیما استعاره نموده در تلافی ادای حق مقام اگر عمر کوتاهی نکند عذر خواه تقصیر سخن خنک خامه سست رای سعید بکام خواهد شد اکنون در تنگنای این مقام فرصت از دست داده وسعت آباد آبگیر دل تنگدل نکد اشته در التماس فراخی دستگاه معنی افتد و عالیمی نسبت ساحت این منبع عیش و راحت دست برداشته از تنگ ظرفی دوات و تنگ چشم سلکی قلم بی خالی سخت عذر برکوی خواسته میگویم از قطرات کوهر آتش که سرچشمه آب و تاب چشمه آفتاب است بر لحظه بجشمک کرم تکاپو نسیم صد بهار شعری شامی و یمانی مانند زاده چشمه عدن بر تماشا ادیم یمن افتاده و از رنگ نیلوفر یاقوت بیکرش بر لحظه بر طبق زبرجدین سبزه مرد کهنه بنوی دیگر بر طبق عرق نهاده تاب کیسوی سنبل آتش آب طره سنبل خاکی پرده و بی باک خم بر چشمش از چین سنبل طره رنگ تابناکی سترده با سیاه بر پرورش نیلوفرش که بصورت تر قدح آب و معنی جگر گوشه آفتاب است آب و آفتاب را بر روی یکدیگر کشیده و زهره مذاب یعنی رشحات آتش که چون تیمه سیقت قرار این سحاب و گوشواره لعل شاداب است شنگرفی آتش نیلوفر بروی اهتاب

یعنی جدول سلسبیل آسایشش بجانا از ریخته میداد و فیاض رکیته بحر طویل شاه نهرش با عروض و اطوال
بحر اخضر دم برابری میزد و رباعی معذرت جارجوی ریاض مینو از روی تمن ترکیب حوضش مثنوی سلاست
میکند طوفان جوشش گرد چشمه آتش راه برابری و ماه بند کرده و پیچ و تاب پرچم موجه آتشش آفتاب بیدرا
درهم کند آورده صفحات بیاض آبش از زبان موجه در باب اغتنام فرصت عیشش کتاب کتاب سخن
ادا میکند و نونهالان سروستان جویبارش در تکرار سبق نشو و نما بر زبان خود تمامی حرف بامانمزنند
ماهیان دریاچه آتش چون دفینه جواهر قلم خزینه دار دینار و درم و اشجار طوبی راز کنار منبعش
که هم مشرب عین الحیات دوات متمد لسان خامه سخنوری در جان پروری علم صفا و مشرب
آب بلورین حیاتش چون آب یاقوت لعل گلرخان سیراب فیض عذوبت و فیض بخشش هوای
طرب افزای فضایش چون صفا و فراغ سرستان سرشار نشاه رطوبت اطفال سبزه های نوخیزش
در دبستان چشمه سار سبق صفحه آب روان میکنند و سالکان سلیم القلب آتشش که با کمال ساده لوحی
مانند آینه راز دل خویشتن بر طبق عرض بنهاده اند شق تصفیه باطن و کشف قلوب میرسانند
غمزه چشم حبابش زهاد گوشه نشین را چشمک تحریک عیش میزند و چین پیشانی روی آتش
بکرشمه ابروی موج در تقاضای عشرت با اهل انجمن اشارتهای روشن میکند فی الحقیقه ریحان
خط سطورش که گویی سرنوشت نوح میثاق آیت آیتی است که جز سواد خوانان اسرار سواد و معانیش
سواد دان ندارند و نکته سربسته حبابش بجانا سوره سریست که تفسیر آن جز کحل معمای باده دهقان
نتوان کرد زبان فواره آتش که مانند دعای مستجاب از سینه ارباب الباب آسمان شتاب است
بنیت دفع گزند عین الکمال جاه و جلال این نظر کرده حضرت ذو الجلال که حرز بازوی روزگار است
بدعوت حب البحیر رطب اللسان و زبانه منبع موجه آتشش که با سکه بلورین حباب بر سجاده دولت
درفشانی کشته بمقصد دفع اعدا این دولت ابد مستبا بر اطلت و علا سیفی و حرز علوی مهری
تیز زبانی

بر دشمن بشه زمانه تفریق کرباد ✻ هر کس کو باشش هر چه باد او کو باد ✻ خلقی
بدعا زبان اجابت کوشش است ✻ جبریل درین میانه آمین کو باد ✻ الضا در توانیخ کشمیر تاضی ایرامشته

نوشته عالمی که حسن سیر بستان افلاک را بجلبای شب کشای کواکب بیار آراسته میخواست که سواد ریاض
عالم قدس را در نظر ساکنان خاک جلوه دهد بقلم صنع نقش و نگارین نظیر جنت آباد کشمیر را بر صفحه خاک
رقم کرد ریاضش که نمونه بل مراد است بر اینمعنی دلیلی است مستقیم چون نقش دوم صفت تمام بود در خوبی اول
اول برآمد هم انا نقاشش نقش اخیر بهتر کشد ز اول اکنون برخلاف قانون اصل را بسجل باید زد
که مطابق سواد است عمر ما قلم امتحان را در حسن زلف خوبان بچکل کار فرمود تا جعد سنبلستانش خانه پنجه باید
پرداخت و چندین هزار سرو قامت در سر بستان عالم صورت نقش بست تا قامتی موزون و خوب و موزون
حرکات انتخاب کرده سیاه قلم اشجارش ساخت طلای دست افشار خورشید را در صدف صبح
حل ساخته رنگ آمیزی زعفران زارش نمود شنگرف شفق در سفیده آب صبح در چهره گشایی لالهایش
چهره نگار برد نیل سحاب و لاجورد افلاک و صفحه زارش صرف نمود از بهر تربیت و سیرابی اشجار
بر سر هر شاخی سحابی ایستاده و برفرع هر برگی شبنمی نشسته بر هر چمنی بهاری و بر هر گلی بلبلی مؤکل
زباد بهاری هوا نشکبوی ✻ عروس چمن ز آب گل شسته روی ✻ بساط گل از سبزه گلشن شده
چراغ گل از باد روشن شده ✻ شده شکوفه غنچه در زیر پوست ✻ چو تعویذ مشکین ببازوی دوست
بر چشمه منقار بلبل انگیز ✻ چو مقراض زرین بقطع حریر ✻ از غیرت چشمه سارش چشم خورشید گرم اشک
ریزی و از خجلت سبزه زارش فیروزه فلک در رنگریزی نسیم دشت لاله زارش از همدمی دم مسیح
گریزان و زلال خوشگوارش از لبیت آب خضر سر بسنگ زنان و این بیت خوانان ✻ منه نام
آن چشمه این جوی را ✻ چه نسبت بمن آن سیه روی را ✻ هر صبح و شام کوکبش و گردون شادمان چمن
از جواهر خانه ابر بهاری چون سینه صدف پر لآلی بر روی کلشن کرده و در کوشش بر یرگش
گوشواری ✻ اگر صبح اگر شام از خرمی ✻ هوا صحی و سبزها شبنمی ✻ ثوابت و سیاره ریاحین
چمن افلاک که از شرم گلهای دریای دراتش عکس نفیکند و از شرم آبشارش نقاب
ابر بکشند ✻ چو خورشید تابان شود بر سپهر ✻ نخستین بر آن بوم تابد مهر ✻ زمین پر نگار و
هوا مشکبوی ✻ گلاب است گویا مگر آبجوی ✻ همه جای آبادی و خرمی ✻ همه جای آرامش و بیغمی ✻

٣٦٤

از غیرت گلهای لعلی خون در رگ کان بدخشان افسرده و از رشک شبنم که بر عارض گل نشسته اشک لالی
در چشم صدف خشک شده زمرد در سبزه زارش لعلیت این بیت که زمرد که بستر هر دو یک
رنگند ٭ دلیل این نگین دان بر تدین بجوال ٭ چه خاک پال که نخورده و شهر با ایمه نقش نگار
سراپا چشم گشته که سیرش ببیند با آنکه نمی تواندش دید با در خاک نصیبه پرش در صحبه کهساری
جای داده و مدیر کرده و با قد منحنی از روی شفقت پدری بر سرش ایستاده و از کثرت سبزه و لاله
در شهر و دشت خاک چنان نایاب که از رگ زلف خوبان جوهر دوست بر خاطر سنبلستان
غباری نشسته باد هر چند جستجوی گرد کرد بر گردش گردیده دیده واری ندیده چنانش که
در خور تمنای همت بلندان قامتش [illegible] سروه را سایه بر سر انداخته و طوبی را بوست کم برداشته
بید سرسبز شادابش از زر شاخت و بالید کی دل صنوبر و دست چنار برده کردوی مغزش
از مغز برجسته رفع خشکی دماغ ساقیان چمن روغن بادام در حقه زرد پوست مهیا کرده در تماشای
امرودش که بر کاخ شاخ تکیه زده کلاه بر زود نخوتان [illegible] ش در رنگ و بو با نارنج عنبر
گل عاشقان شفتالو گره بسته گل نارش در باغ آتش موسی در گلزار خلیل افروخته نرگس باغش
چشم عین الکمال از داغ لاله بر آتش شقایق سپند سوخته فضا و دریا لیش سپهر پست که از گلشنهای
پربار و گلهای پرباد ثوابت بسیار دارد و از کشتها بر چهار رب از سیرش بر دو دهها و افزونی عمرها
اثری ظاهر فی از فیض هوای طرب انگیزش تار طنبور مانند نبض بی امداد مضراب متحرک و نغمه ریز
مطربانش که هنگام سرود روانی کشتی را بر خشک رواق توانند نمود هیکی سخن سنج و
بر بط زن و خوش سرود ٭ چو آب روان تند ایشان برد ٭ شناسنده ربر دیار راز حسنت ٭
بهجت ارغنون فلک ساز چیست ٭ تیر کمانچه شان اگر در کمان نزد و می بود جنگی فلک را
از کشتی گردن لباس [illegible] نغمه سرود گویان عندلیب آوازه باید از ۵
گل الکلیانگ از شاخ [illegible] بشاخ کمانچه آید که زمزمهاش از نخوت [illegible] سر کشند لاهوری
فرود نیاورده و طیلسان گلکشان از دو نمازی شده و سجاده سبحه بر دامان پاکیش

پاکش افتاده پای نسیم بهنگام رفتن لغزانش نفس زنان و ابلق ابر از آمدن نشیبش پابکشان
ز بالا چو نخجیر هش آمد به آب ٭ خورد آب از چشمه آفتاب ٭ پلنگ بچه بر روی ماه ٭ از آن روی
ماه است لختی سیاه ٭ تیز کش را فلک ستیزه و لیذیر ٭ ز بر خانه آسمان داده شیر ٭ مهرو جوانانش را دست
خواهش در گردن صراحی و لب آرزو بر لب جام و میل می در طبعها چنان گیرا که اطفال را بشراب از شیر
گرفته اند و پیران دست از جان شسته و در لب آب زر و دانشسته اند پیران خمیده پشت صراحی را بجای توانای
در بر گیرند و پیاله را چون بینائی بر دیده گذارند قدح داده در زندگانی برات ٭ صراحی سخن گفته
ز آب حیات ٭ در نماز جز دعای قدح نخوانند و در تسبیح غیر یا صبوح نگویند از مقدمات حکمت عملی
این نتیجه گرفته اند که حکیمی است در دیر مانم نشین ٭ در آئینه جام مینای این ٭ که شاه طبیعت
باقبال و بخت ٭ اگر پای خم راکند پای تخت ٭ ملکش بنماید دست فتور ٭ فلاطون حکمت
سکندر برد ٭ غرض از سیران کشمیر که خوان گستران بزم نکته سنجی از آن انک مایده سخن ساخته اند
چنانکه درین دو بیت سراسر کرده خوبان کشمیر ٭ ملاحت از لبانش چاشنی گیر ٭ لب او
کز تبسم خنده آلود ٭ ملاحت تا قیامت بی نمک بود ٭ که نبات نبات این ریاض جنت آئین
باشد که گوئی قامت موزون شان از جویبار دیده دمیده و در چمن دل نشو و نما یافته والا بر خوان
حسن گل عارضانش چون مایده چوب چینی خواران سبزه ملاحت اعتبار تره نداد و صراحی قامتان
شان که از شراب صباحت لبریز است اگر از ملاحت حصه نبرد از نشاء بی بهره می ماند لبهای نمکین
پر خیال گلگون گوئی مادر بجای شیر شراب شان داده و چون غنچه در صحن گلستان پرورده ۵
صنوبر قوانی چو گلنار تر ٭ برخسار خون کرده گل را جگر ٭ پری پرپری وزان حور انگیخته ٭ نمک و شکر
باهم آمیخته ٭ همه ناز پرورده زیبا خرام ٭ همه نیمه و آفتاب تمام ٭ ز بید لری فتنه خونخوارتر ٭ ز خواب جوانی
ستمکارتر ٭ مسلسل لبی دل بگیسوی شان ٭ معلق جهانی بهر موی شان ٭ نهفته بعنبر گل
خویش را ٭ نظر بسته چشم بد اندیش را ٭ سواد اصفهان دامن دامن سرمه معبوب میود اگر
صبیغه [illegible] ستاده و از خاکش یک گرد توتیا التماس نموده دیر عنوان عرفیه این دو بیت نوشته

سه شهری بی چو نکردانا دروی همه کاینات پیدا چون عارض دوست در نکوی دروی همه آرزو جوی
رشته از در بهار از رشک سیم تر نقش که میعاد لاله بهاری و خزان پا نمی است در کوه و دشت
از لاله آتش زمرد معبر از غیرت بوی یوسف طلعتان اش که مشک فروش نسیم هوا انجا برده
جامه بسنبل درکشیده وین بیت در درخت شد بیت بوی پیراهن یوسف زجهان کم شده بود عاقبت
سر زگریبان تو بیرون آورد ولایت شام از خنده صبح دلکشایش پرده سیاه نشسته و صبح شام
شده مگر از مجمر لاله زارش تیر کستان بجوری رسیده که بخار به اراز و باغ بخارا بیرون کرده سیب
سمرقند با چهره زرد خود را بیکبای از دار او تحفه بیندر است که چرا باوجود سیبش خود را انجو بی بر ساخته
القصه کشمیر شاهوی است که کاوکاوش سناج طکلونه و سنبل مویش مشتاق شانه نیست بیت
زلف کلیته برخ نه دیده نگار نه دارد خبر آرایش کردگار امید که از جامه سبز لقا که خیاط قضا بر قامت
بهشت جاودانی بریده بی بهره نماند سه جهانی چنین خوب و خرم سرشت حوا دو چراشد
لقا بر بهشت ازین خوب تر خود نتاید دگر تو گویی که زین خوبتر خوب تر سواد کتابتی که ملا طغرا
در مذمت سرمای راه کشمیر لقیانی آرا به تو نوشته لذت چشیده تر و خشک رهزن کار و جامه
آرای اکرم سرد زمانه عذار لکاح بیت عروس معنی عیبی و چهره پرداز شاهد لفظ لاریبی ملک
دانش را خدیو حضرت قاضی جیو پیوسته بر مسند آسایش تمکن بوده از سرد مهری گردون دون
ثابت قدم باشند بعد از اهداء دعا مکشوف رای مهر انتما آنکه پانزده سر رمضان بدار القرار لاهور
توفیق رسیدن شد از رحمت راه چه نویسد که لشکر سرما درکار جنود اسلحه بی اعتدال برتبه
گرم بود که قطع امید حیات نشود برق تیغ جلو تفنگ رعد را آتش داد و ابر لشکر سوار کمت تیر
باران گشاد و قطره تا فکر یک تلازی میکرد بیک چشمی بر او سر بر می آورد برق از سمند سعی جان
افتاد که بر زمین نقش بست و باد بنوعی بر صف تیر زد که تیغ موج شکست دمه از چهار طرف نظر نمی
تاخت که هوا مقاومت عاجز و فنکی بازوی آب را ابقای نیست که بعد از شکستن هم یک تا یز
یر دام اسیر گرفتاری سرما زدی بود که بر قتار شدن عقب اعدا بود سوار بخلاف رخ نسیم آب

نسیم آب میراند و پیاده از قبیل سفید برف مات مانده هر که در کعبتین بقدم بر تخته یخ انداخت از بهر نشیمن
نقش پای خود را باخت و کسی که حصیل قمار نرد و شمرد دستش را تاهره کردن سرما برده بیشتاری ۳۲۶
لغزش پای زمین یخ بسته اصولی نگرفت که گرانجانان سبک بر قصه آواز دک دک دندان دم کش
قانون لرزیدن اعضا صدای افتادن رهروان کوک ساز شکستن دست و پا از چرخ زدن سایان
در نورشگاه کردنای چتر لیور سائد که بازی گاه طفلان بگردش نیز سر سوهان درشتی راه بر تیر بی
نداشت که در سایه آن سم اسب کندی نماید چهارپا اگرچه پاکی بود با ریش تا کم سود بسر در آمد تا
چتری بود دمش افتاده نرم روی که هر گریبد و بد از تندی کوه بر بد لو لی قلم بجرت قسمتی کاه دیو خوا
زبان کشاید در دوات زور شد یابسته شد اگر درین باب شکستن درطبق کاغذ نکند معذورش خواهم
داشت سه طغرا سخن در صفت سردی این راه در نامه ز لاهور بکشمیر فرستاد این حرف که
از گرمی آن کام و زبان میسوخت افسردگی از برف و یخ راه مبیاد ایضا ملا زبور بحوکل میرزا نام
کشمیری بقاضی قند از نوشته دیباچه گلستان دانائی تقریر خاتمه بوستان شناسایی تحریر
فصول باب حدیقه فضل سرو علایی حضرت میرزا احمد همیشه بر یاقت نگارستان مسند
قضا موفق باد بیران نوبهار علم چون خزان جهل محفی نماند که قبل از بن چند فصل گل حیدر نام
کورکشمیری از بنیای جوی نرگس چمن آشنایی طغرا اللالکون مجموعه با بیران زمین آورده است
در میولد بر کرشناسان در دو سخن بلبل صغیر این ترنم اند که با عدم موزونیت در باغستان قند بار
نعت تخلص نموده آن رشک مصحف گل را بنام خود کرده است ازین تازه تر آنکه بی رابطه تحجر
سیادت خویشی را برگ درویشه سید علی عراقی منسوب داشته و در بهارستان هرات خود را میر
ابو المعالی نام گذاشته نسب آن خاک پیر تا پاک اگر بسک آبی کشمیر رسد بسیار است
و علاج کم ذاتی او بی شمار هر گاه هنوز بر تخمی از زمین کشمیر بر خیزد بر شتی بر آب و هوا آنجا بستان
چون بریزد بهشت تخت سلیمانش صورت دیو پذیرفته و شقایق کوه ماران ش بر رنگ عقرب
شکفته سوبای صفا پوشش از طوفان کوه تخالی نیست و چشمه در ملکش از نوح کلفت

فارغ نه وزر عفران نگارش اگر ابر سرخی شفق می بارد چون دانه کهربا عنبر زرد روی حاصل نثارد کوه بچرل
بسکه طریق کجروی در پیش داشت نروان لشیمه را چون راه خود راست نگه داشت و این کوه نشین
پاک پرتمه ناپاک افتاده که باب هزار چشمه شست و شویش توان داد بیرم کلاه موش خرمایش
چون گرگ درنده است که به بدنش چون سگ خشم باچه کیر رونده است قلی زمین تنه در بوته گل
سرایت کاربود زر بی غل و غش گل بر محک خزان قلب نمود خاک سوخته سراب که نهال شرارت
کزنه گل خیری در ان آتش افتاده ندمید چنگر بی خون یک عالم شقایق زایی گناه در لحت بیمانا
بقوای قاقم کشمیر سیاه مجنین ظالمی رهرو بی برگ سینه جور انگیخت درین نفاقستان آب
از پرده آشکار صاف تمی شود و درین کینه زار حباب از پهلوی هیچ جای بی غش بر نمود صحرایش در ناهمواری
باجی بکوه نداده و سپهرش در کم مردمی خراجی بدو نفرستاده شهر او چون حصار نشاپور متعلم خرابهای
اگر شهری خوانش را صحرای خوان کویم بجاست نسیم خاطر ایش اگر ابر پرده تاک یا نبی نهاد
دختر رز همچو بولی زادکان بی حیائی افتاد و نخ حقکو تا بر اشجار کهنه ثمره اش گذشت چون طوطی گوش
بر سخن نهد و باطل گو گشت بسکه سواد این ملک نا مقیدی باشد ابر بهارش چون مردم زنگ
هر پای شاشد زماده زرین بشرح دیار نحس نتوان پرداخت و کاغذ و قلم پاک سرشت را
ملوث نتوان ساخت **فرزند اجلالا در ستایش قلعه کانکره نوشته** بالجمله چون راجه بعد از مرگ
نورجل و فتح قلعه مذکوره دیگر باره همت را بر اهتمام این مهم والا نهمت فرموده در باره تهیه آلات
فتح آن حصار بندی که عبارت از فلک کشتی است سامان طرازی را بر سر جلوه خود نمائی آورد
برکاری لکار گذاری رجوع نمود و شغل سرکاری هیچ مشغله آمیخ فرمود بجو الهاسر کوب برج خواله
گرد دست را لکا فرمای و سلاح را بکار گری در آورد عزم درست را قلعه گیری و حزم رسا را
پاسداری [illegible] نمود موج فوج را از سرگذشتن آموخت دلیری را دل دادن و دلیران را جان استادن
بیاد آورد هر کار کشائی جانه بطان تیر بی کاری گرفت خدنگ بر لخوش از جان درگذشت
کان بشوق فتح آغوش گشوده بر گشاد زخم خمیازه کشید آتش کین بر سرکشی [illegible] علم برافروخت

علم هزار نیزه بالا به بالیدن در آمد گل سپر در گلشن فتح و ظفر گلگل شگفتن گرفت نیزه بسرافرازی قد راست
کرد عنان عهده سربازی بر گردن گرفت تیر دلدوز نظر بر چشم آن کوتاه نظران دوخت کمان کین
توز با وجود خانه بدوشی عرصه تنگ سرپنجه دلیر اثر القبضه قبض گرفت بندوق تنگ چشم نظر بر صندوق
سینه پر کینه دشمنان بست توپ در باره کارسازی فتح بدلسوزی و جان فشانی در آمد کمند سررشته
کار دست اندازی آورد پالهنگ بعبرو بندی کین کشود زره از پهلوی پردلان برکیش خدنگ هزار چشمک
تحریک جنگ زد سپر بکین مخالفان کره خار راه گشاد کار بود ته چون گل صد برگ هزار چین بر شکنج جبین
افزود عرصه میدان در خودنمائی هزار جا رخ کار کارنامه رنگین نمود نخشیان عظام مورچلهای بر سایر ملکر
ظفر مآثر بخش نمودند نقابان لشکر اسلام پیش بردگی چهای سلامت سر کردند و سر نقبها
که از پای کوه سر شده بود بلکا دکاو نوک متین سازنات کاو زمین بر آورد راجه چون آتش سرگرم
انجام مهم شده یورشهای رستمانه را روی کار کارنامه فتح کرد و پهلوان در سر کردن کارهای بسته
بزور سر پنجه دستبرد دست از دستان عجم و زبر دستان عرب برد تو کوتاهی سر نوشته زیاده سری
سخن برفته که تیغه آفتاب از شیلم کریبان کوه سر مید تیغ کوه از انبوهی برچه راجپوتان دکتاز
هندوان کوه تیغ میکرد هر شام نام سرکشی دستور قضا تیر چرخ دودیم تیغ سیاه تاب قلم از
روزنامه عطیه حیات بر میزد زبس سر فتاد از گران تا گران ؛ زمین گشت سرکش [illegible]
ز مغز دلیران دران دشت کین ؛ سری بود بر مغز گوئی زمین ؛ تا چند انکه دستگاه تنگی کار [illegible]
فراخ گردیده از کارزار تنگ آمد نصف بینه ناتوانی تنومندان قوی گشت [illegible] داشت که دافع سم
عصیان جز تریاق اکبر اطاعت این حضرت یعنی فاروق اعظم محکمه عدالت نیست به نیروی عزایم
اقبال این حضرت یعنی سورة الفتح مصحف نصرت که چون دعای سیفی تیغ سرمایه زور سرپنجه
اندوز راس المال سودای بند فتح و ظفر است آن سرگشتگان راکه العنق منکسر ناموس سرکشی
بهزیمه گرفته بودند شکست درست روداد بحکم بشارت ظفر نقاره شادیانه را بنوازش بادپا [illegible]
ز خنده و چون خامه پادشاهنامه نگار به برکت نگارش کارنامه فتوحات حضرت ظل الهی آوازه

جهانگیری را از سر نو آویزه گوش ماه تا ماهی نموده و از چهره پردازی تصویر طغرا نام تسخیر کانگره بنارکی
حلقه در گوشش تسخیر و نکشیده از بی داخت سیاه قلم اجمال باز پرداخت اکنون بران سر است که بزور زیاده سرکشی
سرکشی کرده عنان اختیار از دست از دست اراده اختصار بکشد و در باب توصیف سر حمله از حصانت
این باره آسمان بنیاد رفعت کوهسار قاف و قارش از عهده وفای وعده بر آید و بنازک کاری
سخنان آبدار نقش تازه بر آب ریزد و تنها بناء گفتگو بر متانت کوه و حصانت حصار نگذاشته در ذکر
نمیدار تاریخ بنیاد این کهن پاره یکباره سخن یاب رساند قلعه کانگره که سنگ انداز کنگره اش زبان
شکل رسته و دندانهای سین آسمان است برفراز کوهساری سرفراز اساس یافته که تیغ کوه قاف
قلعه اش سرکش تر از سرکش کاف کهکشان است و دشنه خار خارا نمایش مانند تدبیر شهاب
بر روی آسمان بلند دیده و برق تیغ آتش آمیغش تیغ تهدید بر سر تیغ بند خورشید کشیده
به پیش رفعت آن کوه اندوه ، شکوه آسمان کاهی پیش کوه ، عمود قلعه اش سر کوب گردون
فلک در دامنش چون نقطه در نون ، تیغ بی دریغش مجره فسانست و پیکر بهرام در پای تیغش دد سگرسان
اگر در خم توصیف برج و خم راهش منجم خامه تاب نمی آرد و اگر زبان بحرف متانت بنایش آشنا کنم
باگرانی گوش و سنگینی زبان سبکی اندیشه یاری می آرد لاجرم بنابر وفاء وعده بر سر توصیف قلعه آمده
سخن سر میکنم زهی حصار حصانت پناه که دماغ سنگ انداز رفعت دستگاهش از آن بلندتر است
که محراب سجده خورشید گردد و در سر شرفه شرافت مکانش عنکبوت که بقبول کورنش آسمان سر فرود
آرد بنا و توام این چرخ اعظم ، بدیوارش اتکا را پشت محکم ، رساینده استواری را بمعراج
فلک را برج او بر سر بود تاج ، دست انداز خیال را چه اندازه که دست بدامن توصیف خاکریزش
رساند و آهنگ رسائی عنقای اندیشه را کدام یارا که بتقریب هواداری ثنا یکرد قاف قرب بروش
کرده در خم خود هنوز وجود عالم از سواد اعظم عدم بساحت ایجاد قدم نهاده بود که این توام قدم
با ازل بیک شکم زاده بود و هنوز بنیاد کتبه گردون بنیکنده بود که سال این دیر دیرین سال
اساس بنای قدم افتاده بود لیقیده برا همه هندوستان که چهره پردازان تصویر سخنان

عنبرآمیزش معطر دلنسیم مشک آمیزش جان پرور روح روحانیان از لطافت هوای دلاویزش
در یوزه گر هوا چندان نشاط انگیز و نیکو است ، که از شادی نگنجد غنچه در پوست ، بکیفیت چنان
که ابر سیراب ، بجای قطره می ریزد می ناب ، ز تاثیر هوا پیر و جوان مست ، در و بام و زمین و آسمان
مست ، نوعروسی است زیبا که دایه ابر بنانش بصد هزار ناز در دامن پرورده و مشاطه فصل بهار
بدستیاری غازه و نیل و سنبل بهار زینت کرده و لاله رعنش با هزاران غنج و دلال از حجرات غیب
برون آورده سپهر برین از برای نثارش عقد پروین بر زمین افشانده و بار استگی نیابتش
در حجله عباس آباد بانتظار مقدم همایون نشانده چادر شکوفه بر سر و پیراهن گل در بر و گیسوی مشکین
سنبلش در پای تمامت سر دار افتاده و لاله زار رخسارش زلف تابدار بنفشه در بر گرفته
دست چنار در برابر کف الخضیب در دعای دوام دولت روز افزون و پای شاخسار از
خضاب ریاحین گلگون لب روزگار از غایت صدق افسون بهر بویش دمیده و دست زمانه
از بیم چشم زخم نیل نیلوفر بر عذارش کشیده و دی شب عنبر سرشت ایکسرا سیمه در پیرامن دیوم
گفتم بپرسم که ره در بیوزه اصفهان آمده گفت خطا رفتی و تیر اصابت از کمان گمان بر هدف نهفتن
نینداختی این نوعروس حسن که چون لاله داغ غلامی او بر جبین دارم و چون ریحان حدود
آزادگان ادای شمارم از درد فراق موکب همایون بیمار است و از باده وصل گذشته در خمار
حقوق نعمت او برمن بسیار است شرط وفاداری بجا آورده بعیادت او آمده ام چون از استماع
این حکایت عنان اختیار از دست داده چون گردباد سراسیمه شدم و طبیب مسیح الانفاس سلار
بر سرش بردم صفا هنر ادیدم بر بستر ناتوانی چون گل خفته و از غایت پریشانی چون سنبل آشفته
نبض یا نبضش در غایت اضطراب می جست و چون از عوارضش که از شریان و جریان
آمده بود همراه مسامات می بست دانستیم که بیماری او از اشیم هوا آشنایی او از تابش تابات
بجا دایه ابر نیشل سرشک طوفان آثار از دریا بار دیده و دیده دریا بار کشاده دگر بستانه
او از رسم معهود زیاده آری حیات زنده رودش را که چون سرشک عاشقان از دیده بیمار بر

دامن صحرا روان شده سبب همین است از مقوله تجاهل عارف حال او شدم و پرسیدم گفت دلی دارم
که مالامال خون است تو میدانی دمی پرسی که چون است تب سوزناک محرومی از خدمت همایون برای
استقلال بنیان بر وجودم علت مستقل بود و ستم هزار رشک فرح آباد و علت غربت آن دیار بران افزوده اضافه
آن مرض و علاوه آن عرض گشته برقی است که سایه رحمت آفتاب جاه و جلال از سر من دور و بزم
عشرت فرح آباد از شمع وصال او پر نور است اگر پیراهن باخته گل چاک زده ام رواست داغ غبار
محنت و غم بر سر خود ریخته ام سزا است ه چرا ز رشک نسوزم بسان پروانه ؛ که مجلس دگری
روشن از چراغ من است ؛ چون حال پر اختلال او را بدین منوال مشاهده نمودم هر چند در تمام معالجه
درآمدم اطفاء حرارت و دفع مرارت او جز بر شحات سحاب رحمت شاهی و شربت خوشگوار درود
ظل الهی ممکن نبود و مستحیل می نمود مژده توجه رایات جاه و جلال او را تسلی دادم و مرهم راحت بر جراحت او
نهادم پیوسته توفیقات الهی قرین حال و همواره تاییدات نامتناهی قران امانی و آمال بوده و بهجت
آسمانی بر دوام و فتوحات دو جهانی مستدام باد ستایش بنیاد خیر یعنی حقیقت اساس
یافتن مسجد جامع عالی بنای رفیع السماء که صحن چار دیوارش زیاده بر ساحت سپهر [illegible] شد
ادست در دار الخلافه شاهجهان آباد بفرمان بانی مبانی جهانگیری و جهانبانی ابوالمظفر شهاب الدین
محمد صاحب قران ثانی شاهجهان پادشاه غازی این محل اجابت دعوات و این بسیط فتوحات
حضرت واهب البرکات که سجده گاه قدوسیان و جلوه گاه کروبیان است بفرمان قضا جریان حضرت
ثانی صاحب قران برگزیده درگاه ایزد منان بانی مبانی مبرات موسس قوانین جود و خیرات
حامی شرع حضرت خیر البشر ماحی آثار ظلم و شر موسس اساس کرم و احسان ممهد قوانین بر و امتنان
واضع آیین کشورستانی موضح آیات جهانبانی معین دین متین اسلام مبین [illegible] سید الانام
کارفرمای کارخانه دین طرازی ابوالمظفر شهاب الدین محمد شاهجهان پادشاه غازی که صیت
صولت دولتش فسحت آباد گیتی را مانند مهر انور از شرق تا غرب فرو گرفته و فرمان قدر توامانش
بر تمام مخلوقات چون حکم خداوند زمین و آسمان روان گشته در خطه مقدسه شاهجهان آباد که از پرتو

که از پرتو فیض ازل رونقش محیط افلاک است و سواد جنت آبادش از فرط نزهت و تقدس آبروی عالم
آب و خاک بعد از انقضاء قرن اول از جلوس مبارک در سال هزار و شصت هجری بحسن صنعت ۳۹۵
خاراشگافان [illegible] و مهندسان باریک بنیان لطافت اندیش در عرض شش سال بقدرت
ده لک روپیه صورت اتمام و طراز اختتام پذیرفته روی زمین را زینت سپهر بخشید چون از اتفاقات
حسنه اتمام این ثانی بیت الحرام مقارن طلوع هلال فرخنده فال ماه شوال واقع شده خدیو
عالم مالک رقاب امم بنیت ادای دوگانه عید در آن مکان سعید تشریف ارزانی فرموده بفروغ جبین
مبین و ضیاء ناصیه نور آگین ساحتش را چون فضای طور پر نور گردانید و از فیض نظر کیمیا اثر آن
خدیو بحر و بر روشناس سواد اعظم قبول اقبال گشته سر رفعت از اوج گنبد خضرا در گذرانید
تبارک الله ازان مکان عرش تمکین که نور فیض از در و دیوارش پرتو ظهور رسیده و در جنب رفعت
مکان و عظمت شانش حصار بر نگار فلک جز رنگ آمیزی خجلت نقشی دیگر بر روی کار نیارد
بنعمت ساحت و نزهت طرح و هشت پایه سما فرازش بکرسی رسیده و بعلو منزلت [illegible]
مانند طور پر نور محل ظهور تجلیات حضرت نور الانوار گردیده همانا بام تا شام از مرمر مقصوره اش سپیده
صبح صادق فروغ ظهور دارد و طره طارمش که بطراز روشنائی شمع [illegible]
بحباب آب و تاب یکذره از خورشیدهای کم نمی آرد زهی عالی بنای عدیم النظیر که مانند [illegible]
ضمیر ارباب معنی غرق موجه نور که خویش گشته و از فروغ تجلی گنبدش صبح چون آینه از آفتاب
سراپا آب و تاب گرفته بحیطات قدسی رواقش از ولای رتبتش بر فراز مهر و ماه چون ابرو بر دیده
جا گرفته و چشم روشندلان صوامع افلاک از تماشای ایش نور آگین گردیده تو گوئی اشکال محرابش
کمان بازوی ایمان گشت و تیر دعای پاک نهادان بهدف کارگر آن همواره بر آسمان رواق
دیش از [illegible] سادات پاک دین [illegible]
بر استان عرشش [illegible] سلاطین فیض عام بعالمیان داده کرسیش از رفعت پایه بر عرشش
[illegible] هر شکوه روزگار کهن را پیرایه نوی دست استاد قضا هر کنج جهاتش

کنی از سعادت ستاده وایوانهای اطرافش بروی هم چون مناظر چشم بنور بینش آماده از جمای
کینه و آلایش کر از اندازه دهم صد پایه بالا است نظر را پا بر جا نمی ماند و از نظاره سرافرازی دیوارش
بیدیده چون صورت دیوار بس محو حیرت میگردد در وسط صحنش حوضی
خلوت نشینان داد صفا پروری داده و آبش مانند زلال فیض با مزاج پاک سرستان بسازگار
افتاده ایوان رفیع بنیانش از بلند پایگی با ایوان کیوان بدعوی برابری ایستاده مینارهای
والا بیش چون دعای مستجاب از سینه پاک رو بآسمان نهاده هر یک از فروغ الشین رنگ سنگ
چون تیر شهاب بروی آسمان دیده نی تی نیرو یافته از یاقوت احمر سرش بجام سموات سیوده
بی مبالغه اغراق این مکان فیض نشان در کمال تصنع و تکلف و نهایت متانت و استحکام و بر پای
بونگی صورت اساس یافته و تصرفات طبع اقدس و لطافت صنعت معماران دقیقه رس با منتهی
زینت اتمام و حسن انجام پذیرفته که خامه انشا در وصف آن مجمع سعادت ابدی و منبع برکات
سرمدی قاصر است بلکه باعتقاد ارباب صنایع معانی و بدایع بیان خبر کلک قدرت جهان آفرین
هیچ یک از عهده تحریر ثنایش نمی تواند بر آمد قطعه مسجد آراییست می زیبد اماتش حرم
خلوت روحانیان غرا شمع یابد بی دخان دست استاد قضا تا از رخامش ساخته روسفیدی
ابر آماده کشت از ... نمی توان کردن وضو از آب سنگ مرمرش کعبه دوستی گر از سنگش
بود زمزم روان آسمان فیض را صبح سعادت پرتو است آفتابش روی نورانی طاعت
پیشگان زینت وردی حاصل اوقات اهل طاعتش حرز دعای ثانی صاحب قران شاه جهان
وصف رای بی خطایش بر زبان کر بگذرد ره نیابد در حریم گفتگو سهو الهان تا سمت قبله اسلام
سمت کعبه است قبلگاه آرزو بادا جنابش جاودان سجده اش کان کعبه ثانیست تاریخش
بود کعبه شاهان عالم مسجد شاهجهان مثلنا کتابه مسجد مستقر الخلافه اکبرآباد این کعبه نورانی
بیت المعمور ثانی که صبح در جبین صفای این شامی است تیره و خورشید در فرط ضیای آن
چشمی است خیره کرسی پایه ارش باساق عرش همدوش گنبد فیض بارش بزراق

منقبه نامه کوثر نوشته و از نقطه لاله و الف سرو طراوت خوبیش از یکی ده گشته بیت تعالی الله
عجب باغی دل افروز نسیمش باج خواه از باد نوروز درش را خوانده دل باب گلستان مخطط روی
دیوارش ز ریحان بود خرم زمین نیک بختش ستانده شیوه طوبی از درختش بنوز از نخم صد
گلهای زیبا دمیده و از زمین چون بوم دیبا هر جوی موزون خرامش هزاران سرو را خط آزادی
داده و شیران گلبچه را از روی مهرورزی در کنار خویش جا داده تخصیص شاه نهر فیض بهر که میرا منشش
چمن چمن گل بهشتی رو شکفته و نوزدنی آب و رنگ بر گل زیبا کلاه گوشه نازیر گل خورشید شکسته
بنا میزد فرخنده نهری که آب صنوبرت تابش از غایت مرگزبی پیوسته کف زن و نغمه پرداز است
دمهواره بر دونال نواسنج دزفرمه ساز رند مشربی است که بهر سبزان لاله رخ بر تن عشق اندیش خود
از فواره الفها کشیده و موزونی است که از طبع نکته طرازش چندین مصرع برجسته سر زده هر فواره اش
چون بیت بلند از سرافرازی سر بفلک افراشته و مانند فکر از جنبش طبع اوج گرایی اندوخته روز و شب
بکردار اهل صفا بتصفیه باطن کوشیده و بآیین روشندلان تجرد منشش ستر عالم بالا گزیده برای سی
و تازه ادایی چون بالای والای سهی قدان نازنین یگانه و سرافراز و بحسن طرز و اندام چون مصرع
برجسته مسرت بخش طبایع اهل راز بیت همه بالا بلند جلوه فردوس جادر آب را گرفته
بدوشش رقم فیض بر نگین دارند آبجوان در آستین دارند عکس شاخ گشته موج بر آب است
چون الف جا گرفته بر سر آب پنداری هر یک شاهدیست بلورین اندام که در هوای قصر فردوس
نظیر بیکپا ایستاده و مانند شوریده سران کوچه محبت سیل از چشمه چشم گشاده صبح از صورت حزن
شان بر خود پیچیده و عروس آب از موج چشمی شان بر خود چادر کشیده هر نغمه تر که بلبل گو
فالی عشق ای سرای زنگ از آیینه دل می زداید و هر نکته سیراب که در وصف زنگ افزای
قصر مقدس از زبان شان میچکد گره از کار موج می گشاید بیت بنا میزد چه قصر دلنشین
است که صحنش نسخه خلد برین است نسیم فیض مشتاق هوایش زمین شوخ حریصان فضاش ب
تعالی الله همایون قصری که از علو بنا سر باوج فلک کشیده و وزند دشبستانی که رضوان زمین درش را

بوسیده ایوان والا اساسش حرف رفعت بر کرسی نشانده و کرسی رفعتش بنای خود بآب سایه
چشم تماشائیان از مشاهده گلزار دیوارش چون چشم نرگس از حسن سیر آمده و نظارگیان را از
تماشای نقش و نگار سقفش چون لاله از حیرت دهن باز مانده گل از شرم آب رنگش پیراهن
خود بدندان دریده و آب روان بجذبه عشق کامل گردش گردیده هر طاق زرینش چون طاق
ابروی یار دل از حور و پری برده و هر ستون رنگینش برنگ قامت معشوق بشیوه دلبری سر کرده
هوای فیض بخشش نقش نهال دیوار را بشگفتن آورده و مرغان تصویر را در عرصه عمارت بخیال پرواز
از فروغ شمسهای زرین مانند قندیل سپهر بجلوه مهر و ماه نور آگین و فرشش از صفا و رنگینی
چون چمن پر گل شگفته و دلنشین ایوان نور افزای ارباب بینش است که مانند نقش دیده در
آب جا گرفته و ایوان مسرت پیرای طبایع ارباب صفا است که گل کردار برنگ و بو عهد بسته

لمع رضوان بود هوادارش ۞ غره حورگاه دیوارش ۞ جلوه گر عکس سبزه از دیوار ۞ چون خط سبز
از رخ دلدار ۞ جلوه حور رونما دارد ۞ گر بگویم بهشت جا دارد ۞ لب حوضش ز فیض نکته تر ۞ منقبت
خوان ساقی کوثر ۞ زهی لطافت نهر که بصفا شربی طراوت آبروی ریاض افزوده و بسیاری
نزاهت در صحن شبستان دولت جا نموده آلیش چون سینه بیدار درونان از زنگار کدورت مبرا
و موج زلالش سرنوشت چشمه آب بقا آب سلسبیل از غیرت صفایش سینه از موج خراشیده
و چشمه خورشید از خجلت آلیش هر شب رو بظلمت نهفته موجش مانند چین پیشانی گلرخان
زیبنده و نوای سلسلش از فور سبزه و گل بهار آفرین ۞ تا بوصفش زبان من تر شد
سخنم آبروی کوثر شد ۞ تر زبانان فیض را اکسیر ۞ آلیش از بحر شو داده خبر ۞ و بر سه جانب آن
صفا پرور سه آبشار یک لخت با دای پر ریزد که عقل از مشاهده آن در ورطه حیرت می افتد
بتخصیص آبشار روبروی عمارت از کمال صفا و زمزمه سازی بر دل زده و دو پرده آب
نغمه تر سروده گاهی از جادو نمائی طلسم بر آب می بندد و گاه از اشتاره چادر بر روی نهر متر
بصفا شربی کوی لطافت از آب حیات برده و بر باد تند خوشت کرده آب ایش از

بسوزش از سستی بی اختیار بر غلطیده می آید و تخته آلیش بغلطت زرگال چون صورت حال
بهار منسمایه همانا بچهره افروز گل بجهه عروسان بهار جلوه آب بغلطت یافته و نشاط ربیع
برنگ آمیزی ریاحین چون صفحه تصویر نگارینش ساخته چشم بر اصفای وضش در درک خوشش
عینک آسا نور افزای بینش گشته و بکردار سیمای روشن صبح با چهره آفتاب عقد محبت بسته
همانا عروس آب آئینه بر زانوی خود نهاده نی نی غلطم خورشید منجه زرد ابالش زده رنگینیت
صافی مشرب و عاشقی است صوفی مذهب با آنکه آب از سرش گذشته از نظر بازی دمی
نیاساید و با آنکه طبلش از بام افتاده از پرده حیا بیرون نمی آید چون از میر نگسازی زمزمه
بی سر آید سیل از دیده رود می گشاید و چون بعشرت طرازی کف بر کف میزند هزاران حباب
بچرخ می آید هر حبابش را اگر با مهره تسبیح پاکان نسبت دهم گنجایش دارد و اگر با تکمه گریبان
خوبان تشبیه کنم می شاید فانوسی است که شمع باد در وی جا کرده و دواتی است که خط آب
از دو اشکار گشته بی واسطه تعیین ارباب رمل نقطه الیست و بی شایبه تحقیق اصحاب نجوم ستاره
الیست جادو طراز نیست که حبابرا در حقه می تواند کرد و نیرنگ سازی است که نیر باد کرده می تواند زد
اگر ناخن انگشت موجش نویسم کرا یارای آنست که در سخنم ناخن بند تواند کرد و اگر آبله کف آتشش
گویم کرا نیروی آنست که بر گفتارم انگشت تواند گذاشت ۞ بود چهره نگاری طراوت
نقشبند اداست گوئی ۞ هر الکن وصف او نقش بسته ۞ سخنها شسته گوید چه جسته
ز کیفیت هوا راست دارد ۞ که آتش فیض بالا دست دارد ۞ چو از ترکیب سنگش حرف رانم
سخن یک لخت ریزد از زبانم ۞ بعد از اداء ستایش باغ فیض بخش جلوه طرازی شاهد
سخن بر عرصه ثنای گلستانی زیبا است که فکر از شوق ذکرش چون بستان تماشا
بیت از خود رفته و گل چیدن اندیشه از بهار وصف بوستانی روا است که از فیض
نهال خامه چون شاخ سنبل عطر آلود گشته نوشش الله از طراوت کیشی باغ نشاط
کذا هر که گلشن بکلید انبساطست هر گل زمین چمنش رنگین تر از کف نگاران و هر کف خاکش طراوت

آبروی بهاران فضایش از گلستان حکایت میکند و هوایش از زبان مسیحا پیغام می‌گزارد متاع
روی دست حنایش طراوت سرشار و موج سبزه زارش چون موج طره خوبان گلبار گل نارش
از چشمهٔ خورشید آب خورده و سنبل مشک آمودش از زلف خوبان گرو برده سوسنش تیز زبانی
سبق گلشن تکرار میکند و شبنم بر اوراق گلشن درس سحر میخواند مسطح هوا از سرافرازی اشجارش
چون روی چمن رنگ طراوت گرفته و روی زمینش از انجم گل و سبزه چون بال طاوس نگارین
گشته نرگس چشم از نظارهٔ گلزارش چون گل نرگس خوشبو میگردد و جلوهٔ نرگس مستش ارباب
نظر را از شاهد حال می‌بخشد هر گل که از گل زمینش رسته گوی گل از گل سرزده و هر قطره شبنمش
بهشت را از شرم شگفتگی خویش شاداب و تر ساخته لاله ناز پرورش بصورت اگرچه
تهمت داغ بر خود بسته اما بحسب معنی نه داغ است بلکه خال سیاهی است که در خون نشسته غنچه
اش باین حریفان دسته گل می‌بندد و یاسمینش بکردار الفاظ لطیف انفاس می‌پردازد
سوسنش بتازه زبانی شکل غنچه را اصل میسازد و نافرمانیش بفرمان حسن منشور طراوت
در پنجه دارد هر قطره نمش رشک چینی و هر غنچه غیرت نافهٔ ختنی در هر خیابانش با این بوم
دیبا هزاران گل شکفته و هر چشمه اش بکردار چشمه پر طاوس سبزه فرو گرفته نسیم عطرآمودش
که از غنچه دلها می‌گشاید و گلبانگ عندلیبانش زنگ از آیینهٔ دل میزداید سر تا سر
چمنهایش از دور جوش گل دسته ثانی اینچنین بهشت برین بنظر در می‌آید و کنار و بر انهارش
از سنبل آبدار مانند پرچم دلاویز گل خاران قرخار مینماید — تازه رو گلشنی بهشت آیینش
گو شکایتش شده سخن رنگینش — میخورد گل بخاک او سوگندش — چمن آرد بهار بسته — خاک آن
بوستان فیض سرشت — سبزه پوش است رنگ اهل بهشت — خامه در وصف این شگفته
چمن — تخم گل کشته در زمین سخن — بحیرتم که وصف رود نغمه سنج موزون خرامش که چنین آبشار
بدیع منظر دلپذیر در کنار دارد و هر آبشار روح افزایش با بانگ نوای خفتگان بستر چمن را
از خواب غفلت بیدار میسازد بکدام آبروی الفاظ و معنی و روانی عبارت و تازگی مضمون تا بر صفحه بیان

بر صفحه بیان نگارم که بهنگام تحریر ثنایش — از قلم انگشت زنهار بدندان گرفته و بعشق
روانیش مردم دیده قلندروار از چشم کشتی گیر گشته و قوع فاصله آبشارهایی نوایش و ایستادن
آب بر سر آن گوئی رود نغمه سنج بمقتضای پردازش حال در تمهید مقدمه سرود نگاه بانی
دم لازم دانسته از پرده بپرده و از مقام بمقام دیگر انتقال نموده و لطف نوالش در هر آهنگ سامعه
اهل معنی را حلقه بندگی در گوش افکنده زهی رود فیض آهنگ نواگر و خهی زمزمه سنج عشرت
پرور که حسن صوت هر آبشارش نغمه نیوشان را بر دلها ناخن زده با آنکه مانند نی از یک گوشه
با بیرون نتابیده در پرده سیر صفاهان و عراق کرده حور بهشتی رو در آرزویش دست از کوثر شسته
و آب حیات از رشک زلالش رو در پرده ظلمت نهفته زبان موجش خبر از جریان احوال بهار داده
و گل پیرهن رنگ و بو از نوای عشرت پیرایش مستانه خرقت از پوست بیرون افتاده زهی خلد
و خهی بهشت روی زمین که هر حوضش چون چشمه آفتاب سر لوح دیوان آب و خاک و هر آبشارش
مانند هلال بسم الله صحیفه افلاک است محیط و آبشار جمیع آثار که هر دو ملیان نمایش دادگر
جهات خوبی زینت پیرای آن گلشن ارم مثال است باداری عرض نهر گشته و بعنوانی صورت
جریان پذیرفته که جهان نظاره آن دیدهٔ اهل بینش را حیران میکند و فکر ارباب دانش را در دهر طه حیرت
می افکند صدای شان چون قلقل مینا روح افزا و نوای هر یک از آن چون نغمه ناهید مسرت افزا
گوئی عروس آب از روی ناز کاکل خود را تار تار رشته و آیینه حوض که مانند حلقه عینک آفتاب
در بغل دارد برتن خود از عشقش بغل کشیده هر یک حسن ادا چون طره خوبان گل دیگر از هر حلقه
پدیدار می‌سازد و آبش صبح مانند همواره آینه در سفر همراه دارد همانا نفعیتی است که از عالم بالا
بر بر زرد رسیده است که از فلک کرم ترشح می نماید حوضش کره پیشانی آب بازه ابروی
گشاید و حبابش که مصحف موج را نقطه انتخابیست صفحه آب را بهره می کند خط شناسان
آب حبابیش را تعویذ بازوی موج نوشته اند و نغمه سنجان رود هلاهل گرداب رودش
تره اند پنداری گل کوزه است که از شاخ آب شگفته گوئی نگین الماس است که در خاتم

کواب صبا گرفته از یادی که در سر دارد یاد دریا اغماض عین می‌ورزد و باوجود تشنگی از آب چشم می‌پوشد

سه هواداران چو ابر نوبهاری ٭ از و دارد خو چشم آبیاری ٭ همیگویم که آب از گل چکیده ٭ که فیض
از عالم بالا رسیده ٭ به پیشانی خط خوش می‌نگارد ٭ بلی پیشانی این کار دارد ٭ نگارد تا مگر موی سر آب
زند سطر بردی صفو آب ٭ بهم صاحب از طبع خود انگیخت ٭ کلام آبدار و نظم خوش ریخت ٭ چه جا
آبرو بخشش معانی ٭ بهار بوستان نکته دانی ٭ شده زد [illegible] را بخت روشن ٭ بود جوهرشناس فطرت
من ٭ ستایش باغ نواب سیف خان از مولانا منیر در هنگامی که مشاطه بهار عروس روزگار را
گلگونه برخ می‌کشید و نسیم مسیحا نفس روح در تن نباتات میدمید ابر بهاری حرف سبز بختان
را آب میداد و باد نوروزی گره از غنچه امل‌های گشاد بهار گلشن اقبال نسیم صبح اجلال آب و تاب
گلستان سخن پروری رنگ و بوی بهارستان دانشوری گل سرسبد روزگار پرورده فیض پروردگار
نواب فیض رسان سیف خان در جهانگیرنگر بنگاله که زمینش دلکشا است و هوایش جانفزا [illegible]
بخت همایون و یاوری اقبال روزافزون در زمین شگفته طرح دلنشین باغی انداخت و باغ ارم
را از شرم آن گلشن شاداب تر خجلت نگارین گلشنی که اگر وصفش را باب گلستان خوانم سزاست
در نگین گلستانی که اگر سواد بهشش را شرح گلشن نویسم رواست جوی بهشتی رود را آرزوی ادات و سوره کوثر
بر لب جوی او نشستنش از فیض طراوت کار آب زندگانی میکند و سنبلش از نسبت زلف غالیه
مویان شانه گردانی میکند اگر آبیست فیض پرورده اوست و اگر خاکیست سبز کرده او نهالش را اداهای
رنگین دست داده است و سبزه‌اش را طراوت معنی پوشش یا افتاده اگر زمین سخن را بارش
بدل کنم تخم ثنایش توانم کاشت و اگر قطره بیشتر تقسیم کنم وصف زمینش توانم نگاشت وصف
نوشتش بزبان سوسن توان گفت و ثنای نرگسش بقلم نرگس توان نوشت طبع نکته دان
در ستایش هوایش اعجاز نامه عیسی می‌نگارد و قلم تر زبان در اوصاف آبش سخنهای
تر بر روی کار می‌آرد بلبلان چمن معانی و عندلیبان گلشن سخندانی از بهر تاریخ آن نزهتکده نسق
آفرین و متین نمونه خلد برین با آهنگ دعا در پرده زمزمه با لب بگلبانگ می‌گشایند

۴۰۵

می‌گشایند در این ترانه رنگین می‌سرایند که ز آسیب خزان از گلشن همیشه بهار سیف خان دور باد
بهارستان الفاظ و معانی و نگارستان محبت و نیکو بیانی یعنی سرخط بهم نمودن صحیفه ارادت قرین
و نو [illegible] گلشن فردوس تخمین نخلت و دودمان سعادت نشان بهار انگ افروز گلشن زمین
صلی الله علیه و علی آله و سلم ٭ زبان قلم از سخن کام یافت ٭ که این خط اخلاص انجام یافت
سزد گر کند جای از انبساط ٭ چو گلدسته در دست اهل نشاط ٭ در اول سال جلوس مبارک اورنگ
اصدیت منظور نظر صمدیت بهار حدیقه دین طرازی محمد اورنگ زیب بهادر شاه عالمگیر غازی
که آغاز طلوع الوان گلهای مراد و وقت ظهور انواع انوار مقصود از مطالع گلبن و مناظر شاخسار
آرزو است هنگام صبحی که مانند یا مراد عید سپاس عشرت بر فرق کام ها ساده و مانند طبع بهارین
و باطن معنی آفرین سبز خوشی فیض آماده بود رنگین گل حدیقه رسالت تازه نهال ریاض سعادت
روشنگر مرآت صفوت صفا جلوه شناس شاهد محبت و ولا بسمله سوره یگانگی و اخلاص فاتحه
کلام مودت و اختصاص میر حسین که فردی اهل بیت محمد مصطفی را یاان نظر یافته عنایت
الهی فر گوهری و پیوند در وی است لیسان دولت بیدار بمبارک فالی و مانند بسعادت
پایدار خجسته سگالی دارد کلبه محقرم گشته فی الحقیقه شادی عمر مثنی برای نیاز نه و نهاسا جنت
در بزنک مقدم نوروز نهال ابتدا این مطلع برگ و نوا یار و برآورده سامان عشرت بی انتها ز رده
عطا نمودی شایبه تکلف از شعاع رخ نورانیش لمعات انوار مهر بر کاشانه تاریکم افتادی مبالغه
اغراق فیض چهره بهارینش یکی افسرده خاطرم سرمایه رنگ و بوی گلشن داد و چون شادی
موافقت در دل تنگم نشست ترشح از مردم دیده برخاست و چون غنچه دهان بتبسم تکلم گشاد رنگینی
گلهای گفتارش راه سخن بسته بتاراج هوشم پرداخت القصه بتصرفات دلنشین و تقدمات
رنگین هنگامه عیش گرم کرده بزم عشرت آراسته شد و نقاب حجاب از چهره شاهد خرمی برداشته
عذار شادمانی بگردار چهره شمع مجلس افروخته گردید چنانچه از هر باب سخن در میان آمده
ابواب نشاط بر روی دلها مفتوح گشت و از جوش شگفتگیها فصلی از خوبیهای ایام برسات

کب بارت فیض شعار است و عنوان شباب روزگار رنگ گردید آن یار شیرین کار بگفتگوهای نمکین شور در جان حزین افکند و خواهش حرکت از آن توده هوای سیر فضای دلکشای صحرا دامن کش طبیعتش گردیده بی اختیار بنا بر افزایش اسباب خواهش بر زبان آورد که در فصل خرم و خوش بهار وجود جلوهٔ رعنائی و زیبائی شاهدان گل و سبزه و تفرج انوار و ازهار چمن و صحرا چه باعث عیب رانده گلستان در کنج قفس شبانه جسته و بیان دلمردگان روزگار در کلبهٔ تنگ و تاریک بر بستر غفلت پهلو گذاشته یکی بجهت رفع ملال و تحقیق کیفیت حال بابرحی از دوستان و جمعی از عزیزان بیرون خرام و سری بصحرا کش و دمی در نزهت بستان سواد شهر سرگرم گلگشت گشته چشم تماشای قدرت ربانی برگشا که چگونه از فیض باران بهاری آبی تازه بر روی کار عالم آب و خاک آمده و روی زمین و خاطر پژمردهٔ ریاحین آب و رنگ شگفتگی پذیرفته باغ و راغ را از پیرایهٔ طراوت پرند زمردگون در بر است و کوه و دشت را از گلهای الوان حلهٔ نارگون بر دوش علی الخصوص بر سر راه اعتراباد متصل نخاس در دامنهٔ کوه چیهان تمام در عرض و طول چهار بلکه با غنچه لطافت قرین در کل مینی نزهت آفرین که هنوز از صد گلش یک گل نشگفته دکان و صفتش از مشاطگی تکلف و تصنع هزار مرتبه پیشتر رفته با نواع خوبیهای خدادادا الحیات آرایش و پیرایش پذیرفته و بکمال صفا و طراوت و نهایت سبزی و خرمی بهجی نظر فریب روزگار گشته که زیر گنبد مینا جای بصفا چنان بکمان بنماید و صفای باطن ارباب معنی و ضمیر اهل عرفان را دعوی همسری بآن تماشاگه بلند قدرت چنانچه فرش را در مخمل سبز سبزه و دیبای منقش بنفشه کشیده و در عرض و طول فضا بانش بساط حتی ریحان و اطلس خطائی لاله نعمان گسترده نهالهای شاداب نوخیزش چون طفلان نهال در دبستان فیض بلکه از سبق بر داشته و جوش سمن زار تازه بهار عنبرین بیزش رشک فزای بهار دعوت افزای گلگشت کشمیر گشته

شگفته چمن جمله بی قیل و قال
گرفته نزهتی دو چرخ نهال
چو از رنگ او دیده گلچین شود
نگه از تماشاش رنگین شود

برگلش از کران تا کران
هجوم است چشم تماشاگران
بند چمن پرور تیز دست
جز از خار یک ره خالی نیست
زیبا چو توصیفش آیین شود
سخن سبزه و اطراف رنگین شود
بنظر در آمده تماشای گل زمین گل آفرین خاطر پسندش همواره دامن دل می کشد که بنا بر قرب و بی در تنگ منزلی ممانعت بتفرج آن قطعهٔ زمین ارم آیین نشتافت و از فیض صحبت دوستان و به اشتیاق آن گلشن چمن مکان دیده را آب داده زمان خوشدلی را دریاب چون کیفیت هوای طراوت افزا و وصف آن گلشن صفاپیرا اسامع افروز دل گشته خواهش مفرط آن دلاکو به پرورش و پیرایش آن چمن مفهوم نیاز مند گردید و اشارهٔ آن خردور با شوق طبعی یاد افتاده رواج شمایم ایمنی بمشام صداقت انجام رسید بی توقف از غایت یکرنگی مانند آب تن سپر تکی آن آبروی گلشن محبت و مروت داده بهین که بدان منبع ترویح روح پیوستم دانستم که این گل زمین دلنشین بگل و گیاه سبز کرده این خاکنشین است و این معنی تفریح خاطر آورده تربیت این عزلت گزین

گفتم ای دستگیر غمخواران
بهترین همه نیکوکاران
چیست پاداش این خداوندی
حکم کن تا کنم کمر بندی
جان یکی دارم از هزار بود
هم درین کفه بی عیار بود
شمه ز رحمت اشکارا کرد
تملق خویش را مدارا کرد
گفت و از شرم در زمین میدید
آنچه بر زبان نگفت و کس نشنید
در ترازوی مرد با این مختصر چه وزن دارد سنگ
از آنجا که در کیش محبت و آیین مروت اصحاب صداقت آنست که هر گاه راه آشنائی که پرتو انوار روشنائی است فیمابین کشاده گردد و روابط صوری و معنوی بین الجانبین صورت انتظام و انعقاد پذیرد بمقتضای روابط صوری و معنوی ولا در رعایت مراتب صدق و صفا که طراوت بخش چمن خاطر احبا و عطر پیرای انجمن دل اصدقاست باید که آینهٔ دل را بصور تصور غیر پرداخته خیال دوست را بآئینی مرتسم لوح خاطر سازد که در هر صورت سوای این معنی امر دیگر از آن نمودار گشته در حالت یکرنگی خود بهمان صورت جلوه گر گردد و نظر مراعات لوازم دوستی و عاقبت اندیشی و پاس مراسم محبت گزینی داراد تکیشی نسبت اتحاد را بر رعایت و خوشی بهمه جهت مقدم داشته انچنان خود را از تقف مرضیات دوست سازد

کو بنا بر گزارش حق اخلاص خالص و عقیدت صادق اگر در راه رضای او از سر چون بر خیزد سزد و غبار پروش
نشیند تا بجزای عاریتی این سکان بی ثبات چه رسد لاجرم نیازمند از روی دور افتادگی صمیمی مجدد
ورود الطاف صوری و مراسم یکجهتی گشته از فرط انبساط در جامه نگنجید و از کمال اهتزاز برنگ غنچه بصد برگ پیرهن
برخود بالیده اکنون نسخه گلشن ارم را مانند سبزه فقرا در خدمت آن بهار ریاض اتحاد گذرانیده و
نقد اخلاص را بمحک امتحان رسانیده بشکر قبول آن وظایف دعا بجا آورد تا گلشن روزگار را از صحن
لیل و نهار از جویبار عنایات ربانی فیض یاب باشد چشمه زندگانی آن یار جانی موج اکثر کامرانی جاوید
بوده باغ را از فیض نظرش آب و تاب و دل و دیده اش را از طراوت آن پیرایه سیر شباب
نصیب روزی باد سواد رقعه عزیزی متضمن تکلیف سیر باغ تا بزم گلشن از لاله و گل رنگین و باد چمن از
ونسرین دلنشین باشد انجمن آشفته حالان از سنبل گیسو و گل رخسار و نسترن بدن آن رشک بهشت
برین باید باد امروز که ابر بهار سایه رحمت بر فرق بی برگان چمن دارد و هر گلبنی سایه نشینی در هر گلشن
بلو مات بزم آرای چمن یعنی بهار [illegible] قاصد نسیم صبا از ورق گل نامه طلب گلگشت صحرا و سیر
گلشن سبز پوشان باده نشاط میسازد مجلس برای سحاب مرغ سبک سیر شمال را بهر جهت
برای آوردن اسباب [illegible] مخمل سیه و اند نرگس [illegible] عطریات میده و عنبر بوی اگرچه ریاحین
عود [illegible] شقایق گرم [illegible] افزایش و بستان افروز مشغول چمن آرای گلاب بخش غنچه گل
از شبنم بر گلابست [illegible] گل لبریز شراب ناب فراش باد نهاد از ورق گل بر لب [illegible] چمن [illegible]
ایوان گسترده مجلس [illegible] ابر از فرش سبزه زمردی آب [illegible] تر برده نسیم باغ شاخ [illegible] را
باندازه حرکات دست طلب می جنبانند و صدای [illegible] درخت از تحریک باد [illegible] یاد [illegible]
بلبل بر گل تبه باغ [illegible] چشمی در راه دارد و شکوفه بر فراز درخت بالا شده بهر جانبی نگاه دارد
چشم نرگس [illegible] براه گذاشته و گوش گل [illegible] آوازی را [illegible] آن کوی [illegible]
چمن نذر کرده اند که بی آن سرو قامت رعنا آب نخورند و سبز پوشان گلشن عهد بسته اند که بی آن
لب میگون شراب نخورند ه نخورند در گلستان گل و لاله آب بی تو [illegible]

می نوردد شراب بی تو سخن مختصر بی سرو قامت [illegible] صبا باغ [illegible] از [illegible] بروی [illegible]
و نشان [illegible] صورت چاکی است بر جان گلشن پریشان حالی گل [illegible] شگفته معانی ٤٠٧
بلبل [illegible] شکوفه بزاران درم دریای خاصه می فشاند که خبری از آن یوسف گل پیرهن رساند
لاله [illegible] این تمنا [illegible] سوز [illegible] را براه یاد منور مجلس مشتاقان بی دیدن گل [illegible]
صفای ندارد و مطلب آرزومندان بی شنیدن گفتگوی دلکشت نوای ندارد غزل در بهار گل گلشن
ای سراپا گل بیا ناآرام شنو بیا دلتنه بلبل بیا در غم جانسوز حسرت شکی می بندد بر داغ لاله صحرا بباغ
ای عنبرین کاکل بیا تا وبال [illegible] شاه باشد سرخوشان بزم را در کی ساغر مستی [illegible] بیا
مرهم کافور شبنم میکند کارنگ بی رخت بر زخم گل ای عارضت چون گل بیا رحم کن بر جان جمعی
از پریشان خاطران از برای شان نداز بر گل و سنبل بیا الفا سلامی مراد از تکلف بیانی
مراد از تملق تبلویح مقالات ظاهر و توضیح اشارات باهر [illegible] جام عنا و دستگاه دام بلا
بآن گوهر کان محبت و بدان جوهر جان مودت روان می سازد و بدان می نازد ای گل روئیت
معطرساز دماغ حضور و ای بلبل روییت منورساز چراغ سرور ای گوهر درج محبوبی و ای اختر برج [illegible]
ای موی ریحان وای روی بستان ای نسیم کویت از نسیم لاله زار معطرتر و ای شمیم مویت [illegible]
شاله زار منبرتر ای نهال بوستان ملاحت و ای هلال آسمان صباحت ای از گل در گلزار تر
لی از بلبل در بهار مرغوب تر در هوایت زارم بر بلایت خوارم در تمنای جمالت در تقاضای وصالت
مدام در شام عنا خسته ام تمام در دام بلا خسته ام از دستم آبله در برد شستم قافله [illegible] گوهرم در سنگ [illegible]
در انگشت کلامم از دماغ هوش چکیده [illegible] ایم از ایاغ هوش رسیده بهر دان در احوالم [illegible]
و سروران [illegible] خنده اند گل صدای جفا با هر کسی نخوت [illegible] بلا را هر کسی [illegible]
کلام مرصع مودتم رطب اللسان پیام موشح بجشم گلاب احتلالم معطر است شراب تبالم معنبر است
بوالهوسان مصقل سنان هوا اند منقاش مشعل [illegible] بلا اند بهشت معقول اضطلالات نیاید
بهشت مجهول از تباطات نشاید که صنایع گفتارشان مشحون [illegible] و بدایع کردارشان

٤٦

متوددین لیقضا بحست نسیم بهاری حابهاش شمیم تاتاری تارمباش کردی ازین تمثال رستم
دردی بدین ملال کعتم گفتگوها تمام است جستجو را سلام است شوقیه محمد حبیب اصفهانی باغ گل و دل
نوای مرغان بهار؛ حاضر بهمه و تو غایب ای زیبا یار؛ انجا که تو غایبی از ابهام چه حظ؛ انجا که تو
حاضری با ابهام چه کار؛ بیت غمی از تو رشدم دور و بمردم ز فراق؛ تا بر آنی که چه مقدار تحمل دارم؛
این مستغرق وادی هجران محمد حبیب ساکن اصفهان مستدعی است که یگانه ایزدی مثال آن یکتای دودمان
اقبال و ناظم کارخانه اجلال نقاوه خاندان مجید احترام سر حلقه کرسی نشینان فضل و افضال
درجه ارتفاع کوکب تکمیل و اکمال عضاده اسطرلاب دانش و منطقه فلک منش معنی پناه سخن
دستگاه نکته آگاه دقایق و حقایق انتباه عارف روابط الفاظ و معانی الموصوف بکریمه شریفه
والحمد لله ابراهیم خلیلا را توفیق سرانجام مطالب دارین و تحصیل کمالات نشاتین رفیق کرداناد
و چنانکه قانون انتظام سلسله ظاهر را بذات والا رونق بخشیده سر و سامان نظم و نسق دار الملک
باطن و حل و عقد نشاه معنیش در نهاد عبارت لطیف و سخن نازک ادا چون حکایات
سنگدلیهای هجران جانگزا بمیان آید بار خاطر آن لطیف طبع و نازک مزاج خواهد بود مصراع
یاد گر باد بهشت است که بر گل بار است؛ انجا که بزدانی و دانایی حدس عالی آن کوکب برج
دانش از نوشته و شمار خوان صفحه پیشانی توانند فهمید که با حیله اخلاص بچه مرتبه آرزومند سکو
استان حضور است و از سیاه سفیدی تحریر چشم توانند خواند که دیده هجران دیده چگونه مشتاق
دیدار است درین صورت چه حاجت بنوشتن که چقدر مشتاقم یا چسان آرزومندم مجملا
بکمال خیال و مقیاس قیاس و تیر ان بیان در هر کار اظهار و ترازوی زور بازو از سنجیدگی انباری
هجران و پیمودن وادی اشتیاق لغو و بیکار ماند من و دل کواه هستیم که چگونه آرزومندیم اگر حال دل ما
شما بهتر میدانید بیت من بودم و دل تو بردی آن نیز؛ خود گو که غمت کی نشیند مرا از دل؛
چه خبر که در انجا نیستم هرچند یقین دارم که با وجود شغل بسیار و کار و بار بیشمار این دور مانده را
از خاطر فیض مآثر دور نخواهند فرمود اما بواسطه افتیاد و تسلی خاطر التماس میکنیم که فراموشکاری

که فراموشکاری شیوه نسازند و بنگاشتنهای قلم لطایف رقم نقطه در رنگ خال عنبرین بر چهره
پاره کاغذی کذارند و فرستند تا سرور بخش خاطر حزین گردد اگر کلمه یا سطری از رسم خود دنمی غریب ٤٠٨
باشد بیت یا نگ اتفاقی از تو دل خشنود میکرد؛ دل بازی جو من از کوراهی زود میکرد؛
اظهار حالات بتفصیل چه احتمال دارد عمرت از هرچه هست افزون باد بمحمد و آله الامجاد؛ سواد رقعه
طلب آب که بر فقره اتش در احیاء سبزه زار گلشن معنی رشک معین الملک است رشحه
فضل و احسان سلامت دی روز ملازم سرکار سحاب دار پیام که بر نثار جاری نمودن
آب بمنتظران تموج بحر اشتیاق رسانید باین مژده دل حوض که بسبب بی آبی از دست و شک
دیگهال پر بود خالی نموده از مر قلبه کز حوض تا منع است باستقبال آب جاری روان ساخت
با خس و خاشاکی که بر دیده جاده نشسته باشد ملطف و نرمی آب از برگاه نشده از پیش بر دارد
و چشم براه بود که از سرچشمه مدعا آبی بروی کار آید و مطلب ما چگونه از آب برآید چند انکه
قلعه وار از انتظار بر آب شد و لب حوض از تشنگی خشک گردید از جریان آب گلوی
حوض را تر نکرد بعد انتظار بسیار و موج خیزی دل بیقرار اتش در جان حوض افتاده کاسه چشمش
سفید شد ارمان داغ بر دل دیده گذاشت و دست تعلق از آبروی خود برداشت بیحوا
به پیشه میداد روی خود خراشیده خاک ندامت بر فرق پاشید کشتی امید بر خشکی بست و از
ناامیدی بخاک نشست و زبان حال ادا نمود تشنه میرم و لب بر لب دریا دارم درین حال صدای
چرخ چاه که جهت آبروی حوض ندای غیبی بود بگوش هوشش رسید موجب تعجب گردید که ابا بلندی
پیام خالی بود یا رشته دیگر در راه است بین سبب معمار خیال به بیتابی توجه آن زلال کمال منوع
که آب رفته را باز بجوی آورد و درخت و سواسی که ازین ممر ظاهر شده مسدود گردد و اظهار مراد را از در جوار
آن سرچشمه افضال بمقتضی کریمه یحی الارض بعد موتها در بوستان مدعا جاری سازد در هنگامی که از تف
تپ گرم گرفته بود باین رطب و یابس المطفاء حرارت نمود نهال زندگانی بابیاری عنایات
سبحانی بارور و ثمرات جاودانی باد در جواب طلب شراب نگارش یافته مدام کمیت نشاط

در میدان طرب برکاب مخدومی سمند جولان باد و چون ساقی دور از حاضران مجلس دور رسد آب انگور کمترین معاشران هواخواه صراحی وار از صفای درون شرط خدمت بجای آرد و خلاصه سینه را از سر تواضع بیرون میریزد که مفاد ضیا راحت افزا رسید و در انکه چشم چون راح میان صراحی در حل بیت وخلاصه معنی بسم از اول روشن گشت

ـ مل بود طلب که بی تامل برسد ٭ حالی بچه جواب تامل برسد ٭ شک نیست که در خمخانه باپیوسته چنان شرابی کرا بوده است که جمعیت گسسته را ابدان پیوند توانست نمود و استخوان شکسته را از ان مومیای وصل محکم بود دل دو نیم را خوتگری ادیکی میکرد

ـ چنان کیر اشرابی کش اگر زند اجل نوشی ٭ بکرد پای جان محکم که نگذارد برون رفتن ٭ اما از جور چرخ سرگردان آسیبی رسیده که ان همه خمهاترا که خورد شد و سیلی سیلابی که موجب خرابی هر آب و گل بود دران در و دیوار سرایت کرد

ـ بود از دور خرابات خرابی همه ٭ خم را که از عمل شراب منزول شده ٭ شکستی پیش آمده است که از و بیرون جز سفال حاصل نشود عنکبوتان بر در و دیوار خمخانه تنیده و مگسان سر می جنبانند و دست بر دست میمالند و از برای شراب زبان بیرون می آرند حریفانی که مگس شراب بودند از بر اکندگی همچو عنقا گوشه گیر شده مطربانی که از صدمه در آمدندی ترک زه کرفته اند نه چشم ساقی را کرفتن خاطری و نه حسن شاهدان را کرشمه باری نه جام را آبی و نه صراحی را از طریق رقت آب چشمی نه کباب را گریه از سر سوز و نه نقل را چاشنی فراخور کار قبقهای کوزه در نشسته و زمزمهای بلند که و پست شده قرابه از سجده سر باز زده لیف قرابه از بوریای مسجد پاک دامن تر دستی شراب از ابریق وضو نمازی تر پیاله در زر انگه قندیل محراب میشود در خانه ما که ابلیس مرغ خانگی شده بود نزدیکست که فرشته فرود آید

ـ زین خانه پر مهر ضروری بکند ٭ کز سبب مستدیل نجوت شراب ٭ هر خرابی این میکدها بها بر آمده هنوز از دماغ خلق بوی ان نمیرود اگرچه جواب خشک بر تشنایان روان کردن آبی ندارد اما چون ان دریاکشان کشتی ترخشک رانده اند از عارض ماجرا عرق حیا چربی می کشاید هیشه غریق عیش عشرت باشند

میرزا جلال الاعیادت نامه بمرزی نوشته

چیا در دستان الی

الی بمزاج و اج ساد در سیده نارسایان یاد تا حال در اد این مرتبه نادرهمه بعیاد ابستم که از فدیان ایشان که در وحی طبع اقدس را نا کوی خواهش خاطر اخلاص ائین بل در شریعت

٨٠٩

ارادت از فرد ریات دین می شمارند در گذشته بشما برسد چون در دید انرا محروم گذاشته میخواستم که زود از زود از سراغ جای خود ندان در نکذشته ستم ایش در کنار کدام باز گذاشته گذشت بخاطر گذشته که درهان پایه اش گذاشتم بشرطی که از شما در گذشته گذری تا سر رود بای سر و پایان افکنده یاری چون رخصت فرصت وقت در بارگاه رعایت ادب بار نداد ناچار در ملازمت حضرات فاتحه صحت طلبی خوانده دعا کرد والدعا

خانخانان بملا عرفی نوشته

یا فطنت و دولت فطرت ملاعرفی از کوفت ظاهری خود کلفت باطنی قرین خاطر و دوران تصور نموده خبر حکیو نکی طبعت سخن آفرین را موقوفت پرسش هر روزه نداشته اطلاع میداده باشند حضرت حق تعالی غرا اسمه دیر و شر نیک و بد غیر اصلاح حال ظاهری و باطنی بنده خود نخواسته است چون حوصلها در خور بشریت است بهمین قدر رحمت بسته نمود امید که صحت عاجل نصیب گشته از خبرهای که بکوش رسیده و تیمار کی بزبان شما داده باشند بفرستند که موجب خوشحالی خاطر خواهد بود اندک گرانی که این امید وار مرتبه علیه را پیش آمده بود رفع شده اکنون صحت عاجل شما مطلب سوالست آمال روزی باد

سعد الدین خان بمحوعه فضل و کمال سید جلال الدین صدر الصدور نوشته

تحتی دل ازین شدشکده برکرفته و برخی خود را از کشش مکش وساوس نفسی و نفسانی و هواجس جسمی جسمانی وارهانیده نقد وقت را در عبادت عیادت صدر نشین مسند سیادت مسند نشین مستعدان صدارت بینای دیده اهلیت دیده بینای ان اهلیت در دوره مفاخر و معالی اسوه همم عالی مرقاة حقایق اشیا ترأة غواهق هوا بیضا همت ارباب همت عزیمت اصحاب عزیمت اسوه هم عالی مرقاة حقایق تشکیل نفر حلایل غویصات تاویل بهات این بی التقدی انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت ویطهرکم تطهیرا و لا اسالکم علیه اجرا الا المودة فی القربی حرف میتاید و از حضرت احدیت

شفا و کامل عاجل میخواهد از همه مجیب از نور چشم سیادت سید علی که رضامندی والد ماجد را خشنودی
قبلهٔ اقبال و کعبهٔ آمال جسیم نموده پیوسته استکشاف و استفسار و استعلام و استخبار احوال خیر مآل نمود
زیاده زیاده است والسلام اولا و آخرا **حکیم صادق بخانخانان نوشته** اگر انتقال ضعف از بدنی به بدنی
دیگر ممکن بودی مژدهٔ صادق را مژده به ترین نمود ما بدان حکیم که آرزوی دل و هوای نفس درین عمر
دنیا گوگرد احمر و کیمیای اکبر است جامه که با شرارت ذات و مرارت نفس مستوجب چندین علل متضاده
جراحت بسیاری بر دل و جان شان که اکسیر عموم بهر یاد نمی ورزد و ذات مقدسی که جان ملایک مخلوق
از انفاس متبرکه او است مدتی شد که از غایت ضعف جسمانی و ناتوانی پیکر هیولانی زین
بیش آرزوی است حیرانم که این همت از کجا کجا است و چرا است امید که بحکیم حکیم علی الاطلاق مدت
ضعف و ایام نقاهت بسر رسیده باشد بحق الحق والنبی المحقق امروز وقت سحر بخیر از وقت ملازمت
کمال اشتیاق خدمت را که مدتی مکنون ضمیر محبت پرورد بود با پرسش از قبیل بندگان قدسی
القابی جهانبانی منضم ساخته بدولتسرای خود آمده بودم توفیق ملاقات نیافته معاودت نمود
باری مسموع شده از مزاج وهاج آگاه ساز تا بهم تسلی دل حزین دهد و هم جواب پرسش بندگان
جهانبانی را که از پرسش کرده العاقبة بالخیر والرفاهیة **حکیم مذکور بدارالخان نوشته** پرورش یافتگان
دار الامن بی تعلقی را اگر با این بدن عنصری تعلق بودی دست دراز ملک الموت در انهدام
و انتشار آن تا قیامت کوتاهی کردی وقتی که حال این قدسی نژادان که متصف بصفات الوهیت
اند با بدن که محل ظهور روح و آلت حیات است چنین باشد با زمین و آسمان دیگر چه درد دیده است
چگونه خواهد بود کاش این جامه را ورای توده خاک نزهتگاهی جداگانه مقرر بودی تا از آسیب
این دیو مردم محفوظ بوده مشغولی بیسر گشتی الحمد لله والمنه که صحت روح فی الجمله حاصل است
و بیماری بدن مطلقا در مد نظر نیست چه بدتر و برابر بیماریست که عارض روح میشود بس بر
تقدیر بیماری اگر بیمار شود باعث صحت روح خواهد بود و آزادی و تجرد روح بعد از بیحس شدن
و از پا افتادن جسم دلیل قوت زیاده چه نویسد العاقبة بالخیر والرفاهیة **حکیم مسطور بمیرزا**

۸۱

بمیرزا اردشیر [illegible] میرزا عبدالرحمن نوشته بیمار پرسی خضر و مسیحا آفتاب و سکندر را زیبد و گرنه
از ما بی دانشان [illegible] مطالعه بجز از دور لبی جنبانیدن و دستی بجهت خواهش صحت بلند کردن
و تبرک [illegible] ساختن از برای سلامتی بذات قدسی سمات ما لیبون و آرزوی صحت لازم المبرت را
در طبقات دماغ بر روی هم متراکم ساختن امری دیگر نبود توقع مکرمی آنکه امید که صحتی که بجویش اشتیاق
دخواهان صحبت گرامی است بخدمت آن در عزیز الوجود که بی وجود عزیز ایشان عرصه دل خالی است
رسیده و در معذرت تقصیرات دو سه روزه غیر حاضری خود سرگرم باشد العاقبة بالخیر والرفاهیة
ملا فرقتی بعزیزی نوشته طی تکلفات رسمیه را بهزار گونه آرایش رسمی و تکلفی پیراستن
و شرح شوق و آرزومندی که نظر بیک ماه نیازی دنگ ما یکی فرصت نویسنده محتاج بیان
و مایوس از پایان است اغماض عین از خود هوشش نموده و دعوی اتحاد بران عدم احتیاج تجربه
آن ساختن و غمازی عیب خویش را در نظر اصحاب درد بهترین هنرمندیش فضلی در باب
عیوب نفس که ملکات آن را بجهت کامرانی قوتین جذب و دفع بجان میجوید بعبارات منشیانه
و استعارات شاعرانه پرداختن و مجموعه اتم احتشام منشیات عبارت نمودن فصاحت شعار
و قبله مدرکات عالی فطرتان بلاغت دثار داشتن وقتی گنجایش دارد که ملال نسق کرده از
دماغ و رعونت پرداز یبوست دماغ را برطوبت و تفرقه حواس را بجمعیت راه نداشته باشد
نه وقتی که نوشش دارو در مزاج روزگار با امراض و در بیخ خاطر دشمن [illegible] پیشگاه افتخار صاحب
نوازش باشد **شعر** تنش بناز طبیبان نیازمند مباد / وجود نازکش آزرده گزند مباد
چون توجه خاطر فیض گستر شما را در حین صحت مزاج منصف و علی خیر الشعادت یافته در هنگام انحراف
مزاج آسته عار دعا رحمت بخشش گنجایش نخواهد داشت **میرزا جلالا در جواب عیادت نامه نوشته**
گوهر شب چراغ دعا را پرتو بر فیض شب نشینی آفتاب اوج خجسته روزی یاد ضعف صباح
فی الجمله قوتی گرفته اگرچه با تماشای طلب طبیعت تلاش ملازمت کرد چون گوشه مجلس ساقی را
مراقب طور نخواستم در رفع خود سعی کردم احتیاج بتوجه عالی بیشتر از بیشتر است امید درین دیده

حاجت روا باد ظلال افضال و اجلال لایزال بحق ذو الجلال حرکت بی ناتوانی قلم بر صفحه بیان
برای عیادت زبده دودمان مروت و احسان اشفاق پناه میرزا امان الله که آفرین گار طبایع
دارکان تا آخر الزمان حافظ و ناصر آن عدیم النظیر باد منت بنا بر طبیبان نیاز مند مباد وجود
نازکت از رده گزند مباد حکیم کامل حکمت و قادر والا قدرت که گشایش حال و مآل فرد بسته
بعنایت او وابسته گواه حال است که بسبب کوفت ایشان که نصیب دشمنان باد خاطر از جوشش غم
بمرتبه تفرقه ناکست که شمه از آن در حیطه تصور نگنجد و سفینه طبع آنجنی در گرداب حیرت و غرقاب نگرانی
افتاده که چون مژده صحت آن سرمایه آرام جان احیا احلاب حل نجات نرسد چون رابطه
انس و الفت و ذریعه دلبستگی و مودت بآن خلاصه خاندان اهلیت بمثابه استحکام نیافته که ما فوق آن
بتصور خرد دقیقه رس در آید و دقایق محبت بآن سلاله دودمان مروت بدان درجه نیست که مزیدی
بران امکان داشته باشد لاجرم سکون قلب و حرکت ارواح محبان متحرک و آرام آنصاحب وابسته
همه وقت با دلی پر امید واری مرحمت دعای خیر بر زبان و آمین بر لبان و نظر بقبله اجابت و چشم
براه اثر دارند و توجه بر صحت آن والا گوهر و همت بر سلامت آن نیکو محضری گمارند انشاء الله تعالی
سیمای صورت مقصود در آینه وقوع چهره نما گشته شادیانهای تندرستی و بشارت صحت از خرقه
بحوزه فعل در آید و آن بالا ذ مستور نظر حراست ایزدی و محفوف لطف صمدی گردند عیادت نامه
بعنوان البوار نعمتان عالی حکیم حقیقی مزاری دوستان دود سبب مزاریان را بهمیشه از صحت
و سلامت نگاه دارد دیری است که عذر مجالس و محافل از وجود زبنده بتو دکه خالی است جا نسبت
دهر خلا در تخیل ذات مبارک پرانده مثالی معنهای بی سخن سخنهای بی معنی دو چار نمی شود
در باغیهای سحابی چار اندر چار بمیکدد چار لفحات از نسیم نفس آن ملاذ معجم نیست ذفا کر
فصوص لشمیم تقریر بکسوره کعبتین نرد سراپا مردمک دیده است که ایشان بیایند و مهره طاس
انداز غریبا اط شطرنج تنگی خانه چشم که کی رخ نماید و منصوبه شنت و مات ظاهر ساز ند
مقامران کنجفه محبت آن یکه پیش بر اوراق آدمیت را محو بید و حریفان چو بر صحبت حیرانند

حیرانند که بکدام جهت شوند غالباً خبر بیماری صحت دارد در روایت ضعف قوت مزاج وجود نازکت
آزرده گزند مباد اما مزاج نزاکت امتزاج را چه عارضه ملال آمیز از درجه اعتدال گردانده و کدام
بلای قیامت انگیز ایشان را بر بستر و بالین خوابانده بنشانده چه عرض را اقسام اولی
لسوء المزاج و تفرق اتصال است و ثانوی لسانج و مادی در صورت اولی کیفیت حال علت
منافی طبع گرامی نخواهد بود زیرا که حرارت موثر نیست و برودت معاند باقی ماند منفعلات
که از وسعت مشرب تر و خشک ساخته اند از خشکی چرا تر شوند و از تری برای چه دماغ خشک
هر گاه تعرض باید خشک می توان کرد و کذا بالعکس و در قسم ثانی که تفرق اتصال باشد موقوف بر
مسدود الست اخراز ابعاد ثلثه بیرون نیست لیقین که کار طول و عرض نیفتاده و در عمق خود چه مضایقه
آمدیم بر سر امراض مادی انهم خالی از دو حال نیست اگر مواد فاسد میل بأعالی بدن داد
چنانچه صاحب خود می فرمودند که خمه گفته ام پس چرا اعالی تمام حاصل نشد و اگر باسافل
ریخته با وجود چندین تحریک و نفخ چون اخراج نیافت بهر حال در علاج باید کوشید و چون
حباب چشم از حیات نتوان پوشید اگرچه دلایل تشخیص بول و براز است لیکن صاحب مزاج
نشد و سخنه اکتفا فرموده آینه بیند اگر بهمین استفراغ کلی روی دهد کافیست والا هم آب دندان
را در یابند که آن نیز کم از قارورة نیست پس اگر تلخ یا شلقین که زهره ترکیده است و این از نام
جنگ با آواز تفنگ شنیده است و اگر شیرین است بهمچنین شیر و آن بر گشته و این از دو ازده جاه
در شق ثانی بیم ایلاوس است زنهار شور نکو بیند و در احتمال اول خوف استسقا تا که نشنه
گاه نه ب و تحمل که جای بومی دولت و دنیا بمانیای غرور کابوس نحوت دمیده
بمقتضای کریمه ثم اذا خولناه نعمة منا قال انما اوتیته علی علم حالت طبعی بیرقان اشرفی
زیرش روبه تغیر پذیرفت غالباً می شود که شباب غفلت و حذر بلادت منجر بحیراتی و دوار سرگرانی
گردد چنانچه بهذیان افتاده تصرف منذر است بین که بحران لتقعه لجاجت سلس البول
هماجت است و انتقال لترعش برودت بلقوه کجی طبیعت در صورت شایسته مردود که ربا

اصلیه آدمیت بقوا حرارت غریبه جانبیت دوبان یافته از آنکی حیثال …

اگر مدادا نماید شبه جز در موافقه شیر بادرات و زدن شاه رگ از صالحات دیگر … کاده باشد

کرده اسهال مانع از رسیدن تا بهم جا شود پس در آنوقت خیار چنبر حیوانی دهند با دستور انسانی

استعمال کنند اما … که خوب بگویند و خاطر مبارک جمیع باشد که در عمر خود اینهمه درازی ندیده باشند

کالحال خواهند دید شکر خدا که بقوانین منجم واضح است که طالع مولود جدی است دلالت بر نیابت

میکند و از براهین هندسه ظاهر که این شکل ثالث مقاله اولی است علامت دوام دارد والسلم

الصنف

لبکه جنبه درد و غم خو کرده با ویرانه ام رنج صحت

میر بر بوسته از کاشانه ام یک نظر دکار من ای گوهر لطفت عمیم کز جفائی درد با بیطاقتی

همخانه ام رنج دست آموز جان و تن و مولش السور من یعنی تب که نه چندان کرم کرفته که کهنگی

اختلالی بتبرید از سرم و اشود بیش سرای دلم را برای اقامت خوش کرده و سوزش فضای سینه ام را

جهت تفرج اختیار نموده و صرصر شور عهد لبتر که خبر بر کیاه اندام ضعیفم نوزد و صولی بسرم سوکند خورده

که سر از خط بیتابیم نه پیچد درد در عضو عضوم ریشه تعلق دوانیده و ضعف با وجودم قوی بستی

بهم رسانیده محنت اقرار بخانه زادیم دارد و الم خویش را از دست بدامن زدکان دولت

غم می شمارد با این حال اگر نه مراحم خدایگان شامل حال خیر اندیشان باشد زندگانی

وبال و آرزوی آن خیال محال الیضاً دیروز که از خدمت فیض موهبت مرخص شده بکلیه

مسکنت آمده حصار بدن را آن روی فسون انتاک مرض والالم دیده رعایای حواس دکنه قرار

و آرام را عامل بستر الفراز مماطلت تا دقت خدام زکام که کار فرمای عساکر آلام بود از بکمین

ریش دماغ را محبوس ساختند و تحمل آفای درد سر از دگر سو شکنجه سر که سرکرده اعضا است

بر داخت قتل جماق یک تب که میر غضب شهر بند محنت و قلعه است آتش در قریه وجود کشیده

بهلوان دنبل که ماده فساد و هنگامه مرج و مرج را ابتداد بود نقب … از آنجا که

نسخ آسمانی است بحکم کم من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة افواج صحت که کم خیل … محاصره

محاصره داشت بکمک تایید الهی و توجه ارشاد بناهی یورش نموده غالب آمد و اثر کی بی باک اوجاع

درین دو روز رشید از تاراج قوی و تاخت بر صغار اعضا هر چه خواستند کرده روبهزیمت آورد و تب ۲۱۴

دقتیج و نفرت نصیب اولیاء دولت صحت و شفا گردید الحمد لله علی ذلک حمدا کثیرا نقل مکتوب سید محمود

کردی رحمه الله علیه بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله ذی العزة والکبریاء وصلی الله علی محمد خاتم الانبیاء

الحمد لله کما هو اهله وصلی الله علی الذات الکاملة والرحمة المرسلة محمد کما یستحقه ونعید سلام الله

الاسنی وتحیاته المبارکة الحسنی فرادی ومثنی تخص بجناب المولی المعظم والخلیفة الاکرم العالم

العامل والانسان الکامل العارف الاحمدی والوارث المحمدی من نور الله بوجوده الوجود

حبیبنا وقرة عیوننا ومولانا ومخدومنا ابو القاسم الصدیقی الاعز عندی من شقیقی حفظه الله

فی دینه وایمانه امین رب العالمین ثم ان سألتم عن حال داعیکم فانه طیب بخیر وحمد الله تکمیل اسمایه

علی جزیل آلائه الذی من اعظمها اخبار صحتکم وسلامتکم والداعی مقیم علی ما علیه من العهد القدیم

والوداد المستقیم لانساکم والله عند سید المرسلین صلی الله علیه وسلم وعند صحیحه ابی بکر وعمر

فی الاماکن الشریفة فاقول فی المواجهة الشریفة یاتیه عنکم وعن سلطان الاسلام امیر المؤمنین

ودعوتهم الغازی فی سبیل الله الاسد الرابض محی الفرض والسنة والدین محمد اورنگ زیب

اخت کیر حفظه الله وادام علیه العدل والانصاف جزاکم الله عنا خیرا حیث بشر تمانا له

ناصر دین الله محی الدین محمد اورنگ زیب والعساکر المنصورة فی رکابه علی الکفرة الفجرة ثم انی

قلت فی المواجهة یا رسول الله ان رفعتکم وعبدکم محمد اورنگ زیب سار الی رعنا وقاتلهم وغلب

علیهم فلیکن جزاءه عن الاسلام عند الله حسن الخاتمة وعندکم الشفاعة وعند سایر الخلق

الدعاء له ولدولته العلیة ویا سیدی قد وصل الینا العطر الذی بعث السلطان لنا بسیکم

وهو … احمر لغیر بشاد جهانی ووصل الیک جزاک فیها واتم فی حفظ الله وامانه

ویسلم علیکم والدنا السید عمر وولده الشیخ عبد القادر وحبنا حاجی حسین والی اقطحسین البدری

الشیخ موسی المزین الهندی وقد وصل الینا من جنابکم عشر روبیه جزاه الله عنکم وعن الاهل

والاولاد الف بلیه ویجعل الله لکما فی خیرانکم یوم القیمة ویدیم علینا ظل صلاتکم وبرکاتکم ویا سیدی بلغ سلامی
الی سلطان الاسلام کیف ما شئت وبلغ سلامی ایضا الی اهل محلکم من یحضر بسکم سیما الحاجی
عمر جمال والحاجی قاسم وغیر ذلک ممن تعرف انه محب لکم ویا سیدی ان حال ولده الحاجی قاسم اخ
لکم ولا لاولادکم ولمن یلوذ بکم فی المواهب الشریفة کلما تحضر الی حضرة النبوة ویرجو منکم ان یذکره
عند السلطان عسی ان یکتبه من جملة عساکره کما کتب جان محمد بشفاعتکم من جملة عساکره
والامر لله من قبل ومن بعد وبلغ سلامی الی جان محمد وقل له قد وصل الینا من جنابکم واحد لفته
فی غایة اللطافة والنظافة جزاکم الله عنا خیرا وعن جمیع الاحباب ویا سیدی نرجو من الله ان یجمع
بیننا وبینکم فی الحرمین الشریفین والوفات ایضا بالمدینة المنورة بنور رسول الله صلی الله علیه وسلم
ویا سیدی ان تم الکتاب الذی امرکم السلطان بتالیفه فارسله الی کما وعدتنا وانتم فی حفظ الله
وامانه ویسلم علیکم ولدنا احمد ابن امیر یحیی ابن علی باشا الذی کان صاحب لحسا ویا سیدی
لا تواخذنی بالمکاتیب التی یکتب الیکم من الستة الفقرا بان تساعدهم عند السلطان فانی
مغلوب مستحی منهم والله فی عونکم ویا سیدی بلغ سلامی الی جمیع اهل بیتکم من صغیر وکبیر والواصل
الیکم واحد قطعة برد ابی نرجو منکم القبول والسلام والواصل الیکم ایضا واحد قوطه من رطب الاعلا
نرجو منکم القبول الداعی لجنابکم المحب لکم السید محمد ابن محمد بن علی الشمانی خادم
فقرا القادریة بالمدینة المنورة یا حی یا قیوم لا اله الا انت نقل مکتوب ارشاد
اسلوب حاجی الحرمین الشریفین حاجی ابو القاسم مرحوم بجانب ملا محمد امین فضایل
پناه فقاهت تورع دستگاه حافظ صیو پیوسته در حفظ حافظ حقیقی بوده از آنچه نباید محفوظ
و با آنچه شاید محظوظ باشند مکتوب محبت اسلوب که مرقوم قلم وداد رقم بود رسید آنچه از بعضی
امور ناملایم که از فضیلت شعار ملا محمد صالح سرزده تحریر یافته بود معلوم گشت این قسم سلوک
ناپسندیده از مشار الیه علی الخصوص نسبت بایشان که از دو جهته بسبب ابوة یا ودادیه اگر چه بعضی
بر جهات هم کرده که ذکر آن یطول فی الکلام بنابت نامناسب واقع شده بنابر آنچه فوق الدرا

مرحی الیه را ملامت از حد زیاده نموده شد معترف بتقصیرات خود گشته که الاعتراف بالذنب
او که المعاذیر اظهار توبه و ندامت کرده توقع از مکارم اخلاق آنست که ایشان نیز قلم محو بر
ذنوب و سیئات او کشیده مشمول عواطف گردانند و تمام بانیل محرم کر این دقیقه بدانند که ایدیم
ما را چه لذتست ز عفو گناهکار [illegible] ازکاب جرایم نمی کنند پیوسته نزد ما کمن ارد باستدار
و با اینهمه در حسن سلوک با اهل خانه خود دقیقه از دقایق نامرعی نمی گذارد و پیوسته در استرضای ایشان
می کوشد فذاک بهذا زیاده چه نویسد والسلام خاطر رقیمه محمد صادق مستدعی توجهات
میند ول خواهند فرمود والدعا مرقوم بود که ملا محمد صالح را از تحصیل علم و مواظبت برادر ادعیت و دنیا
و حرص بر جمع مال افزوده ملا داحق بایشما است اما ابتلا باین محبت و حرص مخصوص مقرر دولت
نروتیت والعدبت [illegible] الزمان دعم الله دان وجار الاخوان والله المستعان العاقبة بالعافیة
از کمترین فقرا اشرف الدین بعد از سلام سلامت انجام معلوم فرمایند که مکتوب مرغوب
رسید و باعث تسلی خاطر گردید آنچه از بد سلوکی میان محمد صالح مرقوم بود مفهوم گشت
در معرض عتاب و خطاب در آمد تایب شد و معذرت خواسته والقدر بکرام الناس مقبول
لعمر لذین خارج آنچه از دو بوقوع نخواهد آمد خاطر شریف جمیع فرمایند و از طرف اهل خانه
ایشان بجمیع وجوه خاطر ان عشرت مطمئن باشند که انشاء الله تعالی بهیچ طریق محتاج
نخواهند شد و بعیش و عشرت خواهند گذرانید زیاده چه تصدیع دهد از مکاتیب اعزه
مقیمان آن سمت که در آن نشان چنان معلوم مخلصان گردیده که در ملک بنگاله بجهت سنر نوشت
مختلی جسیم و عسرتی عظیم حادث شده که بالکل اجر ملک در اسعد را شعور مولود تمامه
و آتش جوع در کانون درون وضیع و شریف اشتعال یافته و نام نان و آتش از خاطر ذکور
اناث محو و منسی گردیده و از صبح تا شام غیر آه درد آلود گرسنگان در هیچ دودمان
و دودی بر نمی شود و از شام تا بام فغان دلگیر بر باد میرا از ذره چرخ اثیر میگذشت و غلات
و محصولات چون الحیات از دیده سکان آن مواضعات [illegible] و نابود گردید اگر بالغرض طایم

در طلب طعمه برچرخ برین همار چرخ میزد غیر از سنبله دانه نمی یافت باز خیال چندانکه در خشک ساده بنداز دو
فلک بال جد و سعی می کشود دراین تر طایر جانداری بنظرش نمیرسید از مشاهده این حال
طایر عنقا از مردم گوشه گرفته و حبوبات را چون وجود خود کمیاب دیده استخوان را وجه معاش
خویش ساخته و اکثر عشرت منشان آن سرزمین به تخیل سبزه و آب روان پرنده نگاه را جولان
میدادند غیر فضای فلک صفحه سبز و سواد اشک چشم دلسوختگان آتش فاقه را آبی روان
نمیدیدند از نان جو و گندم هیچکس از طبقات مردم غیر از قرص پنجه گش خورشید و نان سپید سفید ماه
نشان نمیدادند و حرج از غایت بخل و عدم اسباب تحمل از راه سیری طالع صبح را که در انتظار
عقد العبوت وار دیده اش سفید گشته میش از یک کلیچه در سلاوتش نگداشت
و شب از راه تیره بختی زیاده از گرده نان در انبان نمی دید از وقوع این حادثه بعضی از مردم آن مرز و بوم
از وجه کمیافت قوت شبستان عدم جلوه نشتافته اند و برخی را از فقدان قوت قوت مفقود
گشته از پا در افتادند و پاره از خوشخوران اخلاف آن سرزمین که هم بی نوع نفرین المود نو
واسطه اقوام اتباع فرزند و زن شیوه خود ساخته معاش خود را متصدی شده و بزبان
حال بانتقال عسرت مآل مترنم و گویا اند **بیت** ز شر داغ نان قحط یابی ثبات ٭ که نایاب شد
نان چو آب حیات ٭ در صد منزل از دیگ شد آتش در در ٭ فراموش شد نام نان بر تنور ٭
ز قحط آتش دیگ انبار برد ٭ چه مطبخ که آتش از ان جان نبرد ٭ **ایضاً**
نان گرم ذائقه پیرای که چون قرص آفتاب از مشرق تنور طالع گشته در نظر سحر خیزان
صومعه اشتها کرمی نمود چندان پایه زر کانی که طعم لذیذش روح و جسم قوت و قوت پایه
شادمانی ریزه خواران خوان حلاوت آدم صفی در عشق این گندم گون از جنت پا کشیده
و ابراهیم خلیل نمک خوان خویش با این مطلوب غنی و درویش دیده پنجه کش که در معرکه
سطح بوستان اشتها بزیر دندان پنجه خورشید برده و چهره برافروخته که ماه تمام را یکسر خوانی
از بام خود بهابها فرود آورده ٭ تهی دستان را سر سهام جوع است ٭ و مرا سائر علت غلتی

علت غامی گشود در کوچ هزر بی در لباس یا او عشق می یازد و یا زاری بر بلا خود را در بلای
سپاه نقد ره گرفته باز رش بلا لطو بار نکات خریدارش درویش جانی ۲۱۳
نیم شبی طلبکار را داد و انگه بر ردات نصف النهار جویای دیدار او ست و تنور را تراصیقل رات فکر
اسنت ذکته سنجان را گاهی عروس معنی بکر شاعر او را قافیه ستعه جان میدانند و فاضل نحریر
الفضائل و کمالات نشمیرانو شیخ میشکر می او بر سجاده معارف دست لکی گذاشته و خونر
بحریت تنری او دود چراغ مدرسه حلوای دود الکاشته عیال مند درویش را مایه توکلات
و نامعتیدات حی قوم و خویش را مصرف صبح کل مدار علیه دربار عالم مدار مطبخ ملازمان شان انند
و شارایه سرکار سفره خادمان این عمیم الاحسان دل غیر از ناوک حسری هستره گشت
شک گشان گردیده و خورشیده مانند ریضان در تو آتش از تیغ برسینه العنا کشیده جگر
مرغ و ماهی در آرزوی تماشای هوائیش بریان است و بندگان بطعام معنی مولوی یحیی را در عشق
کارد بر استخوان آتش تنور سینه ره نوردان فاقه بالتهاب آورده هوائیش پای سر
با شتاگردان خارستان افلاک در کفش کرده تماشایش ٭ **منیر در مرثیه عزیزی نوشته**
این نامه که تار و پود نومیدی یافت ٭ از بنیه داغ رشته مسطر تافت ٭ پروانه مثال شعله سوزش
بشتافت ٭ از ماتمیان خطاب ماتکده یافت ٭ هنگام زرد صبحی که شام نا امیدی
را سر مشق ظلمت میداد من تیره بخت را با دل ودل سیاه روز را با من گفتگوی در میان بود ناگاه
سیه زبانی شوم خبر چون بلای ناگهانی در رسید و این زمزمه دلخراش بگوش رسانید که دلی
چون پیمانه بحرم است از رهگذر تاثیر صحبت ماتم زده و تشریف بتاریخ نهم شهر مصیبت بیرون کرد
آفتاب مسیحائی نور دیده سخن زبان بسته دعوی جگر گوشه معنی بخت بلند اقبال جوهر
فرد افضال صفا بخش محفلها کعبه مقصود دلها موج بحر سخاوت قبضه تیغ شجاعت طرز شناس
انتخاب سر مشق نویس آفتاب تفسیر آیه جود تعبیر خواب شهود صورت شناس معنی خاص
بسم الله سوره اخلاص زایچه طالع سعادت وضو و نماز عبادت فروغ ناصیه صاحبی چراغ دوده مسیحائی

خورشیدای دقیقه بین کلمشرلیت صبح حسن ازین تیره مرکز ظلماتی رو بعالم نورانی آورد چراغ چشم
بی نور گشت چشم چراغ تاریک شد سور در ماتم نشست و شادی غمگین گردید بخت برگشت
درد و کار را روزگار تباه شد فرد زین مصیبت گشت برهم روزگار ÷ رفت تیره شد بگیتی آشکار ÷
لرزه در ساق عرش افتاد و فلک ثوابت از بی صبری ثبات نتوانست ورزید آسمان بر تن کبود خویش
از مهر داغ سوخت انجم را بتر شمع اشک کار افتاد قطب را قدم لغزید شعری در فکر مرثیه فرو رفت
کمر منطقه بشکست نقطه اوج داغ شد — آسمان از کلفت لکه در دل کرده جا ÷ از زمین چون
شیشه ساعت بود خاکش بدل ÷ حمل از آتش حسرت بریان شد ثور از خاک ملال غم بالا کاوین
برابر گشت جوزا توامان غم گردید سرطان را دل بر پیش آمد اسد رانی در ناخن شکست سنبله را زمین
بباد رفت میزان را علاقه زندگی نماند عقرب را چشمی که نبود کور شد قوس را آتش در خانه افتاد
جدی از زهر گیاه علف خورش ساخت دلو را یک قطره آب در گل فرو رفت حوت را خار خار
حسرت در دل ماند — فتاده آتشی از غم بسینه افلاک ÷ که بر جبا مه از تاب آن شده تاری ÷
ماه روی خود را خراشید عطارد قلم را بشکست زهره عود را در آتش افگند خورشید در تب و تاب
افتاد مریخ خنجر از دو بره فرو ریخت مشتری عمامه بر زمین زد زحل تن بسیاهی داغ در داد —
گشته بر موی قطره و ران از اشک ÷ اشکها چون کواکب سیار ÷ آتش در آتش افتاد
باد بباد رفت آب بی آب شد خاک بخاک نشست — اهل زمانه باد بکف خاک بر سر ÷
با سینه پر آتش و با دیده پر آب ÷ فروردین وداع دنیا کرد اردی بهشت در دوزخ بلا افتاد
خورداد روی خورشید ندید تیر او بی یاز ماند امرداد داد مردن داد شهریور شب برین غم اسیر شد
مهر تیره روز گشت آبان را برخ آب نماند آذر در آتش نشست دی آه سرد از دل برآورد بهمن
از ابر سیاه بکام اژدها رفت — گشت کم از مصحف دهر آیتی ÷ ماه ها را دل ز غم سی پاره شد ÷
ابر گریان گریبان سر بکوه و صحرا نهاد باران از رشته های اشک جامه بارانی یافت رعد بلند
بلند آوازه سرایان نادر شد برق از سیاه بختی خود را بر زمین زد — زین مصیبت نیلگون ...

غم خورد و نغمه اهل روزگار ÷ شد چو برق از آه سوز گریه شان آشکار ÷ لب دریا از زمزمه آب نوای
ماتم سرود آب روان بخاک فرو غلطید مردم آبی را آب دیده از سر گذشت حباب خانه خود را بآب
رسانید کشتی چون پل شکسته جمله شاخ شد موج چون زلف پر پیچ و تاب خورد — نمناک کرده
آب زین درد چشمها ÷ وز ناخن حباب خراشیده روی خویش ÷ چشم آهو چشمه گردید نرگس را
خواب از سر رفت گوزن را زهر آب از چشم فرو چکید سیاه گوش را از آوازه سیاه پوشی مردم گوش
سیاه شد پلنگ تیغ کوه را بخون خویش آب داد شیر را چون شیر فلک آتش در دل خانه
کرد یوز داغ بر تن سوخت روباه با آسمان روبه بازی هم لباس شد — حیوان داده
زین غم وحشیان دشت را گریه ÷ که ترگشته ز آب دیده شان دامن صحرا ÷ هما از سایه خود
رمید هدهد پیوند سر از تاج برید طاوس را حلقه بر حلقه ماتم شد لیطر را آب رفته بجوی باز نیامد
بلبل را گل از چشم و گل در چشم افتاد فاخته از آتش درد مشت خاکستری شد کبک را
آتش در دل افتاد مرغابی را آب از سر گذشت صعوه را خواب از چشمه پرید طوطی که از دردی
صفحه آینه درس منطق میخواند زبان بربست باز چون اهل تجرید بر پوست تخت پهلو جا کرد شاهین
چون شاهین ترازو پر و بال از پرواز برافشاند زاغ چون زاغ کمان گوشه گیر شد — مردم
بغم از زمین امید بریده ÷ جان از تن مرغان چو تیر پریده ÷ مرغ و ملخ گردید دماغ ما سر برآورد
چشم از نظر افتاد لب از سخن باز ماند زبان از کام گذشت دست انگشت گزید انگشت از دست
رفت دل بی جگر شد جگر بی دل گشت کمر از میان رفت ساق از پای در آمد پای از جای رفت
— ارباب سوز را همگی عضوهای تن ÷ چون برگهای لاله یکی داغ سوخته ÷ کلمه شهادت
خود را تیغ لا کشیده کرد نماز را طاقت نشست و برخاست نماند زکوة تهی دست گشت
روزه ترک غذا داد حج بیابان گرد شد تسبیح خاک گردید سجاده را از ناتوانی بر دوش بردند
محراب بخود فرو رفت مصحف را دل سی پاره شد مصلا بخاک نشست — ز اهل دهر هم بر باد دم
مهر ÷ زده بزندگانی چار تکبیر ÷ دست از زندگانی بتنگ آمد خانه زین ویران شد شعبان از

دست رفت و کمان ابرو یار افتاد و بهل خود را تخته بند حسرت شاخ کاوان از آب دیده سبز گشت و نسل
آسمان هیکل چنبه آن خاک بسر ریخت که عماری بچ خاکی شد — هر کرا دیدی ازین غم خاک بر سر
میکند ۞ در سرا این غم نمارد خاک باد ابر سرش ۞ شمشیر از جوهر موی پریشان کرد خنجر گشت بر سر
خویش کوفت ترکش را تیر در پهلو نشست تیر را داد آن بر قرن گشت نیزه را بخت ملبتر از سو
کمند را رشته عمر کوتاه شد پشت سپر دوتا گردید سر گرز شکست کمان را از غم خانه خرابی رگ بی رست
شد قربان شهادت رسید ستان بی زبان گشت زره بهزار چشم اشک خونین ریخت خود سر شکی
سر آمد کرد چشم چار آینه در انتظار حسرت برگ چار شد دستانه را کار دست بسته از دست
نیامد آوازه کوس پوست پوشی بلند شد قطاس طرا باد بروت سر مایه پریشانی گشت
— علم خشک چوبی شده زین ملال ۞ نه هر علم کاسته چون هلال ۞ سرا پرده چون پرده ساز
ناله سر کرد شامیانه تیره روز گشت اسپک را عنان اختیار از دست رفت قلندری بر قلندری زد
یک چوبه بر بساط غم بیکپا استاد زمین دوز خاک نشین شد سهیله چندان گریست که بطلوع
هزار سهیل سیلاب شکش کهنه شد از اشک قنات در زمین کاریزها پدید آمد — خیمه شد از
گریه مانند حباب ۞ می سزد از رشته بر اشکش طناب ۞ قالی بی حال شد جاجم ماتم را تازه کرد
کار بر شطرنجی چون بساط شطرنج تنگ شد راه رو بر راه عدم بساط انداخت سوزنی هجو دیبا
آغاز کرد در پرده حرف سینه چاکی خویش در پرده گفت بستر بخواب مرگ رفت بالش با آن
پرواز پر برآورد — بخت تیره از آن روز کار رسیده است ۞ که در بساط جهان جز سیه گلیمی
نیست ۞ مجمر را که دودی از روزن برآمد نفس باز پسین گشت آتش در جان دیوار قندیل
در گرفت شمعدان که ید بیضا در آستین داشت فواره ظلمت شد آهن اعضا رفانوس از
تاب آتش غم آب گشت نفس عود سوز بوی دلسوختگی آمد شمع کافوری پیش از سپیده
صبحدم سرد شد بادزن بیاد فنا رفت شیشه ساعت خاک در دهان خود ریخت طاس گل را
پیمانه عمر پر شد — کجایی که ازین سوز شعله ناک تر شد ۞ کجا دلی که ازین درد پاک چاک تر شد

۴۱۶

نشد ۞ مژه را بخت بخواب رفت زر بفت را دلبستگی باز نماند تار اطلس فلک اطلس رسید
خار استنکار بر سینه زد ازبوم دیبا نقش ماتم است کتان بی کسی مهتاب سینه چاک چاک ساخت حنا
شال در تخته بند غم اسیر شد موی پوستین مصیبت کشیش کرد به سلیق الا ز دل سوختگی خود ابر طبق
عوض سپاهی دنار شمشیر ریشه مخمل ماتم شد دارائی را کار به کندری افتاد و رشته جان شیرین بافت
از تلخی غم زیر کیا گشت تار یکتاره چون دوتاره نالیدن آغاز کرد دهاهه باغم مخصوص شد بافته
تار و پود حسرت بافت ململ را دل از ملال ملامال شد بر روی صحن عنبار کلفت نشست بی
بلبل چشم گل کرد گلبدن گلزار ستمهای چاک چاک است — شده پرکاله پرکاله دل خلق از بید
حسرت ۞ کشیده رشته‌های اشک را در سوزن مژگان ۞ لعل تا کمر بخون نشست زمرد را بخت سبز
نماند یاقوت خطی بخون خود کشید اشک گوهر از یمنی دانه دانه شد عقیق چون جگر خورده —
سیم لذیوته تن سپرده بخاک ۞ در محک سر به سنگ کوفته زر ۞ نافه مشک را مو بر تن بر خاست
زعفران را خنده شادی از یاد رفت عنبر به پشت گرمی سوز دل رو در کداختن نهاد گلاب
از آبروی خود دست شست کافور را دل از حیات سرد شد عود ساخته دل از جگر ناله بر آورد
صندل از درد سر به سنگ زد در قفل زبان سیاه خود را برید — جنان عطر اکنون ز غم
بید باغ است ۞ که او را فراموش گشته طبیب ۞ افیون را افیون خشک دماغی شد ارزن کوکنار
جز رگ و پوست نماند بنگ از کیفیت اسرار گذشت مفرح را چون وصل یاقوت لبان قوت روح
بود بلای جان شد — کیفی اگر رساند کسی کیف بالاتفاق ۞ آن کیف گشته در سر او مایه خمار
سیب را آسیب اجل رسید بهی به بی آبی رو نهاد به بد حال شد انگور در راه عدم آبله پا گردید
شفتالو از حسرت تر کافی لب گزید انار و ترنج بر جگر خویش آتش زد انجیر را از گریهای پنهانی
دانهای اشک در دل گره شد مغز در سر گردکان بکلا حبت اشک از چشم بادام فرو چکید
دانه را روغن بادام نام کرد تند بسته از شرم خنده بی محل لب و سنگ ماند خرما دلخسته شد شکر را
گره در کار افتاد — برهم گشته جان شیرین تلخ ۞ غره عیش چون نگردد سلخ ۞ کلیچه را آتش

اشک خونین بر رخ ظاهر گشت * نیز شور بخت شد مربا از ترتیب حلاوت محروم گشت دلا شربت
نرم دل بس کشید در شیر و شکر اب افتاد سر که تیز تش روی انگشت نما گشت حیث کشکک
بر جا ماند کوفته زیر سنگ کوفت گوگوف یاد بر آورد قبولی را حسرت دل تمام در سینه از حرص اهل
نماق افتاد یخنی گوشت خود را بدست خود نبرید ماهیچه را رشته جان خود دام بلا شد برعکس
هر چند زعفران خورد رنگی از نشاط باقی ندید مثلث سنبوسه بی اثر گردید دال از پوست بر آمد
دایم معنی برنج بر باد داد آش کله از بی دماغی مغز سخن سیحاق الطعمه برسید ﴿بیت﴾ خوان تهی ساخته
پهلو ز خورش * سفره دامان هوس برچیده * حلوا مغزی از مغز بسته زبان چرب الکلام
گشته حلوا شمعی را بر مجلس سفید عیار کلفت نشست حلوا متراحتی از حلاوت قطع امید کرد
حلوا مشهدی چاشنی شهادت چشید ﴿بیت﴾ در مذاق است زبس لذت آمیزش
تلخ * در میان شکر و شیر فتاده شکر اب * پوست بر کتاب پاره شد مباحث در مجلس تحقیق
شناسان سفینه تواریخ شد سفینه در گرداب حیرت افتاد قلمدان خشک چوبی شد
قلم زبان خود را بشگافت سیاهی بر تیره بختی خود گریست ﴿بیت﴾ نو خطان را سکه زین اندوه غم
رو داده است * بهر شان خون سیه گشته بگرد دوات * بر کشاف معنی آیه انا لله و انا الیه
راجعون کشف شد ابریشم شیرازه جنبی نوای ماتم سرود مطول طول امل را فرو گذاشت مختصر
دل تنگ شد شرح تجرید از قید پوست بر آمد حاشیه قدیم چون تقویم کهنه از کار رفت سحابه
بهاری افتاد قانون بی ساز و نوا گشت شرح مطالع از یاد خورشید ضمیران رفت شرح
حکمت العین از چشم صاحب نظران افتاد حدیقه بی آب شد جام جم از دست رفت مواد لیلی
مجنون یاد از شب حرمان داد زین هفت پیکر با بهرام گور رخت خیابان بین السطور بوستان را
جدول بی آب شد اوراق گلستان بدست طفلان اشک افتاد مواد هشت بهشت بزیارت
آب کوثر رفت نظم ثریا نظام قران السعدین از درجه اعتبار افتاد سبحه سر گردان گردید سلسله
در دست و پا افتاد زاد المسافرین سفر آخرت گزید شاه درویش گریبان چاک شد ﴿بیت﴾ بجان

بجان آمده است از ملالت سخن * معنی رسیده است از غم کتاب * در عرصه شطرنج خانه بجا ماتم
شد صغیر و کبیر را چه حاضرانه و چه غایبانه از دست برد اجل منصوبه بر هم خورد شاه خود بخود
مات گشت وزیر کج خرامی را فراموش کرد رخ در نقاب رفت پیاده از پا افتاد اسپ داغ
شد فیل خشک استخوانی گشت لب آلا بر خود پیچیده گشت بی حاصل ماند تخته نرد تخته تابوت شد
کعبتین را بر تن داغها آشکار گشت از نقش مراد چون خال زیاد بجز نامی نماند گنجفه را دل از غم
مالامال گشت و خیال بازی را از سر وا کرد ﴿بیت﴾ شد فراموش عیش چوپان از کلفت
لعب و لهو * زانکه نقد زندگی در بازی غم باخته * مستان از صبح شنبه شب آدینه گشت
صبوحی پرستان از دعای قدح فراموش شد باده را رنگ از رخ پرواز کرد شیشه از طاق دلها
افتاد پیاله را خنده و تر گریه مستانه بدل شد صراحی را قهقهه زیر لب خون گشت خم سر بر خشت زد
پنبه مینا ناسور گشت شراب گریهای تلخ فرو برد پیمانه از حسرت لب گزید آتش در عالم آب
افتاد حرف بی مزگی نقل مجلسها شد صراحی را خون می بگردن افتاد می خود را زنده بگور کرد
کشتی باده تباهی شد دختر رز خون جوشش را بگلو کشید ﴿بیت﴾ جان پیاله آمده بر لب
ز فرط غم * برگشته است گوئی پیمانه شراب * قانون از تنگی نفس شکافت عود
در آتش نشست چنگ گیسوی خود را برید فی تا لیها کرد دف تپانچه بر روی خود زد
کمانچه گوشه نشین گشت بربط را از گریهای زهرآب برد موسیقار بچندین قلم مشق
شکسته کرد چوب طنبور را از اشک نغمه تر بر سر گشت کاسه رباب چون چشم ماتمیان پر خون شد
دایره از پرکار رفت آتش در پرده ساز افتاد خون در رگ تار خشک شد مضراب چون ناخن
بریده از دست رفت ﴿بیت﴾ ساز در سوز و گداز افتاده است * نغمه بیداری ز ساز
افتاده است * پرده حجاز چون کسوت کعبه رنگ ماتم گرفت صفاهان از سرمه خاموشی
نفس بربست عراق چون هندو سیاه پوش شد نوا آهنگ بی نوائی کرد حسینی شهید حسرت شد
آواز زنگله دل خراشید طالع همایون رخ نهفت نقش راست با ساز گم گشت بخت نافی

مخالفت کرد عشاق را کار بنالہ افتاد و فریاد از کوچک و بزرگ بر آمد منصب شادمانی غزال غزان شد
بہر مقام کہ بی نوای کریہ بود سرود ماتمیان های های کریہ بود بہار از اعتدال مزاج افتاد
نبض شاخ از حرکت باز ماند شبنم سراپا اشک شد جویبار آہنگ لب کرد هر گل از شبنم خندہ گریہ آلود
کرد نرگس ہم چشم خود را بانگشت کشید بنفشہ کسوت نیلی پوشید سوسن بادہ زبان مرثیہ خوانی
سر کرد غنچہ را خون در دل گرہ شد شکوفہ بر آبی کہ خوردہ بود شکوفہ کرد سنبل خواب پریشان
دید سبزہ سر سبزی را از سر وا کرد ریحان بخط شد لالہ داغ بر دل و دل بر داغ نہاد بوستان
افروز زندہ در آتش سوخت تاج خروس را سیل خون از سر گذشت یاسمین بناخن روی خود
خراشید گل آفتابی چون نیلوفر تن بجامہ ماتم در داد گل نافرمان فرمان خزان پذیرفت گل سوری
ماتمی شد گل کوزہ از بی آبی سر بر سنگ زد گل پیادہ از پا افتاد گل عباسی هم لباس عباسیان
گل رعنا جامہ رعنائی برتن درید گل زیبا داد زیبائی نرید قیامتی بر سرو سرو گذاشت
چنار از زندگانی دست برداشت صنوبر دل باخت شمشاد چون شانہ العیاذ بر تن کشید شاخ بید مشک
چو بر شاخ آهو بر خود پیچید نخل ماتم کرفت بیت چون داغ لالہ ماتمیان از سرشک خویش
بالکسوت سیہ بدر چون نشستہ اند کتاب از بیاض بین السطور کریبان چاک کرد سخن تر کریان شد
معنی رنگین چہرہ بخون آلود خیال بیگانہ با علم آشنا شد عبارت شستہ دست از زندگی شست زلزلہ در
سخن افتاد استعارہ ترک حیات مستعار داد نقطہ سیراب چندان خاک بسر کرد کہ نقطہ آتش
مہوہ گل گشت بحر شعر خشک گردید سواد نظم سیاہ پوشید از معما نامی پیش نماند بیت ابروی خود
تراشید غزل قطع غزل آورد مخمس مخہ درو دامن عشر زد ترکیب بند بند خود را از هم برید ترجیع بند
بر جمع اصلی راجع شد فرد یکتایانہ بر خود دست پای زد مثنوی جان از دو دم سپرد قصیدہ از عمر دراز
سیر گشت قطعہ قطع حیات کرد بیت رفت آن معنی شناس و معنی انداز ماتمش از زمین نظم
هر دم خاک بر سر میکند غافل فلک بآب چشم افتابش شست استاد قضا تختہ تابوتش از شجر
طور تراشید زال چرخ تار کفنش از پنبہ صبح رسید کاتب تقدیر آیات رحمت بر لوح مزارش

مزارش نوشت پاکان دست بدعایش بلند کردند فرشتگان جنازہ اش بر دوش گرفتند
دلہای خون آلود گلہای تابوتش گشت پردہ چشم قدسیان پردہ روی مزارش شد گل بر سر گریبان
ختم سی پارہ گرد بلبل در چراغ مزارش روغن گل ریخت کعبہ در ماتمش سیاہ پوشید زمزم بر خاکش
آب از چشمہا فرو ریخت گل بر خاکش گل نرد چراغ بر تربتش چراغ افروخت بیت بوئیکہ گشت
خاکش نمناک ز ابر رحمت جاروب روضہ اد کوی زموج آب رحمت بہشت در خود را از نور الہی
سفید کرد تا حور بر پردہ چشم خود را باز انداز رحمت گل بہشت بتعظیم از کلکون شاخ پیادہ شد
حور چون پری پر بر آوردہ بپیشش پرواز کرد سدرہ بپای چوبین باستقبالش شتافت
رضوان با این وعا یشش طوبی الک گفت سواد بہشت از خط سبزش نسخ طراوت بر گرفت
کوثر از خط آب ساقی نامہ اش پر داخت غبار خطش سرمہ چشم حورین شد سبز پوشان
بہشت را بخت سبز گشت حلہ بہشت تن بہم آغوشی او در داد غلمان از سبزہ خط سبز غلامی
او نوشتند فرشتگان از شہر خویش مرد رہ جنابش کردند بہشتیان از حسن گندم گونش
ایمان آوردند تازہ بہشت زینت فردوس چون زمین نظم فردوسی رنگین شد قطعہ بہشت چون قطعہ
شعر از فیض طراوت سیراب گشت گلین خلد از سر نونہال شد طاوس جنت ابرو بال
خویش گلدستہ بالیست آب کوثر از سیال دلنشین در گلستان روان بود از فیض
بہارستان جانش تماشا کن شاخ شانہ حور سیر گشت مرغ روحش در نشیمن قدسی آشیان گرفت
صاحب سواد آن بہشت یاد درس بہشت بہشت تکرار کردند بیت میر الکون بلبل طرح دعا
کن دعا را با اجابت آشنا کن الہی آن گل شیرین کلام کہ در فردوس شد مست مدام
بر ضوان همنشین و همدمش کن بحوران بہشتی محرمش کن لبش را ز آب کوثر شست وشو
دہ طراوت را ز ز دیش آبرو دہ ز جام رحمتش مدهوش گردان بنخل جنتش همدوش گردان
حریف رحمت جاوید سازش چراغ خانہ خورشید سازش مرزا جلالا در مرثیہ نواب
افضل خان و بابا خان نوشتہ امداد توفیقات یزدانی و تائیدات آسمانی رفیق بزرگوار

سعادت آثار نواب خدایگانی عالی باد و مدت عمر شریف را امتداد دوام لیل و نهار روزی شواد ملازی ارادت
براستی گواه و خلوص اخلاص بدرستی آگاه است که از آن روز باز که استماع خبر این واقعه حوصله سوز نکبت گداز
افتاده و اطلاع برین سانحه غم اندوز هوش ربا کرد دیده نوشبار از رود دانسته و نه زور از بس شناخته
حقا که انگشت تعجب نقش خورشی نزده و یکدم دمی بکام خاطر خواه بر نیاورده شعلهٔ طبعت افسرده و خاطر خرم
پژمرده بیکلم علت قوای از تفرقه دا عمال الم اسبوعها معزول شده اند و کارکنان جوارح و دست
از اشغال ضروری بدین برداشته ببطالت مشغول گشته تا بدانجا که دل از جا رفته و دست از کار بازمانده
و دیده وداع دیدار کرده و لب خبر باد گفتن گرفته و هوش از سر بی سامان بریده و آرام از دل آرمیده
رمیده و قرار از خطهٔ پاک دل بار بسته و راحت از ساحت سینه بیرون نشسته اکنون مژده در
جهان نمی بینیم دهر کوی دلی بیمار است دیگر سراغ فراغ خاطر از کجا توان گرفت که هوای سر
منزل عنقا گرفته و از بس نشان آسایش از بیش که توان جست که در بسالکی اکسیر کیمیا رسیده
بعد از این آسایش از گیتی نشاید چشم داشت قیر در انگشتری مانند چو برخیزد نگین باری
اگرچه در طی این حال هرگاه چگونگی احوال آن مخدوم ابقاه الله تعالی بخاطر ارادت نگار گذاری ارد
مصیبت یکی هزار میکرد و از سر منزل عافیت صد مرحله وار دوری افتد ولیکن در تصور شاطر با یمنی
خوش میکند که الحمد لله که دیدهٔ عبرت و ابصر بصیرت آن حکیم النظر عدیم النظیر که از کحل الجواهر تایید نور
پذیر است بی اعتبار اوضاع چرخ دوار برای العین دیده و آن حضرت بنظر عبرت بسراپای کار و بار
روزگار ناپایدار دار رسیده چندانکه از حساب کار و بار شمار برداشته اند دراز گردشهای گردون
ناهنجار و تعلیات لیل و نهار قیاس برگرفته بسیار بنظر دقایق نگر نیض حقایق عیان
وجود بدست آورده بتمیز حدس صاحب تشخیص گشود المزاج اشخاص عالم کون و فساد نموده
دانسته ام که دانسته اند که رابطهٔ جان بجسم و پیوند نقش بجسد را آن مایه دوام نیست که لا محاله
یک لمحه بپاید و استحکام علاقه روح ببدن و تعلق روان بتن را آن مایه قوام نی که نیم نفس دستگی
هیچ بد لا نزاید چه در طی چند گذاری و عرض اندر شماری مگر از آن صاحب دل صاحب

صاحب نظر گوش زد شده که از انجا که بنیاد دار الفنا رهبان کنند ان بر اساس زوال و تزلزل

است و خراب آباد این دیر کهنه دیر بنیاد که از خانه الیست بر سبیل طراوت خرد حقیقت آیین
و سبیل خرم دور اندیشی عاقبت بین آنست که بدین کهنه رباط علاقه ارتباط را آن پایه استحکام
و آن پایه استواری ننهد که دست آخر در گشایش آن گره واکردنی ناخن کوشش بسیج چاره گر
کارگر نشاید و ناگزیر خردمند عافیت طلب سلامت گزین آنکه پیوند تعلق و رابطه دلبستگی
را در ماندن و بود این روزگار ناپایدار بدان مثابه محکم نسازد که در انجام کار باز کردن آن عقده
دشوار در ماند والحق درین معنی داد مدعا داده و داد حق بمقام نموده حکیمی که گفته مصراع محکم مکن
آن گره که واخواهی کرد آری ای خوش آن هشیار مغز بیدار خرد که درین کشتزار بی حاصل
یعنی عالم آب و گل تخم تعلق خاطر و علاقه دل نکارد و این معموره تمام خرابه سست بنا را که موطن
تن و مسکن بدن است جای سکونت جان و مقام اقامت روح و روان نپندارد و
گیتی که بچشم عقل جز زندان نیست در خورد اقامت خردمندان نیست جای که
گرای دل کشیدن نکند چندانکه نگاه میکنم چندان نیست آری پیداست که زاده روزگار
ناپایدار جاودان نپاید و امکان دوام بقاء ممکنات ناچار با متناع و استحاله گراید چه وجود
ممتنه و بود مستمره از خصایص حضرت آفریدگار است و اگرنه کاهراز این دار گذران در گذشتن
ناگزیر و ناچار ثبات ابدی دلفکار سرمدی حضرت ایزدی را غرشانه سزد و دعوی هستی
پایدار و حیات برقرار جز جناب پروردگار جل سلطانه دیگری را نرسد چه وجود جاوید مقتضای
ذات مبدع کون و مکان است و فنا و زوال جز مفهوم امکان و لازم ماهیت انسان
مکنت جاودان مالک ملک و ملکوت است و حیات دایمی خاصه حی لا یموت صغیر
و کبیر دا میرود زیرا که از مرگ و میر ناگزیر است و ضعیف و قوی و فقیر و غنی اسیر سرپنجه حکم تقدیر
لا یبقی الا وجهه و لا یدوم الا ملکه مصراع بقا بقا خدا ایست و ملک ملک خدا پس بر آنکه
بحکم ضرورت در عالم صورت که هستی سرا ایست گذاشتنی چند روز رحل اقامت افکنده

لا محاله روزی رخت ارتحال ازین دار فنا و ورطهٔ زوال و منزلگاه تحویل و انتقال بربسته بادیه پیمای
بر و بحر که و مه گردید از روی اضطرار درین جهان مجاز که از راه حقیقت کاروان گاهیست گذشتنی
منزل گزیند ناچار آنگاه که روزگارش بسر آید و وقت این مرحلهٔ پر خوف و خطر در آید فی الحال طبل
رحیل فرو کوفته متحمل تمام مراحل منزل وصل و وصال بپیماید و در وطن گاه اصلی و نشیمن جای ازلی ابدی جوار
رحمت ایزدی و دار السرور حضور ابدی مقام نماید خاصه نزدیکان پایگاه عزت و مقربان آن حضرت
که چون طایران سدره پرواز آشیان گاه راز از آب و دانه و دانش پرورش یافته اند و بر بزم چینی
خوان مایدهٔ عالم بالا خو گرفته اگر چند گاهی درین دامگاه افتاده و بی اختیار یک دو نفس
در تنگنای این آهنین قفس تن گرفتار گشته اند ولیکن همواره چشم انتظار بران دارند که اگر رخنه
بنظر در آرند بی باز نموده به پرواز آیند و بشتاب تمام خویشتن را بمامن اصل و موطن وصل رسانیده
در نشیمن عرش و کرسی با بال افشانان عالم قدسی هم آشیان گردند و در حقیقت مسافرت
ایشان و رحلت این سفر گزینان ع قدمی بیش نیست تا بر دوست ؛ کوچ شان از مقام
نزدیک است ؛ و چگونه چنین نباشد که در معنی رحلت ارباب کرامت محض اقامت است
و در حقیقت این سفر نیکو محضران عمده خضر چه ارتحال این برگزیده های حضرت ذو الجلال از انتقال
الجنس بالجنس و تلک شنت جمی بجنس زیاده نباشد و نیز ارواح روحانی از کالبد عنصری و جسمانی
مبرا است این عرش نشینان قدسی الفطرت پیش از خلع لباسی و تغیر براتی فی وار انجات
و گفته اند موت زنده دلان عین حیات است و فوت دل یافتگان محض ادراک و همانا گفتار حکیم
الهی در تحقیق آگهی می بخشد ع در دیاری که نور ایمان است ؛ مردن جسم زادن جان است
و ازین عالم است انتقال دستور اعظم و علامهٔ اعلم از این عالم فانی بدار النعیم الجهانی و رفتن
در سر منزل روح و راحت جاودانی اگر چه حقیقت این امر در نفس الامر چنین است ولیکن ازین معامله
عین عظیم و خسران بزرگ بر ما ضعیفان خود خورد رفته که از استفاضه و استفاده از آن
ناب بنایب مبدا و فیض و قایم مقام عقل کل بی بهره و حرمان نصیب گشته ایم بی آن سفر گزین

سفر گزین عالم قدس از محرومی تحصیل و دانش درین خاکدان غریب مانده بی تکلف تصنع برف
ع فضل از جهان کرانه گزین شد جواز قضا ؛ دستور عهد و افضل عصر از میانه رفت ؛ آخر
زمانه که نرسیده است از چه رو ؛ پشت و پناه اهل زمان از زمانه رفت ؛ باری چون با تقضای
نزول قضا و با کاشتن قدر برابر نتوان شد پس اولی آنکه درین قضیه نفس بر تسلیم آورده دم در کشیم
و از چون و چرا در افعال بی چون ایستی نکنیم و ناچار در چاره این کار از سوتس الانس مرهم کافور
بر ناسور جگر بندیم بل جگر بند خویش نزاع کشیده لب در بندیم ع بدست ما چو ازین حل و عقد
چیزی نیست ؛ بعیش ناخوش و خوش گر رضا دهیم رواست ؛ ابقاکم الله تعالی حکیم حاذق
حسب الحکم در جواب عریضه اشت میرزا رستم قندهاری نوشته زبده اماجد عظام سلاله
سادات کرام دری سپهر سعادت گوهر لجه سیادت مخلص حقیقی بلا اشتباه دیرین معتقد
صمیمی هواخواه خلاصهٔ دودمان مجد و علا عقاده خاندان رفعت و اعتلا بر جادهٔ عقیدتمندی ثابت قدم
میرزا رستم بجلایل توجهات و شرایف عنایات مفتخر و مباهی بوده بداند که درین ایام غم فرجام
وحشت افزا واقعه که دل اسود کان اطمینان سرای وحدت را در اضطراب جاوید انداز دو و مهابت
آثار واقعه که پایه کوهها را بجنباند و قلههای قاف و شواهق طور را بر زمین زند و گرمی و اشتعال
آن امواج بحار را مانند حریر بسوزد و دهشت آن صفا و طراوت از چهره و عارض بر دکیاهان
بستان ببرد و صدمات آن بیخ اشجار از زمین برکند و عروق نباتات خشک سازد شرح
قضیهٔ هایله جگر سوز و وقوع واقعهٔ داهیه الم اندوز ببرد و کردن جهان بی مدار رو عالم ناپایدار
دار سرای فانی تیز نگاه جاودانی شتافتن و پیوند کالبد از احیاء جانی گسیختن جلیس خاص
انیس باختصاص همدم دمساز همزبان مرهم دردهای آشکار و نهان مونس دلنواز راحت
و غمگسار رفیق شفیق شدست و چاپار موافقت پیشه دوست مصادقت اندیشه مستوره
معجر دولت و حیا عفیفه هودج عزت و کبریا ملکه عصمت سریر بانوی مریم نظیر عفت نوال عصمت
پرور خاتون عفت پرده حجره خضر آفتاب مثال بر هر ذره مشفق بحر آسا بهر قطره موافق

خدیجهٔ ثانی ممتاز الزمانی انکه مشکوی سلطنت از انوار فیض او نمونهٔ تجلی طور و گنجینهٔ دل از برکت وجود
او آبادی بخش بیت المعمور بود از حضیض غبرا باوج طارم خضرا انتقال نمود و یکباره از چشم جهانیان
ناپدید شد ای چشم بعد ازین شره بر بعد کر بروز کان آفتاب شد ابنود بغروب کرد
سموم غم و اندوه دیده‌ها و جانها وزید گلشن ابتهاج از خزان ملال افسرده شد هنگامه آه و ناله گرمی
پذیرفت روز بازار الم و محنت تازه گشت صدای وا حسرتا در گنبد گردون پیچید حلقهٔ شیون مرکز
عالم را دایره وار در میان گرفت چشمه چشمها از هر جانب دریاهای اشک جاری ساخت بحرهای
رشک از یک طرف و سیلهای باران از یک طرف نزدیک بود این مجمع البحرین همچو طوفان نوح
زمین و زمان را غرق کند و برق آه و ناله عالمی را بسوزاند ای گریه ما بجز نه تنها کلم دار سر
کوشش صدف از ناله ما آبله دارد وسعت حوصله ماکه آسمان را منکر از چشم سوزن سیدانست
در گنجائی و بر داشت این مصیبت کبری اعتراف بعجز آورد چنانچه صبر و طاقت را در انجا مطلقا
راه نیست و طبیعتی که بهمه حال محکوم و فرمان پذیر بود به سلطان خرد آنچنان مستولی شده
که عنان شکیبائی از دست داده و کرایم آیات و جلایل احادیث و اقوال اولیا و انور حکما معدوم
الاثر گشته اگر شغل سلطنت کبری و عمل خلافت عظمی که پرورش و محافظت کل عالم و بیابانی
و غمخواری خلایق هفت اقلیم است و شایان این منصب جلیل القدر سعادتمندی میتواند شد که از
ازل او را در کنف لطفهای بی اندازه و فضلهای فراوان و دولتهای عظیم و سعادتهای بزرگ و اقبالهای
بلند و دانشهای خداداد و تجربه‌های بی شمار و خرد پیش بین و عقل کاردان و شجاعت و سخاوت
بسیط و حیا و مروت حرف تربیت کنند و پرورش نمایند در میغی نمی‌بود و این بار گران خلیفه الهی که از
احتمال آن آسمانها عاجز آمدند بر سر نمیداشت نزدیک بود که از جمیع علایق مجرد شده در در دوخته خود
آن خلوت نشیبان انزوا و تمکن اختیار نموده بقیه عمر گرانمایه را در عبادت معبود حقیقی و ستایش خالق
تحقیقی که بازگشت کل موجودات بجانب اوست صرف کند که الحمد دست با دامان است بسر می‌برد
والسلام من اتبع الهدی حکیم همام در مصیبات حکیم ابوالفتح نوشته کیتی که اولش عدم و آخرش

و آخرش فنا است درخور او کمان ثبات و لقا خطا است بالله که از خبر واقعه هایله جدیده و حادثه
شدیده یسبی الم بخاطر فاتر رسید و آتش دل زبانه کشید مصراع تا جهان بود چنین بود چنین خواهد بود
مرگ زهریست که می باید چشید و تقدیریست که می باید کشید هم جزع بی فایده است و هم فزع بی فایده
اگر شهباز عالم جانرا اسیر ملکوت هوس باشد فرو رفتن نقش شکستن قفس باشد و در دیده
طالبان طریق فنا و مشرب شاربان رحیق لقا مرگ دولتی است از حد وصف بیرون و از زمره شرح
افزون انا لله و انا الیه راجعون چون اندیشه از ملال خاطر بود ختم سخن نمود والدعا شیخ محمد
جونپوری بشیخ عطاء الله در تعزیت پدر او نوشته یگانگی نامه فضایل پناه حقایق آگاه شیخ عطاء الله سلمه الله
الی یاتمنا رسید و از ارتحال والد بزرگوار ایشان قدس سره ازین خاکدان ظلمانی بعالم نورانی
آگاهی داد از آنجاکه تالم و تاسف از مرحلت بزرگی یا از رهگذر مصیبت زده گشتن یاری خولی
و خصلت طبیعت است هر آینه جای آن بود که از طریقه صبر و ثبات قدم بیرون نهاده
آوازه دشت جزع و اضطراب کرده لیکن مودب خرد و قواد طبیعت طفل مزاج را بتازیانه گوشمالی
داده نگذاشت که از جادهٔ تسلیم و تفویض بیرون رود از آنجا که مقدمات یقینیه و براهین قطعیه فراش
نظر جلوه گر باشد که نظام کل بر افضل انحا ممکنه و اصلح طرق مقصوده واقع است کنجایش نیست
که از وقوع امری ناملایم یا فقدان خیری مرتب اضطراب و بی تابی بخاطر راه یافته بار غمها
بحکم تقدیر و کردن تابی از فرمان حق بظهور آید ملک از یکی قوت بوطن فعل می خرامد و بار از
بارگاه ظهور بنهانخانه عدم میرود آنرا اصلح و اولی بنظام کل دانسته هر دو تقدیر را بگشاده کی
پیشانی بقبول تلقی می نماید و بقطع نظر ازین معنی ملیست چون معلوم است که نفوس
مجرده از نزهتگاه عالم امر که مقر اصلی و وطن جاوید است بنابر مصلحتی در زندان طبیعت که بچار دیوار
عناصر بنا یافته محبوس گشته و مرگ عبارت از خلاص جان مستمند ازین قید و بند است
پس شاید که دوستی از رها گشتن دوستی از زندان آزرده نگردد اگر چنانکه آزردگی ببا طن
راه یابد باید که از باز ماندگی خود بود نه از وارستگی او محو غم بر کسی کو از تو ستم مش

تراغم باید از پس ماندن خویش * واگر ازین بابیم منزل کنیم باری این قدر خود مفهوم است
که مرگ از ضروریات این کارخانه است و هرچه ضروریست بگوش و خرد کس منع نکرده و بجز
صبر و شکیبایی چاره اختیار نباید کرد تا اجر از دست نرود * الصبر للبلوی غرا و جنته * نوحهم
شکوا سلوا البهایم * ملا دوست دیده دریافت آن عزیز بلند تر از آنست که احتیاج آن باشد کسی برای
تسلیه و تعلیم مقدمات صبر درین حادثه خود را بملازمت رساند مانند عادات رسم و عادت اگر چنانچه
تقید ایشان برسمیات یا احتیاجی در حفظ ارتباط و اتحاد خود با دانایان پیدا نیست هرگونه عزم ملاقات
میشود چون هیچکدام ازین دو امر موجب عزیمت نیست و در قطع مسافت درین برسات تعب جسمانی
نیست بخود و رفقا ضروری زیاده از طاقت دیده و تعب نفسانی در تهیه اسباب مسافرت پیش از
تعب جسمانی دانسته بنابران سکون را بر حرکت ترجیح داده و آنچه از تشریف آوردن خود برای تعزیت
حادثه مودود نگاشته بود فقیر را چنانچه بسمع شریف رسیده باشد قسادتی مستولی گشته
که هیچگونه تغیری نه بظاهر و نه بباطن راه یافته تا کی ایشان تعزیت و تسلیه باشد و رسوم و عادات
را خود میخواهد که بر هم زند چه جای آنکه اهتمام بتقدیم آن نماید لیکن با وجود این معنی میخواهد که از ملاقات
بر برسات خود بعد از صفا رمواسری بایضوب گشته دیری باینطرف نمایید تا دوستان را
از لقای ایشان صفای حاصل گردد و اگر کسی اعتراض نماید که چرا عکس این واقع نشود جواب
آنست که از ملاقات سیکر وحشت فقیر که انجاح دوری شریف آوردن ایشان هم فقیر بملاقات
ایشان شادکام میگردد و هم ایشان بملازمت عزیزان خصوصا حضرت استادی میا بخیو
فایز میگردند و بر تقدیر عکس فقیر خود محصول المراد میگردد لیکن فایده دیگر در پرده توقف می ماند
الله تعالی عواقب امور بخیر داراد * ملا عرفی بغمزیری نوشته * حکیم مطلق عز شانه زهادتی که
از مکمن غیب در پیشگاه شهادت جلوه میدهد عطیه ایست ناطق بر سری از اسرار حکمت عامه
و عاطفه ایست ناظر بر تشنی از اقسام عدالت شامل تا ستمان و مبصران روحانی را باین پیغام
مسع و لطری بر انواع عطیه و عاطفت خویش دانا و بینا گرداند تا ناطق الشکر گذاری را که وسیله احا

اضعاف آن عطایا و عطوفات است مرعی دارند و خود را مستحق دیگر الطاف و عنایات الهی داشته منتظر
نشینند و یابند و چنین عطیه و سانحه که نوبت ظهور انقالیش بربی گشاید گاه در رشته اندوه و ملالت ۴۲
و گاه در حله شادی و بشاشت جلوه گر میگردد شاهد قسم اول سانحه مفارقت برادران گرامی
سلمهم الله و ابقاهم که در بدایت حال منشاء اندوه و ملال بوده در ثانی الحال که خبر حادثه خیر
در تسخیر قلعه اعدا دین رو نموده باد استماع افتاده دالست که حکمت در مفارقت آن بوده که
چون این ضعیف را مشاهده امسال آن سانحه طاقت نبوده و مراحمت قسمت ازلی باعانت
و تدبیر کس ممکن نیست آن عارضه در ایام غیبت رو نماید * مصراع * در طریقت هرچه پیش سالک آید
خیر او است * ازینجهت آن باید شکر کرد تو الفت گذارد همچنین باید که آن برادر نیز حکمت آن واقعه
عظیمه را در عطیه آگاهی از غفلت و قلت شکر گذاری داشته فوت خواجه حسین مرحوم را مطمح نظر داشته
تتمه حیات را بجهت طاعت و عبادت معبود جل جلاله گرامی شمارند و طاعت را شکر توفیق طاعت
منتهی میکرده باشند والسلام والاکرام * مرزای محمد رضا خلیفه علیه السلام نوشته * خدا آگاه است که از استماع
قضیه نامرضیه فوت اهل بیت ایشان طبیعت بمشابه ناخوشی اندوخته که لذت حرف نگنجد
رفته را از رفتن بسبب رستگاری و باز ماندگان را موجب بیداری یاد میخواست بفاتحه حاضر شود
بلکه بمنزل شریف رسیده و از تصدیع ایشان اندیشیده ملازمان را آگاهی نداد و داعی جلد و علی
را بخدمت فرستاد و خود غایبانه دست بفاتحه برداشته روح ساکنانه فراخور در دهیر کرامت گشاد
* تعزیت نامه که عالمگیر پادشاه بمیان محمد باقر نوشته * هو الحی الذی لا یموت * شیخیت و فضیلت پناه شیخ محمد باقر
بر طریق قویم و مسلک مستقیم راسخ و ثابت بوده در ملایم و ناملایم بشکر و صبر موفق باشند
بعد از سلام سلامت انجام معلوم نمایند که در بنولا مقدسه ارتحال والده آن حقایق آگاه بسامع
جاه و جلال رسید چون در وقوع حوادث ناگزیر بر تقدیر مقدر خبیر جلت قدرته اختیار شیوه
رضا و تسلیم اهم است الیقین که ایشان درین قضیه جاده مصابرت پیموده بمصداق حدیث
من استرجع جبر الله و احسن عقباه پایه برجع الیناق پذیرند و العاقبة بالعافیه

مرزا محمد رضا بعزیزی نوشته صد درد دل شکستم ناله و طاوش کنم تو حه کو که بدل تهنیت گوش کنم تازه سازم روش نامه طرازی پس ازین ناله چه بهر سطر سیه پوش کنم الله سبحانه و تعالی آن برادر را از حقیقت کار آگاه را درین واقعه جانگاه صبر جمیل و اجر جمیل کرامت کناد آدمی را اگر چه هستی طبعی که بازبسته زبالست هستی است باقی و تفصل و فعل عنایت کشته دنیای فانی گذشتنی و گذاشتنی است یعنی آدم را خلعت کرامت در بر نهادند اما جهت اقامت حساد به نداد ند مرد را باید که فکر و اندیشه کار خود داشته باشد تا دانست شود که در زمانی صفت و حال او چیست بوجب شکر است نا باعث عذر و حالت بسطش شکر پردازد و در حین قبض با ستغفار اکنون وقت حوصله آزمای است اندکی بخود باید پرداخت بهیچ دلی نخواهد بود که در ماتم آن محمود العاقبه مجروح نباشد علی الخصوص جمعی که بقرابت صوری با قرابت معنوی اختصاص داشته باشد یقین که مادام حیات در عزا بلکه تا حشر بداغ هجر مبتلا خواهند بود اما چه فایده ناچار بدرد بی دوا باید ساخت و بیش تر قضا کثیر باید انداخت خوشا حال دردمندی که تلخی صبر در مذاق او شیرین نماید بهمین کلمات که علی الرسم بکتابت در آمده اگر چه اغرودی سیان فرمودی هر آینه بجرکه استماع اثر بخشیدی و حسان الهرابی اختیار بجانب سکوت و قرار کشیدی چون این ضعیف را غرار سر مایه تعلید روانی درد سینت در تسلی خود عاجز است و از گرداب اضطراب نمیتواند بر آمد حقا که تاب دو آن رو برو شدن در خود نیافت لهذا غیبت را بر حضور ترجیح داده در همین گوشه که بکنجی نجارت نشسته او لا امر رش آن بهشتی قطع را ثانیا مزید خیل ملازمان و سایر باز ماندگان را از و اهب بی منت مسلت می نمود هر چند این جراحت بمنزله رخنه ناسور است که بمرهم نمیتوان بست اما تا بشریت باقی است از غفلت گزیر نیست بحمل که بمرور بر سینه بر داغ ما تمیان کذاشته آمد آن زمان ملاقات خواهد شد ان شاء الله تعالی پیوسته در رضای حق خورسند باشند

ایضاً بمرشد الله نوشته حوصله را کار باید فرمود در همه حال خورسند باید بود و تغیر سهم چاشنی الم این مصیبت چشیده و شربت فراق رفیق کشیده ؏ ما بدل لالت بهار غ جهان همچو برگ گل

برگ گل سپهلوی یکدگر همه در خون نشسته ایم نفسی چند که از حیات مستعار باقی است اگر صرف یاد حق گردد زهی سعادت ؏ دل آرامی که داری دل در و بند دگر چشم از همه عالم فرو بند نقل مکتوب شیخ قطب الدین سلطانپوری بسم الله الرحمن الرحیم ۴۲۳

ابدأ الحمد احمد بحضرة حمید حمد نور محمد و تفاني اغراق تحمیده بقول لولاک لما خلقت الافلاک و متعاقب الصاق توصیفه بمقال لیس فی جیوب سواک و جعله جامعا لمعالی صور الایجاد من السمک الی السماک و اعطی الرقا طیه فنون العلوم من البدایه و الارشاد و ما فیه تعاقل تن من شوایب الشبه و الاشکاک و اطراء الصلوات احری بجناب رسوله المحمود الکریم مورد الفرقان العظیم موسس اساس الصراط المستقیم الذی حمد الرحمن الرحیم الفخیم بکمال نعوت التوقیر و التعظیم توتیره مستنبطة من عین متون الا ارو تجریده مقدسه عن شین شیون الاشرار و تصویره قرة عین عیون الابرار و النظار و علی اله و اصحابه الذین کلهم تحیة بخیار الاخیار و الاحیار و نجوم سمار الکرامه و الاقتدار و بما کان مرکز الشوق و الغرام لا انحاط بخطوط بطیح الدائرة من سطور التحریر و لا یدار بسطیح السائرة من منشور التقریر فلیته اقوض ادراک هذا الامر بلمعات صور ان ضمیرکم و لوایح اشراف قلبکم و مع انه تلویح الشوق و توضیحه ارشد منطق اللسان لشرح مختصر من معانی هذا البیان نعم ما قال مترجم الجنان بتعبیر و خرع مطول هذا التبیان لیس العواد محل شوتک وحده کل الجوارح فی هواک فواد در نقد اعتیل باستشمام ریحانه حدایق المرام و الزام الاقدام بوجه المقصد المهام انه قد بلغت الصحیفه الشریفه المشتمله علی و عد موقت باتعاش نمثل التصویر المیمونة المبارکة الراکبة علی البراق من سید صور الانفس و الافاق و رود ها بیح شوق الشائق و ازداد دارسم مواد الوفاق و صورة فرط الاشتیاق فی القلب المشتاق و لا خفاء علیکم ان الطفار هیجان شوق الجنان لا یتصور الا بخیال و روده و التطفار غلیات اللتی الیها لا یمکن غیر اتیان زلال و جودها مسعودها و انتظارها اسقط عنی قوة الاصطبار و اعد قلبی اعداد الاضطرار فرجوت امل من لطفکم ان تبدیل المصور النقاش الذی انامل اقلام

جبانقه لترسیم الصور البهیة والهیاکل العجیبة البسوا الصورة الغریبة الکریمة المنقولة من یده لیاس الارتسام
والاتمام لرصع تعدل کیفیة الاصیل بالانفعال والالتئام وارسلوا الی المشتاق بالشوق التام
سریعاً ان شاء الله تعالی کتب للعاکسم الستر لاتی الینا باتیان المصور الموصوف المذکور حضاره
بجذبتکم حتی استعمل والقیا لصنع دفتکم بان یکتوبی ان ای لون من الوان الفردوس وای
خیل من الخیول من الابرش والابلق والادهم والاشقر والکمیت وغیرها حبیب عنده صلی الله علیه وسلم
حتی انتخب من المراکب الموصوفة بالصفة المحبوبة له واقعد فی ارکوبه لیلا علیه الصلوة والسلام الراقم
اللاقی فی عالم الارواح المشتاق تبلاقی الاشباح فقیر قطب الدین بعد تبلیغ السلام بالغرام
انام یوحی علیکم شطرا من المرام انه لما جاء من الاهور الی القصور لاخذ الجزیه عن کفره المکان
المذکور وانتظم بالامر المقدور عن المقدر المشکور فی محفل المسرة والسرور من اتحاف العطوف المشمول
بعواطف الرحمن حسین خان فحسب امره اقدم تحریر سطور المسطوران وقت السهو فی المرقوم المراح
عن الصلاح فعلی لطفکم التخلیه بالاصلاح والتزئین بالاستصلاح حفظکم الله سبحانه بالعافیه والفلاح وبسط علیکم
جناح النجاح فی هذه النشاة ونشاة الرواح والارتیاح المحرره که بالتماس محمد عابد مفتی لنفد تعالی بیشکست صدر الصدور نوشته
باسمه سبحانه اجری تحیات ومحامد محلات بوثوق کمال
العقیدة ورسوخ تمام الایقان واشرف ادعیه ومکارم سرائرست عن شوائب الشک والعصیان
متحف ومهدی الی سده کبریا جل توالت الاؤه وعلی نقالت نعماؤه جناب مناب کل من
الیه اناب ومن التجی به نقدا صاب عتبة العلیه منتهی سلم قاصد المرتقین علی مصاعد الاقبال ودرجته
المنیفة اقصی معراج المرتقین الی درجة الکمال حضرته العلیه مقدس عن تلوث الحدوث والامکان وسدته
السنیه مطهرة عن تدنس الشبه والعدوان کریم من غیر سرف ومعطی بلا منة غزیر بلا مذلة وجواد
بغیر ضنة علیم علمه کاف لجمیع احوالنا المنثورة مفضال فضله راف بنظم اعمالنا المنثورة رافع خیام
السموات العلی بغیر عمد باسط بساط الارض الغبراء علی وداث ساند العقل الاول سراج وهاج اهیس الانوار
من فتیل حکمة البالغه والکواکب کلها فیها الشمس والقمر شعلة تنورت باثار قدرة السابغه

السابق بالملک ادرکه عقل او تصوره وهم فی کمالک فانت القادر علی کل شئ ورا ذلک یا بادی
من اهتدی الیک هب لنا الثقه بک والتوکل علیک ووفقنا لما تحب وترضی وصلنا علی دین
جنابه المصطفی بانی رباع الملة الحنیفیة الاصفی وشید ارکان الدین المتین الادنی نقطه دائره
النبوة بیت قصیدة الرسالة علیه وعلی آله وصحبه المجدراتی قویم البنیان لبیت امتین والمناصر
الارتبوا لشخص الدین المتین من الصلوات التی لا تحصی اعدادها ومن التسلیمات التی لا تنقضی امدادها
وبعد فلا یمع الداعی عابد الفدویة بخلوص الطویة اضافه منصب الخان عالی الشان رفیع المکان
معدن الفیض والاحسان منبع الخیر والامتنان قد استمسک الرقعه بالعروة الوثقی اعنی بذیل حرمته
فاستقر واستظل الدولة لشجرة طیبه یعنی بظلال عزته فاستمروجه شاهد الاقبال مقبول لقبوله
واساس بیت القدر مرفوع بنزوله شانه ارفع من ان یعنی ببیان وعبارة وقدره اعلی من ان
یحاط بایماء واشارة معتدی الائمه ودالک الازمنة ادنی توجهه طبیب دوار قلوب مرضی
الاحتیاج ولمحه قلیله من طرفه کثیرة بشارتها اعتدال المزاج کاشف غمات اصالی العلوم
والفرع الحامی عن الطغات ارباب التشرع سلمه الله وابقاه واوصله الی باتمناه وآمین قد انشرح
صدری وصدور الناس کافه لاداء تهنیه ذلک ازاضافه نیاکم الله تعالی وبارک فی ایامه
ابدا وضاعف بره واباد به سرمدا — اثبت کل علو بالاضافة اذ اوتیتها مثل احد غیر
منحرف ولکم من عوالیق قد ارسل اللاجی بخدمتکم واصدر الجواب للمشتاقین بلقایه الکریم یکفی
الطالب ولا یخل عدم الاصدار الاعلی عموم شواغل الخدام رفع الله اعلام قدرهم وادام خاصه
لقضاء حوائج عامة المسلمین وانجاح مهمات المحتاجین از جواب المکتوب کرد السلام عنه
عرضه کما قیل حی فرصه اللهم زده توفیق قضاء الحاجات وصف الیه الاشتغال بالطاعات
انالمات والماسول من حمایه اخلاق زبدة الانفس والافاق ان یکون الوکیل مع موکله
مشمولا لایه الطاف لا متناهی بها علی ایقاد حسنه بمتناهی اعلی الله تعالی قدرکم وضاعف اجرکم
آمین یا رب العالمین بحق خاتم النبیین محمد وآله اجمعین در تهنیت اضافه بپایه اناقست

4211

مولوی حاجی عبد الغنی نوشته

ایا ریح الصبا بلغ سلامی الی من لیس فی قلبی سواه اجلی کلام
یجز مذاق الروح بحلاوة ابدیة واشهی مقال یشمل العقول بسعادة سرمدیة حمد احتفت من قلوب
عالکی سرة القدر بلا ریة وانشرح بصدور منزوی عنه وجنابه وهو جدیر بالقدیر الذی ایجاد المکونات
وابداع الممکنات شمة من سمات قدرته الباهرة وتقلیب القلوب وکشف الکروب ایتان
من ایات صنعته الظاهرة القدیم الذی کتاب العالم فی وجه ازل الازل وابد الاباد نقطة من
طوامیر حکمته البالغة الحکیم الذی حکمه البالغة لیعین الی جلدین بهار الوحی من العلم والقسم
عظیم لو تعلمون ان عقل العقلاء القبیل ان اثنت دالاف الاف صحف فی ادنی من اوصافه
فکانما لم یضع نقطة علی القرطاس فما شان الوهم قلیل الفهم ان یدرکه ویکون من احصاه فهو
وعلی هذا القیاس حمد وحشوه غیر معقول یعقل وبیان ادراکه بوهم خلاف العقل الله الله حبت
اشرف الاشرف الانبیاء وبلا احصی ثناء علیک فما بال لسان مقالنا ونحن بکم عنه وعن اداء
شکر نعماء نزلت علینا من لدیک فمای اعتصام مسکنایان وصلنا الی بابک وری
عروة وثقی وسلما بان رفعتنا الی جنابک الاعظم بملکة التمسک بی تمسک بحبلک الوثقی الرزین
دهو رسولک ونبیک محمد المصطفی الامین والمجتبی المبین صاحب المقام المحمود والحوض المورود صلی الله علیه
وعلی آله نجوم فلک الهدایة وعیون مظاهر العنایة وصحبه الذین حازوا بودله بمجه الدارین وخلدوا
بشرف ملازمته کرامات النشاتین ما دام لا اله الا الله محمد رسول الله علی لسان الموحدی وما کان
رقم الاخلاص مسطورا فی قلوب المخلصین یا محمد الاطهر وآله الاطهر انی اتوسل بذریعتکم الی جناب
ربی القادر ان یسهل فی حروته امری وشرح صدری وفرج همی وکشف غمی بزیارة سیدی ومولای
ومحبوب قلبی ومنتهی مناتی نوادی محترمه من سترة فراقه وعینی باکیة فی غایة اشتیاقه خیاله فی بیلاد تبارا
ووصاله بد عوغشیا وایکار القلب المشغف محرور فی نار مفارقته والحواس کلها متفرقة بالاتفاق
عن مهاجرته عن ای دولة کبری صرت محروما ومای حرمان عن السعادة القصوی اصحت ملوما ولاقی
تو قد سلیم از زیاد المحبة لاثمة الصادقة عن الکاذبة فی الملاة حرکت بنیارة الخالص عن المغشوش ولام من

یلام الانسان لاالطیور والوحوش الدولة الکبری والسعادة القصوی بی بلام من هو ممتاز بالامتیاز
العام بین الخواص والکرام موصوف بالعلم والفضل والعز والاحترام لقعته المبارکة مفاخر بمکنه واسمه المبارکة
بشعر تید بنیه اصدق مصداق لقول نبیا محمد کاشف الغمه الشیخ فی القوم الامته وهو مسمی باسم
یوزه الاول بشرالی العبودیة وهو مضاف الی النبی صاحب الملة ولعمری ان عبدا کمالاته فوق حد
التوصیف احق ان یفاخر بالتی المولی موضع والشریف وبانی ان ذلک العبد فخر اهل الاسلام
وذریة النبی علیه السلام کنز الدقائق معدن الحقائق جامع الرموز مخزن الکنوز عین العلم منبع الحلم
نفیره کشاف معضلات امور الدین توضیح حلال المشکلات لارباب الیقین اشارته
کافیة فی تحقیق قانون البیان عبارته وافیة لنفوذ العقاید لاهل الایمان عالم معالم التنزیل واقف
اسرار التاویل وقاته الزوار مشکوة مصباح الهدایة حدیثه صحیح بروایة الاخبار حسن کلامه ملح غیر مستعار
روایته من مقاصد اولی النهایة بروز زیارته مسق کل سالک وراکع قدوة علماء زمانه خلاصة عرفاء اوانه
مهبط الفیوض الرحمانیة الملک فی الصورة الانسانیة عین انسان الکمال وانسان عین الجمال
امامی وقدوتی مخدومی وقبلتی عنصری وسندی ملجای مستندی حاجی المسجد الحرام وطائف
مرقد نبینا علیه الصلوة والسلام سلمه الله تعالی الی یوم الدین وادام ظلاله الظلیل علی مفارق المستفیدین
من جلیته العبد الاثیم فقیر محمد حکیم وهو مبلغ بجناب التحیات وتحیات التسلیمات بکمال التضرع والابتهال
وتمام الضراعة وشتت البال وبعد ذلک یسال صحة المزاج الشریف وسلامته واعتدال الطبع اللطیف
واستقامته من حضرة الکریم ذو الجلال والقادر علی الکمال ودعاء هذا المتضرع المخلص بیلا ریب اثر
الله تعالی مرجو الاستجابة صلی الله علیه وسلم الدعاء ارجیه المسلم بظهر الغیب اسرع الاجابة
ولبس الفاتحة الخری مرقی الحقیقة فاتح ابواب ما بالی المغلقة ومفتاح خزائن حاجاتی المقفلة ودعا
ستدعی ایضا بظهری فی حضرة المجیب انشاء الله ربی بالاجابة قریب ویرجو من الخلق العظیم
والکرم العمیم اصدار مزاج الارواح اعنی الجواب وایراد انس القلوب یعنی الخطاب والکات
استدعاء الجواب من خدام الجناب مع سهل کثرة الافادة وعموم الافاضة لا یخلو عن جسارة

لکن بتحقیق یقینه الخالص لسبدانه اشاره کانی البشاره والله خالق الملایکه والروح عین السایل فی طریق
الانتظار مفتوح ربنا اتنا من لدنک رحمة وهیی لنا من امرنا رشدا وافتح علینا ابواب فضلک وجودک
فتحا مویدا الی محمد النبی علیه وعلی آله الصلوة والسلام سرمدا وسلاما محمدا ادام الله تعالی بقارکم وزرقنا لقارکم
مادامت الافلاک دایره والکواکب سایره تمت الاقلام وجفت الصحف والسلام خیر التحف نقل
مسوده قاضی میر شاه عالمی ملتانی که بجانب قاضی محمد اکرم نوشته مسمیا ومحمدا ومصلیا ومسلما
من العبد الحقیر کثیر التعلب کثیر التقصیر فقیر محمد میر علیه وآله الصلوة والسلام الی المولی الکبیر الذی هو اکرم
الخلق فی زمانه وکان کرینة الکرامة والتقوی وردی شانه اما بعد فانی احمد الیکم الله الذی لا اله الا هو
واصلی علی سیدنا محمد واله واصحابه الذین کانوا علی منواله وبعد برتی از احوال که بسبب شورش عالمها
از خواص وعوام کشته در عرایضه سابقه مرقوم است ازان معلوم فرموده باشند که این عاصی غرق معاصی
چقدر جرم دارد اعظم جرایمی که برین فقیر ثابت کرده بودند مقدمه اثبات ایمان فرعون است
واین کلامی است که درین مختصر گنجایش آن باشد فی الجمله آنچه در اکثری از کتب تفاسیر مذکور است
اینست که ایمان او که در وقت یاس بود مقبول نشد کما اخبر به سبحانه وتعالی بقوله الان وقد عصیت
قبل وکنت من المفسدین زمخشری در کشاف گفته ای من الضالین المضلین عن الایمان
کقوله الذین کفروا وصدوا عن سبیل الله زدناهم عذابا فوق العذاب بما کانوا یفسدون
انتهی بلفظه در وقت تحریر تفسیر خود که مسمی است بمواج التنزیل تامل درین بود که کلیت
کبری در انتاج شرط است وهر مفسد کافر نیست بلکه هر کافر هم مفسد نیست بمعنی که درین آیه
زیرا که افساد درینجا بمعنی صد است عن سبیل الله که دیگری را منع کند از ایمان آوردن پس باین
آیه چگونه حکم کفر بر فرعون توان کرد دیگر تامل درین بود که اگر کافری را تحقیق بغرق کنند
وچند غوطه در آب دهند واو دران وقت ایمان بیارد بالاتفاق روایات ایمان او مقبول است
که ایمان یاس نیست زیرا که میگویند که ایمان یاس در وقت انکشاف امور آخرت می باشد
از حساب ونکال ومدهوشی از امور دنیاوی اختیاری در آن حیات چنانچه در وقت غرغره موت

ومعجزه موت وکسی را که غوطه در آب دهند این حالت هم نیرسد برین تقدیر ایمان فرعون ایمان
یاس نبا شد دیگر معنی آلان جمیع مفسرین چنین گفته اند که تو این وقت ایمان می آری که
از حیات خود مایوسی تامل فقیر درین بود که همزه استفهام که برای انکار ابطالی است مابعد او غیر واقع
می باشد نحو الربک البنات اشهدوا خلقهم ایحب احدکم ان یاکل لحم اخیه میتا
افعیینا بالخلق الاول وغیر ذلک واینجا مابعد همزه الآن است پس معنی چنین می شود که تو این
ایمان نمی آری زیرا که مومن یستیقن هستی باری که قدرت را در خدا بر موسی نازل کرد
طریق تو برای افساد است که قتل ابنای بنی اسرائیل میکنی ونسا را در قید خود داری
برای کفرونی تفسیر الکبیر اختلف الناس فی ان فرعون کان عارفا بالله تعالی فقیل انه کان
عارفا بالله تعالی واحتجوا علیه بقوله تعالی لقد علمت ما انزل هولاء رب السموات والارض
ولقوله تعالی وجحدوا بها واستیقنتها انفسهم ظلما وعلوا انتهی بلفظه دیده است که کسی که
علم یقینی یعنی تصدیق قلبی برب السموات والارض داشته باشد کفر او مختلف فیه است
حکم کفر شرعا بر وی چگونه توان کرد پس کسی که تعبیر الآن را باین میکند که الآن تو من بعد تا این
زمان ایمان نمی آری او از قواعد نحوی بی خبر است ومعنی در فارسی چنین می شود که تو
این زمان ایمان نمی آری که علم یقینی پیش ازین داشتی باین که توریت منزل است
از رب السموات والارض ولهذا نیز در تفسیر خود در معنی الآن چنین نوشته که الآن ما امنت
بل قد امنت قبل هذا بمشاهدة الایات الظاهرة المعجزات الباهرة ولقد علمت ما انزل
هولاء رب السموات والارض وجحدت ظلما وعلوا بعد ما استیقنت وانما نتفک بعصیانک
بالملک وعصیت قبل بقتل اولاد الانبیاء وکنت من المفسدین بحبس بنی اسرائیل
غرض آن بود که اگر فرعون مومن است چنانچه بعضی برین رفته اند لا بقوله تعالی لقد
واستیقنتها انفسهم پس تکفیر او اثم است چرا ارتکاب آن باید نمود بعضی که بهره از علوم نداشتند
حقیقت معامله را بطریق سود حق داشتند که تکفیر باین امور گشت ولنعم ما قیل تصدیه

بس کل موس ملبیہ بالقیه المدرس فحق لاهل العلم ان تمتثلوا جہت تقدیم شاع فی کل مجلس لقد نہت
حتی یدعی من نہر ابا کلا ناوحتی سابها کل منکل فقیر ہر چند از مثل چنین سخنان توبه کرده ام که باکی
نگویم لکن چون کمالات وهبی وکسبی آن ملاذ العلما از اکثر مردم شنیده که لعنایات التی طبع سلیم وذہن
مستقیم وعلم نافع وعمل صالح دارند بنا بران بی اختیار مثل این سخنان گویا گشت که تحفه که مناسب شان
مجلس شریف باشد بهتر ازو نداشتم وتا بطرز ملاذ ظاهر شود که صاحب این سخن هستی آنچه بر درخت شرعی توانند
بود یا نی بهر حال — من یکی خواب پریشانم دلیل ناگفتنی غیر خاموشی ندید اند کسی تعبیرش باقی
حقیقت از افراد علیحده بعرض خواهد رسید امید که دران باب توجهی که در حق طالب علمان بر شما فرض
است مبذول شود هر چند فقیر در عداد آن جماعه نیست و درینولا که حاجی الحرمین الشریفین زادهما الله شرفا
لقیاد و تسلطها حاجی محمد جان در دست محمد و غیر شان از مردمانی که بر ملکیة حویلی و مالکیه فقیر گواه بوده اند
تقریر می روانه آنصوب می شده دریاب توکل رفعت پناه میرزا محمد حسن که سابق دران باب
معروض داشته ام بانها گفته شد دران هر دو باب ادای شهادت خواهند نمود یقین که بموجب حدیث
اکرموا الشهود فان الله سبحانه و تعالی یظهر بهم الحق شمول عواطف شریفه خواهند شد بران ملاذ بیدا
که دیوان قاضی معزول را قاضی منصوب میکرد و آنچه دران دفتر ثبت شرعاً منظور و معتبر میدانند نقل سند
خرید حو مخلص شما از دست محمد داد از میر ابوالفضل خرید در عمل قاضی هدایت الله است
غالبا در دفتر او بر آید در صورت احتیاج بگراهات نمی مانند مع هذا مردم بسیار از نوکران شاه وشاهزاده
بر غیبی واقف اند و خبر شهود متواتر مفید صدق است فکیف که فقیر قریب سی سال است که بعض
دستخط و مهر و ملکی که در انجا سکونت دارند به کرایه میدهند و متعرض الابعض که تلبیس ابلیس است درین
چند روز تمرد کرده اند که انشاء الله تعالی بتوجه املاذ بسزای کردار خود میرسند زیاده برین چه معروض
دارد که گستاخی است والسلام والاکرام اولا و آخرا — قوله اگر کافری را تخویف بغرق کنند
وهنده غرابه درآب سپرد او در ان وقت ایمان بیارد باتفاق روایات ایمان او مقبول است
که ایمان باس نیست باید دانست که تخویف انسان در لطمان البغرق خبری دیگر است

دیگر است که در انجا خوف غرق شدن است نه تعین بخلاف این فرعون در ان حالت مرگ را بعین الیقین
دیده و نومید مطلق شد از زمان ایمان آورد پس تطبیق حال فرعون بحال کافری که تخویف وی بغرق
کنند خالی از تکلف نیست والله اعلم

میرزا بیدل در تعزیت میر نور الله نوشته

تا نظر بر چمن حسن جهان وا کردیم — عالمی بود که در خواب تماشا کردیم — خمخانه عالم وجود طلسمی
بی بود — انجمن هستی تصوریست بی نمود نه در بنا این طلسم چون گردباد طاقت قرار و نه در شکست
این دیوار چون رنگ صورت اختیار اگر نو عبرت آئینه پرداز دیده آگاهی گردد از ذره تا آفتاب گرم
پرواز حیرتست و از قطره تا محیط بیتاب شدن دهشت صبح تا نفس می کشد غبار هستی خود
بباد بسته و شعله تا آفت رحمت میکند بخاکستر نیستی نشسته فانوس سپهر از دود چراغان
کشته احباب بنیلی دست و چهره سحاب از نقش سوخته برق رنگ افروز ابر سیلی تا سحر از لب
برآمده جوهر آئینه هوا است و تا نفس از دل سر کشیده کمند کنگره فنا هر حرف مرقوم از سواد ماتمی
است سیاه پوش و هر نقطه سطور از صفحه کاغذ شهیدی است کفن در آغوش هوا در اندیشه
پرواز فنا سر از جیب بی رنگی بر آورده و زمین در فکر آئینه داری عدم خاک یاس بر سر کرده صبح
تا نظری گشاید چشم بر سفر خود روشن کرده و دریا تا موج میزند جاده رفتن خویش مشاهده نموده
صحرا از گردباد در پیچ و تاب دامن چیدن است و کوه از صدا در اضطراب فکر خرامیدن آسمان
از صبح باد گرد فنا بدوش و دریا از ساحل با غبار نیستی هم آغوش زبان هر برگ گل
در عبارت رنگ درس وحشت میخوانند و دل هر غنچه از مضمون اوراق نقش میکردانند اگر چمن است
از جاده سبزه بلباس ماتم پوشیده و اگر بهار است از بوی گل در کند آه پیچیده رنگ از
عشرت برآرد زنهار این باغ دهر زین چمن باید چو شبنم چشم تر بر داشتن — هر با تا از امثال
رحلت قدوه اصحاب بینش زبده ارباب معنی آفرینش فروغ انجمن سعادت آبروی آئینه
سیادت آرام گزین سایه نخل رحمت راحت اندوز باطن دریای معرفت میر صاحب نور الله
مرقده چه نگارد که از عیار رسائی الفاظ نامه هر سطر نکوب برنگ گرد باد صحرای است

وازطوفان سرشک خامه صفحه کاغذ چون چشم دریای ارادت خداوندی جل شانه شاهد حال است که دیده
مشتاق را از جوشش غبار بحر بر گرد اشک میری است بر طور به نگاه و دل آرزو زده را شعله ایست
بر جلوه هوای بهشت پر و بال طایر آه از آتشکی ضمیر اخلاص مصیر رای باطن فیض مواطن سپرده که در عبارات این
آفتاب سپهر عرفان چه قدر کدورت شامهای افق طبع گردیده از صفا رقت آن گوهر محیط کمال
چه عقدهای کلفت بر رشته جمعیت پیدا است که از رقت دل جز دیده نقد اشک که خواهد افتاد
واز گذشتن صبح جز آفتاب شمع داغ که ایجاد دوست اگر در تلقین جمیع بیان اسرار فهم معنی فضل و کمال
زبان مبادرت کشاید آفتاب را از لب ملت انوار او خبر کردن است و اگر در تدریس شکیبائی
بآن رهرو اندیشه درس جوهر معانی مبین نماید دریا را از گرد رسیده امواج او نشان دادن
در دیده اهل شهود محجوب است که زندگی بسر آمده چون نسیم از گذشتن لاچار است و پیمانه
عمر پر شده همچون اشک در چکیدن بی اختیار وحشی عمر را چون صبح رشته نفس دام تسخیر
نمی نمود و طایر نسیم را جنبش موج بحر زنجیر نمی گشت دیوار بی اساس جسمانی پابست حاصل
سیلاب فنا باشد و غبار بی تمکین وجود تا کی سد راه نفس گردد موج غبار بر حسب دوامی ا
نفس گیرا ما در نفس سوختگی شست برق چه تدبیر تجرد کیشان عالم وجود در دام این عبار
چون صبح نفس راست نموده اند و غنچه وار جز باد سر و زبان حسرت ترجمان نگشوده

خاتمه دیوان حکیم حاذق این زادهای خیال و خلفات فکر که از شبهای فیض زای
کلک گوهر سلک در بستر اوراق و مهد کتاب جلوه گری کرده اند گوینده اما بعد الحاذق
بن حکیم بن عبدالرزاق علای گیلانی که دیر النسرای جهان فانی را بحسب تقدیر لم یزلی
روزی چند وقتی مقدر از روی بی اختیاری اختیار تمکن نموده برای آنکه جوینده های آینده و
عزیزان مستقبل را از وجود بی بود او آگهی باشد نقدی چند در لباس سخن و کسوت نظم طراز
نثر بیادگار گذاشته تا هر که درین چمن محاورات نظر اندازد بر رو این نشانده و پرداخته این نهال را

این نونهالان طوبی تماشا گستره قدر اگر فاتحه نخواهند از ضمیر سوی آشنائی دریغ نکند که عقده کشایان
اعجاز فن گره از ابروی هلال و پیشانی آفتاب و کمر جوزا و گیسوی ماهرو بگشایند در کار بسته
این شکسته حیرانند و قوی بازوان چابک دست که خنجر از پنجه شیر و دم اژدها و تیر قضا و دام بلا بر بایند
بر گستردن زنگ غفلت از دل این بیدل متحیر قاصر و بیدرد دلان هشیار مغز که مستی از
باده غفلت مغروران جاه و مسکران دنیا و ستان جستجو کنند در علاج بدمستی من مخمور محمود بست
ستان لرزانند مگر رحمت ایزدی و نظر محمدی که منظله بیلو جمیع ماهیات و رواج کن کالای متاع عن
و سرمه ساز قلب طپیدن و حجله بند عروسان نازنین و روشنی بخش دل تاریک چشم نابینا
و نماینده صبح روشن از شب دیجور   غسل مصفا از دم زنبور و جاری کننده دریای
زلال از شورستان سراب و برازنده قصر منعم و ایوان کسری از ده خراب است مددی و عنایتی در
کار بر هم خورده این منظر الطاف خفی   جلوه جلی نماید تا از کوه ضلالت و نشیب مذلت بر آمده
بر عرش هدایت و بر آسمان عزت عروج یابد و ز بام فیض و عنایان خوشوقتی به دستش آید ان شاء الله العزیز
خاتمه سواد اعظم مولانا منیر قلم کو هزاران سجده شکر بجا آورد که این سواد جاودان که نسخه
سواد بهشت است بانجام رسید بنامیزد طرفه سوادی که در زمین معنی خیرش چنین بحیر دولت ا
وار فیض هر بحر سفینه آشنایان سخن لبریز گوهر سخندانان نهد و معنی شناسان ایران را سیر این
سواد صلا میدهیم تا دستگاه سخن و بارگاه معنی مرا در نگرند و از سر انصاف نگذرند و خطاب سواد اعظم
برین سواد مسلم دارند تو اگر انصاف داری دریاب که این سواد کشوریست و هر داستانی از آن
شهری و در هر شهری از بیتها خانها باشد و در هر خانه از معنی خانه خدائی جا کرده سراسر این
سواد بگرد و بهر زمین که رسی نفسی آرام گیر اگر عیب جوئی پیش گیری هر بیت و اگر هنری شیوه
کنی عیبی نه در دریا هم گوهر است و هم حباب نادان چشم بر حباب دارد و دانا نظر بر گوهر هر که سخندان است
میداند که چه گفته ام و چه میگویم والسلام **خاتمه تفسیر بی نظیر حسینی که عبارت فیض اشارتش
باعتبار سلاست و فصاحت از سلک مروارید غلطان مسلسل گردیده** مسیان عوالمت

دم هستم بی قیاس الهی خلاصه این مایه نعمت عظمی و این پایه عطیه کبری که بیمن توفیق ایزدی و عون
تایید صمدی نصیب این خاکسار بی مقدار گردیده یعنی فدوی آل محمد صالح است به شرف استحصال
این دولت بیدار که عبارت از تحریر نقل تفسیر دلپذیر قرآن مجید و فرقان حمید است بر کاشته هر در
این خطب عظیم القدر نهاده باوجود قلت فرصت و کثرت اشتغال روزگار در اندک ایام به عنایت
حضرت ملک علام باتمام رسانیده و بزینت نیک سواد کلید گنج خانه فیض بدست آورده یا این
پستی پایه و تهی دستی فرومایه چگونه تواند بجا آورد که شمه از آن در حوصله قدرت ایشان و احاطه تصورات
نمی گنجد چه پیداست که حضرت او منزه از شکل و مانند که وصف کمالش از حیز تعداد بیرون است
و شرح صفات والایش از حوصله عبارت افزون آن درجه ندارد که انسان ضعیف خلقت
کما هو حقه تواند بجا آورد و به راهبری کمین دقیاس و یاوری حواس شکسته پا راه آن
تواند برد اگرچه بعد از شروع درین امر سترگ چندی بواسطه عوایق روزگار این کار به تحریر تاخیر
افتاد و از عدم مرافقت طالع نامساعد از قیام آن متقاعد گشته گرفتار اشتغال هرزه و بیهده ها بود
اما چون در دیوان مشیت منشور این سعادت عظمی بنام این گمنام صورت امضا پذیرفته بود
به عنایت حضرت واجب الوجود با سایر اسباب حصول این دولت بروفق اراده و آرزو میسر آمده
ادراک این سعادت به بهترین وجهی دست بهم داد و به فور این امتیاز که عبارت از اتمام آن
در اوایل محرم الحرام سال هزار و هفتاد و یک هجری است اختصاص پذیرفته سر به سجده شکر
نهاد الحمد لله حمدا کثیرا سبحان الله کجا پایه این زندانی قید اوهام و نواهی نفس اماره که از فرط
کوتاه نظری بل کمال بی بصری سرمایه وقت بیهوده بر باد داده و در وقتی از اوقات عنان خیال
نفس تباه کار نگرفته و نقد فرصت بهرزه به غفلت در باخته از هیچ راه لگام نیر جلوی
در فراخ روبیهای طبیعت زیاده سر باز نزد و با آنکه درین مرحله پر خوف و خطر از حاصل عمر ناپایدار
در نتیجه حیات مستعار خبر جز حسرت و پشیمانی انتهی غایت در دست خبری ندارد و هنوز هم هوای
نفس و هتای هوس کار خود میکند و توسن طبیعت از سرکشی و خودسری باز نمی آید

۴۰۹

باز نمی آید و کجا درجه شرف حصول این کرامت تازه و فیض بی اندازه همانا محض عنایت بخشنده
بی منت و فضل دهنده بی صنت این نعمت بچون منی ارزانی گشته امیدوار است که بمیامن حصول
این دولت بیدار نفسی شامل و بهره کامل از فیض صوری و معنوی برداشته دیده را از توتیای
توفیق جلای تازه دهد و از غفلت و نا عاقبت نشناسی نجات یافته بتصحیح محاسبه شبانروزی
بپردازد و در تدارک و تلافی مافات کوشش نماید و من الله التوفیق و هو المستعان و علیه التکلان
خاتمه گلستان جنت نشان حضرت شیخ سعدی شیرازی که بر سطرش مانند عقد ثریا و
مرسله جوزا زرافشان است این نو آیین گلشن بهار آفرین و این پیرایه آب و رنگ فردوس
برین که حروفش برنگ انوری معنی چهره آرای گلستان بهشت است و الفاظش به
نیرنگسازی مضمون پیرایه طراوت بوستان جنت اعجاز نمایشهای بدایع و صنایع لاله زار
مضامین بدیع آمیزش در تحت تصرف خرد بالغ رسد نمی آید و شگفته روی عبارت
فیض تزئینش از والای معنی و گرانسنگی قدر و مقدار تن میزان بیان در دیده تکلف
یار گرامی و دوست سامی سرمایه آرام جان مشتاق و پیرایه ارباب وفاق آبروی حدیقه
محبت و یگانگی رنگ و بوی گلشن مروت و فرزانگی که نام نامیش از غایت عز و تکریم در تحریر
نگنجد و اسم سامیش از فرط ادب و تعظیم از دل بزبان نمی آید خاک راه اهل بیت محمد صالح محمود نگاری
قلم شکسته رقم بتاریخ روز شنبه غره رجب المرجب سنه ۲۹ جلوس شاهجهانی موافق سنه ۱۰۶۵
هجری مطابق ۱۸ اردی بهشت ماه الهی در خطه مقدسه شاهجهان آباد باتمام رسانیده
ببرکت روح پر فتوح افصح المتکلمین مقبول کهنه وران روی زمین سر دفتر نکته سنجان عجمی و تازی
شیخ سعدی شیرازی ابواب فیض بروی روزگار خود مفتوح ساخت و از دریافت این مایه سعادت
جاوید خود را کامل النصاب و تام النصیب صورت و معنی یافت امید که بوسیله این مجموعه شرافت
و خوبی نام این خاکسار بی اعتبار از لوح خاطر عاطرش محو و منسی مباد و هنگام مطالعه توفیق
یادآوری این شکسته رقم احوال خیر مآل آن یار شفیق باد

جانمن از حال خود چه گوید و چه نویسد و چه تواند نگاشت عالم عالم پریشانی است جهان جهان
حیرانی هر چند عرق سعی از جبین وقت میچکد نا ساعدی بخت جان از تخم سوختگی کشت
زار امل نشان میدهد و با آنکه قدم در سعای مهلک تردد و تلاش میشود بی بهره طالع منزل
مقصد پس دوری می نماید دم سرد نصیبه ام است و دلی که نداردم بنقدان سیلی مقصود سیمین
شید تعلق دخجرت بکمال رسیده رامت و محل زوال پس دوری یابم و غم و الم بنهایت پیوسته
راتهور با فتتاح خوان نسخه بدایت می یم یا سرا دم نقدم فراغی بخشش زبن درد غم فردا
ددی تا کی توان خورد سلام مخلصان شنیدنی دارد که اگر همه بگوش کرگوش است
عینکی چشم داشتنیست که دشوار آید و احوال دوستان پرسیدنی هر چند از فراموشی است
ترحم متوقع نه که مشکل نماید شنود گوش بکن بپرس و فراموش بکن تفصیل حال بیدلات
بکیفیت دو رنگینی نیچودم از خود چگویم شکسته بزبان قلم میرسم نمانده ماندهام با جانی
میدل و دل بی جان دماغی آشفته و مغزی پریشان داغی سینه افروز ناله به سوز آهی
فلک بجا فغانی کوش تر و اهل بما دسی گریبانی پای داماتی سری پر شور سینه نمونه خانه
زنبور روانی بیمار نگاهی بیکار چشمی براه دوست تار رشته بی گسست روزگار
بر گره لیالی و ایام شهور و اعوام است عقد لآلی بی بها یعنی سررشته عمرات واسطه العقد بفاخر
و معالی زیب پرورد و رشش دوران یاد از کله کنم غیر بیگانه روشی خویشش و از چه نالم خبر ساده لوحی
دل ریشش که عمری تو انست خود را چنانچه هست نمود با آبروی عشق پاک و دیده نمناک
بداغ سینه دوستان دگل و لاله بوستان شیوه‌ای نهانی و نگاهای که میراثی نشستم دانم
لیقم در راه الفت و طریق وفا اگر مانند نگاه و مژگان با عالم عالم ناتوانی در خاریست
خنجر افتم بکمو سر برنمی تابم بسر عزیز تر خاک پای آنکه میر اتم و توتیای دیده اسیر گرانم
اگر دست العمر تیغ کشیده را ابرو دار بر سر و چشم عزیز تر موی در آویزند بچشم مژگانی برروی گار
می آورم یعنی دیده را نیز دستی نیجه حمایت نمی سپارم آشنائی نه چراغی است

نه چراغی است که خاموش شود دوستی نیست چنانچه که خاموش شود خوب کردیم که آیینه دار
علس باطنم چه نا پسند رو داده که رو بگردانم و کدام بی روشی چهره کشوده که نقاب چین
بر جبین شکفته بندم در مراتب روی داد غیر حسن ادا ندیده‌ام دار گلزار اطوار غیر خلق کریم بجوی
نچیده ام والسلام قلمدان مقوا که متوی قوای کاتب دعوی ترا زبخت قوی طالعمان
بمراتب آمده نقش و نگارش رشک نگار نقشبندان نازکیهای پردازش پسندیده
نازک پسندان رنگ آمیزی او رنگ آمیز نگار برده از گل زنگار تنگ و بی چهره گلزار افسرده
شاخ هر گیاهش چنان سرکش که بصر صر خزان لرزشی نکرده دست هر شاخش چنان پایدار
که از باد شورش جنبشی نپذیرد بر خط راست او استوا خط کشیده دگرد هر دایره گنجش پرکار سپهر
سیر کرده زبان اگر موی قلم گردد موی از آن نقش نتواند نگاشت مانی اگر کشاورز نشود تخمی
از آن کار نتواندش کاشت غلافش از مخملی که اطلس فلک در جنب او پلاس است و لفافه از حریری
که کتان ماه پاره گرباس و دواتی که سر نون والقلم از آن مفهوم میگشت و راز علم بالعلم
معلوم میشد و قلمتراشی که انگشت حرفگیران را قلم نموده و در حک کردن حرف سر نوشت
عدیم المثل بوده مقراضی که ورق تر را بی دستیاری انگشت تواند برید و نقطه و نشان هایی که بصورت
ماهی نقط توان دید سنگ لعل که خنجر آفتاب را فسان است و سیاهی روانی که مرکب آب حیوان
است و کاغذ گیری که کاغذ اگر کاغذ باد گردد سررشته از دستش نتواند بود و چه صدقی که
قطره آب بمجرد افتادن در دکوهر میتواند بود نافه مشک از عنبرین دوات بی آهو نیستش
پر جوست و قلم عطارد از شرم کلک مشکینش سرنگون سیاهی چون سیاهی مردمک
منبع نور آمده لیقه از کاکل غلمان و کلاله حور سر آمده خامه در مسطر و اسطه تخته نویسی قلمدان
رنگینان اینسی در هنگامیکه پیده نامه بنام نامی آن نامور هفت اقلیم منت قلمی که
خطه هر خط در قلمرو قلم او دست سر کرده بودم قلمدانی که چنین کار مشکل را با سانی از
پیش تواند برد دست درپیش نداشت و کمین قلمدان مرتبه که جمیع ادوات در کجبه

صحت یابد دوای که دفع جبل کند کابلی بابک سوده یکجا و در چار آثار آب بریک کلی نوکرده
آهسته آهسته بزبر او مار کند و صحت های که معلول است در نیسان هند هفت کرت بعده
کسته بپارچه بچیده دارد تا یک کرت دو سه روز عمل کند او نیا زرهم آب سوخته ایلیم
از هر یک سه دام سکار بندام کشیده ایلم بروغن تلخ سوده چون ایلاق مرهم شود بوست [illegible] در روز
سه مرتبه داب برساند تا هفت روز این عمل کند صحت شود جهت مرض عرض سرمهای لکا کنند
زر هفت [illegible] دچوب سنده اسکنده ناگوری الکشت کبر آب نار رسیده کنند هر یکی نیم ماشک ملک
نیم دام و کهنه ۲ دام برابر کوفته بیخته بقدر یکدام همراه آب باقدر بخورد انشا الله بیده در هر روز
صحت شود ته ازه ست یمانی هم باکی باشد بریان بیکه [illegible] وبا لا الرجع
اب تیوبت شد اما محرور را دو سبز جشک را نماید داد وبسیار باشد از تن دور بیفتی کسا تر را
شکم جاری میشود فی الفور رت زایل کردد [illegible] دست مالی از هر یکدام سوده بشره لیمون و سنگره
هلالیه حنته بدو قرص ناده [illegible] مدار یکدو برنج سه ماشه خوراند عد شربح برای بلو کولد
دیهه و جلود بره دانشک و سبز زرد ب بلغمی و درد شکم مجربست بیارد مار حنظل بخته
رنگ یا خاکستر بریان کند پس پارچه انداخته آتش برآرد و درین دو دام (اجوائن یکدام)
مع بیندارد چون آن آب بخود جذب شد ۳ روز بخورد چون صحت شد زیاده والا ته ۳
روز دیگر بدستور کند نهایت ۲ روز سه بدستور و طفل را ۲ روز کافی است اگر جوائن و
بجنید حنظل انداخته بهند چند روز پس دو سه ماسه باب بخورد مجربست رباعی
گر بگیری زحنظل یک مثقال اندکی زعفران کثیرا هم پس بکوبی و حب کنی بعسل مسهل [illegible]
سوداهم افتیلیون خیار شنبر [illegible] دو ۲ ماشه کوفته بمقدار حب [illegible]
او جامع [illegible] بلغمی و سودا و صفرا و غیره با اسهال دفع شود مجربست دوم برگ [illegible]
سرکه [illegible] ساییده [illegible] نقدر یک سیاه [illegible] یرقان دفع شود مجربست
جهانگیر بادشاه ای رشته [illegible] تو کامرانی کردی در زیر [illegible] نهانی کردی

کردی هرگز نشود عمر دراز ت کوتاه چون عسل باب زندگانی کردی جهت دفع [illegible]
بلو سه [illegible] مغز بریان بشیره لیمون ببلات مسی بچوب نم صلایه کرده کشیده باشد مجربست
جهت بیاض و سبل و باهیتی و دمعه و غیره ماروه و مرمر [illegible] کرده در کشد الغیا شوره
[illegible] سوده در کشد بجهه بیاض و غیره نوشادر و بلیله پخته در کشد الغیا شمار کرده [illegible]
[illegible] انداخته بکلوش ریسمان بسته بیاویزد [illegible] روز بعد بیرون آن [illegible] کشیده
باشد دردا اورده توارد و در کشد [illegible] بادام و ملیله زرد کوفته آنچه بقدر یکدرم بخورد
مهمی رست [illegible] سرجنگلی را بازرده بالایش طرف کاسی واز کوبند
سیم بران چسپیده باشد [illegible] شیره لیمون درسوت و سب بریان انداخته بچوب
نم صلایه کرده در کشیده باشد [illegible] را مجرب است بجهه دهوند دهوند ملح و فلفل
درسوت و پوست هلیله و حب کشنیز ساییده در کشد اگر اینها همه را مفید است
بجهه بیاض کیسر و لونک بگلاب و پوست بلیله ساییده در کشد قال الشیخ
مجرب لا ابتدا النزول راس الخطاف محرق [illegible] کحل [illegible] جهت جاله و دهوند و سرخی
ودهوند و سوزش وغیره امراض چشم [illegible] کتاچیتی و مرمر عصار کرده کشیده باشد بسیار
مفید و مجربست دوزن آن از هر یکدام است جهت جاله و دهوله وغیره ملح و فلفل دراز و
نوشادر و شوره ساییده در کشد شیره لیمون و ریحان جاکسو و گلاب پیشه کند
و چهل روز بآفتاب بدارد و بچشم کشد اگر امراض را مفید است جهت [illegible] و سبل
و نجه جیتلی برابر گلاب و شیره لیمون بهتر برابر وزن ذاکر شیره بنا شد گلاب دو چند از هر دو
[illegible] صلایه نماید بهتر است بچشم کشیده باشد جهت چرا یا که شب بریان بشیره لیمون
بچوب نم فلوس [illegible] ساینده ببلاد کانسی چوب صلایه نموده در کشد جهت [illegible]
در روز [illegible] بهکره مرچ سیاه ماند سنگ ساییده شیردان به پیاله [illegible] و چون [illegible]
و از [illegible] دور کند در نوشد جهت جمله امراض چشم سلاق و تحیین [illegible] وغیره

درشب دلنگ گشته واز آب وهوای احتراز نماید سل سل که بسیار عجیب النفع است
سل سل خربزه اسعن تاره یک چاردام ساده بی صبر اول این را ازش کم دچشها پاک کرده
بسایه خشک ساخته مراد دیه کوفته بشیشی انداخته روغن بچکانند لقدر برنج روغن را بخورد
برای قوت مجربست اگر برآمده است که جلسطا رنگ باشد بران بمالد اساکه آرد سرسس
برای سستی ذکر عظیم النفع است بیارد موس جنگلی خاردار بروغن زیتون بپزند تا پخته شود
بعد از ان موس را دور برد که خوب روغن بچکد پس روغن زر کرما کرم برحصیه و شلوله را ان
بمالد واز پارچه کتان که پهنا داده بمان دستور بمالد و نه بندد اما درین روز هیچ حرکت نکند
منی واورده را بسیار مفید است همواره فروغ بخش دودمان کرم باشند بالماس
ساعدت متاعی مصرع میکرددکه همه تحسین فارسی ان علت تا به وجود ممکنا نست و نه دیگر
ذریعه حصول مرادات و تقدیم و تاخیر هر سطرش معنی ترکیبی آن تفاوت بسیار دوازهم حرف
دوم یا چهارم چیزی پدید آ بل دعلا ندارد ولی حرف آخر مطلوب مجرد ان تنها
نشین و تجنیس مجوب مخنث ان رس بین عامل ترکیبی آن سعادتمندی است کامیابا
وذا اهل اذان بذری مدفوع ابواب مقبل با استطاعت درخور تجنیس طرحش
بمعالی قاهر بود و مدبر بی لضاعت طرش شکایت نماید اما چدر از بهره ذو
اعداد از روی تقسیه بتازی رباعی است دو ردیف دو رکنی است منجد الحرمین مصحف نجوش
لازم کمال رعایت و ملازم باغ دبستان از وجهی بر قاطع و سنم قاطع بهندی شمای است
زومین جوهر معلوم و عرض معروف و مصحفش خرد نیست از زمان دبرجی است از برج آسمان
حلوائیان را بادی سر و کاری است و صاحبان را از روی روز بازاری شکستش بر چهره دلان
مقبول و در جریده دانشوران مسطور چون با شاهد ان سیم اندام هم آغوشش شود فرزندی زاید
که در انجمن ماهرویان جعد مو دحور وشان مشکین ابر در سر آید آب و تاب گیسو از دا
صیاهی بهانه و جلای هرکاشانه بدو است رنگی است ضعیف البنیه که شکستن سفید برآید

سفید برآید و چون برایید بکار ایشان نیاید از صاحب تجربه استماع گشته اسلک دارو
مج سه درم مغز کرنجوه ۷ عدد درست که سفید باشد همراهان آمیخته بهار بخورد و تا دو هفته غذا نان
بی نمک بروغن بسیار بخورد لته چون حلیق سوخته خاکستر ش هفت درم الهید سیاه
حب سه شود و هر روز یکی بخورد در بیوت از ترشی و بادی پرهیز این علاج برای بیمار
ونکیز که او دیگر علاج نکرده باشد نافعست بشرطی که بیمار را علم نباشد بیارد
دوای جهت آتشک و جمله امراض بادی بلغم بیارد چنانکه ۴ انار تازه پارچه پارچه کرده به
۲۵ انار آب انداخته بجوشانند چون یک سیر آب بماند منجمد بستانند و در ان گندم پوست
بکنم انار آب انداخته بپزد هم که کیکی شود و همه آب در خورد و خوب گیسو پس خشک
ساخته بریان نماید و کوفته سازد کت پس ۳ حصه ازین و یک حصه نمک سنده
سائیده آمیزند هر روز بهار بهدام در آب واصلکرده بخورد و غذا هرچه داند بخورد اما ترشی
نخورد ان شاء الله تعالی فرصت کمال شود دیگر برای آتشک هر قسم که
باشد بر ان شود بیارد سیر که بوزن یک گودی باشد که زیاده و زیره باش
کرده بهار بخورد و غذا دهی بره با سناده بره ار ماش و ریتل باد بجته بخورد
تمام می بسیار و اسهال بیشمار می آید اگر رطوبت زیر شود فیها والا روز دیگر بمقدار
یا زیاده دهد فرصت شود و غذا همون باشد از دو روز تا سه روز دهد وقدری
بالای برکیان سپر حساسره بخورد در طب سکندر نوشته که صاحب فرنگ باد
را اول شیر دوم دیا روغن ار ندو غیره جلاب دهد چون اندرون صاف شود پس
حب سه روز هر روز دو سه چاردام روغن گاو بنوشانند تا دهن جوشش نکند پس آن
هر زدی که بدانند به و اگر موی ابن رکیه بات باول مالوینه چار روز تاب کتانی
خورانند هر قدر که توانند موی ریخته برآید و باقی نریزند به پرهیز از ترشی و
بادی و بیوه ماهو جعفر زتلی حیره بکرتد رای جسرال قانونگوی بهو

بسم الله الرحمن الرحیم الودود الحکیم

برای ازبردن جهته بواسیر خونی و بادی صفت [illegible] بلیله [illegible] هر که بوزن دو سیر او را
ریزه ریزه کرده در ۱۲ اثار اب انداخته نیم اثار چوب عمارت که بسیار کهنه باشد باریک نموده
همراه آب حوالنه بجوشانند تا که ۱۰ اثار آب بماند صاف ساخته به دیگ کلان اب انداخته
شیر گرم و بیمار برهنه گشته نشیند تا سه ساعت چهار کرت هر روز بهو وزن تازه کرده بنشیند تا
۳ روز یا یکهفته به شود و دیگر بیخ ترانرا داخله ریزه ریزه کرده باک جوکوب شب در آب تر
نموده صبح بپخته کنند انداخته بنوشند ادرار نیز بر بهتر   ایضا دیگر جهته سنگ مثانه درد
هرگاه وجع پدید آید و سبب ان پیشاب بند شود بفضل الهی ازان شفا شود باید
اول روغنهای که [illegible] وبسلوه عانه را و وطن را بمالند است روغن خیری روغن بادام
روغن سوسن روغن سداب روغن [illegible] آید بکار برادصفت ایضا
خشک یا بوته اکلیل الملک [illegible] گرفس [illegible] شبت [illegible] خطمی پرسیاوشان
بوای [illegible] گرفته در [illegible] و لطرف [illegible] تا کمر دران نشیند و دوا یکی بعد
خوردن [illegible] شیره تخم خیارین [illegible] ساییده باشند دهان [illegible]
عمل نماید شفا یابند بعون الله تعالی   علاج حبس البول [illegible] گل خطمی و برگ
بید مجنون و جو هر یک نصف اثار گل بنفشه یک پاو شیر ماده گاو چهار اثار [illegible]
آب بجوشانند پس شیر مذکور داخل کرده در و نشیند زود خلاص شود اما این
دوا را در دیگ [illegible] یا کراهی [illegible] کلان انداخته نشیند   ایضا گل [illegible]
و سبوس گندم [illegible] درآن نشیند   علاج سرکه که برای کرمی گوش [illegible] انگوری
[illegible] ضیق الفم [illegible] بجوشانند تا که دو حصه [illegible] شود باریک سوراخ بدهد

رایگان او گاهی بهراس یاد افزاه چون تار نزار گشته و گاهی بنوید پاداش چهره روشن
ساخته فرزندان کانه چار اخشیج هرکدام بجای خویش در بند کی و لیفرمان برداری همه را بهوش
و زندگی در سرشت ایشان اخشیجان از اخشیجی باشی   و ازان سرداران میان آدمی
سر آمده او بنا میرزی نیز [illegible] پادشاهی او [illegible] فرمانروائی او را درخور بود همه بوداد
و نموده همه بنمود او نموده پس ستو [illegible] جز و مانز کی از ستایش اینجا از ستایش
بهره همی نیایش و ستایش او را خوشتر و پسندیده تر درودی که زیب آغاز
و آرایش انجام کرد ارتا به یک بینان و دشوار گرینان تواند [illegible] که گمشتگان
بیابان گمراهی را چراغ آگاهی برراه افروخته و پروانه تار   و تیرگی اهرمن را بال و پر سوخته
[illegible] فرستاده با داش و داد گر   ز کیش او آباد و توران از آئین او خرم و دلشاد تازیان
از [illegible] و پارسیان از و بهرهٔ بی اندازه [illegible] بهره [illegible] در تنگ آب و رنگ
راهنمای هر سیاه و سفید و نا امیدان از [illegible] نمانند [illegible] رو زباز خواست از آفریدگار
نامور برای [illegible] ایشان [illegible] پایدار [illegible] ستائی و راهنمائی چون خورشید
هویدا و آشکار شنوا زبانان [illegible] زبانی در پاسخ [illegible] ادائی فرو مانند و در برابر آن
سخن نرانند [illegible] فرستادهٔ پاک [illegible] رساننده نامه استوار و مر فرزندان
و یاران و پیروان او راکه به نیروی او کار [illegible] از پیشینیان پیش برده دیگر بلک هوشمندی
و بنا هر [illegible] خارانند [illegible] ناهنجار از پای دل مردم برآورده آن راز
دانایان [illegible] یگانه داد [illegible] زبانان سخنان برگزیده کردگار آئین پیغمبری را باسبانی و نگاهداری
و یگانه کوئی [illegible] ایشان بنزد خردمندان پسندیده کیش ایشان ترازوی
فرهنگ سنجیده و شیوه ایشان آرایش کیش [illegible] راستی و درستی را زیب و زیور
روغن [illegible] ازاکه جهته حلق زده و [illegible] شده باد پارچه کهنه [illegible] که عرق کند چنانچه غرق شود
و [illegible] خشک نماید بعده زرنیخ طبقی [illegible] ساییده بران پارچه   فتیله ساخته و بروغن [illegible]